INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
"COSTIN C. KIRIȚESCU"

TEZAUR

Volumul LXII

Academia Română

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
"COSTIN C. KIRIȚESCU"

TEZAUR

2001

vol. LXII

Centrul de Informare
şi Documentare Economică

Bucureşti, România

Editor: Valeriu IOAN-FRANC

Redactori: Adelina BIGICĂ, Ortansa CIUTACU,
Mircea FÂȚĂ, Dorina GHEORGHE, Paula NEACŞU,
Mihaela PINTICĂ, Aida SARCHIZIAN, Ovidiu SÎRBU

Culegere text: Mirela AGAPI, Carmen DIȚULESCU

Prezentare grafică, machetare şi tehnoredactare: Luminița LOGIN, Nicolae LOGIN,
Mihaela PINTICĂ, Victor PREDA

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Institutului Național de Cercetări Economice
„Costin C. Kirițescu“. Reproducerea, fie şi parțială şi pe orice suport, este interzisă
fără acordul prealabil al editorului, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

ISBN 978-973-159-238-1 Apărut 2019

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI
ECONOMICE „COSTIN C. KIRIȚESCU”

TEZAUR

2001
vol. LXII

ACADEMIA ROMÂNĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

SUMAR
volumul LXII

PROBLEME ECONOMICE NR. 28-29/2001 **1**

IMPACTUL MODIFICĂRII PREȚURILOR RELATIVE ASUPRA ALOCĂRII RESURSELOR 3

INTRODUCERE. RELEVANȚA PREȚURILOR RELATIVE PENTRU DECIZIA ECONOMICĂ 7

CAPITOLUL 1. ROLUL PREȚURILOR RELATIVE ÎN REGLAREA MECANISMELOR CONCURENȚIALE, SPECIFICE ECONOMIEI DE PIAȚĂ 8

1.1 Definirea prețurilor relative 8

1.2 Probleme ale producătorilor 9

1.2.1. Noi perspective de obținere a profitului 10

1.3. Noile prețuri relative 10

1.4. Schimbări în cantitatea cererii şi a ofertei 11

1.5. Alocarea resurselor 13

1.5.1. Rolul piețelor de factori în alocarea resurselor 15

1.6. Realocarea resurselor 20

CAPITOLUL 2. PIAȚA ŞI EFECTELE MODIFICĂRII PREȚURILOR RELATIVE ÎN ROMÂNIA, ÎN PERIOADA ANILOR ’90 26

2.1. Starea economiei 26

2.2. Reforma prețurilor în România 29

2.2.1. Liberalizarea graduală a prețurilor 29

2.2.2. Inflația şi ajustarea prețurilor relative 30

2.2.3. Dispersia prețurilor şi inflația 31

2.3. Dependența corelațiilor intersectoriale de evoluția prețurilor relative 34

2.3.1. Foarfecele prețurilor 37

2.4. Modificarea structurii prețurilor relative la principalele produse industriale 39

2.5.Impactul modificării prețurilor relative asupra structurii producției şi a factorilor 44

CAPITOLUL 3. PREȚURILE RELATIVE ŞI TRANSFERURILE INTERSECTORIALE DE CAPITAL (O PERSPECTIVĂ SECTORIALĂ)..... 48

CAPITOLUL 4. CONSIDERAȚII PRIVIND EFECTELE MODIFICĂRII STRUCTURII PREȚURILOR RELATIVE ASUPRA PRODUCȚIEI ŞI A FACTORILOR, ÎN CONTEXTUL OBIECTIVELOR DIN STRATEGIA DE DEZVOLTARE PE TERMEN MEDIU A ROMÂNIEI 53

Anexe..... 56

Bibliografie 96

PROBLEME ECONOMICE NR. 30-31-32/2001 _____ 99

MANAGEMENTUL FINANȚĂRII ACTIVITĂȚII AGENȚILOR ECONOMICI ÎN CONDIȚIILE CONSOLIDĂRII ECONOMIEI DE PIAȚĂ ÎN ROMÂNIA 101

CAPITOLUL 1. MANAGEMENTUL FINANȚĂRII – COMPONENTĂ A MANAGEMENTULUI STRATEGIC AL FIRMEI..... 105

CAPITOLUL 2. INSTRUMENTELE MANAGEMENTULUI FINANȚĂRII: PLAN DE FINANȚARE, BUGET DE INVESTIȚII, INSTRUMENTE ANALITICE..... 111

2.1. Conținutul planului de finanțare 112

2.2. Studiu de caz – S.C.AVICOLA BUFTEA S.A. 119

2.3. Concluzii şi propuneri 124

CAPITOLUL 3. GESTIUNEA FINANȚĂRII CICLULUI DE EXPLOATARE..... 126

3.1. Aspecte privind reducerea resurselor financiare şi blocajul financiar în România după 1989..... 126

3.2. Aspecte privind definirea conceptului de gestiune financiară pe termen scurt 129

3.3. Politici adoptate în domeniul capitalului de lucru..... 130

3.3.1. Stabilirea politicii şi strategiei în domeniul fondului de rulment 130

3.3.2. Politici alternative de finanțare a capitalului de lucru. 134

3.4. Controlul stocurilor şi gestiunea financiară 143

3.5. Managementul numerarului şi al valorilor mobiliare lichide 147

3.5.1. Valori mobiliare lichide în comparație cu împrumutul bancar 148

3.5.2. Punerea în practică apoliticilor de lichiditate ale firmei 149

3.6. Instrumente de finanțare pe termen scurt a fondului de rulment 150
3.7. Posibilități de analiză a surselor de finanțare pe baza bilanțului restructurat 153
CAPITOLUL 4. DECIZIA DE FINANȚARE PE TERMEN LUNG. ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE 159
4.1. Rentabilitatea investițiilor 161
4.2. Previzionarea nevoilor de finanțare pe termen lung 163
4.2. Analiza procesului investițional la nivel micro şi macroeconomic 168
CAPITOLUL 5. FINANȚAREA INTERNAȚIONALĂ A FIRMELOR ROMÂNEŞTI ÎN PERIOADA TRANZIȚIEI 178
5.1. Finanțarea comercială pe termen scurt, mediu şi lung 178
5.2. Finanțarea investitională internațională 181
ANEXE 186
Bibliografie 194

PROBLEME ECONOMICE NR. 33-34-35/2001 197

SCHIȚE ALE RESTRUCTURĂRII INDUSTRIEI NAȚIONALE ÎN CADRUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE ALE ROMÂNIEI - PARTEA I 199
INTRODUCERE 203
CAPITOLUL 1. IMPACTUL POLITICILOR MACROECONOMICE ŞI ALE CELOR DE AJUSTARE STRUCTURALĂ ASUPRA DEZVOLTĂRII INDUSTRIALE LA NIVELUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE 204
1.1. Efectele politicilor bugetară, fiscală, monetară şi a cursului de schimb 204
1.1.1. Cadrul teoretic şi forme de manifestare a politicilor macroeconomice 205
1.1.2. Politicile de stabilizare şi efectele lor asupra dezvoltării industriale la nivelul regiunilor de dezvoltare 209
1.1.3. Gestiunea locală în contextul reformelor economice şi al restructurării industriei în cadrul R.D. 216
1.2. Efectele politicilor comerciale 219
1.3. Efectele politicilor de privatizare şi restructurare 223
1.4. Efectele politicii energetice 234

1.5. Efectele politicilor privind valorificarea capitalului natural 240
1.6. Efectele politicilor de dezvoltare a infrastructurilor 251
1.7. Efectele politicilor în domeniul forței de muncă 258

CAPITOLUL 2. SCHIȚĂ METODOLOGICĂ PRIVIND UN MODEL AL APRECIERII PERSPECTIVELOR DE DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ LA NIVEL REGIONAL 269
2.1. Incursiune sintetică în teoria modelării dezvoltării regionale 269
2.2. Construcția unui model propus, adecvat disponibilităților informaționale existente 274
2.2.1. Abordarea conceptuală 274
2.2.2. Variabilele modelului 275
2.2.3. Recomandări privind utilizarea modelului 276
Bibliografie 283

PROBLEME ECONOMICE NR. 36-37-38/2001 _____ 285

SCHIȚE ALE RESTRUCTURĂRII INDUSTRIEI NAȚIONALE ÎN CADRUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE ALE ROMÂNIEI - PARTEA II 287

CAPITOLUL 3. PREMISE ŞI PERSPECTIVE POSIBILE ALE EVOLUȚIEI INDUSTRIALE LA NIVELUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE 291
3.1. Regiunea 1 Nord-Est 291
3.2. Regiunea 2 Sud-Est 305
3.3. Regiunea 3 Sud 319
3.4. Regiunea 4 Sud-Vest 323
3.5. Regiunea 5 Vest 328
3.6. Regiunea 6 Nord-Vest 342
3.7. Regiunea 7 Centru 355
3.8. Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov 368

CAPITOLUL 4. MĂSURI NECESARE PENTRU VALORIFICAREA CU SUCCES A OPORTUNITĂȚILOR ÎNTREVĂZUTE DE DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ LA NIVEL REGIONAL 387
4.1. Soluții privind reconversia forței de muncă din profilul industrial 387
4.2. Îmbunătățirea mediului de afaceri propice dezvoltării industriale 391
4.3. Perfecționări necesare ale cadrului instituțional şi legislativ privind dezvoltarea regională 397

Bibliografie 401

PROBLEME ECONOMICE NR. 39-40/2001 403

SISTEMUL INTEGRAT AL INDICATORILOR DEZVOLTĂRII DURABILE 405

CUVÂNT ÎNAINTE 409

1. INDICATORII INTEGRAȚI AI DEZVOLTĂRII DURABILE ÎN CONTEXTUL ACTUAL 412

2. DEZVOLTAREA DURABILĂ A SECTORULUI ENERGETIC 425

2.1. Impactul sectorului energetic asupra mediului 425

2.2. Concepte şi tendințe actuale la nivel global 430

2.3. Strategia energetică a României 434

Energie electrică şi termică 435

Energia nucleară 438

Gazele naturale 439

Petrolul 440

Combustibilii solizi 440

3. INDICATORII INTEGRAȚI AI DEZVOLTĂRII DURABILE ÎN SECTORUL ENERGETIC AL ROMÂNIEI 441

3.1. Indicatori ai furnizării energiei 441

3.2. Indicatori ai consumului final de energie 446

3.3. Indicatori ai industriei energetice 454

3.4. Indicatori ai surselor de energie regenerabilă 459

3.5. Indicatori de eficiență energetică 460

3.6. Indicatori ai emisiilor din sectorul energetic 466

4. EVOLUȚIA INTENSITĂȚII ENERGETICE ÎN ȚĂRILE EUROPENE 467

Bibliografie 487

PROBLEME ECONOMICE NR. 41/2001 489

ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA DIN PERSPECTIVA INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ (I) 491

REPUBLICA MOLDOVA - CĂI DE INTEGRARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ 495

1. Avantajele comparative ale economiei Moldovei 495

2. Reforme economice în Moldova 502

DE CE A RATAT REPUBLICA MOLDOVA INTEGRAREA EUROPEANĂ 508
STAREA FINANCIARĂ A ȚĂRII – FACTOR IMPORTANT AL ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ 514
ROLUL GRUPURILOR INDUSTRIAL-FINANCIARE ÎN PROCESUL DE GLOBALIZARE. IMPACTUL LOR ASUPRA ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA 521
Bibliografie 526
PIAȚA INVESTIȚIONALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: CONSIDERAȚII ACTUALE ÎN CONTEXTUL REFORMELOR ECONOMICE ŞI PERSPECTIVELOR INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ 528
Bibliografie 541

PROBLEME ECONOMICE NR. 42/2001 543

ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA DIN PERSPECTIVA INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ (II) 545
SIMULAREA INTEGRĂRII REPUBLICII MOLDOVA ÎN DIFERITE GRUPĂRI ECONOMICE REGIONALE 549
INTEGRAREAA INTERNAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA – FACTOR AL CREŞTERII ECONOMICE 560
1. Considerații conceptuale asupra integrării 560
2. Republica Moldova – țară europeană. De ce fel de integrare are ea nevoie? 562
3. Probleme ale comerțului exterior al Republicii Moldova 567
TENDINȚE ŞI POLITICI AGROAIIMENTARE ÎN PERSPECTIVA INTEGRĂRII REPUBLICII MOLDOVA ÎN COMUNITATEA EUROPEANĂ 571
1. Principalele evoluții ale producției agricole 572
2. Coordonate ale integrării agroalimentare 578
3. Comerțul exterior agroalimentar 579
4. Costuri, fiscalitate si subvenții 582
ADAPTAREA ECONOMIEI IA TENDINȚELE MONDIALE – PREMISĂ A INTEGRĂRII ȚĂRII ÎN STRUCTURILE EUROPENE ŞI MONDIALE 587
1. Noi corelații între național si internațional 587
2. Comerțul exterior – motorul dezvoltării economiei 589

3. Alți factori favorizanți ai exportului 590

PROBLEME ECONOMICE NR. 43-44/2001 593

EVALUĂRI ALE STĂRII ACTUALE A ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA 595

REFLECȚII ASUPRA PROBLEMELOR SOCIOECONOMICE ALE REPUBLICII MOLDOVA 599

1. Principiile administrării economiei Republicii Moldova 599
2. Probleme curente în economia națională a Republicii Moldova 600
3. Ieşirea Republicii Moldova din criza economică este posibilă 603
4. Modalitățile de depăşire a crizei economice din Republica Moldova 605

PRIVATIZAREA ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REALIZĂRI, MODIFICĂRI, EFECTE, PROBLEME 606

REPERE STRATEGICE ALE STOPĂRII DEZINDUSTRIALIZĂRII REPUBLICII MOLDOVA 613

INVESTIȚIILE – REPER STRATEGIC AL CREŞTERII PERFORMANȚEI ECONOMICE 618

METODOLOGIA COMPOZIȚIONALĂ A MEDIULUI COMUNITĂȚILOR DIN LOCALITĂȚILE RURALE ŞI URBANE ALE REPUBLICII MOLDOVA 624

Bibliografie 631

REVITALIZAREA ACTIVITĂȚII UNITĂȚILOR ECONOMICE PRIN IMPLEMENTAREA MANAGEMENTULUI STRATEGIC 632

Bibliografie 639

PROBLEMA ESTIMĂRII JUSTIFICATE A POTENȚIALULUI REZULTATIV AL ÎNTREPRINDERII ÎN CONDIȚIILE ACTUALE DE DEZVOLTARE 640

Bibliografie 645

EVALUĂRI PRIVIND STADIUL ACTUAL AL SISTEMULUI BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA 646

1. Experiențe bancare internaționale şi învățămintele lor 646
2. Dezvoltarea sistemului bancar al Republicii Moldova 647
   - 2.1. Măsuri ale BNM pentru consolidarea sistemului bancar 648
   - 2.2. Dobânzile bancare 649
   - 2.3. Creditele bancare. Facilități şi riscuri 650

3. Asociațiile de economii şi împrumut 652
4. Dezvoltări prospective ale sistemului bancar 652
UNELE ASPECTE COMPARATIVE ALE AGREGATELOR MACROECONOMICE DINTRE ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA ŞI ROMÂNIA 654
STRATEGIA NAȚIONALĂ PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A REPUBLICII MOLDOVA 660
1. Necesitatea şi scopul elaborării Strategiei pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova 660
2. Inițiativa elaborării strategiei DD 661
3. Pornind de la recomandările Agendei 21 661
Partea I-a a strategiei 662
1. Principiile dezvoltării durabile ale Republicii Moldova 662
2. Filosofia şi coordonatele strategiei 663
3. Stategia concepe prezentul ca parte a viitorului 664
Partea a II-a a strategiei 664
Partea a III-a a strategiei 665
PRIVATIZAREA ŞI GOSPODĂRIILE DE TIP NOU ÎN AGRICULTURA MOLDOVEI 668
MARKETINGUL UNIVERSITAR CU PRIVIRE SPECIALĂ LA REPUBLICA MOLDOVA 673
1. Caracteristici ale serviciilor de învățământ 673
2. Programul de studii – produsul marketingului universitar 674
3. Nevoile practicii – criteriu fundamental al calității serviciilor 676
4. Nomenclatorul optim şi ciclul de viață al serviciilor 677
CONSECINȚELE FINANCIARE ŞI MANAGERIALE ALE PRIVATIZĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA 682
PROBLEMELE DEMOGRAFICE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ 688
IMPACTUL FACTORULUI INOVAȚIONAL ŞI AL COMERȚULUI EXTERIOR ASUPRA POLITICII INDUSTRIALE 693

PROBLEME ECONOMICE NR. 45-46/2001 699
COSTURI ALE INTEGRĂRII DE MEDIU ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ - STUDIU DE CAZ: ULEIURILE UZATE 701

ARGUMENT 705
1. CONSIDERAȚII PRELIMINARE 706
2. EVALUAREA SITUAȚIEI ACTUALE 711
2.1. Evoluția numărului total de autovehicule înscrise în circulație 712
2.2. Estimări ale consumului mediu anual de uleiuri 713
3. CADRUL TEORETICO-METODOLOGIC AL ESTIMĂRII COSTULUI IMPLEMENTĂRII HG PRIVIND GESTIONAREA ULEIURILOR UZATE 716
3.1. Palierul ecologic 716
3.2. Palierul economic 716
4. ESTIMĂRI ALE INFRASTRUCTURII ŞI CHELTUIELILOR GENERATE DE IMPLEMENTAREA HG PRIVIND RECICLAREA ULEIURILOR UZATE 724
4.1. Estimări ale cheltuielilor pentru agenții economici autorizați să comercializeze uleiuri minerale auto sau care prin activitatea lor generează uleiuri auto uzate 726
4.2. Estimări ale cheltuielilor pentru colectarea si valorificarea uleiurilor uzate 727
4.3. Estimări ale cheltuielilor generale de administrare a sistemului 733
5. CONCLUZII 735
ANEXE 740
Bibliografie 765

PROBLEME ECONOMICE NR. 47/2001 767
LUCRĂRI PUBLICATE ÎN ANUL 2001 769
CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ ÎN ANUL 2001 773
I. Programele de cercetare, informare documentară şi editoriale 773
II. Cooperarea internațională 775
A. PROBLEME ECONOMICE 777
B. STUDII ŞI CERCETĂRI ECONOMICE 779
C. ROMANIAN ECONOMIC RESEARCH OBSERVER 780
D. ANALELE INSTITUTULUI NATIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE 781
E. POPULAȚIE ŞI SOCIETATE 782
F. REVISTA ROMÂNĂ DE ECONOMIE 783

G. ROMANIAN JOURNAL OF ECONOMIC FORECASTING 784
H. CONTRIBUȚII LA PROGRAMUL DE CERCETARE AL CENTRULUI ROMÂN DE ECONOMIE COMPARATĂ ŞI CONSENSUALĂ AL ACADEMIEI ROMÂNE 786
I. ALTE LUCRĂRI 788
Volume editoriale realizate în anul 2001 788

INDEX DE AUTORI _____ **791**

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 28-29/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE CERCETĂRI FINANCIARE ŞI MONETARE
"Victor Slăvescu"

IMPACTUL MODIFICĂRII PREȚURILOR RELATIVE ASUPRA ALOCĂRII RESURSELOR

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

Autori:

Carolina Chilom – autor cap. 1
Dorin Voican – autor cap. 1
Monica Vârză – autor cap. 2
Silviu Ionaşcu – coordonator, autor cap. 2, cap. 4

CUPRINS

INTRODUCERE RELEVANȚA PREȚURILOR RELATIVE PENTRU DECIZIA ECONOMICĂ 7

CAPITOLUL 1. ROLUL PREȚURILOR RELATIVE ÎN REGLAREA MECANISMELOR CONCURENȚIALE, SPECIFICE ECONOMIEI DE PIAȚĂ 8

1.1 Definirea prețurilor relative 8

1.2 Probleme ale producătorilor 9

1.2.1. Noi perspective de obținere a profitului 10

1.3. Noile prețuri relative 10

1.4. Schimbări în cantitatea cererii şi a ofertei 11

1.5. Alocarea resurselor 13

1.5.1. Rolul piețelor de factori în alocarea resurselor 15

1.6. Realocarea resurselor 20

CAPITOLUL 2. PIAȚA ŞI EFECTELE MODIFICĂRII PREȚURILOR RELATIVE ÎN ROMÂNIA, ÎN PERIOADA ANILOR ’90 26

2.1. Starea economiei 26

2.2. Reforma prețurilor în România 29

2.2.1. Liberalizarea graduală a prețurilor 29

2.2.2. Inflația şi ajustarea prețurilor relative 30

2.2.3. Dispersia prețurilor şi inflația 31

2.3. Dependența corelațiilor intersectoriale de evoluția prețurilor relative 34

2.3.1. Foarfecele prețurilor 37

2.4. Modificarea structurii prețurilor relative la principalele produse industriale 39

2.5.Impactul modificării prețurilor relative asupra structurii producției şi a factorilor 44

CAPITOLUL 3. PREȚURILE RELATIVE ŞI TRANSFERURILE INTERSECTORIALE DE CAPITAL (O PERSPECTIVĂ SECTORIALĂ) 48

CAPITOLUL 4. CONSIDERAȚII PRIVIND EFECTELE MODIFICĂRII STRUCTURII PREȚURILOR RELATIVE ASUPRA PRODUCȚIEI ŞI A

FACTORILOR, ÎN CONTEXTUL OBIECTIVELOR DIN STRATEGIA DE DEZVOLTARE PE TERMEN MEDIU A ROMÂNIEI 53
Anexe 56
Bibliografie 96

Introducere
RELEVANȚA PREȚURILOR RELATIVE PENTRU DECIZIA ECONOMICĂ

Tranziția economiei româneşti către sistemul de piață implică o serie de decizii complexe, cerute de procesul de deblocare şi de activizare a structurilor economice la orice nivel. Într-o economie liberă, factorul vital, care realizează legăturile informale esențiale între agenții economici şi care stă la baza mecanismelor de autoreglare specifice pieței, este sistemul prețurilor libere. Atributul „libere", ataşat prețurilor în economia de piață contemporană, poate face obiectul unei lungi dezbateri, poate fi amendat, corectat, îmbogățit cu precizări şi nuanțări, însă, comparativ cu statutul prețurilor într-o economie de comandă, el este definitoriu şi indică sugestiv diferența specifică.

Această libertate a prețurilor creează posibilitatea existenței unui eficient sistem de alocare a resurselor societății pe destinațiile considerate deziderabile de către membrii acesteia. Paritatea resurselor, caracterul regenerabil sau neregenerabil al acestora, precum şi utilitatea produselor finale în care ele sunt încorporate sunt cântărite în balanța cererii şi a ofertei, realizând o ierarhizare a tuturor mărfurilor şi serviciilor create în economia unei țări, prin intermediul prețurilor. Privite din punctul de vedere al acestei ierarhii, structurile economice intră în angrenajul mecanismului prețurilor relative.

Ca o consecință a celor arătate mai sus, se poate considera că scara prețurilor relative, într-o economie liberă, reflectă, în principiu, o evoluție organică a pieței; dimpotrivă, distorsionarea semnalelor provocate într-o economie de comandă de practicarea prețurilor administrate nu poate duce decât la alterarea ierarhiei fireşti a prețurilor relative. De aceea, identificarea acestor distorsiuni în vederea fundamentării deciziilor, în complexul proces al tranziției, presupune o analiză profundă.

Capitolul 1
ROLUL PREȚURILOR RELATIVE ÎN REGLAREA MECANISMELOR CONCURENȚIALE, SPECIFICE ECONOMIEI DE PIAȚĂ

1.1 Definirea prețurilor relative

Concurența eficientă şi schimbul liber al bunurilor constituie baza unei economii de piață. Atunci când fundamentul există, deciziile economice pot fi coordonate dacă fiecare participant face ceea ce-i serveşte cel mai bine interesului propriu. „Omul economic", în calitate de **consumator**, caută să obțină cea mai mare utilitate, la un anumit nivel al veniturilor şi prețurilor; „omul economic", în calitate de **producător**, se străduieşte să obțină cel mai mare profit, la un anumit nivel al posibilităților de producție şi al prețurilor.

După cum am arătat, prețurile sunt purtătoare de informație. Când cunoaştem prețurile diferitelor bunuri şi servicii va fi mai uşor să comparăm utilizările alternative ale banilor, fiind mai simplu de ales, adică să luăm decizii economice.

Fiecare consumator cunoaşte importanța prețurilor în luarea deciziilor economice. Faptul că un consumator cheltuieşte o anumită sumă de bani pentru a cumpăra un produs sau altul este un exemplu de alegere economică. Dacă decizi să cheltuieşti banii pentru un produs „A", în loc de a-i cheltui pentru produsul „B", costul produsului „A" poate fi exprimat în două feluri:

În mod obişnuit, spunem că produsul „A" costă „x" lei. Totodată, însă se poate spune şi că prețul produsului „A" este, de fapt, produsul „B" pe care nu-ți mai permiți să îl cumperi. Exprimat în acest fel, prețul sau costul dobândirii unuia dintre cele două produse este cea mai bună alternativă pentru care trebuie să optezi. Acesta este cunoscut drept **cost de oportunitate.**

Înainte de a-şi face cumpărăturile, consumatorii vor face comparații între toate posibilitățile existente. Pe baza sumelor de bani disponibile şi a prețurilor în vigoare vor fi făcute alegerile asupra a ceea ce va fi cumpărat în final.

Într-o economie de piață, banii sunt singurii factori semnificativi ce determină decizia de a cumpăra, la un anumit nivel al veniturilor. Prin urmare, spunem că prețurile funcționează ca unic mecanism de raționalizare pentru bunurile rare oferite de economie.

Prețurile relative exprimă **numărul de unități de produs necesare pentru cumpărarea unei unități dintr-un alt produs**. Când prețul produsului „A" va fi, să zicem, egal cu al produsului „B", prețul relativ va fi egal cu o unitate din produsul „A" pentru o unitate din produsul „B", ca expresie a raportului de schimb material dintre produsul „A" şi produsul „B". Dacă producția produsului „A" este puternic subvenționată, într-un sistem planificat, probabil produsul „A"

va fi relativ mai scump când planificarea este înlocuită de piață, iar subvențiile sunt eliminate. Libera concurență poate duce la creşterea prețului produsului „A" măsurat prin produsul „B". Aceasta înseamnă o dublare a prețului produsului „A" (măsurat prin produsul „B") sau o înjumătățire a prețului produsului „B" (măsurat prin produsul „A").

Tranziția de la o planificare centralizată va conduce, aproape cu siguranță, la **schimbări semnificative în prețurile relative**. Acceptarea unor noi prețuri relative este o problemă care nu poate fi evitată atunci când este introdusă economia de piață.

După cum ştim, prețul unui produs este determinat, de obicei, ca o sumă de bani, dar nu este întotdeauna un indiciu în sensul de a ne arăta la ceea ce trebuie să renunțăm pentru a obține o unitate sau o cantitate dintr-un produs, deoarece puterea de cumpărare a banilor se poate schimba în timp. Când media prețurilor tuturor bunurilor disponibile într-o economie creşte, cantitatea dintr-un anumit bun ce poate fi cumpărată cu o unitate monetară va scădea, în medie, deoarece puterea de cumpărare a monedei este mai mică.

Pe de altă parte, prețul relativ al unui produs poate să nu fie întotdeauna schimbat atunci când prețul în bani al produsului se schimbă.

Într-un alt context, în condițiile în care puterea de cumpărare a banilor rămâne constantă, schimbările intervenite în prețurile relative ale produselor determină, mai întâi, schimbări în oportunitatea costului şi apoi în nivelul prețului produselor, funcție de evoluția raportului dintre cererea şi oferta la produsele cu care avem de-a face pe piață.

1.2 Probleme ale producătorilor

Într-o economie de piață, prețul joacă un rol important, atât pentru producători, cât şi pentru consumatori. Şi pentru producători prețurile sunt purtătoare de informații iar, în condițiile unei concurențe adecvate, producătorul individual va trebui să accepte toate prețurile ca fiind date.

Toți producătorii se confruntă cu prețuri date pentru materialele pe care le utilizează în procesul de fabricație. Mai mult chiar, prețul muncii, adică salariile, precum şi prețul capitalului, adică rata dobânzii la împrumuturile bancare, vor fi, de asemenea, determinate de piața respectivă. Aceasta înseamnă că producătorii vor avea probleme similare cu cele ale consumatorilor. În timp ce consumatorii caută să obțină cea mai mare utilitate posibilă pentru banii lor, la prețurile date, producătorul sau proprietarul întreprinderii caută să obțină cel mai mare venit posibil la capitalul investit. Cu alte cuvinte, se doreşte cel mai mare profit posibil la prețurile date.

În acelaşi fel în care consumatorul pune în balanță diferitele alternative de utilizare a banilor, atunci când trebuie să ia o decizie de cumpărare, proprie-

tarul capitalului va face acelaşi lucru atunci când va decide ce şi cum va produce.

Cel care aspiră să devină proprietar de fabrică trebuie să dobândească informaţia potrivită şi să-şi facă evaluările şi calculele necesare pentru a ajunge la compararea opţiunilor.

1.2.1. Noi perspective de obţinere a profitului

Producătorii trebuie să-şi demonstreze capacitatea de a stabili şi de a reacţiona la posibilităţile de a obţine profit. În acest fel, ei vor participa la producerea acelor bunuri şi servicii de care societatea duce cel mai mult lipsă. O premisă importantă pentru succesul unei economii de piaţă rămâne, totuşi, existenţa unui răspuns al ofertei din partea producătorilor, înţelegând prin aceasta că ei trebuie să fie capabili să răspundă la noile perspective de obţinere a profitului.

Dacă există un răspuns puternic la ofertarea unui anumit produs, capitalistul care iniţiază primul fabricarea acestuia va putea câştiga foarte mult. Când întreprinzătorii vor vedea o şansă în realizarea produsului respectiv, tot mai mulţi dintre ei se vor implica în aceasta. Drept urmare, oferta la produsul respectiv va creşte, concurenţa va deveni mai intensă, preţurile vor fi împinse în jos, iar marja profitului va descreşte; în timp ce pentru consumatori vor fi veşti bune, adică oferta va creşte, pentru producători semnalele vor fi din ce în ce mai îngrijorătoare, în sensul că preţurile vor scădea.

Pe termen lung, profiturile la produsul oferit în cantitate mare pe piaţă vor tinde să se apropie de aceleaşi nivele de profit ca în restul economiei. Dacă prea mulţi întreprinzători încep să fabrice acelaşi produs în acelaşi timp preţurile vor fi împinse în jos atât de mult încât cele mai puţin eficiente firme vor funcţiona în pierdere, iar după un timp va fi aplicat mecanismul de faliment. Acele întreprinderi care supravieţuiesc vor avea însă perspective mai bune din momentul în care profiturile vor începe să crească din nou.

1.3. Noile preţuri relative

Creşterile preţurilor, cauzate de eliberarea forţelor pieţei, vor fi inegale. Bunurile şi serviciile care au cunoscut anterior o cerere considerabilă vor cunoaşte o creştere a preţurilor mult mai mare decât media.

O creştere inegală şi instantanee a preţurilor va servi pentru două scopuri. Cel mai important scop este să se pună preţurile relative din economie în ordine, astfel încât varietatea diferitelor bunuri şi servicii să se reflecte în preţuri. Cu alte cuvinte, evaluarea rarităţii trebuie să devină o realitate. O consecinţă importantă a existenţei unor preţuri relative corecte în economie este aceea că vor dispărea cozile. Va fi eliberat timp pentru activitatea productivă şi se vor crea condiţii mai bune pentru creşterea economică.

Al doilea scop este de a reduce surplusul de lichiditate din economie. Dacă preţurile se dublează, în medie, aceasta înseamnă că potenţialii consumatori vor avea nevoie de o sumă de bani de două ori mai mare decât înainte pentru a obţine unele sau altele dintre produsele necesare. Se apreciază că există surplus de lichiditate în cazul în care oamenii au un volum de bancnote în exces faţă de cel de care ei au nevoie pentru tranzacţiile zilnice. Numai atunci când nivelurile preţurilor cresc atât de mult încât volumul de bancnote va fi corect în raport cu tranzacţiile economice care au loc în societate, respectivele niveluri pot fi stabilizate.

În condiţiile unui sistem monetar sănătos şi ale unor preţuri determinate în mod adecvat, banii vor putea să-şi îndeplinească mai bine rolul lor de mijloc de plată general acceptat.

În condiţii de concurenţă între furnizori alternativi de bunuri şi servicii şi având banii ca mijloc general de reglementare a afacerilor, firmele vor avea mai puţină nevoie să deţină stocuri mari de mărfuri. Deoarece introducerea economiei de piaţă coincide iniţial cu un şomaj sporit şi cu o producţie în scădere, o astfel de reducere a stocurilor de mărfuri va uşura menţinerea consumului din economie în perioada de tranziţie.

Atunci când o economie planificată, care a fost închisă pentru comerţul cu ţările occidentale, deschide calea schimbului internaţional de bunuri, ar putea exista o nevoie de utilizare pe termen scurt a taxelor vamale obişnuite asupra importului de produse finite pentru a proteja întreprinderile proprii ale ţării. Asemenea întreprinderi locale, care în timp ar putea fi competitive faţă de firmele străine, ar putea altfel să rişte lichidarea.

Întreprinderii trebuie să i se dea un timp pentru adaptarea la noile preţuri relative, atât ale factorilor de producţie, cât şi ale bunurilor pe care ea însăşi le produce.

1.4. Schimbări în cantitatea cererii şi a ofertei

Analiza privind evoluţia cererii şi a ofertei funcţie de modificarea preţurilor este deosebit de importantă pentru luarea deciziei în ceea ce priveşte dimensionarea producţiei.

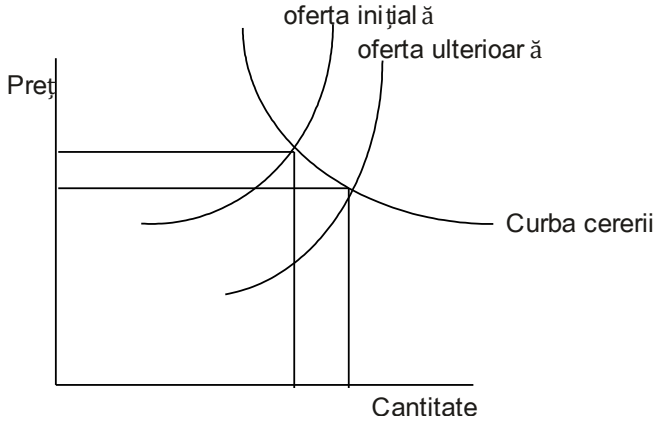
În general curba cererii este în scădere, reflectând relaţia inversă dintre preţ şi cantitatea cererii, conform legii cererii. De-a lungul curbei cererii, cantitatea creşte, în condiţiile în care preţul unui bun scade; o schimbare în cantitatea cererii este reprezentată de mişcarea de-a lungul unei curbe a cererii deja date, cauzată de modificări (creştere sau descreştere) în preţul bunului.

În graficul de mai jos, avem cantitatea produsă (pe axa orizontală) şi preţul (pe axa verticală), curba cererii fiind descrescătoare.

În ceea ce priveşte oferta, lucrurile stau invers, şi anume când preţurile cresc producătorii vor dori să furnizeze o cantitate mai mare.

Figura 1

Modificarea cererii şi ofertei

Să presupunem că economia este în echilibru în punctul A. Datorită prețurilor relativ mari ale unui produs se vor înființa câteva întreprinderi noi; iar datorită existenței mai multor producători şi a unei producții mărite, oferta din produsul respectiv va creşte, determinând deplasarea în continuare a curbei ofertei. În acelaşi timp însă, o producție mărită va determina scăderea prețurilor, noul punct de echilibru al pieței fiind în punctul B. Comparativ cu punctul A, producția va creşte, prețurile se vor reduce, iar profiturile se vor reduce, de asemenea.

Aşadar, profiturile neobişnuit de mari de care se pot bucura producătorii sunt pur şi simplu un fenomen temporar. În domeniile în care profitabilitatea este deosebit de mare, nevoia societății pentru o cantitate mai mare de bunuri este deosebit de mare. Într-un interval de timp, producătorii se vor ruina unii pe alții: prin concurență, profiturile din diferite ramuri vor fi forțate să coboare la nivelul normal, care, corectat cu riscul, tinde să fie acelaşi în întreaga economie.

Atât producătorul, cât şi consumatorul măsoară o alternativă în funcție de cealaltă şi o alege pe cea care i se pare mai bună. Dacă prețurile din economie reflectă corect raritatea diferitelor bunuri şi servicii din societate, deciziile care sunt luate pe baza lor sunt „bune”. Prin aceasta se înțelege că producția devine din ce în ce mai eficientă în acelaşi timp în care satisface nevoile oamenilor din societate, aşa cum se reflectă în cerere.

Nu trebuie să confundăm o schimbare în „cerere” cu o schimbare a cantității cererii, deoarece o schimbare în cerere este un răspuns la o schimbare a influenței cererii, alta decât prețul unui bun, în timp ce o schimbare a cantității cererii este un răspuns la o schimbare a prețului unui bun.

1.5. Alocarea resurselor

Teoria prețurilor face predicția că alocarea resurselor depinde de structura prețurilor relative. După cum am arătat, dacă valorile băneşti ale tuturor prețurilor, veniturilor, debitelor şi creditelor s-ar dubla, ele nu ar avea nici un efect notabil. Economia ar funcționa ca înainte, adică ar exista acelaşi set de prețuri relative şi venituri reale, neexistând nici un stimulent pentru vreo realocare a resurselor.

Această predicție este o implicație a teoriilor despre comportamentul consumatorilor şi al producătorilor. Am văzut deja că dublarea tuturor prețurilor şi a veniturilor lasă neschimbată linia de buget a consumatorului şi, astfel, conform teoriei comportamentului consumatorului, nu îi dă acestuia nici un stimulent de a modifica cantitatea din fiecare produs pe care îl achiziționează. În ceea ce-i priveşte pe producători, atâta timp cât aceştia constată că prețurile tuturor materiilor prime şi produselor finale se dublează, profitabilitățile relative ale liniilor de producție relative vor rămâne neschimbate. Astfel, producătorii nu au nici un stimulent de a modifica ratele de producție, astfel încât să producă mai mult din unele bunuri şi mai puțin din altele.

Dacă însă prețurile relative se schimbă, atunci resursele vor fi realocate. Consumatorii vor cumpăra mai mult din produsele relativ mai ieftine şi mai puțin din cele relativ mai scumpe, în timp ce producătorii vor creşte producția acelor produse ale căror prețuri au crescut relativ şi vor reduce producția acelora ale căror prețuri au scăzut relativ.

Menționăm că **teoria alocării veniturilor şi resurselor este o teorie a prețurilor relative, nu absolute.**

Un sistem de piață tinde să scadă prețurile către costurile totale medii de producție. Când piețele sunt aproape complet competitive, această mişcare apare rapid şi complet; dar chiar dacă există o forță de piață substanțială, noi produse şi noi producători răspund la ispita profiturilor şi producția lor duce prețurile către costurile de producție. **Când prețurile sunt egale cu costurile marginale va exista o eficiență în alocare**, deoarece alegerile de piață sunt făcute atunci în lumina costurilor de oportunitate. Producătorii vor alege atunci metodele care diminuează costul de producție şi, astfel, vor minimiza automat costul de oportunitate ar resurselor pe care le utilizează.

Când prețurile relative reflectă costurile relative, producătorii şi consumatorii utilizează resursele națiunii într-un mod care este conform cu eficiența alocativă.

O problemă importantă este cea a dimensiunii alocării necorespunzătoare a resurselor, adică pur şi simplu dimensiunea dezechilibrelor – la noile prețuri relative -, care indică amploarea ajustărilor structurale necesare în comparație cu capacitatea sistemului de a întreprinde schimbări rapide şi pe scară largă.

Planificarea centralizată, cu incapacitatea sa inerentă de a face calcule raționale, şi industrializarea forțată au lăsat ca moştenire o alocare ineficientă a resurselor, a cărei magnitudine a fost scoasă la iveală de către liberalizarea prețurilor. Ceea ce arată prețurile libere era înainte ascuns de către prețuri administrate şi de o puternică redistribuire a veniturilor: o diferență foarte mare între ratele de profitabilitate şi o foarte largă dispersie a unităților ce corespund mai multor categorii: întreprinderi cu valoare adăugată negativă; întreprinderi neprofitabile, care pot fi împărțite în firme neviabile şi firme potențialmente viabile; întreprinderi profitabile.

Diferența mare între ratele de profitabilitate şi larga dispersie a întreprinderilor cu performanțe diferite înseamnă că dacă s-ar impune în mod strict disciplina de piață (financiară), un mare număr de întreprinderi s-ar scufunda – ca rezultat al unei profunde realocări a resurselor; şi anume, producția totală ar scădea substanțial din moment ce distrugerea provocată de piață este mai mare decât efectele constructive, aceasta cel puțin într-o primă etapă (când se manifestă aşa numitul efect al curbei J). În acest proces sunt implicate două aspecte importante: unul este aria realocării (dislocării) şi al doilea este viteza, necesare pentru menținerea unui echilibru între intrările în şi ieşirile din circuitul economic (*entry* şi *exit*). Se poate presupune că, cu cât sunt mai mari amploarea şi viteza necesare desfăşurării procesului cu atât acest dezechilibru şi încordarea din economie vor fi mai mari. De fapt, când vorbim despre reacția scăzută pe latura ofertei (producției), identificăm tocmai acest dezechilibru.

Problema amplitudinii şi vitezei realocării resurselor se poate pune în orice economie, indiferent de gradul de ocupare a forței de muncă; orice modificare semnificativă a prețurilor relative ar trebui să provoace o realocare de resurse.

Dar se poate presupune că, cu cât gradul de ocupare a forței de muncă este mai mic, cu atât mai mare va fi rezistența la schimbări[1]. În acest sens, ar fi interesant de notat experiența țărilor industrializate, care au trebuit să absoarbă şocul prețurilor petrolului în anii ’70. Ele şi-au permis luxul să întreprindă ajustările necesare într-un ritm relativ lejer, în principal datorită calității funcționării economiilor lor, statutului lor de „creatori” ai prețurilor mondiale (*price-makers*) pentru produse manufacturate şi reciclării petrodolarilor. A fost folosită şi politica monetară pentru a întârzia schimbările, ceea ce a dus la o creştere a inflației mondiale.

Economiile fost centralizate, prin excelență, preiau prețurile mondiale (sunt „*price-takers*”); aceste economii au trebuit să absoarbă efectele înrăutățirii raportului de schimb (cu excepția Federației Ruse şi, probabil, a Kazahstanului) o dată ce prețurile mondiale au început să guverneze toate tranzacțiile comerciale şi au trebuit să facă față unei prăbuşiri aproape instantanee a comerțului est-european după dispari-

[1] De exemplu, un motiv îl constituie baza impozitabilă mai mică pentru subvenționarea celor care şi-au pierdut slujbele; în consecință, această bază trebuie să fie supusă unor impozite mai mari.

ția CAER. Pe lângă aceasta, s-a produs o comprimare puternică a comerțului intern şi, relaționat, a ofertei/cererii agregate, ca rezultat al creşterii extraordinare a „costurilor informaționale şi tranzacționale" pentru multe întreprinderi. Pentru economiile în curs de transformare, încordarea cauzată de dimensiunea necesară a realocării, combinată cu aranjamentele instituționale primitive şi cu lipsa de „capital organizațional" (P. Murell, 1991), a fost agravată de şocuri exogene extrem de severe.

Pe de altă parte, într-un sistem supus unor tensiuni substanțiale există forțe puternice care induc o înclinație de a genera inflație, ca mod de a difuza încordarea, prin costuri de ajustare.

Taxa prin inflație şi rata negativă a dobânzii reprezintă subvenții implicite pentru cei care nu rezistă financiar. Întreprinderile nerentabile sunt interesate în a creşte prețurile într-un ritm mai rapid decât dinamica costurilor (salariilor) şi, în plus, formează un lobby puternic pentru obținerea de credite ieftine. Eforturile lor sunt uşurate deoarece piețele sunt puternic monopolizate, iar un curs de schimb fix – ca o ancoră şi ca factor de disciplinare pe piață – este, practic, aproape imposibil[1]. În momentul în care politica de stabilizare este orientată spre combaterea inflației şi politica monetară devine mai aspră, arieratele formează un mijloc de evadare pentru a continua să obțină credit cu cost zero şi, de asemenea, le permite să ridice continuu prețurile. Mai mult, întreprinderile neprofitabile vor privi inclusiv diminuarea ratelor real negative ale dobânzii ca pe un şoc major, întrucât aceasta înseamnă o reducere substanțială a subvențiilor implicite şi le aduce „pe roşu".

Se poate face o analogie cu țările în curs de dezvoltare importatoare de petrol care, în perioada următoare şocului prețurilor petrolului, au devenit puternic îndatorate, împrumutând la rate ale dobânzii real negative mari; aceste rate erau aproape o invitație la a împrumuta. Când ratele dobânzii au devenit pozitive în termeni reali (pe piața mondială a capitalului), s-a declanşat o reacție în lanț şi a început să se extindă criza datoriilor din anii '80. Principala diferență este că, în timp ce întreprinderile din economiile în curs de transformare au posibilitatea de a utiliza arierate, economiile naționale se confruntă, în mod esențial, cu restricții bugetare „tari" şi sunt obligate de către comunitatea internațională să se supună disciplinei financiare[2].

1.5.1. Rolul piețelor de factori în alocarea resurselor

Oamenii pledează uneori pentru intervenția guvernului în determinarea prețurilor factorilor, cum ar fi salariile în anumite slujbe, industrie sau părți de țară. Teoretic însă, ne confruntăm cu două puncte de vedere. Criticii argumentează că intervenția statului împiedică mecanismul prețurilor să determine o

[1] Datorită mediului intern puternic inflaționist, în particular, şi a probabilei sărăcii de devize. În Polonia, succesul relativ temporar în a folosi cursul de schimb ca ancoră nominală s-a bazat pe o devalorizare extremă (*overshooting*) şi rate ale dobânzii real pozitive.

[2] Au apărut totuşi semne ale existenței unui risc de sistem (internațional), Planul Brady fiind o reacție parțială la aceste semne. Aproape toate băncile importante au avut nevoie de recapitalizare din cauza împrumuturilor neperformante acordate, mai ales, Americii Latine. Dar reacția globală a rămas, în esență, o abordare caz cu caz.

alocare satisfăcătoare a resurselor. Pe de altă parte, susținătorii teoriei intervenției statului afirmă că, oricum, sistemul de prețuri nu poate rezolva corespunzător problema. Dezbaterea implică recunoaşterea faptului că pieţele de factori nu funcționează după cum sunt descrise în teorie. Se poate întâmpla fie ca teoria să nu explice câştigurile factorilor, fie ca factorii să nu se modifice ca răspuns la câştigurile relative.

Pentru a ne edifica, ne vom referi concret la modul în care se stabilesc prețurile principalilor factori, conform fiecăreia dintre teoriile menționate.

Influența condițiilor pieței asupra prețurilor factorilor

După cum se ştie, majoritatea factorilor nonumani sunt vânduți pe piețe competitive. În marea lor majoritate, dovezile susțin ipoteza că schimbările în câştigurile acestor factori sunt asociate cu schimbări ale condițiilor de piață.

a. La *materii prime*: prețurilor materiilor prime fluctuează ca răspuns la modificările cererii şi ofertei lor. Crizele curente ale anumitor materii prime importante sunt aproape întotdeauna semnalate prin creşteri ale prețurilor. Aceste prețuri arată, de asemenea, un puternic comportament ciclic. Ele cresc pe panta ascendentă a ciclului comercial atunci când cererea lor (derivată) creşte, şi scad pe panta descendentă când cererea lor (derivată) scade.

Teoria fixării prețurilor factorilor pe pieţele concurențiale explică prețurile materiilor prime şi veniturile câştigate de producătorii lor.

Bineînțeles, dacă apar elemente de monopol, trebuie aplicate teoriile evaluării prețurilor factorilor în condiții de monopol sau de monopson. Escaladarea prețurilor OPEC în anii 1970 şi începutul anilor 1980, de exemplu, a dus la o creştere importantă a prețurilor produselor pe bază de petrol şi la creşteri ale profiturilor proprietarilor terenurilor petroliere.

b. *Valoarea terenurilor* în centrele oraşelor în dezvoltare creşte ca răspuns la cererea în creştere. Adesea chiar este profitabil să se distrugă clădiri pentru a converti terenul spre utilizări mai profitabile. Creşterea prețului terenurilor de la periferia unui oraş în dezvoltare este un alt exemplu vizibil al modului de funcționare a pieței.

Terenul agricol pare, la prima vedere, să ofere dovezi contabile. Economiştii clasici au prezis, acum 150 de ani, că pe măsură ce populația şi cererea pentru produse agricole vor creşte, prețul ofertei rigide de teren va creşte enorm. Prețul terenului agricol însă nu a explodat în lume. Deşi cererea de produse agricole a crescut în modul prezis, datorită creşterii populației, productivitatea terenului agricol a crescut în moduri destul de neaşteptate, prin intervenția unei game largi de maşini şi tehnici ce caracterizează agricultura modernă. Predicția a fost eronată, nu deoarece prețul terenurilor agricole nu este determinat de către forțele de piață, ci pentru că unele dintre aceste forțe au fost incorect prevăzute.

Experiența Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene (CAP) oferă un alt exemplu. Această politică a izolat piața europeană de importuri străine ieftine şi a sporit prețurile alimentelor. Ca rezultat, prețurile terenului agricol în Europa şi venitu-

rile proprietarilor de pământ au fost mult mai ridicate decât prețurile şi veniturile terenurilor comparabile din alte țări producătoare de hrană, cum ar fi Australia şi Canada. Atunci când Irlanda a intrat în Uniunea Europeană, prețurile diferitelor tipuri de teren agricol au crescut între 100% şi 500%, mărturie puternică atât a puterii CAP, cât şi a aplicabilității teoriei cererii derivate.

c. *Dreptul legal de a produce*. În multe situații, dreptul de a produce este restricționat prin reglementări impuse fie de către guverne, fie de către organizații private. Multe guverne, confruntate cu surplusuri agricole, datorate subvențiilor mai mult decât generoase, restricționează producția prin impunerea unor cote de producție. Numărul de taxiuri ce operează în multe oraşe este restricționat de autoritățile locale, care eliberează un număr fix de licențe de taximetrist. De asemenea, unele produse şi procese de producție sunt controlate prin patente.

În aceste cazuri, cotele, licențele sau patentele devin factori de producție: fără ele, producția este imposibilă. Ori de câte ori dreptul de a produce este vandabil, valoarea de piață a dreptului devine valoarea prezentă a profiturilor de monopol care apar din restricția de producție. Pe măsură ce cererea pentru produs fluctuează, iar restricționarea ofertei este menținută constantă, profiturile (valoarea prezentă a cotei) vor fluctua.

Diferite forme de restricții de producție sunt întâlnite în toată lumea, iar dovezile sprijină teoria că piața le determină valoarea.

Acolo unde restricțiile de producție creează profituri de monopol, valoarea de piață a instrumentului ce conferă dreptul de a produce o unitate egalează valoarea prezentă a fluxului profitului de monopol obținut cu o unitate de producție.

d. *Forța de muncă*. Când aplicăm teoria fixării prețului la forța de muncă, ne confruntăm cu două importante seturi de complicații: în primul rând, piețele forței de muncă sunt un amestec de elemente competitive şi necompetitive, proporția amestecului diferind de la o piață la alta; în al doilea rând, forța de muncă fiind un factor de producție uman, considerațiile nonmonetare se observă în modelele de stimulare. Aceste complicații fac ca economia forței de muncă să fie unul dintre cele mai dificile şi interesante domenii ale economiei.

Salariile răspund, de asemenea, fluctuațiilor în condițiile competitive ale cererii şi ofertei. Aceste variații în câştigurile factorilor sunt provocate de schimbări ale condițiilor de piață şi nu de schimbări ale noțiunilor noastre despre meritul intrinsec al diverselor activități.

Câştigurile forței de muncă răspund la schimbările forțelor de piață. Unele piețe de factori sunt competitive, iar altele sunt monopoliste sau monopsoniste, iar dovezile arată că teoria comportamentului de piață concurențială, monopolistă şi monopsonistă ajută la explicarea câştigurilor factorilor.

B. Modificarea factorilor, ca răspuns la modificarea prețurilor

Veniturile tind să se modifice ca răspuns la schimbările condițiilor cererii şi ofertei. Modificările câştigurilor sunt semnale care atrag resursele în acele linii de producție în care sunt necesare mai multe şi le retrag din acele linii în

care sunt necesare mai puține. Dar modificările prețurilor factorilor determină răspunsurile ofertei pe care le prezice teoria?

a. *Pământul.* În cazul pământului, există dovezi puternice că teoria este capabilă să prezică cursul real al evenimentelor cu destulă acuratețe. Pământul este transferat de la o recoltă la alta ca răspuns la schimbările profitabilității relative a recoltelor. Pământul de la marginea oraşului este transferat de la utilizări rurale la cele urbane, pe măsură ce poate câştiga substanțial mai mult ca spațiu pentru construcții decât ca recoltă (în ipoteza că permisiunea de construcție poate fi obținută). Deşi fizic este imobil, pământul este constant transferat între posibile utilizări, pe măsură ce profitabilitățile relative ale acestor utilizări se schimbă.

b. *Capitalul.* Localizarea şi produsele obținute în fabricile unei țări s-au schimbat mult în ultimele două secole. Pe o perioadă de, să spunem, cincizeci de ani, schimbarea este dramatică; de la un an la altul, ea este mică. Majoritatea uzinelor şi utilajelor sunt relativ specifice. Odată instalate, vor fi folosite în scopul în care au fost proiectate, atâta timp cât costurile variabile de producție pot fi acoperite. Dar dacă costurile de oportunitate complete nu sunt acoperite pe termen lung, capitalul nu va fi înlocuit pe măsură ce se deteriorează. Investițiile se vor face în alte industrii.

Mişcări pe termen lung în alocarea capitalului fix apar, evident, ca răspuns la semnalele de piață.

Mecanismul funcționează atâta vreme cât există libertate de intrare şi de ieşire. Ieşirea este dificil de împiedicat (altfel decât prin legislație guvernamentală sau subvenții), dar monopolurile şi oligopolurile, reglementările guvernamentale şi industriile naționalizate ridică bariere de intrare. Acolo unde intrarea este blocată, profiturile monopoliştilor sau oligopoliştilor nu induc fluxuri de noi investiții şi, de aceea, astfel de bariere nu deservesc aparent o funcție de alocație pe termen lung.

Deşi profiturile care apar din puterea de piață nu determină capitalul să se mişte când intrarea este blocată pe termen lung, nu putem fi foarte siguri că acest lucru se va întâmpla şi pe termen foarte lung. Profiturile respective pot determina alte firme să dezvolte produse competitive şi să facă inovații în alte moduri, astfel încât să atace firmele cu putere de piață într-un proces pe care Schumpeter l-a numit „distrucție creativă". Putem concluziona astfel că profiturile de monopol influențează alocarea capitalului pe termen foarte lung.

c. *Forța de muncă*. Nenumărate studii despre mobilitatea forței de muncă arată că acest factor se mişcă în funcție de stimulii băneşti. Salarii relativ mari atrag şi mențin forța de muncă în părți de lume neatractive, cum ar fi câmpurile petroliere din Marea Nordului, nordul Canadei, Siberia, jungla amazoniană, în timp ce ocupațiile cu mai mult timp liber şi condiții de muncă plăcute sunt remunerate cu salarii mai mici, *ceteris paribus*.

Cu riscul unei simplificări grosolane a unei situații complexe, următoarele generalizări par concordante cu dovezile:

- există o componentă destul de mobilă a forței de muncă în orice grup; ea tinde să fie formată din membrii mai tineri şi mai adaptabili ai grupului;
- acest grup mobil poate fi atras dintr-o anumită arie, ocupație sau industrie în alta, prin schimbări relativ mici ale motivațiilor economice;
- cu condiția ca modelul cererii de resurse să nu se modifice prea rapid, majoritatea realocării necesare poate fi atinsă prin mişcări ale acestui grup mobil. Bineînțeles, nu acelaşi individ trebuie să se mute mereu. Grupul este constant înnoit prin intrări de forță de muncă;
- pe măsură ce trecem dincolo de aceste persoane foarte mobile, intrăm în rândul celor cu mobilitate tot mai redusă, până când, jos de tot, îi găsim pe cei care sunt complet imobili. Cei mai imobili sunt cei vârstnici, cei cu capitalul imobilizat în investiții care nu sunt tranzacționabile, persoanele timide, cele slabe şi cele care primesc salarii mari în ocupațiile sau localizările actuale.

Astfel, schimbările în câştiguri pot crea influxuri şi, respectiv, refluxuri substanțiale de muncitori într-o şi dintr-o ocupație, industrie sau regiune în expansiune, respectiv regres. Deşi o *anumită* emigrare apare deja, este dificil să aibă loc mari transferuri în perioade scurte de timp. Atunci când cererea scade rapid tind să se dezvolte grupuri de sărăcie. Motivul este că rata plecării este mai redusă decât rata declinului oportunităților economice în regiune. Într-adevăr, plecările în sine determină alte declinuri, deoarece atunci când o familie emigrează, toate bunurile şi serviciile produse local şi consumate odinioară suferă o reducere a cererii, ducând la un declin mai mare al cererii de forță de muncă.

Teoriile moderne nonpiață ale determinării salariului sugerează o forță suplimentară. Conform acestor teorii, salariile reflectă valoarea pe termen lung a forței de muncă, dar nu fluctuează cu fiecare schimbare a valorii pe termen scurt. Astfel, angajările şi şomajul fac, în mare măsură, echilibrarea pe termen scurt. Să presupunem, de exemplu, o scădere destul de rapidă a cererii de forță de muncă în zona A şi o creştere a cererii în zona B. Dacă salariile, fiind sensibile la considerații pe termen lung, nu răspund rapid, angajările o vor face. Va apărea şomaj în regiunea A şi deficit de forță de muncă în regiunea B. Forța de muncă se va muta atunci din A în B, ca răspuns la diferențierea salariilor curente, dar şi la diferențierea în probabilitatea de a obține locuri de muncă, ceea ce implică o diferențiere în câştigurile pe viață aşteptate de locuitorii din cele două zone. Într-adevăr, există dovezi substanțiale că, uneori şi în unele locuri, diferențierile în probabilitatea de a obține o slujbă motivează mişcarea forței de muncă cel puțin la fel de mult ca şi diferențierile în ratele salariilor curente.

Mişcările factorilor pot fi în mare măsură explicate prin teoria cererii şi ofertei, utilizând amestecuri de forțe competitive şi de piață, în ipoteza că factorii se mişcă ca răspuns la modificările prețurilor relative ale factorilor şi ale câştigurilor aşteptate ale factorilor.

1.6. Realocarea resurselor

Economia de comandă se caracterizează printr-o alocare proastă a resurselor, din cauza imposibilității calculației economice. De aceea, o dată cu liberalizarea prețurilor şi, după cum este de presupus, funcționarea acestora în jurul unor niveluri de cvasi-echilibru (market-clearing), ineficiențele ascunse ies la lumină şi un masiv proces de realocare a resurselor se declanşează dinspre zonele cu productivitate scăzută către zonele cu productivitate înaltă. Mai concret, problema rezidă în intensitatea posibilă şi probabilă a acestui proces, având în vedere constrângeri de genul: relația între dispariția şi crearea de locuri de muncă, mărimea deficitului bugetar şi căile de finanțare a acestuia, stabilitatea socială şi politică etc.

Magnitudinea acestui proces de realocare (dezechilibrul între ieşirile din şi intrările pe piață – între *exit* şi *entry*) provoacă o încordare (*strain*) excepțională în sistem, ceea ce nu trebuie să lase indiferenți decidenții în evaluarea corelațiilor macroeconomice în formularea *policy-mix*-ului[1]. Atunci când dezvoltarea sectorului privat este lentă, sprijinul extern este slab, economia subterană nu acționează suficient de eficace ca tampon de preluare a forței de muncă eliberată din sectoarele în declin, iar şocurile externe (negative) sunt puternice, încordarea în sistem poate fi însoțită de o destabilizare crescândă a acestuia – în pofida unor posibile tentative de stabilizare macroeconomică. Pentru a determina de ce apare încordarea în sistem, vom aborda cazul economiei închise, apoi situația economiei deschise.

În cazul **economiei închise**, presupunem, pentru simplificare, că aceasta produce două bunuri (a,b) – vezi figura 2. Combinația de producție inițială (a_1, b_1), exprimă încă cele care au fost preferințele planificatorului central; aceste preferințe sunt indicate şi de linia prețurilor relative P^p. În schimb, dacă consumatorii ar fi suverani, combinația de producție ar fi (a_2, b_2), iar linia prețurilor de echilibru (*market-clearing*) corespunzător ar fi p.

Dacă realocarea resurselor s-ar face fără fricțiune şi ar exista un echilibru între distrugerea şi crearea de locuri de muncă, nu s-ar manifesta încordare în sistem – alunecarea de la (a_1, b_1) la combinația optimă (a_2, b_2) s-ar face de-a lungul curbei posibilităților de producție.

Fricțiunea importantă şi dezechilibrul între *exit* şi *entry* fac însă ca, la prețurile de echilibru (liberalizate), combinația de producție A să fie substanțial în interiorul curbei posibilităților de producție, căderea producției de bunuri (a) nefiind acompaniată de o creştere corespunzătoare a lui (b). Acest lucru semnifică şi o

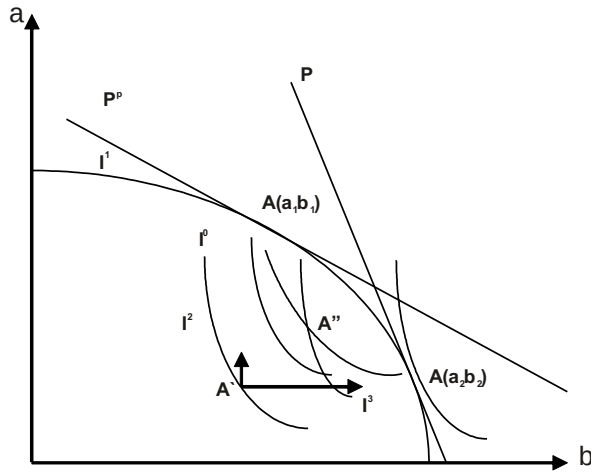

[4.] Flemming (1992), Blanchard şi Aghion (1993), Sachs şi Wing Thye Woo (1993), Gavin (1993) sunt între cei care au surprins analitic implicații ale ceea se numeşte problema magnitudinii necesarului de realocare a resurselor într-o economie post-comandă. La Flemming, de pildă, atenția cade exact pe şocul cauzat de schimbările brutale în prețurile relative care ar impune – argumentează fostul economist şef al BERD – o subvenție temporară pentru sectoarele în declin.

cădere considerabilă a utilității agregate (de la I_1 la I_2), admițând că dinamica economiei subterane nu o compensează. În timp, desigur, combinația (a, b) ar trebui să se mişte astfel încât să se apropie de optimul (a_2, b_2), pe curba posibilităților de producție. În figura 2 , această mişcare este indicată de săgeată.

Figura 2

Realocarea în economia închisă

Magnitudinea necesarului de realocare a resurselor (producției) poate fi ilustrată prin raportul:

$$\textbf{(1)} \quad J = \frac{p_a^* \left| q_a^* - q_a \right| + p_b^* \left| q_b^* - q_b \right|}{p_a^* q_a^* + p_b^* q_b^*},$$

unde (p") şi (q") denotă mărimi de echilibru pentru prețuri şi cantități, conform unei alocări optime, iar (p) şi (q) corespund alocării curente a resurselor şi prețurilor distorsionate. J poate fi judecat ca o măsură a dezechilibrului agregat (în sistem) în raport cu vectorul prețurilor şi cantităților de echilibru.

Sub formă generalizată relația **(1)** apare ca:

$$\textbf{(2)}\ J = \frac{\sum p_j^* \left| q_j^* - q_j \right|}{\sum p_j^* q_j^*},$$

Mărimea acestui raport exprimă încordarea potențială în sistem în condițiile manifestării dezechilibrului menționat. Având în vedere că realocarea intensă a resurselor ar conduce la un nivel al şomajului, U^j, foarte înalt, putem înțelege preocuparea decidenților față de această problemă. Se poate considera astfel un nivel posibil al şomajului ca fiind dependent de încordarea în sistem: cu cât încordarea în sistem este mai mare, cu atât creşte şomajul imaginabil, ce ar fi provocat de realocarea necesară a resurselor. Astfel, devine

comprehensibilă înclinația de a tolera rate înalte ale inflației ca mijloc de a difuza tensiunea în sistem. Într-o funcție de cost social,

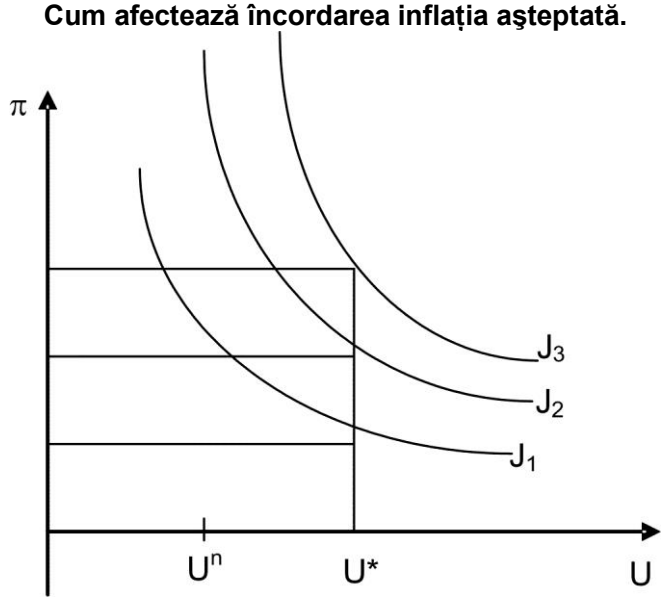
$$Z(U,\pi) = (U - U^n) + \beta * \pi^2,$$

parametrul de ponderare (ß) este cu atât mai mic cu cât nivelul şomajului este mai mare, sau când inflația apare ca singura modalitate de a difuza tensiunea în sistem. În funcția Z, U^n indică nivelul unei rate naturale a şomajului, când resursele vor fi realocate. Deci, U se cuvine să fie deosebit de un NAIRU particular situației date (când există presiunea nevoii de realocare a resurselor); (π) este rata inflației.

Să considerăm şi următorul aspect. Este firesc să presupunem că un U^j, deci şomajul ce ar fi implicat realocarea imediată şi completă a resurselor, nu este tolerat de sistem. Se poate imagina un nivel optim al şomajului, U*, având în vedere constrângeri legate de situația bugetului, nevoia de dezvoltare a sectorului privat şi a economiei în general. Acest nivel optim presupune un transfer temporar de resurse în sistem, prin subvenții explicite sau implicite. Transferul apare ca o combinație de căi de finanțare noninflaționiste şi inflaționiste. Prin urmare, la un grad dat al posibilităților de finanțare noninflaționistă a transferului de resurse, cu cât este mai mare încordarea în sistem, cu atât este mai mare ponderea mijloacelor inflaționiste – fie prin crearea de monedă, fie prin apariția pseudobanilor temporari. Rezultă că inflația aşteptată, π^e, este funcție de încordarea în sistem: $\pi^e = \pi^e$ (J). Astfel, se poate ilustra modul în care J afectează *trade-off*-ul între şomaj şi inflație (curba Phillips): la un J mai mare are loc o deplasare spre exterior a curbei (figura 3): $J_1 < J_2 < J_3$.

Figura 3

Cum afectează încordarea inflația aşteptată.

Există fenomene ce pot atenua încordarea în sistem, printre care pot fi enumerate: arieratele inter-întreprinderi, puterea de monopol a unor producători, subvenţiile explicite şi implicite, efectele de tip *spillover*, eliminarea activităţilor cu valoare adăugată negativă şi, nu în cele din urmă, rezervele de eficienţă ale producătorilor – care lucrează în interiorul propriilor curbe de producţie. În figura 2, punctul A' exprimă tocmai fenomenele ce atenuează încordarea în sistem, în timp ce A" indică şi expansiunea producţiei de bunuri (b). Se poate trage uşor concluzia că, cu cât sunt mai numeroşi cei care au de pierdut locuri de muncă, cu atât mai puternică este opoziţia faţă de realocarea resurselor (restructurate). În mod paradoxal, dar nu inexplicabil, încordarea în sistem şi, implicit, nevoia de atenuare a şocurilor, poate induce o logică de evoluţie a sistemului care să perpetueze din viciile economiei de comandă – în ceea ce priveşte alocarea resurselor.

Vom aborda, în continuare, diferenţele notabile dintre **economia deschisă** şi cea închisă. În primul rând, intervin avantajele comparative, care ar trebui să orienteze realocarea resurselor, alături de preferinţele consumatorilor. După cum se ştie, la o specializare totală a economiei naţionale, avantajele comparative, singure, determină structura producţiei – în timp ce structura consumului este dată de cea a cererii, în condiţiile efectuării de schimb internaţional. Desigur, în realitate, nu se produce o specializare totală – fie pentru că avantajele comparative nu sunt suficient de transparente, fie întrucât o specializare completă nu este posibilă, cel puţin din cauza existenţei bunurilor necomercializabile (*tradeables*). În plus, se poate gândi şi în termeni de avantaje comparative dinamice. În cazul fostelor economii de comandă este interesant de remarcat că structura cererii se acoperă în bună măsură cu structura producţiei sugerate de avantajele comparative – în sensul expansiunii producţiei de bunuri „tari". În figura 4, optimul producţiei se modifică în funcţie de posibilităţile de specializare a economiei (punctul A_3). Pentru simplificarea analizei avem în vedere numai bunuri comercializabile.

În al doilea rând, preţurile de echilibru din economie exprimă schimburile externe şi, având în vedere dimensiunea economiei, preţurile relative interne vor fi puternic influenţate de preţurile relative externe. În figura 4 acest lucru este indicat de linia preţurilor externe (P^w). Cel mai avantajos pentru economie ar fi ca producţia să fie punctul A_3 deoarece, prin intermediul comerţului exterior s-ar atinge o utilitate agregată superioară celei realizabile fără considerarea avantajelor comparative – I_3 faţă de I_2, în condiţiile în care ambele sunt superioare lui I_1.

Economia deschisă suportă puternice şocuri externe, atât pe latura ofertei, cât şi a cererii[1], ceea ce duce la o comprimare – cel puţin temporară – a curbei posibilităţilor de producţie şi amplifică problema realocării resurselor cu

[1] Ca de exemplu, ceea ce s-a întâmplat cu ţările post-comuniste ca efect al colapsului pieţelor est-europene şi schimbării raportului de schimb cu Rusia (sau fosta Uniune Sovietică).

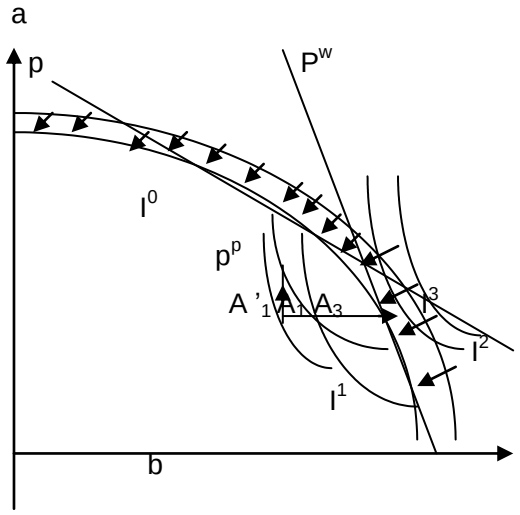
aspect distribuțional al veniturilor. În figura 4, această comprimare este ilustrată de curba frântă a posibilităților de producție.

Şi în cazul economiei deschise, fricțiunea puternică şi dezechilibrul menționat determină ca glisarea combinației de producție să nu se facă de-a lungul curbei posibilităților de producție; la prețurile (P^w), activitățile nerentabile ar trebui să dispară, iar combinația de producție (A_1) este substanțial în interiorul curbei posibilităților de producție ale economiei. Încordarea în sistem, având în vedere schimburile cu exteriorul, poate fi ilustrată prin raportul:

(3) $$J = \frac{\sum p_j^w \left| q^w - q_j \right|}{\sum p_j^w q_j^w} .$$

Figura 4

Realocarea în economia deschisă

Se poate observa că la numărător sigma se aplică la modulul diferenței dintre q^w şi q_i. Cu cât J este mai ridicat, cu atât amploarea necesarului de realocare a resurselor este mai mare şi, deci, încordarea în sistem este mai mare.

Între fenomenele ce pot atenua încordarea sunt cele amintite în cazul economiei închise; mai intervin însă două fenomene specifice economiei deschise. Astfel, încordarea poate fi exportată. Această posibilitate o au economiile ai căror agenți sunt foarte activi în spațiul mondial şi „pot forma prețurile" (sunt *price-makers*)[1]. În al doilea rând, este vorba de un efect al modului cum

[1] După şocul prețului petrolului din anii '70, țările occidentale şi, în special SUA, au putut să transfere (exporte) din încordarea internă datorită statutului de *price-makers* în economia mondială. În plus, SUA a fructificat şi poziția de emitent al valutei cu care se efectuează grosul tranzacțiilor în schimburile internaționale.

pot fi judecate avantajele comparative. Este posibil ca pentru firme cu activitate globală – deci cu aprovizionare şi desfacere din şi în toate colțurile lumii – să fie interesante activități dintr-un spațiu național care, evaluate strict conform perspectivei naționale, să pară a fi predestinate dispariției (sau lipsite de şanse, în cazul în care activitățile nu există încă).

În figura 4, alura probabilă a dinamicii producției este indicată de săgeată.

Capitolul 2
PIAȚA ŞI EFECTELE MODIFICĂRII PREȚURILOR RELATIVE ÎN ROMÂNIA, ÎN PERIOADA ANILOR ’90

2.1. Starea economiei

În ultimul deceniu economia românească a avut o evoluție sinuoasă, a cărei principală caracteristică s-a circumscris opțiunii generale a locuitorilor țării de a reveni la relațiile economice de piață, ignorate în cei peste 45 de ani de conducere centralizată.

Din cauza unor condiții interne şi internaționale inedite şi a circumstanțelor nefavorabile pe anumite segmente ale tranziției, economia României nu a răspuns întotdeauna conform aşteptărilor la stimulii de natură economică şi legislativă creați pentru a o orienta pe calea schimbărilor pozitive, deschisă creşterii economice durabile. Comportamentul atipic al economiei româneşti din această perioadă a dovedit, din nefericire, cu prețul unor sacrificii continue, că, spre deosebire de țările central europene aliniate o dată cu ea la startul tranziției, țara noastră a fost şi este, încă, tributară mentalității conservatoare şi intereselor meschine ale unor forțe deloc neglijabile, greu de contracarat doar cu acțiuni ezitante şi argumente lipsite de consistență, fără impunerea unei voințe politice puternice.

Pentru ieşirea din impasul în care ne aflăm este necesară, deci, înainte de toate, o analiză realistă şi profundă atât a acestor cauze cât şi a erorilor de strategie şi decizionale care au întârziat reforma în țara noastră. Ca atare, chiar dacă, în acest demers, ne este imposibilă obținerea tuturor informațiilor necesare pentru examinarea amănunțită a situației, în contextul în care agenții economici şi instituțiile abilitate să intre în posesia lor invocă adesea confidențialitatea, manifestăm convingerea că diagnosticul pe care vom încerca să-l punem şi tratamentul pe care îl vom recomanda în consecință în această lucrare vor sensibiliza factorii împuterniciți să reflecteze şi, între altele, să determine implementarea mecanismelor şi respectarea principiilor concurențiale pentru menținerea în matcă a prețurilor şi a inflației totodată, extrem de periculoase în cazul depăşirii limitelor admisibile.

Sigur, autorii acestei lucrări apreciază că, de la evenimentele din 1989 încoace, în viața economico-socială din țara noastră au avut loc prefaceri esențiale, în sensul reaşezării relațiilor specifice structurilor libere. Pe de altă parte însă, obiectivi fiind, trebuie să recunoaştem că deschiderea economiei româneşti, impusă de noile condiții economice şi politice, a dus la apariția unor fenomene contradictorii, de creştere şi descreştere a rezultatelor economice

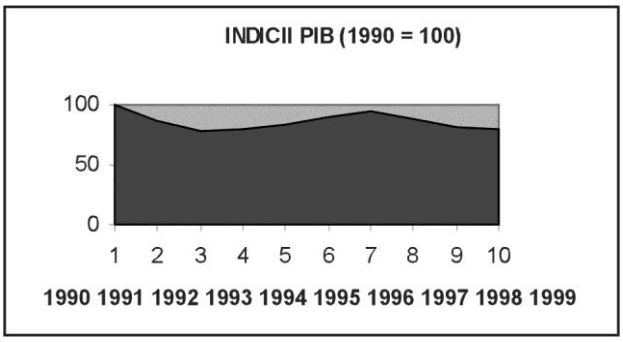
ale țării, care, pe ansamblu, au determinat o depreciere continuă a nivelului de trai şi a calității vieții în România.

Impactul evoluțiilor din economia românească asupra dezvoltării umane în teritoriu a fost preponderent negativ, fiind exprimat, în esență, în pierderi masive de locuri de muncă şi în modificarea structurii ocupării forței de muncă pe ramuri (numărul de salariați a scăzut cu peste 3,5 milioane în perioada 1990-1998; şomajul s-a menținut la cote înalte, ajungând, de la ponderea de 3%, în urmă cu zece ani, la ponderea de 11,5% în totalul populației ocupate, în prezent; piața neagră a muncii, formată şi dezvoltată în acelaşi timp, adună acum peste 1,5 milioane persoane). În România, restructurările (disponibilizările) de personal nu au fost însoțite de măsuri alternative pentru crearea de suficiente locuri de muncă în sectoarele viabile.

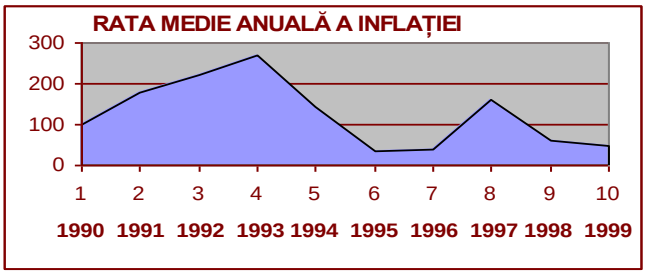
Evoluția sinuoasă a principalilor indicatori ai economiei naționale, în perioada de după anul 1990, se explică în primul rând prin inconsecvența politicilor economice şi sociale aplicate de administrațiile succesive, fie ezitante, fie marcate de inerție în gândire, fie incoerente.

Conducerea economică a fost reactivă şi nu programatică, nu s-a bazat pe o strategie de dezvoltare pe termen lung, s-a rătăcit în hățişul soluțiilor pe termen scurt, adoptate adesea numai şi numai pentru atenuarea anumitor stări conflictuale din zona economicului sau din zona socialului.

După cum rezultă şi din datele prezentate în graficul următor, creşterea volumului produsului intern brut al României de la un an la altul este doar aparentă, în cazul în care acest volum este exprimat în prețuri curente.

Pe fondul involuțiilor reflectate de ceilalți indicatori se poate vedea că prețurile curente induc către o percepție semnificativ deformată în condițiile în care, în perioada de referință, inflația a fost galopantă şi moneda națională s-a depreciat continuu.

Revelatoare pentru calificarea ca necorespunzător a traseului economiei româneşti din ultimii zece ani este şi vizualizarea curbelor de „evoluție" a PIB comparativ cu rata inflației (generată de creşterea aberantă a prețurilor), în perioada menționată. Din graficele aferente se poate observa că perioadele în care s-a înregistrat un regres al indicilor de creştere a PIB (oricum situați sub nivelul anului 1989) sunt perioade de creştere a inflației – care este indicatorul cel mai sensibil al stării de echilibru şi invers. Doar perioada 1995 – 1996, când indicii PIB au relevat o uşoară revigorare a economiei, se caracterizează printr-o reducere a ratei inflației, la niveluri optimiste. Din păcate, trendul acestor doi indicatori nu s-a menținut şi în anul 1997, când a atins cote alarmante, şi nici în continuare. Trecerea de la inflația cu trei cifre la inflația cu două cifre nu ne-a scăpat de lanterna roşie în drumul spre integrarea în Uniunea Europeană.

Decelarea cauzelor care au condus la această evoluție nesatisfăcătoare a economiei româneşti în ansamblul evenimentelor interne şi externe din această perioadă este dificilă. Schimbările care au avut loc în plan economic, politic, juridic şi social s-au succedat cu repeziciune şi poate că, încercând aici o speculație metafizică, tocmai viteza schimbării a fost factorul care a frânat schimbarea. Liberalizarea prețurilor în condiții neconcurențiale, indexarea salariilor pe măsura aproape a creşterii prețurilor, măsuri la al căror impact ne vom referi mai pe larg în continuare, au generat probleme tot mai greu de surmontat o dată cu erodarea economiei şi pierderea răbdării populației. Contradicția dedusă dintre viteza schimbării (în fond redusă comparativ cu idealul ca tranziția să fie rapidă) şi reacția la schimbare s-a adâncit în timp în defavoarea chiar a percepției sociale a restructurării economice, ca unică formă de redresare a economiei. Tendințele de revenire din anii 1995-1996 nu au fost susținute de măsuri macroeconomice care să vină în sprijinul activității productive, toată perioada de după 1989 fiind puternic afectată de reducerea drastică şi permanentă a aportului industriei la crearea de valori materiale în economie. Ponderea industriei la valoarea adăugată brută, componenta preponderentă a PIB, a scăzut, de la 45,9% în 1990 la sub 40% în anul 1999. Nu s-a realizat o creştere a investițiilor în economie. Pe de altă parte, în proporție din ce în ce mai mare, de la 79,2% în 1990 la peste 85% în 1998, produsul intern brut a fost repartizat consumurilor neproductive. Ca o consecință, economia a intrat într-o primejdi-

oasă stare de apatie, agravată prin realimentarea inflației după anul 1997, în special de către regiile monopoliste producătoare şi furnizoare de energie ori prestatoare de alte servicii publice strict necesare, lăsate să-şi acopere ineficiența prin tarife exagerate percepute agenților economici din celelalte ramuri şi consumatorilor individuali. Această apatie, care s-a extins de la comportamentul segmentelor economice şi în sfera socialului, a compromis reforma, a indus renunțarea în rândul populației majoritare, renunțare care seamănă cu pierderea speranței, atât de necesară pentru reînscrierea economiei şi societății româneşti pe traiectoria ascendentă preconizată.

2.2. Reforma prețurilor în România

2.2.1. Liberalizarea graduală a prețurilor

Acordând prioritate asigurării stabilității politice şi pornind de la caracteristicile economiei româneşti, considerată ca fiind una dintre cele mai puternic controlate şi centralizate sisteme din Europa de Est, autoritățile române au optat pentru o strategie de reformă graduală, care a presupus şi o liberalizare în trepte a prețurilor.

Tranziția de la un sistem hipercentralizat de prețuri la unul mai puțin reglementat s-a declanşat la începutul anului 1990, o dată cu începerea procesului de liberalizare graduală a prețurilor, respectiv prin introducerea prețurilor libere pentru produsele realizate de societățile comerciale private şi pentru produsele agricole în exces, rămase în sectorul de stat şi în cel cooperatist, după constituirea fondului centralizat de produse, administrat de stat.

Adoptarea de către autoritățile române a unor politici de gradualism în dereglementarea prețurilor, asociate cu impunerea simultană a unor restricții în situațiile absenței unei competiții reale sau existenței unor prețuri subvenționate de la buget, a imprimat un caracter de continuitate liberalizării prețurilor. Astfel, cel mai important mecanism de alocare a resurselor în economie – prețul – a continuat să fie puternic distorsionat pe parcursul celor şapte ani de liberalizare a prețurilor. În acest răstimp, prețurile liberalizate au coexistat, în diferite proporții, cu prețurile administrate sau doar „supravegheate de stat". În consecință, toate celelalte pârghii de influențare directă a evoluțiilor din economie au acționat fie parțial, fie distorsionate de imperfecțiunile semnalelor transmise de prețuri.

Controlul temporar al unor prețuri a fost realizat cu scopul principal de a oferi o anumită protecție socială. Totodată, el a oferit posibilitatea evitării unor culmi periculoase ale inflației. Păstrarea sub control a prețurilor unor bunuri şi servicii față de care populația manifestă o sensibilitate sporită a dus însă la formarea unor cereri inconsistente de salarii în procesul negocierilor. Astfel, liberalizarea graduală a prețurilor a fost o sursă de creştere a rigidităților pe piața muncii şi corelația prețuri-salarii a fost distorsionată şi rigidizată.

Pe de altă parte, liberalizarea graduală a preţurilor a oferit întreprinderilor terenul cel mai propice pentru evitarea constrângerilor bugetare. În acest context, şocurile succesive de preţuri, produse de liberalizări, combinate cu slaba disciplină financiară la nivel microeconomic, au generat şi consolidat puternice aşteptări inflaţioniste, care s-au reflectat în rate înalte ale inflaţiei şi în deprecierea continuă a leului. Acest sistem a fost potenţat de recurgerea la sistemul preanunţării liberalizării, ceea ce a favorizat comportamentele speculative ale agenţilor economici.

Caracterul treptat al liberalizării preţurilor a fost factorul principal care a influenţat evoluţia divergentă şi atipică a preţurilor de producţie şi a celor de consum, indicii anuali ai preţurilor producţiei industriale depăşind în şase ani (din cei şapte) dinamica preţurilor de consum. Anul 1998 a marcat înscrierea evoluţiei celor doi indici de preţuri în tiparele fireşti (indicele preţurilor de consum superior indicelui preţurilor producţiei industriale).

Faptul că liberalizările de preţuri au fost cvasi-integral compensate sau asociate cu indexări parţiale de salarii a determinat introducerea unui element dinamic în inflamarea preţurilor.

Generând explozii neaşteptate de preţuri (anul 1997 este semnificativ), liberalizările graduale ale preţurilor au avut un impact dăunător asupra inflaţiei, antrenând, prin „contaminare", preţurile tuturor produselor, inclusiv ale celor neafectate sau afectate marginal de procesul liberalizării. Totodată, în primii ani ai tranziţiei menţinerea ratei inflaţiei la cote înalte şi volatile între două etape succesive de liberalizare a reprezentat, de asemenea, efectul gradualismului excesiv al reformei preţurilor.

Astfel, liberalizarea graduală a preţurilor s-a dovedit costisitoare, contribuind la permanentizarea inflaţiei în România. Această strategie de liberalizare a preţurilor a transformat inflaţia corectivă într-o inflaţie structurală suplimentară.

2.2.2. Inflaţia şi ajustarea preţurilor relative

O trăsătură importantă a inflaţiei în România este faptul că ea a fost însoţită în permanenţă de schimbări ale preţurilor relative. Explicaţia acestui fenomen constă în severa inflaţie reprimată din regimul trecut, care a impus modificarea preţurilor relative ale firmelor ale căror preţuri au fost subevaluate şi subvenţionate sau ale firmelor producătoare de pierderi, în vederea îmbunătăţirii profitabilităţii lor. Totodată, în unele sectoare, preţurile se află într-un proces continuu de convergenţă spre nivelurile internaţionale.

Legătura dintre inflaţie şi dispersia preţurilor, care caracterizează ajustarea preţurilor relative, este o realitate în economia de piaţă. Dacă însă în perioada premergătoare declanşării procesului de tranziţie spre economia de piaţă atenţia multor economişti[1] s-a îndreptat către impactul inflaţiei asupra dispersi-

[1] M. Friedman, Cukierman, Bordo, Hercowitz, Fisher, Caplin & Spulber, Danziger, Kuran, Mussa, Rotenberg

ei prețurilor, în ultimii ani aceştia au acordat importanță cauzalității inverse, adică consecințelor inflaționiste ale dispersiei prețurilor, demonstrând că dispersia prețurilor este una dintre cauzele inerției inflației în economiile în tranziție.

Economiile în tranziție, din rândul cărora face parte şi economia țării noastre, evoluează într-un mediu foarte propice ajustărilor relative ale prețurilor, datorită caracterului de noutate al fenomenului inflaționist, amplitudinii acestuia şi metodelor de fixare a prețurilor.

Literatura de specialitate defineşte schimbările prețurilor relative ale bunurilor în raport cu un indice agregat de prețuri, cum ar fi indicele prețurilor de consum. Rezultă că o extindere a modificării prețurilor relative determină o dispersie mai mare a ratei inflației bunurilor şi serviciilor individuale în jurul ratei inflației, măsurată prin indicele global, ceea ce determină o creştere a variației ratelor inflației pentru bunurile individuale.

2.2.3. Dispersia prețurilor şi inflația

Relația de cauzalitate dintre dispersia prețurilor şi inflație este explicată de economişti prin rigiditățile reale, combinate cu cele nominale şi nesincronizările în fixarea prețurilor.

Astfel, Ball şi Mankiw au argumentat rigiditatea prețurilor (atât în creştere, cât şi în scădere) prin existența costurilor de meniu [1] (*menu costs*), care ar genera inflație înaltă în condițiile în care modificările de prețuri relative sunt distribuite asimetric (*skewed*).

Aceşti economişti susțin că, în prezența costurilor de meniu, firmele îşi vor schimba prețurile numai dacă costurile inacțiunii ar devansa costurile asociate modificării prețurilor. Ca atare, micile şocuri asupra economiei vor avea un efect minor asupra nivelului prețurilor, atâta timp cât întreprinderile vor fi reticente să-şi schimbe prețurile. Şocurile mari vor avea însă un efect disproporționat asupra prețurilor individuale – dar nu neapărat şi asupra nivelului general al prețurilor. Dacă distribuția şocurilor este simetrică, creşterile şi scăderile de prețuri se vor neutraliza. Astfel, o varianță (dispersie) mai mare a şocurilor nu va conduce neapărat la inflație.

Această abordare poate justifica relația dintre asimetria distribuției schimbărilor de prețuri (*skewness*) şi inflația generală. Într-o distribuție asimetrică, majoritatea produselor se află pe una din părțile acesteia. Dacă această asimetrie este pozitivă, în prezența costurilor de mediu, un mare număr de întreprinderi care suferă mici şocuri negative îşi mențin neschimbate prețurile, în timp ce întreprinderile supuse unor şocuri mari îşi vor creşte prețurile, determinând o creştere a nivelului general al prețurilor.

---

[1] Costurile de meniu se definesc, pe scurt, ca reprezentând toate costurile asociate schimbării de prețuri, începând cu costurile fizice ale retipăririi meniurilor, până la costurile reducerilor vânzărilor, ca urmare a diminuării satisfacerii consumatorilor.

În condițiile unei economii caracterizate prin costuri de meniu, reuşita unei politici de stabilizare rapidă a nivelurilor prețurilor necesită fie ca prețurile prea ecartate să conveargă spre noul lor nivel de echilibru, fie ca distorsiunile să poată fi suportate pe termen mediu.

Prima dintre aceste condiții nu poate fi îndeplinită în condițiile caracteristice unei economii în tranziție. Aceasta, deoarece convergența prețurilor spre nivelul lor de echilibru presupune în primul rând cunoaşterea acestui nivel sau evidența clară a existenței unui dezechilibru de piață. Or, distorsiunile sistemului de prețuri relative, interdependențele dintre prețuri şi absența competiției în numeroase sectoare fac imposibilă stabilirea nivelurilor de echilibru ale prețurilor. Pe de altă parte, o corecție rapidă a distorsiunilor sistemului de prețuri presupune ca prețurile să dispună instantaneu de întreaga flexibilitate necesară. O asemenea schimbare este puțin probabilă fără ca ea să declanşeze o hiperinflație în care prețurile să-şi piardă orice punct de ancorare. În acest caz, prețurile ar deveni perfect flexibile. Totodată, reducerea neinflaționistă a distorsiunilor prețurilor relative implică o reducere a prețurilor relativ prea înalte. Însă acest fapt pare imposibil în special în ceea ce priveşte salariile.

Toleranța distorsiunilor de prețuri constituie a doua condiție pentru stoparea rapidă a inflației. În România, menținerea distorsiunii prețurilor nu părea a fi o soluție acceptabilă. Această opțiune implica agravarea dificultăților multor întreprinderi, ca urmare a acumulării de stocuri sau de pierderi.

Cu toate acestea, costul atenuării inflației, în special a celei datorate ajustării prețurilor relative, în intervalul 1994 –1996 l-a constituit menținerea unor profunde distorsiuni de prețuri, cu grave consecințe negative la nivel microeconomic, care au relevat caracterul nesustenabil al relativei stabilizări atinse în acest interval.

Explozia prețurilor din luna martie 1997, când, ca urmare a inițierii unei noi etape de liberalizare a prețurilor, prețurile unor produse şi servicii au înregistrat creşteri importante, dovedeşte amploarea distorsiunilor suportate de-a lungul anilor de economia românească.

Neîndeplinirea celor două condiții ale unei stabilizări rapide a nivelului prețurilor pune în evidență faptul că existența dispersiei prețurilor relative necesită prelungirea inflației, cel puțin într-o măsură care să permită aducerea distorsiunilor la un nivel acceptabil. Corectarea acestor distorsiuni se efectuează prin creşterea tuturor prețurilor relativ prea scăzute. Acest fenomen riscă să antreneze o mişcare de creştere generală a prețurilor, ca urmare a rigidităților reale existente. În acest caz, corectarea distorsiunilor prețurilor antrenează un mecanism nesfârşit de ajustare şi inflația se prelungeşte în acelaşi ritm.

În România, dacă prețurile nu sunt ajustate metodic, în funcție de indicele prețurilor publicat, procedeul de formare a prețurilor utilizat în întreprinderile cu capital de stat – adăugarea la costuri a unei marje fixe – produce acelaşi rezultat cu indexarea automată.

Explicarea unei inflații prin ajustarea prețurilor administrate pare a fi în puternică contradicție cu teoria care susține că inflația este un fenomen pur monetar. Această contradicție este însă parțială, deoarece inflația prin ajustarea prețurilor administrate presupune fie o acomodare monetară, fie o creştere a vitezei de rotație a banilor (presupunând nivelul veniturilor fix).

Şocul prețurilor din mai 1993 constituie un exemplu de acomodare monetară post ajustare a prețurilor relative. Decizia de eliminare a subvențiilor de consum a provocat, după câteva luni de blocare a prețurilor acestor bunuri şi servicii, o creştere spectaculoasă de prețuri: +83% la pâine, +256% la pentru combustibil şi lubrifianți.

Într-o economie cu prețuri perfect flexibile, corectarea prețurilor relative s-ar fi efectuat printr-o recompunere a sistemului de prețuri în jurul nivelului general al prețurilor determinat de echilibrul pieței monetare. Dar într-o economie în care coexistă rigidități nominale pe termen scurt şi rigidități reale pe termen mediu, corectarea distorsiunilor prețurilor generează creşteri mai mult sau mai puțin ample ale tuturor prețurilor. La 1 mai 1993, eliminarea subvenției de consum a antrenat o creştere de 30,4 % a indicelui prețurilor de consum. Un asemenea şoc de prețuri a avut drept consecință ajustarea crescătoare a salariilor şi acomodarea monetară.

Anunțarea eliminării subvențiilor în mai 1993 a fost însoțită de aprobarea anticipată a creşterii în aceeaşi lună a salariilor. După ce nivelul ratei inflației din luna mai a fost anunțat, o nouă tranşă de creştere a salariilor a fost acordată, prima subestimând inflația lunii mai.

Efectele monetare ale şocurilor de prețuri de la 1 mai nu au apărut imediat. Acomodarea monetară a intervenit în iunie, o dată cu plata salariilor lunii mai.

Între lunile aprilie şi mai, baza monetară cunoaşte o stabilizare. O primă creştere semnificativă a numerarului s-a produs în a doua săptămână a lunii iunie, o dată cu plata salariilor lunii mai şi o a doua în luna iulie, ca urmare a următoarei majorări a salariilor. În această situație, băncile comerciale au recurs la creditele de refinanțare ale băncii centrale, şocul prețurilor din mai conducând la o acomodare monetară în iunie şi iulie, determinată de creşterile salariale decise de guvern.

Eliminând anumite distorsiuni în sistemul prețurilor relative, şocul prețurilor din mai 1993 a accentuat altele: rămânând blocate la nivelul lor din 1990, chiriile au rămas mult subevaluate. Acelaşi fenomen s-a produs cu costul amortizării capitalului fix bazat pe evaluarea la costuri istorice a acestuia. Acest exemplu susține teza potrivit căreia dispersia prețurilor, indusă de o lipsă de flexibilitate, conduce la o rigiditate semnificativă a inflației; astfel, inflația se transformă într-o suită interminabilă de şocuri de prețuri şi de posibile acomodări monetare succesive. Următoarele şocuri majore de prețuri, produse la începutul anilor 1997 şi 1998, confirmă acest comportament. Astfel, în România, inflația prin ajustarea prețurilor administrate s-a manifestat şi continuă să se

manifeste puternic atât datorită lipsei de flexibilitate a preţurilor, cât mai ales unei severe subevaluări (în termeni relativi) a preţurilor unor servicii.

Economiile în tranziţie se caracterizează printr-un grad ridicat de variabilitate a distribuţiei inflaţiei, indicând faptul că ajustarea preţurilor relative se prelungeşte şi după stadiul iniţial al liberalizării preţurilor. În mod tipic, varianţa preţurilor relative creşte la începutul perioadei de tranziţie, care coincide cu momentul liberalizărilor, dar ulterior, pe măsura avansării proceselor de reformă şi de stabilizare macroeconomică, această varianţă, deşi rămâne superioară economiilor de piaţă, intră într-un declin evident. Cu toate acestea, analizele empirice ale inflaţiei în România atestă, pe lângă puternica asimetrie a distribuţiei preţurilor, şi o permanentizare a ei de-a lungul perioadei studiate (1992-1998).

Persistenţa variabilităţii preţurilor relative în economiile în tranziţie, după încheierea în linii mari a liberalizării preţurilor, poate fi explicată prin ipoteza „recuperării de costuri". Aceasta susţine că preţurile relative ale serviciilor caracterizate prin consum mare de capital fix, în special a celor publice – care au tendinţa de a fi scăzute în primele stadii ale tranziţiei, reflectând absenţa costurilor cu serviciul datoriei – vor creşte pe măsura creşterii veniturilor, în vederea acoperirii potenţialelor costuri ale noilor investiţii.

2.3. Dependenţa corelaţiilor intersectoriale de evoluţia preţurilor relative

Dacă privim din mai multe unghiuri, funcţie de nivelele la care s-au situat preţurile nominale (anexa 1) şi preţurile relative sectoriale, pe de o parte, şi preţurile reale (anexa 2) şi relative din fiecare sector (anexa 3), comparativ respectiv cu preţul mediu real aferent activităţii globale şi cu preţurile relative ale celorlalte sectoare analizate, pe de altă parte, evoluţia preţurilor în economia românească în anii '90 scoate în evidenţă o tot mai puternică accentuare a dezechilibrelor existente în sistem încă înainte de demararea procesului de tranziţie spre economia de piaţă, ca urmare atât a menţinerii în proporţie covârşitoare a structurilor ineficiente construite în epoca economiei centralizate, cât şi a aplicării unor politici economice în general inadecvate şi discriminatorii.

Cea mai elocventă dovadă că, din cauza lipsei unei strategii coerente la scară naţională şi, în consecinţă, a nearticulării politicilor sectoriale şi a ezitării manifestate în crearea mecanismelor concurenţiale, boala economiei româneşti s-a agravat în timp, este reflectată pregnant de diferenţele semnificative dintre evoluţia indicilor preţurilor nominale şi a indicilor preţurilor reale sectoriale, vis-ŕ-vis de evoluţia indicelui preţului real definitoriu pentru întreaga activitate din sfera producţiei şi a serviciilor.

Aliniate la startul tranziţiei cu preţuri impuse, unele voit inferioare costurilor efective (agricultura, industria alimentară), altele consistent subvenţionate (industria extractivă, energia electrică şi termică, gazele naturale şi apa, con-

structiile, transporturile), aproape toate sectoarele lasă impresia o perioadă, conform evoluției indicilor prețurilor nominale, că nu au derapat într-atât încât să-şi pericliteze reciproc existența.

Cel puțin până în anul 1997, când inflația s-a reînscris pe o traiectorie ascendentă, semnalele date de prețurile nominale nu au alertat că, prin prețurile practicate, unele sectoare s-au distanțat mult de grosul plutonului.

Datele privind evoluția prețurilor reale sectoriale, dimensiunea prețurilor relative la nivelul anilor, proiecție a raportului dintre indicii prețurilor reale sectoriale şi, mai ales, confruntarea dinamicii prețurilor relative ale fiecăruia dintre sectoare față de dinamica indicilor prețurilor relative ale celorlalte sectoare (anexa 4) urmărite arată că unele sectoare, anume cele cu poziție de monopol (în special din rândul producătorilor de energie), privilegiate din considerente „strategice" ori electorale sau susținute cu înverşunare de sindicate (industria extractivă, metalurgia, transporturile), au pierdut măsura ori şi-au acoperit golurile cauzate de slabele lor performanțe mărind nejustificat prețurile, cu efecte în lanț, bineînțeles negative, în defavoarea economiei în ansamblu şi îndeosebi a activităților de care depind viața şi confortul populației (agricultura, industria alimentară, utilitățile publice).

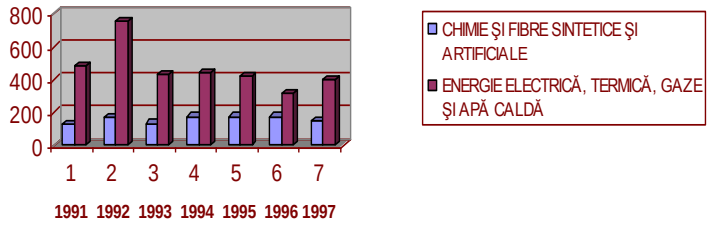
Din acest eşalon, supralicitând, sectorul energiei electrice şi termice, gazelor naturale şi apei şi-a pus de departe pecetea asupra dinamicii prețurilor din toate celelalte sectoare, prin impunerea unor tarife continuu majorate, „argumentate" fie prin creşterea prețului resurselor primare utilizate, fie prin alinierea la cursul monedei.

În condițiile în care, profitând de reglementarea de a se constitui în regii autonome şi-a arogat dreptul de a dicta prețurile, acest sector şi-a surclasat consumatorii astfel încât prețurile sale au depăşit de 7 ori (în anii 1993, 1994, 1995 şi 1997), de 8 ori (în 1991) şi chiar de 12 ori (în 1992) prețurile din agricultură, de aproape 4 ori, în medie, prețurile din industrie, de peste 3 ori, în medie, prețurile din industria alimentară, între 3,56 şi 7,96 ori prețurile din sectorul construcțiilor.

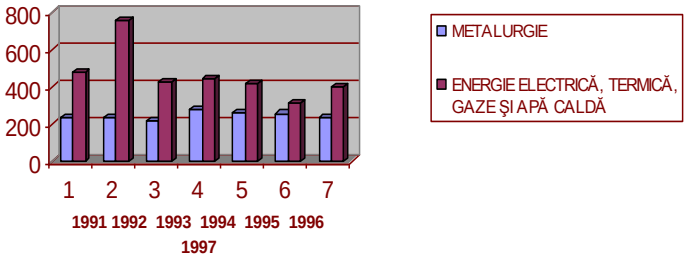
Deşi, aparent, chimia şi, în special, metalurgia, cunoscute ca sectoare energofage, au operat cu prețuri care au oscilat între limite nu prea largi față de cele ale prețului energiei (de 1,23 – 4,5 ori), efectiv aceste sectoare au contracarat creşterea prețului energiei (şi al combustibililor), ajustându-şi corespunzător prețurile.

Ca atare, față de prețurile din agricultură, din industriile prelucrătoare şi construcții, evident influențate, şi mai puțin față de prețurile din industria extractivă, substanțial subvenționată, ale activităților de transport, aliniate „din mers" o dată cu scumpirea carburanților, ale activităților de comerț, umflate prin tertipuri speculative, şi de producție şi furnizare a energiei, gazelor şi apei (primele în top), prețurile din chimie şi metalurgie au fost cam de două, patru ori mai mari în perioada anilor 1991-1997.

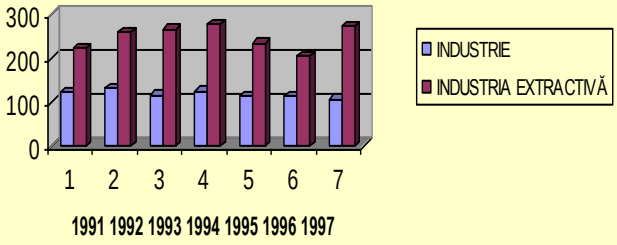
EVOLUȚIA PREȚURILOR REALE ÎN INDUSTRIA CHIMICĂ, FAȚĂ DE SECTORUL ENERGETIC, ÎN PERIOADA 1991-1997

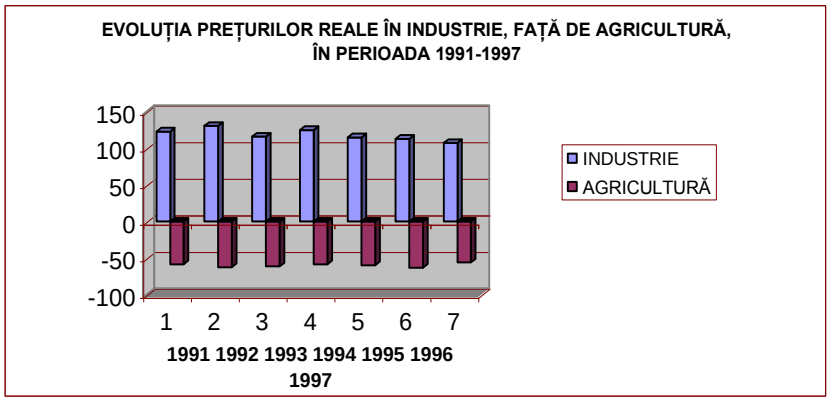

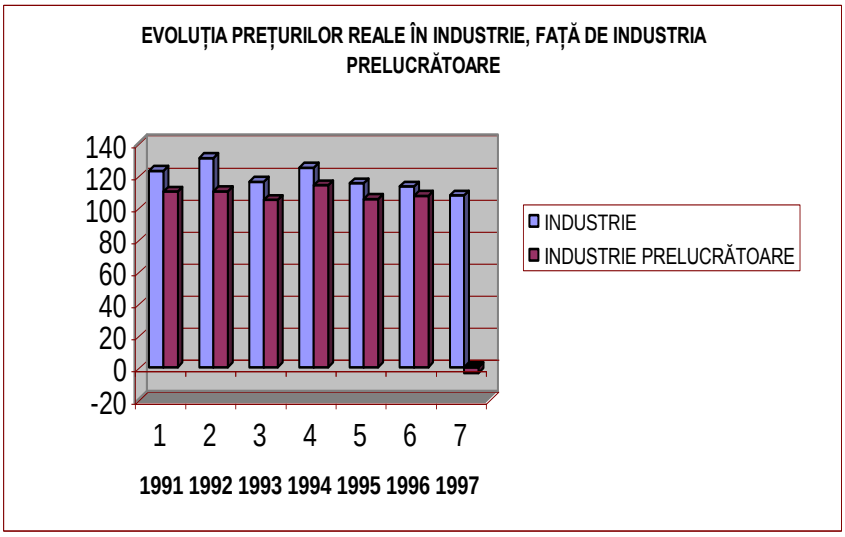
EVOLUȚIA PREȚURILOR REALE ÎN METALURGIE, FAȚĂ DE SECTORUL ENERGETIC, ÎN PERIOADA 1991-1997

EVOLUȚIA PREȚURILOR REALE ÎN INDUSTRIE, FAȚĂ DE INDUSTRIA EXTRACTIVĂ, ÎN PERIOADA 1991-1997

2.3.1. Foarfecele prețurilor

Dezechilibrul dintre agricultură şi industrie s-a adâncit. Expresia sintetică a acestui dezechilibru o regăsim, implicit, în raportul dintre prețurile produselor agricole şi prețurile produselor industriale, mai precis în evoluția raportului dintre indicii prețurilor produselor agricole vândute şi indicii produselor industriale cumpărate de agricultori.

Din această perspectivă, analiza evoluției prețurilor produselor oferite şi ,implicit, obiect al schimbului celor două sectoare, inegal interdependente, reliefează, atât în varianta evaluării produselor în prețuri relative, cât şi în varianta evaluării aceloraşi produse în prețuri nominale, că raportul dintre prețurile industriei şi prețurile agriculturii (“foarfecele prețurilor”) avantajează net industria.

Tabelul 1

Raportul dintre preţurile produselor industriale şi ale produselor agricole în România

1990 = 100

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Raportul dintre indicii preţurilor produselor agricole şi indicii preţurilor produselor industriale cumpărate de agricultori–"foarfecele preţurilor „ (%)	50,8	67,0	73,3	67,9	65,0	47,6	47,9

Sursa: Date prelucrate de I.C.F.M. „Victor Slăvescu"

Tabelul 2

"Foarfecele preţurilor" în diferite ţări ale lumii
Raportul dintre indicii preţurilor produselor primite de agricultori în schimbul produselor agricole şi indicii preţurilor plătite de agricultori pentru produsele industriale (1990=100)

ŢARA	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belgia	91,6	81,3	82,7	75,8	105,9	106,7	105,8	104,9	101,8
Franţa	87,1	81,3	79,7	78,5	78,2	78,1	77,5	-	-
Germania	89,2	80,4	80,9	80,5	85,0	86,1	81,4	77,7	-
Italia	90,2	86,6	86,6	87,9	95,4	91,1	-	-	-
Olanda	91,6	84,2	86,4	86,3	-	-	-	-	-
Spania	101,7	106,9	112,1	115,3	-	-	-	-	-
SUA	94,2	95,3	90,9	87,1	99,0	90,9	86,1	-	76,1

Sursa: 1) Buletin FAO, vol. 2/1996; 2) Buletin statistic lunar, ONU, nr. 8/2000.

Cifrele sunt revelatoare. Deşi în economiile sănătoase, stimulate prin politici de investiţii şi facilităţi corespunzătoare să desfăşoare o activitate eficientă deopotrivă în industrie şi agricultură, „foarfecele preţurilor" variază, normal, între 80% şi 100%, în economia românească preţurile produselor agricole în ansamblu au ajuns să se situeze la sub 50% faţă de ale produselor industriale vândute agricultorilor, din 1997 până în prezent.

Mai mult, dacă avem în vedere evoluţia indicelui relativ sectorial al preţurilor din agricultură, faţă de evoluţia indicelui preţurilor din industrie, constatăm că, în perioada 1992–1997 şi în continuare, agricultura a fost extrem de defavorizată, forfecată fiind prin preţuri de-a dreptul demolatoare.

Tabelul 3

Preţuri relative agricultură/industrie

1992	1993	1994	1995	1996	1997
0,47	0,52	0,46	0,51	0,55	0,52

Sursa: Date prelucrate de I.C.F.M. „Victor Slăvescu"

2.4. Modificarea structurii preţurilor relative la principalele produse industriale

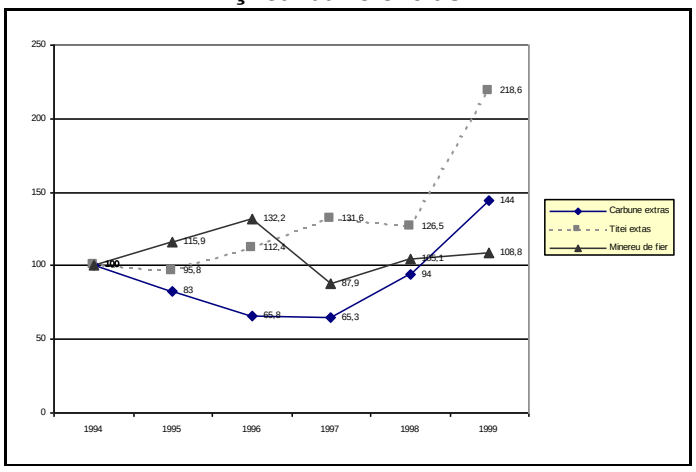
Conform aprecierii că analiza pe produse şi pe grupe de produse, componente ale ofertei, este mai clar percepută decât analiza sectorială, am considerat logică desfăşurarea studiului privind modificarea structurii preţurilor relative ale principalelor produse industriale pe patru paliere: industrie extractivă; industrie prelucrătoare energointensivă; industrie prelucrătoare de bunuri de folosinţă îndelungată şi medie; industrie alimentară (anexa 5).

A. Evoluţia preţurilor relative la produsele industriei extractive

a) Graficul de mai jos arată că, în timp ce la ţiţeiul extras şi la cărbunele extras cel mai înalt nivel al preţurilor relative (faţă de preţul/kg pâine) s-a atins în anul 1999 (cu +118,6 şi, respectiv, +44 puncte procentuale faţă de nivelele din anul 1994), la minereul de fier cel mai înalt nivel al preţurilor relative s-a înregistrat în anul 1996 (+32,2 puncte procentuale faţă de nivelul din anul 1994).

Figura 5

Dinamica preţurilor relative la minereul de fier, ţiţei şi cărbune extras

b) Dacă avem în vedere evoluţia preţurilor relative, modificate ca urmare a ajustărilor determinate de piaţă , dar şi de factorii de producţie, de productivitatea muncii etc.; constatăm că modificările structurale care au intervenit au favorizat unele produse şi au defavorizat altele. De exemplu: în anul 1996, prin modificarea preţurilor relative au fost avantajate minereul de fier şi ţiţeiul extras (+32,2 şi, respectiv, +12,4 puncte procentuale faţă de anul 1994) şi a fost dezavantajat cărbunele extras (cu 19,2 puncte procentuale faţă de anul 1995 şi cu 34,2 puncte procentuale faţă de anul 1994); în anul 1997, când preţurile relati-

ve ale cărbunelui şi minereului de fier s-au modificat, pierzând 0,2 şi, respectiv, 44,3 puncte procentuale, preţul relativ al ţiţeiului extras a depăşit cu 19,2 puncte procentuale nivelul din anul 1996.

c) Pe de altă parte, în cazul în care comparăm situaţia din punctul de sosire(anul 1999) cu situaţia din punctul de plecare al liniei graficului (anul 1994), observăm că ajustările de preţ care au avut loc pe parcurs au favorizat semnificativ ţiţeiul, al cărui preţ relativ a ajuns în final cu 99,8 puncte procentuale mai mare decât al minereului de fier şi cu 74,6 puncte procentuale mai mare decât al cărbunelui

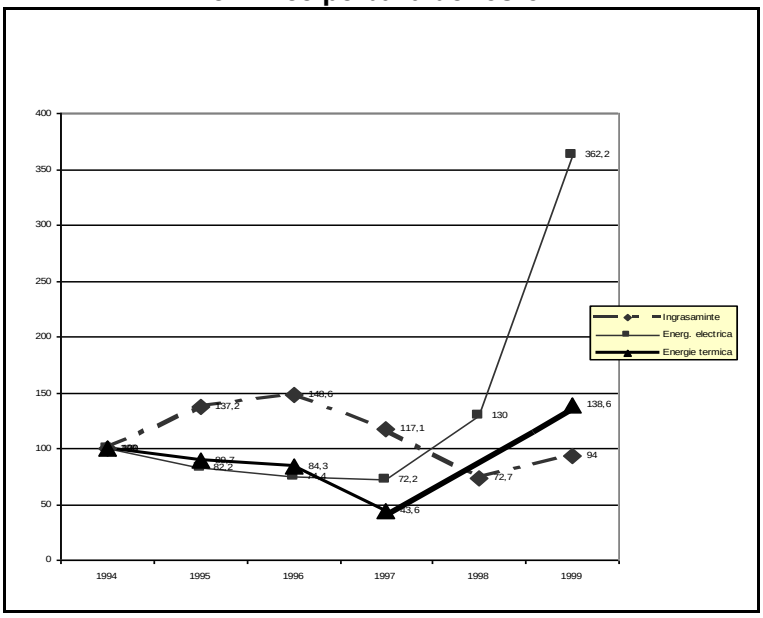
d) În sfârşit, dacă urmărim reprezentarea grafică în ansamblu sesizăm că diferenţele dintre preţul relativ al ţiţeiului şi preţurile relative ale cărbunelui şi minereului de fier, apropiate în anul 1998 de cele din 1995, au crescut disproporţionat în anul 1999.

B. Preţurile relative la produsele energofage

Coroborată cu majorarea exagerată a preţurilor la energia electrică şi termică, dictată de monopolurile din sectorul energetic, modificarea preţurilor relative ale ţiţeiului, cărbunelui, gazelor naturale şi ale altor resurse furnizate de industria extractivă a influenţat puternic preţurile produselor industriale energofage.

Figura 6

Evoluţia preţurilor relative la energie electrică, ţesături şi îngrăşăminte chimice pe bază de fosfor

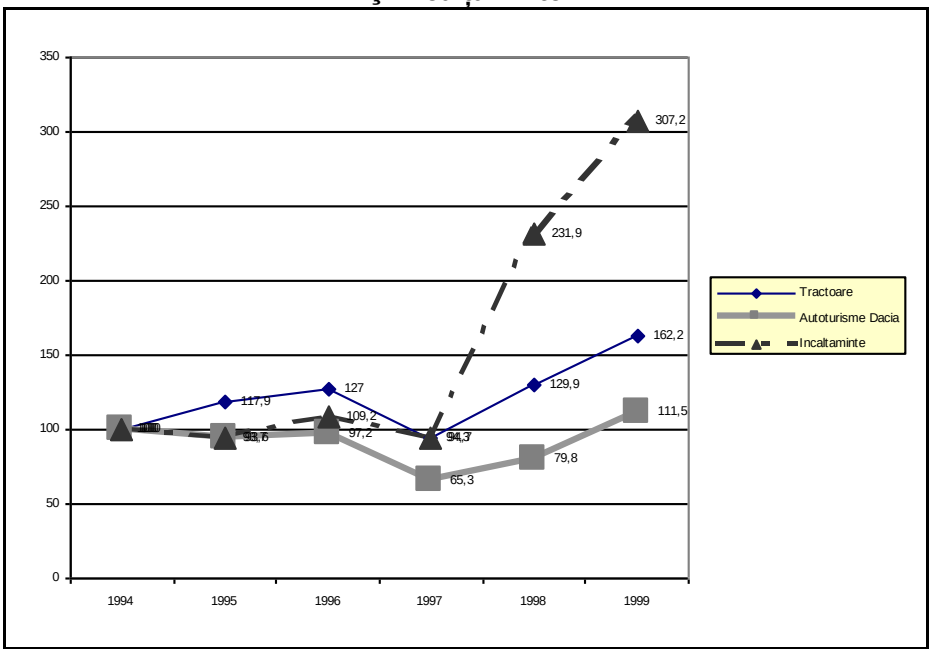
Reprezentarea grafică de mai jos e edificatoare. Începând din anul 1998, îngrăşămintele chimice au fost net defavorizate prin valorificarea lor la preţuri relative de departe inferioare preţurilor relative ale energiei electrice şi termice care au crescut de 3,6 şi, respectiv, 1,4 ori faţă de preţurile din anul 1994.

C. Preţurile relative la produse cu vânzare foarte lentă, lentă şi medie.

La alte nivele şi în alte proporţii, din cauza creşterii preţului factorilor, dar şi din alte cauze, exogene şi endogene sectoarelor economice interdependente (pierderea unor pieţe, restructurarea anumitor segmente pe fluxul cooperării, uzura morală a liniilor tehnologice, managementul defectuos, etc.), în perioada 1994-1999 s-au modificat semnificativ şi preţurile produselor realizate de industria constructoare de maşini, de industria uşoară etc., deopotrivă afectate de evoluţia preţurilor pe orizontală şi la importurile de completare.

Figura 7

Evoluţia preţurilor relative la tractoare, autoturisme Dacia şi încălţăminte

Faţă de evoluţiile prezentate la punctele A şi B ale analizei însă, evoluţiile privind preţurile relative la tractoare, autoturisme de oraş Dacia şi la alte bunuri, de asemenea din categoria celor cu vânzare lentă sau cu frecvenţă medie urmează tendinţe care se distanţează tot mai mult de veniturile gospodăriilor.

Din această perspectivă, datele privind evoluția indicelui câştigului salarial mediu pe economie (tabelul 4), diferența de 20-25 puncte procentuale dintre media veniturilor salariaților din industrie şi ale țăranilor, ca şi graficul privind prețurile relative ale produselor supuse analizei, sunt revelatoare.

Tabelul 4

Evoluția indicelui câştigului salarial mediu pe economie (1990 = 100)

Anul	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Indicele	559,1	666,1	772,2	556,2	555.1	554,7

Sursa: Raport anual B.N.R. 1999

Cel puțin în perioada luată în calcul, puterea de cumpărare a rămas constant în urma prețului ofertei, cu 30-40 puncte procentuale.

D. Prețurile relative la produsele alimentare

În aceeaşi perioadă, evoluții aparte s-au înregistrat la produsele alimentare de strictă necesitate.

Îndeosebi datorită menținerii unor subvenții şi sub influența concurenței, accentuată în condițiile suplimentării fondului de marfă cu produse competitive din import, ajustarea prețurilor relative ale produselor din această categorie a fluctuat în limite oarecum rezonabile până în anul 1996.

După această perioadă însă, caracterizată prin faptul că la majoritatea produselor la care ne referim prețurile nominale şi, implicit, prețurile relative (față de prețul oului de găină) nu au lăsat în urmă consumul, începând din anul 1997 consumul a început să scadă dramatic la aproape toate produsele alimentare.

Din cauza escaladării aberante a prețurilor, implicit a modificării structurii prețurilor relative în defavoarea consumului, situația s-a agravat mai mult decât arată reprezentările grafice în sensul că nu poate fi ignorat faptul că însuşi prețul produsului de referință pentru calculul prețurilor relative comparate a crescut simțitor.

Tabelul 5

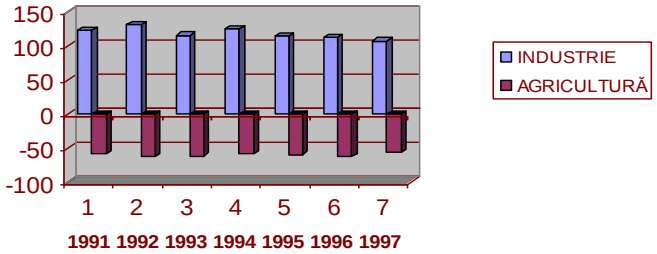
Consumul mediu anual/locuitor

la produsele alimentare de bază

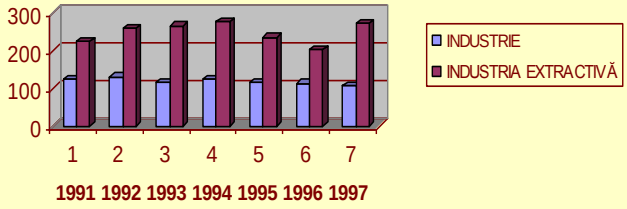
Produse	1994	1995	1996	1997	1998
Carne şi preparate din carne (kg./loc.)	45,5	47,8	47,2	45,1	34,8
Lapte şi produse din lapte (l./loc.)	179,5	188,6	192,7	192,4	194,3
Zahăr şi produse din zahăr (kg./loc.)	24,5	23,5	24,8	19,9	20,3
Produse din cereale, inclusiv pâine (kg./loc.)	158,6	162,4	160,6	169,8	166,9

Sursa: Anuarul statistic 1999

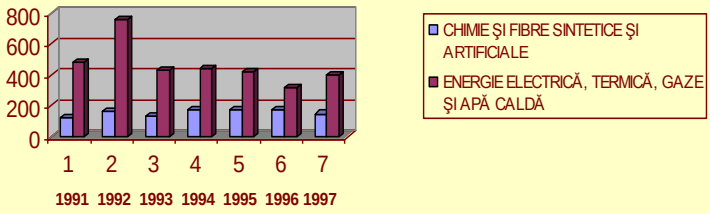
EVOLUȚIA PREȚURILOR REALE ÎN INDUSTRIE, FAȚĂ DE AGRICULTURĂ, ÎN PERIOADA 1991-1997

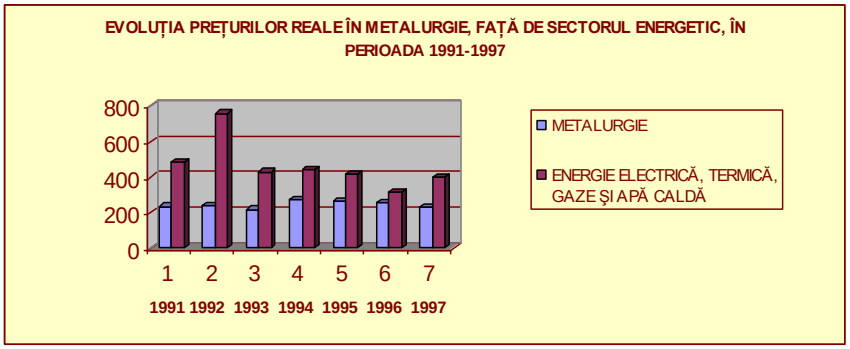

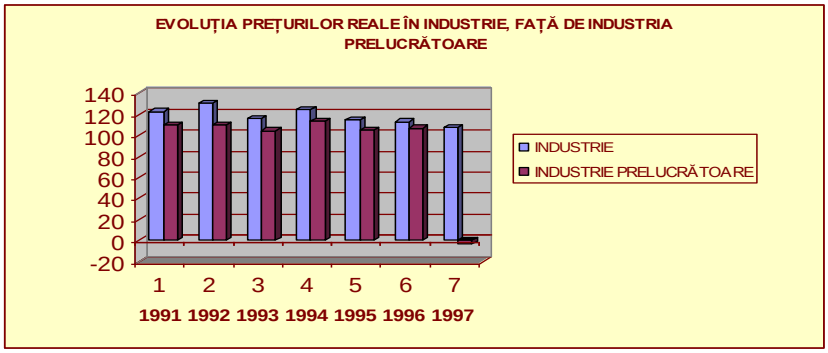
EVOLUȚIA PREȚURILOR REALE ÎN INDUSTRIE, FAȚĂ DE INDUSTRIA EXTRACTIVĂ, ÎN PERIOADA 1991-1997

EVOLUȚIA PREȚURILOR REALE ÎN INDUSTRIA CHIMICĂ, FAȚĂ DE SECTORUL ENERGETIC, ÎN PERIOADA 1991-1997

Consecințele sunt evidente. În întreaga economie, nu numai în industria alimentară, modificarea prețurilor în defavoarea consumatorilor a atras după sine reducerea producției şi, implicit, a volumului resurselor, esențiale pentru menținerea echilibrului.

2.5.Impactul modificării prețurilor relative asupra structurii producției şi a factorilor

Evoluția diferențiată a prețurilor, având determinanți atât în politica industrială cât şi în politicile agrară şi în domeniul serviciilor publice (fiscalitatea, subvențiile, reglementările comerciale, supravegherea prețurilor), a condus la modificarea prețurilor relative aferente activităților economice menționate şi, în consecință, la modificarea structurală a întregului sistem.

Mărimea coeficienților de corelație dintre vectorul prețurilor relative şi vectorul producție, ca şi mărimea coeficienților de corelație dintre vectorul prețurilor relative şi vectorii principalilor factori de producție (reprezentați în studiu de volumul imobilizărilor corporale, de volumul investițiilor şi numărul mediu al salariaților) arată că, aproape pe întreaga scală, s-a exercitat o foarte puternică

influență a prețurilor asupra evoluției şi structurii producției, respectiv asupra alocării resurselor.

Tabelul 6

Coeficienții de corelație între vectorul prețurilor relative şi vectorul producției

	Coeficienți de corelație
Prețuri relative/producție	0,812
Prețuri relative/imobilizări corporale	0,857
Prețuri relative/investiții	0,667
Prețuri relative/forță de muncă	0,561

Sursa: Date prelucrate de I.C.F.M. „Victor Slăvescu"

În situația în care liberalizarea prețurilor nu a fost acompaniată de desființarea structurilor monopoliste şi de măsuri drastice de împiedicare a înțelegerilor între diferitele grupuri de interese implicate în politica prețurilor, evoluția economiei româneşti nu a fost şi nu este câtuşi de puțin în concordanță cu interesul național de integrare în structurile euroatlantice.

Înainte de toate, extrem de îngrijorătoare este scăderea accentuată a producției în aproape toate ramurile, în condițiile în care, mai grav, modificările structurale care au avut loc au fost doar în foarte mică măsură impuse de către piață.

Admitem că reducerea producției în industria de vârf (în domeniile automatizării, tehnicii de calcul, componentelor electronice) şi, apoi, în industriile energofage sau poluante (chimică, metalurgică) este justificată în parte, în condițiile în care la produsele sectoarelor respective nu putem emite pretenția că vom deveni competitivi sau că vom dispune de suficiente resurse primare şi financiare pentru a ne încadra în parametrii de eficiență şi de protecție a mediului, necesari pentru a fi acceptați în Uniunea Europeană. De asemenea, admitem că într-o serie de alte sectoare industriale (cum sunt cele producătoare de autoturisme, vagoane de călători, aparate electrice de uz casnic, medicamente ş.a.) s-au făcut progrese remarcabile în ceea ce priveşte calitatea. Dar reducerea dramatică a producției fizice la produsele dintotdeauna extrem de solicitate de consumatorii interni şi externi (benzină, motorină, ciment, tractoare, îngrăşăminte chimice, rulmenți şi, mai ales, alimente – carne, zahăr, lapte etc.) este irațională.

Tabelul 7

Evoluția producției industriale (expresie fizică)

Produse	U.M.	1989	1992	1996	1997
Cărbune extras	mii tone	66462	41238	44774	36246
Țiței extras	mii tone	9173	6615	6626	6517
Gaz metan extras	mil. m. c.	22222	22138	18162	15916

Produse	U.M.	1989	1992	1996	1997
Carne	mii tone	686	623	607	496
Ulei comestibil	mii tone	248	216	236	246
Zahăr	mii tone	693	290	396	243
Lapte consum	mil. hl.	5687	3843	3491	3070
Brânzeturi	tone	81604	49000	48000	42000
Îngrăşăminte chimice	mii tone	2805	1398	1464	850
– fosfor	mii tone	648	260	202	136
– azot	mii tone	2035	1086	1215	669
Benzină	mii tone	6074	2923	185	168
Motorină	mii tone	8435	3693	2405	2083
Oţel brut	mii tone	14415	5376	6083	66675
Fontă	mii tone	9052	3111	4025	4556
Ciment	mii tone	13265	6271	6956	6553
Energie electrică	mil. kwh	75851	54195	61350	57148
– termocentrale	mil. kwh	63222	42495	44209	34239
Energie termică	mii Gcal	181706	109675	103986	100994
Tractoare	mii. buc.	17124	21000	13000	11000
Rulmenţi	mil. buc.	143	70	22	19
Agricultură					
Bovine	mii capete	971”	4335	3496	3435
Porcine	mii capete	5486”	10954	7960	8235

“în ferme

Sursa: Anuarul Statistic al României 1990-1999

Cauzele acestei prăbuşiri a producţiei se leagă, fără îndoială, de erorile elementare comise în realizarea reformei. Înţelegerea greşită a restructurării (numai în sensul reducerii personalului), întârzierea privatizării, insuficienţa şi funcţionarea defectuoasă a mecanismelor concurenţiale, cedarea imediată la presiunile sindicatelor au ridicat cu mult peste aşteptări costul tranziţiei şi, implicit, s-au soldat cu modificări structurale negative semnificative ale preţurilor relative, în detrimentul producţiei şi cu impact major asupra factorilor de care depinde dezvoltarea economiei.

Sigur că circumstanţele nu au fost suficient de favorabile României. Investiţiile străine au fost simbolice. Pe de altă parte, se poate invoca şi moştenirea unei alocări necorespunzătoare a resurselor, lăsată de economia de comandă (în pofida opiniei unor analişti care afirmă contrariul).

Totodată însă, trebuie să se ia în considerare şi adevărul că, dacă în ţara noastră ar fi existat realmente o economie de piaţă, realocarea resurselor (factorilor) funcţie de cerere şi performanţe ar fi împins mult mai mulţi agenţi economici, până acum, spre faliment.

Dacă România ar fi intrat într-un cerc virtuos, adică dacă, de exemplu, restructurarea ar fi fost făcută astfel la noi încât să accelereze schimbarea comportamentului organizaţional şi acţiunea neofactorilor (abilitatea întreprinzătorilor, implementarea tehnologiilor moderne, accesul la informaţie şi promovarea profe-

sionalismului în ceea ce priveşte managementul), s-ar fi asigurat şi îmbunătăţirea parametrilor şi creşterea eficienţei economice, cel puţin în sectoarele esenţiale. Cum însă, efectiv, România a continuat să se învârtă într-un cerc vicios – cu inflaţie galopantă, fiscalitate excesivă, politici monetare şi de salarizare restrictive, consum din ce în ce mai redus şi producţie de asemenea – orizontul – dezvoltarea economică şi socială durabilă a ţării – pare a fi în ceaţă.

În condiţiile în care, sfidând toate regulile pieţei, cei puternici hotărăsc preţuri aberante sau refuză să îşi plătească datoriile, resursele se concentrează nu atât spre sectoarele cu productivitate înaltă, cât spre sectoarele cu productivitate scăzută.

Datele privind evoluţia producţiei şi a factorilor sunt revelatoare (vezi anexa 6).

În industria extractivă, deşi s-au făcut investiţii mai mari decât în majoritatea sectoarelor, productivitatea muncii nu a fost pe măsură (ponderile producţiei şi numărului mediu de salariaţi au rămas cam aceleaşi).

Metalurgia şi-a mărit oarecum producţia în 1997, faţă de 1992, dar, în condiţiile în care a practicat preţuri de dumping pentru a rezista pe piaţa externă şi a făcut tot mai greu faţă facturii energetice, şi-a amânat sine die plata datoriilor şi nu a mai avut capacitatea de a investi suficient pentru modernizare.

De asemenea, deşi a investit masiv pentru modernizare şi dezvoltare şi a angajat forţă de muncă suplimentară, sectorul energiei electrice, termice, gazelor şi apei şi-a redus producţia cam cu 20% la energie electrică şi cu 80% la energie termică, în 1997 faţă de 1989.

Este evident că avem de-a face cu o evoluţie anormală, atipică, deosebită de a majorităţii ţărilor foste comuniste, înscrise pe drumul tranziţiei.

Tot atât de evident este însă şi faptul că există destule pârghii, instrumente legislative şi economice pentru stoparea declinului producţiei şi reducerea decalajelor dintre ramuri, evoluţii determinate în mare proporţie de însăşi modificarea în sens negativ a preţurilor relative şi de alocarea inechitabilă a resurselor.

Capitolul 3
PREȚURILE RELATIVE ŞI TRANSFERURILE INTERSECTORIALE DE CAPITAL (O PERSPECTIVĂ SECTORIALĂ)

1. Pornind de la ipoteza că, în esență, valoarea adăugată brută (la prețurile pieței) reprezintă recompensa brută a factorilor primari ai producției agricole (pământ, muncă şi capital) şi că, în baza axiomei aşa-numitei teorii a „circularității" (suma fluxurilor care intră într-un sistem este egală sumei fluxurilor care ies), atunci circuitul fluxurilor economico-financiare ale sectorului agricol bipolar (producția vegetală şi producția animalieră) constituie un ansamblu de interacțiuni intrasectoriale ale producției şi fluxuri intersectoriale cu alte segmente ale economiei (Henrichsmeyer ş.a., 1992; Kreitmair, 1992; Ppfähler, 1992).

2. Descifrarea acestor fluxuri generatoare de venituri şi comensurarea potențialului formativ de capital al acestora presupun individualizarea cât se poate de exactă atât a sectoarelor „furnizoare" de transferuri de capital, cât şi a celor care sunt „receptoare" ale fluxurilor de capital.

3. Tranziția în agricultură a început la sfârşitul anului 1990, prin două procese aproape simultane :

a. unul *structural* – declanşarea decolectivizării, prin atribuirea inițial a unor mici suprafețe (0,50 ha) unui număr relativ însemnat de săteni (prin efectul Decretului 42/1990), proces care avea să fie extins, adâncit şi prelungit până în zilele noastre (prin efectele în 'cascadă' ale unor reglementări juridice ulterioare Legii 18/1991);

b. unul *economic* – 'dezghețul' sistemului de prețuri agricole (prin efectul Decretului 75/ 1990), proces care avea să fie continuat ,treptat, până la liberalizare totală.

4. Trei sunt *premisele* demersului nostru:

a.*'liniaritatea ignorantă'* – nu de puține ori voit promovată – a considerării prețurilor agricole drept 'fixe' în perioada economiei de comandă (în realitate, între anii 1980- 1991, au fost patru 'praguri' de prețuri agricole – 1981, 1982, 1984, 1990 – definite, pe atunci, drept 'reaşezări' de prețuri);

b.'*administrarea' asimetrică* a prețurilor în agricultură, într-o bună perioadă a tranziției parcurse până acum, proces caracterizat prin control la outputurile agricole şi liberalizare la inputuri pentru agricultură, pe de o parte, sau prin subvenționări inconsistente şi relativ discriminatorii, pe de altă parte;

c.*'fetişizarea'*, aproape la fel de liniară, a liberalizării prețurilor agricole, după 1996;

d.funcțiunea de *'criteriu de alocare'* a resurselor jucat de prețuri ,într-o economie de piață normală, consolidată.

5. Pornind de la această „baterie" de premise, demersul nostru îşi propune, în esență, să trateze – fie şi parțial – controversata problemă a transferurilor intersectoriale de capital prin intermediul prețurilor.

6. Din punct de vedere metodologic, tentativa de comensurare a capacității agriculturii româneşti de a genera surplus economic, adică de a asigura resurse de capital pentru propria sa dezvoltare, dar şi pentru a contribui la creşterea economică generală, este relativ singulară în spectrul demersurilor metodice adecvate.

7. Literatura economică a ultimilor ani consemnează procedee relativ accesibile pentru *cuantificarea transferurilor intersectoriale a resurselor de capital prin intermediul sistemului de prețuri*. Aceste procedee sunt derivate metodologice ale 'metodelor de măsurare a contribuției agriculturii la sporul de productivitate socială a muncii'.

8. Prin această metodă se poate estima nivelul (valoarea) şi se poate vedea direcția transferurilor intersectoriale de capital, prin intermediul prețurilor relative, utilizând, în acest scop, conceptele de 'deflator implicit', 'transferuri implicite', 'termeni de schimb' ('internal terms of trade'),etc.

9. Înainte de prezentarea rezultatelor simulării metodei cu date referitoare la agricultură şi economia națională a României în perioada 1980-1999, devin necesare câteva *precizări de principiu*:

a.în primul rând, această metodă nu epuizează modalitățile de translatare a resurselor de capital dintr–un sector spre altul (prin *sistemul fiscal* însuşi – când impozitele încasate sunt mai mari decât cheltuielile şi subvențiile guvernamentale sau prin *sistemul financiar* – când volumul fondurilor captate într–un sector prin instrumente financiare este mai mare decât volumul resurselor financiare dirijate spre acest sector);

b.în al doilea rând, până în anul 1990, nu se acordă prea mare importanță rolului de 'vehicul' al sistemului de prețuri pentru transferurile intersectoriale de capital; în realitate, prețurile relative sectoriale constituie forma cea mai importantă de 'derulare' a transferurilor de fluxuri financiare ale unui sector către altul, adică atunci când, într-o ramură, prețurile sale implicite cresc într-un ritm inferior prețurilor din alt sector sau prețurilor relative ale agregatului economiei naționale;

c.în al treilea rând, se consideră că, chiar în țări cu economie şi agricultură de piață dezvoltate, agricultura se confruntă cu termeni de schimb interni defavorabili, cauzați de remunerația scăzută a factorului 'muncă' în sector, de protecția industrială, de cererea relativ inelastică de produse agroalimentare şi, peste toate, de rata scăzută de recuperare a investițiilor efectuate în producția agricolă; consecința acestora fiind că, în raporturile 'agricultură – sectoare neagricole', ultimele 'impun' agriculturii aşa – numite 'supraprețuri'.

10. Premisa teoretică a demersului nostru metodologic utilizat este că transferurile intersectoriale (implicite) de capital rezultă din tranzacțiile dintre sectoare, adică din procesul de vânzare – cumpărare de mărfuri şi servicii, în

timp ce preţurile sectoriale pot evolua în ritmuri diferite de ritmurile preţurilor ansamblului economiei naţionale, rezultând că sectoarele cu preţuri inferioare mediei agregatului macroeconomiei vor 'recepta' resurse de capital, furnizate de alte sectoare.

11. Baza informaţională necesară aplicării acestei metode este constituită din datele referitoare la nivelul, structura şi dinamica PIB total, pe resurse de formare (ramuri), în perioada 1980-1999. În acest scop, 'matricea' structurală a PIB pe ramuri în preţuri curente este 'convertită' în aceeaşi 'matrice' structurală în preţuri comparabile 1999, premisă esenţială a determinării vectorilor deflatori sectoriali impliciţi ai preţurilor PIB.

12. Suportul metodologic al studiului este constituit din puţin cunoscuta metodă de cuantificare a transferurilor de capital (Romano,1992), utilizată cu datele privind structura resurselor (ramuri) de provenienţă a valorii adăugate brute (VAB), după o prealabilă grupare a ramurilor în trei sectoare: primar (agricultura-silvicultura şi economia forestieră); secundar (industrie-construcţii); terţiar (restul ramuri).

13. Indicele valoric nominal al PIB – produs între indicele de volum şi cel de preţuri nominale (utilizat ca deflator general de preţuri, recunoscut de literatura economică drept foarte relevant) – s-a utilizat pentru determinarea „volumului" valoric al capitalului vehiculat prin preţurile nominale sectoriale (Toderoiu,1996).

14. Relaţia econometrică de cuantificare a transferurilor intersectoriale de capital în economia României, în perioada 1980-1999, are următoarea expresie:

$$\delta TCpwl_j = [\ \delta Yvpl_j - (YWrpl_j \,,, \delta Yprl_j\ )],$$

unde: $\delta TCpwl_j$ = transferul (anual) de capital în sectorul primar;

$\delta Yvpl_j$ = modificarea anuală a VAB în sectorul primar (valori nominale);

$YWrpl_j$ = deflatorul implicit de preţuri al VAB-total economie;

$\delta Yprl_j$ = modificarea anuală a VAB în sectorul primar (valori reale).

Sunt relevante oscilaţiile distorsionale din vectorul preţurilor nominale sectoriale, îndeosebi după 1990, când s-a „dezgheţat" ermetismul sistemului de preţuri în economie (graficul următor).

15. Ca ordin de mărime, prin această metodă s-a determinat că, prin sistemul de preţuri nominale, s-au transferat în sectorul primar, în anii 1990-1999, fluxuri financiare de cca. 84,3 mii miliarde lei (preţuri 1999), faţă de cca. 360,0 mii miliarde lei în sectorul secundar (anexa 7).

16. „Defalcarea" pe „tronsoane" ale tranziţiei de până acum permite evidenţierea unei diversităţi de aşa-numite 'filozofii' asupra intervenţiei sau nonintervenţiei puterii publice în 'temperarea' dezechilibrelor economice.

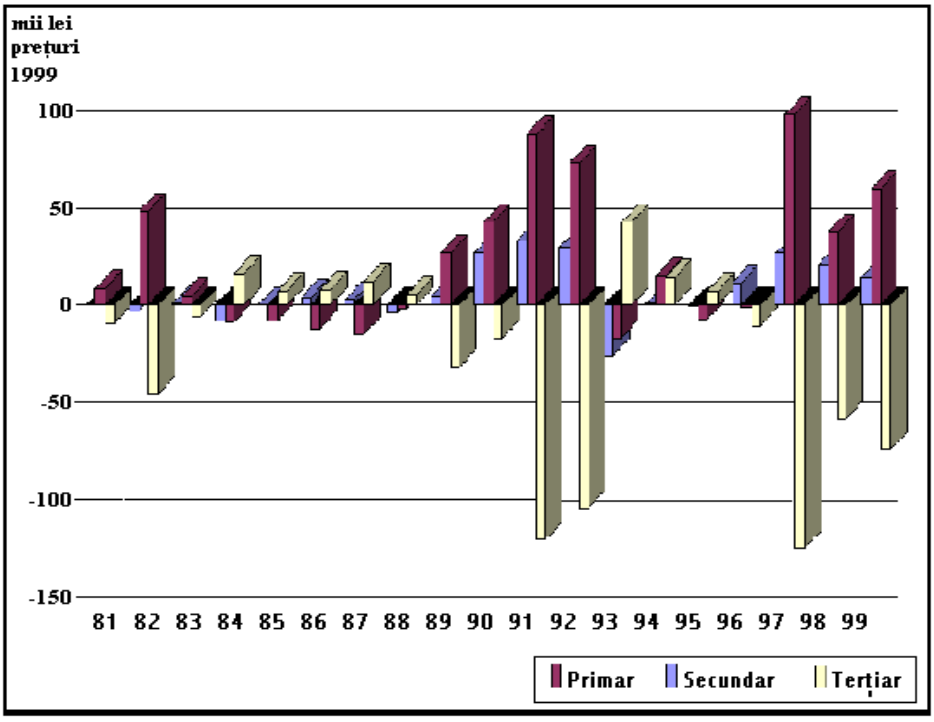
17. De altfel, în întreaga perioadă 1980-1999, au fost identificate două intervale în care din sectorul primar s-au transferat capitaluri în restul economiei:

a.intervalul 1981-1989, când sectorul primar a cedat cca. 1,9 mii miliarde lei (prețuri 1999), ştiut fiind ermetismul sistemului de prețuri din economia administrată centralizat;

b.perioada 1993-1996, când s-au transferat, prin prețurile relative sectoriale, cca. 14,4 mii miliarde lei (prețuri 1999), în acest interval având loc, de fapt, un proces de creştere economică reală, adică de fructificare de capital în sector, situație în care fluxurile financiare vehiculate prin prețuri se diminuează, reducând efortul bugetar, inclusiv pentru consumatorii finali.

Grafic 1

ransferuri intersectoriale de capital în economia României, 1980-1999

Sursa:calculații proprii, pe baza datelor din AS-RO,1991-1999;

18. Pe de altă parte, numai simpla enunțare a efectelor 'mirifice' pe care le-ar avea forțele pieței libere pare a nu se fi dovedit suficientă pentru fructificarea avantajoasă a capitalului în agricultură, din moment ce, în perioada 1997-1999 (de liberalizare totală a prețurilor la producătorul agricol), datorită reculului considerabil al volumului fizic al producției agricole, intervenția puterii publice în acest sector – chiar dacă de dimensiuni valorice mai mici – generează,

de fapt, un transfer de capital ,prin prețuri, în sectorul primar, relativ supradimensionat în raport cu performanțele economice sectoriale (Toderoiu, 1998).

19. Cea de-a doua valență a metodei prezentate constă în pretabilitatea acesteia pentru determinarea aşa-numiților 'termeni interni de schimb', relevanți pentru identificarea gradului în care într-un sector sau altul sunt prețuri relative reale mai avantajose (informații utile în orice tentativă de elaborare a unor gândiri prognostice).

Capitolul 4
CONSIDERAȚII PRIVIND EFECTELE MODIFICĂRII STRUCTURII PREȚURILOR RELATIVE ASUPRA PRODUCȚIEI ŞI A FACTORILOR, ÎN CONTEXTUL OBIECTIVELOR DIN STRATEGIA DE DEZVOLTARE PE TERMEN MEDIU A ROMÂNIEI

Este evident că dezvoltarea unei economii naționale nu se poate realiza decât prin cunoaşterea concretă a condițiilor interne şi evaluarea obiectivă a potențialului economiei în contextul internațional general.

Din această perspectivă, este obligatoriu ca stabilirea măsurilor necesare pentru atingerea țintelor propuse să fie precedată de diagnosticarea corectă a economiei, pe baza în primul rând a rezultatelor obținute şi a tendințelor sesizate.

În acest demers, nu se poate face abstracție de imperfecțiunile sistemului existent şi nici de erorile comise în efortul de a-l îmbunătăți, aşa cum, pe de altă parte, nu este permisă minimalizarea efectelor negative ale comportamentului atipic, în cazul în care acesta se manifestă la scară cvasigenerală.

Pe temeiul acestor considerente, se impune să recunoaştem că actuala stare, precară, a economiei româneşti nu este întâmplătoare.

Studiul privind impactul prețurilor relative asupra alocării resurselor, obiect al cercetării pe care intenționăm să o aprofundăm, scoate în evidență tocmai faptul dramatic că, în cea mai mare parte, creşterea aberantă a prețurilor şi adâncirea dezechilibrelor intersectoriale au fost cauzate, în țara noastră, de respingerea terapiei de şoc în perioada în care aceasta putea fi susținută financiar, de liberalizarea graduală a prețurilor anterior construirii mecanismelor concurențiale, de restructurarea ezitantă şi haotică a economiei şi, nu în ultimul rând, de ambiguitatea unor legi, care au lăsat porți deschise corupției.

Sigur că, în perioada examinată, guvernările s-au confruntat cu probleme dificile, în special legate de îngustarea pieței externe şi reorientarea exportului, de asigurarea competitivității produselor şi creşterea deficitelor comerciale o dată cu creşterea volumului importurilor de completare sau destinate consumului individual. Greu de surmontat au fost, în aceeaşi perioadă, şi problemele legate de suplimentarea veniturilor bugetare pentru subvenții şi indexări salariale sau pentru acoperirea unor datorii ori pierderi ale agenților economici, mai mult sau mai puțin justificate.

Deprecierea monedei naționale şi accentuarea presiunii fiscale, ca urmare a situațiilor create, au generat ajustări ale prețurilor deloc neglijabile. La fel, şi indexarea salariilor, ca soluție de protecție socială, şi alinierea prețurilor produselor şi serviciilor la prețurile mondiale şi la rata de schimb a leului cu dola-

rul, pe lângă faptul că au antrenat economia pe spirala inflației, fără şanse de întoarcere în orizontul de timp apropiat, au permis agenților economici ineficienți, refractari la reformă sau cu management defectuos, să speculeze ocaziile de a majora prețurile în sensul de a-şi acoperi golurile sau de a-şi rotunji profitul.

Faptul însă că autoritățile au lansat regiilor autonomia de a-şi stabili salarii şi privilegii necuvenite în raport cu performanțele lor a costat cel mai mult economia.

Analiza cu privire la consecințele modificării structurii prețurilor relative din sectorul energetic, în defavoarea celorlalte sectoare economice, indică faptul că restructurarea şi privatizarea acestui sector, crearea pieței energetice cu prioritate sunt esențiale pentru temperarea inflației şi constituirea surselor necesare pentru relansarea economiei.

Opinia autorilor studiului este că, pornind de aici, creşterea economică în ansamblu, în ceea ce ne priveşte, trebuie să aibă la bază: a) reformarea politicii fiscale; b) dimensionarea corectă a politicii veniturilor; c) o strategie precisă privind politica monetară.

a.În acest sens, politica fiscală va trebui concepută astfel încât să stimuleze creşterea volumului de economii pe baza căruia să fie reluat procesul investițional. De asemenea, reforma fiscală trebuie să implementeze un sistem în cadrul căruia să se realizeze restrângerea numărului de impozite şi taxe plătite de agenții economici, să fie posibilă diminuarea taxelor percepute populației şi să se instituie, pe cale legislativă şi administrativă, controlul asupra legalității în domeniul fiscalității, să se prevadă liberalizări care să determine atragerea de capital şi investiții în economie, garantarea investițiilor străine în țara noastră.

b.Politica veniturilor trebuie să fie orientată către menținerea corelației normale între productivitate şi salarii, prin stimularea activității eficiente şi a muncii de calitate. Dacă într-o perioadă veniturile nu pot fi aliniate prețurilor, salariile reale trebuie ținute măcar în conservare, pentru a nu fi afectat nivelul de trai şi a nu fi slăbită, în consecință, capacitatea de efort.

c.În ceea ce priveşte a treia componentă, respectiv politica monetară, trebuie să se aibă în vedere atingerea obiectivului de a fi controlată inflația astfel încât să fie posibile acumularea şi dezvoltarea.

Conform Strategiei de dezvoltare pe termen mediu a României, reforma în spațiul macroeconomic nu va reuşi dacă, paralel, nu vor fi amendate reglementările şi acționate pârghiile specifice pentru finalizarea reformei în economia reală şi realizarea unei economii de piață funcționale.

În aceste coordonate, extrem de importante sunt, între altele, privatizarea societăților comerciale şi a companiilor cu capital majoritar de stat; consolidarea pieților financiare; simplificarea procedurilor privind falimentul; îmbunătățirea structurilor pieței; crearea şi impunerea funcționării pieților în agricultu-

ră; susținerea schimbărilor preconizate printr-o politică socială suficient motivantă; atragerea de finanțări externe; continuarea liberalizării:

- revizuirea formelor de ajustare a prețurilor utilităților publice, în scopul stimulării eforturilor de reducere a costurilor;
- îmbunătățirea reglementării şi utilizării instrumentelor de protecție comercială, cum sunt măsurile antidumping, măsurile compensatorii ş.a., în scopul contracarării practicilor neloiale sau situațiilor de perturbare gravă a pieței;
- eliminarea limitărilor nejustificate la tranzacționare.

Anexe

Anexa 1

EVOLUTIA INDICILOR PRETURILOR NOMINALE PE ACTIVITĂȚI (1990=1)

RAMURA	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
AGRICULTURA	1	2,8	9,0	28,8	64,7	88,0	131,8	279,9
INDUSTRIE	1	3,2	8,6	22,9	49,9	68,1	96,8	244,0
Industrie extractiva	1	3,2	10,2	23,7	60,1	78,6	126,0	322,2
Industrie prelucrătoare	1	3,1	8,5	24,5	62,2	68,0	96,1	233,0
Alimentara si băuturi	1	3,0	6,9	24,9	45,9	55,6	75,0	172,6
Metalurgie	1	3,7	14,2	35,0	83,4	113,4	154,9	426,5
Chimie si fibre sintetice si artificiale	1	3,7	14,2	32,8	84,1	120,5	178,3	488,5
Energie electrica, termică, gaze şi apa calda	1	3,8	7,8	13,6	51,3	63,2	88,8	299,7
CONSTRUCTII	1	2,7	6,6	17,6	38,3	55,0	84,2	184,8
COMERT	1	6,6	20,8	53,3	103,0	159,4	234,0	569,9
TRANSPORT	1	4,0	15,1	57,8	115,9	160,1	268,1	675,9
ALTE RAMURI ALE ECONOMIEI NATIONALE	1	2,8	6,8	21,5	52,3	77,0	111,2	264,5
TOTAL	1	3,543	10,950	30,079	67,088	92,004	137,749	328,819

Anexa 2

DINAMICA INDICILOR PRETURILOR REALE SECTORIALE (1990=1)

Nr. crt.	RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
1	AGRICULTURA	0,584	0,622	0,613	0,583	0,595	0,628	0,561
2	INDUSTRIE	1,228	1,307	1,160	1,248	1,149	1,130	1,073
	Industrie extractiva	2,239	2,578	2,654	2,761	2,344	2,029	2,718
	Industrie prelucratoare	1,098	1,100	1,046	1,137	1,052	1,072	0,965
	Alimentara si bauturi	1,079	1,055	1,219	1,303	1,256	1,254	1,232
	Metalurgie	2,344	2,361	2,186	2,765	2,625	2,559	2,321
	Chimie si fibre sintetice si artificiale	1,279	1,686	1,326	1,744	1,760	1,752	1,503
	Energie electrica, termica, gaze si apa calda	4,818	7,592	4,293	4,409	4,177	3,156	4,033
3	CONSTRUCTII	0,926	0,953	0,837	0,860	0,871	0,885	0,831
4	COMERT	2,728	2,880	2,201	1,783	2,044	2,100	2,138
5	TRANSPORT	1,598	2,109	2,467	2,191	1,978	2,269	2,344
6	ALTE RAMURI ALE ECONOMIEI NATIONALE	0,997	0,788	0,765	0,840	0,895	0,937	0,899

Anexa 3

MATRICEA PRETURILOR RELATIVE SECTORIALE – 1991

RAMURA IESIRE		Agricultură	Industrie	Industrie extractiva	Industrie prelucrătoare	Alimentare şi băuturi	Metalurgie	Chimie si fibre sintetice şi artificiale	Energie electrica, termica, gaze si apa calda	Construcţii	Comerţ	Transport	Alte ramuri ale Economiei naţionale
RAMURA INTRARE													
Agricultura	(0.58)	1,00	0,47	0,26	0,53	0,54	0,24	0,45	0,12	0,63	0,21	0,36	0,58
Industrie	(1.22)	2,10	1,00	0,54	1,11	1,13	0,52	0,96	0,25	1,32	0,45	0,76	1,23
Industrie extractiva	(2.23)	3,83	1,82	1,00	2,03	2,07	0,95	1,75	0,46	2,41	0,82	1,40	2,24
Industrie prelucrătoare	(1.09)	1,88	0,89	0,49	1,00	1,01	0,46	0,85	0,22	1,18	0,40	0,68	1,10
Alimentara si băuturi	(1.07)	1,84	0,87	0,48	0,98	1,00	0,46	0,84	0,22	1,16	0,39	0,67	1,08
Metalurgie	(2.34)	4,01	1,90	1,04	2,13	2,17	1,00	1,83	0,48	2,53	0,85	1,46	2,35
Chimie si fibre sintetice si artificiale	(1.27)	2,19	1,04	0,57	1,16	1,18	0,54	1,00	0,26	1,38	0,46	0,80	1,28
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	(4.81)	8,25	3,92	2,15	4,38	4,46	2,05	3,76	1,00	5,20	1,76	3,01	4,83
Construcţii	(0.92)	1,58	0,75	0,41	0,84	0,85	0,39	0,72	0,19	1,00	0,33	0,57	0,92
Comerţ	(2.72)	4,67	2,22	1,21	2,48	2,52	1,16	2,13	0,56	2,94	1,00	1,70	2,73
Transport	(1.59)	2,73	1,3	0,71	1,45	1,48	0,68	1,24	0,33	1,72	0,58	1,00	1,60
Alte ramuri ale econo-miei naţionale	(0.99)	1,70	0,81	0,44	0,90	0,92	0,42	0,77	0,20	1,07	0,36	0,62	1,00

RAMURA IESIRE		Agricultură	Industrie	Industrie extractiva	Industrie prelucrătoare	Alimentare şi băuturi	Metalurgie	Chimie si fibre sintetice şi artificiale	Energie electrica, termica, gaze si apa calda	Construcţii	Comerţ	Transport	Alte ramuri ale Economiei naţionale
RAMURA INTRARE													
Agricultura	(0.62)	1,00	0,47	0,24	0,56	0,58	0,26	0,36	0,08	0,65	0,21	0,29	0,78
Industrie	(1.30)	2,10	1,00	0,50	1,18	1,23	0,55	0,77	0,17	1,37	0,45	0,61	1,65
Industrie extractiva	(2.57)	4,14	1,97	1,00	2,34	2,44	1,09	1,52	0,33	2,70	0,89	1,22	3,27
Industrie Prelucrătoare	(1.11)	1,76	0,84	0,42	1,00	1,04	0,46	0,65	0,14	1,15	0,38	0,52	1,39
Alimentara si băuturi	(1.05)	1,69	0,80	0,40	0,95	1,00	0,44	0,62	0,13	1,10	0,36	0,50	1,33
Metalurgie	(2.36)	3,79	1,80	0,91	2,14	2,23	1,00	1,40	0,31	2,47	0,81	1,11	2,99
Chimie, fibre sintetice si artif.	(1.68)	2,71	1,28	0,65	1,53	1,59	0,71	1,00	0,22	1,76	0,58	0,79	2,13
Energie el., termică, gaze, apă caldă	(7.59)	12,20	5,80	2,94	6,90	7,19	3,21	4,50	1,00	7,96	2,63	3,59	9,63
Construcţii	(0.95)	1,53	0,72	0,36	0,86	0,90	0,40	0,56	0,12	1,00	0,33	0,45	1,20
Comerţ	(2.88)	4,63	2,20	1,11	2,61	2,72	1,21	1,70	0,37	3,02	1,00	1,36	3,65
Transport	(2.10)	3,39	1,61	0,81	1,91	1,99	0,89	1,25	0,27	2,21	0,73	1,00	2,67
Alte ramuri ale economiei naţionale	(0.78)	1,26	0,60	0,30	0,71	0,74	0,33	0,46	0,10	0,82	0,27	0,37	1,00
Agricultura	(0.61)	1,00	0,52	0,23	0,58	0,50	0,28	0,46	0,14	0,73	0,27	0,24	0,80
Industrie	(1.16)	1,89	1,00	0,43	1,10	0,95	0,53	0,87	0,27	1,38	0,52	0,47	1,51
Industrie extractiva	(2.65)	4,32	2,28	1,00	2,53	2,17	1,21	2,00	0,61	3,17	1,20	1,07	3,46

RAMURA IESIRE		Agricultură	Industrie	Industrie extractiva	Industrie prelucrătoare	Alimentare şi băuturi	Metalurgie	Chimie si fibre sintetice şi artificiale	Energie electrica, termica, gaze si apa calda	Construcţii	Comerţ	Transport	Alte ramuri ale Economiei naţionale
RAMURA INTRARE													
Industrie Prelucrătoare	(1.04)	1,70	0,90	0,39	1,00	0,85	0,47	0,78	0,24	1,24	0,47	0,42	1,36
Alimentara si băuturi	(1.21)	1,98	1,05	0,45	1,16	1,00	0,55	0,91	0,28	1,45	0,55	0,49	1,59
Metalurgie	(2.18)	3,56	1,88	0,82	2,08	1,79	1,00	1,64	0,50	2,61	0,99	0,88	2,85
Chimie, fibre sintetice si artif.	(1.32)	2,16	1,14	0,49	1,26	1,08	0,60	1,00	0,30	1,58	0,60	0,53	1,73
Energie el., termică, gaze, apă caldă	(4.29)	7,00	3,70	1,61	4,10	3,52	1,96	3,23	1,00	5,12	1,95	1,74	5,61
Construcţii	(0.83)	1,36	0,72	0,31	0,80	0,68	0,38	0,63	0,19	1,00	0,38	0,33	1,09
Comerţ	(2.20)	3,59	1,89	0,82	2,10	1,8	1,01	1,65	0,51	2,62	1,00	0,89	2,87
Transport	(2.46)	4,02	2,12	0,92	2,35	2,02	1,12	1,86	0,57	2,94	1,12	1,00	3,22
Alte ramuri ale economiei naţionale	(0.76)	1,24	0,65	0,28	0,73	0,62	0,34	0,57	0,17	0,91	0,34	0,31	1,00
Agricultura	(0.58)	1,00	0,46	0,21	0,51	0,44	0,21	0,33	0,13	0,67	0,32	0,26	0,69
Industrie	(1.24)	2,14	1,00	0,45	1,09	0,95	0,45	0,71	0,28	1,45	0,69	0,56	1,48
Industrie extractiva	(2.76)	4,73	2,21	1,00	2,42	2,11	0,99	1,58	0,62	3,21	1,54	1,26	3,28
Industrie Prelucrătoare	(1.13)	1,95	0,91	0,41	1,00	0,87	0,41	0,65	0,25	1,32	0,63	0,51	1,35
Alimentara si băuturi	(1.30)	2,23	1,04	0,47	1,14	1,00	0,47	0,74	0,29	1,51	0,73	0,59	1,55
Metalurgie	(2.76)	4,74	2,21	1,01	2,43	2,12	1,00	1,58	0,62	3,21	1,55	1,26	3,29

RAMURA IESIRE		Agricultură	Industrie	Industrie extractiva	Industrie prelucrătoare	Alimentare şi băuturi	Metalurgie	Chimie si fibre sintetice şi artificiale	Energie electrica, termica, gaze si apa calda	Construcţii	Comerţ	Transport	Alte ramuri ale Economiei naţionale
RAMURA INTRARE													
Construcţii	(0.87)	1,46	0,75	0,37	0,82	0,69	0,33	0,49	0,20	1,00	0,42	0,44	0,97
Comerţ	(2.04)	3,43	1,77	0,87	1,94	1,62	0,77	1,16	0,48	2,34	1,00	1,03	2,28
Transport	(1.97)	3,32	1,72	0,84	1,88	1,57	0,75	1,12	0,47	2,27	0,96	1,00	2,21
Alte ramuri ale economiei naţionale	(0.89)	1,50	0,77	0,38	0,85	0,71	0,34	0,50	0,21	1,02	0,43	0,45	1,00
Agricultura	(0.62)	1,00	0,55	0,30	0,58	0,50	0,24	0,35	0,19	0,70	0,29	0,27	0,67
Industrie	(1.13)	1,79	1,00	0,55	1,05	0,90	0,44	0,64	0,35	1,27	0,53	0,49	1,20
Industrie extractiva	(2.02)	3,23	1,79	1,00	1,89	1,61	0,79	1,15	0,64	2,29	0,96	0,89	2,16
Industrie Prelucrătoare	(1.07)	1,70	0,94	0,52	1,00	0,85	0,41	0,61	0,33	1,21	0,51	0,47	1,14
Alimentara si băuturi	(1.25)	1,99	1,10	0,61	1,16	1,00	0,49	0,71	0,39	1,41	0,59	0,55	1,33
Metalurgie	(2.55)	4,07	2,26	1,26	2,38	2,04	1,00	1,46	0,81	2,89	1,21	1,12	2,73
Chimie, fibre sintetice si artif.	(1.75)	2,78	1,55	0,86	1,63	1,39	0,68	1,00	0,55	1,97	0,83	0,77	1,86
Energie el., termică, gaze, apă caldă	(3.15)	5,02	2,79	1,55	2,94	2,51	1,23	1,80	1,00	3,56	1,50	1,39	3,36
Construcţii	(0.88)	1,40	0,78	0,43	0,82	0,70	0,34	0,50	0,28	1,00	0,42	0,39	0,94
Comerţ	(2.10)	3,34	1,85	1,03	1,95	1,67	0,82	1,19	0,66	2,37	1,00	0,92	2,24
Transport	(2.26)	3,61	2,01	1,11	2,11	1,80	0,88	1,29	0,71	2,56	1,08	1,00	2,42

RAMURA IESIRE		Agricultură		Industrie	Industrie extractiva	Industrie prelucrătoare	Alimentare şi băuturi	Metalurgie	Chimie si fibre sintetice şi artificiale	Energie electrica, termica, gaze si apa calda	Construcţii	Comerţ	Transport	Alte ramuri ale Economiei naţionale
RAMURA INTRARE														
Alte ramuri ale economiei naţionale	(0.93)	1,49		0,82	0,46	0,87	0,74	0,36	0,53	0,29	1,05	0,44	0,41	1,00
Agricultura	(0.56)	1,00	0,52	0,20		0,58	0,45	0,24	0,37	0,13	0,67	0,26	0,23	0,62
Industrie	(1.07)	1,91	1,00	0,39		1,11	0,87	0,46	0,71	0,26	1,29	0,50	0,45	1,19
Industrie extractiva	(2.71)	4,84	2,53	1,00		2,81	2,20	1,17	1,80	0,67	3,27	1,27	1,15	3,02
Industrie Prelucrătoare	(0.96)	1,72	0,89	0,35		1,00	0,78	0,41	0,64	0,23	1,16	0,45	0,41	1,07
Alimentara si băuturi	(1.23)	2,19	1,14	0,45		1,27	1,00	0,53	0,81	0,30	1,48	0,57	0,52	1,37
Metalurgie	(2.32)	4,13	2,16	0,85		2,40	1,88	1,00	1,54	0,57	2,79	1,08	0,99	2,58
Chimie, fibre sintetice si artif.	(1.50)	2,67	1,40	0,55		1,55	1,21	0,64	1,00	0,37	1,80	0,70	0,64	1,67
Energie el., termică, gaze, apă caldă	(4.03)	7,18	3,75	1,48		4,17	3,27	1,73	2,68	1,00	4,85	1,88	1,72	4,48
Construcţii	(0.83)	1,48	0,77	0,30		0,86	0,67	0,35	0,55	0,20	1,00	0,38	0,35	0,92
Comerţ	(2.13)	3,81	1,99	0,78		2,21	1,73	0,92	1,42	0,53	2,57	1,00	0,91	2,37
Transport	(2.34)	4,17	2,18	0,86		2,42	1,90	1,01	1,55	0,58	2,82	1,09	1,00	2,60
Alte ramuri ale economiei naţionale	(0.89)	1,60	0,83	0,33		0,93	0,72	0,38	0,59	0,22	1,08	0,42	0,38	1,00

Anexa 4

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

1. AGRICULTURA / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Industrie	0,47	0,47	0,52	0,46	0,51	0,55	0,52
Industrie extractiva	0,26	0,24	0,23	0,21	0,25	0,30	0,20
Industrie prelucrătoare	0,53	0,56	0,58	0,51	0,56	0,58	0,58
Alimentara si băuturi	0,54	0,58	0,50	0,44	0,47	0,50	0,45
Metalurgie	0,24	0,26	0,28	0,21	0,22	0,24	0,24
Chimie si fibre sintetice si artificiale	0,45	0,36	0,46	0,33	0,33	0,35	0,37
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,12	0,08	0,14	0,13	0,14	0,19	0,13
Construcţii	0,63	0,65	0,73	0,67	0,68	0,70	0,67
Comerţ	0,21	0,21	0,27	0,32	0,29	0,29	0,26
Transport	0,36	0,29	0,24	0,26	0,30	0,27	0,23
Alte ramuri ale economiei naţionale	0,58	0,78	0,80	0,69	0,66	0,67	0,62

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

2. INDUSTRIE / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	2,10	2,10	1,89	2,14	1,93	1,79	1,91
Industrie extractiva	0,54	0,50	0,43	0,45	0,49	0,55	0,39
Industrie prelucrătoare	1,11	1,18	1,10	1,09	1,09	1,05	1,11
Alimentara si băuturi	1,13	1,23	0,95	0,95	0,91	0,90	0,87
Metalurgie	0,52	0,55	0,53	0,45	0,43	0,44	0,46
Chimie si fibre sintetice si artificiale	0,96	0,77	0,87	0,71	0,65	0,64	0,71
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,12	0,08	0,27	0,28	0,27	0,35	0,26
Construcţii	1,32	1,37	1,38	1,45	1,31	1,27	1,29
Comerţ	0,45	0,45	0,52	0,69	0,56	0,53	0,50
Transport	0,76	0,61	0,47	0,56	0,58	0,49	0,45
Alte ramuri ale economiei naţionale	1,23	1,65	1,51	1,48	1,28	1,20	1,19

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

3. INDUSTRIE EXTRACTIVA / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	3,83	4,14	4,32	4,73	3,93	3,23	4,84
Industrie	1,82	1,97	2,28	2,21	2,04	1,79	2,53
Industrie prelucrătoare	2,03	2,34	2,53	2,42	2,22	1,89	2,81
Alimentara si băuturi	2,07	2,44	2,17	2,11	1,86	1,61	2,20
Metalurgie	0,95	1,09	1,21	0,99	0,89	0,79	1,17
Chimie si fibre sintetice si artificiale	1,75	1,52	2,00	1,58	1,33	1,15	1,80
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,46	0,33	0,61	0,62	0,56	0,64	0,67
Construcţii	2,41	2,70	3,17	3,21	2,69	2,29	3,27
Comerţ	0,82	0,89	1,20	1,54	1,14	0,96	1,27
Transport	1,40	1,22	1,07	1,26	1,18	0,89	1,15
Alte ramuri ale economiei naţionale	2,24	3,27	3,46	3,28	2,61	2,16	3,02

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

4. INDUSTRIE PRELUCRĂTOARE / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	1,88	1,76	1,70	1,95	1,76	1,70	1,72
Industrie	0,89	0,84	0,90	0,91	0,91	0,94	0,89
Industrie extractiva	0,49	0,42	0,39	0,41	0,44	0,52	0,35
Alimentara si băuturi	1,01	1,04	0,85	0,87	0,83	0,85	0,78
Metalurgie	0,46	0,46	0,47	0,41	0,40	0,41	0,41
Chimie si fibre sintetice si artificiale	0,85	0,65	0,78	0,65	0,59	0,61	0,64
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,22	0,14	0,24	0,25	0,25	0,33	0,23
Construcţii	1,18	1,15	1,24	1,32	1,20	1,21	1,16
Comerţ	0,40	0,38	0,47	0,63	0,51	0,51	0,45
Transport	0,68	0,52	0,42	0,51	0,53	0,47	0,41
Alte ramuri ale economiei naţionale	1,10	1,39	1,36	1,35	1,17	1,14	1,07

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

5. ALIMENTARA SI BĂUTURI / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	1,84	1,69	1,98	2,23	2,11	1,99	2,19
Industrie	0,87	0,80	1,05	1,04	1,09	1,10	1,14
Industrie extractiva	0,48	0,40	0,45	0,47	0,53	0,61	0,45
Industrie prelucrătoare	0,98	0,95	1,16	1,14	1,19	1,16	1,27
Metalurgie	0,46	0,44	0,55	0,47	0,47	0,49	0,53
Chimie si fibre sintetice si artificiale	0,84	0,62	0,91	0,74	0,71	0,71	0,81
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,22	0,13	0,28	0,29	0,30	0,39	0,30
Construcţii	1,16	1,10	1,45	1,51	1,44	1,41	1,48
Comerţ	0,39	0,36	0,55	0,73	0,61	0,59	0,57
Transport	0,67	0,50	0,49	0,59	0,63	0,55	0,52
Alte ramuri ale economiei naţionale	1,08	1,33	1,59	1,55	1,40	1,33	1,37

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

6. METALURGIE / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	4,01	3,79	3,56	4,74	4,41	4,07	4,13
Industrie	1,90	1,80	1,88	2,21	2,28	2,26	2,16
Industrie extractiva	1,04	0,91	0,82	1,01	1,11	1,26	0,85
Industrie prelucrătoare	2,13	2,14	2,08	2,43	2,49	2,38	2,40
Alimentara si băuturi	2,17	2,23	1,79	2,12	2,08	2,04	1,88
Chimie si fibre sintetice si artificiale	1,83	1,40	1,64	1,58	1,49	1,46	1,54
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,48	0,31	0,50	0,62	0,62	0,81	0,57
Construcţii	2,53	2,47	2,61	3,21	3,01	2,89	2,79
Comerţ	0,85	0,81	0,99	1,55	1,28	1,21	1,08
Transport	1,46	1,11	0,88	1,26	1,32	1,12	0,99
Alte ramuri ale economiei naţionale	2,35	2,99	2,85	3,29	2,93	2,73	2,58

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

7. CHIMIE SI FIBRE SINTETICE SI ARTIFICIALE / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	2,19	2,71	2,16	2,99	2,95	2,78	2,67
Industrie	1,04	1,28	1,14	1,39	1,53	1,55	1,40
Industrie extractiva	0,57	0,65	0,49	0,63	0,75	0,86	0,55
Industrie prelucrătoare	1,16	1,53	1,26	1,53	1,67	1,63	1,55
Alimentara si băuturi	1,18	1,59	1,08	1,33	1,40	1,39	1,21
Metalurgie	0,54	0,71	0,60	0,63	0,67	0,68	0,64
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,26	0,22	0,30	0,39	0,42	0,55	0,37
Construcţii	1,38	1,76	1,58	2,02	2,02	1,97	1,80
Comerţ	0,46	0,58	0,60	0,97	0,86	0,83	0,70
Transport	0,80	0,79	0,53	0,79	0,88	0,77	0,64
Alte ramuri ale economiei naţionale	1,28	2,13	1,73	2,07	1,96	1,86	1,67

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

8. ENERGIE ELECTRICA, TERMICA, GAZE SI APA CALDA / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	8,25	12,20	7,00	7,56	7,02	5,02	7,18
Industrie	3,92	5,80	3,70	3,53	3,63	2,79	3,75
Industrie extractiva	2,15	2,94	1,61	1,59	1,78	1,55	1,48
Industrie prelucrătoare	4,38	6,90	4,10	3,87	3,97	2,94	4,17
Alimentara si băuturi	4,46	7,19	3,52	3,38	3,32	2,51	3,27
Metalurgie	2,05	3,21	1,96	1,59	1,59	1,23	1,73
Chimie si fibre sintetice si artificiale	3,76	4,50	3,23	2,52	2,37	1,80	2,68
Construcţii	5,20	7,96	5,12	5,12	4,79	3,56	4,85
Comerţ	1,76	2,63	1,95	2,47	2,04	1,50	1,88
Transport	3,01	3,59	1,74	2,01	2,11	1,39	1,72
Alte ramuri ale economiei naţionale	4,83	9,63	5,61	5,24	4,66	3,36	4,48

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

9. CONSTRUCŢII / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	1,58	1,53	1,36	1,47	1,46	1,40	1,48
Industrie	0,75	0,72	0,72	0,68	0,75	0,78	0,77
Industrie extractiva	0,41	0,36	0,31	0,31	0,37	0,43	0,30
Industrie prelucrătoare	0,84	0,86	0,80	0,75	0,82	0,82	0,86
Alimentara si băuturi	0,85	0,90	0,68	0,66	0,69	0,70	0,67
Metalurgie	0,39	0,40	0,38	0,31	0,33	0,34	0,35
Chimie si fibre sintetice si artificiale	0,72	0,56	0,63	0,49	0,49	0,50	0,55
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,19	0,12	0,19	0,19	0,20	0,28	0,20
Comerţ	0,33	0,33	0,38	0,48	0,42	0,42	0,38
Transport	0,57	0,45	0,33	0,39	0,44	0,39	0,35
Alte ramuri ale economiei naţionale	0,92	1,20	1,09	1,02	0,97	0,94	0,92

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

10. COMERŢ / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	4,67	4,63	3,59	3,05	3,43	3,34	1,48
Industrie	2,22	2,20	1,89	1,42	1,77	1,85	1,99
Industrie extractiva	1,21	1,11	0,82	0,64	0,87	1,03	0,78
Industrie prelucrătoare	2,48	2,61	2,10	1,56	1,94	1,95	2,21
Alimentara si băuturi	2,52	2,72	1,80	1,36	1,62	1,67	1,73
Metalurgie	1,16	1,21	1,01	0,64	0,77	0,82	0,92
Chimie si fibre sintetice si artificiale	2,13	1,70	1,65	1,02	1,16	1,19	1,42
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,56	0,37	0,51	0,40	0,48	0,66	0,53
Construcţii	2,94	3,02	2,64	2,07	2,34	2,37	2,57
Transport	1,70	1,36	0,89	0,81	1,03	0,92	0,91
Alte ramuri ale economiei naţionale	2,73	3,65	2,87	2,12	2,28	2,24	2,37

Anexa 4. – continuare -

DINAMICA PREŢURILOR RELATIVE SECTORIALE

11. TRANSPORT / CELELALTE RAMURI

RAMURA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultura	2,73	3,39	4,02	3,75	3,32	3,61	4,17
Industrie	1,30	1,61	2,12	1,75	1,72	2,01	2,18
Industrie extractiva	0,71	0,81	0,92	0,79	0,84	1,11	0,86
Industrie prelucrătoare	1,45	1,91	2,35	1,92	1,88	2,11	2,42
Alimentara si băuturi	1,48	1,99	2,02	1,68	1,57	1,80	1,90
Metalurgie	0,68	0,89	1,12	0,79	0,75	0,88	1,01
Chimie si fibre sintetice si artificiale	1,24	1,25	1,86	1,25	1,12	1,29	1,55
Energie electrica, termica, gaze si apa calda	0,33	0,27	0,57	0,49	0,47	0,71	0,58
Construcţii	1,72	2,21	2,94	2,54	2,27	2,56	2,82
Comerţ	0,58	0,73	1,12	1,22	0,96	1,08	1,09
Alte ramuri ale economiei naţionale	1,60	2,67	3,22	2,60	2,21	2,42	2,60

Anexa 5

PREŢURILE PRODUSELOR DIN ESANTIONUL SUPUS ANALIZEI

PRODUSE ETALON	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	211,46	227,53	621,00	995,00	*	*
Pâine (lei/kg)	404,63	574,76	875,52	2520,42	2737,78	2733,50
Oua de găină (lei/buc)	237,55	363,69	563,00	1092,00	983,00	2118,00
Carne porcine (lei/kg)	4387,42	5897,33	8903,00	20913,00	31361,00	*
Energie electrica pentru gopodarii (lei/kwh)	36,41	42,69	58,59	164,86	319,60	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	28318,03	36070,02	51525,45	76992,76	*	*

* Lipsa date

Anexa 5. – continuare -

PRETURILE PRODUSELOR DE REFERINTA PENTRU CALCULUL PRETURILOR RELATIVE ALE PRODUSELOR DIN ESANTION

9.5	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Cărbune extras (lei/tona)	24258,23	28623,47	34598,59	98776,53	154344,10	236054,60
Ţiţei extras (lei/tona)	106129,00	144443,60	258037,00	870007,10	908228,48	1567158,63
Minereu de fier (lei/tona)	79039,56	130045,60	226017,20	432719,10	561926,50	580792,10
Lapte dulce (lei/litru)	604,50	847,83	1452,00	2947,00	4275,00	6065,00
Zahăr (lei/kg)	938,98	1109,42	2255,87	2833,28	3568,82	4662,17
Unt (lei/kg)	4828,60	3726,10	7952,36	18017,75	21007,07	28569,82
Bere (lei/litru)	390,87	657,76	1020,85	2052,78	2922,61	4172,16
Tricotaje (lei/buc)	3018,84	4313,44	6492,47	15866,82	44866,23	132972,43
Încălţăminte (lei/pereche)	8366,75	11148,27	19743,20	49439,55	131505,80	173979,50
Autoturisme de oraş tip Dacia (lei/buc)	4748453,00	6312044,00	9986088,00	19320820,00	25634727,36	35761111,27
Tractoare (lei/buc)	8155935,00	13654070,00	22419540,00	47919220,00	71697475,00	89353878,00
Îngrăşăminte chimice cu fosfor (lei/kg)	227,28	365,54	543,56	1204,77	1451,17	5220,44

Anexa 5. – continuare -

PRETURI RELATIVE – 1994

PRODUSE ETALON PRODUSE	Grâu	Pâine	Oua de găină	Carne porcine	Energie electrica (pentru gospodarii)	Gaze, energie termica (pentru gospodarii)
Cărbune extras	114,71	59,95	102,11	5,52	666,21	0,85
Ţiţei extras	501,88	262,28	446,76	24,18	2914,65	3,74
Minereu de fier	373,78	195,33	332,72	18,01	2170,68	2,79
Carne porcine	20,74	10,84	18,46	1	120,49	0,15
Lapte dulce	2,85	1,49	2,54	0,13	16,60	0,02
Zahăr	4,44	2,32	3,94	0,21	25,76	0,03
Pâine	1,91	1	1,70	0,09	11,11	0,01
Unt	22,83	11,93	20,32	1,10	132,60	0,17
Bere	1,84	0,96	1,64	0,08	10,73	0,01
Tricotaje	14,27	7,46	12,70	0,68	82,90	0,10
Încălţăminte	39,56	20,67	35,22	1,90	229,77	0,29
Autoturisme de oraş tip Dacia	22455,56	11735,22	19989,27	1082,28	130408,29	167,68
Tractoare	38569,63	20156,41	34333,50	1858,93	223989,07	288,01
Îngrăşăminte chimice cu fosfor	1,07	0,56	0,95	0,05	6,24	0,01

Anexa 5. – continuare -

PRETURI RELATIVE – 1995

PRODUSE ETALON PRODUSE	Grâu	Pâine	Oua de găină	Carne porcine	Energie electrica (pentru gospodarii)	Gaze, energie termica (pentru gospodarii)
Cărbune extras	125,80	49,80	78,70	4,85	670,34	0,79
Ţiţei extras	634,83	251,31	397,16	24,49	3382,80	4,00
Minereu de fier	571,55	226,26	357,57	22,05	3045,61	3,60
Carne porcine	25,91	10,26	16,21	1	138,11	0,16
Lapte dulce	3,72	1,47	2,33	0,14	19,85	0,02
Zahăr	4,87	1,93	3,05	0,18	25,98	0,03
Pâine	2,52	1	1,58	0,09	13,46	0,01
Unt	16,37	6,48	10,24	0,63	87,26	0,10
Bere	2,89	1,14	1,80	0,11	15,40	0,01
Tricotaje	18,95	7,50	11,86	0,73	101,01	0,11
Încălţăminte	48,99	19,39	30,65	1,89	261,08	0,30
Autoturisme de oraş tip Dacia	27741,59	10982,04	17355,56	1070,32	147825,46	174,99
Tractoare	60009,97	23756,11	37543,15	2315,29	319772,68	378,54
Îngrăşăminte chimice cu fosfor	1,60	0,63	1,01	0,06	8,56	0,01

Anexa 5. – continuare -

PRETURI RELATIVE – 1996

PRODUSE ETALON PRODUSE	Grâu	Pâine	Oua de găină	Carne porcine	Energie electrica (pentru gospodarii)	Gaze, energie termica (pentru gospodarii)
Cărbune extras	55,71	39,51	61,45	3,88	590,42	0,67
Ţiţei extras	415,51	294,72	458,32	28,98	4403,37	5,01
Minereu de fier	363,95	258,14	401,45	25,38	3856,96	4,38
Carne porcine	14,33	10,16	15,81	1	151,92	0,17
Lapte dulce	2,33	1,65	2,57	0,16	24,77	0,02
Zahăr	3,63	2,57	4,01	0,25	38,49	0,04
Pâine	1,40	1	1,55	0,09	14,94	0,01
Unt	12,80	9,08	14,12	0,89	135,70	0,15
Bere	1,64	1,16	1,81	0,11	17,42	0,01
Tricotaje	10,45	7,41	11,53	0,72	110,79	0,12
Încălţăminte	31,79	22,55	35,06	2,21	336,91	0,38
Autoturisme de oraş tip Dacia	16080,65	11405,78	17737,27	1121,65	170411,63	193,80
Tractoare	36102,31	25606,87	39821,56	2518,20	382587,31	435,11
Îngrăşăminte chimice cu fosfor	0,87	0,62	0,96	0,06	9,27	0,01

Anexa 5. – continuare -

PRETURI RELATIVE – 1997

PRODUSE ETALON PRODUSE	Grâu	Pâine	Oua de găină	Carne porcine	Energie electrica (pentru gospodarii)	Gaze, energie termica (pentru gospodarii)
Cărbune extras	99,27	39,19	90,45	4,72	599,14	1,28
Ţiţei extras	874,37	345,18	796,70	41,60	5277,19	11,29
Minereu de fier	434,89	171,68	396,26	20,69	2624,74	5,62
Carne porcine	21,01	8,29	19,15	1	127,05	0,27
Lapte dulce	2,96	1,16	2,69	0,14	17,87	0,03
Zahăr	2,84	1,12	2,59	0,13	17,18	0,03
Pâine	2,53	1	2,30	0,12	15,28	0,03
Unt	18,10	7,14	16,49	0,86	109,29	0,23
Bere	2,06	0,81	1,87	0,09	12,45	0,02
Tricotaje	15,94	6,29	14,53	0,75	96,24	0,20
Încălţăminte	49,68	19,61	45,27	2,36	299,88	0,64
Autoturisme de oraş tip Dacia	19417,90	7665,70	17693,05	923,86	117194,10	250,94
Tractoare	48160,02	19012,37	43882,06	2291,36	290663,14	622,38
Îngrăşăminte chimice cu fosfor	1,21	0,47	1,10	0,05	7,30	0,01

Anexa 5. – continuare -

PRETURI RELATIVE – 1998

PRODUSE ETALON PRODUSE	Grâu	Pâine	Oua de găină	Carne porcine	Energie electrica (pentru gospodarii)	Gaze, energie termica (pentru gospodarii)
Cărbune extras	*	56,37	157,01	4,92	482,91	*
Ţiţei extras	*	331,73	923,93	28,96	2841,69	*
Minereu de fier	*	205,24	571,64	17,91	1758,17	*
Carne porcine	*	11,45	31,90	1	98,12	*
Lapte dulce	*	1,56	4,34	0,13	13,37	*
Zahăr	*	1,30	3,63	0,11	11,16	*
Pâine	*	1	2,78	0,08	8,56	*
Unt	*	7,67	21,37	0,66	65,72	*
Bere	*	1,06	2,97	0,09	9,14	*
Tricotaje	*	16,38	45,64	1,43	140,37	*
Încălţăminte	*	48,03	133,78	4,19	411,45	*
Autoturisme de oraş tip Dacia	*	9363,29	26078,05	817,40	80206,77	*
Tractoare	*	26188,10	72937,41	2286,19	224329,41	*
Îngrăşăminte chimice cu fosfor	*	0,53	1,47	0,04	4,54	*

* Lipsa date

Anexa 5. – continuare -

PRETURI RELATIVE – 1999

PRODUSE ETALON PRODUSE	Grâu	Pâine	Oua de găină	Carne porcine	Energie electrica (pentru gospodarii)	Gaze, energie termica (pentru gospodarii)
Cărbune extras	*	86,35	111,45	*	*	*
Ţiţei extras	*	573,31	739,92	*	*	*
Minereu de fier	*	212,47	274,21	*	*	*
Carne porcine	*	*	*	*	*	*
Lapte dulce	*	2,21	2,86	*	*	*
Zahăr	*	1,70	2,20	*	*	*
Pâine	*	1	1,29	*	*	*
Unt	*	10,45	13,48	*	*	*
Bere	*	1,52	1,96	*	*	*
Tricotaje	*	48,64	62,78	*	*	*
Încălţăminte	*	63,64	82,14	*	*	*
Autoturisme de oraş tip Dacia	*	13082,50	16884,37	*	*	*
Tractoare	*	32688,37	42187,85	*	*	*
Îngrăşăminte chimice cu fosfor	*	1,90	2,46	*	*	*

*** Lipsa date**

Anexa 5. – continuare -

DINAMICA PRETURILOR RELATIVE PE PRODUSE

a) 1 TONA CĂRBUNE EXTRAS / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	114,71	125,80	55,71	99,27	*	*
Pâine (lei/kg)	59,95	49,80	39,51	39,19	56,37	86,35
Oua de găină (lei/buc)	102,11	78,70	61,45	90,45	157,01	111,45
Carne porcine (lei/kg)	5,52	4,85	3,88	4,72	4,92	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	666,21	670,34	590,42	599,14	482,91	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,85	0,79	0,67	1,28	*	*

b) 1 TONA ŢIŢEI EXTRAS / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	501,88	634,83	415,51	874,37	*	*
Pâine (lei/kg)	262,28	251,31	294,72	345,18	331,73	573,31
Oua de găină (lei/buc)	446,76	397,16	458,32	796,70	923,93	739,92
Carne porcine (lei/kg)	24,18	24,49	28,98	41,60	28,96	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	2914,65	3382,80	4403,37	5277,19	2841,69	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	3,74	4,00	5,01	11,29	*	*

Anexa 5. – continuare -

DINAMICA PRETURILOR RELATIVE PE PRODUSE

c) 1 TONA MINEREU FIER / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	373,78	571,55	363,95	434,89	*	*
Pâine (lei/kg)	195,33	226,26	258,14	171,68	205,24	212,47
Oua de găină (lei/buc)	332,72	357,57	401,45	396,26	571,64	274,21
Carne porcine (lei/kg)	18,01	22,05	25,38	20,69	17,91	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	2170,68	3045,61	3856,96	2624,74	1758,17	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	2,79	3,60	4,38	5,62	*	*

* Lipsa date

d) 1 KG CARNE PORCINE / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	20,74	25,91	14,33	21,01	*	*
Pâine (lei/kg)	10,84	10,26	10,16	8,29	11,45	*
Oua de găină (lei/buc)	18,46	16,21	15,81	19,15	31,90	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	120,49	138,11	151,92	127,05	98,12	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,15	0,16	0,17	0,27	*	*

Anexa 5. – continuare -

DINAMICA PRETURILOR RELATIVE PE PRODUSE

e) 1 LITRU LAPTE DULCE / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	2,85	3,72	2,33	2,96	*	*
Pâine (lei/kg)	1,49	1,47	1,65	1,16	1,56	2,21
Oua de găină (lei/buc)	2,54	2,33	2,57	2,69	4,34	2,86
Carne porcine (lei/kg)	0,13	0,14	0,16	0,14	0,13	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	16,60	19,85	24,77	17,87	13,37	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,02	0,02	0,02	0,03	*	*

f) 1 KG ZAHĂR / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	4,44	4,87	3,63	2,84	*	*
Pâine (lei/kg)	2,32	1,93	2,57	1,12	1,30	1,70
Oua de găină (lei/buc)	3,94	3,05	4,01	2,59	3,63	2,20
Carne porcine (lei/kg)	0,21	0,18	0,25	0,13	0,11	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	25,76	25,98	38,49	17,18	11,16	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,03	0,03	0,04	0,03	*	*

* Lipsa date

Anexa 5. – continuare -

DINAMICA PRETURILOR RELATIVE PE PRODUSE

g) 1 KG PÂINE / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	1,91	2,52	1,40	2,53	*	*
Oua de găină (lei/buc)	1,70	1,58	1,55	2,30	2,78	1,29
Carne porcine (lei/kg)	0,09	0,09	0,09	0,12	0,08	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	11,11	13,46	14,94	15,28	8,56	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,01	0,01	0,01	0,03	*	*

h) 1 KG UNT / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	22,83	16,37	12,80	18,10	*	*
Pâine (lei/kg)	11,93	6,48	9,08	7,14	7,67	10,45
Oua de găină (lei/buc)	20,32	10,24	14,12	16,49	21,37	13,48
Carne porcine (lei/kg)	1,10	0,63	0,89	0,86	0,66	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	132,60	87,26	135,70	109,29	65,72	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,17	0,10	0,15	0,23	*	*

Anexa 5. – continuare -

DINAMICA PRETURILOR RELATIVE PE PRODUSE

i) 1 LITRU BERE / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	1,84	2,89	1,64	2,06	*	*
Pâine (lei/kg)	0,96	1,14	1,16	0,81	1,06	1,52
Oua de găină (lei/buc)	1,64	1,80	1,81	1,87	2,97	1,96
Carne porcine (lei/kg)	0,08	0,11	0,11	0,09	0,09	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	10,73	15,40	17,42	12,45	9,14	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,01	0,01	0,01	0,02	*	*

* Lipsa date

j) 1 TRICOTAJ / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	14,27	18,95	10,45	15,94	*	*
Pâine (lei/kg)	7,46	7,50	7,41	6,29	16,38	48,64
Oua de găină (lei/buc)	12,70	11,86	11,53	14,53	45,64	62,78
Carne porcine (lei/kg)	0,68	0,73	0,72	0,75	1,43	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	82,90	101,01	110,79	96,24	140,37	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,10	0,11	0,12	0,20	*	*

Anexa 5. – continuare -

DINAMICA PRETURILOR RELATIVE PE PRODUSE

k) 1 PERECHE ÎNCĂLŢĂMINTE / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	39,56	48,99	31,79	49,68	*	*
Pâine (lei/kg)	20,67	19,39	22,55	19,61	48,03	63,64
Oua de găină (lei/buc)	35,22	30,65	35,06	45,27	133,78	82,14
Carne porcine (lei/kg)	1,90	1,89	2,21	2,36	4,19	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	229,77	261,08	336,91	299,88	411,45	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,29	0,30	0,38	0,64	*	*

l) 1 AUTOTURISM DE ORAŞ TIP DACIA / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	22455,56	27741,59	16080,65	19417,90	*	*
Pâine (lei/kg)	11735,22	10982,04	11405,78	7665,70	9363,29	13082,50
Oua de găină (lei/buc)	19989,27	17355,56	17737,27	17693,05	26078,05	16884,37
Carne porcine (lei/kg)	1082,28	1070,32	1121,65	923,86	817,40	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	130408,29	147825,46	170411,63	117194,10	80206,77	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	167,68	174,99	193,80	250,94	*	*

* Lipsa date

Anexa 5. – continuare -

DINAMICA PRETURILOR RELATIVE PE PRODUSE

m) 1 TRACTOR / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	38569,63	60009,97	36102,31	48160,02	*	*
Pâine (lei/kg)	20156,41	23756,11	25606,87	19012,37	26188,10	32688,37
Oua de găină (lei/buc)	34333,50	37543,15	39821,56	43882,06	72937,41	42187,85
Carne porcine (lei/kg)	1858,93	2315,29	2518,20	2291,36	2286,19	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	223989,07	319772,68	382587,31	290663,14	224329,41	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	288,01	378,54	435,11	622,38	*	*

n) 1 KG ÎNGRĂŞĂMINTE CHIMICE CU FOSFOR / PRODUSE ETALON

PRODUS	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grâu (lei/kg)	1,07	1,60	0,87	1,21	*	*
Pâine (lei/kg)	0,56	0,63	0,62	0,47	0,53	1,90
Oua de găină (lei/buc)	0,95	1,01	0,96	1,10	1,47	2,46
Carne porcine (lei/kg)	0,05	0,06	0,06	0,05	0,04	*
Energie electrica pentru gospodarii lei/kwh)	6,24	8,56	9,27	7,30	4,54	*
Gaze, energie termica pentru gospodarii (lei/Gcal)	0,01	0,01	0,01	0,01	*	*

*** Lipsa date**

Anexa 6

EVOLUŢIA PRODUCŢIEI ŞI A FACTORILOR, ÎN PERIOADA 1994-1997

% faţă de total industrie

	1994				1996				1997			
	Producţie	Investiţii	Imobilizări corporale	Forţă de muncă	Producţie	Investiţii	Imobilizări corporale	Forţă de muncă	Producţie	Investiţii	Imobilizări corporale	Forţă de muncă
Industrie	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Industrie extractivă	7,16	21,65	12,20	9,10	6,74	13,95	10,96	9,70	7,90	14,73	16,50	9,20
Alimentară şi băuturi	15,90	8,78	6,30	8,50	17,10	15,90	7,61	8,50	16,10	12,20	8,40	8,70
Metalurgie	9,40	4,12	12,50	5,80	10,37	6,20	9,20	5,80	11,60	5,80	7,80	6,00
Chimie	7,46	4,70	7,80	5,00	7,80	10,90	5,80	4,90	7,20	8,90	5,60	5,40
Energie electrică, termică, gaze şi apă	13,26	35,00	27,50	6,00	11,30	22,30	36,80	7,20	13,23	18,70	32,30	7,60
Industrie prelucrătoare	79,60	43,30	60,30	84,90	81,95	63,76	52,19	83,00	78,80	66,50	51,20	83,20

Producţia de energie electrică (milioane kwh)

1994	1996	1997
55136	61350	57148

Anexa 6. – continuare -

IMOBILIZĂRI CORPORALE ÎN ECONOMIE, PE ACTIVITĂŢI

miliarde lei (preţuri curente)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Agricultura	1961	2205	2863	19313	19574	18331	21495
Industrie	14393	16134	19382	99902	110240	145771	250765
Industrie extractivă	1719	1970	2360	10868	12089	24060	22705
Industrie prelucrătoare	8496	9542	11685	51671	57535	74636	115038
Alimentară şi băuturi	825	969	1223	7148	8400	12183	23579
Metalurgie	1925	2079	2428	8553	10151	11362	15944
Chimie, fibre artificiale şi sintetice	1142	1250	1507	5608	6376	8143	11909
Energie electrică, termică, gaze şi apă caldă	4178	4622	5337	37363	40616	47075	113022
Construcţii	689	775	1028	3842	4604	7669	13417
Comerţ	680	779	1175	9852	10451	14871	28836
Transport	3356	4208	5682	22617	26835	27769	45780
Alte ramuri ale economiei naţionale	250	351	510	1123	1207	1335	2306
TOTAL	23217	26583	33811	169866	188934	242714	429038

Anexa 6. – continuare -

CÂŞTIGUL SALARIAL NOMINAL MEDIU NET LUNAR, PE ACTIVITĂŢI ALE ECONOMIEI NAŢIONALE

lei / salariat

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Agricultura	17151	49053	112922	171148	254194	469680	764800	1280923
Industrie	20508	62388	146999	227469	350039	693437	1094757	2104032
Industrie extractivă	31675	98900	233535	335917	487360	975494	1679799	3271845
Industrie prelucrătoare	18824	56484	131950	207942	323337	628815	967713	1942614
Alimentară şi băuturi	19925	58887	137351	210067	323186	603122	900006	1506019
Metalurgie	23038	72544	174752	275558	430661	828233	1327187	2472793
Chimie, fibre artificiale şi sintetice	24115	67523	157086	256801	393711	793884	1273326	2561913
Energie electrică, termică, gaze şi apă caldă	30947	97115	228765	317502	471698	1055735	1835405	2629677
Construcţii	21438	64189	164945	224855	332082	617101	986083	1955904
Comerţ	18075	52751	124038	168777	250282	459497	717877	1548311
Transport	25229	71548	166573	253344	397682	772902	1222723	2291873
Alte ramuri ale economiei naţionale	14703	45011	113796	156041	251638	519982	857994	-
TOTAL	20140	59717	141951	211373	321169	632086	1042274	1990080

Anexa 6. – continuare -

NUMĂRUL MEDIU AL SALARIAŢILOR, PE ACTIVITĂŢI ALE ECONOMIEI NAŢIONALE

mii persoane

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Agricultura	561	560	484	420	364	283	250	153,6
Industrie	3245	3017	2856	2615	2586	2443	2272	1938,0
Industrie extractivă	271	263	260	253	251	225	181	140,5
Industrie prelucratoare	2811	2590	2426	2192	2148	2032	1907	1611,2
Alimentară si băuturi	243	255	244	231	219	213	214	192,4
Metalurgie	175	164	165	147	149	146	129	101,9
Chimie, fibre artificiale şi sintetice	156	151	143	126	126	133	93	78,2
Energie electrică, termică, gaze şi apă caldă	163	164	170	170	187	186	184	186,3
Construcţii	459	536	515	443	431	387	378	299,5
Comerţ	471	468	495	660	587	613	654	556,4
Transport	514	478	448	420	398	365	340	253,8
Alte ramuri ale economiei naţionale	184	182	163	161	143	130	121	-
TOTAL	6888	6672	6438	6160	5939	5597	5369	4563,9

Anexa 6. – continuare -

INVESTIŢII ÎN ECONOMIE, PE ACTIVITĂŢI

milioane lei (preţuri curente)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Agricultura	90550	186269	1499752	1394662	2353027	2759441	3918215
Industrie	502633	1410758	2951821	5402401	9186765	19771596	27568154
Industrie extractivă	110656	292725	639361	855843	1282257	2914153	4135941
Industrie prelucratoare	221881	665864	1278420	2989086	5858349	13151526	17859785
Alimentară şi băuturi	46500	145369	259379	889365	1459675	2415455	3972666
Metalurgie	24577	42150	121616	279554	568799	1141863	1899116
Chimie, fibre artificiale şi sintetice	24745	61351	138878	312671	1004023	1767972	1023620
Energie electrică, termică, gaze şi apă caldă	170096	452169	1034040	1557472	2046159	3705917	5572428
Construcţii	22778	78207	431006	678777	1309762	3675775	4226869
Comerţ	58655	272538	678572	1144195	2070976	3868323	7220258
Transport	56993	316794	750270	710477	1286452	2332571	3472691
Alte ramuri ale economiei naţionale	92530	238618	650546	2007320	1802161	2741476	2711693
TOTAL	888566	2821819	8004621	12995498	20945285	44134654	60515246

Anexa 6. – continuare -

PRODUCŢIA DE ENERGIE ELECTRICĂ

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
TOTAL (milioane kwh),	54195	55476	55136	59267	61350	57148	53496
din care:							
Termoelectrica	42495	42708	42090	42573	45595	39639	34617
Hidroelectrica	11700	12768	13046	16694	15755	17509	18879
Pe locuitor (kwh)	2378	2438	2426	2613	2714	2535	2377

CONSUMUL FINAL ENERGETIC (mii tone echivalent petrol*)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Industrie (inclusiv construcţii)	14188	14404	14033	14771	14653	12577	9904
Agricultură, silvicultură, pescuit	1457	1171	820	1008	872	912	766
Transporturi şi comunicaţii	3668	3276	3323	3286	4314	4314	4147
Alte activităţi	1616	1101	1065	1256	1071	962	1010
Populaţie	6452	6652	6408	8818	10618	9673	9412

* Echivalent petrol (10000 kcal / kg)

Anexa 6. – continuare -

GRADUL DE INDEPENDENŢĂ ENERGETICĂ

	1992	1993	1994	1995*	1996*	1997*	1998*
TOTAL	72,3	72,5	73,5	70,4	70,2	69,6	70,3
Cărbune	68,7	74,8	75,7	72,7	75,1	67,8	64,4
Ţiţei	51,3	47,3	45,2	43,7	48,6	51,4	51,8
Gaze naturale	82,9	82,0	79,9	75,1	70,9	74,7	74,8

* Inclusiv produsele energetice obţinute şi consumate în gospodăriile populaţiei

MODIFICĂRI IN STRUCTURA PRODUCŢIEI PE ACTIVITĂŢI

% din total producţie

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Agricultura	10,4	13,6	13,8	17,0	16,5	15,7	14,9	14,6		
Industrie	63,3	50,2	44,0	41,8	44,2	40,2	38,6	40,4		
Industrie extractivă	3,1	4,4	3,3	2,9	3,2	2,8	2,6	3,2		
Industrie prelucrătoare	55,6	42,0	35,8	35,3	35,1	32,4	31,7	31,9		
Alimentară şi băuturi	9,7	7,4	6,5	8,1	7,0	6,6	6,6	6,5		
Metalurgie	5,4	4,8	4,6	3,7	4,2	4,2	4,0	4,7		
Chimie, fibre artificiale şi sintetice	3,7	3,9	3,9	3,1	3,3	3,5	3,0	2,9		
Energie electrică, termică, gaze şi apă caldă	4,5	3,8	4,8	3,6	5,9	5,1	4,4	5,3		
Construcţii	7,4	4,8	4,2	4,4	7,1	5,8	5,7	4,3		
Comerţ	2,6	5,9	6,0	5,1	4,4	5,7	6,2	6,4		
Transport	4,7	4,4	5,2	6,9	6,0	5,6	6,1	6,1		
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		

Anexa 6. – continuare -

EVOLUŢIA PRODUCŢIEI PE ACTIVITĂŢI, LA VALOAREA EXPRIMATĂ FUNCŢIE DE RATA DE SCHIMB LEU/DOLAR

milioane dolari, la cursul mediu anual

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Agricultura	9649,1	9825,7	6831,8	9697,7	10023,1	11592,8	11590,9	10953,1	11173,9	
Industrie	58536,9	36230,4	21839,7	23802,5	26766,4	29676,1	30162,5	30321,0	29397,7	26050,4
Industrie extractivă	2887,0	3201,3	1643,8	1625,7	1916,7	2045,2	2035,4	2401,3	2001,7	1538,8
Industrie prelucrătoare	51489,7	30274,5	17808,0	20133,2	21298,8	23902,3	24718,8	23907,0	23149,2	22265,0
Alimentară şi băuturi	8980,7	5354,2	3217,7	4623,6	4267,2	4839,2	5152,6	4890,3	5365,7	2315,0
Metalurgie	5029,7	3480,3	2281,1	2088,0	2528,3	3076,1	3130,3	3513,0	2858,4	10190,1
Chimie, fibre artificiale şi sintetice	3440,6	2831,9	1932,2	1764,1	1998,2	2573,8	2365,3	2187,1	1706,0	1175,2
Energie electrică, termică, gaze şi apă caldă	4187,3	2754,6	2387,8	2043,6	3550,9	3728,6	3408,3	4012,9	4246,8	2246,3
Construcţii	6837,8	3445,5	2086,1	2499,9	3227,5	4274,5	4474,0	3189,3	3883,2	*
Comerţ	2409,2	4263,6	2975,2	2905,2	2650,6	4234,7	4862,2	4771,9	*	*
Transport	3755,3	3170,6	2569,2	3955,7	3656,4	4161,2	4753,9	4571,8	*	*
TOTAL	92531,7	72162,6	49685,0	56955,2	60624,7	73829,6	78050,6	75040,0		

* Lipsă date

Anexa 7

TRANSFERURI INTERSECTORIALE DE CAPITAL PRIN INTERMEDIUL PREȚURILOR ÎN ECONOMIA ROMÂNIEI, 1980-1999

mii miliarde lei prețuri 1999

Nr. crt.	Specificare	Total perioadă 1981-1999	din care:					
			Total 1981-1989	Total 1990-1999	din care:			
					1990-1991	1992	1993-1996	1997-1999
0	A	1	2	3	4	5	6	7
1	Sector primar”	82,4	-1,9	84,3	6,6	30,3	-14,4	61,8
2	Sector secundar “ „	405,2	45,1	360	130,6	73,6	-39,8	195,8
3	Sector terțiar (prin PIB)	-487,6	-43,2	-444,3	-137,2	-103,8	54,2	-257,6

“) agricultură+silvicultură+piscicultură+economia forestieră;

““) industrie+construcții;

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor din AS-RO 1991-1999, Breviarul Statistic/2000;

Bibliografie

1. Henrichsmeyer H., Wolf W., Greuel H.J. Sectoral Production and Income Model for Agriculture, EUROSTAT, Luxembourg, 1992
2. International Energy Agency Energy Prices and Taxes, Quarterly Statistics, Fourth Quarter, 1999
3. Kreitmair, S. Die Landwirtschaftliche Gesamtrechnung (LGR), Kurzfassung, Bonn
4. Lazăr, Traian Foarfecele prețurilor în România, comparații cu alte țări
5. Lipsey, G. Richard, Chrystal, K. Alec Economia pozitivă, Editura Economică, Bucureşti, 1999
6. Marinescu, Ilie Prețurile şi interdependențele lor, Editura Academiei, Bucureşti, 1982
7. Marjolin, Robert Prix, monnaie et production. Essai sur les movements economiques de longue durée, Editura „Alcan, presses universitaires de France”, Paris, 1941
8. Patrick, Joffre et Simon, Yves Encyclopédie de gestion, Editura Economică, Paris, 1989
9. Pfähler, F. Kennzeichnung agrarsektoraler Analyse und Informazionensysteme în den EG, EUROSTAT, Luxembourg, 1992
10. Platis, Magdalena Prețul şi formarea lui, Editura Economică, Bucureşti, 1997

11.	Romano, L.	Transferencias intersectoriales de capital: el Papel de los precios relativas, în „Investigation Agraria-Economia", IAE, INITAA, Vol. 7(2), Madrid, 1992
12.	Tănase, Florina	Prețurile şi indicatorii macroeconomici, Editura „All Beck", Bucureşti, 1999
13.	Toderoiu, Filon	Decapitalizarea în agricultură – măsurare şi consecințe, în „Procese financiar-monetare ale tranziției: probleme şi dileme", Editura „Alpha", Buzău, 1998
14.	Toderoiu, Filon	L ' agriculture – furniseur et recepteur des flux des capitaux, în „Romanian Economic Research Observer", ROERO, nr. 7, 1996
15.	Tövissi, L., Scarlet, E., Taşnadi, Al.	Metode şi modele ale analizei economice structurale, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979
16.	Urseanu, Al. Vladimir	Metode statistice de cercetare a legităților de formare şi mişcare a prețurilor, Editura Academiei, Bucureşti, 1973
17.	" " "	Banca Națională a României, Raport Anual 1999
18.	" " "	Comisia Națională pentru Statistică, Anuarul Statistic al României 1990-1999
19.	" " "	Comisia Națională pentru Statistică, Conturi Naționale 1992-1993; 1993-1994; 1995-1996; 1996-1997

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 30-31-32/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE CERCETĂRI FINANCIARE ŞI MONETARE
"VICTOR SLĂVESCU"

MANAGEMENTUL FINANȚĂRII ACTIVITĂȚII AGENȚILOR ECONOMICI ÎN CONDIȚIILE CONSOLIDĂRII ECONOMIEI DE PIAȚĂ ÎN ROMÂNIA

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

Dr. Gheorghe Manolescu – coordonator, autor cap. 1, 5
Constantin Gheorghiu – autor cap. 2
Dr.Mihail Dimitriu – autor cap. 3
Cristina Simona Cincă – autor cap. 4

CUPRINS

CAPITOLUL 1. MANAGEMENTUL FINANȚĂRII – COMPONENTĂ A MANAGEMENTULUI STRATEGIC AL FIRMEI 105
CAPITOLUL 2. INSTRUMENTELE MANAGEMENTULUI FINANȚĂRII: PLAN DE FINANȚARE, BUGET DE INVESTIȚII, INSTRUMENTE ANALITICE 111
2.1. Conținutul planului de finanțare 112
2.2. Studiu de caz – S.C.AVICOLA BUFTEA S.A. 119
2.3. Concluzii şi propuneri 124
CAPITOLUL 3. GESTIUNEA FINANȚĂRII CICLULUI DE EXPLOATARE 126
3.1. Aspecte privind reducerea resurselor financiare şi blocajul financiar în România după 1989 126
3.2. Aspecte privind definirea conceptului de gestiune financiară pe termen scurt 129
3.3. Politici adoptate în domeniul capitalului de lucru 130
3.3.1. Stabilirea politicii şi strategiei în domeniul fondului de rulment 130
3.3.2. Politici alternative de finanțare a capitalului de lucru. 134
3.4. Controlul stocurilor şi gestiunea financiară 143
3.5. Managementul numerarului şi al valorilor mobiliare lichide 147
3.5.1. Valori mobiliare lichide în comparație cu împrumutul bancar 148
3.5.2. Punerea în practică apoliticilor de lichiditate ale firmei 149
3.6. Instrumente de finanțare pe termen scurt a fondului de rulment 150
3.7. Posibilități de analiză a surselor de finanțare pe baza bilanțului restructurat 153
CAPITOLUL 4. DECIZIA DE FINANȚARE PE TERMEN LUNG. ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE 159
4.1. Rentabilitatea investițiilor 161
4.2. Previzionarea nevoilor de finanțare pe termen lung 163
4.2. Analiza procesului investițional la nivel micro şi macroeconomic 168
CAPITOLUL 5. FINANȚAREA INTERNAȚIONALĂ A FIRMELOR ROMÂNEŞTI ÎN PERIOADA TRANZIȚIEI 178

5.1. Finanțarea comercială pe termen scurt, mediu şi lung 178
5.2. Finanțarea investitională internațională 181
ANEXE 186
Bibliografie 194

Capitolul 1
MANAGEMENTUL FINANȚĂRII – COMPONENTĂ A MANAGEMENTULUI STRATEGIC AL FIRMEI

Abordarea strategică a activității firmei şi a restructurării acesteia începută în anii ai secolului XX, s-a realizat în trei direcții esențiale.

a) emergența conceptului strategic „economia de câmp", în sensul opțiunii pentru combinarea mai multor activități productive în interiorul firmei, decât pentru producerea lor în firme separate, ceea ce permite menținerea coeziunii firmei, armonizarea centrelor de profit, glisarea deciziilor dinspre piață spre resurse, procurarea şi utilizarea acestora constituind premisa activității strategice a firmei:
b) evidențierea rolului determinant al contextului sectorial, al mediului tehnologic şi comercial în proiectarea strategiei firmei;
c) relevarea limitelor abordărilor centrate pe „portofoliul firmei", pe poziția concurențială a acesteia în proiectarea şi operaționalizarea strategică a activităților firmei.

Controlul extern al firmei, dependența activității acesteia de resurse, majorarea costurilor tranzacționale (care determină internalizarea activităților), incertitudinile controlului managerilor asupra firmelor, reconsiderarea rolului factorului uman etc., au indus necesitatea autonomizării strategice a activității firmei.

În planul managementului firmei această necesitate s-a concretizat în amplificarea importanței viziunii strategice în managementul acesteia şi manifestarea managementului strategic ca o formă modernă de conducere a firmei.

Managementul strategic se bazează pe amplificarea schimbărilor mediului, pe evaluarea potențialului intern al întreprinderii şi operarea modificărilor ce se impun în vederea armonizării firmei cu mediu, realizării misiunii, obiectivelor stabilite, asigurării perenității şi supraviețuirii firmei. Aceasta presupune abordarea coerentă a factorilor externi şi interni, care pot influența performanțele şi existența firmei, şi în acest sens elaborarea şi implementarea de strategii riguroase şi explicite care să-i permită acesteia să facă față cu succes schimbărilor mediului, să se adapteze şi să se dezvolte.

Realitatea complexă în care funcționează firma (agent de producție, centru de profit, spațiu politic şi câmp cultural distinct, sistem dinamic deschis către exterior) induce managementului strategic al firmei o multidimensionalitate funcțională şi comportamentală: economică, umană, organizațională, socială, fiecare dimensiune oferind interfețe nu totdeauna compatibile cu mediul exterior, ceea ce reclamă o atitudine proactivă a firmei, a managementului acesteia la schimbare. În acest sens, caracterul dinamic, continuu, interativ şi interactiv al relației firmei cu mediul îmbinarea formalizării cu intuiția şi creativitatea ne-

cesare adaptării firmei la mediu, dar şi comportării „prietenoase" a acestuia, constituie elemente definitorii ale managementului strategic.

Esență operatorie a managementului strategic, *deciziile strategice* vizează concepția de bază asupra activității firmei şi un orizont mare de timp, fiind orientate spre viitor şi presupunând alocarea de resurse importante, cu consecințe multifuncționale majore. Acestea sunt de complexitate mare, au sfară largă de cuprindere, prezintă un grad semnificativ de incertitudine şi afectează profund şi durabil activitatea firmei.

Evident, nucleul dur al managementului strategic îl reprezintă *strategia,* înțeleasă ca definirea şi conturarea căii de a înfrunta schimbarea, acoperind întreaga activitate a firmei.

Strategia cuprinde două componente şi anume:

- elaborarea strategiei;
- aplicarea strategiei.

1. *Elaborarea strategiei* parcurge trei etape: a) *analiza situației existente,* concentrată asupra următoarelor aspecte:

- definirea misiunii şi delimitarea strategică a domeniilor firmei;
- identificarea şi caracterizarea strategiilor promovate;
- diagnosticarea performanțelor actuale şi trecute.

Cel de al treilea aspect se centrează îndeosebi asupra analizei financiare, care îmbină două abordări : abordarea securitate-risc şi abordarea rentabilitate – lichiditate.

Asigurarea unei analize financiare profunde reclamă utilizarea mai multor indicatori, absoluți sau relativi, care să contribuie la înțelegerea relațiilor cauză – efect şi la identificarea tendințelor semnificative; şi în acest sens analiza trebuie realizată în trei perspective: statică, dinamică şi comparativă.

b) *prospectarea evoluției de viitor,* care presupune formularea obiectivelor pe termen lung pe baza unui diagnostic strategic al mediului extern şi al mediului intern.

Formularea obiectivelor vizează printre altele profitabilitatea şi resursele financiare ale firmelor, realizându-se şi o dimensionare a acestora.

Diagnosticarea mediului extern este centrată pe analiza mediului concurențial, dar în acelaşi timp şi asupra evoluției şi disponibilităților piețelor financiare şi de credit autohtone, dar şi străine.

Totodată, analiza mediului intern al firmei vizează analiza resurselor financiare, a capacității de autofinanțare a firmei, evidențiind factorii care vor influența profitabilitatea şi solvabilitatea acesteia.

c) *alegerea alternativei strategice,* se bazează pe un scenariu de evoluție a mediului, în particular a mediului financiar, restricțiile, disponibilitățile şi capabilitățile financiare constituind elemente determinante în alegerea strategiei ; în acest sens, formularea alternativelor, îndeosebi a alternativelor de afaceri în funcție de evoluția mediului şi compararea alternativelor strategice constituie

etape necesare, preliminare pentru realizarea unor opțiuni strategice fundamentate.

2. *Aplicarea strategiei* presupune parcurgerea a trei etape interdependente şi parțial concomitente:

a) *pregătirea implementării* constă în primul rând în stabilirea obiectivelor pe termen scurt, referitoare la domenii funcționale şi în acest sens managementul financiar este puternic implicat pentru precizarea şi dimensionarea obiectivelor financiare. În al doilea rând, în această etapă se formulează strategiile funcționale, care vor trebui să concretizeze strategia de ansamblu a firmei , concretizare vizând şi funcțiunea financiară a acesteia (surse de capital, costul şi alegerea capitalului, fluxurile de capital, repartizarea dividendelor, etc.), orientarea şi coordonarea deciziilor pe ansamblul firmei şi pe domenii, convergența eforturilor şi acțiunilor în concordanță cu exigențele strategiei, realizându-se prin intermediul politicilor, politica financiară a firmei reprezentând o componentă decisivă pentru realizarea misiunii acesteia;

b) *operaționalizarea strategiei* semnifică necesitatea integrării acesteia în „viața" întreprinderii, instituționalizarea acesteia prin intermediul factorilor organizaționali, manageriali şi culturali;

c) *evaluarea strategiei* şi controlul aplicării acesteia urmăreşte să evidențieze fezabilitatea acesteia în raport cu potențialul şi capacitatea firmei, cu schimbările previzibile ale mediului, urmăreşte să releve erorile, inavertențele în elaborarea şi aplicarea strategiei.

Firma are posibilitatea să aplice, în cadrul managementului strategic trei tipuri de strategii: ofensive (de creştere), de stabilitate şi defensive(de restrângere), în funcție de evoluția mediului, a mediului financiar în particular.

Managementul financiar al firmei, integrat managementului strategic al acestuia se concretizează în planul de finanțare stabilit conform strategiei şi obiectivelor firmei, operaționalizat prin politica financiară a acestuia, care va trebui să fie coerentă şi adecvată planului. În această perspectivă colectarea fondurilor financiare necesare pe piețe presupune că deja au fost alese mijloacele de finanțare (interne şi externe), luându-se în considerare imperativele lichidității, în condițiile în care informația financiară necesară în alegerea unei eventuale strategii de intervenție pe piețe a fost selectată.

Orice activitate economică planificată de către firmă trebuie abordată şi din perspectiva implicațiilor financiare, deoarece a prevedea şi proiecta mijloace financiare pentru activități sau operațiuni care încă nu se cunosc cu certitudine de câtre decident, însă pentru care acesta se pregăteşte devine o necesitate şi căutarea acestor mijloace o responsabilitate a managementului financiar. Rapida intervenție a decidentului în domeniul financiar este posibilă numai decă resursele necesare au fost definite, determinate şi degajate.

Managementului financiar integrat strategiei firmei îi revin următoarele atribute esențiale:

1. *Procurarea mijloacelor financiare* necesare unei strategii a dezvoltării sau a unei strategii a stabilității (a protejării firmei).

Spațiul financiar diversificat, incert şi expansiv al firmei reclamă activismul acesteia, în sensul valorificării oportunităților, a resurselor financiare exogene, multiplicându-şi forța de amplificare a profitului. În acest sens, în orice moment va trebui cunoscută structura capitalului şi evoluția acestuia, astfel încât strategia financiară a firmei să se înscrie pe orbita intereselor proprii, într-un mediul financiar şi economic caracterizat prin fuziuni, achiziții de întreprinderi, preluări de acțiuni, treceri sub control, cumpărări de întreprinderi de către salariați, etc., o proastă strategie financiară putând duce la faliment. Între dezvoltare şi stabilitate firma va trebui să aplice un management financiar adecvat realist, flexibil.

2.Supravegherea structurilor financiare şi a echilibrului financiar, în vederea menținerii solvabilității şi autonomiei financiare a firmei, autonomia financiară constituind o premisă esențială a supraviețuirii. O preocupare strategică esențială a firmei va trebui să fie, în domeniul financiar, definirea condițiilor financiare a vânzărilor şi cumpărărilor, precum şi supravegherea capacității financiare a clienților şi debitorilor.

În condițiile constituirii şi extinderii dezintermedierii şi delocalizării fluxurilor financiare exogene, firma va trebui să-şi consolideze potențialul de internalizare a noilor instrumente de finanțare şi noilor produse financiare într-un mod adecvat. Aceasta necesită o supraveghere coerentă a structurii financiare într-o viziune globală a finanțării firmei, precum şi asigurarea echilibrului financiar, care reprezintă „vitrina" firmei în fața partenerilor.

3. *Stăpânirea noilor instrumente şi tehnici circumscrise ingineriei financiare,* pentru a asigura colectarea resurselor financiare într-o perspectivă strategică. Finanțarea firmei pe piețele financiare, căutarea resurselor impune întreținerea unor relații continue de către firmă cu piețele de capital şi cu partenerii financiari, cunoaşterea produselor disponibile pe aceste piețe şi nivelul lor de remunerare, garanțiile şi amortizările necesare (tehnicile de acoperire a ratei dobânzii şi a cursului).

Pornind de la aceasta managerii financiari vor trebui să imagineze şi să promoveze instrumente de finanțare adecvate fiecărui obiectiv strategic, în contextul respectării reglementărilor financiare şi fiscale şi a explorării noilor căi, modalități şi tehnici financiare oferite prin deschiderea către exterior a economiei naționale.

4. *Remunerarea optimală a disponibilităților de trezorerie,* luând în considerare riscurile firmei. În acest sens, se dovedeşte oportună promovarea unei organizări flexibile a structurii financiare a firmei, care să permită intervenția directă asupra fluxurilor şi circuitelor financiare, deplasând gestiunea trezoreriei spre stăpânirea riscului, instabilitatea monetară şi volatilitatea cursului constituindu-se în însoțitoare endemice ale evoluției viitoare a mediului financiar al firmei.

5. *Asigurarea unei comunicări* adecvate cu mediul financiar al firmei. Deplasarea spre transparență este accelerată sub influența presiunii economicului în societate şi a participării crescânde a partenerilor financiari la viața firmei.

Managerul financiar al firmei evaluând valoarea economică a planurilor, programelor, proiectelor va favoriza adoptarea deciziilor sub diverse aspecte, precum:

- coordonarea planului strategic;
- tabilirea planurilor operative, funcționale;
- validarea studiilor economice şi financiare.

Managerul financiar veghează la articularea şi coerența planului strategic global al firmei, la evaluarea economică a planurilor, programelor, proiectelor şi a rentabilității lor, precum şi la coordonarea bugetară realizată la toate verigile şi nivelurile, accentuând potențialul coordonativ, de sinteză al acestuia.

În perspectiva celor prezentate, două preocupări majore trebuie să ghideze acțiunea managerul financiar :

- controlul rentabilității globale a întreprinderii;
- supravegherea autonomiei financiare a acesteia.

Dacă aparent această misiune dublă se regăseşte şi în comportamentul managerial tradițional, transformarea mediului economic şi financiar modifică fundamental natura şi conținutul acestei misiuni, ceea ce impune regândirea acestuia pentru a acționa îti trei direcții:

- punerea la dispoziția firmei a resurselor şi tehnicilor financiare necesare exploatării acesteia, dezvoltării şi protejării sale, ceea ce reclamă elaborarea unor politici asamblate pe termen scurt, mediu şi lung.
- evaluarea economică a planurilor şi programelor, ceea ce implică elaborarea de către managerul financiar a unor strategii financiare şi participarea la definirea strategiei globale;
- controlul utilizării activelor şi a rentabilității activităților cărora le sunt afectate aceste active, ceea ce implică definirea sistemelor de informații financiare adaptate structurilor firmei şi asigurării funcționării acesteia.

Managementul financiar în abordare strategică dispune de un instrument esențial pentru implementarea strategiei proprii şi participarea la realizarea strategiei globale a întreprinderii, anume, *tabloul de bord strategic.*

Rațiunea acestui instrument strategic de management rezidă în a ajuta firma în definirea priorităților pe termen mediu şi lung, a o capabiliza să le aplice la momentul oportun, urmărind implicațiile bugetare şi controlând evoluția realizării acestor priorități.

Sintetic, tabloul de bord strategic trebuie să ajute managementul să aplice şi să urmărească strategia firmei.

Acest instrument prezintă următoarele caracteristici:

a) este ataşat misiunii (priorităților) şi obiectivelor strategice ale firmei, scopul său fiind de a măsura (evalua) dacă firma progresează pe ansamblu sau în parte, având în vedere „acțiunile de progres" inițiale şi susținute financiar;

b) măsoară evoluția activităților şi performanțelor, şi aceasta în sensul ameliorării, îmbunătățirii în raport cu obiectivele stabilite;

c) furnizează elemente sintetice de analiză financiară atât despre comportamentul intern al firmei, cât mai ales asupra comportamentului acesteia față de mediul economic şi financiar;

d) focalizează atenția managerilor spre oportunități, spre preocupări punctuale, puncte fierbinți, referitoare la structura financiară, în funcție de domeniul de activitate al managerilor.

După formularea priorităților, axelor strategice ale firmelor, tabloul de bord strategic trebuie să fie operaționalizat în relație cu sistemul de informații al întreprinderii, definindu-se indicatorii pertinenți şi ratele reprezentative pentru „acțiunile vizând progresul firmei „, precizând modul de funcționare a acestora (periodicitate, origine, mod de calcul) şi determinând modul de utilizare a elementelor tabloului (valori intrinseci, valori de comparare cu obiectivele, valori de buget, valori de referință, etc.). În fond, se impune structurarea şi regruparea elementelor tabloului pentru a constitui ansambluri coerente, semnificative, uşor de manipulat.

În perspectiva strategică, managementul financiar operează cu complexități şi incertitudini care îl orientează spre mediu, spre piețele financiare, spre partenerii financiari.

Capitolul 2
INSTRUMENTELE MANAGEMENTULUI FINANȚĂRII: PLAN DE FINANȚARE, BUGET DE INVESTIȚII, INSTRUMENTE ANALITICE

Instrumentele managementului finanțării la nivel microeconomic se pot structura în trei categorii:

- operaționale (profitul, acțiunile, obligațiunile, creditele bancare, angajamentele la termen, creanțele întreprinderii);
- de realizare a funcției financiare a întreprinderii(arbitrajul, portofoliul);
- funcționale(bilanțul contabil, tabloul de finanțare, bugetul de venituri si cheltuieli).

Bilanțul reprezintă tabloul (documentul contabil de sinteza)care cuprinde, în forma sintetica si expresie valorica, date referitoare la :

- mijloacele economice patrimoniale;
- sursele de constituire ale acestora;
- rezultatele activității agenților economici la un moment dat, constituind o bogata sursa de informații pentru analiza si controlul situației economico-financiare,pentru fundamentarea deciziilor cu privire la orientarea activității prezente si viitoare.

Pentru a putea surprinde fluxurile reale de trezorerie,practica financiara a elaborat *tabloul de finanțare* pe baza bilanțului si a contului de rezultate.

Scopul întocmirii tabloului de finanțare este acela de a explica formarea fondului de rulment si relația acestuia cu soldul de trezorerie,prin intermediul fluxurilor monetare(de încasări si plati)ale exercițiului încheiat. Se stabileste,în principal,pe baza a doua bilanțuri succesive. Prima parte a tabloului de finanțare analizează modul de utilizare a fondului de rulment în asigurarea echilibrului funcțional intre elementele ciclice ale bilantului(utilizari si resurse ciclice)si a echilibrului monetar intre incasari si plați.

În sinteza,prin intermediul tabloului de finanțare se evidențiază fluxurile de resurse financiare mobilizate de intreprindere din :

- autofinantare(interne);
- aport de capital si imprumuturi(externe);
- folosirea acestora pentru investirii;
- rambursarea imprumuturilor.

Realizarea noului echilibru financiar impune fundamentarea indicatorilor financiari prin elaborarea *bugetului de venituri si cheltuieli,* care este programul financiar al întreprinderii, cu ajutorul căruia (prin conținutul si obiectivele sa-

le)se prevad:veniturile,cheltuielile si rezultatele financiare ale activității acesteia.

Principalele sarcini ale trezoreriei constau în :

- prevederea si asigurarea diferitelor fluxuri de intrare si ieşire ale trezoreriei;
- asigurarea lichidităților întreprinderii;
- evaluarea diferitelor tipuri de plasamente si plasarea excedentului de trezorerie;
- stabilirea bugetului trezoreriei si previziunea trezoreriei.

Deci, fluxurile monetare se cer evaluate,previzionate.

Intrările si ieşirile de trezorerie sunt dificil de prevăzut.întreprinderea conserva incasarile cu precautiune pentru a face fata cererilor de fonduri imprevizibile.

Previziunea disponibilităților băneşti prezintă importanta în vederea dimensionării evoluției viitoare a capacității de plata a întreprinderii.Aceasta previziune are la *ham planul trezoreriei.*

Echilibrul financiar poate fi dimensionat prin modele matematice,dar nu trebuie limitat numai la acestea pentru a nu se ignora factorii calitativi care provoacă variabilitatea endogena.Analiza echilibrului financiar la un moment dat poate fi făcuta cu ajutorul ratelor calculate pe baza datelor din bilantAceste rate sunt instrumente de măsura a situației financiare la un moment dat, interpretarea lor permițând sa se aprecieze starea de echilibru si sa se anticipeze evoluția viitoare a acesteia;ratele insa nu dau informații cu privire la operațiile care au condus la obținerea stării de echilibru.

Urmărirea si analiza echilibrului financiar se poate realiza si cu ajutorul *planului de investiții si de finanțare.*

Fara îndoiala, echilibrul financiar prezintă aspecte complexe,previziunea financiara urmărind construirea echilibrului financiar în forma sa funcționala,cantitativă.

Echilibrul financiar implica însă şi unele aspecte calitative, ținându-se seama de structura sa ,care vizează proportionalitatea optima a repartizărilor de fonduri.

2.1. Conținutul planului de finanțare

Planul de finanțare este expresia cantitativa si coerenta a ansamblului deciziilor luate în cadrul întreprinderii,regrupand consecințele financiare ale tuturor acțiunilor desfăşurate pentru asigurarea nu numai a dezvoltării pe termen a întreprinderii,dar si a funcționarii sale.Atat planul de investitii,cat si cel de finanțare corespund duratei anticipării planului.

Pentru o perioada foarte scurta,tinta întreprinderii este realizarea unui beneficiu maximal,tinand cont de mijloacele de care ea dispune. Pe termen scurt, structura întreprinderii este una data,certa. Capitalul de producție si ca-

pacitatea sa de producție sunt factori fixati,orientarea sa fiind determinata. Singurele variabile calificate de economişti drept „instrumente variabile”sunt volumul vânzărilor si costul de producție.

Politica urmata de intreprindere pe termen lung nu se refera numai la profit,ci si la creşterea capitalului sau si sporirea participării sale relative pe piata,orientarea si capitalul putând fi modificate. Instrumentul variabil este deci investiția si recurgerea la ajutorul contractării de datorii devine un instrument esențial al politicii generale a firmei.Aceasta indatorare asigura în mare parte creşterea activelor totale deținute de intreprindere si explica disocierea dintre creşterea capitalului total angajat si patrimoniul întreprinderii.

Dar exista în acelaşi timp doua orizonturi de previziune diferite: ajustarea incasarilor si cea a cheltuielilor.lata motivul pentru care cele doua dispozitive de previziune pe termen scurt si lung se adaugă dispozitivului specific financiar care se sprijină pe ajustările cheltuielilor si incasarilor.Aceste previziuni asigura sinteza consecințelor financiare ale tuturor acțiunilor intreprinse.

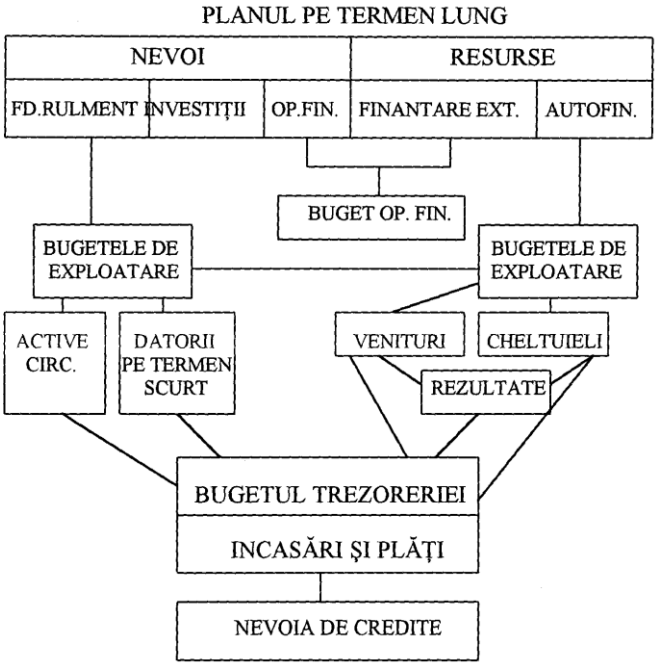
Planul de finanțare se poate deci prezenta sub forma unor ansambluri de previziune interdependente:

- planul de investiții si de finantare(pe termen lung);
- bugetele anuale
- bugetele de exploatare
- bugetele relative ale execuției planului de investiții si de finanțare
- bugetul trezoreriei.

Planul de investiții si de finanțare stabileşte în termeni de resurse si utilizări determinarea condițiilor de realizare a echilibrului financiar global si rolul dezvoltării pe acest echilibru si conține deciziile de investiții si de finanțare.

Bugetele de exploatare constituie planul pe termen scurt al întreprinderii, inscriindu-se evident în cadrul planului pe termen lung,care defineşte mijloacele de care intreprinderea dispune la un moment dat. În particular, previziunile relative ale exploatării sunt reținute la nivelul planului sub forma de previziuni globale si sintetice;este cazul fondului de rulment si finanțării interne(autofinantarii). Obiectivul bugetelor de exploatare este acela de a detalia de o maniera operațională toate previziunile relative ale exploatării pentru a atinge contul de rezultate previzionat. Bugetele exploatării servesc drept suport al controlului gestiunii prin metoda bugetara si se stabilesc în termeni de cheltuieli si venituri.

Bugetul trezoreriei provine direct din bugetele anuale si concentrează toate fluxurile financiare de incasari si plăti. Buget de sinteza si test de coerenta al ansamblului previziunilor, bugetul trezoreriei reprezintă cadrul de baza al gestiunii financiare pe termen scurt, clădit pe un ansamblu de previziuni succesive si detaliate.Ansamblul bugetelor anuale constituie tabloul financiar de bord al întreprinderii.

Nu exista o metoda în intregime satisfăcătoare pentru a prevedea nevoia de fond de rulment. Problema se pune în termeni foarte diferiți potrivit naturii activității întreprinderii. De cele mai multe ori căutam, plecând de la rezultatele anterioare, o relație intre nevoia de fond de rulment si cifra de afaceri. O metoda aproximativa consta în a prevedea în mod direct fondul de rulment de asa maniera incat sa menținem constant raportul intre fondul de rulment si imobilizările nete. Presupunem în cazul acesta ca volumul activității depinde de capacitatea de producție măsurata prin insumarea imobilizărilor nete.Aceasta ipoteza de lucru poate fi valabila în anumite cazuri,dar metoda nu are o valoare generala.

Previziunea nevoilor de finanțare ale ciclului de exploatare poate fi globala, dar previziunea tuturor elementelor constitutive este mai riguroasa.

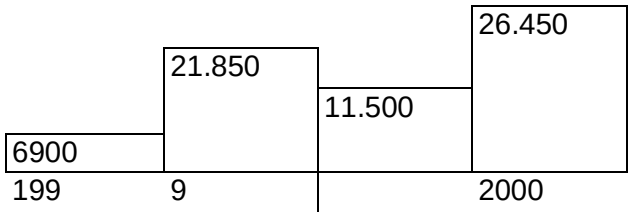
-mii lei-

	1999		**2000**	
	Sem. I	**Sem. II**	**Sem. I**	**Sem. II**
Stocuri	46000	69000	57500	92000
Clienți	16100	23000	18400	28750
Trezorerie	4600	6900	-	-
Total	66700	98900	75900	120750
Furnizori	34500	51750	39100	69000
Nevoi	32200	47150	36800	51750

Alta metoda este fondata pe calculul nevoilor în număr de zile sau luni de activitate,prin convertirea după aceea a rezultatului în valoare.Rezultatul obținut ne da o evaluare a nevoilor de fond de rulment teoretice, în ipoteza unei funcționari normale a întreprinderii.Nevoile efective se pot abate în mod evident intr-o maniera sensibila.

Parametrii reținuți sunt: stocul,creditul aprobat de intreprindere pentru clienții sai si creditul acordat întreprinderii de către furnizorii sai.

Daca în debutul perioadei fondul de rulment este de 25300 mii lei , nevoile de acoperire vor evolua în maniera următoare:

Putem determina astfel trei niveluri diferite de acoperire a nevoilor.

Prima soluție prevede acoperirea nevoilor permanente în valoare de 6900 mii lei în cursul primului an.Daca nevoile de finanțare totale prevăzute inglobeaza totalul tranzacțiilor, alegerea va evita un exces de lichiditate.

A doua soluție se intemeiaza pe decizia de acoperire pe jumătate a nevoilor, adică 10.925 mii lei[(14950+6900):2]

În aceasta ipoteza, intreprinderea dispune de o marja de securitate suplimentara,dar risca, daca previziunile sunt exacte, de a avea un excedent mare de trezorerie în timpul primei perioade.

A treia soluție exclude recurgerea la creditele bancare.Toate nevoile sunt acoperite din capitalurile permanente. În acest caz, echilibrul financiar se traduce printr-o incasare importanta de-a lungul unei perioade lungi.

Acelaşi raționament poate fi urmat pentru acoperirea nevoilor anului următor pentru care nevoile permanente trec de la 6900 mii lei la 11.500 mii lei.

Pentru acoperirea ansamblului nevoilor unei perioade, intreprinderea trebuie sa facă inventarul mijloacelor de care dispune deja si a resurselor pe care le poate concentra pe o perioada.

Construcția acestei parti secundare a planului este esentiala,fiind cea care materializează politica financiara a firmei. Descrierea sa este relativ simpla,dar alegerile sunt în realitate complexe.Toate datele previzionate converg către aceasta ultima etapa a previziunii financiare.

Clasificarea diferitelor categorii de resurse corespunde ordinii exigibilității capitalurilor.

PLAN DE INVESTIȚII

-mii lei-

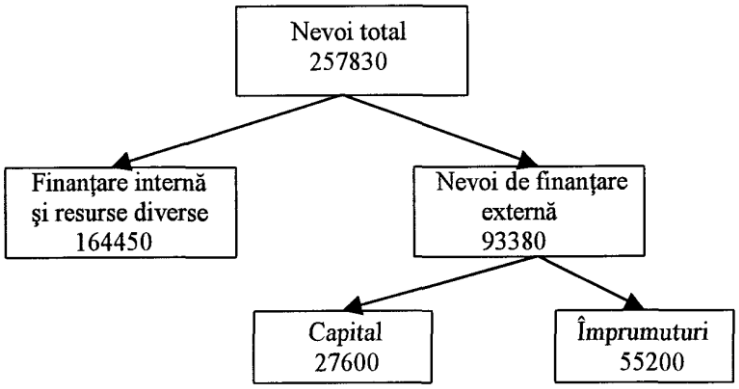
	1999	2000	2001	2002	2003
NEVOI					
Investiții	37950	56350	28750	33350	33350
Participații	-	69000	.	-	-
Nevoi de fond de rulment	7130	9200	4600	9200	8050
Cheltuielile firmei	2300	-	3450	.	2300
Total nevoi	47380	134550	36800	42550	43700
RESURSE					
Autofinanțare	23000	27600	34500	36800	36800
Cesiuni de active	.	5750	-	.	-
Restituire credite	-	.	.	6900	.
Subvenții	6900	-	-	-	-
Creşterea capitalului	.	4600	-	.	.
Credit pe termen lung	34500	-	34500	.	.
Credit pe termen mediu	-	18400	-	.	11500
Total resurse	64400	56350	69000	43700	48300
Ecart anual	+17020	-78200	+32200	+1150	+4600
Ecart cumulat	-17020	-61180	-28980	-27830	-23230

Demersul urmat pentru definirea echilibrului global este fondat pe următoarele etape:

- calculul nevoilor de finanțare pe termen lung;
- inventarul mijloacelor de finanțare interna;
- calculul necesarului de finanțare externa;
- alegerea resurselor de creştere a capitalului;
- calculul surselor de imprumut.

Echilibrul financiar se traduce,teoretic,prin egalitatea intre Întrebuințările si resursele perioadei.Nevoia de reconstituire a fondului de rulmemyutilizarea celui disponibil permit corectarea eventualelor condiții de echilibru financiar asa cum sunt constatate în debutul perioadei.

Instrumentele controlului direct al realizării planului sunt,pe de o parte,analiza nevoilor si resurselor unei perioade (pe unul sau mai multe exercitii)si,pe de alta parte,analiza evoluției structurii bilantuluLAnaliza financiara a rezultatelor unei perioade de câteva luni este indispensabila, chiar daca controlul exploatării si trezoreriei este foarte elaborat.

Decizia de realizare a planului de finanțare conține implicit alegerea unei politici de creditare pe termen scurt.Volumul mijloacelor de finanțare externe,necesare pentru acoperirea nevoilor,este măsurat în construcția planului la sfârşitul previziunii resurselor externe diverse (subvenții, rambursări de împrumuturi, cesiuni de active). Alegerea mijloacelor de finanțare se intemeiază pe criterii economice si financiare, care sunt de doua categorii:unele au un caracter obiectiv,fiind bazate pe echilibrul dintre gradul de lichiditate al activelor si gradul de exigibilitate al resurselor;altele prezintă un caracter mai subiectiv,fiind fondate pe aprecierea riscurilor privind autonomia financiara a firmei si voința asigurării unui anumit ritm de creştere a întreprinderii.

Alegerea mijloacelor de finanțare este în mod egal influențată de condițiile manifestate pe piața capitalurilor la un moment dat(volumul economiilor disponibile,rata dobanzii).Dar unul din factorii esențiali ramane adesea menținerea autonomiei firmei,care joaca un rol important mai cu seama în întreprinderile mici si mijlocii,conducand la recurgerea,uneori periculoasa,doar la autofinanțare.

Previziunea cheltuielilor de investiții reprezintă un instrument care serveşte în principal serviciilor financiare la pregătirea bugetului trezoreriei si controlul cheltuielilor angajate,avand ca obiectiv punerea în evidenta a ecarturilor susceptibile de a antrena depăşirea bugetului. Controlul cheltuielilor de investiții este un aspect extrem de important al controlului bugetului de trezorerie,avand în vedere faptul ca decalajele în raport cu previziunile sunt frecvente.

Plecând de la bugetul exploatării si programul de investitii,putem calcula suma totala a finanțării externe pe termen lung necesara pentru menținerea condițiilor de echilibru fixate si care se exprima printr-o previziune a creşterii nevoilor de fond de rulment. Coerenta ansamblului previziunilor financiare este indispensabila pentru credibilitatea întreprinderii în negocierile cu băncile si organismele financiare.

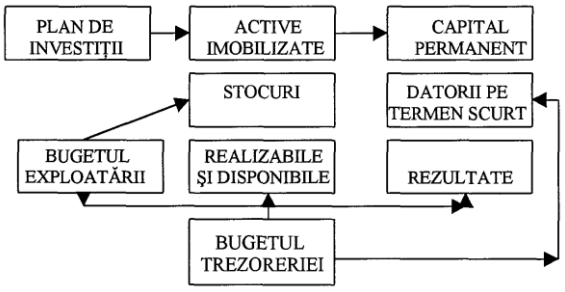
Bugetul trezoreriei

Previziunile regrupate sub titlul „Bugetul trezoreriei" nu se constituie intr-un buget autonom,fiind oarecum reflectarea tuturor celorlalte bugete: echipament,de exploatare si operații financiare.

Bugetul trezoreriei joaca un rol esențial în cadrul previziunii financiare. Rezultatul tuturor previziunilor,el reprezintă sinteza acțiunilor întreprinderii pe termen scurt si lung. Toate deciziile luate de intreprindere au efecte care converg către trezorerie.Acest buget măsoară echilibrul intre lichiditatea activelor si exigibilitatea datoriilor si conferă informații asupra condițiilor de menținere a solvabilității firmei. Obiectivul este acela de a prevedea condițiile de ajustare a fluxurilor monetare prin intermediul posturilor de disponibilitati.Alegerile făcute vor determina condițiile de negociere a creditelor si modalitățile de gestiune a trezoreriei. Controlul si revizuirea permanenta a previziunilor de trezorerie permit exercitarea eventualelor acțiuni asupra condițiilor de realizare a bugetelor anuale. Evaluarea monetara a fluxurilor reale este suficienta pentru obținerea rezultatului previzionat al perioadei alese,dar este insuficienta pentru aprecierea condițiilor de ajustare a fluxurilor monetare,tinand cont de fluxurile monetare efective. Programul anual de investiții este cel mai adesea stabilit în termeni de angajamente,si nu de plați. De aceea,trebuie făcut apel la contabilitatea angajamentelor pentru a putea prevedea repartiția efectiva a plaților. Construcția unui buget de trezorerie impune o rețea elaborata de colectare a informațiilor detaliate si riguroase.

Bilanțul previzional

Diversitatea si complexitatea previziunilor care constituie planul financiar al întreprinderii reprezintă obstacole în intelegerea evoluției situației financiare,daca nu dispunem de o sinteza a bugetelor,pe care o putem realiza prin construirea unui bilanț previzional. Construcția unui astfel de bilanț face apel la cele trei ansambluri de bugete:planul de investiții si de finanțare conține elemente care permit previziunea imobilizărilor si a capitalurilor permanente;bugetul exploatării furnizează informații cu privire la nivelul stocurilor si rezultatele perioadei;bugetul de trezorerie serveşte la determinarea sumei totale a creantelor,datoriilor si incasarilor la finele perioadei.

Aceste bilanțuri sunt instrumente de gestiune a trezoreriei. Bilanțul previzional permite previziunea nevoilor de finanțare pe termen scurtUtilizarea acestuia reprezintă o procedura foarte practica pentru anticiparea nevoilor de credite pe termen scurt si observarea efectului masurilor pe care intreprinderea le poate lua pentru diminuarea nevoilor de finanțare.

Tabloul financiar de bord comporta în general:

- o analiza financiara a rezultatului exploatării;
- situația creditelor;
- evoluția cheltuielilor de investiții;
- datele relative la trezorerie:situatia trezoreriei si condițiile de utilizare a creditelor;
- analiza bugetului cheltuielilor financiare;
- costul diferitelor modalități de creditare si evoluția recenta;
- sinteza tuturor bugetelor anuale si tabloul previzional de finanțare.

Din punct de vedere financiar,este mai comod sa se disocieze tabloul de bord al trezoreriei de alte informatii,avand în vedere specificitatea si complexitatea sa.

2.2. Studiu de caz – S.C.AVICOLA BUFTEA S.A.

În ceea ce priveşte dotarea tehnica,toata activitatea societății este mecanizata.Totusi,utilajele de exploatare sunt invechite si uzate atât fizic,cat si moral. Se impune aşadar o retehnologizare în vederea creşterii competitivității produselor.

S.C.AVICOLA BUFTEA S.A. a reuşit pana în prezent sa nu realizeze pierderi si sa obtina profit pe toți anii de după 1989.

Situația datoriilor şi a creanțelor la 31 decembrie 1994

- mii lei -

Data	Creanțe	Datorii total	Din care:	
			Credite bancare şi dobânzi	Furnizori
31 dec. 1994	960607	7629863	6547470	649897

După cum se constata din datele de mai sus, rezultatul exercițiului a fost puternic influențat de nivelul cheltuielilor financiare(dobanzi bancare de 3.935.737 mii lei) ca urmare a angajării de credite în condițiile unor niveluri ridicate ale dobânzilor. Societatea a reuşit în aceasta perioada sa mențină efectivele de pasări si sa ocupe în intregime capacitățile de producție.

În perspectiva,se vor prevedea modificări determinate de reesalonarea, reducerea sau chiar anularea unor datorii si credite. Conform calculelor intocmite,pentru a nu se compromite redresarea societății pe termen scurt,este necesara o infuzie de capital financiar,din care efortul bancar se ridica la 3420

mii. lei. Fata de aceasta situație, în anul 1995,data fiind pe de o parte comenzile si contractele incheiate , precum si masurile de retehnologizare avute în vedere,se va realiza un volum al cheltuielilor care vor permite creşterea profitului net si prin aceasta,implicit,reducerea restantelor la plati,ca si crearea unui fond propriu cu care sa se poată acoperi necesarul de mijloace circulante,fara sa mai fie nevoie sa se apeleze la credite bancare mari,cu efecte negative asupra profitului.Rezultatele obținute vor permite societății comerciale sa returneze sprijinul financiar din dividende suplimentare,ca diferența intre situația în care societatea beneficiază de sprijin financiar pentru realizarea investițiilor si situația în care nu se fac aceste investiții.

Fişa sintetică cu principalii indicatori economico – financiari şi de eficienţă

Nr. Crt.	Denumire indicator	U.M.	Realizat			
			1994	31 martie 1995	30 iunie 1995	1995
	Resurse financiare pentru mijloace circulante	Mii lei	9138788	11593301	11846806	13344463
	- fonduri proprii	Mii lei	1512463	1756989	1855954	2174463
	- surse atrase	Mii lei	1078855	2957556	2305452	2870000
	- credite	Mii lei	6547470	6878756	7685400	8300000
2	Creanţe total	Mii lei	363606	553868	339241	471000
3	Datorii total	Mii lei	997816	969807	932166	1260000
4	Plăţi restante	Mii lei	678098	603214	413505	499000
5	Credite nerambursate la scadenţă	Mii lei	-	-	-	-

Situația surselor de investiții şi utilizarea lor

Nr. crt.	Denumirea	Perioada				
		1996	1997	1998	1999	2000
I	SURSE	920996	1291574	1441957	1590551	1820946
1	Surse proprii	920996	1291574	1441957	1590551	1820946
1.1	Fond de dezvoltare	273796	610674	761057	886351	1100446
1.2	Amortizare	647200	680900	680900	704200	720500
1.3	Alte surse (vânzări de active)	-	-	-	-	-
2	Surse atrase	.	.	.	-	.
2.1	Credite bancare	-	.	-	-	-
2.2	Alte surse	-	.	-	-	-

Nr. crt.	Denumirea	Perioada				
		1996	1997	1998	1999	2000
II	UTILIZAREA SURSELOR	3307870	1459876	1538750	1666004	1825766
î	Cheltuieli pentru investiții	3307870	1459876	1538750	1666004	1825766
2	Rambursarea creditelor	-	-	-	-	-
3	Alte cheltuieli	-	-	-	-	-
III	EXCEDENT (DEFICIT)	-2386874	-168302	-96793	-75453	-4820

S.C.AGROINDUSTRÎALA CERBUL S.A.BIJZAII

- Gradul de folosire a capacităților de producție s-a situat în anul 1994 intre 7-14%
- Dotările tehnice sunt de nivel mediu si cu un grad de uzura mai mare decât cel al folosirii efective
- Având în vedere aceste puncte slabe,s-a trecut la un program de retehnologizare, fiind prevăzut un credit cu dobânda bonificata din partea Băncii Agricole.Pe fondul sprijinului financiar prognozat se vor crea astfel premisele necesare pentru relansarea productiei,cresterea profitabilității si respectiv redresarea economico-financiara a societarii.
- credit de 11 miliarde lei pentru finalizarea lucrărilor de investiții propuse,constand în retehnologizarea instalațiilor si utilajelor existente,care se va putea recupera incepand cu al doilea an de funcționare.
- anularea sau reesalonarea creditelor si a dobânzilor bancare.
- Prin restructurarea tehnologica si de productie,s-a avut în vedere integrarea unor capacități de productie,în prezent nefolosite.
- În programul de restructurare,se au în vedere si influentele generate de inlesnirile la plata a datoriilor către bugetul de stat si banca finanțatoare.

Efortul financiar necesar si sursele de finanțare

Demararea programului se va face prin angajarea de resurse financiare din exteriorul agentului economic. Creditele bancare pe care le poate contracta,avand în vedere volumul important al acestora,cat si a celor restante,a faptului ca posibilitățile de returnare a ratelor si dobânzilor aferente sunt reduse,se solicita un sprijin financiar pentru investiții de 11 miliarde lei.

Condiții de creditare:

- Finanțarea se va face în transe,functie de volumul lucrărilor angajate.
- Fiecare transa noua se va elibera numai în urma analizei utilizărilor transelor anterioare, sumele neutilizate putând fi alocate perioadelor următoare.

- Valoarea cheltuielilor necesare pentru retehnologizare este de 14.096 mii. lei,esalonat,pe ani si pe sursa de finanțare astfel:

mil.lei

	1995	1996	Total perioadă
Total Din care:	9894	4202	14096
- surse proprii	1169	1927	3096
- credite bancare	8725	2275	11000

Fişa sintetică cu principalii indicatori economico-financiari şi de eficienţă

Nr. Crt.	Denumire indicator	UM	Realizat 1994	Preliminat 1995
1	Resurse financiare pentru mijloace circulante	Mil.lei	3987	7230
	- fonduri proprii	Mil.lei	-6875	587
	- surse atrase	Mil.lei	4132	2833
	- credite bancare	Mil.lei	6730	3810
2	Creanţe total	Mil.lei	672	200
3	Datorii total	Mil.lei	10862	2833
4	Plăţi restante	Mil.lei	3612	2833
5	Credite bancare nerambursate la scadenţă	Mil.lei	3541	3541

Fără finanțare externă, societatea ar înregistra an de an pierderi, determinate de nivelul ridicat al dobânzilor.

Graficul de recuperare a fondurilor financiare alocate în vederea retehnologizării

Nr. crt.	Perioada								
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1	0	187689	787503	861532	1072207	1254680	-	-	-

Situația surselor de investiții si utilizarea lor

Nr. crt.	Denumire	Perioada					
		1995	1996	1997	1998	1999	2000
I	SURSE	4979	8299	3285	3275	3670	4026
1	Surse proprii	1169	1927	3285	3275	3670	4026
1.1	Fond de dezvoltare	151	427	1611	1775	2170	2526
1.2	Amortizare	1018	1500	1500	1500	1500	1500
1.3	Alte surse (vânzări de active)	.	.	174	.	-	-
2	Surse atrase	3810	6372	.	.	-	.
2.1	Credite bancare	3810	6372	-	.	-	-
2.2	Alte surse	-	_	_	.	.	.

Nr. crt.	Denumire	Perioada					
		1995	1996	1997	1998	1999	2000
II	UTILIZAREA SURSELOR	13704	10574	3285	3275	3670	3691
	Cheltuieli de investiții	8725	_	_	-	.	-
	Rambursarea creditelor	1169	6372	3014	3275	3670	3691
	Alte cheltuieli (creşterea fondului de rulment)	3810	4202	271	-	-	-
III	EXCEDENT (DEFICIT)	-8725	-2275	.	.	-	+335

Evoluția grafului de îndatorare

Nr. crt.	Denumire	Suma existentă	Suma solicitată	Rambursare în anul:						
				1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1	Credit pe termen scurt	14977	-	-	8977	6000	-	-	1000	10000
2	Datorii la bugetul de stat	24333	"	"	"	4055	8110	8113	4055	"
3	Datorii către CONEL şi ROMGAZ	19369	'	'	'	9685	9685	"	"	'
4	Datorii la alți furnizori	14439	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Alte datorii	15597	.	-	260	5199	5199	4940	.	-
6	Majorări	18928	.	.	.	-	.	.	-	-
7	Credite pe termen lung pentru capitalizare		71000		9467	16435	16435	18017	7100	3550
8	Total	107643	71000	8977	29467	39429	29747	37012	17100	8550

Situația creditelor şi a dobânzilor în perioada 1997 – 2003

-mii. lei-

Indicator	Sold început	Credit acordat	Credit rambursat	Sold credit	Sold mediu	Dobândă		
						%	Credit TS	Credit TL
I. Credite TS								
- 30 aprilie 1997	-	-	-	14977	14954	110	2829	-
-mai	14977	-	591	14386	14682	110	1346	-
-iunie	14386	-	832	13554	13970	100	1129	-
-iulie	13554	-	591	12963	13259	100	1080	-
- august	12963	-	2000	10963	11963	100	913	-
- septembrie	10963	-	1000	9963	10463	100	830	-
- octombrie	9963	-	1400	8563	9263	90	714	-
- noiembrie	8563	-	1563	7000	7782	90	525	-
- decembrie	7000	-	1000	6000	6500	90	450	-
Total	-	-	8977	6000	-	-	9816	-
II. Credite TL								

Indicator	Sold început	Credit acordat	Credit rambursat	Sold credit	Sold mediu	Dobândă		
						%	Credit TS	Credit TL
-iulie	-	31000	-	31000	31000	20	-	517
- august	31000	10000	-	41000	41000	20	-	683
- septembrie	41000	10000	-	51000	51000	20	-	850
- octombrie	51000	10000	-	61000	61000	20	-	1017
- noiembrie	61000	10000	-	71000	71000	20	-	1183
- decembrie	71000	-	-	71000	71000	20	-	1183
Total	-	71000	-	71000	71000	20	-	5433
Total credite anul 1997	-	71000	8977	77000	-	-	9816	5433
III. Credite TS								
1998	6000	-	6000	-	-	-	2100	-
1999	-	-	-	-	-	-	-	-
2000	-	-	-	-	-	-	-	-
2001	-	10000	10000	-	10000	50	2500	-
2002	-	10000	10000	-	10000	50	2500	-
2003	-	5000	5000	-	5000	50	1250	-
Total	6000	25000	31000	-	-	-	8350	-
IV. Credite TL								
1998	71000	7100	-	63900	67450	-	-	2248
1999	63900	14200	-	49700	56800	-	-	946
2000	49700	14200	-	35500	42600	-	-	710
2001	35500	14200	-	21300	28400	-	-	473
2002	21300	14200	-	7100	14200	-	-	237
2003	7100	7100	-	-	3550	-	-	118
Total	71000	71000	-	19330	-	-	-	4733
TOTAL CREDITE	77000	25000	102000	19330	-	-	8350	4733

2.3. Concluzii şi propuneri

Toate inițiativele din domeniul economic se traduc printr-o acumulare de resurse financiare si prin crearea unui capital economic. Iata motivul pentru care previziunile financiare exprima adeseori politica întreprinderii.

Suntem tentați sa asimilam planul de dezvoltare a întreprinderii cu planul de finanțare. În realitate,în pofida specificității actului financiar, planul de finanțare nu este expresia planului de dezvoltare a întreprinderii, cu principalele componente strategice: industriale,comerciale si umane. Cunoaşterea sa este prealabila intelegerii locului si rolului ocupat de planul de finanțare în obținerea unei creşteri dinamice.

Procesul de planificare este consecința demersului de tip alternativ în maniera explorării diferitelor mijloace de dezvoltare posibile pentru întreprindere. Opțiunea este totuşi limitata ,pe de o parte, de potențialul întreprinderii si,pe de alta parte,de obiectivele fixate si oportunitățile de care aceasta dispune.

Analiza prealabila a potențialului urmăreşte realizarea inventarului de mijloace de care dispune intreprinderea pe plan:industrial,comercial, uman si financiar.Aceasta descompunere în funcție de cele 4 mari funcțiuni ale întreprinderii se va utiliza pe larg în procesul de planificare. Analiza potențialului financiar urmează demersul clasic a unei analize financiare . În optica planului,ea vizează determinarea capacității de indatorare, tinand seama de nivelul capitalurilor proprii si de obiectivele întreprinderii. Acest inventar al punctelor forte si slabe ale întreprinderii va servi drept baza în construcția planului.Planul va avea ca ținta adaptarea mijloacelor si obiectivelor la o politica general definita.Este vorba despre potențialul inițial disponibil care va veni în ajutorul noilor mijloace necesare schimbării dimensiunii firmei. Exista totuşi anumite limite pe care intreprinderea nu le poate depasi în achiziția mijloacelor,fara a pune în pericol echilibrul sau.

Constrângerile specifice vieții financiare a întreprinderii pot fi satisfăcute plecând pe cai foarte diferite.Aceste mijloace depind de obiectivele urmărite, care constituie politica financiara (planul de finanțare). Condițiile de organizare ale restricțiilor financiare referitoare la echilibru si rentabilitate sunt alese tinand seama de realizarea obiectivelor fixate de intreprindere.Acestea nu sunt aceleaşi după cum intreprinderea acorda o importanta maimult sau mai puțin mare autonomiei sale sau este mai mult sau mai puțin orientata spre o politica de dominație a pieței.

Capitolul 3
GESTIUNEA FINANȚĂRII CICLULUI DE EXPLOATARE

3.1. Aspecte privind reducerea resurselor financiare şi blocajul financiar în România după 1989

Penuria de capital resimțită la nivel microeconomic după anul 1989 s-a manifestat în două domenii: acoperirea necesarului de capital pentru funcționarea normală a întreprinderilor şi asigurarea fondurilor pentru investițiilor. Gravitatea fenomenelor apărute ca urmare a acestor deficite poate fi uşor sesizată, ele provocând, pe de o parte, blocajul financiar şi lipsa capacității de plată a unităților economice, iar, pe de altă parte, creşterea dimensiunilor şomajului, imposibilitatea retehnologizării, scăderea producției şi alimentarea procesului inflaționist.

Nevoile mari în raport cu o ofertă mult diminuată, au generat dăunătoarea mentalitate potrivit căreia singura posibilitate de a procura toate elementele necesare continuării activității economice este încălcarea cerințelor legităților care guvernează economia, practicarea înțelegerilor oneroase cu vânzătorii, specularea mărfurilor deficitare sau chiar sustragerile de bunuri din întreprinderi. Toate acestea, împreună cu deficitul major al informațiilor de piață, au condus la dezorganizarea economiei.

Blocajul financiar din economia românească a atins deja 80.000 miliarde lei, iar masa creditului bancar din economie 72.000 miliarde lei. Practic economia funcționează cu două tipuri de credite, blocajul financiar fiind considerat de către specialişti un „credit sălbatic".

Cauzele blocajului financiar sunt multiple, dar pe primul loc este sistemul de a lucra pe stoc, produsele fiind transferate, din rațiuni pur contabile, de la o întreprindere la alta. A doua „vinovată" este lipsa de disciplină financiară, din partea întreprinderilor care nu şi-au achitat ani de-a rândul datoriile; acestea nu numai că nu au fost niciodată penalizate, dar multe dintre ele au fost chiar subvenționate de stat pentru a-şi acoperi pierderile -aceasta într-o totală discordantă cu un mecanism economic sănătos. Tuturor acestor fenomene le pune capac corupția, care a viciat total relațiile economico-comerciale dintre aproape toate întreprinderile. „Necesitățile" economice au degenerat în relații non productive, în care compensările devin afaceri personale. În acest context, este de la sine înțeles că arieratele au crescut constant: dacă în '90 acestea atingeau nivelul a 1000 miliarde lei, s-a adăugat câte un miliard anual, până în 1993. În 1994 au crescut cu 3000 de miliarde, pentru ca în '96 să atingă cifră de peste 27.000 miliarde lei, iar în prezent de peste 80.000 miliarde lei.

Datoriile acumulate de întreprinderi la bugetul de stat şi cel al asigurărilor sociale, datoriile la băncile comerciale, precum şi datoriile reciproce dintre întreprinderi îşi pun amprenta asupra întregii economii. Întreprinderile sunt deca-

pitalizate şi nu au capital de lucru Mai recent după atâtea „plase" pe care le-au luat băncile comerciale din partea majorității întreprinderilor care îşi supraevaluau patrimoniul, acestea au înăsprit condițiile de acordare a creditelor, iar singurele „credite" la care agenții economici mai au acces constau, culmea, tocmai în neplata datoriilor către buget şi asigurările sociale. Desigur, este o manevră disperată care generează efecte în lanț – bugetul scăzut, iar instituțiile bugetare – sănătatea, armata, învățământul etc. ajunse şi ele în pragul dezastrului Locul doi în neplata datoriilor îl ocupă regiile furnizoare de energie electrică şi gaze care, la rândul lor, sunt şi neplătite, dar şi neplătitoare. Cert este că procesul economic românesc este profund afectat, majoritatea întreprinderilor luptând, de ani de zile, nu cu strategia de dezvoltare şi restructurarea, intenții rămase doar în „mscrisuri", ci cu plata salariilor către proprii angajați. Concomitent cu aceste acumulări negative rje umerii industriei, este evident că nici inflația nu mai poate fi ținută sub control În atare situație, analiştii economici, managerii şi chiar liderii sindicali au cerut măsuri drastice de stopare a blocajului financiar, de pretutindeni venind soluții dar care nu s-au aplicat În prezent datoriile sufocă întreprinderile. Creanțelor existente li se adaugă altele, cuprinzând inclusiv penalizările. Chiar dacă agenții economici au comenzi ferme, lipsa capitalului de lucru pentru procurarea materiei prime şi a materialelor paralizează, practic, activitatea Puțina producție se repartizează cu prioritate acelor societăți care plătesc cash, bani care de-abia mai acoperă salariile. Este o agonie ce se îndreaptă spre faliment

În 1998, Ministrul Industriilor s-a implicat în deblocare prin fluidizarea compensărilor, instituind un regulament pentru stingerea datoriilor între agenții economici. Procedura, bazată pe experiența sistemului bancar, creează anumite circuite prin care obligațiile financiare mai vechi de trei luni se sting prin emiterea unor ordine de compensare, fără eliberare de numerar. HG 135/1998 încearcă să reglementeze achitarea datoriilor nerambursate la scadență de unitățile din industrie. Nici acest sistem însă, nu a fost eficient.

În prima jumătate a lui 1999 şi Ministerul Finanțelor propunea un program de reducere a blocajului financiar. Acesta se axa pe continuarea procesului de reformă fiscală, restructurare şi privatizarea sistemului bancar;

- reglementarea utilizării creditului comercial între agenții economici; protejarea şi dezvoltarea pieței de capital; restructurarea sistemului de asigurări şi reasigurări în direcția stimulării investițiilor; restrângerea şi eliminarea treptată a pieței ordinelor de compensare emise de CONEL; instituirea supravegherii financiare şi înființarea Casei Naționale de Compensare.

Conform Ordonanței de urgență nr. 77/1999 privind unele măsuri pentru preluarea incapacității de plată, societățile comerciale trebuie să-şi organizeze evidența obligațiilor de plată şi evidența creanțelor, pe termene scadente, către orice creditor şi, respectiv, de la orice debitor. Contabilii trebuie să transmită

documentația către Institutul de Management şi Informatică – I.M.I. – din Ministerul Industriilor. Acesta va cuprinde: elemente de identificare a calității de debitor, respectiv creditor, cu numărul, data emiterii şi valoarea facturii ce urmează să fie încasată, cu denumire, sediu social şi cod fiscal, volumul creditelor nerambursate în termen către băncile finanțatoare şi dobânzile aferente, volumul debitelor către bugetul de stat, bugetele locale, bugetul asigurărilor de stat şi bugetele fondurilor speciale, neachitate în termen, inclusiv majorări de întârzieri datorate şi penalizări, volumul creditelor comerciale acordate de agenții economici, nerambursate la scadență. În această situație, Institutul de Management şi Informatică devine cea mai mare bază de date pentru şi despre toți agenții economici. Lunar, un volum imens de documente vor trebui să ajungă la Institutul de Management şi Informatică.

Ordonanța nr. 77/1999 nu este o noutate pentru agenții economici. Ea aduce în actualitate un cadru legal mai vechi care şi-a dovedit cu prisosință ineficienta. Hotărârile Ministerului Industriei şi Comerțului trebuie să pornească de la aspectele reale şi practice, nu să admită utopii de genul aducerii documentației la Institutul de Management şi Informatică. Teoretic, totul este posibil. Practic, nu! Apoi, nu calculatorul poate hotărî prioritățile de plată – cine către cine să plătească. Fiecare întreprindere are o politică de plăți. Este adevărat, însă, şi faptul că s-au făcut mari afaceri prin mecanismul compensărilor, dezvoltându-se prin absurd economia subterană, dar Ministerul Industriei şi Comerțului în loc să taie răul, mai mult face rău! O întreprindere aşezată, cu manageri corecți, care îşi merită numele de manager, şi-a pus la punct nişte contracte foarte clare, cu anexe, în care nu există dubii de interpretare. Juriştii au fost puşi la treabă, iar lucrurile, la „Siderurgica" de exemplu, au intrat pe un făgaş suportabil (din acest punct de vedere!). Dacă în '98, „Siderurgica" vindea 70% din produse prin compensare, în '99 şi-a redus nivelul la 40%. Deci, se poate! în prezent, 65% din venituri sunt sub formă de cash. Că ne zbatem din greu este o realitate, dar nici Institutul de Management şi Informatică nu este soluția cea mai bună.

Băncile intermediare sau fondurile de risc, aşa cum există în lumea civilizată şi dezvoltată, reprezintă singura rezolvare. Acestea, contra comisionului aferent, pot fi singurele în măsură să reglementeze operațiunile de încasări şi plăți. În prezent, băncile comerciale nu-şi asumă acest risc. Nici băncile intermediare nu vor elimina escrocii, dar la rândul lor se pot asigura la o bancă mai mare. Băncile intermediare vor face operațiuni specifice, eliminându-se acest troc, specific Evului Mediu – dau 11 de oțel şi-mi dai „n" mc de gaze. Acesta este un sistem pur şi simplu utopic. Dorim, în final, să precizez că nu comisionul care trebuie cedat la Institutul de Management şi Informatică deranjează, ci faptul că se mai crede că economia se conduce strict matematic. Nu este aşa! Mai e nevoie şi de puțină artă!

3.2. Aspecte privind definirea conceptului de gestiune financiară pe termen scurt

Gestiunea financiară a fost şi este un subiect actual atât în teoria economică cât şi în practica curentă la nivelul agenţilor economici. Numeroşi autori utilizează această noţiune dar cu sensuri diferite. Gestiunea financiară pe termen scurt presupune, după unii autori[1] , două domenii complementare de activitate:

- determinarea necesarului de active circulante (stocuri, creanţe, lichiditate);
- determinarea modalităţilor de finanţare a necesarului de active circulante, respectiv atragerea surselor temporare (a datoriilor de exploatare: furnizori, creditori etc.; a creditelor bancare pe termen scurt, credite de trezorerie, credite de scont etc.) pentru nevoile ciclului de exploatare.

Argumentul adus în susţinerea acestor păreri este faptul că există un grad ridicat de repetabilitate al operaţiunilor legate de gestiunea activelor şi pasivelor circulante[2].

Este evident că, în acest caz, nu se pune problema unei strategii coerente în domeniul finanţării pe termen scurt, adaptarea acesteia prin politicile anuale, alegerea celor mai noi şi performante metode de alegere a variantei de finanţare de către sistemul de conducere al firmei. Or acest fapt este de o extremă actualitate pentru situaţia actuală a majorităţii firmelor româneşti. Tratarea gestiunii financiare numai din perspectiva asigurării unui echilibru financiar imediat prin intervenţii aleatorii este, după părerea noastră, total greşit pentru perioada actuală.

Mulţi autori leagă gestiunea financiară pe termen scurt de planificarea financiară, în domeniul necesarului de capital pentru ciclul de exploatare şi finanţarea acestui necesar, inclusiv costurile şi riscurile aferente[3]. *În* acest caz, autorii limitează orizontul de timp pentru gestiunea financiară doar la un exerciţiu financiar (un an) şi în mod firesc se ajunge doar la noţiunea de planificare financiară. Se omite însă includerea acesteia într-o acţiune sistematică la nivelul managementului financiar, pe baza unei strategii pe termen lung bine definite, aprobate şi pusă în aplicare permanent. Suntem de părere că cel puţin în prezent, în situaţia ţării noastre, gestiunea financiară pe termen scurt trebuie să intre mai mult în sfera de acţiune a managementului financiar, ceea ce implică abordarea acestei noţiuni utilizând instrumentarul folosit pentru sistemul de conducere. Îmbrăţişăm astfel opiniile unor reputaţi autori cum ar fi Paul

[1] Georgeta Vintilă, Gestiunea financiară a întreprinderii, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2000, pag. 303
[2] Idem
[3] Ion Stancu, Finanţe, Editura Economică, Bucureşti, 1997

Halpern, J.Fred Weston, Eugene F. Brigham[1], care pun problema gestiunii financiare în relație directă cu strategia şi politica fondului de rulment, managementul stocurilor, politica de credite, managementul numerarului şi al valorilor mobiliare lichide, managementul finanțării pe termen scurt.

3.3. Politici adoptate în domeniul capitalului de lucru

3.3.1. Stabilirea politicii şi strategiei în domeniul fondului de rulment

Stabilirea politicii şi strategiei în domeniul capitalului de lucru (fondul de rulment) este o problemă cheie pentru gestiunea financiară pe termen scurt şi implică găsirea răspunsului la două întrebări:

1. Cât de mult trebuie să investim în fiecare categorie de active curente
2. Cum ar trebui să finanțăm aceste investiții pe termen scurt.

În mod obişnuit, de la o treime până la jumătate din capitalul unei firme este investit în active curente, astfel încât găsirea răspunsurilor corecte, la întrebările de mai sus, este vitală pentru profitabilitatea firmei.

Două dintre tipurile majore de pasive curente, creditul comercial şi obligațiile curente (cum ar fi salariile) sunt foarte convenabile, flexibile şi ieftine. Astfel, practic toate firmele, chiar şi cele mai conservatoare, vor avea pasive curente înregistrate în bilanțul contabil.

Tot astfel, până şi cele mai conservatoare firme vor utiliza creditul pe termen scurt, atunci când temporar au nevoie de fonduri, cu condiția ca echipa managerială să fie sigură că vor exista fonduri pentru onorarea datoriei la scadență. De aceea, politica de finanțare a capitalului de lucru este o problemă de genul: cu cât firma este mai conservatoare, cu atât va recurge într-o mai mică măsură la creditul pe termen scurt, deoarece cu cât se utilizează mai mult astfel de credit, cu atât este mai mare expunerea la risc a firmei. În acest capitol ne vom concentra asupra politicii deciziilor de finanțate legate de capitalul de lucru.

Managementul capitalului de lucru a atras atenția managerilor din țara noastră şi aceasta din două motive. Primul: ratele foarte mari ale dobânzilor practicate de bănci, care i-a silit pe manageri să examineze în amănunt fondurile investite în efecte comerciale de primit şi în stocuri. Al doilea: noile tehnologii de telecomunicații şi computere permit, în prezent, o monitorizare mult mai atentă a nivelului activelor curente şi o comunicare mai rapidă şi mai adecvată cu furnizorii şi clienții, precum şi în interiorul firmei între verigile organizatorice.

Metodele tradiționale de măsurare a lichidității şi a capitalului de lucru, cum ar fi capitalul de lucru net, rata curentă şi rata rapidă, sunt toate de natură statică. Noile metode de măsurare a lichidității, cum ar fi ciclul de conversie a

[1] Paul Halpern, J. Fred Weston, Eugene F. Brigham, Finanțe manageriale, Editura Economică, Bucureşti, 1998

numerarului, sunt de natură dinamică, reflectând nu numai nivelul activelor şi pasivelor pe termen scurt, ci şi perioadele de intrări şi ieşiri de numerar.

Managementul capitalului de lucru este mai important, mai ales, pentru firmele mici. Deşi firmele mici pot să facă investiţii minime în active fixe, prin închirierea acestora sau prin contracte de leasing, ele nu pot evita contul curent, efectele comerciale de primit sau stocurile. Mai mult, deoarece firmele mici au acces relativ limitat la pieţele de capital pe termen lung, ele trebuie, în mod necesar, să se bazeze pe creditul comercial şi împrumuturile bancare pe termen scurt, amândouă aceste tipuri de credit afectează valoarea capitalului de lucru net prin creşterea valorii pasivelor curente.

Relaţia dinlre creşterea cifrei de afaceri şi necesitatea finanţării activelor curente este directă şi apropiată. Pe măsură ce cifra de vânzări creşte, firma trebuie să aibă mai multe stocuri şi efecte comerciale de primit, şi este posibil să fie nevoită saşi mărească şi contul curent. De exemplu, dacă perioada de colectare pentru o firmă este de 40 de zile, iar creditul comercial oferit pentru vânzări este de 10000000 lei/zi, această firmă va avea 400000000 lei investiţi în efecte comerciale de primit Dacă vânzările cresc la 20000000 lei/zi, suma investită în efecte comerciale de primit creşte şi ea la 800000000 lei. O creştere a cifrei de vânzări produce, de asemenea, o necesitate imediată pentru stocuri suplimentare şi poate pentru mai mult numerar disponibil. Toate aceste necesităţi trebuie să fie finanţate – orice creştere a unei poziţii din activul bilanţului contabil trebuie să fie reflectată de o creştere similară a unei poziţii din partea de pasiv. De aceea, este foarte important ca managerul financiar să cunoască tendinţele vânzărilor şi efectele acestor tendinţe asupra necesarului de capital de lucru al firmei.

Unul dintre aspectele importante ale managementului capitalului de lucru este prevederea finanţării creşterii activelor curente o dată cu creşterea cifrei de vânzări, pe măsura dezvoltării firmei, care au nevoie de active pentru a realiza vânzările; dacă cifra de vânzări creşte, activele trebuie, de asemenea, să crească. Este de presupus că o firmă în dezvoltare va avea nevoie de numerar suplimentar pentru a fi imediat investit în efecte comerciale de primit, stocuri şi alte active curente; atunci când se atinge capacitatea maximă, sunt necesare fonduri şi pentru investiţii în active fixe. Noile investiţii trebuie să fie finanţate, iar finanţarea aduce cu sine obligaţi referitoare la onorarea datoriilor şi rambursarea capitalului obţinut. O firmă în dezvoltare poate, de aceea, să aibă probleme de flux de numerar. Natura acestor probleme, ca şi relaţia de tip cauză – efect între active şi vânzări, este ilustrată de paragrafele ce urmează.

În cadrul ciclului fluxului de numerar, primul eveniment îl constituie primirea de către firmă, a unei comenzi, care necesită achiziţionarea de materii prime. Această achiziţie, la rândul ei, generează o poziţie de efecte comerciale de plătit în partea de pasiv a bilanţului. Datorită activităţii forţei de muncă, încep să apară stocuri de producţie neterminată. În măsura în care salariile nu sunt plătite complet în momentul utilizării forţei de muncă, în partea de pasiv a bilanţu-

lui contabil apare poziția salarii de plătit. Pe măsură ce produsele sunt finalizate, ele sunt înregistrate în stocurile de produse finite. Numerarul necesar în continuare pentru plata forței de muncă, folosită la finalizarea produselor, ar putea fi împrumutat de la bancă.

Stocurile de produse finite sunt vândute, în general pe credit, ceea ce generează o poziție contabilă de efecte comerciale de primit. Cum firma nu a primit încă plata în numerar pentru bunurile livrate, acesta este momentul de vârf în ceea ce priveşte necesarul de finanțare. Dacă firma nu a avut nevoie să recurgă la credit pe perioada când stocurile de produse finite erau maxime, mai mult ca sigur că va recurge acum la credit, pe măsură ce stocurile de produse finite se transformă în efecte comerciale de primit, datorită vânzărilor pe credit. Impozitele pe venituri, care nu au fost luate în considerare în exemplul dat, pot să creeze şi ele probleme. Pe măsură ce efectele comerciale de primit se transformă în numerar datoriile pe termen scurt pot fi rambursate.

Managementul ciclului fluxului de numerar este problema cheie a managementului capitalului de lucru. În analizarea acestei situații, este util să se facă diferența între doi factori, şi anume: ciclul operațional şi ciclul de plăți, care se combină pentru a determina ciclul de conversie a numerarului.

Ciclul operațional, suma dintre perioada de conversie a stocurilor şi perioada de conversie a efectelor comerciale de primit, este o măsură a perioadei de timp care se scurge de la achiziționarea materiei prime necesare pentru producerea bunului şi colectarea în numerar a sumelor de primit ca urmare a vânzării bunului respectiv. Pe toată această perioadă, firma trebuie să finanțeze achiziționarea de materii prime, procesul de producere a bunurilor, stocurile de produse finite şi efectele comerciale de primit.

Ciclul operațional se concentrează asupra perioadelor intrărilor de numerar, dar neglijează perioadele ieşirilor de numerar – atunci când firma trebuie să plătească pentru achiziționarea de materii prime sau pentru folosirea forței de muncă. Totuşi, necesarul de finanțare a unei firme este influențat de capacitatea sa de a întârzia plățile, prin cumpărarea de materii prime pe credit sau prin plata salariilor după ce munca, pentru care muncitorii sunt plătiți, a fost deja efectuată. Astfel, firma trebuie să acorde atenție şi ieşirilor de numerar, nu numai intrărilor – cu cât este posibil să se întârzie mai mult plățile, cu atât toate problemele cauzate de fluxul operațional vor fi mai puțin grave, cu toate acestea, intrările şi ieşirile de numerar sunt rareori sincronizate, astfel încât ciclul fluxului de numerar va scoate la iveală, în mod obişnuit, existența unor perioade când este necesară finanțarea externă.

Perioada de întârziere a plăților reprezintă perioada de timp medie între achiziționarea materiei prime şi angajarea forjei de muncă şi plata în numerar pentru acestea

Ciclul de conversie a numerarului combină cele trei perioade definite anterior şi este egală cu perioada de timp necesară pentru ca toate cheltuielile de numerar ale unei firme efectuate pentru a achiziționa factori de producție (ma-

terii prime, forță de muncă) să fie recuperate, tot sub formă de numerar, din vânzările de produse realizate. Ciclul de conversie a numerarului începe din ziua în care se achită o notă de plată pentru furnizori sau forța de muncă şi durează până în ziua în care se colectează efectele economice de primit. Astfel, ciclul de conversie a numerarului măsoară lungimea perioadei de timp în care firma are fonduri blocate în capitalul de lucru.

Putem acum să utilizăm aceste definiții pentru a analiza ciclul de conversie a numerarului. În general, ciclul de conversie a numerarului are următoarea formulă:

Ciclul de conversie a numerarului = Ciclul operațional – Ciclul de plăți

Definind fiecare dintre aceste cicluri, ciclul de conversie a numerarului se poate scrie sub forma:

Perioada de conversie a stocurilor	+	Perioada de conversie a efectelor comerciale de primit	-	Perioada de întârziere a plăților	=	Ciclul de conversie a numerarului

Dacă firma ar putea previziona cu precizie ieşirile de numerar, ar putea să țină la dispoziția sa doar sumele de numerar necesare pentru rambursarea datoriilor scadente, doar cantitatea de stocuri necesară pentru cerințele de producție şi vânzare, doar atâtea efecte comerciale de primit câte sunt necesare pentru o politică optimă de credit pentru clienți; firma nu va deține valori mobiliare foarte lichide decât dacă dobânda purtată de aceste valori mobiliare depăşesc rata de rentabilitate a investiției firmei (ceea ce are o probabilitate foarte scăzută). Activele curente de deținut, în acest caz de preziviune perfectă, ar avea o valoare minimă, cel puțin teoretic, astfel încât firma ar putea să urmărească obiectivul de maximizare a profiturilor. Orice activ deținut suplimentar, față de această valoare, nu ar face decât să crească valoarea activului, fără o creştere a ratei de rentabilitate, astfel, per total, rata de rentabilitate a investiției scade.

Orice valoare mai mică decât cea optimă va însemna incapacitatea de a face plățile la timp, va duce la pierderi la vânzări şi/sau opriri în procesul de producție, datorită lipsei de stocuri de materii prime sau datorită unei politici de credit foarte restrictive. Dar când apare fenomenul de nesiguranță, managementul activelor curente implică:

1. determinarea valorii minime necesare pentru fiecare tip de activ;
2. suplimentarea cu un stoc de siguranță, în cazul că previziunile nu sunt perfecte.

Dacă o firmă foloseşte o politică relaxată a activelor capitalului de lucru, atunci va trebui să dețină valori mari de numerar şi valori mobiliare foarte lichide, va trebui să aibă cantități mari de stocuri, iar vânzările vor fi stimulate prin utilizarea unei politici de credit, care prevede finanțarea liberală şi, în consecință, generează o valoare ridicată a efectelor comerciale de primit (termenul „re-

laxat" utilizat aici nu are nici o conotație negativă). Dacă, dimpotrivă, firma se bazează pe o politică restrictivă a capitalului de lucru, situația va fi inversă, iar stocurile vor fi menținute la un nivel minim. O politică restrictivă produce, în general, cele mai mari rate de rentabilitate a investițiilor, dar are şi cel mai înalt grad de risc.

Acest exemplu ilustrează ideea generală că tipul de politică a activelor capitalului de lucru utilizat de o firmă – adică politică restrictivă, relaxată sau moderată-poate să fie un stimul pentru vânzări şi profitabilitate sau poate avea un efect negativ, atât asupra cifrei de vânzări, cât şi asupra profitabilității Totuşi, în practică, lucrurile sun considerabil mai complexe, decât poate reieşi din exemplul simplu pe care l-am prezentat Unul dintre motive este acela că diversele tipuri de active curente afectează diferit atât riscul, cât şi rata de rentabilitate. Creşterea sumei de numerar deținut de către firmă face mai mult decât să reducă gradul de expunere la risc; reducerea gradului risc, prin creşterea sumei deținute sob fcrmî de numerar, este mai mare decât dacă s-ar creşte, cu aceeaşi valoare, efectele comerciale de primit sau stocurile; dar, în acelaşi timp, numerarul „penalizează" câştigurile mai mult decât aceeaşi valoare deținută sub formă de investiție în valori mobiliare foarte lichide.

Este dificil de făcut generalizări, atunci când trebuie să luăm în considerare efectele comerciale de primit şi stocurile, deoarece este dificil măsurarea efectelor asupra gradului de risc sau eventualele efecte negative asupra câştigurilor, în momentul măririi valorii acestor poziții bilanțiere, peste nivelul minim teoretic.

3.3.2. Politici alternative de finanțare a capitalului de lucru.

Politicile capitalului de lucru implică decizii cu privire atât la investițiile în active curente, cât şi la structura de scadențe a fondurilor de finanțare a acestor investiții. Demn de remarcat este impactul pe care îl are structura scadențelor pentru plățile fondurilor investite în active curente -adică impactul politicii de finanțare a capitalului de lucru.

Analiza pe care am efectuat-o asupra ciclului de numerar a demonstrat că, pe măsura creşterii cifrei de vânzări, investițiile în contul curent, efectele comerciale de primit şi stocuri cresc proporțional. Cum cifra de vânzări creşte pe măsura trecerii anilor, tot astfel vor creşte, în permanență, şi activele curente, cu toate că efectele comerciale de primit sunt plătite poziție cu poziție, iar stocurile, luate ca entități individuale sunt transformate în produse finite şi apoi vândute, operațiile continue pe care le efectuează firma vor duce la creşterea fondurilor de investit în efecte comerciale de primit şi stocuri, pe măsură ce cresc vânzările. Fluctuațiile temporare în vânzări se vor reflecta ca fluctuații similare în necesarul de active curente. Totuşi, chiar atunci când afacerea are un grad mare de sezonalitate sau se află la punctul minim în cadrul unui ciclu productiv, valoarea activelor curente nu ajunge niciodată la zero; aceasta a dus la apariția ideii de active curente permanente, nivelul permanent al activelor

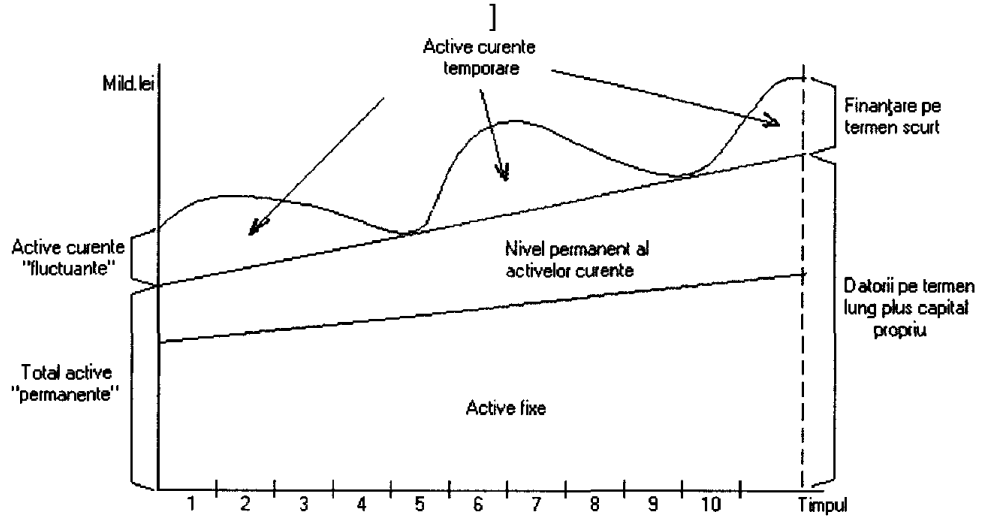
curente. Acest concept este diferit de activele curente fluctuante, care au un caracter sezonier şi care pot fluctua de la zero la un nivel semnificativ. Modul în care se finanţează activele curente permanente sau temporare şi activele curente fluctuate constituie politica de finanţare a capitalului de lucru al firmei. Această politică de finanţare influenţează gradul de risc al firmei.

3.3.2.1. Politica concordanţa perioadelor de maturitate

Una dintre politicile de finanţare, frecvent utilizată, este aceea a stabilirii concordanţei dintre maturitatea fondului de finanţare şi perioada de „viaţă" a activului finanţat prin acest fond; aceasta reprezintă bine cunoscuta noţiune de principiu al concordanţei, conform căruia, pentru a minimiza atât riscurile, cât şi costurile de finanţare, firma stabileşte o concordanţă între perioada de maturitate a pasivelor şi timpul pentru care fondurile sunt necesare. Astfel, activele pe termen scurt sunt finanţate din pasive pe termen scurt, iar activele pe termen lung şi activele curente permanente sunt finanţate din sume pe termen lung. Această politică, cunoscută şi sub numele de politică moderată, este reprezentată în figura nr. 1.

Figura nr. 1

Abordarea moderată în finanţarea activelor curente

De exemplu, să presupunem că o firmă împrumută fonduri pentru o perioadă de un an, şi utilizează aceste fonduri pentru a construi şi echipa un spaţiu de producţie care are o perioadă de funcţionare de 20 de ani. Fluxurile de numerar provenite din această investiţie nu sunt suficiente pentru rambursarea datoriei la sfârşitul anului, astfel încât împrumutul trebuie să fie refînanţat. Aceasta este etapa în care firma este expusă la risc. Există riscul ca împrumu-

tul să fie refînanțat la o rată a dobânzii mult mai ridicată decât se prevăzuse inițial, în momentul luării creditului. Apoi, banca poate refuza refinanțarea creditului. Aceasta impune ca firma să caute noi surse de finanțare, şi deci vor apărea costuri de tranzacționare, pe care firma va trebui să le suporte (de exemplu, penalități pentru datoriile neplătite în termen către bugetul de stat). Însă dacă spațiul de producție ar fi fost finanțat cu credite pe termen lung, firma nu ar fi trebuit să suporte riscurile descrise anterior, şi nici costurile suplimentare de tranzacționare, deoarece fluxurile de numerar ar fi fost suficiente pentru rambursarea datoriei.

O altă posibilitate ar fi aceea a finanțării activelor curente din surse de fonduri pe termen lung. În acest caz, vor apărea perioade de surplus de numerar, care va trebui reinvestit în valori mobiliare pe termen scurt. Cum ratele dobânzii plătite de firmă pentru creditele pe termen lung sunt în general, mai mari decât dobânzile care se pot câştiga din investiția în valori mobiliare pe termen scurt, firma va avea profituri mai mici decât dacă ar fi utilizat principiul concordanței.

Astfel, dacă o firmă finanțează activele permanente pe termen lung din surse permanente de fonduri, şi activele curente fluctuante din surse temporare, riscul financiar al acestei firme este mai mici decât acela care ar fi existat dacă s-ar fi finanțat activele permanente din credite pe termen scurt sau activele curente fluctuante din credite pe termen lung. Mai mult, capitalul de lucru net calculat în acest caz – adică active curente minus pasive curente – va avea o valoare pozitivă.

La limită, o firmă poate încerca să stabilească o concordanță exactă a structurii maturității activelor şi pasivelor respective asociate. Un utilaj care are o durată de funcționare de cinci ani, poate fi finanțat printr-un credit bancar pe durată de cinci ani; o clădire, care trebuie să stea în picioare 20 de ani, poate fi finanțată prin emisiunea de obligațiuni ipotecare cu durata de maturitate de 20 de ani; stocurile de produse finite, care vor fi probabil, vândute în timp de 20 de zile, pot fi finanțate printr-un credit bancar de 20 de zile şi aşa mai departe. De fapt, fiecare din aceste împrumuturi va fi rambursat din fluxurile de numerar generate prin utilizarea activului pentru finanțarea căruia s-a efectuat împrumutul, astfel încât împrumuturile se numesc „seif -liguidating" (auto lichidabile). În realitate însă, există un grad de nesiguranță asupra perioadei de funcționare sau de viață a activelor care face ca stabilirea unei concordanțe perfecte să fie imposibilă. Însă, atâta timp cât firma încearcă să stabilească o concordanță între perioada de maturitate a activelor şi pasivelor asociate acestora, putem spune că are o politică moderată a capitalului de lucru.

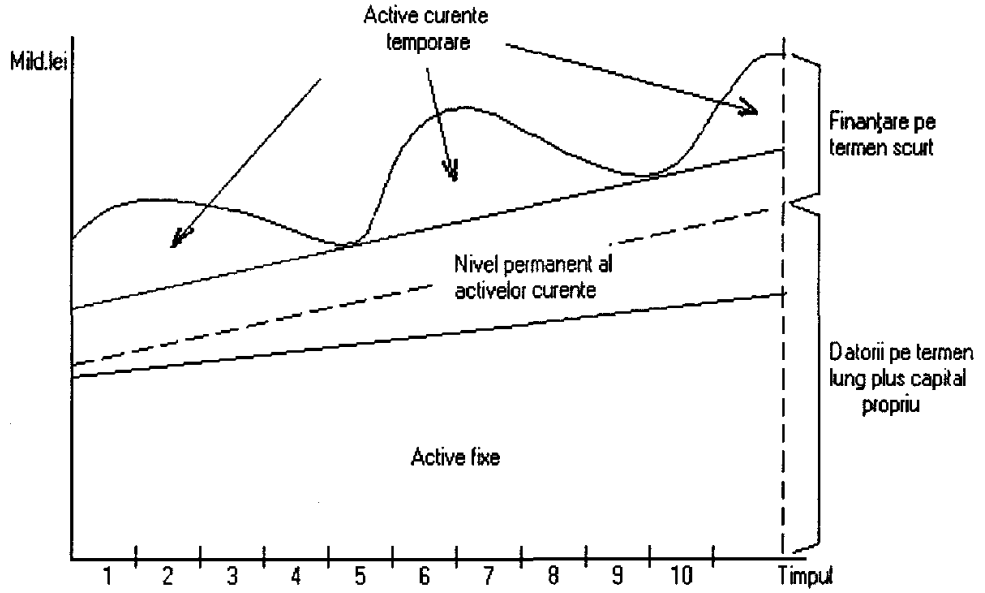
3.3.2.2. Abordarea agresivă în politica de finanțare

În cazul unei firme agresive, care finanțează toate activele fixe cu capital pe termen lung şi o parte din activele curente permanente cu credit pe termen scurt (vezi graficul din pagina următoare), există o valoare pozitivă pentru capi-

talul de lucru net, dar mai mică decât cea obținută prin strategia concordanței. Linia punctată din grafic ar putea fi plasată sub linia ce reprezintă activele fixe, indicând faptul că toate activele curente, plus o parte din activele fixe, sunt finanțate prin credit pe termen scurt. Aceasta ar fi o poziție foarte riscantă, şi firma ar fi expusă din plin pericolului măririi ratei dobânzilor în momentul când apare necesitatea de refinanțare, sau altor pericole legate de refinanțarea creditului. Totuşi, deoarece creditul pe termen scurt este adesea mai ieftin decât creditul pe termen lung, unele firme sunt gata să sacrifice siguranța în favoarea unei posibilități de profituri mai mari.

Figura nr. 2

Abordarea agresivă în finanțarea activelor curente

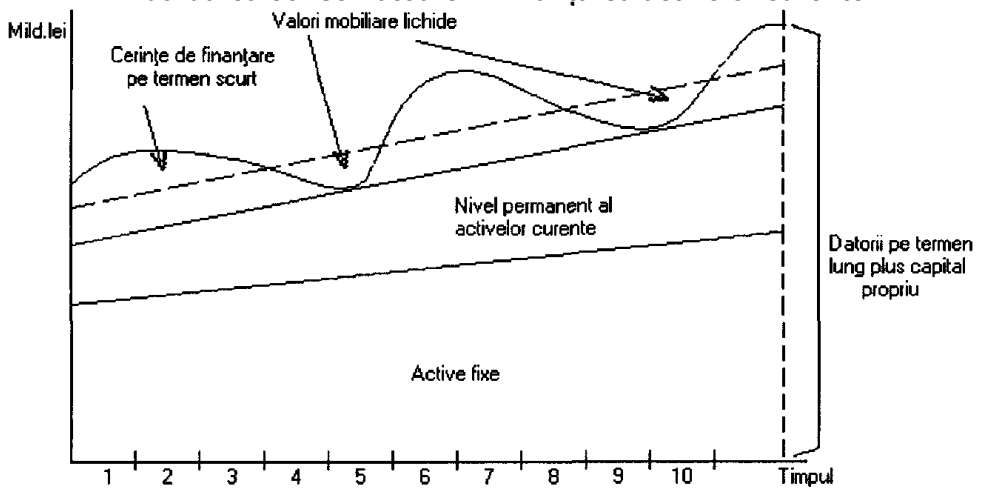
3.3.2.3. Abordarea conservatoare

După cum se poate observa din graficul următor, linia punctată poate fi plasată, de asemenea, deasupra liniei activelor curente permanente, indicând faptul că pentru finanțarea întregului necesar de active curente permanente se utilizează capital pe termen lung; de asemenea, se utilizează capital pe termen lung şi pentru unele dintre cererile sezoniere. În situația prezentată în acest grafic, firma utilizează o sumă mică drept credit pe termen scurt, pentru a răspunde necesarului maxim, atunci când acesta se iveşte; de asemenea, firma răspunde necesităților cu caracter sezonier prin stocarea de lichidități sub forma valorilor mobiliare lichide cumpărate în perioada cu fluxuri de numerar în exces. Linia ondulată de deasupra liniei punctate reprezintă finanțarea pe ter-

men scurt; ce este sub linia punctată reprezintă sumele deținute temporar sub formă de valori mobiliare lichide. Figura nr.3 reprezintă o strategie foarte sigură, în care modul de finanțare a activelor presupune nivele foarte mici de risc. Capitalul de lucru net are o valoare mare şi pozitivă, reflectând, prin aceasta, că finanțarea prin credite pe termen scurt este utilizată la minimum.

Figura nr.3

Abordarea conservatoare în finanțarea activelor curente

3.3.2.4. Politici alternative de finanțare şi relațiile lor cu ciclul de conversie a numerarului

Ciclul de conversie a numerarului şi diferitele politici de finanțare interacționează, şi deci trebuie să fie luate în considerare împreună. De exemplu, firma poate începe prin adoptarea unei politici a capitalului de lucru pe care o considerăm rezonabilă. Apoi, ea poate să analizeze ciclul de conversie a numerarului, pentru a vedea dacă politica de finanțare, aprobată spre încercare, este potrivită cu acel ciclu de conversie. Să presupunem că nu există o concordanță – de exemplu, ciclul de conversie a numerarului este relativ lung, astfel încât este necesară o sumă relativ mare de capital de lucru, iar această sumă depăşeşte nivelul stabilit prin politica de finanțare. La acest nivel, managerul departamentului financiar trebuie să planifice scurtarea ciclului de conversie a numerarului, sau modificarea politicii de finanțare a capitalului de lucru, sau să ia măsuri care să implice ambele aspecte.

De exemplu, dacă o firmă are o politică restrictivă de finanțare a capitalului de lucru, conform căreia deține un nivel minim de stocuri, cont curent, valori mobiliare lichide şi efecte comerciale de primit, atunci trebuie să ne aşteptăm la un ciclu scurt de conversie a numerarului, pentru că perioadele de conversie

pentru stocuri şi efecte comerciale de primit trebuie să fie relativ scurte. Pe de altă parte, dacă o firmă are o politică relaxată de finanțare a capitalului de lucru, conform căreia deține un nivel ridicat de stocuri, cont curent, valori mobiliare lichide şi efecte comerciale de primit, atunci trebuie să ne aşteptăm la un ciclu lung de conversie a numerarului, pentru că nivelul ridicat de stocuri şi efecte comerciale de primit lungesc automat perioadele de conversie ale acestora. Dacă o firmă adoptă o politică aflată între aceste două extreme, atunci trebuie să ne aşteptăm la un ciclu de conversie a numerarului de o lungime aflată între cele rezultate în urma adoptării celorlalte politici de finanțare a capitalului de lucru.

3.3.2.5. Avantajele şi dezavantajele utilizării creditului pe termen scurt şi politica de finanțare

Cele trei politici posibile pentru finanțarea capitalului de lucru, descrise anterior, diferă, în principal, prin gradul de folosire a creditului pe termen scurt. Politica de tip agresiv foloseşte în cea mai mare măsură creditul pe termen scurt, politica de tip conservator foloseşte în cea mai mică măsură creditul pe termen scurt, iar abordarea de tip „seif – liquidating", sau de stabilire a concordanței între perioadele de maturitate, se află undeva între aceste două extreme. Deşi utilizarea creditului pe termen scurt este, în general, mai riscantă decât utilizarea creditului pe termen lung, creditul pe termen scurt are unele avantaje. În cele ce urmează prezentăm avantajele şi dezavantajele creditului pe termen scurt.

Flexibilitatea

Dacă necesarul de fonduri este sezonier sau ciclic, este posibil ca firma să nu dorească să se angajeze într-un contract de credit pe termen lung pentru a-şi finanța activele curente, din următoarele motive:

1. Costurile sunt, în general, mai mari decât cele pentru creditul pe termen lung;

2.Cu toate că un credit pe termen lung poate fi rambursat mai repede decât la scadență, dacă contractul de credit are prevăzută o astfel de clauză, penalitățile care se plătesc în unele cazuri, când această clauză de ramburs în avans nu este prevăzută în contract, pot fi destul de mari. În plus, existența în contract a unor astfel de prevederi face ca şi costul creditului să fie mai mare, tocmai datorită oferirii acestei flexibilități suplimentare. În consecință, atunci când o firmă prevede că necesarul de fonduri va descreşte în viitorul apropiat, sau prevede ca posibilă o astfel de probabilitate, atunci această firmă poate alege finanțarea prin credit pe termen scurt, tocmai datorită flexibilității pe care acesta o oferă;

3.Contractele pentru credite pe termen lung include, în mod obişnuit, prevederi restrictive care specifică, de exemplu, că rata curentă trebuie să se mențină pentru o anumită valoare, că nu se poate face o altă emisiune de credit, şi că trebuie să se transmită regulat informații asupra stării financiare a fir-

mei, deținătorilor de obligațiuni. Aceste restricții constrâng echipa managerială, într-o măsură mai mică sau mai mare, în conducerea firmei. Contractele de credit pe termen scurt sunt, în general, mai puțin restrictive.

Costul creditului pe termen lung comparativ cu costul creditului pe termen scurt

Se observă că, în general, alura curbei care reprezintă structura dobânzilor are o pantă crescătoare, ceea ce arată că ratele dobânzilor sunt, în general, mai mici la creditele pe termen scurt decât cele la creditele pe termen lung. Astfel, cheltuielile cu dobânzile pentru fonduri, obținute prin credite pe termen scurt, sunt mai mici decât cheltuielile cu dobânzile pentru aceleaşi fonduri obținute prin credite pe termen lung. Totuşi, o firmă care împrumută pe termen lung evită riscul fluctuației ratelor dobânzilor specific creditului pe termen scurt, şi riscul de refinanțare a creditului în condiții adverse apărute pe piața monetară sau de capital.

Riscul firmei care face împrumutul

Chiar dacă, în general, creditul pe termen scurt este mai ieftin decât acela pe termen lung, utilizarea creditului pe termen scurt are un grad mai mare de risc pentru firma care face împrumutul, decât utilizarea creditului pe termen lung. Acest risc suplimentar există din două motive:

1.riscul ratei dobânzilor. Dacă o firmă împrumută pe termen lung, cheltuielile cu dobânzile vor fi fixe şi deci stabile de-a lungul timpului, dar dacă firma împrumută pe termen scurt cheltuielile cu dobânzile vor fluctua destul de mult, uneori ajungând să fie destul de ridicate. De exemplu, din luna martie până în luna aprilie, rata dobânzii la instrumente de credit de tip efecte de comerț cu termen de scadență în 90 de zile, a crescut de la 6,80% până la 8,15% şi a ajuns la 9,55% în luna august a aceluiaşi an.

2.riscul perioadei de maturitate. Dacă o firmă împrumută foarte mult pe termen scurt, iar după aceea, cifra de vânzări scade datorită unei perioade de recesiune economică sau altor schimbări economice, care pot fi specifice numai companiei respective, aceasta se poate găsi în situația de a nu-şi putea onora datoria, şi de a fi într-o poziție financiară, atât de delicată, încât să nu poată face refinanțarea creditului; aceasta poate duce la faliment.

Chiar în situația în care costul creditului pe termen scurt este mai scăzut decât acela al creditului pe termen lung, utilizarea primului implică un grad mai mare de risc. Iată cum trebuie să se facă o alegere între gradul de risc şi rata de rentabilitate. Natura acestei alegeri este ilustrată în tabelul di pagina următoare.

Presupunem că firma are active în valoare de 100 mild.lei dintre care jumătate sunt active fixe, iar cealaltă jumătate sunt active curente; veniturile din exploatare vor fi de 15% din valoarea acestor active; cu alte cuvinte, politica de investiții în activele curente ale firmei este constantă. Rata îndatorării a fost stabilită la 50% dar nu s-a determinat încă dacă să se utilizeze creditul pe termen scurt sau cel pe termen lung (tabelul nr.l din pagina următoare).

În partea I a tabelului se presupune că împrumutul pe termen scurt costă 7% iar cel pe termen lung costă 9%. cu cât gradul de utilizare a creditului pe termen scurt este mai ridicat – deci, cu cât politica de finanțare a firmei este mai agresivă – cu atât rata de rentabilitate a capitalului propriu este mai mare (deoarece creditul pe termen scurt are costuri mai mici decât creditul pe termen lung). Totuşi, atunci când firma utilizează credit pe termen scurt, ea este expusă riscului provenit din fluctuația ratei dobânzilor – deci, riscului ratei dobânzilor amintit anterior. Această discuție porneşte de la ideea că firma nu poate să ajusteze fluxurile de numerar prin ajustarea prețurilor odată cu modificările survenite în ratele dobânzilor. Deşi aceasta este o situație posibilă pentru majoritatea firmelor, firmele ale căror fluxuri de numerar au un coeficient de corelație pozitiv în raport cu ratele dobânzilor vor fi mai puțin afectate de o creştere a ratei dobânzilor decât firmele ale căror fluxuri de numerar au un coeficient de corelație negativ în raport cu acestea. Într-adevăr, o firmă ale cărei fluxuri de numerar au un coeficient de corelație pozitiv în raport cu ratele dobânzilor poate considera utilizarea creditului pe termen scurt ca pe o strategie de reducere a gradului de risc.

Tabelul nr. 1

Efectul structurii perioadei de maturitate a datoriilor asupra ratei de rentabilitate a capitalului propriu

Nr. crt.	Indicator	Tipul de politică adoptată		
		Restrictivă	Moderată	Relaxată
Varianta I – Rata normală a dobânzii				
1	Active curente	50	50	50
2	Active fixe	50	50	50
3	Total activ	100	100	100
4	Credit pe termen scurt (la 7%)	0	25	50
5	Credit pe termen lung (la 9%)	50	25	0
6	Total credit (datorie/active =50%)	50	50	50
7	Capital propriu	50	50	50
8	Total pasiv	100	100	100
9	EBIT	15	15	15
10	Minus dobândă	4,50	4,00	3.50
11	Venit impozabil	10,50	11,00	11,50
12	Minus Impozit de plătit (40%)	4,20	4,40	4,60
13	Câştig la capital social (acțiuni ordinare)	6,30	6,60	6,90
14	Rata de rentabilitate a capitalului propriu	12,60	13,20	13,80
15	Rata curentă	infinit	2/1	1/1
16	TIE	3,33	3,75	4,29
Varianta a Ii-a Rata dobânzii creste la 21%				
17	Active curente	50	50	50
18	Active fixe	50	50	50
19	Total activ	100	100	100
20	Credit pe termen scurt (la 21%)	0	25	50

Nr. crt.	Indicator	Tipul de politică adoptată		
		Restrictivă	Moderată	Relaxată
21	Credit pe termen lung (la 9%)	50	25	0
22	Total credit (datorie/active =50%)	50	50	50
23	Capital propriu	50	50	50
24	Total pasiv	100	100	100
25	EBIT	15	15	15
26	Minus dobândă	4,50	7,50	10.50
27	Venit impozabil	10,50	7,50	4,50
28	Minus Impozit de plătit (40%)	4,20	3,00	1,80
29	Câştig la capital social (acţiuni ordinare)	6,30	4,50	2,70
30	Rata de rentabilitate a capitalului propriu	12,60	9,00	5.40
31	Rata curentă	infinit	2/1	1/1
32	TIE	3,33	2,00	1,43

Impactul variabilității ratelor dobânzilor pe termen scurt este ilustrat în partea a Ii-a a tabelului care prezintă o situație căreia firma trebuie să-l facă față în anul ce urmează, dacă nivelul general al ratelor dobânzilor creşte. Se presupune că ratele dobânzilor pentru creditele pe termen scurt cresc la 21%; ratele dobânzilor pentru creditele pe termen lung pot creşte şi ele, dar aceasta nu va afecta firma respectivă pentru că ea s-a angajat deja în contract cu o rată a dobânzii de 9%. Dacă firma finanțează în primul an (partea I) numai cu credit pe termen lung, atunci cheltuielile cu dobânda vor rămâne constante. Insă, dacă utilizează în primul an, pentru necesitățile de finanțare, creditul pe termen scurt, se loveşte de riscul de refinanțare a creditului la rate ale dobânzii substanțial mai ridicate, iar rate de rentabilitate în acest caz va fi mai mică decât dacă s-ar fi utilizat finanțarea prin credit pe termen lung. Dacă firma utilizează o combinație de credit pe termen scurt şi credit pe termen lung, rezultatul se va plasa undeva între cele două extreme. Iacă cum rata de rentabilitate a capitalului propriu are fluctuații mai mari în cazul unei politici agresive de finanțare, deoarece ratele dobânzilor pentru creditele pe termen scurt au un grad mai mare de volatilitate şi sunt supuse mai des schimbărilor.

Fluctuațiile veniturilor din exploatare (EBIT) pot să ducă la probleme însă şi mai severe – dacă EBIT scade, atunci cei care au oferit creditul pur şi simplu refuză să-1 refinanțeze, sau sunt de acord să-1 finanțeze numai la rate foarte mari ale dobânzii. Pentru a exmeplufica acest lucru, să presupunem că valoarea de 15 mild. lei EBIT din tabelul nr.I scade la numai 5 mild.lei. Deoarece capacitatea de plată a firmei a fost astfel diminuată, creditorii vor evita, în mod sigur să mai ofere împrumuturi acestei firme. Aceasta îi va face pe eventualii creditori, care oferă împrumuturi, să ceară o rată mai mare de rentabilitate a investiției lor şi, de aceea, să crească cheltuielile cu dobânzile; aceasta, la rândul său, va pune şi mai mult în pericol viitorul firmei şi va acționa, împreună cu dobânda de plătit, asupra ratei de rentabilitate a capitalului propriu, micşorând-o şi mai mult. Acest risc de refinanțare se numeşte, după cum se ştie, riscul perioadei de maturitate.

Este posibil ca nivelul general al ratelor dobânzilor să crească, în acelaşi timp în care EBIT pentru firma respectivă scade; efectele combinate ale acestora pot să ducă la o deteriorare, atât de accentuată a situație financiare a firmei care practică o politică agresivă de finanțare, încât aceasta nu mai poate să refinanțeze creditul, la nici un fel al ratei dobânzii. Rezultatul este falimentul.

Dacă firma adoptă o politică conservatoare şi utilizează pentru finanțarea activelor numai credit pe termen lung, nu trebuie să se îngrijoreze de schimbările survenite în ratele dobânzilor pe termen scurt, nici de schimbările temporare survenite în poziția sa financiară. Singurul subiect de îngrijorare, în acest caz îl constituie performanța pe termen lung, iar structura conservatoare îi poate permite să supraviețuiască pe termen scurt, pentru a ajunge să se bucure de vremuri mai bune pe termen lung.

În principiu, multe dintre pasivele curente apar datorită utilizării creditului comercial, care este convenabil şi flexibil, şi datorită utilizării altor pasive curente spontane, De asemenea, pot apărea împrumuturi bancare pe termen scurt, deoarece acestea oferă avantajul flexibilității în a răspunde adecvat necesarului de fonduri fluctuante, la un cost scăzut. Totuşi, utilizarea excesivă a creditului pe termen scurt implică un grad de risc considerabil. În sfârşit, o compame îşi poate schimba politica de finanțare, trecând de la o politică conservatoare la una agresivă şi invers. Companiile care au utilizat mult finanțarea prin credite pe termen scurt, pot decide să treacă la utilizarea de credite pe termen lung pentru a beneficia de ratele favorabile ale dobânzilor, dacă se aşteaptă o creştere a acestor rate.

3.4. Controlul stocurilor şi gestiunea financiară

Stocurile sunt esențiale pentru vânzări, iar vânzările sunt necesare pentru a obține profit. De obicei controlul stocurilor nu intră în sarcina directă a managerului departamentului financiar. Totuşi, acesta trebuie să fie preocupat de nivelul stocurilor, deoarece el are, printre altele, responsabilitatea urmăririi tuturor factorilor care influențează profitabilitatea generală a firmei. De vreme ce, în general, stocurile se ridică la 10% sau 15% din valoarea activului total, o lipsă a controlului stocurilor va influența negativ profitabilitatea firmei. De asemenea, se cunoaşte că un control ineficient al stocurilor poate să ducă la deținerea de stocuri în plus, ceea ce, la rândul său, duce la o rată scăzută de rentabilitate a capitalului investit. Controlul stocurilor are, de asemenea, efecte asupra ciclului de conversie a numerarului, aşa cum s-a arătat anterior. Să ne amintim că una dintre componentele ciclului de conversie a numerarului este perioada de conversie a stocurilor, adică timpul mediu necesar pentru transformarea materiei prime în produse finite şi apoi vânzarea acestora din urmă. Desigur, cu cât cantitatea de stocuri deținute este mai mare, cu atât este mai lungă perioada de conversie a stocurilor, determinând astfel un ciclu mai lung de conversie a numerarului şi un necesar mai important de fonduri externe. Un

element important de care trebuie să se țină seama în prezent este inflație. Legat de aceasta este interesant de menționat câteva aspecte.

Efectul inflației asupra managementului stocurilor

O rată moderată a inflației – de exemplu, 3% pe an – poate să nu fie luată în considerare în controlul stocurilor, dar rate mai mari ale inflației trebuie considerate. Dacă rata inflației pentru tipurile de bunuri pe care le stochează firma tinde să fie relativ constantă, se poate lucra cu aceasta relativ uşor, pur şi simplu se scade rata anuală estimată a inflației din costurile de deținere exprimate în procente. Motivul pentru care se face această deducere este acela că inflația duce la creşterea valorii stocului, acționând în sens invers amortizării şi alte factori cuprinşi în costurile de deținere. Insă, cu cât rata inflației este mai mare, cu atât ratele dobânzilor vor fi mai mari, şi, prin urmare, la scăderea stocului mediu.

În consecință, nu există dovezi clare ale efectului inflației asupra nivelului optim al stocurilor unei firme în general – nu se poate şti cu precizie dacă determină creşterea sau scăderea acestui nivel. Totuşi, efectul inflației trebuie să fie analizat, deoarece va duce la creşterea nivelului optim al stocurilor, dacă tipul de stocuri specific companiei respective suferă de o rată a inflației mai mare decât cea medie (iar în acest caz, efectul inflației este mai puternic decât efectul inflației asupra ratelor dobânzilor); şi viceversa.

Acumularea efectelor comerciale de primit în cadrul gestiunii financiare

Un efect comercial de primit este o creanță a unei firme, datoria unui client către firmă. Pentru orice firmă, suma totală a efectelor comerciale de primit, la un moment oarecare de timp, este determinată de doi factori şi anume:

1. volumul vânzărilor pe credit;

2. lungimea medie a timpului scurs între realizarea vânzării şi încasarea contravalorii. De exemplu, să presupunem că se deschide un magazin pe data de 1 ianuarie şi se realizează vânzări în valoare de 100 mil.lei în fiecare zi. Clienților li se oferă 10 zile pentru efectuarea plăților. La sfârşitul primei zile, efectele comerciale de primit vor fi de 100 mil.lei; ele vor creşte la 200 mil.lei la sfârşitul celei de a doua zile; iar pe data de 10 ianuarie ele vor fi de 10”100 mil.lei= 1000 mil. lei. Pe data de 11 ianuarie încă 100 mil.lei se vor adăuga efectelor comerciale de primit, în urma vânzărilor din ziua respectivă, dar în acelaşi timp se va încasa pentru vânzările de pe data de 1 ianuarie, astfel încât efectele comerciale de primit se vor reduce în acelaşi timp cu 100 mil.lei; deci, totalul efectelor comerciale de primit va rămâne de aici încolo constant la valoarea de 1000 mil.lei.

Se remarcă însă că orice modificare survenită, fie în volumul de vânzări, fie în perioada de colectare, va duce la schimbări în valoarea efectelor comerciale de primit.

Să remarcăm, de asemenea, că cei 1000 mil.lei investiți în efectele comerciale de primit trebuie să fie finanțați dintr-o sursă oarecare. Pentru a exemplifica aceasta, să presupunem că, atunci când ați deschis magazinul, pe data de 1 ianuarie, ați avut 100 mil.lei capital social şi ați utilizat această sumă pentru a cumpăra bunurile vândute în prima zi. Astfel, bilanțul contabil inițial arată după cum urmează:

Stocuri 100 mil.lei
Capital social 100 mil.lei
Total activ 100 mil.lei
Total pasiv 100 mil.lei

Presupunem că stocurile achiziționate contra sumei de 100 mil.lei se vând pentru 125 mil.lei, astfel încât la sfârşitul primei zile, bilanțul contabil arată după cum urmează:

Efecte comerciale de primit 125 mil.lei
Capital social 100 mil.lei
Stocuri 0 mil.lei
Profituri acumulate 25 mil.lei
Total activ 125 mil.lei
Total pasiv 125 mil.lei

Pentru a continua afacerea, trebuie să se achiziționeze alte stocuri. Aceasta înseamnă achiziționarea unor bunuri în valoare de 100 mil.lei, deci aveți nevoie de 100 mil.lei bani lichizi. Presupunând că se poate împrumuta 100 mil.lei de la bancă, bilanțul comercial, la începutul celei de a doua zile, va fi după cum urmează:

Efecte comerciale 125 mil.lei
Obligații de primit către bancă 100 mil.lei
Stocuri 100 mil.lei
Capital social 100 mil.lei
Profituri acumulate 25 mil.lei
Total activ 225 mil.lei
Total pasiv 225 mil.lei

La sfârşitul zilei, stocurile s-au transformat în efecte comerciale de primit, iar firma trebuie să împrumute alți 100 mil.lei pentru a cumpăra stocurile de marfă pentru a treia zi.

Considerând că banca doreşte să finanțeze această firmă, procesul va continua în acelaşi mod, până la ziua a unsprezecea, când bilanțul contabil va arăta după cum urmează:

Efecte comerciale de primit 1250 mil.lei
Obligații către bancă 1000 mil.lei

Stocuri 100 mil.lei
Capital social 100 mil. lei
Profituri acumulate 250 mil. lei
Total activ 1350 mil. lei Total pasiv 1350 mil. lei

De acum înainte, se vor colecta în fiecare zi câte 125 mil. lei din efectele comerciale de primit, şi din fiecare 125 mil.lei, 100 mil.lei se vor folosi pentru finanțarea achiziționării stocurilor pentru ziua respectivă, Nu va mai fi nevoie de fonduri suplimentare de la bancă, iar împrumutul bancar poate fi, eventual, rambursat din profituri.

Acum, să presupunem că cifra de vânzări se dublează la 250 mil.lei pe zi. După o perioadă scurtă de tranziție (10 zile) bilanțul contabil va arăta după cum urmează:

Efecte comerciale de primit 2500 mil.lei
Obligații către bancă 2100 mil. lei
Stocuri 200 mil.lei
Capital social 100 mil.lei
Profituri acumulate 500 mil. lei
Total activ 2700 mil.lei
Total pasiv 2700 mil.lei

Aceste exemple demonstrează clar că:

- efectele comerciale de primit depind şi de volumul de vânzări şi de perioada de colectare;
- orice creştere a efectelor comerciale de primit trebuie să fie finanțate într-un fel oarecare, dintr-o anumită sursă;
- nu este necesară finanțarea întregii sume de efecte comerciale de primit, pentru că porțiunea care reprezintă profitul (25 mil. lei pentru fiecare 100 mil.lei vânzări) nu este o ieşire de numerar.

În acest exemplu, am presupus că finanțarea se face prin credit bancar, dar există şi alte posibilități, printre care şi aceea de a cumpăra stocurile pe credit (în care caz finanțarea va apărea în bilanțul contabil ca efecte comerciale de plătit şi nu ca obligații către bancă), de a emite obligațiuni sau acțiuni pentru creşterea capitalului social.

Politica de colectare a efectelor comerciale de primit

Politica de colectare se referă la procedeele pe care le utilizează o firmă pentru a colecta efectele comerciale de primit. Dacă un client a depăşit termenul de plată, există mai multe alternative. De exemplu, unui client care a depăşit termenul de plată cu 10 zile i se poate trimite o scrisoare, dacă plata tot nu este realizată, după 30 de zile i se trimite o scrisoare mai severă, dublată de un apel telefonic; după 90 de zile clientul poate fi predat unei agenții de colectare. Dacă suma este mare, de multe ori însuşi managerul de credit va face o vizită personală clientului, înainte ca acesta să fie predat unei agenții de colectare.

Procesul de colectare se poate dovedi costisitor, atât datorită cheltuielilor ca atare, cât şi datorită pierderii încrederii, dar este nevoie de hotărâre pentru a preveni lungirea inutilă a perioadei de colectare şi minimizarea pierderilor. Trebuie să se caute însă un echilibru între costurile şi beneficiile fiecărei politici de colectare posibil de adoptat.

Politica de colectare trebuie să conțină o tehnică de monitorizare pentru ca firma să fie informată asupra vitezei cu care efectele comerciale de primit se transformă în numerar. În plus, trebuie să se stabilească un mecanism care să evalueze eficiența politicii de colectare. În acest sens, sunt foarte utile măsurile combinate. Dacă se observă o deteriorare a acestora, firma trebuie să îşi reevalueze politica, astfel încât să reducă timpul necesar pentru transformarea efectelor comerciale de primit în numerar. Pentru reducerea acestei perioade au fost implementate tot felul de tehnici. De exemplu, termenii de vânzare pot să ceară primirea plății într-un anumit loc, sau firma vânzătoare trimite un formular de cec o dată cu factura; firma cumpărătoare merge la bancă, plăteşte, iar fondurile astfel primite sunt imediat transferate în contul bancar al companiei vânzătoare.

Modificările survenite în politica de colectare influențează volumul vânzărilor, perioada de colectare, procentul de pierderi din datorii irecuperabile şi procentul de clienți care doresc să beneficieze de reduceri.

Efectele unei modificări în politica de colectare, ca şi efectele modificării altor variabile ale politicii de credit, se vor discuta ulterior.

3.5. Managementul numerarului şi al valorilor mobiliare lichide

Eficiența în utilizarea activelor este vitală pentru atingerea unei performanțe economice bune. Managementul numerarului şi al valorilor mobiliare lichide nu este cu nimic diferit. Pe de o parte, deținerea de valori mari în cont curent sau în valori mobiliare foarte lichide duce la suportarea unui cost de oportunitate, de vreme ce, fondurile băneşti ar fi putut fi investite în alte tipuri de active cu o rată mai mare de rentabilitate. Totuşi, acest cost poate să fie neglijat, datorită siguranței oferite de deținerea unor astfel de active foarte lichide în vremuri nesigure. În acest capitol vom discuta motivele pentru care firmele dețin numerar şi valori mobiliare foarte lichide şi vom descrie două modele după care se face echilibrarea costurilor şi beneficiilor oferite de acestea.

În documentele financiare ale firmelor apar valori importante deținute sub formă de valori mobiliare foarte lichide a căror lichiditate este foarte apropiată de cea a fondurilor băneşti propriu-zise. Totuşi, valoarea numerarului variază mult de la o ramură economică la alta, şi chiar în cadrul aceleaşi ramuri, de la o firmă la alta, în funcție de condițiile specifice firmei şi de gradul în care managerii şi acționarii firmei respective doresc să evite riscurile.

Un management eficient al numerarului este important pentru toate firmele. Managerii financiari, lucrând împreună cu băncile, au dezvoltat diferite

tehnici de ridicare şi depunere de sume în numerar, care facilitează procesul de disponibilizare de fonduri şi astfel permit firmelor să îşi valorifice cât mai curând fondurile din contul curent.

3.5.1. Valori mobiliare lichide în comparație cu împrumutul bancar

De fapt, fiecare dintre cele trei situații amintite anterior pot fi rezolvate, fie prin achiziționarea de valori mobiliare lichide, fie prin împrumuturi bancare pe termen scurt. Să luăm ca exemplu o firmă a cărei cifră de vânzări creşte în timp, dar este fluctuantă având un caracter sezonier. Pentru a răspunde necesităților de sezon, firma intenționează să apeleze la împrumuturi bancare. O altă posibilă politică financiară ar putea fi aceea ca firma să dețină un portofoliu de valori mobiliare lichide, pe care să le lichideze pentru a face față cererilor în perioadele de vârf.

Politica firmei, în ceea ce priveşte valorile mobiliare lichide, face parte integrantă din politica capitalului de lucru. Dacă o firmă are o politică conservatoare de finanțare a capitalului de lucru, valoarea capitalului pe termen lung va depăşi valoarea activelor permanente, şi o astfel de firmă va deține valori mobiliare lichide atunci când stocurile şi efectele comerciale de primit sunt la valoare minimă. Dacă firma adoptă o politică agresivă, nu va deține niciodată valori mobiliare lichide şi va recurge din plin la împrumutul bancar, pentru a răspunde cerințelor din perioadele de vârf. Cu o politică moderată de stabilire a concordanței între perioadele de maturitate, firma va finanța activele permanente cu credite pe termen lung; va răspunde necesităților sezoniere de creştere a stocurilor şi efectelor comerciale de primit cu credite pe termen scurt; dar, de asemenea, va deține şi valori mobiliare lichide, din când în când.

Poate fi aleasă una din strategiile alternative. Conform unei politici de finanțare relativ agresivă, firma nu va deține valori mobiliare lichide şi se va baza integral pe credite bancare, pentru a răspunde necesităților de finanțare din perioadele de vârf. Conform strategiei conservatoare, firma va achiziționa şi stoca valori mobiliare lichide în perioadele mai relaxate, pentru a le vinde în perioadele de vârf, în vederea obținerii numerarului. Strategia de compromis presupune ca firma să dețină o anumită sumă sub formă de valori mobiliare, dar nu atât cât să poată acoperi integral necesitățile din perioadele de vârf.

Fiecare dintre aceste strategii are avantaje şi dezavantaje. În mod clar, prima strategie este mai riscantă, rata curentă a firmei va fi mereu mai mică decât în cazul celorlalte variante, ceea ce arată că firma poate avea dificultăți, fie în împrumutarea fondurilor necesare, fie în rambursarea datoriei. Pe de altă parte, prima strategie nu implică deținerea de valori mobiliare lichide cu randament scăzut, atât ca rată de rentabilitate a activelor, cât şi ca rată de rentabilitate a capitalului propriu.

A doua strategie este cea mai conservatoare şi mai puțin riscantă. În primul rând, compania îşi minimizează problemele de lichiditate pentru că nu are datorii pe termen scurt de onorat. În al doilea rând, este absolut sigură că

va dispune de fondurile necesare pentru plățile care apar. Pe de altă parte, atunci când firmele împrumută ele trebuie, de obicei, să plătească rate ale dobânzilor care sunt în general mai mari decât câştigurile care revin în urma deținerii de valori mobiliare lichide; astfel, adoptarea celei mai puțin riscante strategii are costul său. Din nou există problema echilibrării gradului de risc cu rata de rentabilitate.

Este dificil să se dovedească care dintre aceste strategii este mai bună. În principiu, deținerea de valori mobiliare lichide reduce rata de rentabilitate estimată pentru firmă, şi reduce, de asemenea, rata de rentabilitate solicitată pentru capitalul propriu. Deşi costul adoptării unei politici conservatoare se poate cuantifica – este diferența medie între procentul ratei câştigului adus de valorile mobiliare lichide şi procentul ratei dobânzilor plătite la credite pe termen lung – este aproape imposibil să se cuantifice beneficiile adoptării unei politici conservatoare – acestea sunt gradul de reducere a riscului şi modul în care această reducere a riscului influențează rata de rentabilitate pentru capitalul propriu. Mai mult, este imposibil să se măsoare creşterea în cifra de vânzări şi în profituri, ca urmare a deținerii unui portofoliu de active lichide, în momentul în care politica de credite bancare trece printr-o perioadă restrictivă. Prin urmare, politica de bază, cu privire la valorile mobiliare, este, în general, stabilită pe baza experienței profesionale, sau, în unele cazuri, depinde de circumstanțele care nu pot fi controlate de firmă.

3.5.2. Punerea în practică apoliticilor de lichiditate ale firmei

Politicile de lichiditate adoptate de firmă variază în funcție de circumstanțele şi necesitățile individuale. Acest lucru este ilustrat în tabelul următor unde se prezintă date despre componentele activelor lichide (circulante) la diferite firme.

Cea mai scăzută valoare a raportului activelor lichide / total active s-a înregistrat în la firma A care lucrează în domeniul soft-ului pentru PC. De vreme ce firma A încasează plățile în fiecare zi de la clienți, firmele care operează într-o astfel de ramură îşi pot permite să dețină solduri foarte reduse de active lichide. În plus, aceste firme dispun, în mod obişnuit, de linii de credit substanțiale, de unde pot să retragă numerar dacă se află într-o situație de imediată necesitate. Aceste firme au investiții relativ mici în active fixe şi deci investiții relativ mari în active curente. De asemenea, ele sunt de obicei firme mici, care obțin finanțare bancară cu dificultate, şi de aceea trebuie să îşi asigure prin mijloace proprii gradul de lichiditate necesar.

Tabelul nr.2

Componentele activelor circulante la 31 decembrie 1999
În unele societăți comerciale private

Indicator	U.M.	PHONIX SOFTWARE SERVICES SRL (soft PC)	SYBASE SRL (servicii prestate altor firme)	MUREŞENI SA-Tg.Mureş (materiale de construcții)	FOREST INFODOC SA (editură)
Numerar în casierie şi în cont curent	mld. lei	171	1458	2437	2592
Valori mobiliare lichide	mld. Lei	234	1918	3305	2502
Active lichide total	mld. lei	405	3376	5742	5094
Procent din total active					
Numerar în casierie şi în cont curent	%	0,5	5,0	6,1	4,1
Valori mobiliare lichide	%	0,7	6,6	8,3	4,0
Active lichide	%	1,2	11,6	14,4	8.1
Procent din venituri					
Numerar în casierie şi în cont curent	%	4,3	31,4	24,8	9,5
Valori mobiliare lichide	%	5,8	41,4	33,6	9,2
Active lichide	%	10,1	72,8	58,4	18,7

3.6. Instrumente de finanțare pe termen scurt a fondului de rulment

Companiile au la dispoziție o întreagă gamă de instrumente de finanțare pe termen scurt; acestea includ creditul comercial, împrumuturile de la instituții financiare, creditul pe are îl constituie obligațiile lunare sau semestriale acumulate (salarii şi impozite de plătit), accepte bancare şi efecte de comerț. Disponibilitatea fiecărei surse depinde de mărimea, de gradul de risc şi de profitabilitatea companiei. Costurile finanțării pe termen scurt diferă de la companie la companie şi după tipurile de fonduri obținute de pe piețele monetare. Companiile mari pot să angajeze persoane a căror unică responsabilitate este obținerea de fonduri pe termen scurt la cele mai avantajoase rate ale dobânzii, dar micile companii nu pot să îşi permită acest lucru. Ca urmare, se poate întâmpla ca astfel de companii să împrumute la rate ale dobânzilor mai mari decât cele ale competitorilor, sau să folosească instrumente financiare nepotrivite.

În continuare vor prezenta modul cum se poate realiza analiza diferitelor tipuri de surse de finanțare aflate la dispoziția managerului financiar în alegerea variantei optime. În accepțiunea generală prin sursa pe termen scurt reprezintă o datorie plătibilă în decurs de un an de zile. Principalele surse de credit pe termen scurt sunt:

- salariile şi impozitele de plătit;
- creditul comercial pe care firmele şi-1 oferă una alteia;

- împrumuturile bancare;
- efectele de comerț;
- acceptele bancare.

Primele două surse mai sunt cunoscute şi sub denumirea de surse spontane de fonduri, deoarece apar în mod natural în decursul derulării afacerii. Ultimele trei surse sunt surse nespontane de fonduri, deoarece ele nu sunt generate în mod natural în cursul derulării afacerii.

Salariile şi impozitele de plătit

De obicei firmele îşi plătesc periodic angajații la o anumită perioadă de timp, astfel încât bilanțul contabil la un moment dat va conține poziția bilanțieră de salarii de plătit. În mod asemănător, va conține poziția bilanțieră de impozite de plătit, deoarece impozitele sunt în general plătite după o anumită perioadă de timp. Aceste salarii şi impozite de plătit intră în categoria surselor atrase şi ele cresc natural pe măsura dezvoltării unei firme. Ele reprezintă, de asemenea, o sursă „gratuită" de credit, pentru că nu există o rată explicită a dobânzii la acest tip de credit. Însă, o firmă nu poate, în mod obişnuit, să le controleze, data plății salariilor este determinată de forțe economice şi de obiceiurile existente în cadrul firmei respective, iar datele pentru plata impozitelor sunt stabilite prin lege. Astfel, firmele utilizează aceste surse de credit pe cât este posibil, dar ele nu au posibilitatea de a exercita nici un fel de control asupra lor.

Efectele comerciale de plătit sau creditul comercial

În derularea curentă a evenimentelor, firma achiziționează materii prime şi materiale pe credit de la alte firme şi înregistrează poziția sa de debitor în bilanțul contabil la efecte comerciale de plătit. Efectele comerciale de plătit sau creditul comercial, cum mai este numit deseori, este cea mai importantă categorie de credit pe termen scurt. Ele reprezintă aproape 45% din pasivele curente ale societăților comerciale. Acest procent este chiar mai mare pentru societățile comerciale mici; deoarece micile firme nu pot să se finanțeze din alte surse, ele se bazează, în principal pe creditul comercial.

Creditul comercial este o sursă spontană de finanțare în sensul că el apare în decursul tranzacțiilor obişnuite. De exemplu, să presupunem că o firmă face achiziții medii zilnice de 2 mld.lei cu termen de creditare de 30 de zile de la data facturării. În medie firma va datora furnizorilor săi 30 „ 2 mld.lei = 60 mld.lei. Dacă vânzările se vor dubla, se vor dubla în consecință şi achizițiile, şi astfel valoarea efectelor comerciale de plătit se va dubla de asemenea, la 120 mld.lei. Prin simpla creştere, firma a generat spontan o finanțare suplimentară de 60 mld.lei. În mod asemănător, dacă termenii de credit se extind de la 30 la 40 de zile, efectele comerciale de plătit vor creşte de la 60 midiei la 80 mld.lei; astfel, lungirea perioadei de credit generează şi ea finanțare suplimentară. În măsura în care firma poate să lungească perioada de credit, ea poate creşte finanțarea generată prin efectele comerciale de plătit. Această lungire se poate obține prin efectuarea plății după data scadenței; de exemplu, dacă termenul

de creditare este de 30 de zile, iar firma plăteşte după 35 de zile de la achiziționare, ea şi-a sporit finanțarea generată prin efectele comerciale de plătit. Desigur, efectele comerciale de plătit ale unei firme sunt efectele comerciale de primit ale altei firmei, iar aceasta din urmă va exercita presiuni pentru a preveni acest fenomen de lungire a perioadei de credit.

Efectelor comerciale pot constitui un instrument util de finanțare a activității curente a firmelor doar dacă la nivelul firmei sunt dezvoltate proceduri amănunțite de lucru cu clienții şi furnizorii astfel încât din această relație să se obțină permanent un credit comercial avantajos. Este adevărat că în condiții de inflație, cu o piață nesigură şi dominată de monopoluri, este dificil de luate deciziile optime, dar a renunța la sistemul informațional în domeniu ar fi o greşeală majoră. Totuşi sunt numeroase cazuri în care, compartimentul financiar din societățile comerciale româneşti nu analizează în amănunt evoluția relației cu clienții şi furnizorii din diferite motive (lipsă de personal, furnizorul sau clientul reprezintă monopol în domeniu etc.) ceea ce conduce la o diminuare a surselor de finanțare „ieftine" la nivel microeconomic.

Creditul bancar pe termen scurt în cadrul gestiunii financiare Prezența creditului pe termen scurt în ansamblul relațiilor de formare a resurselor este cu atât mai importantă cu cât el constituie o resursă cu pondere mare în completarea fondurilor agenților economici. În condițiile când unitățile economice lucrează rentabil este mai avantajos să se apeleze la credite pe termen scurt pentru creşterea activității, decât să se aştepte până când prin capitalizarea profiturilor s-ar putea constitui fonduri proprii îndestulătoare.

Creditele pe termen scurt se acordă de bănci pe o perioadă până la 12 luni pentru agenții economici înscrişi în registrul comerțului, care prezintă garanții ferme, au cont în bancă şi lucrează rentabil.

Atât la acordare cât şi pentru întreaga perioadă de utilizare, debitorii trebuie să garanteze creditele cu valori materiale şi resurse financiare prevăzute a se realiza în sumă cel puțin egală cu creditul primit. Existența garanției constituie o certitudine pentru bancă în ceea ce priveşte recuperarea sumelor împrumutate în cazul nerambursării la termen a creditului. În garanția creditului poate intra orice bun din patrimoniul societăților comerciale: stocuri, mijloace băneşti în cont, resurse financiare prevăzute a se realiza în viitor. Nu pot constitui garanții stocurile de calitate necorespunzătoare, cu termen depăşit, depozitate în condiții improprii etc.

În economia de piață, creditele de termen scurt prezintă o mare varietate au trăsături caracteristice diferite în funcție de obiect, durată, cost şi modalități practicate de acordare-rambursare.

Apelarea la creditul pe termen scurt este însoțită de o serie de proceduri standard cerute de banca finanțatoare. De asemenea există o politică a sistemului bancar românesc de acordare a creditelor cu dobânzi real pozitive. Acests fapte conduc în general la trierea cererilor de credite şi de obicei mana-

gementul financiare optează pentru această formă de finanțarea ca o ultimă soluție atât la nivel de strategie cât şi în politica şi tactica adoptată.

3.7. Posibilități de analiză a surselor de finanțare pe baza bilanțului restructurat

Pe baza bilanțul contabil se poate efectua analize financiare şi determinarea unor indicatori al căror nivel exprimă mult mai fidel valoarea reala, de piață, care de cele mai multe ori diferă de cea contabilă, a întreprinderilor analizate. În acest fel se pot obține informații utile pentru luarea deciziilor juste în domeniul finanțării pe termen scurt, mediu şi lung a activității firmei.

Lipsa unor metode, instrumente şi indicatori care să exprime valoarea reală a performanțelor economice şi financiare ale societăților comerciale, a creat şi creează multe probleme în evaluarea acestora, fiind cunoscute numeroase cazuri de contestare din partea întreprinderilor a deciziei guvernanților de a le trece pe aşa zisele liste de restructurare sau lichidare fără a avea la bază o metodă şi un sistem adecvat de indicatori care să exprime adevărata performanță a unei întreprinderi sau alteia.

După cum se observa în schema bilanțului contabil propriu zis nu figurează decât activele imobilizate şi activele realizabile, în timp ce pozițiile privind trezoreria pozitivă, trezoreria negativă, datoriile curente (cu scadență mai mică de un an) şi pasivele pe termen lung lipsesc.

Analiza financiară pe baza bilanțului restructurat are în vedere gruparea activelor şi pasivelor bilanțiere pe 3 nivele, respectiv:

	ACTIV	PASIV
Nivelul I	Active imobilizate	Pasive pe termen lunq
Nivelul II	Active realizabile	Datorii curente cu scadenta sub un an
Nivelul III	Trezoreria pozitiva	Trezoreria neqativa

Ca atare, bilanțul contabil propriu zis nu permite calculul indicatorilor privind fondul de rulment, necesarul de fond de rulment, trezoreria neta, iar indicatorul de lichiditate, solvabilitate, grad de îndatorare etc. calculați pe baza acestuia sunt alterați.

În cazul unei bune gestionări financiare, activele imobilizate trebuie să fie acoperite integral de pasivele pe termen lung.

Diferența dintre pasivele pe termen lung şi activele imobilizate reprezintă fondul de rulment. În cazul în care pasivele pe termen lung finanțează nu numai activele imobilizate, dar şi o parte din activele realizabile avem de-a face cu un excedent al pasivelor pe termen lung de activele imobilizate care se numeşte fond de rulment pozitiv. În caz contrar, când activele imobilizate nu sunt acoperite integral de pasivele pe termen lung rezultă un deficit, care se numeşte fond de rulment negativ.

Mărimea fondului de rulment este influențată de elementele componente ale pasivelor pe termen lung şi respectiv, ale activelor imobilizate, astfel:

- creşterea acestuia este determinată de sporirea capitalurilor proprii (creşterea capitalului social vărsat, majorarea rezervelor din profitul realizat, obținerea de subvenții, etc.), de majorarea datoriei pe termen mediu şi lung, sau ca urmare a diminuării activelor imobilizate (datorită procesului normal de amortizare, vânzarea unor active, etc.).
- scăderea fondului de rulment se poate datora diminuării capitalurilor proprii (retragerii de capital, înregjslrarea de pierderi, retragerea avansurilor asociaților, etc.), rambursării datoriilor pe termen mediu şi lung, creşterii activelor imobilizate (cumpărarea de noi active).

Nivelul I al bilanțului, respectiv raportul dintre activele imobilizate şi pasivele pe termen lung, reprezintă partea cea mai stabilă a bilanțului şi de aceea pe perioade scurte fondul de rulment are variații mici.

Diferența dintre activele realizabile şi datoriile curente cu scadența sub un an, reprezintă necesarul de fond de rulment . Necesarul de fond de rulment reflectă nivelul II al bilanțului şi se caracterizează prin variații mai mari decât fondul de rulment, datorită instabilității atât a activelor realizabile cât şi a datoriilor curente cu scadenta sub un an.

Necesarul de fond de rulment poate fi:

- Pozitiv, atunci când activele realizabile sunt superioare datoriilor curente cu scadenta sub un an deci exista o insuficiență de resurse la acest nivel al bilanțului, care trebuie acoperită prin excedentul de fond de rulment (dacă există) sau prin credite bancare pe termen scurt.
- Negativ, atunci când activele realizabile sunt mai mici decât datoriile curente cu scadență sub un an şi deci exista un surplus de resurse atrase, ceea ce indică inexistența creditelor bancare pe termen scurt.

Factorii care influențează nivelul necesarului de fond de rulment sunt:

a. Tipul de activitate desfăşurată

Necesarul de fond de rulment va fi cu atât mai mare cu cât ciclul de fabricație este mai lung (ex. În industrie) şi invers, va fi cu atât mai mic, sau chiar negativ, cu cât ciclul de fabricație este mai scurt (ex. magazinele de vânzare cu amănuntul unde clineții plătesc în numerar iar furnizorii sunt plătiți cu întârziere).

b. Volumul activități

Mărimea necesarului de fond de rulment este condiționată direct de volumul cifrei de afaceri. Cu cât se vinde mai mult cu atât trebuie constituite stocuri mai mari iar volumul creanțelor creşte, ceea ce conduce la creşterea necesității de finanțare.

c. Sezonabilitatea activității

În întreprinderile sezoniere, necesarul de fond de rulment va varia în funcție de perioadele cu activități maxime sau minime. Astfel, în perioadele cu

activitate maximă se acumulează stocuri de materii prime, cresc furnizorii şi invers, în perioadele cu activitate scăzută, cresc stocurile de produse finite şi creanţele.

d. Viteza de rotaţie a principalelor elemente bilanpere influenţează deasemenea necesarul de fond de rulment, astfel:

Rotaţia stocurilor care poate fi determinată în două modalităţi:

- Numărul de cicluri efectuate de stocuri în decursul unei perioade şi se exprimă printr-un număr de rotaţii.
- Durata medie de staţionare a stocurilor şi se exprimă în zile sau luni. Rotaţia stocurilor poate fi calculată distinct pentru fiecare element
- component, respectiv materii prime, producţie în curs de fabricaţie, produse finite (mărfuri), clienţi, furnizori, etc.
- Rotaţia stocurilor de materii prime exprimată în număr de rotaţii se calculează astfel:

Costul aprovizionărilor / stoc mediu, unde: Stoc mediu = (Stoc iniţial + Stoc final) / 2

- Durata medic de staţionare a stocurilor de materii prime exprimată în zile se calculează astfel:

(Stoc iniţial + Stoc final)
---------.'----------" *360*
2 „ Costul aprovizionărilor

În cazul în care costul aprovizionărilor nu poate fi cunoscut sau este dificil de determinat se poate folosi cifra de afaceri.

Rotaţia producţiei în curs, exprimată în număr de rotaţii, se calculează astfel:

Cifra de afaceri /Stoc mediu,

unde:

Stoc mediu = (Stoc iniţial + Stoc final) /2

- durata medie de staţionare a producţiei în curs, exprimată în zile, se determină astfel:

(Stoc iniţial + Stoc final)
---------- * *360*
*2 * Cifra de afaceri*

Rotaţia stocurilor de produse finite, exprimată în număr de rotaţii, se calculează astfel:

Cifra de afaceri / Stoc mediu

unde:

Stoc mediu = (Stoc iniţial + Stoc final) / 2

- Durata medie de staţionare a produselor finite, exprimată în zile, se determină astfel:

$$\frac{(\text{Stoc inițial} + \text{Stoc final})}{2 * \text{Cifra de afaceri}} * 360$$

- Rotația stocurilor de mărfuri, exprimată în număr de rotații, se calculează astfel:

Cifra de afaceri / Stoc mediu

unde:

Stoc mediu = (Stoc inițial + Stoc final) *12*

Durata medie de staționare a mărfurilor, exprimată în zile se determină astfel:

$$\frac{(\text{Stoc inițial} + \text{Stoc final})}{2 * \text{Cifra de afaceri}} * 360$$

- Indicatorul privind rotația clienților exprimă în zile, amânarea medie a plății acordată clienților.

$$\text{Durata medie de încasare} = \frac{(\text{Stoc inițial} + \text{Stoc final})}{2 * \text{Cifra de afaceri}} * 360$$

Valoarea mărfurilor livrate şi neîncasate reprezintă de fapt mărimea creditelor comerciale acordate clienților, iar indicatorul rotației clienților arată durata medie a acestor credite. Durata unui credit comercial acordat clienților depinde de natura activității, de forța financiară a firmei creditoare, de raporturile acesteia cu clienții săi (condiții de vânzare practicate, importanța anumitor clienți, concurența, etc.).

Necesarul de fond de rulment se poate diminua prin reducerea amânărilor la plată acordate clienților, având în vedere însă că piețele de desfacere să nu fie prejudiciate printr-o astfel de măsură.

- Indicatorul privind rotația furnizorilor exprimă în zile amânarea medie a plății către furnizori.

$$\text{Durata medie de plată a furnizorului} = \frac{(\text{Soldul inițial} + \text{Soldul final})}{2 * \text{Costul aprovizionărilor}} * 360$$

În cazul în care costul aprovizionărilor nu poate fi cunoscut sau este dificil de determinat se poate folosi cifra de afaceri.

Valoarea furnizorilor neplătiți reprezintă de fapt mărimea creditelor comerciale obținute de societate de la aceştia, iar indicatorul rotației furnizorilor arată durata acestor credite. Prelungirea duratei creditelor obținute de la furnizori sporeşte volumul surselor atrase de care firma are nevoie pentru finanțarea activelor circulante. Aceste surse nu sunt totuşi gratuite şi trebuie făcută o alegere între costul creditelor furnizori şi costul creditelor pe care firma ar putea să le obțină de la bancă.

În cazul întreprinderilor cu activitate sezonieră, pornind de la specificul acestei activități, calculul şi interpretarea indicatorilor de rotație se face numai pe baza bilanțului contabil anual.

Trezoreria neta se refera la nivelul III al bilanțului şi reflectă diferența dintre fondul de rulment şi necesarul de fond de rulment. Trezoreria neta poate fi definită şi ca diferența între trezoreria pozitivă şi trezoreria negativă Dacă fondul de rulment este superior necesarului de fond de rulment exista o trezorerie netă pozitivă, situație în care nu este necesară contractarea de credite pe termen scurt. În situația în care fondul de rulment este inferior necesarului de fond de rulment trezoreria neta este negativă, iar finanțarea activelor realizabile poate fi asigurată prin contractarea de credite bancare pe termen scurt. Ceea ce face ca trezoreria să varieze, nu este atât fondul de rulment, care este relativ stabil în cursul unui exercițiu, cât necesarul de fond de rulment, care evoluează în funcție de ciclul de exploatare, respectiv în funcție de termenele de plată ale furnizorilor şi de termenele de încasare a creanțelor.

În general, întreprinderile au un necesar de fond de rulment pozitiv, cu atât mai mare cu cât ciclul de fabricație este mai lung. Orice dezvoltare a activității atrage după sine o creştere a necesarului de fond de rulment şi, dacă în aceste condiții fondul de rulment nu este suficient de mare, se va înregistra un deficit de trezorerie. Pentru a asigura un bun echilibru financiar al întreprinderii, trebuie deci, să se armonizeze fondul de rulment cu necesarul de fond de rulment. Acesta este unul din principalele obiective ale unei foarte bune gestiuni financiare.

Pentru a optimiza situația financiară se pot avea în vedere:

- Fie mărirea fondului de rulment , printr-o intervenție în partea superioară a bilanțului (nivelul I) prin:
  – creşterea capitalului, prin aport în numerar;
  – practicarea unei politici de majorare a rezervelor;
  – împrumuturi pe termen lung;
  – vânzarea de active imobilizate.
- Fie micşorarea necesarului de fond de rulment, printr-o intervenție în partea inferioară a bilanțului (nivelul II) prin:
  – accelerarea rotației stocurilor (reducerea stocurilor la un nivel optim corespunzător unei anumite cifre de afaceri, reducerea duratei ciclului de fabricație, etc.).
  – accelerarea rotației clienților (diminuarea amânărilor la plată şi urmărirea riguroasă a încasărilor, dar cu atenție la concurență şi posibilitatea pierderii piețelor).
  – încetinirea rotației furnizorilor (obținerea unor amânări la plată mai lungi, dar cu atenție la eventualele penalizări în conformitate cu condițiile contractuale). Modul de determinare a fondului de rulment,

a necesarului de fond de rulment şi a trezoreriei nete este prezentat schematic în figura următoare.

Figura nr. 4

Schema determinării fondului de rulment, a necesarului de fond de rulment şi a trezoreriei nete

<table>
<tr><td>ACTIV (A)
Partea de sus a bilanţului</td><td rowspan="2">3
Active imobilizate total</td><td rowspan="2">Diferenţe activ/pasiv
Fond de rulment</td><td>PASIV (P)
Capitaluri proprii, provizioane pentru risc şi cheltuieli, datorii cu scadenţa mai mare de un

1
Capital permanent</td></tr>
<tr><td></td></tr>
<tr><td>Partea de jos a bilanţului</td><td>Active realizabile
Trezorerie pozitivă
4
Active circulante</td><td>Necesar fond de rulment Trezorerie netă</td><td>Datorii exigibile curente cu scadenţa cub un an
Trezorerie negativă
2
Datorii cu scadenţa sub un an</td></tr>
</table>

Capitolul 4
DECIZIA DE FINANȚARE PE TERMEN LUNG. ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE

Modernizarea şi dezvoltarea economiei naționale, relansarea economică pot deveni realitate doar investind. Decizia de finanțare pe termen lung sau mai precis finanțarea investițiilor este cea de promovare a unei dezvoltări durabile a întreprinderii. Că o astfel de decizie este de importanță vitală şi implică o responsabilitate uriaşă o arată însăşi denumirea de „termen lung". Caracterul strategic al deciziei de finanțare a investiților este sublimat prin evidențierea următoarelor aspecte:

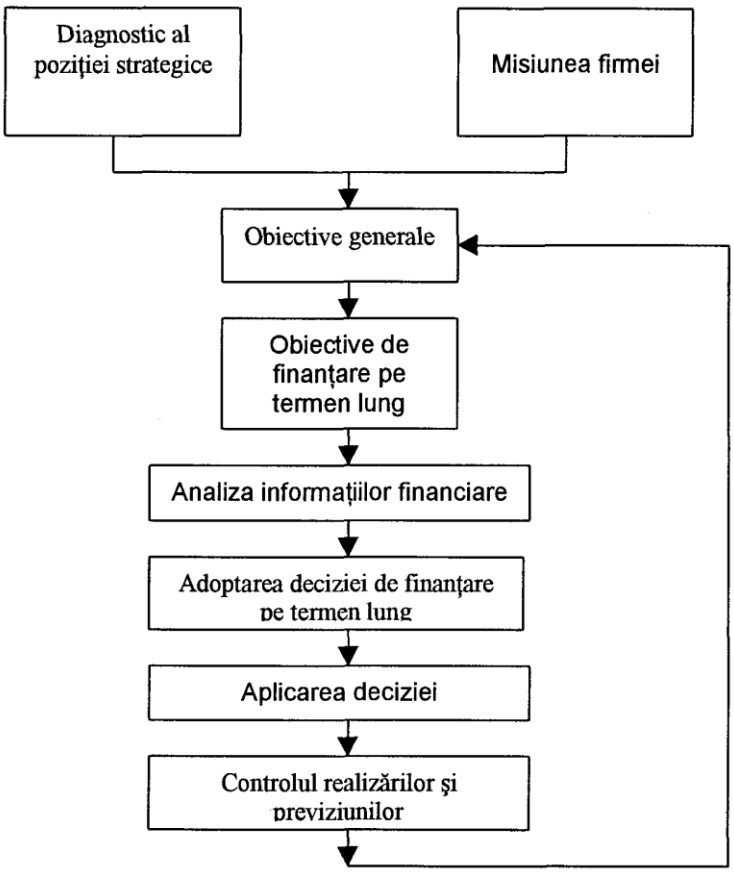
- investiția este pe termen lung un mijloc obligatoriu de creştere;
- investiția absoarbe o parte importantă din resursele întreprinderii;
- decizia de investiții are implicații pe mai mulți ani şi angajează de manieră ireversibilă resursele întreprinderii;
- decizia de investiții va influența mediul întreprinderii, în special financiar.

Dar această decizie este complexă, implicând anumite dificultăți legate de:

- obținerea informațiilor cifrice, ce caracterizează proiectele de investiții ce prezintă interes;
- aplicarea anumitor calcule financiare (costul capitalurilor, structura financiară, analiza şi evaluarea);
- riscurile asociate fiecărui proiect de investiții;
- coordonarea aplicării deciziilor de investiții în ansamblul întreprinderii.

Investiția înseamnă a sacrifica puțin în prezent pentru mai mult în viitor. În ciuda tuturor dificultăților, ea se justifică în termeni de profit şi în general, prin contribuția sa la punerea în practică a obiectivelor pe termen lung ale întreprinderii, iar ansamblul acestor obiective majore, împreună cu resursele şi termenele de realizare, potrivit misiunii firmei reprezintă tocmai strategia firmei. Decizia de investiții este nucleul strategiei de finanțare pe termen lung, care nu poate face abstracție de strategia globală a firmei.

Managerii trebuie să abordeze problema investițiilor prin prisma analizei globale, la nivel de întreprindere. Astfel, obiectivele ce stau la baza investițiilor trebuie să fie în interdependență cu cele stabilite prin strategia generală a întreprinderii.

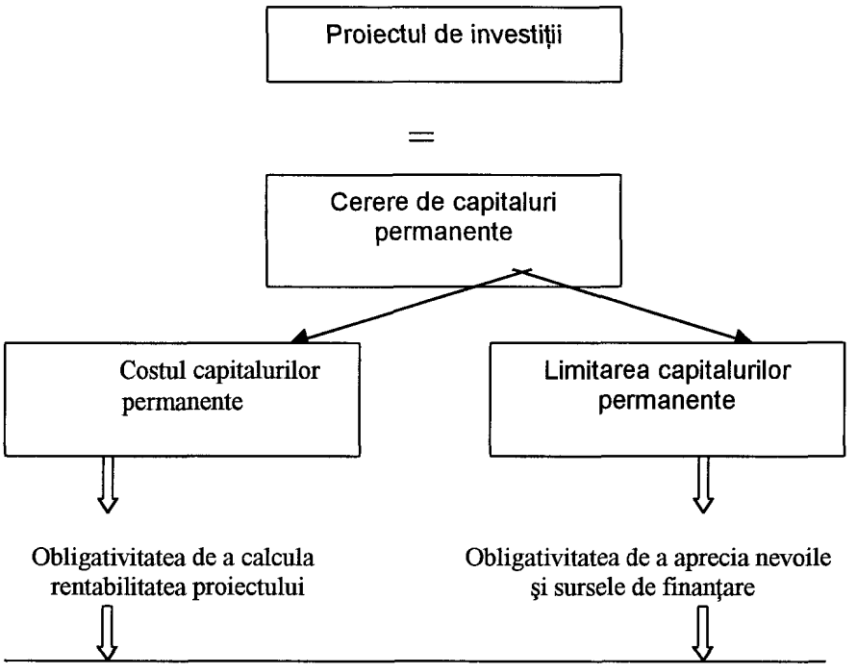
Deciziile de finanțare pe termen lung sunt mai reduse ca număr, însă obiectivul fiecărei decizii strategice a unui agent economic este în ultimă instanță financiar, întrucât orice orientare de viitor a activității întreprinderii are ca scop final acoperirea cheltuielilor din venituri proprii, asigurarea unei eficiente în continuă creştere.

Se spune că într-o economie de piață, toate întreprinderile suportă două constrângeri, din punct de vedere investițional:

1. rentabilitatea, condiție necesară supraviețuirii şi cu atât mai mult pentru dezvoltare;

2. limitarea resurselor financiare.

Aceste constrângeri pot fi transpuse astfel:

Procedura deciziei globale

4.1. Rentabilitatea investiţiilor

Decizia de investiţii implică acceptarea unui risc ca fluxul de venituri viitoare corespunzătoare investiţiei să fie inferior celui previzionat şi ca aceste venituri să nu acopere cheltuiala iniţială, altfel spus costul investiţiei. Dacă în ciuda riscului inerent tuturor investiţiilor se decide, totuşi, să se investească, se pune problema în ce măsură şi cu câtă precizie se poate determina rentabilitatea investiţiilor. Dacă ar fi posibilă anticiparea tuturor posibilităţilor pe care o firmă le are de a-şi investi resursele, procedura clasică de determinare a rentabilităţii investiţiilor ar fi suficientă. Teoretic aceasta presupune eliminarea într-o primă fază a proiectelor de investiţii nerentabile sau necorespunzătoare din punct de vedere al strategiei firmei, pe baza folosirii unui set de criterii de apreciere a investiţiilor: rata de rentabilitate a capitalului investit, termenul de recuperare a investiţiilor, valoarea actuală netă, rata internă de rentabilitate, analiza multicriterială, etc.

Aceste calcule se bazează pe previziuni, care datorită caracterului dinamic al proceselor economice, devin îndoielnice. Practica arată că o astfel de evaluare a proiectelor de investiţii este absolut necesară, dar nu şi suficientă, cel puţin pe termen lung. Aceasta pentru că în majoritatea situaţiilor reale, în momentul demarării investiţiilor numai o parte dintre elementele ce afectează

rentabilitatea sunt cunoscute, restul putând fi apreciate în termeni vagi. Se pune, deci, problema stabilirii rentabilității reale a investițiilor. O modalitate o reprezintă evaluarea ratei medii de rentabilitate, la care se poate aştepta întreprinzătorul în sectoarele în care activează întreprinderea, cu precizarea plafoanelor superioare şi inferioare, pentru caz de reuşită, respectiv de rezultate medii, ținând cont de caracteristicile generale ale mediului economico-financiar. În acest scop, previziunile vor avea la bază calculele de rentabilitate trecute şi prezente, pe sectoarele ce interesează întreprinderea. Pornind de la aceste date, întreprinderea va selecta valorile ratei de rentabilitate, pe care va încerca să le atingă în sectoarele respective. Oricum, conducerea întreprinderii trebuie să fie pregătită pentru toate posibilitățile şi chiar pentru imposibil.

În ceea ce priveşte resursele, optimizarea procesului decizional de adoptare a finanțării pe termen lung presupune parcurgerea următoarelor etape:

1. Analiza structurii financiare actuale
2. Previzionarea nevoilor de finanțare pe termen lung
3. Previzionarea surselor de finanțare pe termen lung

1. Analiza structurii financiare actuale

Modalitățile viitoare de finanțare şi destinațiile fondurilor băneşti vor depinde, în mod inevitabil de structura financiară actuală şi mai precis de modul în care conducerea întreprinderii a reuşit până în prezent să realizeze sau nu un echilibru financiar.

Asigurarea echilibrului financiar, atât pe termen lung, cât şi pe termen scurt, este o cerință de bază pentru dezvoltarea şi mai ales supraviețuirea întreprinderii. Întrucât fondul de rulment reprezintă unul dintre indicatorii cei mai reprezentativi în exprimarea echilibrului financiar pe termen lung, analiza structurii financiare va presupune compararea fondului de rulment cu necesarul de fond de rulment. Aceasta pentru că o regulă fundamentală a finanțării afirmă că nevoile permanente de alocare a resurselor trebuie acoperite din surse permanente.

Existența unui fond de rulment mai mare decât necesarul de fond de rulment se traduce printr-un excedent de capitaluri permanente, ce pot fi folosite de întreprindere pentru finanțarea diferitelor proiecte pe termen lung.

Existența unui fond de rulment inferior nevoii de fond de rulment se traduce printr-o insuficiență a capitalurilor permanente, ceea ce impune din partea întreprinderii o revizuire şi restabilire a structurii financiare. Altfel spus, contrar principiului de gestiune financiară, întreprinderea a utilizat o parte din sursele temporare pentru finanțarea unor nevoi permanente. Chiar dacă datoriile pe termen scurt pot fi reînnoite, există totuşi riscul reducerii sau suspendării creditelor astfel încât întreprinderea se poate afla în imposibilitatea de a-şi onora angajamentele asumate, nedispunând de lichidități pe termen scurt. În cazuri extreme se poate recurge şi la finanțarea necesităților permanente din surse temporare, cu condiția ca această modalitate de finanțarea să nu devină o obişnuință.

Bazată pe o viziune lărgită a echilibrului financiar, această regulă de gestiune financiară face abstracție de particularitățile sectoriale sau individuale. Riguroasă îti esență, ea trebuie să fie mai nuanțată în interpretare, având în vedere că bilanțul contabil – sursa de obținere a informațiilor necesare determinării echihbrului financiar – reflectă structura financiară la un moment dat, care nu este neapărat reprezentativă pe parcursul exercițiului, fiind vorba despre o stare tranzitorie. În plus, necesarul de fond de rulment evaluat poate fi foarte diferit de nevoile reale suportate pe durata exercițiului, în special în cazul activelor ciclice.

4.2. Previzionarea nevoilor de finanțare pe termen lung

Cea mai stringentă problemă legată de investiții este cea a constrângerii de finanțare, având în vedere că nevoile sunt infinite, în timp ce resursele sunt limitate.

Nevoile de finanțare vor fi apreciate numai după ce în prealabil au fost eliminate proiectele necorespunzătoare. În acest scop se realizează o ierarhie a proiectelor de investiții în funcție de obiectivele strategice ale întreprinderii, pe baza folosirii unui set de criterii de apreciere a investițiilor:

- rentabilitatea proiectelor;
- riscurile asociate proiectelor;
- legăturile cu activitățile existente;
- gradul de urgență al investițiilor.

În momentul previzionării nevoilor viitore de finanțare pe termen lung, asigurate din capitaluri permanente, nu trebuie uitate nevoile legate de operațiunile anterioare, în special anuitățile corespunzătoare împrumuturilor contractate anterior, precum şi eventuala reconstituire a fondului de rulment astfel încât să depăşească nevoia de fond de rulment.

În ansamblu, nevoile de finanțare pe termen lung pot fi sintetizate astfel:

1. Reconstituirea fondului de rulment necesară restabilirii structurii financiare (necesarul de fond de rulment actual);
2. Nevoi legate de operațiunile anterioare;
   2.1. Investiții complementare
   2.2. Rambursarea împrumuturilor contractate anterior
3. Nevoi legate de operații noi
   3.1. Investiții necorporale
   3.2. Investiții corporale -Obligatorii

De reînnoire -De modernizare -De expansiune -Strategice

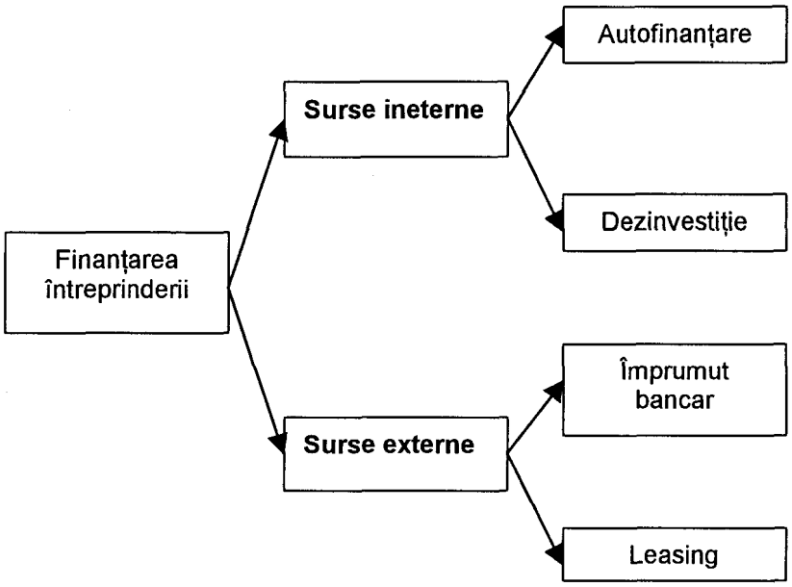
4. Investiții financiare -Participații -împrumuturi pe termen lung
5. Nevoi de fond de rulment nou (legat de expansiune)

Responsabilitatea decidenților este extrem de mare, cu atât mai mult cu cât este vorba despre alocarea pe termen lung de fonduri băneşti uriaşe, ce nu

mai pot fi recuperate. În acest context, eroarea este scumpă. Previzionarea unor nevoi de finanțare cu mult mai mici decât cele reale va antrena dezechilibre financiare cu consecințe grave pentru întreprindere. Un program de investiții poate să aibă o bună rentabilitate previzională, dar să antreneze în acelaşi timp necesități băneşti inacceptabile. Este suficient un decalaj între cheltuieli şi venituri. Astfel există două riscuri: fie ca fluxurile de venituri previzionate să fie mai mici decât cele reale, fie ca nivelul cheltuielilor antrenate pe parcursul derulării proiectelor de investiții să fie superior celor aşteptate. De aceea este cu atât mai important efortul de gândire şi anticipare a nevoilor reale de finanțare, de revizuire a programului de investiții sau eventual de găsire de noi surse de finanțare, care să echilibreze nevoile, în beneficiul întreprinderii.

Previzionarea surselor de finanțare pe termen lung

Sursele de finanțare pe termen lung la care au acces toți agenții economici pot fi grupate după cum se vede în următoarea schemă:

Surse interne de finanțare pe termen lung

Cea mai „la îndemână" sursă internă de finanțare pentru orice agent economic este *autofinanțarea.* Ea este singura resursă degajată de întreprindere însăşi, contribuind la alimentarea de manieră continuă a fondului de rulment.

Autofinanțarea este constituită din resursele generate chiar din activitățile de exploatare şi păstrate pentru finanțarea investițiilor de reînnoire şi dezvoltare, menținerea potențialului de producție, menținerea părții de piață, acoperirea riscurilor, etc.

Pentru a stabili gradul în care întreprinderea este în măsură să-şi autofinanțeze investițiile, se porneşte de la calculul capacității de autofinanțare. În acest sens, în teoria financiară se evidențiază mai multe modalități de determinare a capacității de autofinanțare. Specialiştii în finanțe apreciază că se poate defini capacitatea de autofinanțare stabilă (permanentă) prin însumarea amortismentelor, provizioanelor şi a profitului nerepartizat încă.

Autofinanțarea = CAF – Dividende

A determina posibilitățile de autofinanțare presupune, deci, stabilirea nivelului capacității de autofinanțare, din care vor fi scăzute veniturile corespunzătoare acționarilor pentru contribuția la capitalul întreprinderii.

Avantajele autofinanțării:

- Autofinanțarea asigură **autonomia financiară** a întreprinderii, ce permite flexibilizarea actului decizional. Astfel, conducerea întreprinderii poate dispune în orice moment de resursele disponibile, fără a fi presată de controlul exterior privind utilizarea acestora;
- Autofinanțarea este o sursă de finanțare necesară atât pentru a asigura **perenitatea** întreprinderii, cât şi pentru **îmbogățirea** prin contribuția la finanțarea dezvoltării sale;
- Autofinanțarea permite **evitarea unor cheltuieli importante din operațiuni financiare,** legate de rambursarea împrumuturilor, în cazul apelării la acestea şi a dobânzilor;
- Autofinanțarea constituie **o garanție, un element complementar indispensabil în acordarea împrumuturilor pe termen lung.** Împrumutătorul nu va consimți niciodată să finanțeze ansamblul nevoilor întreprinderii, luând în considerare riscurile inerente. El va solicita întreprinderii să acopere o parte din riscuri prin recurgerea la autofinanțare.

Dezavantajele autofinanțării:

- Cel mai mare dezavantaj constă în faptul că autofinanțarea este **în aparență gratuită.** Acest lucru se reflectă în abordarea neglijentă din partea decidenților a selectării investițiilor. În realitate autofinanțarea implică anumite costuri:
- **un cost al dobânzii,** în sensul că fondurile băneşti constituind autofinanțarea ar putea fi plasate la bănci. Propriu-zis este vorba despre un cost numai dacă dobânda practicată de bănci este superioară rentabilității investiției;
- **un cost al profitului,** întrucât întreprinderea tinde să-ți mărească marja beneficiilor, pentru a degaja o economisire importantă, ce se reflectă în reducerea profitului global;
- **un cost al capitalului,** deoarece conducerea întreprinderii are tendința de a diminua dividendele, pentru a-şi mări bogăția, în detrimentul acționarilor;

- în anumite situații, recurgerea la autofinanțare este echivalentă cu **încetinirea progresului firmei.** Alegând autofinanțarea, ca singură sursă de finanțare, întreprinderea se poate afla în imposibilitatea de a acoperi nevoile de investiții. Aceasta înseamnă că nedispunând de mijloace externe, varianta aleasă de conducerea întreprinderii va viza fie investiții de talie modestă, fie eşalonarea cheltuielilor pe o perioadă îndelungată. În plus, există riscul ca amânând momentul investirii, din cauza lipsei fondurilor băneşti, întreprinderea să oportunități de moment, definitiv pierdute.
- Din punct de vedere macroeconomic, principalele critici aduse autofinanțării vizează aspectul **distribuirii veniturilor din investiții în defavoarea terților** (consumatori, angajați, acționari) şi faptul că **menține economisirea într-un sector al economiei.**

Dezinvestiția reprezintă o altă modalitate de a obține resurse de finanțare din surse interne, necesare realizării programelor de investiții sau sporirii fondului de rulment, în cazul insuficienței acestuia. Principiul ce stă la baza dezinvestiției este cel al cedării de active fixe, ce se află în proprietatea întreprinderii (de exemplu terenuri, construcții), în schimbul cărora întreprinderea primeşte fonduri băneşti, pe care le va reinvesti în diferite activități, privind alte piețe sau alte produse. De asemenea, întreprinderea poate recurge la vânzarea de titluri de participații sau alte active, cu condiția ca aceste operațiuni să nu-i pericliteze activul.

Avantajul dezinvestiției constă în faptul că resursele ce provin din imobilizări sunt **surse de finanțare gratuite,** prin deducerea impozitului, cu excepția eventualei plus-valori, care se impozitează.

În măsura în care dezinvestițiile nu reduc potențialul întreprinderii, ci permit, din contră, procurarea de mijloace noi, de natură să faciliteze adaptarea sa, aceste resurse interne sunt cu atât mai utile întreprinderii, permițându-i să reducă ajutorul extern.

Sursele externe de finanțare pe termen lung

Dacă întreprinderea adoptă o politică de dezvoltare, se întâmplă frecvent ca resursele interne să fie insuficiente pentru a asigura finanțarea programului de investiții, ceea ce implică apelarea la surse externe, în principal la ***împrumuturi bancare*** *pe* ***termen lung.***

Avantajele împrumutului bancar pe termen lung:

- Reprezintă **o alternativă de finanțare viabilă,** ce permite întreprinderii să-şi acopere nevoile de finanțare relativ rapid, în măsura în care formalitățile necesare a fi îndeplinite de către cel ce solicită creditul, garanțiile, birocrația nu reprezintă, din punct de vedere al agentului economic respectiv, impedimente majore, care să-i stopeze entuziasmul investițional;

- Apelând la surse atrase, întreprinderea poate să-şi **mărească rentabilitatea capitalului investit,** în condițiile existenței unei rate de rentabilitate economică superioare ratei dobânzii (efectul de levier).

Dezavantajele împrumutului bancar pe termen lung:

- întreprinderea ce primeşte împrumutul suportă **o creştere considerabilă a cheltuielilor financiare,** prin prisma plății dobânzilor corespunzătoare împrumutului şi restituirii acestuia la termenul stabilit;
- **Impunerea de către bancă a unor garanții,** în schimbul împrumutului acordat. Prin această măsură banca îşi ia o marjă de securitate, de regulă de 30%. (Reticența băncilor în finanțarea proiectelor de investiții este explicabilă, în condițiile insuficienței capitalurilor permanente, dat fiind riscul asociat investițiilor pe o perioadă îndelungată);
- Legat de structura financiară, băncile condiționează acordarea împrumuturilor pe termen lung de suma capitalurilor proprii. Această limită presupune ca **valoarea creditului să fie mai mică sau cel mult egală cu capitalurile proprii;**
- altă limită impusă de bănci vizând structura financiară, are în vedere **cuantificarea ratei de independență financiară,** determinată ca raport între capitalurile proprii şi pasivul total, rată ce nu poate fi sub 20% (dar este prudent să fie cuprinsă între 25-30%).

Se poate spune că alegerea între finanțarea prin capitaluri proprii şi recurgerea la îndatorare este mai mult teoretică, în măsura în care există o serie de limite în calea îndatorării.

Leasingul

Deşi a apărut în SUA în anii '50, ca efect al accelerării progresului tehnic ce antrenează reînnoirea mai rapidă a bunurilor din ce în ce mai costisitoare, în România leasingul se află încă în faza de „pruncie „. Agenții economici nu se „înghesuie" să apeleze la leasing, chiar dacă este introdus şi reglementat de câțiva ani şi la noi, principalul motiv fiind costul ridicat al acestei modalități de finanțare.

Avantajele leasingului:

- din punct de vedere financiar, leasingul este o operațiune ce **nu modifică structura financiară** a întreprinderii. El nu modifică raportul între îndatorare şi capitaluri proprii şi lasă astfel întreprinderii posibilitatea să apeleze la împrumuturi. Leasingul apără, în principiu, creditul chiriaşului.
- Leasinguul este un **factor de dezvoltare şi progres. Î**ntr-adevăr, dezvoltarea tehnică este deseori frânată de limitele înguste ale mijloacelor de finanțare disponibile. Această situație rezultă cel mai adesea dintr-o saturare a capacității de îndatorare din cauza insuficienței fondurilor proprii;

- Din punct de vedere fiscal, leasingul antrenează numai **cheltuieli deductibile** (inclusiv cheltuielile legate de chirie);
- Leasingul este o **formă de finanțare foarte suplă,** deoarece costul este strâns legat de folosirea bunului închiriat. Suplețea contractului de leasing permite adaptarea la fiecare situație şi repartizarea plăților perioadei în funcție de obiectivele întreprinderii.

Dezavantajele leasingului

Principalul dezavantaj este costul ridicat al leasingului. Chiar dacă suportă comparație, în anumite situații, cu alte modalități de finanțare şi în special cu creditul pe termen mediu, procedura leasingului este mai costisitoare.

Sursele de finanțare amintite anterior sunt accesibile tuturor agenților economici, incluzând întreprinderile mici şi mijlocii. Un număr limitat de societăți pe acțiuni pot apela la surse provenind de pe piața capitalurilor, ceea ce le asigură o diminuare a riscurilor, în sensul descentralizării acestuia, prin implicarea unui număr mare de participanți: solicitatori de capital, investitori, intermediari.

De asemenea, împrumutul obligatar permite întreprinderilor să-şi planifice creşterile de fonduri pe termen lung prin resurse stabile, ce sporesc fondul de rulment în condiții de risc. Inconvenientele majore legate de împrumutul obligatar privesc formalitățile complicate şi accesul restrictiv, condiționat de garantarea de către întreprinderi a angajamentelor față de public.

4.2. Analiza procesului investițional la nivel micro şi macroeconomic

Investiția reprezintă un pariu cu viitorul, un pariu pe care nu-1 pot câştiga decât cei ce au abilitatea de a se adapta schimbărilor din mediul economico-financiar, de a-şi crea oportunități şi de a le valorifica pe cele existente.

Amplele procese de liberalizare a vieții economice, de privatizare în masă, de schimbare a legislației, de intensificare a concurenței, de deschidere a pieților impun conducătorilor de întreprinderi să adopte strategii de transformare a structurilor şi activităților întreprinderilor pentru a face față cerințelor unui mediu concurențial. Schimbarea de mentalitate în procesul decizional, de la managerul clasic, ce abordează problemele de maniera „văzând şi făcând" la managerul modern, ce adoptă stilul „anticipând şi preîntâmpinâd" este cheia reuşitei investiționale. De aceea, este necesar mai mult ca oricând ca decidentul să fie un vizionar.

Din punct de vedere al intuiției, se poate spune că agenții economici din România stau bine, din moment ce succesul programelor de investiții se datorează mai mult abilității managerilor de a crea posibilități profitabile de afaceri şi mai puțin abilității de a evalua investițiile. Descoperirea şi valorificarea oportunităților este lăudabilă, demonstrând flerul managerilor de a se orienta în

contextul unei pieţe concurenţiale dinamice. Totuşi, o decizie de o asemenea anvergură nu se poate lua la întâmplare. Alocarea cât mai bună a resurselor destinate investiţiilor necesită apelarea la instrumente din teoria economico-financiară, ce pot contribui substanţial la eficientizarea actului decizional.

Fundamentarea deciziilor de investiţii are la bază cercetarea amplă a unei multitudini de informaţii, la care trebuie să-şi aducă contribuţia un număr important de specialişti. Analizele efectuate trebuie să evidenţieze caracteristicile întreprinderii din punct de vedere economic, tehnic, social, etc. şi mediul în care aceasta evoluează.

Practica arată că, din punct de vedere al strategiei de finanţare pe termen lung, întreprinderile se pot afla în mai multe situaţii:

Unele întreprinderi sunt incapabile să-şi asigure o autofinanţare suficientă, care să le permită dezvoltarea sau măcar menţinerea potenţialului economic, din cauza înregistrării de rezultate foarte slabe;

Alte întreprinderi, deşi au obţinut rezultate satisfăcătoare, nu reinvestesc decât o mică parte din profituri, refuzând o politică de constituire a fondurilor proprii;

În cadrul anumitor întreprinderi predomină tendinţa de limitare la fonduri proprii, orientare explicabilă în perioada de redresare, dată fiind capacitatea redusă de garantare a împrumuturilor şi de achitare a dobânzilor, care pot depăşi profiturile firmei;

O parte importantă dintre întreprinderi se lansează în operaţiuni de dezvoltare, ce depăşesc capacităţile lor de finanţare. În această situaţie sunt constrânse să apeleze la credite pentru a-şi acoperi nevoile de finanţare;

În sfârşit, unele întreprinderi dispun de o finanţare instabilă în raport cu ritmul activităţilor şi trebuie să negocieze în condiţii defavorabile amânarea scadenţelor.

Aşadar deficienţele constate au la bază, pe de o parte, insuficienţa resurselor financiare necesare pentru punerea în practică a programelor de investiţii, iar pe de altă parte, gestionarea necorespunzătoare a fondurilor disponibile.

Întreprinderile care aşteaptă câştiguri stabile sunt cele mai potrivite pentru îndatorare, în condiţiile în care, rata de rentabilitate preconizată pentru mijloacele angajate este superioară costului capitalurilor împrumutate. În schimb, întreprinderile care pun în practică investiţii cu risc înalt şi venituri instabile este preferabil să apeleze preponderent la capitaluri proprii, întrucât prin îndatorare îşi pereclitează însăşi existenţa. Dacă veniturile unei întreprinderi variază foarte mult, datorită activităţii ciclice, pericolul financiar devine mai evident. Recomandabil ar fi ca întreprinderile să nu intre într-o situaţie financiară periculoasă, prin recurgerea la îndatorare, dacă riscurile asociate unei astfel de operaţiuni depăşesc capacităţile întreprinderii.

Oricum, pentru preîntâmpinarea de efecte nedorite, se impune adoptarea din timp, de către întreprindere, a unor măsuri mobilizatoare:

- asigurarea echilibrului financiar şi a unei structuri financiare corespunzătoare;
- determinarea cât mai corectă, pe baza fundamentării ştiinţifice a veniturilor, cheltuielilor şi rezultatelor investiţiilor;
- colectarea capitalurilor în funcţie de nevoi şi costuri;
- descoperirea şi utilizarea optimă a resurselor financiare;
- accelerarea circuitului capitalurilor;
- impulsionarea realizării programelor economice, etc.

Să presupunem că decidenţii dintr-o întreprindere au întocmit programele de investiţii în concordanţă cu cerinţele firmei şi că dispun de suficiente informaţii privind viitorul firmei, informaţii ce nu sunt disponibile majorităţii investitorilor. Teoretic ei ar avea garanţia reuşitei. Dar într-o piaţă eficientă, managerii sunt pasibili de reuşită, cât şi de eşec. Aceasta deoarece, pe lângă factorii de natură subiectivă, ce ţin de buna organizare şi derulare a investiţiilor, asupra rezultatului procesului decizional îşi pun amprenta o serie de constrângeri ce limitează în mod obiectiv aria de acţiune a managerilor:

1. Blocajul economico-financiar se situează pe primul loc în cadrul factorilor ce obstrucţionează creşterea economică. Întârzierile plăţilor clienţilor aduc întreprinderea în imposibilitatea de a-şi achita furnizorii, generând un adevărat „lanţ al slăbiciunilor”;

2. Ratele ridicate ale dobânzilor practicate de bănci

S-a constatat că dobânzile corespunzătoare împrumuturilor absorb circa 80% din profitul agenţilor economici, iar acest lucru are ca rezultat frânarea creşterii economice;

3. Instabilitatea legislativă

Investitorii consideră ca având o influenţă negativă nu atât inexistenţa unor legi stimulative în procesul investiţional, cât mai ales rapiditatea cu care se schimbă legislaţia. În special investitorii străini sunt alarmaţi de modificările legislative succesive, care sporesc riscurile legate de investiţii. Ori pentru a demara o investiţie este neapărat necesar ca cel ce îşi asumă acest risc să aibă garanţia că în intervalul derulării proiectelor de investiţii, datele problemei nu vor suferi modificări fundamentale.

4. Inflaţia

Între investiţie şi inflaţie există o strânsă legătură, în sensul că atunci când rata inflaţiei depăşeşte 8% corelaţia investiţii-inflaţie devine negativă. De asemenea, la 0% inflaţie se blochează anumite procese investiţionale. Rata inflaţiei fiind o necunoscută în ecuaţia investiţiei, anticiparea profiturilor este foarte dificilă în finanţarea pe termen lung;

5. Insuficienta implicare a statului în sprijinirea investiţiilor din sectoare şi ramuri strategice ale economiei. Chiar şi într-o economie de piaţă rolul statului

este major în stimularea investițiilor. Intervenția statului prin reducerea fiscalității în limite rezonabile poate influența simțitor creşterea investițiilor, stimulând-o;

6. Existența unor interese şi relații de putere ce se concretizează în imposibilitatea adoptării de decizii pe criterii economice şi blocarea mecanismelor de alocare eficientă a resurselor investiționale.

Evoluțiile, caracteristicile şi tendințele manifestate de investiții în perioada de tranziție sunt puternic influențate de aceşti factori, în sens negativ. Repercusiunile sunt vizibile cu atât mai mult la nivel macroeconomic, ca însumare a comportamentului investițional al fiecărui agent economic, în funcție de domeniul în care activează.

Analiza procesului investițional la nivel macroeconomic este foarte necesară, întrucât permite decuparea, atât la nivel global, cât şi pe ramuri şi subramuri de activitate, a orientării agenților economici din punct de vedere al investițiilor şi mai ales modul în care, prin jocul pieței, aceştia „sancționează" lipsa de stimulente din anumite sectoare, care, deşi de importanță vitală pentru economia românească, nu prezintă interes pentru investitori.

Evoluția investițiilor de după anul 1990 până în anul 1998 evidențiază trei perioade distincte:

Prima perioadă (1991-1992) se caracterizează prin scăderea drastică a volumului investițiilor în economia națională în raport cu anul de bază 1990. Astfel, în anul 1991 volumul investițiilor s-a redus cu 25,8% față de anul 1990, iar în anul 1992 scăderea a continuat, fiind de 1,1% față de anul 1991. O astfel de situație este oarecum explicabilă datorită dificultăților inerente demarajului investițional, ținând cont că trecerea la economia de piață a reprezentat un salt în necunoscut.

Pe măsură ce oamenii s-au mobilizat şi au apărut investițiile cu capital mixt şi privat, procesul investițional a cunoscut o creştere spectaculoasă, ceea ce se reflectă în a doua perioadă marcantă (1993-1996).

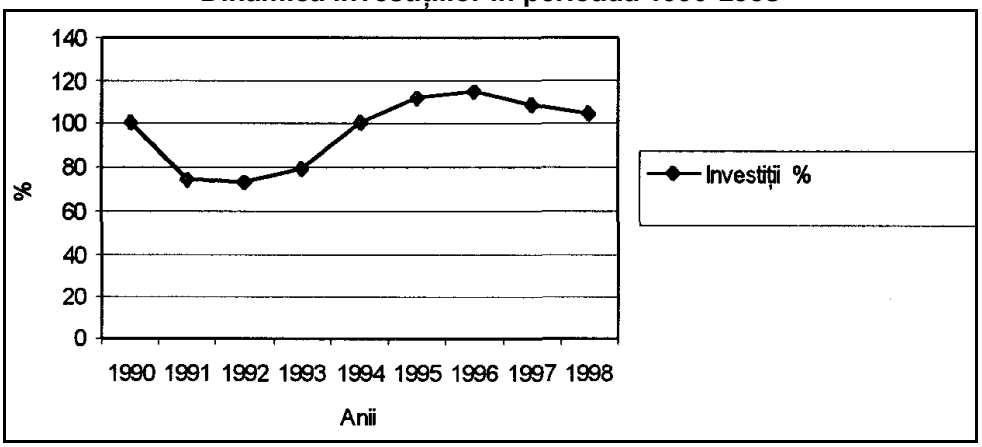
Această etapă se caracterizează prin reluarea procesului de creştere a investițiilor, determinată de multiplele transformări de sistem, ce au avut loc în economia românească. Datele statistice evidențiază o creştere continuă a volumului investițiilor în această perioadă, respectiv cu 8,4% față de anul 1992, cu 26,4% față de anul 1993, cu 10,7% față de anul 1994 şi cu 3,1% față de anul 1995. Această creştere reflectă tendința de redresare şi stabilitate în concordanță cu exigențele economiei în tranziție, bazată pe demarajul cererii ăi funcționarea mecanismelor de piață.

În sfârşit, ultima perioadă (1997-1998) scoate în evidență a faptului că investițiile au înregistrat o scădere continuă în termeni reali cu 5,4% față de anul 1996 şi respectiv cu 4,1% față de anul 1997. Se consideră că această tendință a fost influențată, pe de o parte, de impactul nefavorabil al anului electoral 1996 şi, pe de altă parte, de fragilitatea relansării economice, marcată de intensificarea blocajelor economico – financiare, valutare şi de creştere a inflației.

Tabel nr.3

Anii	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Investiții %	100	74.2	73.4	79.6	100.6	111.4	114.9	108.7	104.2

Dinamica investițiilor în perioada 1990-1998

Sursa: Anuarul statistic al României

Remarcabile în perioada 1990-1998 sunt schimbările investiționale pe forme de proprietate. Începând cu anul 1990, ponderea investițiilor private în total a crescut constant de la un an la altul. Astfel, dacă în anul 1990 ponderea investițiilor private în total era de numai 4,3%, iar investițiile mixte nu existau, în anul 1998 investițiile private reprezentau 40,5%, iar cele mixte 23,4% din totalul investițiilor. Atingerea pragului de peste 40% în ceea ce priveşte ponderea sectorului privat în investițiile totale în România este expresia adaptării la cerințele unei economii de piață autentice. Se constată scăderea substanțială ca pondere a investițiilor publice de la proporția covârşitoare de 92,5% în anul 1990 la 35,8% în anul 1998.

Această tendință de creştere a ponderii investițiilor proprietate privată şi mixtă şi de reducere a ponderii investițiilor proprietate publică în totalul investițiilor este una cât se poate de firească, urmare a proceselor de descentralizare, privatizare şi liberalizare economică, pe ansamblul activităților şi implicit sub raport investițional.

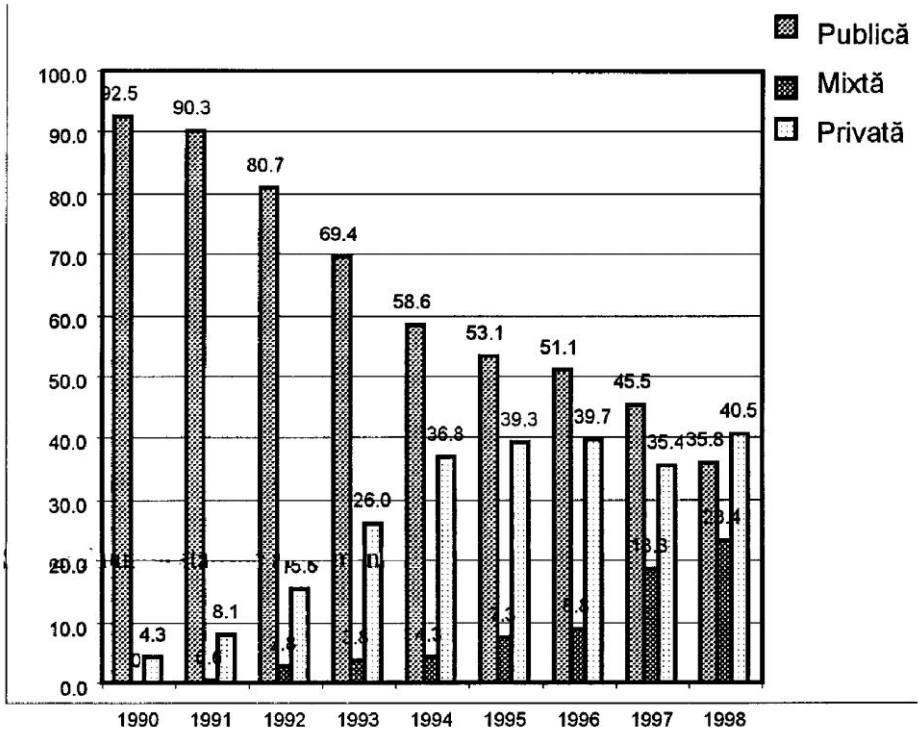
Specialiştii apreciază că această tendință de intensificare a activității investiționale în sectorul privat şi mixt va continua în anii imediat următori, deşi într-un ritm mai puțin alert, ceea ce reprezintă un element favorabil pentru reuşita tranziției în România şi stabilizarea comportamentului investițional al agenților economici.

Tabel nr.4

%

Anii	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Publica	92.5	90.3	80.7	69.4	58.6	53.1	51.1	45.5	35.8
Mixta	0	0.6	2.8	3.8	4.3	7.3	8.8	18.8	23.4
Privata	4.3	8.1	15.6	26.0	36.8	39.3	39.7	35.4	40.5

Investiții pe forme de finanțare

Sursa: Anuarul statistic al României

În ceea ce priveşte sursele de finanțare, analiza efectuată pentru perioada 1997-1999 pe totalul investițiilor evidențiază menținerea tendinței de susținere financiară a investițiilor preponderent din surse proprii. Astfel, în anul 1997 ponderea surselor proprii în finanțarea investițiilor a fost de 45,9%, urmată de o creştere la 54,9% în anul 1998 şi o uşoară scădere la 50,6% din totalul surselor de finanțare în anul 1999. Remarcabilă este creşterea ponderii creditelor bancare în finanțarea de ansamblu a investițiilor, de la 7,5% în anul 1997 la 8,5% în anul 1998 şi 12,2% în anul 1999. De menționat scăderea progresivă

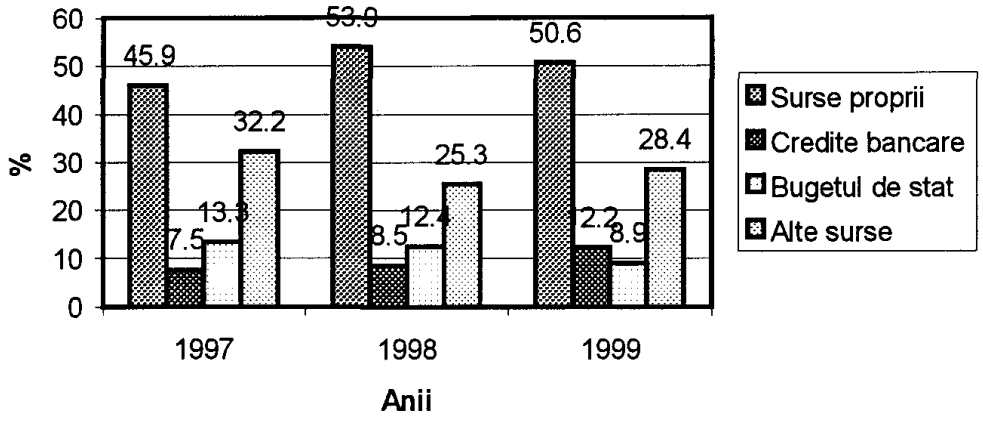
a finanțării investițiilor totale de la bugetul de stat, ponderea acestora fiind de 8,9% în anul 1999, ceea ce a însemnat o reducere cu 3,5% ca pondere față de anul 1998 şi cu 4,4% față de anul 1997. Alte surse reprezintă mai mult de un sfert din sursele de finanțare a investițiilor, cu o pondere cuprinsă în perioada 1997-1999 între 25,3% şi 33%.

Tabel nr.5

%

Investiții totale	1997	1998	1999
Surse proprii	45.9	53.9	50.6
Credite bancare	7.5	8.5	12.2
Bugetul de stat	13.3	12.4	8.9
Alte surse	32.2	25.3	28.4

Investițiile totale pe surse de finanțare

Sursa: Buletinul statistic lunar

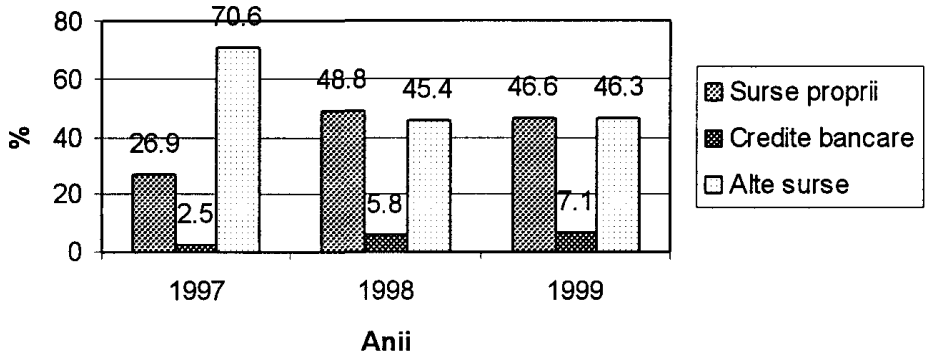
Din punct de vedere al surselor de finanțare, se constată faptul că agenții economici au decis să finanțeze investițiile predominant din surse proprii, într-o proporție ce variază de la 45,9% în anul 1997 la 53,9% în anul 1998 şi respectiv 50,6% în anul 1999. Fondurile provenite de la bugetul de stat şi-au diminuat ponderea de 13,3% în anul 1997 la 12,4% în anul 1998 şi la 8;9% în anul 1999, în timp ce a crescut apelarea la credite bancare, acestea reprezentând în totalul investițiilor 7,5% în anul 1997, 8,5% în anul 1998 şi 12,2% în anul 1999. Alte surse (fondurile populației, fondurile extrabugetare sau alocate de FPS, capitalul străin) au avut o contribuție oscilantă în finanțarea investițiilor pe ansamblu, variind de la 32,2% în anul 1997 la 25,3% în anul 1998 şi 28,4% în anul 1999.

Tabel nr.6

%

Investiţii ale agenţilor economici cu capital privat	1997	1998	1999
Surse proprii	26.9	48.8	46.6
Credite bancare	2.5	5.8	7.1
Bugetul de stat	X	X	X
Alte surse	70.6	45.4	46.3

Investiţiile agenţilor economici cu capital privat pe surse de finanţare

Sursa: Buletinul statistic lunar

Datele statistice evidenţiază orientarea agenţilor economici cu capital privat spre finanţarea investiţiilor în special din surse proprii şi alte surse în anii 1998 şi 1999. Astfel, dacă în anul 1997 sursele proprii reprezentau numai 26,9% din totalul surselor de finanţare a investiţiilor, în anii 1998 şi 1999 acestea au ajuns la 48,8% şi respectiv 46,6%. Creditele bancare, deşi au crescut ca pondere de la 2,5% în anul 1997 la 5,8% în anul 1998 şi 7,1% în anul 1999, au totuşi o contribuţie modestă în finanţarea investiţiilor din sectorul privat, datorită ratelor ridicate ale dobânzilor şi dificultăţilor de rambursare a creditelor. Pentru agenţii cu capital privat nu se pune problema finanţării de la bugetul statului, în schimb, semnificativă este finanţarea investiţiilor din capital străin, fonduri extrabugetare, fonduri alocate de FPS şi fonduri ale populaţiei. Deşi ponderea acestor surse a scăzut considerabil de la 70,6% în anul 1997 la 45,5% în anul 1998, urmată de o relativă menţinere la 46,3% în anul 1999, contribuţia altor surse în finanţare este considerabilă, ceea ce în condiţii de criză le-ar putea crea probleme agenţilor economici.

Analiza investiţiilor pe principalele activităţi ale economiei naţionale în perioada 1990-1998 evidenţiază că aproape jumătate din volumul total al in-

vestiţiilor s-a concentrat în **industrie,** ponderea acestora variind în totalul investiţiilor între 56,6% în anul 1992 şi 36,9% în anul 1994. Din punct de vedere al dinamicii, se constată că investiţiile în industrie au cunoscut o scădere în raport cu anul de bază 1990 (deşi în anul 1992 a avut loc o uşoară creştere de 6,4% faţă de anul 1991) până în anul 1995, când procesul investiţional în industrie s-a relansat. Astfel, în anul 1995 creşterea investiţiilor faţă de anul 1990 a fost de 12,4%, iar faţă de anul anterior de 25,4%. O creştere de 8,1% s-a înregistrat şi în anul 1996 faţă de anul 1995, ceea ce a însemnat o sporire semnificativă cu 21,5% faţă de anul 1990. Anii 1997 şi 1998 au fost marcaţi de reducerea treptată faţă de perioada precedentă a investiţiilor în industrie, ca şi la nivelul economiei naţionale în ansamblu. Această scădere a fost de 5,7% în anul 1997 faţă de anul anterior şi de 2,2% în anul 1998 faţă de anul 1997. De remarcat că volumul investiţiilor a crescut faţă de anul 1990 cu 14,6% în anul 1997 şi cu 12,1% în anul 1998.

În ceea ce priveşte activităţile industriale, ponderea cea mai mare a investiţiilor revine industrie prelucrătoare (între 44,1% şi 66,5% din totalul investiţiilor în industrie), urmată de investiţiile privind energia electrică şi termică, gaze şi apă (între 18,7% şi 35%) şi industria extractivă (în scădere de 25,7% la 14%). Cele mai însemnate creşteri, ca dinamică, au avut loc la investiţiile pentru edituri, poligrafie (de 11,1 ori faţă de anul 1990), industria tutunului, mijloace de transport rutier, prelucrarea lemnului, industria alimentară şi băuturi, iar cea mai mare reducere s-a constat la investiţiile pentru extracţia şi prelucrarea cărbunelui (-89,2% în anul 1998 faţă de anul 1990).

Un aspect deosebit de semnificativ este creşterea ponderii **comerţului** în volumul total al investiţiilor de la 6,6% în anul 1992 la 11,9% în anul 1998. Intensificarea activităţii comerciale se reflectă în faptul că volumul investiţiilor în această ramură a fost în anul 1998 aproape de 3 ori mai mare faţă de anul 1990 (+ 288,2%). Evoluţia investiţiilor în comerţ a fost însă fluctuantă de la un an la altul. Astfel, o creştere considerabilă s-a înregistrat în anul 1993 faţă de anul 1992 (+52,4%), urmată de o scădere cu 9% în anul 1994 faţă de anul anterior. Anii 1995 şi 1996 au cunoscut o sporire a investiţiilor în comerţ în raport cu anul anterior de 14% şi respectiv 16,1%, urmată de o reducere de 24,5% a volumului investiţiilor în anul 1997 faţă de anul 1996 şi din nou o creştere substanţială de 28,9% în anul 1998 faţă de anul 1997.

Agricultura reprezenta în anul 1991 ramura în care se alocau 9,6% din fondurile totale de investiţii, pentru ca în anul 1998 ponderea să fie doar de 6,5%. Cea mai mare pondere a investiţiilor în agricultură s-a înregistrat în anul 1994 (18,7%), an în care a avut loc de altfel ce mai mare creştere din punct de vedere al analizei indicatorilor cu baza în lanţ (+26,4% faţă de anul 1993). În perioada 1994-1998 investiţiile în agricultură au depăşit valorile realizate în anul 1990 cu până la 14,9% (în anul 1996). Deşi în anii 1997 şi 1998 investiţiile în agricultură au fost mai mari faţă de anul de referinţă, s-a înregistrat o uşoară scădere faţă de anul anterior de 5,4% în anul 1997 şi respectiv de 4,1% în anul 1998.

Investiţiile în **transporturi,** deşi deţin în totalul investiţiilor o pondere semnificativă, cuprinsă între 11,2% în anul 1993 şi 5,3% în anul 1997, au cunoscut o scădere dramatică faţă de anul 1990, punctul culminant fiind anul 1997 (-74,8%). Chiar dacă în anul 1993 a avut loc o creştere de 140,4% faţă de anul 1992, de 16,1% în anul 1996 faţă de anul 1995 şi de 4% în anul 1998 faţă de anul 1997, în perioada 1991-1998 nu s-a reuşit să se atingă decât un volum maxim al investiţiilor în transporturi (în anul 1993) reprezentând aproximativ jumătate faţă de anul 1990 (-43,6%).

Cea mai spectaculoasă creştere au înregistrat-o investiţiile legate de **activităţi financiare, bancare şi asigurări,** care reprezentau în anul 1991 2,1% din totalul investiţilor, ajungând în anul 1998 la o pondere de 5%, corespunzătoare unei creşteri de 60,3 ori faţă de anul 1990.

De asemenea, investiţiile legate de **poştă şi telecomunicaţii** au marcat un salt important ca pondere de la 2,3% în anul 1992 la 7,6% în anul 1998 în totalul investiţiilor. Creşterea a fost progresivă de la an la an, începând cu o sporire de 10,2% în anul 1991 până la mărirea fondurilor investiţionale de 18,4 ori în anul 1998 faţă de anul 1990.

În perioada 1995-1998 au crescut investiţiile în administraţia publică, învăţământ, sănătate, comparativ cu anul 1990, chiar dacă ponderea acestora este foarte mică.

Concluzionând, industria rămâne ramura de activitate preponderentă din punct de vedere investiţional, urmată de servicii. În industrie, constituirea şi dezvoltarea agenţilor economici cu capital privat a avut evoluţia cea mai lentă, investitorii orientându-se spre industrii cu grad redus de prelucrare, bazate pe resurse de materii prime existente în România. În schimb, serviciile s-au dezvoltat rapid şi în cadrul acestora îndeosebi comerţul, activităţile financiare, bancare şi asigurări, ceea ce reflectă înclinaţia agenţilor economici spre investiţii pe termen scurt, care aduc un profit rapid şi nu antrenează fonduri băneşti foarte mari. Agricultura este singura ramură a economiei în care sectorul privat a avut ponderea cea mai mare de la începutul perioadei de tranziţie, acesta fiind reprezentat în principal din gospodăriile populaţiei şi dintr-un număr de asociaţii agricole, cu sau fără personalitate juridică. Iniţial, privatizarea de amploare ce s-a produs în agricultură ca urmare a aplicării legii fondului funciar nr. 18/1991, a conferit acestei activităţi rolul determinant. Ca urmare a slabei capitalizări a noilor proprietari, creşterea economică pe seama agriculturii nu a mai fost posibilă, contribuţia principală a sectorului privat revenind implicării în industrie şi în sfera serviciilor.

Toate aceste aspecte evidenţiază dispersarea activităţilor investiţionale în domenii de mai mică importanţă pentru economie, uneori speculative şi abordarea insuficientă a investiţiilor strategice. Aşadar, chiar dacă procesul investiţional din ultimii ani a cunoscut o redresare, evoluţia investiţiilor din România este departe nu numai de necesităţi, ci şi de posibilităţi, dinamica nesatisfăcătoare a investiţiilor, ca volum şi structură, fiind cauză, dar şi efect în întârzierea restructurării şi consolidării economiei româneşti.

Capitolul 5
FINANȚAREA INTERNAȚIONALĂ A FIRMELOR ROMÂNEŞTI ÎN PERIOADA TRANZIȚIEI

Tranziția economiei româneşti spre economia de piață se confruntă cu o problematică complexă, distorsionată, determinată preponderent de comportamentul autorității şi întreprinderilor publice, de nucleul financiar oneros, de atitudinea managerială individualistă, de inadecvarea proceselor de privatizare etc. şi ca o consecință a disfuncțiilor şi denaturărilor induse în sistemul economic național, această problematică este întreținută de inapetența capitalului străin în a penetra structurile economice într-un mod profitabil şi durabil.

Firmele româneşti decapitalizate şi detehnologizate, neprotejate şi nestimulate fiscal şi creditorial, sunt „fixate" într-un blocaj financiar generalizat, fiind expuse, datorită devalorizării irealiste a activelor, unor capturări ilicite şi ilegale din partea unor parteneri externi nesemnificativi, speculativi, neproductivi.

Fără potențial financiar intern semnificativ, sistemul economic românesc este plasat în postura cenuşăresei în căutarea surselor financiare necesare relansării.

Este evident, ca după 11 ani de tranziție spre decapitare, sursele externe de finanțare au devenit din complementare, prioritare, fluxurile financiare internaționale intersectând încă insuficient economia românească.

Analiza finanțării internaționale a firmelor se realizează sub două aspecte:

1. finanțarea comercială pe termen scurt, mediu şi lung;
2. finanțarea pe termen lung sau investițională.

5.1. Finanțarea comercială pe termen scurt, mediu şi lung

De regulă, fluxurile financiare în finanțarea comercială îmbracă forma creditelor, a împrumuturilor bancare, acordarea acestora presupunând trei momente distincte, interconectate: finanțarea, refinanțarea, asigurarea. Refinanțarea apare în cazul finanțărilor comerciale pe termen mediu sau lung, realizându-se prin mobilizarea de resurse pe piețele de capital, dar şi prin „lichidarea" temporară a titlurilor sau hârtiilor de valoare pe piețele monetare şi bancare.

Pe piețele internaționale firmele româneşti dispun de modalități diverse de *finanțare comercială pe termen scurt* şi anume:

- creditul bancar direct;
- avansul în cont curent, constituind o facilitate acordată clienților în cazul unor fluctuații pasagere a soldurilor acestora;

- credite în cont curent (descoperire de cont) în limitele unui plafon anual prestabilit, utilizabile la nevoie;
- credite de prefinanțare specializate, utilizabile pentru pregătirea pentru export a unui produs determinat;
- avans pe documente de mărfuri, cu forma sa particulară – creditul pe bază de warant, gajul asupra mărfurilor constituind garanția creditului;
- creditul de scont, care se acordă pe baza emiterii unui titlu de credit comercial (cambie, bilet la ordin) negociabil;
- creditul de accept, asemănător creditului de scont, putând fi acordat atât în favoarea importatorului cât şi a exportatorului, oferind posibilitatea tragerii de cambii;
- factoring-ul de export, permite cedarea creanțelor de către exportator unor instituții specializate contra unui comision;
- acreditivul documentar, în diferitele sale forme, pe termen scurt şi foarte scurt, incumbă o formă de garantare.

Modalitățile de *finanțare generale pe termen mediu şi lung,* utilizate pe plan internațional, cuprind atât tehnici tradiționale precum: creditul furnizor, creditul cumpărător, liniile de credit financiare şi comerciale, credite guvernamentale sau cele ale instituțiilor financiar-bancare internaționale, precum şi tehnici moderne, care intersectează şi sfera finanțării investiționale, precum forfetarea şi leasing-ul.

Realizarea finanțărilor comerciale generează operațiuni valutare pe piețele monetare internaționale care asigură atragerea, redistribuirea şi convertirea fondurilor financiare pe plan internațional. În acelaşi sens, mobilizarea fondurilor financiare se realizează şi pe piața de capital pe termen mediu, finanțarea asigurându-se de un grup de bănci constituite într-un consorțiu sub conducerea unei bănci coordonatoare.

Situația finanțării comerciale a agenților economici, publici şi privați, din România în perioada 1994-1999 este prezentată în tabelul de mai jos:

Tabelul nr.7

Nr. crt.	Indicatorul	UM	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1.	Credite pe termen mediu şi lung	Mil.S	-3	-6	5	11	22	26
1.1	Credite export firme	Mil.S	18	-2	0	-4	-7	4
1.2	Documente de export firme	Mil.S	1	59	11	37	38	16
2.	Angajamente pe termen mediu şi lung	Mil.S	598	743	611	672	741	524
2.1	Credite import firme	Mil.S	404	263	365	508	609	463
2.2	Documente de import firme	Mil.S	107	81	79	-56	-108	-171
3.	Creanțe pe termen scurt	Mil.S	-100	-115	36	-119	49	-37
3.1	Credite export	Mil.S	-10	-9	-4	-24	36	-21
3.2	Documente export	Mil.S	-90	-106	40	95	13	-16
4.	Angajamente pe termen scurt	Mil.S	75	33	136	-217	-560	95

Nr. crt.	Indicatorul	UM	1994	1995	1996	1997	1998	1999
4.1	Credite import	Mil.S	48	106	-83	-68	-236	114
4.2	Documente import	Mil.S	27	-73	219	-149	-324	-213
5.	Creanțe (total)	Mil.S	-103	-121	41	-108	71	-11
6	Angajamente (total)	Mil.S	673	773	747	455	181	619

Analiza tabelului ne oferă unele concluzii referitoare la finanțarea comercială în perioada 1994-1999, în România:

a) pe ansamblu, fluxurile de creanțe, reflectate prin solduri, au fost mult mai mari decât fluxurile pasive, de angajamente, România situându-se în acest sens în postura unui debitor constant;

b) soldurile fluxurilor de creanțe sunt preponderent negative, evidențiind menținerea debitelor nerecuperate, în deosebi în cazul creditelor pe termen scurt, cu preponderentă pe documente de export;

c) fluxurile de angajamente prezintă solduri pozitive, evidențiind gradul de îndatorare determinat de operațiunile comerciale, îndatorare generată îndeosebi de angajamentele pe termen mediu şi lung, pe fluxul de credite primite pentru export.

Contribuția finanțării comerciale internaționale la realizarea fluxurilor comerciale externe ale României în perioada analizată, este evidențiată în tabelul de mai jos:

Tabelul nr.8

Nr. ctr.	Intervalul	UM	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1.	Valoarea exporturilor	Mil.$	6151	7910	8085	8431	8302	8503
2.	Finanțare exporturi	Mil.S	659	613	512	461	336	579
3.	Gradul de finanțare (2:1)	%	10,7	7,7	6,3	5,5	4,0	6,8
4.	Valoarea importurilor	Mil.S	6562	9487	10555	10411	10927	9595
5	Finanțare importuri]	Mil.$	1317	1841	1504	2298	2672	2206
6.	Gradul de finanțare (5:4)	%	20,1	19,4	14,3	22,1	24,4	23,0

Datele din tabel evidențiază, pe de o parte, că exporturile româneşti beneficiază de o finanțare internațională de sub 10%, ajungând în 1998 la un grad de finanțare de 4%, în timp ce importurile româneşti din străinătate realizează în perioada analizată un grad de finanțare internațională de peste 20 %, anul 1996 atingând un minim de 14%.

În acest sens, două fenomene comerciale sunt manifeste:

- o susținere financiară externă insuficientă a exporturilor româneşti, datorită atât calității, structurii şi oportunității acesteia, dar şi riscurilor care le însoțesc;
- o evidentă motivare financiară pentru susținerea financiară a importurilor, nu în ultimul rând, pentru penetrarea piețelor româneşti, pentru „supravegherea" comercială a acestora.

Informațiile din cele două tabele relevă faptul că finanțarea comercială internațională a firmelor româneşti este insuficientă, este împovărătoare pe termen lung, este adesea oneroasă şi impersonal, tendențioasă.

5.2. Finanțarea investitională internațională

- Investiția reprezintă renunțarea la o parte din consumul curent pentru un posibil şi incert consum viitor. Dacă economisirea reprezintă un consum amânat, investiția se constituie ca un consum sacrificat în prezent, având un caracter real, putând contribui la creşterea în viitor a producției. Fără a exista o delimitare precisă, ci mai mult nuanțată, există două tipuri de investiții: *financiare şi reale.*

Pe plan internațional, modalitățile de realizare a investițiilor sunt diverse, ele putând fi grupate în următoarele categorii:

a) cumpărarea de acțiuni de pe o piață străină sau emise de o firmă din altă țară;

b) achiziționarea de obligațiuni de pe o piață străină sau emise de o firmă străină;

c) constituirea unor societăți noi sau deschiderea unor filiale într-o altă țară;

d) acordarea unui credit financiar unui agent economic dintr-o altă țară sau unui agent economic străin care operează pe propria piață;

e) preluarea unei firme străine sau fuzionarea cu o firmă străină;

f) participarea cu capital investițional la constituirea de societăți mixte;

g) încheierea de contracte internaționale (în anumite condiții) de leasing sau franchising (dacă leasingul reprezintă un credit profesional care comportă un contract de închiriere a echipamentelor, însoțit de promisiunea de vânzare în favoarea locatarilor, franchising-ul reprezintă un contract prin care o întreprindere cedează unor întreprinderi independente, în schimbul unor redevențe, dreptul de a prezenta, sub firma şi marca sa, pentru a vinde produse sau presta servicii).

În practica internațională există două tipuri de investiții:

- *investiții directe,* atunci când are loc transferarea către agentul investitor a posibilității de control şi decizie asupra firmei beneficiare a investițiilor;
- *investipi de portofoliu* care reprezintă un plasament pur financiar. Intre cele două tipuri de investiții există o zonă de intermediere, în care este greu de trasat frontiera care le delimitează.

În evoluție, în relațiile economice internaționale s-au afirmat operatorii economiei internaționale, care reprezintă întreprinderi naționale ce desfăşoară în mod sistematic activități de import-export, operatori având un puternic specific național. Treptat aceşti operatori evoluează pe calea investițiilor internaționale de capital şi a transformării în operatori transnaționali (multinaționali), cel

mai semnificativ tip de astfel de operatori fiind corporația transnațională (societăți, întreprinderi). *Corporația transnațională* poate fi definită ca un ansamblu de întreprinderi controlate de la un sediu central şi care îşi desfăşoară activitatea în mai multe țări.

Finanțarea investiponală internațională este o finanțare pe termen lung şi mediu, implicând, din partea investitorului, înghețarea unor fonduri financiare, asumarea unor riscuri, dar şi posibila încasare a unor surplusuri financiare, iar din partea beneficiarului costuri de natură diferită, evident în funcție de modalitatea de investire.

Din perspectiva beneficiarul finanțării, finanțarea investițională internațională poate fi asigurată din trei surse:

a) *finanțarea directă sau plasamentul privat,* care reprezintă fonduri obținute direct de la un investitor sau un număr mare de investitori particulari, dar şi instituții financiare precum bănci, societăți de asigurări, fonduri de pensii;

b) *finanțarea publică,* în acest caz beneficiarul apelând la bănci specializate (de investiții) pentru a vinde titluri de valoare unui număr mare de investitori, particulari sau instituții financiare;

c) *finanțarea de susținere,* asigurată de organisme financiare internaționale pe bază de programe, proiecte, urmărind atât realizarea unor investiții în economiile beneficiare (de regulă slab dezvoltate), dar şi formarea percepției investiționale a investitorilor publici sau privați, captarea încrederii şi asumarea riscurilor.

Finanțarea directă semnifică plasamentul privat al fondurilor financiare în titluri de valoare precum obligațiuni, acțiuni comune şi preferențiale sau împrumuturi la termen. De regulă, acest plasament se realizează de instituții financiare specializate care acționează numai ca agent şi nu garantează subscrierea titlurilor de valoare. Pieţele financiare internaționale au determinat dereglementări şi dezintermedieri semnificative însoțite de inovații instrumentale şi proceduale. În cazul acțiunilor comune, achiziționarea acestora impune acționariatului împărțirea veniturilor, controlului şi riscurilor, acțiunile comune neobligând firma să plătească sume fixe către acționari, însă costurile de subscriere şi distribuire fiind relativ mari.

Finanțarea publică, intermediată de instituții financiare internaționale specializate se realizează prin mecanisme complexe şi diverse, care asigură transferul eficient al fondurilor între persoanele care economisesc şi investitori (cei care realizează investiția reală). Instituția financiară specializată exercită funcțiile de subscriere, consultanță şi distribuire a titlurilor de valoare, costurile de emisiune măsurând de obicei comisionul brut de subscriere.

Finanțarea investițională internațională se realizează şi printr-o diversitate de instrumente de îndatorare pe termen lung: împrumuturi pe termen lung, obligațiuni, efecte garantate şi negarantate, datorii negociabile sau nu pe o piață, etc.

Î*mprumuturile pe termen lung* au avantaje majore față de ofertele publice de valori mobiliare – viteză, flexibilitate, costuri reduse de emisiune -fiind negociate direct între ofertantul şi beneficiarul împrumutului, rata dobânzii putând fi fixă sau variabilă. Adesea, investitorii instituționari de pe piețele financiare internaționale solicită compensații suplimentare, precum opțiunea de a cumpăra acțiuni comune (bonuri de subscripție).

Piața internațională obligatară constituie o componentă majoră a finanțării internaționale a firmelor îmbrăcând fie forma obligațiunilor străine (exprimate în moneda țării investitorilor financiari), fie forma euroobligațiunilor (exprimate în altă monedă decât a țării în care sunt vândute). Incertitudinea ratelor dobânzii a condus la o multitudine de inovații financiare pe piața obligațiunilor, cu impact asupra deciziilor firmelor privind tipul datoriilor emise (obligațiuni acoperite de mărfuri, obligațiuni cu dobândă flotantă, obligațiuni riscante).

În vederea creşterii atractivității valorilor mobiliare emise de o firmă pentru o gamă largă de investitori, managerul financiar poate utiliza valori mobiliare asociate de natura *oppunilor* (contracte care oferă deținătorilor dreptul de a cumpăra sau vinde un titlu, la un preț predeterminat, într-o perioadă specificată de timp), *titlurilor convertibile,* etc.

Modalitățile şi instrumentele de finanțare investițională internațională sunt complexe şi diverse, oferind posibilități şi oportunități cât mai adecvate cerințelor investitorilor şi beneficiarilor, generând o rețea complicată de fluxuri financiare pe plan internațional.

Economia României în perioada de tranziție este obligată să se integreze ca beneficiar de finanțări internaționale, în această rețea de fluxuri şi circuite, constituirea, dezvoltarea şi consolidarea economiei de piață neputându-se realiza fără participarea investițională a capitalurilor internaționale.

O prezentare sintetică a finanțării investiționale internaționale în România, în perioada 1994-1999, este prezentată mai jos:

Nr. crt.	**Indicatorul**	**1994**	**1995**	**1996 1997**	**1998**	**1999**
1	Investiții directe	342	420	265 12220	2052	1068
2	Investiții de portofoliu	0	54	1222 1057	478	159
3	Credite şi împrumuturi FMI	347	56	0 164	0	72
4	Alte împrumuturi pe termen lung	417	271	411 673	130	272
	Total	1106	801	1898 3114	2660	1571

Datele din tabel permit formularea următoarelor concluzii:

a) pe ansamblu, finanțarea internațională pe termen lung, cu impact direct sau nu investițional, a evoluat inconstant, cu un maxim în anul 1997 şi cu un minim 1995, raportul dintre acestea fiind de 3,9;

b) fluxurile emergente de investiții directe au evoluat modest în primii trei ani ai perioadei analizate, cunoscând în următorii trei ani salturi şi căderi bruş-

te, maximul fiind înregistrat în 1998, când ponderea intrărilor de capital din investiții directe a reprezentat 77 % în totalul intrărilor de capital pe termen mediu şi lung;

c) investiții de portofoliu, speculative, au înregistrat creşteri semnificative în anii 1996, 1997, determinate în special de atractivitatea ratei dobânzii la intrările de valută;

d) creditele de susținere au fost mici, datorită în special ritmului şi calității reformei economice din România, neîndeplinirii de către aceasta a condițiilor stipulate pentru acordarea acestor credite. Fluxurile investiționale de capital străin în România au provenit în

proporție de cea. 50% din țările U.E. (44,9% în 1990, 52,7 % în 1993, 42,7 % în 1997, 49 % în 1999), influențate atât de cursul dolarului pe piețele financiare, cât şi de caracteristicile mediului economic din România.

În perioada 1990-1999, din totalul societăților comerciale înmatriculate cea. 9,8 % au fost societăți cu participare străină de capital. Din capitalul social subscris de aceste societăți, 29% a fost subscris în valută, iar din acesta 72% îl reprezintă investitorii care au subscris capital în valoare de peste 1 milion $.

Investiția străină directă constituie componenta cea mai activă, în cadrul fluxurilor financiare internaționale, care poate contribui la relansare, restructurare şi creştere economică. Pe plan mondial, structura stocurilor de intrări de investiții străine evidențiază că în anul 1997, 68% dintre acestea au avut ca destinație țările dezvoltate, 30,2 % – țările în curs de dezvoltare şi 1,8 % – țările din Europa Centrală şi de Est, la nivel global țările dezvoltate investind (deci ieşire de investiții directe) cea. 360 miliarde dolari.

Implicațiile economice ale investițiilor străine directe în România sunt multiple, printre acestea enumerându-se :

a) creşterea investițiilor de capital total în economie;

b) accesul la tehnologii moderne;

c) promovarea managementului modern;

d) penetrarea piețelor de desfacere;

e) sprijinirea privatizării şi restructurării;

f) ameliorarea echilibrului balanței comerciale;

g) creşterea veniturilor bugetare.

Amplificarea fluxurilor de capital străin depinde de o multitudine de factori, precum:

- capacitatea de a atrage capital străin (reglementări, instituții, atitudini);
- calitatea climatului investițional (regim comercial liber, stimulente, eliminarea barierelor, discriminărilor, diminuarea rolului statului, etc.);
- corupția şi birocrația;
- politicile economice promovate;
- acordarea tratamentului național.

O componentă esențială a promovării fluxurilor investiționale străine o reprezintă stimulentele, fiscale şi nefiscale, prin care nu trebuie distorsionat mediul concurențial în formare.

În perioada 1990-1999, o serie de cauze au inhibat pătrunderea investițiilor străine în România, care se plasează, din punct de vedere al valorii stocului de investiții străine pe cap de locuitor, printre ultimele locuri în Europa Centrală şi de Est, aceasta fiind de 12 ori mai mic decât în Ungaria.

Cauzele principale au fost următoarele:

a) absența unor politici industriale;

b) menținerea neclarității în problema proprietății;

c) nivelul ridicat al fiscalității;

d) instabilitatea legislativă;

e) insuficienta dezvoltare a sistemului financiar şi bancar.

În condițiile în care România va crea spațiul economic adecvat manifestării instituționale a mecanismelor economice de piață şi integrării economiei naționale în sistemul economic european şi internațional, fluxurile financiare internaționale se vor afirma ca o componentă importantă a dezvoltării economice.

ANEXA NR.1

INVESTIŢII PE ACTIVITĂŢI ALE ECONOMIEI NAŢIONALE

milioane lei preturi curente

Activităţi ale economiei naţionale	*Perioada*							
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Total	***314014***	***888566***	***2821819***	***8004621***	***12995498***	***20945285***	***44134654***	***60515246***
Agricultura	29998	90550	186269	1499752	1394662	2353027	2759441	3918215
%	9,6	10,2	6,6	18,7	10,7	11,2	6,3	6,5
Silvicultura, exploatare forestiera	1598	5170	10111	28805	25679	74392	130389	170173
si economia vanatului %	0,5	0,6	0,4	0,4	0,2	0,4	0,3	0,3
Industrie 1)	171276	502633	1410758	2951821	5402401	9186765	19771596	27568154
%	54,5	56,6	50,0	36,9	41,6	43,9	44,8	45,6
Constructii	6494	22778	78207	431006	678777	1309762	3675775	4226869
%	2,1	2,6	2,8	5,4	5,2	6,3	8,3	7,0
Comert, hoteluri si restaurante	13788	58655	272538	678572	1144195	2070976	3868323	7220258
%	4,4	6,6	9,7	8,5	8,8	9,9	8,8	11,9
Transport si depozitare	32587	56993	316794	750270	710477	1286452	2332571	3472691
%	10,4	6,4	11,2	9,4	5,5	6,1	5,3	5,7
Posta si telecomunicatii	2604	20359	134150	300147	368413	761082	3015668	4588900
%	0,8	2,3	4,8	3,7	2,8	3,6	6,8	7,6
Activitati financiare, bancare	2435	18783	80560	311258	471923	830570	2070794	3001979
si de asigurari %	0,8	2,1	2,9	3,9	3,6	4,0	4,7	5,0
Administratie publica	3454	7995	56304	291820	577847	808895	2703352	2286954
%	1,1	0,9	2,0	3,6	4,4	3,9	6,1	3,8
Invatamant	3212	3624	16883	67226	109026	295128	709756	768326
%	1,0	0,4	0,6	0,8	0,8	1,4	1,6	1,3
Sanatate si asistenta sociala	4070	8496	20627	43398	104778	166075	355513	581034
%	1,3	1,0	0,7	0,5	0,8	0,8	0,8	1,0
Celelalte activitati ale economiei nationale	42498	92530	238618	650546	2007320	1802161	2741476	2711693
%	13,5	10,4	8,5	8,1	15,4	8,6	6,2	4,5

Notă: % reprezintă ponderea activităţii respective în totalul investiţiilor

ANEXA NR. 2

INDICII INVESTITIILOR PE ACTIVITATI ALE ECONOMIEI NATIONALE (1990=100)

Ramuri ale economiei naţionale		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Total	**bf**	**74,2**	**73,4**	**79,6**	**100,6**	**111,4**	**114,9**	**108,7**	**104,2**
	bl		**98,9**	**108,4**	**126,4**	**110,7**	**103,1**	**94,6**	**95,9**
Agricultura	bf	39,2	31,9	20,3	86,5	52,5	55,5	29	28,7
	bl		81,4	63,6	426,1	60,7	105,7	52,3	99,0
Silvicultura, exploatare forestiera	bf	38,9	45,6	31,2	35,8	21,4	40	29,3	26
si ec. vanatului	bl		117,2	68,4	114,7	59,8	186,9	73,3	88,7
Industrie 1)	bf	91	96,8	91,6	89,6	112,4	121,5	114,6	112,1
	bl		106,4	94,6	97,8	125,4	108,1	94,3	97,8
Constructii	bf	43,9	55,4	61,7	136,7	146,4	180,2	230,7	177,8
	bl		126,2	111,4	221,6	107,1	123,1	128,0	77,1
Comert, hoteluri si restaurante	bf		193,9	295,5	268,9	307,1	356,5	301,2	388,2
	bl			152,4	91,0	114,2	116,1	84,5	128,9
Transport si depozitare	bf	52,8	27,4	56,4	40,3	26	30,2	25,2	26,2
	bl		51,9	205,8	71,5	64,5	116,2	83,4	104,0
Posta si telecomunicatii	bf	110,2	259,1	622,9	718,8	616,7	820,8	16 ori	18.4 ori
	bl		235,1	240,4	115,4	85,8	133,1		
Activitati financiare, bancare,de asigurari	bf	612,7	17 ori	26 ori	44 ori	47 ori	53 ori	61 ori	60.3 ori
	bl								
Administratie publica	bf	87,4	82,5	202	386,2	522,1	475,1	720,7	417,4
	bl		94,4	244,8	191,2	135,2	91,0	151,7	57,9
Invatamant	bf	124,1	55	90	160,6	179,6	317	350,9	258,8
	bl		44,3	163,6	178,4	111,8	176,5	110,7	73,8
Sanatate si asistenta sociala	bf	127,2	89,2	78,1	71,5	120,1	126,5	120,8	141,3
	bl		70,1	87,6	91,5	168,0	105,3	95,5	117,0
Celelalte activitati ale econ. nationale	bf	83,1	57	52,4	62,5	133,6	77,9	54,8	37,1
	bl		68,6	91,9	119,3	213,8	58,3	70,3	67,7

1) Inclusiv energie electrica si termica, gaze si apa

Notă: bf - bază fixă (1990); bl - bază în lanţ

ANEXA NR. 3

INVESTITII IN INDUSTRIE, PE ACTIVITATI (milioane lei preturi curente)

Activităţi industriale	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Total	**171276**	**502633**	**1410758**	**2951821**	**5402401**	**9186765**	**19771596**	**27568154**
Industrie extractiva	44014	110656	292725	639361	855843	1282257	2914153	4135941
%	25,7	22,0	20,7	21,7	15,8	14,0	14,7	15,0
din care:								
Extractia si prepararea carbunelui	15091	26598	46663	110113	213448	287870	364334	355392
%	34,3	5,3	3,3	3,7	4,0	3,1	1,8	1,3
Extractia petrolului si gazelor	25266	77218	224634	472118	534550	871383	2366229	3570187
naturale %	14,8	15,4	15,9	16,0	9,9	9,5	12,0	13,0
Extractia si prepararea minereurilor	2748	4062	15184	37190	76206	66169	90106	117781
metalifere %	1,6	0,8	1,1	1,3	1,4	0,7	0,5	0,4
Alte activitati extractive	909	2538	5582	17347	26311	53863	88879	85227
%	0,5	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6	0,4	0,3
Industrie prelucratoare	77307	221881	665864	1278420	2989086	5858349	13151526	17859785
%	45,1	44,1	47,2	43,3	55,3	63,8	66,5	64,8
Alimentara si bauturi	11944	46500	145369	259379	889365	1459675	2415455	3972666
%	7,0	9,3	10,3	8,8	16,5	15,9	12,2	14,4
Industria tutunului	243	985	2241	3930	3653	45571	152750	195240
%	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,5	0,8	0,7
Textila si produse textile	6561	17141	44260	76454	123253	319197	383901	406468
%	3,8	3,4	3,1	2,6	2,3	3,5	1,9	1,5
Confectii din textile, blanuri si piele	2831	13191	28441	86506	133345	258557	475065	681921
%	1,7	2,6	2,0	2,9	2,5	2,8	2,4	2,5
Pielarie si incaltaminte	1048	3462	8475	11809	18603	63561	153371	252806
%	0,6	0,7	0,6	0,4	0,3	0,7	0,8	0,9

ANEXA NR. 3

INVESTITII IN INDUSTRIE, PE ACTIVITATI (milioane lei preturi curente)

- continuare –

Activități industriale	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Prelucrarea lemnului	932	4207	17692	45303	72492	186635	257986	401164
(exclusiv de mobila) %	0,5	0,8	1,3	1,5	1,3	2,0	1,3	1,5
Celuloza, hartie si carton	1441	2809	7575	27644	59729	168136	149881	199522
%	0,8	0,6	0,5	0,9	1,1	1,8	0,8	0,7
Edituri, poligrafie si reproducerea	681	1905	17801	35228	62873	106973	199734	518589
inregistrarilor pe suporti %	0,4	0,4	1,3	1,2	1,2	1,2	1,0	1,9
Prelucrarea titeiului, cocsificarea	3762	12336	18866	43386	100793	115079	236586	558799
carbunelui %	2,2	2,5	1,3	1,5	1,9	1,3	1,2	2,0
Chimie si fibre sintetice si artificiale	6923	24745	61351	138878	312671	1004023	1767972	1023620
%	4,0	4,9	4,3	4,7	5,8	10,9	8,9	3,7
Prelucrarea cauciucului si	3037	5978	18444	46219	100081	171909	272177	329209
a maselor plastice %	1,8	1,2	1,3	1,6	1,9	1,9	1,4	1,2
Alte produse din minerale nemetalice	4368	9471	31176	73610	109038	269326	610491	1045267
%	2,6	1,9	2,2	2,5	2,0	2,9	3,1	3,8
Metalurgie	9476	24577	42150	121616	279554	568799	1141863	1899116
%	5,5	4,9	3,0	4,1	5,2	6,2	5,8	6,9
Constructii metalice si produse	4004	6672	28489	80799	87806	176799	209725	680866
din metal %	2,3	1,3	2,0	2,7	1,6	1,9	1,1	2,5
Masini si echipamente	8251	16394	38957	80854	122018	340747	399462	762805
%	4,8	3,3	2,8	2,7	2,3	3,7	2,0	2,8
Mijloace ale tehnicii de calcul	300	935	887	904	6361	16717	13549	34045
si de birou %	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1
Masini si aparate electrice	2333	2868	7948	22761	48940	110214	248743	321297
%	1,4	0,6	0,6	0,8	0,9	1,2	1,3	1,2

ANEXA NR. 3

INVESTITII IN INDUSTRIE, PE ACTIVITATI (milioane lei preturi curente)

- continuare -

Activităţi industriale	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Echipamente, aparate de radio, televiziune si comunicatii	874	1775	81321	14640	17520	62810	82353	132906
%	0,5	0,4	5,8	0,5	0,3	0,7	0,4	0,5
Aparatura si instrumente medicale,de precizie, optice si ceasornicarie	318	568	4797	3172	15042	18859	85531	244675
%	0,2	0,1	0,3	0,1	0,3	0,2	0,4	0,9
Mijloace de transport rutier	2871	6290	17114	22161	310365	177100	3407932	3577135
%	1,7	1,3	1,2	0,8	5,7	1,9	17,2	13,0
Alte mijloace de transport	1430	2673	9499	23471	31009	45910	139844	187482
%	0,8	0,5	0,7	0,8	0,6	0,5	0,7	0,7
Mobilier si alte activitati neclasificate	3303	15812	31071	58310	80266	163708	322035	390381
%	1,9	3,1	2,2	2,0	1,5	1,8	1,6	1,4
Recuperarea deseurilor	376	587	1940	1386	4309	8044	25120	43806
%	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2
Energie electrica si termica, gaze si apa	49955	170096	452169	1034040	1557472	2046159	3705917	5572428
%	29,2	33,8	32,1	35,0	28,8	22,3	18,7	20,2
Productia, transportul si distributia de energie electrica si termica, gaze si apa calda	38533	148120	362373	829212	1271497	1560003	3005708	4533612
%	22,5	29,5	25,7	28,1	23,5	17,0	15,2	16,4
Captarea, tratarea si distributia apei	11422	21976	89796	204828	285975	486156	700209	1038816
%	6,7	4,4	6,4	6,9	5,3	5,3	3,5	3,8

ANEXA NR. 4

INDICII INVESTITIILOR IN INDUSTRIE, PE ACTIVITATI (1990=100)

Activităţi industriale		Perioada							
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Total	**BF**	**91**	**96,8**	**91,6**	**89,6**	**112,4**	**121,5**	**114,6**	**112,1**
	BL	**91**	**106,4**	**94,6**	**97,8**	**125,4**	**108,1**	**94,3**	**97,8**
Industrie extractiva	BF	97,4	89,9	80,7	80,9	74,2	63,1	64,3	59,7
	BL	97,4	92,3	89,8	100,2	91,7	85,0	101,9	92,8
Extractia si prepararea carbunelui	BF	71,7	41,7	24,3	26	34,3	28,5	16,7	10,8
	BL	71,7	58,2	58,3	107,0	131,9	83,1	58,6	64,7
Extractia petrolului si gazelor naturale	BF	129,8	151,6	150,5	147,9	115,2	102,8	124,3	122,2
	BL	129,8	116,8	99,3	98,3	77,9	89,2	120,9	98,3
Extractia si prepararea minereurilor metalifere	BF	44,6	22,8	28,7	28,4	39,7	20,6	12,8	11,3
	BL	44,6	51,1	125,9	99,0	139,8	51,9	62,1	88,3
Alte activitati extractive	BF	59	54	40	47	48,6	60,1	45,9	30,7
	BL	59	91,5	74,1	117,5	103,4	123,7	76,4	66,9
Industrie prelucratoare	BF	84,7	85,1	87,1	80,8	130,4	165,2	160,2	156,4
	BL	84,7	100,5	102,4	92,8	161,4	126,7	97,0	97,6
Alimentara si bauturi	BF	105,3	147	159,9	138,6	327,7	352,6	252,8	290,3
	BL	105,3	139,6	108,8	86,7	236,4	107,6	71,7	114,8
Industria tutunului	BF	106,1	162,5	122,9	98,2	58,8	477	693,6	645,2
	BL	106,1	153,2	75,6	79,9	59,9	811,2	145,4	93,0
Textila si produse textile	BF	124,5	98,7	93,9	89,8	103	172,5	83,3	66,8
	BL	124,5	79,3	95,1	95,6	114,7	167,5	48,3	80,2
Confectii din textile, blanuri si piele	BF	157,6	216,5	158,5	253,3	276,9	343,1	258,7	275,2
	BL	157,6	137,4	73,2	159,8	109,3	123,9	75,4	106,4

ANEXA NR. 4

INDICII INVESTITIILOR IN INDUSTRIE, PE ACTIVITATI (1990=100)

- continuare -

Activități industriale		Perioada							
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Pielarie si incaltaminte	BF	87,5	89,2	75	50,5	54,9	120,2	120,6	148,4
	BL	87,5	101,9	84,1	67,3	108,7	218,9	100,3	123,1
Prelucrarea lemnului	BF	145,5	199,2	308	363,1	395,4	656,8	386,9	408,1
(exclusiv de mobila)	BL	145,5	136,9	154,6	117,9	108,9	166,1	58,9	105,5
Celuloza, hartie si carton	BF	111,7	81,9	78,1	138,5	209,6	372,2	142,2	136,5
	BL	111,7	73,3	95,4	177,3	151,3	177,6	38,2	96,0
Edituri, poligrafie si reproducerea	BF	229,4	207,8	653,9	563,7	680,9	745,6	615,1	11,1 ori
inregistrarilor pe suporti	BL	229,4	90,6	314,7	86,2	120,8	109,5	82,5	180,4
Prelucrarea titeiului, cocsificarea carbunelui si carbunelui si tratarea	BF	161,2	206,5	105,5	117	184,9	137	124,8	194,3
combustibililor nucleari	BL	161,2	128,1	51,1	110,9	158,0	74,1	91,1	155,7
Chimie si fibre sintetice si artificiale	BF	83,8	109,1	86,6	92,2	140,9	291,7	224	88,2
	BL	83,8	130,2	79,4	106,5	152,8	207,0	76,8	39,4
Prelucrarea cauciucului si a maselor	BF	81,3	54,1	55,9	76,8	116,4	129,8	90	72
plastice	BL	81,3	66,5	103,3	137,4	151,6	111,5	69,3	80,0
Alte produse din minerale nemetalice	BF	83,1	55,9	68,3	75,4	75,1	119,6	117,8	144,9
	BL	83,1	67,3	122,2	110,4	99,6	159,3	98,5	123,0
Metalurgie	BF	81,4	82,5	50,7	68,1	107	141,6	129,7	153,2
	BL	81,4	101,4	61,5	134,3	157,1	132,3	91,6	118,1
Constructii metalice si produse din	BF	56,9	33,9	43,8	55,5	41,1	52,2	26,1	61,3
metal	BL	56,9	59,6	129,2	126,7	74,1	127,0	50,0	234,9
Masini si echipamente	BF	55,8	41,4	32,3	34,1	34,6	61,2	30,4	39
	BL	55,8	74,2	78,0	105,6	101,5	176,9	49,7	128,3

ANEXA NR. 4

INDICII INVESTITIILOR IN INDUSTRIE, PE ACTIVITATI (1990=100)

- continuare -

Activități industriale		Perioada							
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Mijloace ale tehnicii de	BF	76,7	117,3	36	13,6	67,7	114,8	45,1	78,3
calcul si de birou	BL	76,7	152,9	30,7	37,8	497,8	169,6	39,3	173,6
Masini si aparate electrice	BF	61,4	26,8	25,7	33,6	49,7	71,9	67,7	66,3
	BL	61,4	43,6	95,9	130,7	147,9	144,7	94,2	97,9
Echipamente, aparate de radio,	BF	58,8	42,2	620	52,7	42,6	98,7	57,8	62,4
televiziune si televiziune si comunicatii	BL	58,8	71,8	1469,2	8,5	80,8	231,7	58,6	108,0
Aparatura si instrumente medicale,	BF	61,6	36,3	107,7	28,9	93,8	74	138,6	243,7
de precizie, optice si ceasornicarie	BL	61,6	58,9	296,7	26,8	324,6	78,9	187,3	175,8
Mijloace de transport rutier	BF	58,5	47,8	43,8	20,8	208,3	76,2	631,7	523,8
	BL	58,5	81,7	91,6	47,5	1001,4	36,6	829,0	82,9
Alte mijloace de transport	BF	56,8	41,1	43,4	51,9	46,7	44,6	57,7	53,7
	BL	56,8	72,4	105,6	119,6	90,0	95,5	129,4	93,1
Mobilier si alte activitati neclasificate	BF	148,5	213,4	155,6	142,4	136,3	178,8	147	121
	BL	148,5	143,7	72,9	91,5	95,7	131,2	82,2	82,3
Recuperarea deseurilor	BF	53,5	29,8	29,2	5,3	10,8	12,7	17,3	22,3
	BL	53,5	55,7	98,0	18,2	203,8	117,6	136,2	128,9
Energie electrica si termica, gaze si apa	BF	95	121,5	106,3	110,2	112,3	95,7	78,5	80,4
	BL	95	127,9	87,5	103,7	101,9	85,2	82,0	102,4
Productia, transportul si distributia de energie electrica si termica,	BF	91,5	132,7	104,7	108,7	112,2	89,4	78	80,2
gaze si apa calda	BL	91,5	145,0	78,9	103,8	103,2	79,7	87,2	102,8
Captarea, tratarea si distributia apei	BF	114	80,1	116,6	120,3	115,8	126,8	82,7	83,2
	BL	114	70,3	145,6	103,2	96,3	109,5	65,2	100,6

Bibliografie

1. Alfons,.G., Pratique de gestion et d'analyse financieres, Editions D'organisation, 1977
2. Ansoff, I., Strategie de developpement de l'entreprise, Hommes Et Techniques,1968
3. Antoniu N., ş.a., Finanțele întreprinderii, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993
4. Bistriceanu G., ş.a., Finanțele agenților economici, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995
5. Brezeanu Petre, Gestiunea monetară şi politicile financiare ale firmei, Editura fundației „România de mâine", Bucureşti, 1998
6. Brown G., La Strategie financiere de l'entreprise, Editions D'organisation, 1975
7. Charreton F., Guide pratique du financement des entreprises, Francis Lefebvre,1983
8. Conso C. , La gestion financiere de l'entreprise, Paris, Ed. Dunod, 1967
9. Cotlet D. , Bilanțul contabil. Analiza pe bază de bilanț, Ed.Mirton,1998
10. Galesne A. , Les Decisions financieres de l'entreprise,Dunod,1981
11. Guy C. , Les Tableaux de financement,Masson,1981
12. Halpen Paul, Finanțele manageriale, Editura Economică, Bucureşti, 1998
13. Iacob C. , Controlul de gestiune la nivelul firmei.Tribuna Economica,1999
14. Jacques Margerin, Gerard Ausset, Investissement et financement, Ed. Courcoux, 1990
15. Jacques Margerin, La gestion budgetaire, Ed. Sedifor, 1989
16. Manolescu G., Management financiar, Editura Economică, Bucureşti, 1995
17. Merigot J.C., Elements de gestion strategique, Cujas,1981
18. MeyerJ., Gestion budgetaire, Paris, Ed. Dunod, 1984
19. MeyerJ., Objectifs et strategies de l'entreprise,Dunod,1972
20. MeyerJ., La Gestion previsionnelle dans L'entreprise,Sadep,1966
21. MeyerJ., Le Controle de gestion,Puf, 1974
22. Muntean Costea Vâlsan Călin, , Investiții internaționale, Ed.Oscar Prinț, Bucureşti,1995
23. Naneş Marcela, Managementul strategic al întreprinderii în perioada de tranziție a României la economia de piață – Teză de doctorat, Bucureşti, 1998 – Institui de Cercetare Economică
24. Negruş Mariana, Finanțarea schimburilor internaționale. Politici. Tehnici, Ed. Humanitas, 1991
25. Popa Ioan, Tranzacții comerciale internaționale, Ed. Economică, Bucureşti, 1997
26. Ramesh Rao, Financial Management – Concepts and Applications, University of Texas, 1992
27. Robinson Steve, Management financiar, Editura Teora, Bucureşti, 1995

28. Stancu Ion, Finanțe. Teoria piețelor financiare. Finanțele întreprinderilor. Analiza şi gestiune financiară, Bucureşti, Ed. Economică, 1997
29. Toma M., Finanțe şi gestiune financiară, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994
30. Țuțu A., Bilanțul contabil în gestiunea firmei.Tribuna Economica, 1999
31. Vintilă Georgeta, Gestiunea financiară a întreprinderii, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997
32. Vizzavona P., Gestion financiere, Analyse Statique, Analyse Dynamique, Litec,1979
33. Vizzavona P., Gestion financiere, Analyse financiere, Analyse previsionnelle, Ed. Atol, 1992
34. Xavier Joly, La decision d'investir, Les editions d'organisation, 1994
35. Zaman Gheorghe, Vâlceanu Grigore, Investițiile de capital străin în economia românească, Oeconomica, nr. 2/1992
36. Zisswiller R., Microeconomie et analyse financiere, Dalloz,1976

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 33-34-35/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE ECONOMIE A INDUSTRIEI

SCHIȚE ALE RESTRUCTURĂRII INDUSTRIEI NAȚIONALE ÎN CADRUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE ALE ROMÂNIEI
- Partea I -

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

Director: prof. univ. dr. Corneliu Russu – Cercetător principal gr. I Secretar ştiinţific: dr. Mihai Sabin Muscalu – Cercetător principal gr. II

Prof. univ. dr. ing. Corneliu Russu Cercetător ştiinţific I, coordonator de program şi temă, autor cap. 1.3., 1.4., 4.2.
Conf. univ. dr. Nicoleta Hornianschi Cercetător ştiinţific II, autor cap. 1.1., 3.3., 3.4.
Dr. Daniel Fistung Cercetător ştiinţific III, autor cap. 1.6.', 2.2., 3.7., 3.8., 4.3.
Prof. univ. dr. Octavian Botez, Cercetător ştiinţific III, autor cap. 1.2.
Drd. Nicoleta Odae, Cercetător ştiinţific, autor cap. 1.7., 3.ll, 3.2., 4.1.
Drd. Daniela Antonescu, Cercetător ştiinţific, autor cap. 1.5., 2.l!, 3.5., 3.6.
Vasilica Neacsu, asistent I

CUPRINS

INTRODUCERE 203

CAPITOLUL 1. IMPACTUL POLITICILOR MACROECONOMICE ŞI ALE CELOR DE AJUSTARE STRUCTURALĂ ASUPRA DEZVOLTĂRII INDUSTRIALE LA NIVELUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE 204

1.1. Efectele politicilor bugetară, fiscală, monetară şi a cursului de schimb 204

1.1.1. Cadrul teoretic şi forme de manifestare a politicilor macroeconomice 205

1.1.2. Politicile de stabilizare şi efectele lor asupra dezvoltării industriale la nivelul regiunilor de dezvoltare 209

1.1.3. Gestiunea locală în contextul reformelor economice şi al restructurării industriei în cadrul R.D. 216

1.2. Efectele politicilor comerciale 219

1.3. Efectele politicilor de privatizare şi restructurare 223

1.4. Efectele politicii energetice 234

1.5. Efectele politicilor privind valorificarea capitalului natural 240

1.6. Efectele politicilor de dezvoltare a infrastructurilor 251

1.7. Efectele politicilor în domeniul forței de muncă 258

CAPITOLUL 2. SCHIȚĂ METODOLOGICĂ PRIVIND UN MODEL AL APRECIERII PERSPECTIVELOR DE DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ LA NIVEL REGIONAL 269

2.1. Incursiune sintetică în teoria modelării dezvoltării regionale 269

2.2. Construcția unui model propus, adecvat disponibilităților informaționale existente 274

2.2.1. Abordarea conceptuală 274

2.2.2. Variabilele modelului 275

2.2.3. Recomandări privind utilizarea modelului 276

Bibliografie 283

Introducere

Actualul studiu face parte dintr-un program derulat pe o perioadă de trei ani, între 1999 şi 2001, având drept temă „**Dezvoltarea industrială la nivel regional a României, în perspectiva integrării europene".**

După ce studiul elaborat în primul an a analizat, la modul general, situaţia industriei româneşti la nivel regional, evidenţiind premisele şi caracteristicile specifice ale evoluţiei sectorului, prezenta lucrare urmăreşte adâncirea acestor analize şi proiectarea unor tendinţe în evoluţia diferitelor ramuri, la nivelul regiunilor de dezvoltare din ţara noastră. Totodată, s-au evidenţiat oportunităţile de intensificare în cadrul regiunilor de dezvoltare ale României a unor noi activităţi industriale, s-au identificat restricţii care au determinat restrângerea sau renunţarea la unele activităţi industriale tradiţionale şi s-au conturat soluţii pentru reconversia forţei de muncă din profilul industrial.

Lucrarea îşi propune, pentru început, să facă o analiză detaliată a impactului politicilor macroeconomice şi ale celor de ajustare structurală asupra dezvoltării industriale la nivelul regiunilor de dezvoltare. În acest context, s-a urmărit evidenţierea efectelor produse asupra activităţii industriale de politicile bugetare, fiscale, monetare, comerciale, de privatizare şi restructurare, energetice, de valorificare a capitalului natural, de dezvoltare a infrastructurilor şi de cea din domeniul forţei de muncă.

Totodată, s-au trecut în revistă modelele specifice analizei prospective a dezvoltării regionale, existente pe plan internaţional, şi s-a propus un model capabil să pună în evidenţă dezvoltarea industrială la nivel regional şi să fie adecvat disponibilităţilor informaţionale existente.

Cea mai importantă parte a lucrării este consacrată prezentării unor monografii ale celor opt regiuni de dezvoltare din România. Abordarea s-a dorit a fi o analiză amănunţită a premiselor şi a perspectivelor posibile ale evoluţiei industriale în fiecare dintre regiunile investigate. Din acest punct de vedere, pentru fiecare regiune au fost puşi în evidenţă factorii de influenţă ai dezvoltării industriale, precum cadrul geografic, relieful, clima, resursele naturale, evoluţia sociodemografică, a forţei de muncă, a infrastructurilor. S-a realizat, concomitent, şi analiza evoluţiei activităţilor din sectorul industrial, urmărindu-se ca, prin intermediul unei evaluări de tip SWOT, să fie puse în evidenţă oportunităţile şi restricţiile dezvoltării de perspectivă a industriei în fiecare regiune de dezvoltare.

Lucrarea prezintă, în final, măsurile considerate de autori drept cele mai adecvate pentru valorificarea cu succes a oportunităţilor reieşite din analizele precedente pentru dezvoltarea industrială la nivel regional.

Perspectivele dezvoltării industriale la nivelul regiunilor de dezvoltare din România şi influenţele determinate de procesul de integrare a ţării în Uniunea Europeană fac obiectul studiului de anul viitor, prezenta lucrare şi cea precedentă având drept obiectiv doar analiza premiselor interne şi a tendinţelor de evoluţie a industriei româneşti la nivel regional.

Capitolul 1
IMPACTUL POLITICILOR MACROECONOMICE ŞI ALE CELOR DE AJUSTARE STRUCTURALĂ ASUPRA DEZVOLTĂRII INDUSTRIALE LA NIVELUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE

Evidențierea şi mai ales cuantificarea efectelor politicilor macroeconomice şi de ajustare structurală asupra dezvoltării regiunilor sunt dificile, dacă nu chiar imposibil de realizat. Explicația rezidă în faptul că aceste efecte se manifestă, de regulă, neutral, la scara întregii țări, diferențele induse la nivel regional şi locul nefiind explicite, printr-o relație clară cauză-efect, ci implicite, produse sub acțiunea unui mare număr de factori greu de identificat şi cuantificat.

Trecerea sintetică în revistă a coordonatelor pe care s-au înscris politicile macroeconomice şi de ajustare structurală în cei 10 ani pe care economia românească i-a parcurs în procesul tranziției la economia de piață oferă totuşi o imagine semnificativă asupra resorturilor care au determinat producerea unor transformări mai mult sau mai puțin profunde în cadrul instituțional şi în mecanismele de funcționare ale economiei. Incidența acestor transformări asupra dezvoltării industriale la nivelul regiunilor de dezvoltare (R.D.) poate fi dedusă mai uşor şi înțeleasă în profunzime ca rezultat al unei abordări preponderent calitative, fără a putea fi totuşi precis conturată şi susținută adecvat cu date statistice relevante.

1.1. Efectele politicilor bugetară, fiscală, monetară şi a cursului de schimb

Abordarea problematicii impactului politicilor macroeconomice, inclusiv a celor de ajustări structurale, asupra dezvoltării industriei la nivelul R.D. presupune luarea în considerare a cel puțin trei categorii de influențe, şi anume:

- influențe cu caracter general valabil, ce decurg din însuşi tipul de politică macroeconomică adoptată la nivelul dezvoltării economice de ansamblu, deci la nivelul întregii țări, şi care apreciem că se pretează a fi tratate în contextul mai larg descris de cadrul teoretic şi experiența obținută privind modalitățile de acțiune a politicilor macroeconomice de stabilizare şi a celor structurale;
- influențe de natură stimulativă sau restrictivă pentru dezvoltarea industrială la nivel regional, determinate de tipul şi natura, respectiv de gradul de descentralizare şi de dezvoltare a gestiunii economico-financiare la nivel local;
- influențe specifice ce derivă din caracteristicile structurale şi nivelul general de dezvoltare socio-economică şi culturală a fiecărei R.D., respectiv a județelor din componența acestora.

1.1.1. Cadrul teoretic şi forme de manifestare a politicilor macroeconomice

În literatura de specialitate există diverse moduri de abordare a politicilor macroeconomice. Criteriile care stau la baza clasificării lor se referă, pe de o parte, la obiectivele şi scopurile urmărite, iar pe de altă parte, la instrumentele folosite.

Pentru tematica în discuție, considerăm că prezintă importanță cunoaşterea restricțiilor şi a mecanismelor care reglează *cuplarea diferitelor tipuri de politici, inclusiv a celor de dezvoltare regională,* în cadrul economiilor de piață dezvoltate.

De asemenea, deoarece obiectivele generale ale tranziției vizează atât stabilizarea, cât şi restructurarea, implicațiile politicilor economice vor fi abordate prin prisma acestor criterii.

Conform opiniei majorității teoreticienilor din domeniu, obiectivele majore ale politicii macroeconomice sunt: un nivel ridicat al ocupării forței de muncă (vezi A. Iancu, *Oeconomica* nr. 2/1999), prețuri stabile, un ritm înalt şi stabil de creştere, balanță externă echilibrată sau nivel controlabil al datoriei externe şi o distribuție echitabilă a veniturilor şi a avuției. Pe lângă acestea, pot exista şi alte obiective legate de parcurgerea unei anumite perioade sau privind un anumit tip de dezvoltare zonală care, prin intermediul politicilor regionale, să orienteze utilizarea resurselor în direcția dezvoltării de proiecte intersectoriale şi interjudețene.

Scopurile politicii se exprimă, în consecință, prin valorile specifice pe care fiecare guvern le ataşează variatelor sale obiective (de exemplu, o rată a şomajului de 7-8%, o rată a inflației de 25-35% pe an, un ritm anual de creştere economică de 2-4% pe an) etc. şi care, neîndoielnic, vor avea efecte asupra tuturor R.D., acestea fiind cu atât mai importante la nivelul fiecărei regiuni cu cât obiectivul prioritar va fi mai apropiat de problematica „critică" a zonei şi, drept urmare, va contribui într-o măsură substanțială la rezolvarea dificultăților cu care aceasta se confruntă.

Spre exemplu, analizând obiectivele de politică industrială şi subvențiile acordate în țările O.E.C.D. În perioada 1986-1989 (tabelul 1.1.1), se observă că, pe fondul scăderii în valoare absolută a volumului subvențiilor acordate în intervalul considerat, ponderea celor destinate susținerii activității de CD. s-a majorat (cu 0,6%), la fel în cazul întreprinderilor mici şi mijlocii (cu 0,6%), ca şi ponderea subvențiilor pentru înființarea de noi locuri de muncă şi perfecționarea personalului (cu 0,9%), în timp ce ajutoarele de criză şi cele pentru investiții s-au diminuat, în acelaşi interval, cu circa 50% şi, respectiv, 75%. De remarcat că cele mai substanțiale creşteri s-au înregistrat la programele *pentru dezvoltare regională* (aproape 100%) şi la cele pentru promovarea exporturilor – tot aproximativ 100% – ceea ce denotă importanța acestor politici pentru promovarea dezvoltării industriale la nivel național.

Tabelul 1.1.1
Obiective de politică industrială şi subvenţiile acordate în ţările O.E.C.D. În perioada 1986-1989

	Volumul subvenţiei acordate					
	- mld. dolari -			-%-		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989
1. Programe sectoriale	6,3	5,8	4,1	9,2	8,6	7,7
2. Ajutoare de criză	2,0	0,7	0,7	2,9	1,1	1,3
3. Susţinerea activităţii de C.-D.	7,4	6,2	6,1	10,9	9,4	11,5
4. Dezvoltare regională	11,7	11,9	11,8	17,2	17,8	22,2
5. Ajutoare pentru investiţii	25,2	24,4	15,0	37,0	36,6	8,3
6. Programe pentru firme mici şi mijlocii	3,1	3,2	2,8	4,6	4,8	5,2
7. Locuri de muncă şi perfecţionarea personalului	2,0	3,6	2,0	2,9	5,4	3,8
8. Ajutoare pentru export	10,3	10,9	10,5	15,2	16,4	19,9
TOTAL	68,1	66,9	53,1	100,0	100,0	100,0

Sursa: Industrial Subsidies Database, O.E.C.D., martie 1992, Paris.

Atingerea acestor obiective presupune, în schimb, utilizarea instrumentelor politicii economice, respectiv a acelor variabile exogene care pot fi influenţate direct de guvern (cum sunt: rata impozitelor, cheltuielile guvernamentale, oferta din fondurile de rezervă ale statului etc.) şi care, la rândul lor, influenţează direct, într-o măsură mai mare sau mai mică (în funcţie de modificările operate de guvern în nivelul concret al parametrilor caracteristici fiecărui tip de instrument), dezvoltarea industrială a fiecărei R.D.

În ceea ce priveşte caracteristica relaţiei scopuri (obiec-tive)-instrumente de politică macroeconomică, apreciem deosebit de elocventă şi sintetică formularea lui J. Tinbergen **(On the Theory of Economic Policy,** North-Holland, Amsterdam, 1952), potrivit căreia „atingerea în acelaşi timp a tuturor scopurilor ar avea şanse doar dacă ar exista cel puţin tot atât de multe instrumente ale politicii economice câte scopuri sunt".

În acelaşi timp, dacă scopurile politicii şi instrumentele nu sunt independente, este esenţial ca toate instrumentele să fie considerate în aşa fel încât toate scopurile să fie atinse simultan. Date fiind, pe de o parte, conflictele care apar între obiective şi, pe de altă parte, inabilitatea guvernelor în manipularea precisă a instrumentelor, în practică s-a constatat că o astfel de acţiune este deosebit de dificilă.

În consecinţă, datorită relaţiilor de cauzalitate complexe (fiecare dintre instrumente influenţând mai multe scopuri), se impune o foarte atentă coordonare a instrumentelor (şi, implicit, a politicilor) pentru a se putea obţine combinaţia dorită a scopurilor.

Din punct de vedere practic, un asemenea mod de abordare conduce la cel puţin două consecinţe importante, şi anume la necesitatea:

- concretizării scopurilor sub forma unor intervale de valori;
- utilizării unor variante alternative de politici economice pentru atingerea aceluiaşi scop.

Întrucât eliminarea dezechilibrului dintre cererea agregată şi oferta agregată reprezintă scopul final al politicilor economice, clasificarea generală a politicilor alternative după modul de atingere a acestui ultim obiectiv conduce la gruparea acestora în două mari categorii, arhicunoscute de altfel, politici care reduc cererea şi, respectiv, politici care cresc disponibilitatea resurselor (adică oferta).

Deşi cunoscute, am menționat cele două tipuri de politici dată fiind importanța alegerii uneia sau alteia dintre ele pentru evoluția economică a unei țări. În cazul României, toate guvernele care s-au succedat după 1989 au optat pentru primul tip de politică economică, cu consecințele cunoscute asupra economiei şi, în special, a industriei naționale şi cu rezultate dintre cele mai proaste, acestea manifestându-se la nivel regional de o manieră acută, în cazul zonelor sărace şi mai ales al celor monoindustriale (vezi Regiunea 4 Sud-Vest şi Regiunea 1 Nord-Est).

În consecință, nu putem face abstracție de faptul că, deşi această alegere a avut consecințe negative la nivelul întregii economii naționale, ea a afectat de o manieră de-a dreptul dramatică unele regiuni, ca, de exemplu, Regiunea 1 Nord-Est (IDU=0,699), unde P.I.B./locuitor[1] a ajuns în anul 1997 la 3 256 dolari/locuitor, comparativ cu 4 244 dolari/locuitor cât reprezintă media pe țară, față de 6 090 dolari/locuitor, nivel realizat în acelaşi an pe ansamblul Regiunii 8 Bucureşti-Ilfov.

Într-o situație similară se află şi Regiunea 3 Sud (3 866 dolari/locuitor), Regiunea 4 Sud-Vest (3 900 dolari/locuitor) sau Regiunea 6 Nord-Vest (3 981 dolari/locuitor).

Corespunzător focalizării impactului lor, este cunoscută clasificarea potrivit căreia politicile pot fi:

a) politici de reglare a cererii (demand management policies), axate pe absorbție;

b) politici structurale (structural policies), axate pe producția curentă sau potențială;

c) politici ale ratei de schimb (exchange rate policies), axate pe compoziția absorbției şi a producției în ceea ce priveşte raportul dintre bunurile comercializabile şi cele necomercializabile;

d) politici de finanțare externă (externai financing policies), axate pe fluxurile de capital.

Este evident că aplicarea uneia sau alteia dintre aceste categorii de politici sau utilizarea tuturor, dar cu accente diferite ca ordin de prioritate şi grad de ope-

[1] *Calculat la paritatea puterii de cumpărare.*

raționalizare, va produce atât efecte cu caracter general la nivelul R.D., dar, cu siguranță, vor exista şi implicații specifice, cu amploare mai mare sau mai mică, în funcție de caracteristicile fiecărei R.D. Spre exemplu, este de aşteptat ca politicile ratei de schimb să influențeze mai substanțial R.D. cu o rată mai ridicată a importurilor sau/şi exporturilor, ca Regiunea 8 Bucureşti sau Regiunea 2 Sud-Est, în timp ce politicile de finanțare externă să aibă un impact substanțial asupra acelor R.D. care au în componența lor zone defavorizate cu facilități fiscale sau de altă natură şi, de asemenea, zone cu forță de muncă înalt calificată sau/şi cu o infrastructură industrială şi de transport mai dezvoltată.

Ajustarea macroeconomică a fost adesea privită, inclusiv în România, ca fiind sinonimă cu politicile de restrângere a cererii în scopul restabilirii în termen scurt a echilibrelor din economie prin contracția cererii şi ajutorul, în principal, al instrumentelor monetare şi fiscale, politicile din această categorie fiind cunoscute în literatura de specialitate sub denumirea de politici de stabilizare (stabilization policies). Ele au fost aplicate şi în România, cu efectele cunoscute, deşi era de aşteptat că nu vor duce la rezultate satisfăcătoare, avându-se în vedere, între altele, că operaționalizarea lor implică restrângerea cererii, aflate şi aşa sub punctul critic, la care economia națională ar fi putut produce creştere economică.

Politicile structurale, care diferă de cele axate pe controlul cererii prin aceea că accentul este pus, în principal, pe creşterea economică şi pe efectele alocative ale instrumentelor utilizate (supply-side policies), urmărind restructurarea pe criterii de eficiență economică a resurselor şi sporirea potențialului productiv prin stimularea economisirii şi investițiilor, au un orizont de timp cu mult mai extins decât cele din categoria de-mand-side policies. Pornind de la scopurile politicilor structurale, dar ținând seama şi de modalitatea de acțiune a instrumentelor utilizate, considerăm că operaționalizarea acestei categorii de politici în economia românească va contribui la dezvoltarea unei industrii competitive inclusiv la nivelul R.D.

Aşa cum este de aşteptat, impactul acestor politici asupra R.D. ar urma să fie diferențiat de la o regiune la alta, dar, ca o caracteristică generală, apreciem că prin efectul stimulativ în domeniul eficientizării alocării resurselor, va contribui la restructurarea corectă, pe principiile avantajului competitiv, a activității industriale, în special prin mobilizarea resurselor nefolosite la nivel zonal şi local.

Considerăm că, întrucât în prezent economia românească se află într-un punct de inflexiune, cauzat de deplasarea accentului de pe politicile de stabilizare pe cele structurale (care transpare inclusiv din Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu, recent elaborată şi prezentată forurilor U.E.), un program comprehensiv de ajustare macroeconomică conținând toate politicile componente ale celor două mari grupe (corelate însă riguros, după o schemă secvențială de ordonare pe termen lung) ar fi de natură să stimuleze substanțial şi dezvoltarea industriei la nivelul celor opt regiuni de dezvoltare.

1.1.2. Politicile de stabilizare şi efectele lor asupra dezvoltării industriale la nivelul regiunilor de dezvoltare

Înainte de anul 1989, funcționarea economiei româneşti se înscria pe coordonatele asigurării unor ponderi ridicate ale efortului investițional şi ale dezvoltării puternice a producției pentru export; ea se caracterizează printr-un acut deficit structural de performanță, prin rigiditate şi costuri inerțiale greu de depăşit.

Angajarea rapidă pe traiectoria spre modelul de piață, în condițiile în care noile mecanisme şi pârghii specifice acestuia nu erau puse în operă, puternica decompresie socială, rede-finirea rolului statului în noile condiții au determinat modificarea radicală a structurii pe destinații a P.I.B., în sensul reducerii drastice a efortului investițional, al blocării capacităților de producție de bunuri de investiții, al creşterii cererii de import, al reducerii simțitoare a celorlalte fluxuri.

Disiparea eforturilor de restructurare pe multiple planuri, fără o ordine clară a priorităților, ca şi lipsa unui program coerent destinat creării condițiilor propice pentru integrarea industriei naționale în structurile U.E., inclusiv la nivel regional, program care să fie parte intrinsecă din cel al reformei economice în ansamblu, constituie elemente importante ce au contribuit la insuccesele înregistrate pe planul politicilor macroeconomice. La fel au stat lucrurile şi în ceea ce priveşte instrumentele economico-financiare a căror manieră de utilizare, dictată de imperative ale momentului, a fost incoerentă, cu efecte de cele mai multe ori paradoxale, provocând reacții atipice în comportamentul agenților economici.

Elaborate sub imperiul „clipei", politicile de stabilizare inițiate în România în ultimii 10 ani nu au conturat coordonatele unor strategii pe termen lung, în care ar fi trebuit să se regăsească, între altele, şi principalele jaloane ale dezvoltării industriale la nivel regional.

Caracteristicile moştenite de la sistemul economiei hiper-centralizate privind structura deficitară, eficiența şi competitivitatea scăzute ale industriei naționale, ca şi experiența dobândită progresiv în materie de reforme economice au întărit convingerea potrivit căreia consumul trebuie să fie restricționat la nivelul resurselor disponibile prin combinarea corespunzătoare a măsurilor de politică macroeconomică vizând controlul cererii agregate cu activități de restructurare financiară, tehnologică, organizatorică şi managerială la nivel microeconomic.

În ciuda aplicării continue a unei politici macroeconomice restrictive pe parcursul deceniului trecut, lipsa unei ajustări structurale semnificative la nivelul agenților economici şi a disciplinei financiare a celor cu capital majoritar de stat a făcut ca bilanțul reformelor înfăptuite până în prezent să fie dezamăgitor. Pe parcursul deceniului, principalele dificultăți persistente cu care s-au confruntat constant toate guvernele succesive au fost următoarele:

- accentuarea dezechilibrelor structurale macroeconomice şi sectoriale şi declinul abrupt al producției, productivității, eficienței şi competitivității în condițiile comportamentului inerțial al majorității agenților economici, lipsei de coordonare a proceselor de reformă şi unor circumstanțe internaționale puternic fluctuante;
- creşterea decalajelor între cerere şi capacitatea limitată de ofertă competitivă, ceea ce a contribuit la înscrierea economiei pe o pistă inflaționistă continuă, înregistrarea deficitelor bugetare permanente, deprecierea continuă a monedei naționale şi instabilitatea accentuată a ratei de schimb;
- reducerea efortului investițional determinată atât de structura inadecvată a proiectelor începute înainte de 1989 şi lăsate nefinalizate, cât şi de dificultățile întâmpinate în asigurarea resurselor financiare necesare;
- întârzierile în finanțarea externă a programelor de restructurare, efectele acestora fiind resimțite mai puternic în anii 1993 şi 1999;
- reacțiile tardive şi distorsionate ale agenților economici la măsurile de politică economică luate de executiv;
- lipsa de mecanisme şi proceduri consolidate specifice economiei de piață şi nesincronizările în realizarea pas cu pas a programului de reformă au determinat numeroase disfuncționalități în sistemul instituțional nou creat şi modificat continuu pe parcurs;
- distorsiuni repetate în sistemul de prețuri, determinate de practica acordării, până în anul 1997, a unor importante subvenții şi facilități nejustificate anumitor agenți economici, precum şi a menținerii pe perioade îndelungate de timp a prețurilor stabilite de stat pentru anumite categorii de produse;
- accelerarea spiralei inflaționiste prețuri-salarii;
- deteriorarea continuă a situației sociale determinată de reducerea potențialului economic, de declinul performanțelor şi de diminuarea puterii de cumpărare a populației, în general, şi a categoriilor sociale cu venituri reduse, îndeosebi.

În aceste condiții nefavorabile, programele de macrosta-bilizare inițiate de guvernele succesive au vizat aproape invariabil, cel puțin declarativ: stimularea dezvoltării economiei într-un mediu stabil şi durabil; redresarea sectoarelor productive; îmbunătățirea climatului de afaceri şi dezvoltarea antreprenoriatului; reducerea ratei inflației şi a deprecierii monedei naționale; expansiunea şi consolidarea pieței de capital; stimularea investițiilor; atragerea investițiilor străine; asigurarea protecției sociale adecvate, îndeosebi pentru categoriile defavorizate.

Principalele instrumente alternative ale politicilor de stabilizare sunt politica fiscală (bugetară) şi, respectiv, politica monetară, iar modelul cel mai utilizat pentru analiza efectelor lor este modelul IS-LM[1]. Fără a insista asupra aspectelor teoretice ale modelului (evidenţiate în literatura de specialitate), ne vom mărgini să remarcăm (definind politica fiscală drept acţiunea guvernamentală menită să influenţeze cererea agregată din economie prin regularizarea volumului cheltuielilor publice şi a ratelor de impozitare) că, potrivit modelului lui Keynes, **politicile fiscale** implementate în România, în special după 1996, se încadrează în categoria celor fiscal-contracţioniste, cu efectele de rigoare în ceea ce priveşte nivelul de echilibru al venitului.

Principalele acţiuni de referinţă care au jalonat **reforma fiscală** pe parcursul ultimului deceniu au fost:

- introducerea, la data de 1 iulie 1993, a taxei pe valoarea adăugată şi instituirea unui nou sistem de percepere a taxelor pentru unele produse din import şi din producţia internă în corelare cu taxa pe valoarea adăugată;
- aplicarea unui sistem specific de taxare pentru investiţiile străine, în scopul atragerii investitorilor; datorită unor efecte perverse pe care le-a generat aplicarea sistemului (proliferarea societăţilor mixte cu participare modică a capitalului străin, transferul profiturilor peste graniţă fără plata taxelor în România etc.), precum şi a unor modificări repetate ale actelor legislative şi normative privitoare la regimul investiţiilor străine, acesta şi-a pierdut semnificativ din rolul important pe care trebuia să-l joace, nereuşind să atragă în proporţia scontată capitalul străin;
- creşterea bazei financiare a bugetelor locale prin Legea taxelor locale şi datoriilor din 1994, care exclude discriminările între societăţile comerciale publice şi cele private, între persoanele fizice din mediul urban şi din cel rural, între deţinătorii de bunuri taxabile (salariaţi sau persoane fizice) care desfăşoară activităţi independente;
- accentuarea unor disfuncţionalităţi şi inadvertenţe în reglementările fiscale, care au sporit povara fiscală pentru societăţile comerciale, îndeosebi pentru I.M.M.-uri, provocând, după anul 1997, creşterea îngrijorătoare a ratei falimentelor acestora şi înrăutăţirea evidentă a situaţiei lor (anularea scutirii de impozitul pe profit în primii 5 ani de funcţionare, diferenţe între modul de plată a T.V.A. la importul sau achiziţia din ţară a produselor şi modul de recuperare a T.V.A. la ex-

[1] *Modelul IS-LM, care are la bază graficul Hicks-Hansen, este un model keynesian de echilibru între oferta globală şi cererea globală, căruia i s-a ataşat o ecuaţie de echilibru monetar care face rata dobânzii endogenă. Astfel, graficul are ca abscisă venitul naţional (sau P.I.B.-ul) şi ca ordonată - rata dobânzii (vezi Lucian Albu, Tranziţia economiei sau tranziţia ştiinţei economice, IRLI, Bucureşti, 1998, p. 53-72).*

portul de produse, garanțiile foarte mari cerute pentru acordarea creditelor, numeroase impozite aferente fondului de salarii – contribuția la asigurările de sănătate de 30% pentru salariații din grupa de muncă III, fondul de sănătate – 7%, ajutorul de şomaj – 5%, fondul pentru susținerea învățământului de stat – 2%, fondul de risc – 2% etc.);

- modernizarea şi relaxarea simțitoare a fiscalității prin reducerea impozitului pe profit de la 38% la 25%, stabilirea unei cote unice de 19% a T.V.A. pentru toate bunurile şi serviciile, modificarea grilelor de impozitare, introducerea impozitului pe venitul global al persoanelor fizice, asigurarea unei baze de taxare stabile, reducerea numărului de trepte şi a ratei maxime a impozitului pe salarii etc. Măsurile inițiate în acest sens sunt destinate relansării activității economice, prin crearea unui mediu al afacerilor mai permisiv şi stimulator, capabil să permită recapitalizarea agenților economici şi intensificarea activității lor productive. Pe planul dezvoltării regionale, politica financiară urmată în ultimii ani ai deceniului tranziției a vizat următoarele obiective principale:
- dezvoltarea semnificativă a rolului autorităților administrației publice locale (A.A.P.L.) potrivit autonomiei locale şi în cadrul mecanismelor specifice economiei de piață;
- stabilirea resurselor financiare totale existente la nivelul autorităților administrației publice locale potrivit prerogativelor lor administrative, aşa cum sunt definite prin lege;
- stabilirea tipurilor de resurse disponibile pentru autoritățile administrației publice locale, pe baza evaluării obiective a potențialului actual şi în perspectivă;
- încurajarea autorităților administrației publice locale în sensul apelării la surse de finanțare complementare, îndeosebi pentru investițiile în infrastructură;
- asigurarea autonomiei decizionale a A.A.P.L. În ceea ce priveşte destinația cheltuielilor din bugetele proprii, în scopul creşterii eficienței cheltuielilor publice şi a responsabilității acestor autorități în fața propriilor alegători;
- stimularea A.A.P.L. În vederea intensificării eforturilor pentru identificarea şi atragerea de noi surse de finanțare;
- asigurarea unor mecanisme fluente ale A.A.P.L. şi reducerea costurilor de funcționare a organelor acesteia;
- realizarea unui sistem transparent de transferuri bugetare, bazat pe criterii obiective, obligatorii şi stabile;
- compensarea efectelor datorate diferențelor între veniturile diferitelor administrații locale, în scopul asigurării accesului fiecărui cetățean cel puțin la un nivel minim de servicii de importanță vitală;

- implementarea mecanismelor de sprijin al dezvoltării infrastructurii publice locale şi al finanțării corespunzătoare a acesteia;
- asigurarea concordanței politicilor de dezvoltare regională cu cerințele stabilizării macroeconomice;
- definirea unor reguli şi proceduri clare şi explicite pentru managementul veniturilor fiscale locale, care să stimuleze folosirea judicioasă a banului public, creşterea resurselor locale şi a responsabilității politice a A.A.P.L. pentru performanțele înregistrate în gestionarea propriilor finanțe.

Impactul politicilor fiscale asupra dezvoltării industriale regionale s-a manifestat prin efectul tuturor măsurilor care au materializat-o, prezentate mai sus, dar mai ales prin acela al celor referitoare la creşterea rolului A.A.P.L. În gestionarea resurselor financiare disponibile la nivel local. Efectele pozitive sau negative ale politicii financiare s-au resimțit, cu intensitate mai mare, pe planul dezvoltării industriale la nivel regional asupra regiunilor cu potențial industrial relativ superior, respectiv cele de Sud-Est (2), Sud-Vest (4), Nord-Vest (6), Centru (7) şi Bucureşti-Ilfov (8).

Politica bugetară a urmat mobilizarea veniturilor din economie în vederea asigurării funcționării corespunzătoare a sectoarelor finanțate de la buget şi a realizării obiectivelor prioritare ale statului.

Consolidarea finanțelor publice şi asigurarea stabilității economice a presupus orientarea măsurilor în acest domeniu spre:

- analiza sistematică şi riguroasă a nivelului cheltuielilor publice în scopul asigurării managementului judicios al patrimoniului administrat şi a creşterii ponderii cheltuielilor de capital; în ciuda acestor orientări, din 1990 a scăzut continuu capacitatea economiei de a-şi asigura o rată de acumulare suficient de ridicată pentru a susține restructurarea şi retehnologizarea indispensabile îmbunătățirii eficienței şi competitivității. Raportul dintre rata economisirii şi cheltuielile publice s-a degradat neîntrerupt, de la peste 24% în 1991 la sub 10% în 1998, îndeosebi pe seama reducerii economisirii şi capitalizării noilor întreprinderi cu capital majoritar de stat;
- menținerea deficitului bugetar în limite controlabile, astfel încât să poată fi finanțat în condiții neinflație-niste; deficitul bugetului consolidat al statului a oscilat în jurul a 3% din P.I.B., prag convenit cu F.M.I., ceea ce determină gradul de austeritate la care sunt supuse cu deosebire unele sectoare importante ale economiei, ale societății în general (sănătatea, învățământul, cercetarea, cultura etc.). Adăugând la acest deficit şi pe cel cvasifiscal (arierate, credite neperformante etc. care se reflectă parțial şi în buget), se ajunge la o pondere a deficitului în P.I.B. semnificativ mai mare. După un excedent bugetar în 1990 (+1,0%) şi în 1991 (+3,2%), a început perioada dezechilibrului per-

manent între veniturile şi cheltuielile bugetare (-4,6% din P.I.B. În 1992, o relativă stabilitate a deficitului bugetar, înscris în limite normale, între 1993-1995, -4,1% în 1996,-6,5% în 1997).

Dacă se adaugă deficitul cvasifiscal, se ajunge la un deficit total de aproape 10%, acesta fiind rezultatul sintetic al declinului general al economiei. Blocajul financiar a sporit la niveluri îngrijorătoare arieratele, cifrate la aproximativ 36% din P.I.B. În 1996, împiedicând construcția unor bugete viabile.

Ponderea veniturilor totale în P.I.B. a scăzut de la 41,9% în anul 1991 la 30,7% în 1997. În structura acestor venituri, taxele directe au scăzut de la 34,7% în 1990 la 32,2% în 1997; este de menționat că, în mod constant, veniturile din impozitul pe salarii au fost mai mari decât cele din impozitul pe profit. Colectarea veniturilor a fost considerabil îngreunată de lipsa cronică de disciplină financiară a agenților economici cu capital de stat, evaziune fiscală, lipsa de fermitate a instituțiilor abilitate în supravegherea disciplinei bugetare. Taxele indirecte au prezentat, de asemenea, o anumită reducere ca pondere în veniturile bugetare (de la 30,7% în 1990 la 29,6% în 1997).

Aceste realități impun ținerea sub control a deficitului bugetar prin îmbunătățirea sistemului de colectare a veniturilor, precum şi restructurarea economiei reale pentru restrângerea dimensiunilor şi a efectelor deficitului cvasifiscal:

- cunoaşterea mai bună a bazei taxabile;
- limitarea drastică a cheltuielilor administrative nejustificate pentru echipamente, deplasări, protocol;
- întărirea controlului statului asupra cheltuielilor corporațiilor publice (regii autonome transformate în societăți şi companii naționale);
- creşterea ponderii taxelor indirecte (T.V.A., accize, taxe vamale) potrivit tendințelor structurale din țările dezvoltate;
- creşterea mai rapidă a cheltuielilor de capital comparativ cu alte categorii de cheltuieli, astfel încât să se asigure suportul financiar pentru relansarea programelor economice guvernamentale; o atenție deosebită a fost dată agriculturii, prin credite cu dobânzi bonificate, şi infrastructurii din sectoarele sociale;
- folosirea de către Ministerul Finanțelor a trezoreriilor finanțelor publice, care includ toate resursele disponibile ale statului, la nivel central şi teritorial, pe baza unui mecanism care să asigure coordonarea acestor finanțe într-un sistem integrat; sistemul trezorerie – ale cărui disponibilități temporare sunt folosite pentru finanțarea anumitor programe guvernamentale privitoare la execuția bugetului de stat, a celui de asigurări sociale, la reforma economică etc. – asigură separarea, în conturi distincte deschise la B.N.R., a sectorului public de resursele băncilor comerciale.

Pe planul dezvoltării regionale, efectele politicii bugetare şi ale realităților sintetizate mai sus s-au concretizat în precaritatea fondurilor alocate pentru

realizarea unor proiecte specifice de interes public, la scară națională sau strict regională. A-celeaşi cauze care au împiedicat colectarea integrală a veniturilor la bugetul de stat s-au menținut şi la nivelul colectării pentru bugetele A.A.P.L, din care se finanțează programe de investiții de interes local (îndeosebi modernizări de infrastructuri).

Politica monetară, stabilită de Banca Națională în cooperare cu guvernul, a urmărit, în perioada ultimului deceniu, următoarele obiective principale:

- ajustarea ratelor dobânzilor pentru refinanțarea obiectivelor politicii monetare, asigurându-se corelarea sistemului de dobânzi active şi pasive practicat de băncile comerciale, în scopul îmbunătățirii modului de alocare a creditelor bancare şi creşterii atracției pentru depozitele în lei;
- creşterea în termeni reali a creditelor neguvernamentale, paralel cu selectarea mai atentă a solicitanților de credite;
- îmbunătățirea mecanismului refinanțării în scopul asigurării controlului ferm al B.N.R. asupra lichidităților din sistemul bancar, reducând riscul Băncii Naționale în relațiile cu băncile comerciale şi sporind responsabilitatea şi competitivitatea instituțiilor bancare;
- creşterea prudenței în managementul resurselor băncilor comerciale şi limitarea potențialului de multiplicare a creditelor bancare, în strânsă legătură cu dezvoltarea economiei reale;
- întărirea supravegherii bancare prin instituirea unor reglementări prudențiale ferme, constând în clasificarea şi condiționarea împrumuturilor şi dimensionarea adecvată a capitalului etc.;
- dezvoltarea şi diversificarea instrumentelor politicii monetare în scopul creşterii eficienței acesteia şi compa-tibilizării instrumentarului utilizat cu cerințele economiei de piață.

Nu se poate vorbi de un impact specific al politicii monetare asupra dezvoltării industriale la nivel regional, dar, ținând seama de efectele şi, mai ales, de nereuşitele acesteia la nivel național – concretizate în cvasicrahul bancar al ultimilor ani -, ca şi de situația financiară a agenților economici pe plan local, se poate aprecia că la acest palier efectele negative ale politicii monetare au avut un caracter multiplicator, plățile prin „ordine de compensare" înlocuind aproape total sistemul normal de rambursare a datoriilor între agenții economici, iar căderea unor bănci considerate solide (vezi Bancorex) a încetinit şi mai mult ritmul şi aşa lent al dezvoltării industriale.

La această situație a contribuit, în bună măsură, şi politica practicată în privința **cursului de schimb,** una din cele mai „sincopate" politici macroeconomice din perioada ultimilor 10 ani.

Principalele caracteristici ale acesteia ar putea fi sintetizate astfel:

- elementul de bază, ce poate fi considerat numitorul comun al politicii cursului de schimb din ultimul deceniu, constă în devalorizarea conti-

nuă a monedei naționale în raport cu dolarul (şi, implicit, şi în raport cu celelalte monede), în scopul declarat al menținerii competitivității economiei naționale şi al stimulării exporturilor. Paradoxal însă, prelungirea pe o durată de timp mult prea mare a acestui tip de politică, indubitabil cu efecte benefice pe termen scurt, a condus la efecte distorsionate, în special în planul competitivității industriei naționale, care s-a deteriorat continuu, dar şi în cel al exporturilor, care au cunoscut anumite perioade de declin sensibil: luând ca bază anul 1989, dinamica exporturilor de mărfuri şi servicii s-a deteriorat simțitor, în anul 1991 înregistrându-se cota minimă de 49,7%, după care a urmat un proces de redresare extrem de lent, astfel încât s-a ajuns ca abia după 10 ani, adică în 1999, volumul exportului de mărfuri şi servicii să depăşească cu 3,8% nivelul anului 1989;

- principalul motor al politicii cursului de schimb l-au constituit împrumuturile externe (de la F.M.I., B.M. etc.), iar atunci când obținerea acestora nu a fost posibilă, s-a procedat la „naționalizarea" valutei din conturile agenților economici, ceea ce a avut un puternic impact negativ asupra dezvoltării industriale, cu deosebire la nivelul regiunilor cu un volum important al exportului bazat în proporție de circa 50% şi peste pe importul de materii prime şi materiale (Regiunea 5 Vest, Regiunea 7 Centru, Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov, Regiunea 2 Sud-Est);
- regimul cursului de schimb, în special în ultimul an, s-a situat în sfera flotării controlate, ținta declarată a acestei politici fiind menținerea competitivității, în circumstanțele date de caracterul ferm al constrângerilor externe şi de nivelul încă modest al rezervelor valutare anticipate.

Se impune sublinierea că, discutând despre impactul politicilor de stabilizare asupra dezvoltării industriale la nivel regional, este evident impactul mai puternic atât ca amploare, cât şi în ceea ce priveşte diferențierea de la o R.D. la alta a politicilor bugetare, inclusiv fiscale, şi a celor ale cursului de schimb comparativ cu politica monetară[1].

1.1.3. Gestiunea locală în contextul reformelor economice şi al restructurării industriei în cadrul R.D.

O pârghie importantă în dezvoltarea economică la nivelul R.D. şi, implicit, în restructurarea industriei o constituie, aşa cum s-a menționat şi în subcapitolul anterior, gradul de autonomie acordat activităților locale în gestionarea fondurilor proprii şi a celor alocate de la bugetul central.

[1] *De altfel, şi în ansamblul politicilor macroeconomice, teoria economică modernă relevă cu claritate rolul preponderent al politicilor fiscale (bugetare) în raport cu cel al politicilor monetare.*

Mişcarea generală de introducere a reformelor, atât în plan legislativ, cât şi economic, care a cuprins ţările Europei Centrale şi de Est – incluzând aici şi România – a vizat şi sectorul administrativ local, obiectivul de bază urmărit prin organizarea sau/şi restructurarea acestui sector constând în acordarea unui plus de autonomie colectivităţilor locale. Este interesant însă de observat că, după o largă poziţie a tuturor actorilor vieţii economico-sociale în favoarea sectorului local, în ultimii ani, se observă o tendinţă inversă, în special în Ungaria şi Slovenia, unde guvernele au luat măsuri care urmăresc să controleze evoluţia bugetelor locale. Se pare că această modificare de atitudine se datorează faptului că, deşi dorinţa de a acorda autonomie colectivităţilor locale este reală, descentralizarea nu poate deveni efectivă din cauza posibilităţilor financiare limitate pe care acestea le au la dispoziţie pentru a-şi asuma competenţele acordate de către autorităţile statale. În plus, colectivităţile locale se află uneori sub conducerea unei structuri bicefale – cum este, de altfel, şi cazul României (alături de Bulgaria, Slovenia, Polonia, Rusia şi Slovacia) – formată din reprezentanţii puterii executive (primarul) şi cei ai puterii legislative (preşedintele Consiliului Local), fapt care nu este de natură să faciliteze asumarea responsabilităţilor pentru gestionarea fondurilor locale.

Dimensiunea bugetelor locale în raport cu bugetul de stat este unul dintre factorii de influenţă esenţiali în ceea ce priveşte dezvoltarea industrială regională, fapt evident dacă analizăm comparativ ponderea de 73% deţinută de bugetele locale în Ungaria, faţă de cea de numai 14,5% ce revenea aceloraşi bugete locale în Slovacia sau de 15,7% în România, în anul 1994. Volumul bugetelor locale în raport cu P.I.B. Înregistrează, de asemenea, variaţii mari de la o ţară la alta: spre exemplu, în Ungaria bugetele locale reprezintă 15,7% din P.I.B. (la un P.I.B./locuitor net superior celui înregistrat în ţara noastră), în Bulgaria 9%, în timp ce în România doar 3,9%.

Veniturile (la nivel local) pe locuitor constituie, de asemenea, un indicator important privind mijloacele financiare ale colectivităţilor locale. Deşi cu niveluri diferite de la o ţară la alta, acest indicator a evoluat de o manieră ce permite evidenţierea a cel puţin trei tendinţe generale:

- creşterea, în majoritatea ţărilor, a veniturilor obţinute de colectivităţile locale;
- creşterea volumului împrumuturilor contractate de către colectivităţile locale. În 1994, cu excepţia României, recurgerea la împrumuturi, sub diferite forme (inclusiv obligaţiile comunale şi avansurile rambursabile acordate de stat), a fost practicată în toate celelalte ţări în tranziţie, având valori semnificative în Republica Cehă (9% din veniturile totale), Ungaria (7%) şi Slovacia (5%);
- diminuarea veniturilor fiscale proprii, în valoare reală, ca şi în structură, deoarece taxele locale nu sunt ajustate în funcţie de rata inflaţiei. În România, veniturile locale provenite din fiscalitate au reprezentat

52% din totalul veniturilor în anul 1994 (din care 35% venituri fiscale indirecte), iar veniturile fiscale proprii au reprezentat 17% din totalul veniturilor locale în acelaşi an.

În ceea ce priveşte sistemul de organizare local – element foarte important în direcționarea fondurilor de dezvoltare la nivel regional -, sistemul din România este considerat apropiat de cel francez, cuprinzând două niveluri. Bugetele locale, care au crescut în ansamblu, în valoare reală, cu 33,3% în 1994 față de 1993, ca şi executarea lor şi verificarea conturilor sunt votate de Consiliul Municipal cu o majoritate de două treimi.

Examinând competențele departamentelor colectivităților locale din România (tabelul 1.1.2), observăm un fapt foarte important pentru procesul de dezvoltare şi restructurare a industriei în cadrul R.D., şi anume: pe de o parte, competențele în domeniul dezvoltării economice apar stipulate clar numai la nivelul județelor şi al comunelor – acestea din urmă neavând categoric resursele financiare necesare asumării acestora -, oraşele fiind, în mod paradoxal, private de aceste competențe, iar pe de altă parte, dezvoltarea industrială nu apare explicit în competențele nici uneia dintre unitățile administrativ-teritoriale locale, deşi ea constituie un obiectiv important al politicilor de dezvoltare regională.

Tabelul 1.1.2

Competențele autorităților locale în România, pe diversele paliere ale organizării administrativ-teritoriale

Județe	Oraşe	Comune
- dezvoltare economică - protecția mediului - locuințe - infrastructura rutieră -sport - cultură	- salubritate - electricitate - spitale - transport public - locuințe	- dezvoltare economică locală - învățământ primar
		- urbanism - rețea de transport - securitate socială - ordine publică - activități sportive şi culturale

În aceste condiții, este explicabil faptul că efectele programelor de dezvoltare regională, chiar şi în cazul celor de dezvoltare a zonelor defavorizate, întârzie să apară, în ciuda facilităților fiscale majore stipulate în O.U.G. nr. 24/1998 republicată, care privesc:

- scutirea de plata taxelor vamale şi T.V.A. pentru maşinile şi utilajele importate aferente noilor investiții în aceste zone, efectuate de societățile ce îşi au sediul în aceste zone;
- scutirea de plata T.V.A. pentru bunurile de investiții, mijloace de transport şi alte bunuri amortizabile, produse în țară şi utilizate de societățile comerciale locale pentru efectuarea de investiții în zonele defavorizate.

Potrivit datelor A.N.D.R., numai pentru Regiunea 6 Nord-Vest au fost scutiți de plata taxelor vamale şi a T.V.A. 62 de agenți economici din Maramureş, 16 societăți din Bihor şi, respectiv, 12 din Sălaj. Sumele neîncasate la bugetul de stat ca urmare a acestor scutiri se ridică, numai în aceste trei județe din Regiunea 6 Nord-Vest, la circa 73 mld. lei.

Cu toate acestea, rezultatele obținute sunt modeste, mai ales în ceea ce priveşte participarea capitalului străin, care reprezintă numai 1,9% din totalul capitalului social al agenților economici ce îsi desfăşoară activitatea în zonele din Regiunea 6 Nord-Vest.

1.2. Efectele politicilor comerciale

Reforma economică ce se înfăptuieşte în România este de o mare profunzime şi complexitate şi are ca obiectiv înscrierea țării noastre pe coordonatele progresului economic şi social la nivelul țărilor dezvoltate. Comerțul exterior este un important factor de creştere economică, iar dezvoltarea producției industriale la nivelul fiecărei regiuni trebuie privită în sensul ei cel mai larg, incluzând şi aportul exportului, importului şi cooperării la susținerea acesteia.

Pentru a identifica efectele politicii comerciale a României în anii '90, este necesar să analizăm impactul acestei politici asupra dezvoltării de ansamblu a economiei naționale şi industriei prin comparație cu evoluția exportului, a importului, a soldului balanței comerciale şi a gradului de acoperire a importului cu exportul României. Tabelul 1.2.1 ilustrează corelațiile dintre aceşti importanți indicatori macroeconomici ai economiei naționale.

Tabelul 1.2.1

Evoluția producției economiei naționale, a producției industriale, a exportului, a importului şi a soldului balanței comerciale în România, în perioada 1989-1999

Anul	Producția națională	Producția industrială	Exportul FOB	Importul CIF	Soldul balanței comerciale +
1989	100	100	100	100	+1 349
1990	82,5	81,0	55,1	109,7	-4 165
1991	74,4	62,5	40,7	63,4	-1 527
1992	66,2	48,8	41,6	68,5	-1 897
1993	68,8	49,5	46,6	71,4	-1 630
1994	71,5	51,1	58,7	77,8	-958
1995	78,0	55,9	75,4	112,5	-2 368
1996	83,4	59,4	73,0	125,1	-3 351
1997	76,0	55,0	80,1	123,4	-2 849
1998	67,0	47,2	79,1	140,1	-4 507
1999	61,6	43,4	81,1	113,7	-1 887

Anul	Producția națională	Producția industrială	Exportul FOB	Importul CIF	Soldul balanței comerciale +
Pierderi 1990-1999 (prețuri 1989 în miliarde dolari)	-347 940	-390 920	-38 193		-25 139

Sursa: European Bank for Reconstruction and Development Transition Report 1995, p. 204; Anuarul statistic al României, 1999, Anuarul de comerț exterior al României, 1999; Buletin statistic nr. 12/1999 şinr. 1/2000.

În primul rând, din tabel rezultă prăbuşirea producției naționale în deceniul analizat, cu o tendință şi mai accentuată a producției industriale ajunse să reprezinte în anul 1999 doar 43,4% față de 1989, în raport cu producția națională care în 1999 era de numai 61,6% comparată cu anul 1989. În fapt, producția industrială a pierdut în 10 ani 390 miliarde de dolari, mai mult decât producția națională, respectiv 348 miliarde de dolari.

În al doilea rând, se evidențiază faptul că la scăderea drastică a producției naționale şi a producției industriale a contribuit negativ, în cel mai înalt grad, evoluția exportului în anii '90, în 5 ani ajungând la jumătate din volumul valoric al anului 1989, iar în alți 5 ani la cea % față de acelaşi an luat ca bază în analiză.

În al treilea rând, se observă că importul în 6 din cei 10 ani analizați, deşi a fost mai mare cu 10-40% față de 1989, nu a avut un efect pozitiv asupra creşterii producției industriale, aceasta fiind în 8 din cei 10 ani ai acestui deceniu mai mică cu 50-60%. Acest fapt demonstrează că în marea lor majoritate importurile au constat în bunuri de consum ce nu au avut influență asupra creşterii forțelor de producție industriale ale României.

În al patrulea rând, relevant este şi fenomenul negativ al deficitului cronic al balanței comerciale, care a cumulat între 1990-1999 un sold de 25 de miliarde de dolari, cu efect destabilizator asupra balanței de plăți externe, respectiv asupra îndatorării externe, şi fără să fi contribuit la modernizarea şi dezvoltarea industriei, inclusiv în profil regional.

În afara modului defectuos în care a evoluat volumul valoric al comerțului exterior al României în anii '90, aspecte negative s-au mai înregistrat şi privind diminuarea exportului de produse industriale cu valoare adăugată ridicată, precum şi contracția numărului de țări unde exportăm mărfuri industriale şi echipamente cu valorificare superioară a materiilor prime şi forței de muncă înalt calificate.

Concluzia care se desprinde din analiza efectuată este că politica comercială externă a României din acest deceniu nu a reuşit prin totalitatea reglementărilor adoptate de stat (cu caracter juridic, fiscal, vamal, bancar, valutar etc.) să conducă la creşterea exporturilor, la protejarea economiei naționale de

concurenții mărfurilor străine importate şi la realizarea unui echilibru între export şi import.

Şi aceasta, în pofida faptului că au fost luate o serie de măsuri de politică comercială importante, privind atât promovarea şi stimularea exportului, cât şi protejarea industriei prin instrumente tarifare sau netarifare. Alături de componentele interne ale politicii comerciale, s-a acționat şi pe linia componentei externe, respectiv negocierea şi încheierea de acorduri şi convenții comerciale de natură să permită un mai mare acces şi în condiții mai bune pe piețele țărilor partenere.

Astfel, **în ceea ce priveşte regimul exportului,** măsurile au constat în: creşterea ratei până la 100% pentru agenții economici de a dispune de valuta încasată din export; devalorizarea oficială sistematică a monedei naționale, favorizând agenții economici să primească mai mulți lei pe valuta încasată din străinătate; acordarea de către Eximbank a unor credite cu dobândă preferențială, precum şi asigurarea şi garantarea creditului pentru încurajarea exportului; susținerea promovării exportului prin acoperirea parțială de la bugetul statului a cheltuielilor în lei şi în valută de participare la târguri şi expoziții internaționale; introducerea regimului de draw back pentru restituirea totală sau parțială a taxei vamale suportate la frontieră de importurile încorporate ulterior în exporturi; practicarea operațiunilor de import temporar fără plata taxelor vamale, inclusiv în tranzacțiile de leasing; reducerea cu 25% a impozitului pe profit când se exportă cel puțin 50% din producție, iar în prezent aplicarea cotei de 5% la impozitul pe profit pentru produsele exportate față de 25% la mărfurile destinate pieței interne; impozitarea exportului cu cota 0 (zero) în cazul aplicării T.V.A.

Referitor la regimul importului în România, a fost introdus la începutul anilor '90 un nou tarif vamal cu taxe mult mai reduse, care şi acestea s-au diminuat sensibil ca urmare anegocierilor comerciale multilaterale desfăşurate în cadrul Rundei Uruguay. S-au adoptat, totodată, reglementări la nivelul standardelor internaționale în materie de reguli de origine, evaluare a mărfurilor în vamă, măsuri de salvgardare, achiziții guvernamentale, taxe antidumping şi de compensare, norme tehnice fitosanitare, de sănătate şi de securitate, inclusiv de protejare a mediului ambiant. Totodată, s-au manifestat două tendințe, din care una cu accent pe linia reducerii, scutirii sau exonerării temporare de taxe vamale, a înlesnirii vamale la import privind investițiile străine în România, a practicării de contingente tarifare la unele mărfuri cu scutire de taxe vamale, iar cealaltă tendință este de protejare, respectiv creşterea fiscalității la frontieră, prin introducerea taxei de 0,5% la import, între timp micşorată la 0,25%, în vederea modernizării şi dezvoltării administrației vamale naționale, a practicării temporare de suprataxe pe motiv de salvgardare, a aplicării de noi taxe (T.V.A. În locul impozitului pe circulația mărfurilor şi accizele pentru mărfuri de lux), precum şi prin introducerea de interdicții la importul unor mărfuri, utilizarea de licență pentru import şi, după caz, de contingente de import.

Întreg acest ansamblu de pârghii şi instrumente pentru atingerea obiectivului politicii comerciale externe a României de creştere a volumului valoric al schimburilor comerciale în condiţii de eficienţă sporită şi echilibru stabil între exporturi şi importuri, la care s-au adăugat **acordurile comerciale încheiate cu Uniunea Europeană, C.E.F.T.A., A.E.L.S. şi S.U.A., inclusiv aranjamentele semnate ca membru al Organizaţiei Mondiale a Comerţului, nu a avut efectele scontate.**

Impactul acestei politici comerciale cu măsuri rapide de liberalizare a importurilor şi exporturilor, de tipul terapiei de şoc, în condiţiile prăbuşirii producţiei industriale, s-a soldat, în general, cu un eşec privind în special dezvoltarea industrializării regionale, întreprinderile mici şi mijlocii nerezistând concurenţei mărfurilor străine importate.

De aceea, este nevoie de o corelare mai bună a politicii comerciale cu politica industrială guvernamentală la nivelul dezvoltării industriale regionale, prin stimularea valorificării resurselor locale şi regionale în scopul dezvoltării economico-sociale durabile. Totodată, este nevoie de stimularea cooperării interregionale, inclusiv a celei transfrontaliere şi în cadrul euroregiunilor, în vederea realizării de proiecte industriale de interes comun.

În acest sens, **creşterea rolului politicii comerciale externe a României** necesită pentru viitor existenţa unui ansamblu de măsuri articulate, de natură să sprijine dezvoltarea industrială regională, respectiv:

1. **crearea unui fond special de stimulare a exportului din resurse bugetare,** care să sprijine şi să încurajeze producţia de export şi exportul de produse industriale cu grad înalt de prelucrare şi cu valoare adăugată ridicată, din care să se acorde prime de export, respectiv subvenţii pe durată limitată firmelor care se restructurează, celor care se privatizează, celor aflate în regiuni rămase în urmă din punct de vedere economic şi social, având grave probleme de şomaj, precum şi subvenţii pentru sprijinirea cercetării-dezvoltării. În acest context, sprijinul statului va consta şi în preluarea unor costuri de interes general pentru susţinerea programelor vizând calitatea, competitivitatea şi promovarea produselor româneşti;

2. **acordarea de stimulente fiscale diferenţiate la export,** îndeosebi prin impozitul pe profit, încurajându-se livrările de produse superior prelucrate, îndeosebi exporturile complexe cu ciclu lung de fabricaţie, care prezintă o eficienţă sporită;

3. **introducerea de taxe vamale la exportul de materii prime,** chiar şi la unele semifabricate, pentru descurajarea livrărilor în străinătate a acestora, sumele încasate de bugetul de stat urmând să fie destinate suplimentar Fondului special de stimulare a exportului produselor superior prelucrate şi serviciilor, în activităţi de cunoaştere a preţurilor de pe pieţele externe, de reclamă şi publicitate, de servire şi asistenţă tehnică;

4. **valorificarea în mai mare măsură a facilităților din zonele libere şi transfrontaliere** pentru promovarea exporturilor de produse industriale specifice zonelor de dezvoltare regională;

5. protejarea mai fermă a industriei României de agresivitatea neloială a mărfurilor şi prestărilor de servicii din străinătate, prin aplicarea de taxe antidumping şi de compensare (în cazul unor produse subvenționate de statele concurente), precum şi a unor măsuri de salvgardare.

1.3. Efectele politicilor de privatizare şi restructurare

Piloni esențiali ai procesului tranziției, privatizarea şi restructurarea au constituit priorități ale tuturor programelor de reformă aplicate de guvernele care s-au succedat după anul 1990\

Începută în anul 1992, privatizarea – componentă a restructurării profunde a regimului de proprietate – s-a desfăşurat într-un ritm relativ lent, care a împiedicat finalizarea procesului într-o perioadă de 7 ani, aşa cum era prevăzut în Legea nr. 58/1991 a privatizării. Cauzele obiective ale acestei situații au fost lipsa capitalului intern, a experienței juridice, instituționale şi practice, precum şi blocajul financiar. Cauzele subiective au constat în întârzierea creării cadrului instituțional adecvat şi a mecanismelor funcționale, lipsa de claritate a cadrului juridic, transparența deficitară a procesului, interesele divergente ale diferitelor grupuri de presiune.

În prezent, desfăşurarea procesului de privatizare este influențată puternic de numeroşi factori negativi:

- modificările frecvente, uneori contradictorii, ale cadrului legislativ specific, persistența unor necorelări, absența reglementărilor necesare privitoare la patrimoniu şi la repararea prejudiciilor cauzate de preluări abuzive de către stat;
- blocajul financiar din economie, care determină gradul redus de atractivitate a societăților comerciale privati-zabile pentru potențialii investitori;
- dimensiunea şi structura incipientă a pieței de capital, insuficiența capitalului disponibil deținut de intermediari şi de persoanele fizice;
- perturbările produse pe pieţele financiare (bănci, fonduri de investiții), care au generat efecte adverse asupra procesului privatizării;
- mediul de afaceri auster, în care facilități acordate pentru stimularea investițiilor sunt ulterior suspendate, iar alte facilități acordate investitorilor (de exemplu, pentru investiții în zone defavorizate) sunt inoperante în contextul cadrului legal existent;
- nivelul ridicat al fiscalității, cu efect direct asupra gradului de capitalizare a societăților comerciale;

- atractivitatea redusă a majorității societăților comerciale, determinată de mărimea acestora, de nivelul lor tehnic şi tehnologic precar, de problemele sociale proprii şi de cele zonale;
- existența unor litigii privind dreptul de proprietate asupra clădirilor, între societățile cu capital de stat, între acestea şi administrația locală sau între acestea şi persoane fizice;
- existența la unele societăți comerciale a unor contracte de închiriere sau locații de gestiune, îndeosebi în activitățile comerciale şi de turism, ceea ce a influențat decizia de privatizare şi a amplificat durata şi efortul organizatoric necesar realizării acesteia;
- distincțiile frecvente în parteneriatul dintre unele societăți comerciale (îndeosebi sindicatul din cadrul acestora) şi investitorii privați din afara lor;
- dificultățile în identificarea, evaluarea şi asumarea de către cumpărători a obligațiilor de protecție a mediului ce revin societăților comerciale pentru activitatea desfăşurată anterior privatizării;
- imposibilitatea contractării serviciilor de expertiză a stării mediului în vederea elaborării corespunzătoare a bilanțurilor de mediu, în condițiile în care societățile comerciale rămase în portofoliu se află în lipsă acută de lichidități, iar studiile menționate au costuri ridicate.

În ciuda dificultăților generate de acțiunea tot mai accentuată a acestor factori negativi, nivelul celor mai importanți indicatori specifici privatizării a înregistrat constant valori crescânde, aşa cum relevă cifrele înscrise în tabelul 1.3.1.

Tabelul 1.3.1

Evoluția nivelului unor indicatori relevanți ai procesului de privatizare în anii 1993-1999

Anul	Numărul societăților comerciale privatizate	Volumul capitalului social privatizat	Volumul investițiilor angajate (miliarde iei)	Investiții străine directe (milioane USD)
1993	265	44,8	8	411,7
1994	595	348,5	13	901
1995	620	1 840	298	315,6
1996	1 245	1 337	637	703,5
1997	1 163	2 166	1 922	504,9
1998	1 267	4 103,7	1 406	237,4
1999	1 772	6784	2 755	282,5

Sursa: Raport privind activitatea FPS în anul 1999, p. 28-29.

Aşa cum reiese din tabelul 1.3.1, în perioada 1993-1995 ritmul privatizării a fost lent, cauzele acestei stări fiind lipsa voinței politice, a experienței privitoare la mecanismele specifice, a capitalului intern şi extern, întârzierea punerii la

punct a cadrului legal necesar, absența consensului forțelor politice referitoare la modelul de evoluție a economiei de urmat, blocajul financiar, cooperarea şi comunicarea defectuoasă între organismele implicate (Fondul Proprietății de Stat, Agenția Națională pentru Privatizare, Agenția Națională pentru Dezvoltare, ministere), ciocnirile de interese ale grupurilor de presiune.

În ciuda acestor dificultăți şi obstacole de natură obiectivă şi subiectivă, din care o parte s-a menținut până în prezent, privatizarea s-a dovedit a fi un proces a cărui desfăşurare a generat efecte ample în economie; astfel, pe unele piețe emergente aflate în curs de instituționalizare, existența proprietății private s-a reflectat în schimbări atitudinale şi comportamentale semnificative atât ale proprietarilor, cât şi ale salariaților din sectorul privat. Aceste schimbări sunt manifeste în toate regiunile de dezvoltare, dar cu deosebire în cele cu sectorul industrial mai dezvoltat (Sud-Est, Vest, Centru, Bucureşti-Ilfov), în care diferențele de performanțe, nivel de competitivitate şi disciplină financiară între unitățile industriale private şi cele cu capital majoritar de stat se adâncesc continuu.

Dacă până în anul 1996 transferul activelor statului din industrie către sectorul privat s-a făcut pe baza Legii nr. 58/1991, printr-o gamă relativ restrânsă de metode specifice (negocierea directă, metoda MEBO, oferta publică, licitația, metoda combinată etc., cu plata integrală pentru persoane române şi străine, inclusiv cu acordarea de facilități de rambursare a datoriilor pentru manageri şi salariați), precum şi a Legilor nr. 85/1991 şi nr. 55/1995 a privatizării de masă (transferul gratis către populația adultă, prin cupoane, a capitalului social), după acel an s-a produs o schimbare semnificativă privitoare la principalele metode de privatizare utilizate. Dacă anterior cele mai multe societăți comerciale au fost vândute prin oferte făcute salariaților şi conducerii şi numai circa 500 au fost vândute prin licitație, după 1996 această ultimă metodă a fost folosită precumpănitor, la care s-au adăugat şi altele: vânzări directe către investitori strategici cu sprijinul a patru bănci de investiții internaționale, fiecare responsabilă pentru 10-20 de unități; privatizarea prin piețele de capital – Bursa de Valori Bucureşti şi RASDAQ; ofertă publică secundară de vânzare; metode de vânzare specifice piețelor de capital – vânzarea la ordin, vânzarea ca răspuns la o ofertă de cumpărare, vânzarea prin plasament privat secundar, licitație electronică pe Bursă/ RASDAQ; stimularea apariției şi dezvoltării fondurilor mutuale şi a companiilor de investiții; combinații ale metodelor specificate.

Prin extinderea tranzacțiilor de acțiuni pe piața de capital efectuate de către direcțiile teritoriale ale Fondului Proprietății de Stat, în anul 1999 a crescut semnificativ numărul societăților comerciale privatizate prin intermediul Bursei de Valori şi pieței RASDAQ, precum şi valoarea capitalului social vândut (de la 372 miliarde de lei în 1998 la 468 miliarde de lei în 1999).

Ca rezultat al accelerării procesului de privatizare şi al creării de noi firme private, aportul sectorului privat la crearea produsului intern brut a ajuns, în anul 1999, la 61,5%, față de 16,4% în 1990.

De altfel, experienţa celor mai avansate ţări în tranziţie a evidenţiat faptul că restructurarea economică profundă nu se poate realiza decât prin dezvoltarea puternică a sectorului privat nou. Cu alte cuvinte, accelerarea privatizării este importantă, dar, pentru a fi eficace, trebuie completată cu politica adecvată indispensabilă creării unui mediu favorabil pentru dezvoltarea întreprinderilor mici şi mijlocii, creşterea mobilităţii forţei de muncă şi reconversia profesională a lucrătorilor în regiunile monoindustriale (cum este, de exemplu, Valea Jiului în Regiunea 4 Sud-Vest). În sprijinul acestei afirmaţii stă crearea unui număr de locuri care în unităţile private nou înfiinţate a fost mult mai mare decât în cele privatizate (de exemplu, în anul 1996, din numărul total al locurilor de muncă nou create, circa 6% au fost în societăţile comerciale privatizate şi 23,5% în societăţile private noi).

În anul 1999, acţiunile de privatizare au fost orientate spre realizarea următoarelor obiective principale:

- creşterea semnificativă a ponderii capitalului social privatizat faţă de capitalul social total al societăţilor comerciale;
- promovarea metodelor de privatizare care asigură concurenţa sporită a cumpărătorilor şi creşterea ritmului de vânzare a acţiunilor;
- asigurarea transparenţei tranzacţiilor şi a egalităţii de şanse a investitorilor potenţiali români şi străini;
- încurajarea acţiunilor investiţionale ale noilor proprietari în vederea relansării rapide a societăţilor comerciale recent privatizate;
- restructurarea/reconversia activelor prin lichidări juridice sau administrative ale societăţilor comerciale fără perspective viabile.

Cele mai semnificative privatizări de succes ale firmelor industriale încheiate în anul 1999 au fost: Automobile Dacia Piteşti (Regiunea 3 Sud) – tranzacţie de 269,7 milioane de dolari; Astra Vagoane Arad (Regiunea 5 Vest) – tranzacţie de 50 milioane de dolari; Şantierul Naval Galaţi (Regiunea 2 Sud-Est) -tranzacţie de 25 milioane de dolari; Silcotub Zalău (Regiunea 6 Nord-Vest) – tranzacţie de 6,8 milioane de dolari; ALTROM Slatina (Regiunea 4 Sud-Vest) – tranzacţie de 6,2 milioane de dolari.

În ceea ce priveşte numărul şi capitalul social al societăţilor comerciale din portofoliul Fondului Proprietăţii de Stat privatizate în perioada 1993-1999, acestea sunt prezentate, pe judeţe şi pe regiuni de dezvoltare, în tabelul 1.3.2.

Analiza datelor înscrise în tabelul 1.3.2 relevă aspecte interesante privind desfăşurarea procesului de privatizare la nivelul judeţelor şi al regiunilor de dezvoltare:

a) Relaţia de proporţionalitate directă care, logic, este de aşteptat să existe între nivelul de dezvoltare economică generală şi, implicit, industrială a regiunilor şi volumul capitalului social privatizat în perioada menţionată este valabilă, în mod evident, pentru regiunile de dezvoltare 3 Sud şi 8 Bucureşti-Ilfov. În aceste regiuni se înregistrează cel mai mare volum al capitalului social

privatizat, chiar dacă în cadrul lor există şi județe cu un nivel modest al privatizării (Giurgiu, Călăraşi, Ialomița în Regiunea 3). Regiunea 2 Sud-Est, cu un nivel de dezvoltare industrială sensibil superior celui al Regiunii 1 Nord-Est, a înregistrat însă un volum al capitalului social privatizat inferior cu circa 20%. De asemenea, apare surprinzător nivelul scăzut a\ capitalului social privatizat în Regiunile 4 Sud-Vest (6,2% din total) şi 5 Vest (6,1% din total) care cuprind, totuşi, județe cu un apreciabil potențial industrial (Dolj, Vâlcea în Regiunea 4, toate cele patru județe componente ale Regiunii 5). Niveluri ale capitalului social privatizat modeste în raport cu potențialul economic prezintă şi Regiunile 6 Nord-Vest (10,3% din total) şi 7 Centru (11,9% din total), fapt datorat, printre altele, şi discrepanțelor semnificative dintre volumele privatizate pe județe.

b) Relația de proporționalitate amintită este valabilă, de asemenea, doar în cadrul câtorva județe. Dintre acestea se detaşează județul Prahova, cu volumul cel mai ridicat al capitalului social privatizat (1 467,1 miliarde de lei), mult peste cel înregistrat în al doilea județ -Mureş (961,0 miliarde de lei) – din ordinea stabilită în funcție de capitalul privatizat; urmează alte județe cu potențial industrial ridicat la care capitalul privatizat este apreciabil – Braşov (908,1 miliarde de lei), Argeş (867,1 miliarde de lei), Constanța (828,2 miliarde de lei), Cluj (820,6 miliarde de lei), Timiş (798,7 miliarde de lei). În schimb, sunt județe al căror nivel de dezvoltare industrială ar îndreptăți aşteptarea, contrazisă însă de realitate, ca volumul capitalului social privatizat să fie simțitor mai mare; în această situație se regăsesc cu cele mai semnificative decalaje județele Caraş-Severin (numai 118,5 miliarde de lei capital privatizat), Vâlcea (256,7 miliarde de lei), Dolj (548,5 miliarde de lei). Diferențele existente în aceste județe între nivelul dezvoltării industriale, deci volumul activelor privatizabile, şi cel al capitalului social efectiv privatizat sunt determinate de numeroase cauze, principale fiind, în opinia noastră, lipsa de atractivitate a activelor respective pentru investitorii autohtoni şi străini (explicată, la rândul ei, de natura activelor şi de specializarea lor accentuată).

Tabelul 1.3.2

Situația societăților comerciale privatizate din portofoliul Fondului Proprietății de Stat, la 31 decembrie 1999

Regiuni de dezvoltare/județe	Capitalul social privatizat (miliarde lei)	Numărul societăților comerciale
REGIUNEA 1 NORD-EST		
Bacău	689,9	161
Botoşani	316,6	193
Iaşi	542,7	271
Neamț	546,1	131
Suceava	706,8	173
Vaslui	268,9	105
TOTAL Regiunea 1	3 071,0	1 034

Regiuni de dezvoltare/județe	Capitalul social privatizat (miliarde lei)	Numărul societăților comerciale
REGIUNEA 2 SUD-ES1		
Brăila	220,0	126
Buzău	358,3	81
Constanta	828,2	341
Galați	482,4	89
Tulcea	327,1	175
Vrancea	266,4	108
TOTAL Regiunea 2	2 482,4	920
REGIUNEA 3 SUD		
Argeş	867,1	131
Călăraşi	299,6	72
Dâmbovita	647,5	112
Giurgiu	131,4	89
Ialomița	360,2	79
Prahova	1 467,1	152
Teleorman	599,6	103
TOTAL Regiunea 3	4 372,5	738
REGIUNEA 4 SUD-VEST		
Dolj	548,5	143
Gorj	311,3	89
Mehedinți	435,7	
Olt	223,3	101
Vâlcea	256,7	91
TOTAL Regiunea 4	1 775,5	501
REGIUNEA 5 VEST		
Arad	363,2	204
Caras-Severin	118,5	66
Hunedoara	472,6	149
Timiş	798,7	333
TOTAL Regiunea 5	1 753,0	752
REGIUNEA 6 NORD-VEST		
Bihor	564,6	248
Bistrita-Năsăud	332,3	119
Cluj	820,6	170
Maramureş	654,8	124
Satu-Mare	299,6	139
Sălaj	291,2	61
TOTAL Regiunea 6	2 963,1	861
REGIUNEA 7 CENTRU		
Alba	280,5	148
Braşov	908,1	175
Covasna	223,3	97
Harghita	297,0	88
Mureş	961,0	179
Sibiu	738,1	200

Regiuni de dezvoltare/județe	Capitalul social privatizat (miliarde lei)	Numărul societăților comerciale
TOTAL Regiunea 7	3 408,0	887
REGIUNEA 8 BUCURESTI-ILFOV		
Bucureşti	6 015,9	586
Ilfov	329,1	70
TOTAL Regiunea 8	6 345,0	656
TOTAL GENERAL	28 749,0	6 349

Sursa: Date prelucrate de la Fondul Proprietății de Stat.

c) Există decalaje şi între județele cu un nivel modest de dezvoltare, care prezintă, de asemenea, niveluri reduse ale capitalului social privatizat (de exemplu, județul Caraş-Severin, care a înregistrat cel mai scăzut nivel la scara întregii țări, şi județul Giurgiu -131,4 miliarde de lei), în timp ce altele au înregistrat volume surprinzător de mari ale capitalului privatizat (de exemplu, județul Teleorman, la care volumul capitalului social privatizat în cei zece ani de referință a fost de 599,6 miliarde de lei, peste nivelul înregistrat în alte județe cu potențial economic incomparabil mai mare, de exemplu, Dolj).

Ca o concluzie generală, apreciem că nu se poate degaja o corelație clară între nivelul de dezvoltare socio-economică a județelor şi, cu atât mai puțin, a regiunilor de dezvoltare şi volumul capitalului social privatizat până în prezent. Factorii care au determinat ritmul şi amploarea privatizării unităților economice sunt numeroşi, printre aceştia înscriindu-se natura activelor privatizabile, gradul lor de specializare/universalitate, situația financiară a unităților privatizabile, metodele de privatizare utilizate, voința politică reală etc.; din această gamă, primii doi factori, aşa cum am mai subliniat, determină, în măsură esențială, atractivitatea activelor privatizabile şi deci şansele acțiunilor de privatizare.

Indiferent de nivelul de dezvoltare socio-economică a județelor, este cert că accelerarea ritmului privatizării va avea efecte benefice pentru toate şi, îndeosebi, pentru cele cu potențial mai redus, capabile, în condițiile noului regim al proprietății, să-şi amplifice simțitor eforturile de emancipare economică şi socială.

O mențiune specială trebuie făcută cu privire la aspectele relevate de analiza activității postprivatizare, desfăşurată în societățile comerciale privatizate, pe baza indicatorilor cuprinşi în bilanțurile contabile depuse la Ministerul Finanțelor înainte de privatizare, în cursul acesteia şi după ea. De exemplu, o analiză amplă, efectuată în anul 1997, privitoare la eficiența economică a sectorului privat determinată ca raport valoare adăugată/salarii înregistrat în 1996, a demonstrat că acesta era sensibil mai mare decât nivelul mediu pe economie considerat 1, îndeosebi în următoarele sectoare: echipamente de radio, televizoare şi telecomunicații (3,2); calculatoare (2,4); mijloace de transport (1,8); maşini şi echipamente (1,7); aparatură medicală de precizie, optică şi ceasornicărie (1,7); celuloză şi hârtie (1,4); construcții metalice şi produse din metal

(1,4); industrie alimentară (1,2); fibre chimice, sintetice şi artificiale (1,2); mobilă (1,2). Eficiența mai înaltă înregistrată în sectorul industrial privat, în ciuda ponderii încă mici pe care acesta o are în unele sectoare, este determinată de utilizarea mai bună a forței de muncă, practicarea unui management superior, performant, reducerea drastică a costurilor administrative etc.

De asemenea, analiza efectuată de Fondul Proprietății de Stat pe un eşantion reprezentativ de 3 245 de societăți comerciale privatizate în perioada 1993-1997 (circa 85% din numărul total al societăților privatizate în acea perioadă) a evidențiat faptul că performanțele firmelor privatizate au fost sensibil afectate de starea generală precară a economiei naționale. Investițiile din sectorul privat au înregistrat însă o evoluție ascendentă, cele mai semnificative sume fiind investite în municipiul Bucureşti şi în județele Constanța, Prahova, Mureş, Bacău, Neamț şi Ialomița. Numărul contractelor de vânzare-cumpărare cu clauze de investiții încheiate în anul 1999 a fost de 238, reprezentând 2 754,6 miliarde de lei, 568,3 milioane de dolari şi 25 milioane de mărci; analiza sectorială a investițiilor angajate de către cumpărători prin contractele de vânzare-cumpărare a evidențiat orientarea acestora îndeosebi spre industria chimică şi petrochimică şi apoi spre cea alimentară.

În prezent, se derulează Programul PSAL (Private Sector Adjustment Loan) încheiat cu Banca Mondială, potrivit căruia strategiile de privatizare a 62 de mari societăți comerciale trebuie terminate până la sfârşitul lunii iunie 2000, privatizarea majorității acestora fiind prevăzută să fie realizată până în lunile noiembrie-decembrie 2000, iar pentru restul – până în lunile ianuarie-februarie 2001.

În cadrul acestui program, societatea de consultanță Roland Bergen a realizat un raport preliminar privitor la restructurarea sau lichidarea S.C. Roman S.A. Braşov, iar compania CAIB a prezentat primele concluzii asupra privatizării S.C. Hidromecanica S.A. Braşov (Regiunea 7 Centru). Grupul Barings a încheiat raportul preliminar asupra privatizării a zece societăți înscrise în a doua grupă a Programului PSAL, printre care S.C. Rocar S.A. Bucureşti, S.C. Faur S.A. Bucureşti, S.C. Timpuri Noi S.A. Bucureşti, S.C. Griro S.A. Bucureşti (toate din Regiunea 8), S.C. Uztel S.A. Ploieşti şi S.C. Petroutilaj S.A. Câmpina (ambele din Regiunea 3 Sud). Societe Generale a terminat raportul preliminar privind privatizarea celui de-al treilea grup de societăți comerciale incluse în program, dintre care se remarcă, prin dimensiunile lor şi implicațiile majore pe care le au în economie, S.C. Uzinele Sodice S.A. Govora (Regiunea 4 Sud-Vest), S.C. Argeşeana S.A. Piteşti (Regiunea 3 Sud), S.C. Te-rom S.A. Iaşi (Regiunea 1 Nord-Est), S.C. Colorom S.A. Codlea (Regiunea 7 Centru), S.C. Moldosin S.A. Vaslui (Regiunea 1 Nord-Est), S.C. Romtensid S.A. Timişoara (Regiunea 5 Vest).

Privatizarea este strâns legată de restructurarea unităților economice, aceasta din urmă asigurând redresarea şi creşterea semnificativă a compatibi-

lității producției naționale, modernizarea tehnologiilor, îmbunătățirea performanțelor economico-financiare ale firmelor.

Restructurarea unităților economice cu capital majoritar de stat a fost mult întârziată de următoarele cauze: lipsa strategiilor de restructurare conturate la nivelul societăților comerciale, determinată, la rândul ei, de lipsa unei politici industriale care să ofere „ancorele" necesare identificării direcțiilor majore de acțiune; ritmul lent al privatizării; insuficienta clarificare a drepturilor de proprietate, îndeosebi în regiile autonome, devenite societăți sau companii naționale; folosirea insuficientă a fondurilor de restructurare acordate de Fondul Proprietății de Stat, dirijate mai ales spre piața salariilor în numeroase sectoare (metalurgie, chimie etc.); capacitatea managerială precară, depăşită de exigențele superioare ale conturării viziunilor strategice necesare orientării programelor de restructurare.

Acțiunile de restructurare desfăşurate până în prezent au permis conturarea unor concluzii rezultate din analiza acestora şi care pot constitui învățăminte utile pentru continuarea procesului la un nivel superior de eficiență:

a) Restructurarea este un proces care necesită resurse financiare apreciabile şi o viziune strategică temeinic fundamentată, corectă, conturată prin prisma tendințelor manifestate pe piața internă şi internațională, a situației economico-sociale a țării şi a potențialului real al societăților comerciale care se restructurează. În aceste condiții, privatizările efectuate prin metoda MEBO, precumpănitoare la începutul procesului de privatizare, deşi justificate de lipsa capitalului intern, nu au creat premisele necesare restructurării de fond a societăților comerciale în cauză tocmai datorită incapacității noilor proprietari – conducerea şi salariații – de a procura fondurile reclamate de o restructurare amplă.

b) Restructurarea societăților comerciale a fost lentă, desfăşurată frecvent în lipsa viziunilor strategice necesare, situație determinată îndeosebi de faptul că forțele pieței sunt încă slabe pentru a exercita presiuni reale asupra societăților comerciale şi a le determina să se restructureze. Restructurarea selectivă realizată de guvern, în care modelul de intervenție a constat în „izolarea financiară" a unui grup de întreprinderi cu mari pierderi şi arierate, a fost considerată un eşec, Ordonanța nr. 13/1995 în baza căreia s-a desfăşurat fiind abrogată în trimestrul I 1997. Restructurarea condusă de guvern s-a dovedit neeficientă, concluzia care se poate trage fiind că, atunci când forțele pieței sunt încă slabe pentru a aloca eficient resursele, guvernul nu trebuie să se substituie forțelor respective prin acțiuni voluntariste, ci să contribuie la întărirea lor prin măsuri adecvate.

c) Rezultatele modeste înregistrate în restructurarea agenților economici industriali au fost determinate, în măsură însemnată, de lipsa unei politici industriale coerente, care să clarifice viziunea guvernamentală cu privire la configurația în perspectivă a industriei româneşti şi la modul în care vor fi folosite instrumentele economico-sociale pentru a forja progresiv această configurație.

O asemenea politică trebuie să asigure specializarea treptată a industriei şi a unităților industriale pe anumite ramuri şi grupe de produse potrivit avantajelor competitive deținute, inserarea competitivă a industriei româneşti în structurile europene, orientarea cercetării-dezvoltării şi a difuzării tehnologice în concordanță cu perspectivele ramurilor industriale, subramurilor şi grupelor de produse.

d) Programele de restructurare nu au fost sau au fost în mică măsură corelate cu cele de dezvoltare regională sau locală, precum şi cu cele de asistență socială şi de reorientare a forței de muncă stabilite de către Ministerul Muncii şi Protecției Sociale. Lipsa acestor re-corelări a constituit un factor descurajant pentru conducerea multor întreprinderi de a iniția acțiuni de restructurare şi a creat, în numeroase zone, probleme sociale şi chiar conflicte acute. Cele mai grele situații s-au înregistrat, pe acest plan, în Regiunile 1 Nord-Est, 3 Sud, 4 Sud-Vest şi 7 Centru.

e) Toate cauzele menționate au condus la o restructurare nesemnificativă în industria românească, numeroase întreprinderi care au trecut prin procesul restructurării selective nedevenind mai rentabile şi, prin aceasta, mai atractive pentru investitori; mai mult, a devenit evident faptul că prin privatizarea acestor unități nu s-au mai recuperat sumele alocate de Fondul Proprietății de Stat pentru restructurarea lor. În condițiile în care întreprinderile respective au fost totuşi vândute, a fost greu de anticipat atitudinea investitorilor față de restructurările realizate, în ce măsură retehnologizările şi reorganizările au corespuns orientărilor lor strategice de afaceri.

f) Varianta privatizării rapide în care sarcina restructurării a revenit proprietarilor privați, orientare care s-a făcut simțită după anul 1997, s-a dovedit destul de fragilă, întrucât investitorii autohtoni şi străini au mari rezerve cu privire la preluarea unui pachet majoritar sau minoritar de acțiuni la întreprinderi grevate de mari pierderi financiare.

g) O bună parte a societăților şi companiilor naționale rezultate din fostele regii autonome a continuat să lucreze în pierdere şi nu îndreptățeşte presupunerea că transformarea lor în societăți comerciale modifică substanțial, în cazul tuturor, cel puțin pe termen scurt şi mediu, această situație. h) Analizele diagnostic efectuate în societățile comerciale aflate în dificultate au evidențiat faptul că măsurile de restructurare de natură organizatorică şi managerială nu sunt suficiente pentru redresarea economică şi eficientizarea activității acelor societăți, fiind imperios necesară asigurarea fondurilor pentru retehnologizarea şi modernizarea fabricației care să asigure prezența pe piață a societăților respective în condiții de eficiență şi productivitate înaltă. i) Pe planul dezvoltării regionale, acțiunile de restructurare au generat, pe lângă problemele sociale acute semnalate cu deosebire în regiunile de dezvoltare menționate la punctul d), dificultăți în funcționarea anumitor societăți comerciale de genul celor specificate mai jos cu titlu de exemplu. Ținând seama de învățămintele trase din acțiunile de restructurare desfăşurate până în prezent, acțiunile de privatiza-

re/lichidare care se întreprind în cadrul Programelor PSAL/ PBIL vor fi susținute cu măsuri de protecție socială, active şi pasive, finanțate din fonduri acordate de Uniunea Europeană, potrivit prevederilor programului de restructurare a întreprinderilor şi de reconversie a personalului (RICOP).

Nucleul dur al procesului de restructurare îl reprezintă societățile şi companiile naționale, rezultate din transformarea fostelor regii autonome. La sfârşitul anului 1996 existau 281 de regii autonome, majoritatea acestora dovedindu-se indiferente la stimulentele pieței. La cauzele generale menționate ale întârzierii restructurării, se adaugă pentru regiile autonome definirea defectuoasă a drepturilor de proprietate, insensibilitatea activității desfăşurate la semnalele pieței, lipsa constrângerilor bugetare dure şi înrăutățirea situației lor financiare. De exemplu, situația financiară foarte critică din sectorul minier (Regia Autonomă a Cuprului, Regia Autonomă a Lignitului) a impus lichidarea unor unități, ca prioritate a programului de restructurare pe anul 1997, ceea ce a generat grave probleme sociale în regiunile de activitate ale acestor regii. Lipsa de disciplină financiară generalizată la nivelul regiilor autonome a făcut extrem de dificilă evaluarea situației lor financiare reale. Cele mai mari regii autonome – RENEL şi ROMGAZ – au acumulat arierate uriaşe, cauzate de neplata sistematică a facturilor energetice, favorizată de lipsa constrângerilor bugetare tari în acest domeniu.

Începând din anul 1997, o nouă orientare s-a făcut simțită în procesul restructurării unităților industriale cu capital de stat. Ordonanța nr. 13/1995 prin care se stabilea lista societăților aflate sub supravegherea statului a fost anulată, întrucât a întârziat şi a făcut ineficient procesul de restructurare. În noua orientare, restructurarea semnifică privatizarea rapidă a unităților economice viabile şi lichidarea agenților economici neviabili pe cale juridică sau prin proceduri administrative (de exemplu, folosind drepturile de proprietate ale Fondului Proprietății de Stat), precum şi transformarea tuturor regiilor autonome, în primul rând a celor de utilități publice, în societăți comerciale (companii naționale sau societăți naționale), sub coordonarea Ministerului Industriei şi Comerțului. Deşi procesul de restructurare a regiilor autonome a demarat cu acțiuni semnificative (închiderea unităților nerentabile din sectorul minier, însoțită de disponibilizarea personalului aferent, crearea Companiei Naționale a Petrolului care integrează exploatarea resurselor de țiței şi gaze, rafinarea acestora şi distribuția cu amănuntul a produselor petroliere etc.), aceasta este departe de a se fi încheiat, situația marilor companii continuând să rămână neclară; ca urmare a opoziției marilor confederații sindicale, problema restructurării marilor companii naționale nu îşi găseşte reflectarea pe măsură nici în Strategia economică pe termen mediu a României, prezentată în luna martie 2000 la sediul Uniunii Europene de la Bruxelles.

În ceea ce priveşte restructurarea societăților comerciale generatoare de pierderi, aceasta a continuat, căutându-se să se evite greşelile făcute în acțiunile desfăşurate anterior. De exemplu, în anul 1999, Fondul Proprietății de Stat

a urmărit aplicarea măsurilor din programele de restructurare aprobate la 60 de societăți comerciale mari şi la 485 de societăți mici şi mijlocii, ceea ce a condus la reducerea pierderilor înregistrate la agenții respectivi cu 1 713 miliarde de lei.

Exemple interesante de restructurări punctuale ale societăților comerciale generatoare de pierderi şi blocaj financiar la care privatizarea nu s-a finalizat le oferă numeroase unități la care s-au identificat diferite soluții de redresare:

- închideri operaționale ale unor activități nerentabile, ceea ce a impus oprirea unor fluxuri tehnologice importante la S.C. Siderurgica S.A. Hunedoara, S.C. Clujana S.A. Cluj-Napoca, S.C. Siderca S.A. Călăraşi, S.C. Melana S.A. Săvineşti;
- externalizări ale unor activități auxiliare producției de bază prin vânzări de active şi divizări, la S.C. Tractorul S.A. Braşov, S.C. Roman S.A. Braşov, S.C. Nitramo-nia S.A. Făgăraş, S.C. Verachim S.A. Giurgiu;
- restructurarea datoriilor financiare şi a obligațiilor fiscale, inclusiv oprirea capacităților a căror producție nu are desfacere asigurată pe piață, la S.C. Sidex S.A. Galați;
- susținerea restructurării unor unități cu rol important în economie şi cu impact social deosebit, prin acordarea de către Fondul Proprietății de Stat a unor garanții bancare la S.C. Sidex S.A.'Galați, S.C. Tractorul S.A. Braşov, S.C. Roman S.A. Braşov;
- încheierea unui contract de administrare, cu asigurarea finanțării activității de producție de către titularul contractului, la S.C. RAFO S.A. Oneşti.

Aplicarea programelor de restructurare a societăților comerciale a determinat, în anul 1999, înregistrarea unor efec-te salutare, constând în reducerea costurilor de producție cu 3 644,8 miliarde de lei, creşterea volumului încasărilor cu 5 949,3 miliarde de lei şi reducerea volumului plăților cu 898,3 miliarde de lei.

1.4. Efectele politicii energetice

Analiza situației actuale a sectorului energetic din România evidențiază complexitatea şi dificultatea problemelor cu care se confruntă acesta şi care vor greva, pentru o perioadă îndelungată, redresarea şi eficientizarea sa superioară. Principalele aspecte şi probleme existente în sectorul energetic sunt sintetizate în continuare.

a) Puterea instalată a centralelor electrice ce intră în componența Sistemului Energetic Național (peste 20 000 Mw, din care circa 38% în centrale electrice pe bază de cărbune, circa 30% în cele pe bază de hidrocarburi, 29% în centrale hidroelectrice, 3,5% în centrala nucleară) este suficientă pentru

acoperirea consumului chiar şi în condiţiile creşterii viitoare a acestuia la vârf de sarcină. În ciuda acestui aspect favorabil, nivelul tehnologiilor utilizate în centralele termoelectrice, corespunzător anilor '60-70, impune aplicarea unui vast program de retehnologizare în vederea creşterii semnificative a eficienţei utilizării resurselor primare de energie. Programul de retehnologizare trebuie să ţină seama de următoarele aspecte majore ale condiţiei actuale a Sistemului Energetic Naţional: gradul avansat de epuizare a rezervelor de ţiţei şi gaze naturale ale ţării; existenţa unor tehnologii învechite şi ineficiente pe tot lanţul energetic (resur-se-producţie-transport-distribuţie-consum); dotarea necorespunzătoare cu aparatură de măsură şi control; utilizarea drept combustibili în centralele termoelectrice a cărbunilor inferiori (lignit) şi a păcurii cu conţinut ridicat de sulf, de peste 3%.

Gradul de încărcare a centralelor termoelectrice – de circa 35% – este sensibil mai redus decât în alte ţări europene din cauza scăderii puternice a consumului industrial după anul 1990, incapacităţii de asigurare cu combustibil la nivelul cantităţilor necesare, disponibilităţii reduse a multor grupuri energetice care necesită reabilitare tehnologică, utilizării cărbunilor de calitate inferioară.

b) Producţia de energie electrică cu care s-a acoperit consumul intern în Sistemul Energetic Naţional a avut următoarea structură în anul 1998: centrale pe cărbune – 29,7%; centrale pe hidrocarburi – 21,0%; centrale hidroelectrice – 34,8%; Centrala Nuclearo-Electrică -9,8%; autoproducători – 3,8%; import – 0,9%. Compararea structurii pe surse ale producţiei de energie electrică cu cea a puterii instalate pe tipuri de centrale relevă existenţa unor diferenţe semnificative, determinate de politica adoptată în ultimii ani cu privire la utilizarea resurselor energetice primare; astfel, contribuţia mare a centralelor hidroelectrice la acoperirea consumului intern în anul 1998 şi, respectiv, producţia acestora au înregistrat cel mai ridicat nivel din istoria energeticii româneşti, fapt datorat atât hidraulicităţii favorabile din acel an, cât şi regimului îmbunătăţit de exploatare a agregatelor, a hidrocentralelor în general, precum şi măsurilor adecvate din punct de vedere tehnic, de dispecerizare şi de management. Trebuie arătat, totodată, că în anul 1998 comparativ cu 1990 consumul specific de combustibil convenţional pentru producerea energiei electrice în centralele pe cărbune şi hidrocarburi (în gcc/kwh) a scăzut cu 8,8%, iar randamentul acestora a crescut de la 33,1% la 36,5%; la producţia de energie termică însă, în perioada menţionată consumul specific (în kgcc/Gcal) a crescut cu 2,6%, iar randamentul a scăzut de la 85,8% la 83,5%.

Gradul de încărcare a centralelor termoelectrice este mai redus (circa 33%) comparativ cu cel înregistrat în alte ţări europene (52,6% în Polonia în anul 1996, 42,95% în Belgia în 1997 etc.), fapt datorat scăderii consumului de energie electrică după anul 1989, dar şi celorlalte cauze menţionate mai sus.

c) Consumul intern de energie electrică a scăzut continuu în perioada 1990-1998, cu excepţia anilor 1995 şi 1996, scăderea în anul final faţă de cel

inițial al perioadei menționate fiind de 35,4%; în anul 1998, scăderea față de nivelul anului anterior a fost de 5,7%.

În anul 1997, consumul final energetic pe ansamblul economiei a crescut, față de anul 1992, cu 3,9%, iar pentru industrie şi construcții a scăzut la 88,6%. Deşi industria continuă să dețină ponderea cea mai mare în consumul final energetic înregistrat în activitatea economică, începând din anul 1996 nu mai concentrează majoritatea acestui consum.

Paralel cu scăderea ponderii industriei în consumul final energetic, ponderea transporturilor şi telecomunicațiilor s-a majorat, iar cea a sectorului primar şi a sectorului terțiar s-a redus, ceea ce semnifică faptul că nu s-a realizat un proces de restructurare profundă a economiei naționale sub aspectul eficienței energetice.

În industrie, reducerea ponderii acestei ramuri de bază în consumul final energetic al țării de la 77,1% în 1989 la 44,2% în 1997 a fost determinată de reducerea drastică a producției industriale (aceasta a reprezentat, în anul 1999, circa 42% din cea realizată în 1989) şi, în proporție considerabil mai mică, de scăderea intensității energetice a activității industriale; astfel, considerând media pe economie a intensității energetice egală cu 100, cea din industrie a scăzut de la 146 în 1989 la 124,5% în 1997, deci cu 14,8%.

d) Eficiența pe ansamblul sectorului energetic, conjugată cu cea înregistrată pe ansamblul economiei naționale, nu a cunoscut o îmbunătățire semnificativă după anul 1990. De exemplu, intensitatea energetică a economiei naționale, exprimată în consumul energetic (în tone echivalent petrol-tep) la 1 milion lei valoare adăugata brută, în ciuda unei diminuări de la 45,6 în 1992 la 43,2 în 1997 (cu 5,3%), a continuat să se mențină la un nivel ridicat; în industrie şi construcții reducerea a fost de la 54,9 la 47,0, deci cu 14,4%. Între anii 1989 şi 1996, intensitatea energetică s-a diminuat simțitor în industria extractivă, s-a menținut aproximativ constantă în industria energiei electrice şi termice şi a crescut în industria prelucrătoare; pentru aceasta din urmă, restructurarea profundă în sensul reducerii substanțiale a energo-inten-sivității este imperios necesară, ceea ce presupune concentrarea eforturilor în două direcții majore: reducerea semnificativă a ponderii ramurilor energo-intensive (metalurgie, chimie, celuloză şi hârtie, materiale de construcții) şi restructurarea tehnologică a celorlalte ramuri în vederea reducerii consumurilor lor energetice.

În industria prelucrătoare, ponderea ramurilor cu intensitate energetică ridicată (cele patru ramuri menționate) în consumul energetic s-a diminuat între anii 1989 şi 1996 de la 62,9% la 50,9% (deci cu 12 puncte procentuale), în timp ce ponderea ramurilor cu intensitate energetică redusă (industria alimentară, uşoară, a prelucrării lemnului, a construcțiilor de maşini şi prelucrării metalelor) a crescut de la 18,6% la 19,4%, deci cu 0,8 puncte procentuale. Aparent, aceste cifre indică înregistrarea unei evoluții pozitive ce ar consta în reducerea ponderii ramurilor energo-intensive şi creşterea celei a ramurilor cu in-

tensitate energetică scăzută; raportând însă ponderile acestor ramuri în consumul energetic total al industriei la ponderile lor în valoarea totală a producției industriale, se constată creşterea în perioada menționată a raportului de la 1,14 la 1,59 (deci cu 39,5%) pentru ramurile energo-intensive şi de la 0,53 la 0,90 (deci cu 69,1%) pentru cele cu intensitate energetică scăzută.

e) Excedentul de capacități de producție în centralele existente, precum şi configurația şi capacitățile de transport ale rețelelor electrice ale țării îndreptățesc aprecierea că este posibil exportul de energie electrică atât în perspectivă apropiată, cât şi în cea îndepărtată. Beneficiarii potențiali ai exportului de energie din România sunt Grecia, Turcia, Ungaria, Bulgaria, Republica Moldova, Ucraina, țările din spațiul fostei Iugoslavii, Slovacia şi Italia. Exportul de energie electrică este condiționat de identificarea clienților potențiali, asigurarea în condiții de rentabilitate a resurselor necesare de energie primară, precum şi de posibilitățile tehnice de transport al energiei în țări care nu sunt limitrofe României. Capacitățile de producție şi de transport ale țării permit, în afara vârfului de sarcină, un export de energie electrică de până la 2 500 MW din centrale şi de 1 350-2 600 MW prin rețelele de transport.

f) Conectarea Sistemului Energetic Național la Sistemul Uniunii pentru Coordonarea Producerii şi Transportului Electricității (UCPTE) asigură îmbunătățirea calității energiei electrice (frecvență, siguranță şi continuitate în alimentare) şi creează posibilitatea exportului sau tranzitului în sistemele energetice naționale interconectate; unii parteneri potențiali sunt membri ai UCPTE (Grecia, fosta Iugoslavie, Italia), iar alții doresc să se afilieze (Ungaria, Bulgaria). Aderarea României la UCPTE presupune creşterea gradului de disponibilitate a centralelor termoelectrice şi sporirea siguranței alimentării cu combustibili superiori prin diversificarea surselor de aprovizionare. Fezabilitatea interconectării SEN şi sistemului UCPTE este condiționată, în primul rând, de trecerea liniei de transport a energiei electrice Sibiu-Arad-Szeged de la tensiunea de 220 kV la cea de 400 kV, investiția necesară ridicându-se la 21 milioane de dolari. Pentru conectarea SEN la sistemul UCPTE, în ipoteza că sistemul energetic al fostei Iugoslavii va funcționa independent, se impune intensificarea cooperării cu Ungaria prin construirea unei noi linii electrice Oradea-Bekecsaba sau prin substația de la Mukachevo din Ucraina. Soluția optimă din punct de vedere tehnologic şi economic este conectarea simultană a sistemelor energetice ale României si Ungariei cu toate țările vecine din UCPTE şi cu CENTREL.

g) Analiza politicii energetice urmate în ultimii zece ani evidențiază deficiențele majore ale acesteia, care şi-au manifestat profund efectele negative asupra situației actuale a sectorului energetic şi dintre care sunt de relevat următoarele:

- lipsa unei adevărate politici energetice coerente, care să decurgă dintr-o viziune strategică judicioasă cu privire la evoluția în perspectivă a economiei naționale şi a cerințelor energetice ale țării;

- lipsa de coerență a legislației şi a reglementărilor cu incidență asupra sectorului energetic;
- menținerea în continuare în Sistemul Energetic Național a unor tehnologii învechite şi ineficiente pe tot lanțul energetic (exploatarea resurselor-produc-ție-transport-distribuție-consum), cu efecte negative asupra nivelului eficienței energetice globale şi pe activități;
- persistența dificultăților întâmpinate în asigurarea cu combustibil, energie electrică şi termică a oraşelor şi unităților industriale;
- intrarea în funcțiune a Autorității de Reglementare în Domeniul Energiei, care nu dispune însă de toate pârghiile indispensabile îndeplinirii corespunzătoare a rolului determinant pe care trebuie să-l joace în stabilirea unor componente esențiale ale politicii energetice;
- practicarea până în prezent a unor politici neadecvate de tarifare a energiei;
- întârzierea procesului de restructurare în continuare a Companiei Naționale de Electricitate, după formarea acesteia prin transformarea fostei Regii Naționale de Electricitate RENEL;
- lipsa de fermitate în acțiunile de reducere semnificativă a pierderilor de energie, precum şi în cele de combatere a sustragerilor importante de combustibili şi de energie;
- menținerea în continuare a unor ponderi importante la export ale produselor energo-intensive, aspect negativ care nu poate fi imputat, în primul rând, politicii energetice, dar la atenuarea căruia aceasta ar fi putut avea o contribuție mai substanțială;
- persistența şi agravarea blocajului financiar şi a dificultăților în procurarea fondurilor valutare necesare achiziționării combustibilului din import;
- menținerea dependenței de un furnizor unic extern de gaze naturale;
- insuficiența măsurilor inițiate pentru combaterea poluării mediului ambiant, fapt ce a permis înregistrarea în continuare a unui nivel încă ridicat de poluare;
- lipsa de corelare a numărului de salariați şi a nivelului de salarizare cu cel al productivității muncii, în condițiile existenței unor presiuni sindicale puternice;
- practicarea în continuare a unui management energetic ineficient atât în unitățile din sectorul energetic propriu-zis, cât şi în cele consumatoare de energie electrică.

Politica energetică, ca parte componentă a Strategiei naționale de dezvoltare economică a României pe termen mediu depuse la sediul Uniunii Europene de la Bruxelles la 20 martie 2000, prevede o serie de ținte de atins – sa-

tisfacerea necesarului național de energie în condiții de siguranță, la un preț cât mai scăzut, cu limitarea impactului asupra mediului, creşterea eficienței energetice şi reducerea energo-intensivității, interconectarea cu rețelele europene de gaze, petrol şi UCPTE, diversificarea surselor de import al petrolului şi gazelor, creşterea stocurilor strategice de resurse primare prin modernizarea şi extinderea capacităților de înmagazinare, stabilirea sectoarelor cu potențial competitiv ca priorități ale dezvoltării economice în contextul tendințelor stabile conturate pe plan mondial, stoparea procesului de deteriorare a capitalului natural etc. -, precum şi o gamă largă de măsuri destinate să asigure atingerea țintelor propuse. Majoritatea măsurilor înscrise în programul de acțiune pentru transpunerea în fapt a politicii energetice a României pe termen mediu au efecte la scară națională, care nu pot fi delimitate la nivelul unei regiuni de dezvoltare sau al alteia. Unele măsuri preconizate au însă impact regional, unele dintre acestea fiind detaliate în tabelul 1.4.1, celelalte fiind prezentate în capitolul în care se analizează efectele politicilor de dezvoltare a infrastructurilor.

Tabelul 1.4.1

Unele măsuri de politică energetică cu impact asupra dezvoltării industriale la nivel regional

Măsuri	Regiunile de dezvoltare asupra cărora se manifestă impactul
Diminuarea producției de țiței până la 5,8 milioane de tone/an în anul 2004	Regiunea 1 Nord-Est Regiunea 3 Sud Regiunea 4 Sud-Vest
Menținerea practic constantă a producției de gaze de 14,5 miliarde Nm^3/an, până în anul 2004	Regiunea 1 Nord-Est Regiunea 3 Sud Regiunea 4 Sud-Vest Regiunea 7 Centru
Realizarea unei producții de huilă de 2,5 milioane de tone/an	Regiunea 4 Sud-Vest
Realizarea unei producții de lignit de 27-29 milioane de tone/an, din care 22-24 milioane de tone/an pentru consum în termocentrale	Regiunea 3 Sud Regiunea 4 Sud-Vest
Susținerea capacităților eficiente de extracție şi prelucrare a combustibilului nuclear	Regiunea 3 Sud Regiunea 6 Nord-Vest Regiunea 7 Centru
Reducerea emisiilor poluante NOx, COx, SOx (circa 1,2 milioane de dolari cost), până în anul 2006	Diverse regiuni de dezvoltare
Reabilitarea solurilor poluate şi redarea terenurilor în circuitul agricol (circa 1,5 milioane de dolari cost) până în anul 2006	Diverse regiuni de dezvoltare
Reducerea impactului asupra mediului al activității de producție la Rafinăria Petrobrazi – Ploieşti (circa 1,5 milioane de dolari/an), până în anul 2006	Regiunea 3 Sud
Reabilitarea ecologică a zonei petroliere Ploieşti (circa 2,5 milioane de dolari/an), până în anul 2006	Regiunea 3 Sud
Producerea de benzine ecologice (costul proiectului de circa 50 milioane de dolari), până în anul 2006	Toate regiunile de dezvoltare

În sinteză deci, politica energetică ce va fi urmată în continuare în România va avea efecte asupra dezvoltării industriale la nivel regional, concretizate în raționalizarea extracției şi utilizării resurselor interne, retehnologizarea şi modernizarea capacităților de producție strategice şi a sistemului de transport şi distribuție a țițeiului, gazelor naturale, produselor petroliere şi energiei electrice, casarea capacităților excedentare ineficiente, dezvoltarea de noi capacități de producție (îndeosebi a celor pe gaze în cogenerare, care asigură costuri minime). Practic, toate regiunile de dezvoltare vor resimți aceste efecte, cu deosebire cele producătoare de resurse energetice primare (Regiunile 1 Nord-Est, 3 Sud, 4 Sud-Vest), cele traversate de magistralele de transport al gazelor şi al energiei electrice, cele care cuprind capacități de rafinare a țițeiului (Regiunile 1 Nord-Est, 2 Sud-Est, 3 Sud).

1.5. Efectele politicilor privind valorificarea capitalului natural

Aşezarea geografică a României şi potențialul său natural reprezintă premise importante ale procesului de dezvoltare în ansamblul său.

Dezvoltarea regională, componentă de bază a dezvoltării economice generale, are ca suport fundamental de susținere a obiectivelor sale specifice potențialul natural al fiecărei regiuni de dezvoltare în parte.

Astfel, influențele carpatine, danubiene şi ale Mării Negre au determinat atât o varietate de elemente climatice, ale solului, vegetației, resurselor minerale etc., cât şi o mare diversitate ecologică şi peisagistică, toate formând un important şi valoros capital natural național.

Cu toate că, în prezent, tendințele mondiale de evoluție sunt caracterizate printr-un accentuat proces de globalizare, restricțiile impuse de lipsa unor resurse naturale având tendința de a se diminua, avantajele legate de existența unui potențial natural vor reprezenta, în continuare, avantaje competitive deosebit de importante.

În contextul acestor tendințe mondiale, precum şi ca urmare a tranziției spre o economie de piață reală, îri România, rolul statului ca proprietar şi manager al exploatării şi valorificării potențialului natural se diminuează treptat, locul lui fiind luat de sectorul privat, care trebuie să acționeze în condiții de eficiență şi în concordanță cu respectarea unor legi de exploatare rațională a acestuia.

La nivel regional, existența sau inexistența unor resurse naturale determină anumite avantaje competitive care pot fi determinante în dezvoltarea şi specializarea regiunii respective.

Valorificarea rațională a capitalului natural dintr-o regiune este atât o problemă strategică locală, regională, dar mai ales o problemă națională, care se poate rezolva numai cu ajutorul unor politici macroeconomice corespunzătoare.

Elementele principale ale capitalului natural ce reprezintă în sine scopul acestor politici sunt:

- terenurile agricole;
- pădurile;
- resursele minerale;
- resursele de apă.

În România, principalele instrumente legislative care reglementează exploatarea şi protecția resurselor naturale, la nivel regional, sunt următoarele:

1. **reglementări juridice pentru terenurile agricole** -Legea nr. 58/1974 privind fondul funciar şi Legea nr. 59/1974 privind sistematizarea teritoriului şi localităților urbane şi rurale; Legea nr. 26/1996 (Codul silvic);

2. **reglementări juridice pentru păduri –** Legea nr. 2/1987 privind conservarea, protejarea şi dezvoltarea pădurilor, exploatarea lor rațională, economică, şi menținerea echilibrului ecologic; Programul național pentru conservarea şi dezvoltarea fondului forestier în perioada 1976-2010,' Legea nr. 2/1976;

3. **reglementări juridice pentru resursele de apă –** Legea apelor nr. 8/1974 şi Legea nr. 5/1989 privind gospodărirea rațională, protecția şi asigurarea calității apelor; Programul național de perspectivă pentru amenajarea bazinelor hidrografice, Legea nr. 1/1976; Legea nr. 107/1996 (Legea apelor); Legea nr. 82 privind constituirea rezervației biosferei Delta Dunării.

Terenurile agricole

Terenurile agricole ale României, ca resursă naturală principală, sunt reprezentate de cele 14 797 163 ha, din care 9 337 092 ha teren arabil, fiind încadrate, pe medie, în clasa mijlocie de productivitate (48 de puncte în scara de 100 de puncte). Cele mai bune terenuri agricole se găsesc în zonele de câmpie ale Regiunilor Sud-Est, Sud, Sud-Vest.

În ultimii 8 ani, la nivel regional, principalele efecte ale politicii funciare au determinat scăderea calității terenurilor agricole cu 311 855 ha şi cu 770 837 ha a celor arabile, crescând suprafețele neproductive cu 122 755 ha. Ținând cont de acest aspect, în condițiile în care peste 80% din suprafața arabilă este afectată de una sau mai multe restricții (secetă frecventă, eroziunea prin apă, deficit de elemente nutritive, aciditate, al-calinitate, salinitate, compactare secundară, poluare chimică), se impun cu stringență o revizuire şi o completare a măsurilor politicii de valorificare a capitalului natural în ansamblul său, date fiind efectele negative în profil regional.

Astfel, marile zone agricole ale țării (Câmpia Română, Câmpia de Vest etc.), caracterizate prin terenuri agricole de calitate, sunt, în prezent, adevărate zone ale sărăciei, zone care influențează negativ dezvoltarea de ansamblu a regiunii.

La nivel regional, ca de altfel şi la nivel național, principalele efecte ale actelor normative asupra terenurilor agricole au fost privite prin prisma restabili-

rii dreptului de proprietate prin Legea nr. 18: rezultatul a fost cel de fărâmițare a suprafețelor agricole prin crearea a peste 40 de milioane de loturi cu 6 milioane de proprietari, dimensiunea medie a exploatației fiind de cea 2,5 ha, fiecărui proprietar revenindu-i în medie 5 amplasamente.

Modul de realizare a reformei agrare în România a determinat nu numai lichidarea suprafețelor compacte de lucru, ci şi o serie de greşeli în exploatarea noilor perimetre create.

Astfel, printre principalele efecte ale acestei politici, la nivel regional, putem menționa:

- accelerarea eroziunii solului;
- distrugerea în mare parte a structurilor de exploatare a lucrărilor de îmbunătățiri funciare (domeniu în care abia se înfiripa o tradiție, această activitate debutând în ultimii 25 de ani);
- tehnologiile practicate (pe cea 70% din suprafața agricolă şi 80% din cea arabilă) au determinat o scădere a cantităților de îngrăşăminte aplicate, de la peste 100 kg/ha substanță activă înainte de 1990 până la 16 kg/ha în anul 1992;
- apariția unor întârzieri în executarea arăturilor din toamnă, mult peste iarnă, pe suprafețe de ordinul a peste 3 milioane de ha anual, lucru care s-a reflectat în costuri suplimentare ale lucrărilor, de peste 25%, cu consecințe nefavorabile pe lungă durată.

Aceste efecte, conjugate cu lipsa unei strategii viabile în domeniul agriculturii, au condus la scăderea producției interne atât naționale, cât şi la nivelul fiecărei regiuni. Concomitent cu creşterea consumului neproductiv, s-au impus importuri pentru asigurarea hranei populației, fapt ce a determinat consumarea rezervei valutare şi îndatorarea țării pe lungă durată, cu dobânzi foarte mari.

Cunoscând posibilitățile economice ale României, determinate de cerințele economiei naționale şi de condițiile impuse de Uniunea Europeană, pe baza principiului că, pentru asigurarea securității alimentare, sunt necesare minimum 0,15 ha teren arabil pe locuitor, o politică agrară corespunzătoare actualelor condiții ar trebui să aibă în vedere următoarele obiective:

- realizarea unei agriculturi durabile intensive, competitive pe plan internațional;
- realizarea sau reabilitarea unor sisteme de irigații viabile economic, prevăzute a fi realizate în Lunca Dunării şi pe terase, unde sursele de apă sunt suficiente, uşor accesibile, cu consum de energie scăzut;
- dezvoltarea agriculturii durabile extensive şi protejarea unor zone de pajişti şi păduri, în prezent afectate de intense procese de eroziune şi alunecări, poluare şi degradări, prin diverse activități antropice. Acest sistem de agricultură cuprinde, în special, regiunile deluroase şi de podiş, intra şi extracarpatice, unde vor predomina gospodăriile cu muncă parțială în agricultură, unele putând practica şi agricultura intensivă (horticultura, zootehnie etc.) fără investiții mari şi moderne;

- practicarea unei agriculturi durabile cu predominarea activității pastorale în zona montană.

Realizarea acestor obiective presupune implicarea masivă a statului, prin diferențierea acordării unor subvenții în concordanță cu obiectivul propus (investiție în zonele intensive, subvenții de stimulare pentru schimbarea modului de folosință în reconstrucția ecologică).

Alături de implicarea statului trebuie să existe şi implicarea agențiilor de dezvoltare regională respective, care pot susține dezvoltarea sectorului privat în sectorul agricol, prin acțiuni de consultanță, crearea unor centre expoziționale şi târguri de utilaje agricole, subvenții etc.

Pădurile

După 1989, în România a avut loc un trist proces de restrângere a suprafețelor împădurite.

La nivel regional, acest proces a avut drept cauză efectele negative ale Legii fondului funciar din anul 1991; ca urmare a aplicării acestei legi, procentul de împădurire, care este acum de numai 26,7%, se află sub nivelul critic şi cu mult sub cel optim, estimat la 40% (cu diferențieri zonale: peste 60% la munte, 30-40% la dealuri, 15-20% în zona forestieră de câmpie şi 10-15% în stepă şi antestepă).

Restrângerea suprafețelor cu păduri a determinat grave dezechilibre ale ecosistemului:

- inundații catastrofale;
- eroziuni şi alunecări de teren;
- degradarea peisajului, agravând în acelaşi timp efectele secetelor excesive şi ale poluării.

Dezechilibrul instaurat a favorizat declinul pădurilor care au mai rămas, mai ales al celor de câmpie şi de deal, declin care, la rândul lui, agravează în şi mai mare măsură starea ecologică a țării.

Prin aplicarea unei politici iraționale, exploatările forestiere au depăşit, în general, cu mult capacitatea de suport a ecosistemelor forestiere, determinând efecte negative ale structurii şi calității pădurilor de astăzi, precum şi asupra mediului înconjurător. Ca exemplu negativ, putem aminti că, în anumite zone, s-a recoltat într-un an cota normală pentru 3-10 ani.

Chiar dacă în ultima perioadă numărul tăierilor s-a apropiat de nivelul normal (de posibilități) stabilit prin studii de specialitate, a crescut îngrijorător numărul tăierilor ilegale, necontrolate.

Resursele minerale

România dispune de o mare diversitate de resurse minerale, dar care sunt exploatate şi valorificate în condiții de eficiență scăzută. Lipsa unor tehnologii adecvate a făcut ca multe resurse să fie doar parțial valorificate sau chiar subvalorifîcate. Exploatarea şi valorificarea acumulărilor minerale va deveni o

problemă strict economică, la care contribuția statului va fi redusă la aceea de supervizor pentru o exploatare rațională.

Diversificarea utilizării resurselor minerale va avea un rol important în dezvoltarea unor societăți private mici. Începutul a fost făcut prin apariția unor firme care prelucrează materiale ornamentale, deocamdată tradiționale (marmură). Testarea pieței pentru alte materiale se va face progresiv şi pe baza creşterii treptate a calității vieții.

Există deja o piață incipientă a pietrelor semiprețioase, cum ar fi calcedonia, granații, hematitul, lizarditul etc. În paralel, vor câştiga în importanță substanțele nemetalifere, cum ar fi gipsul, bentonita, argilele, tufurile zeolitice, caolinul etc., cu solicitări din ce în ce mai mari pe piața liberă. Acestea au în plus avantajul că exploatarea lor nu pune probleme deosebite privind deteriorarea mediului. Un alt exemplu este cuarțul, abundent în Carpatii româneşti, care poate deveni un punct de atracție pentru investitorii europeni interesați de resurse minerale pentru tehnologii de vârf.

În concluzie, se poate afirma că, la orizontul anilor 2020, va fi posibilă valorificarea rațională şi eficientă a unui potențial mineral relativ modest (cantitativ), dar diversificat.

Integrarea europeană presupune totuşi şi un suport legislativ adecvat, care să permită o valorificare neîngrădită a resurselor minerale (chiar şi a celor încă prohibite: aurul şi florile de mină).

De asemenea, România dispune încă de o diversitate de resurse de energie primară: țiței, gaze naturale, cărbuni (huilă, lignit), uraniu, resurse hidroenergetice, ape geotermale etc., distribuite neuniform pe aproape întreg teritoriul țării.

Măsurile şi acțiunile politicii de valorificare a resurselor minerale afectează aproximativ toate regiunile, fiecare dintre ele dispunând de un potențial mai mare sau mai mic de asemenea resurse. Totuşi, în unele regiuni, există zone monoin-dustriale (zona minieră Bocşa, zona minieră Rusca-Montană, zona minieră Valea Jiului etc.), concentrate pe exploatarea şi prelucrarea unei singure resurse (cărbune, minereuri feroase sau neferoase, țiței etc.), zone care au intrat într-un proces de stagnare a activității industriale şi care necesită măsuri suplimentare de susținere şi protecție. Prin politica de dezvoltare regională, ele au fost declarate zone defavorizate, putând astfel beneficia de facilități fiscale şi de unele subvenții.

În prezent, în România au fost declarate 25 de zone defavorizate care beneficiază de facilități fiscale şi în care au început să se facă simțite efectele politicii de dezvoltare regională: în aceste zone, investițiile realizate în prima parte a anului 2000 s-au dublat comparativ cu anul 1999, la fel şi locurile de muncă nou create. Cea mai importantă creştere economică regională s-a înregistrat în Regiunea Nord-Est, unde investițiile efective au crescut de la 321 487,3 milioane de lei (decembrie 1999) la 746 415,6 milioane de lei, urmată de Regiunile Nord-Vest şi Vest (regiune cu cele mai multe zone declarate de-

favorizate). Ponderea investițiilor din aceste două regiuni reprezintă 25% din totalul investițiilor efectuate în zonele defavorizate, iar numărul locurilor de muncă nou create a reprezentat 75% din totalul locurilor de muncă nou create în zonele defavorizate.

Resursele de apă

România beneficiază de un complex important de resurse de apă, constituit din: aportul râurilor interioare şi al lacurilor naturale, aportul fluviului Dunărea, rezervele de apă subterană şi cele ale Mării Negre[1].

Rețeaua hidrografică a României are o lungime de 150 000 km, din care 78 905 km cursuri de apă codificate ce aparțin, potrivit legii, domeniului public. Această rețea codificată cuprinde un număr de 4 864 de cursuri de apă. Suprafața aferentă luciilor de apă, potrivit cadastrului apelor, este de cea 4 913 km^2, formată din cea 1 991 km^2 albii minore şi canale, 1 327,3 km^2 însumând principalele 194 de lacuri naturale şi 1 594,8 km^2 suprafață la nivelul normal de retenție a principalelor 416 lacuri de acumulare.

Din întreaga rețea hidrografică distingem:

a) 1 842 de cursuri de apă, în lungime totală de 26 220 km, cu o suprafață de recepție de 71 000 km^2, care se varsă în râul Tisa şi, prin acesta, în fluviul Dunărea;

b) 2 958 de cursuri de apă, în lungime totală de 51 767 km, cu o suprafață de recepție de 160 920 km^2, care se varsă direct în fluviul Dunărea;

c) 64 de cursuri de apă, în lungime totală de 918 km, cu o suprafață de recepție de 5 480 km^2, care se varsă direct în Marea Neagră.

Fluviul Dunărea are la intrarea în țară un debit mediu multianual de cea 170 miliarde m^3, din care 85 miliarde m^3 reprezintă resursa medie teoretică a României, având în vedere caracterul internațional al fluviului.

Rezerva de ape subterane, formată din apele freatice (cele de mică adâncime şi cele de mare adâncime) este estimată la cea 9,6 miliarde m^3, ca resursă exploatabilă totală.

Marea Neagră reprezintă o resursă de apă necuantificabilă în termeni comparabili cu resursele aferente apelor curgătoare şi celor subterane. Trebuie însă precizate potențialele utile specifice acesteia: navigația, pescuitul, turismul, balneologia.

[1] *Râurile interioare au un stoc mediu multianual estimat la circa 40-42 miliarde m3, cu o distribuție neuniformă în timp şi spațiu. Aceasta reprezintă resursa medie teoretică în regim natural de scurgere. Scurgerea pe râurile interioare se formează în proporție de 66% pe zona montană (cea 21% din suprafața țării), în proporție de 24% pe zona dealurilor şi piemonturilor (cea 31% din suprafața țării) şi numai 10% pe zona câmpiilor şi podişurilor joase (cea 48% din suprafața țării). La aceasta se mai adaugă principalele lacuri naturale, cu un volum mediu de 2,2 miliarde m3, potrivit cadastrului apelor.*

Din bilanțul celor prezentate rezultă că România are un potențial teoretic mediu de circa 138,8 miliarde m^3 de apă, ceea ce conduce la o resursă specifică importantă, de cea 6 000 m^3/locuitor.

Bazinul Dunării

Bazinul hidrografic al Dunării, de 817 000 km^2, se întinde pe teritoriul a 17 țări. Dintre acestea, România este cea mai mare tributară a fluviului, suprafața drenată fiind de 228 580 km^2, ceea ce reprezintă 28% din totalul bazinului, urmată de Iugoslavia restrânsă, care, cu 101 730 km^2, reprezintă 12,5%. Cu excepția micilor râuri ce se varsă direct în Marea Neagră (Telița, Slava, Casimcea) şi care drenează doar 2% din suprafața țării, tot restul este tributar Dunării. Prin aceasta se poate spune că România este o țară eminamente dunăreană.

În general, apele Dunării nu prezintă un grad înalt de poluare, dar există excepții locale, în special poluarea chimică din zonele de deversare a unor râuri poluate industrial (de ex., Oltul, Ialomița) sau fn zona unor industrii aşezate chiar pe Dunăre (de ex., Turnu Măgurele).

În vederea conservării acestei resurse hidrografice importante, în viitor, sunt avute în vedere următoarele măsuri:

1. efectuarea unor studii economice, tehnice, ecologice din care să rezulte dacă este mai economic să se păstreze actuala situație de îndiguire a Dunării, care să nu aibă lunca inundabilă, ci doar terenuri agricole, sau să se reinunde lunca în vederea creşterii producției piscicole;
2. luarea unor măsuri de stopare a poluării tuturor apelor ce se deversează în Dunăre, înainte ca situația să devină critică şi, spre anul 2020, fluviul să fie lipsit de viață.

Delta Dunării

Delta are o lungime de 75 km E-V şi o lățime de aproximativ 75 km N-S. Suprafața este de 564 000 ha (inclusiv complexul Razelm), dintre care 442 300 ha aparțin României, restul Ucrainei. Cea mai mare suprafață este ocupată de apă (65%, iar în timp de viitură, până la 90%). Delta a făcut obiectul a numeroase lucrări de amenajare, care au demarat cu cele necesare navigației, începând din 1857.

În perioada comunistă, începând cu 1950, a fost conceput un **plan** de amenajare integrală a Deltei. Punerea lui în practică a reprezentat însă o agresiune ecologică gravă asupra unui ecosistem foarte fragil şi unic pentru Europa. Astfel, transformarea unei mari părți a deltei în teren agricol, sărăturarea intervenită au dus la o recoltă agricolă tot mai redusă, iar costurile mari de întreținere a digurilor şi ale energiei pentru pompele de secare au făcut ca, după 1990, situația să se degradeze până ce, în prezent, aproape că nu se mai face agricultură. Un exemplu grăitor îl furnizează incinta Pardina, de 27 000 ha, din care 9 000 ha sunt sărăturate, 2 000 ha mlaştină, 3 000 ha nu sunt utilizate, iar restul este păşune.

Transformarea unei părți a lacurilor şi bălților în incinte piscicole prin înconjurarea lor cu diguri, exploatarea într-un sistem cooperatist în vederea obținerii unei producții intensive de peşte s-au dovedit, de asemenea, un dezastru, din următoarele motive:

a) prin deturnarea scurgerii normale a apelor s-au creat, în incinte, zone de stagnare şi de neaerisire normală a apei, ceea ce a dus la scăderea drastică a fondului piscicol;

b) poluarea generală a apelor Dunării, la care s-a adăugat cea determinată de fertilizanții şi pesticidele utilizate în incintele agricole, a dus la o intensă eutrofizare, şi ea cu rol nefast asupra fondului piscicol;

c) introducerea de specii alohtone, unele foarte vorace, a eliminat speciile autohtone valoroase şi a dus la dezechilibrarea ecosistemelor.

În afara politicii nefaste privind gospodărirea piscicolă din timpul comunismului, după 1990, s-a adăugat un braconaj crescut de peste si un sistem de exploatare piscicolă necontrolată.

Întreaga politică piscicolă din perioada 1992-1996 s-a dovedit necorespunzătoare, ea trebuind regândită pe baze ecologice.

În vederea instalării unui regim ecologic de exploatare rațională a zonei Deltei, trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

în primul rând, desființarea incintelor şi redarea unei scurgeri normale apelor Dunării;

în al doilea rând, instaurarea unui regim riguros de pescuit.

Exploatarea pădurii este o adevărată agresiune ecologică, intensificată mai ales după 1990, când pădurile Deltei au fost date unor societăți particulare, şi nu regiei Romsilva, excepție unică în țară. Aceste societăți au tăiat pădurea, dar nu s-au ocupat de replantări şi de acțiuni de igienizare, punând astfel în pericol fondul forestier.

Turismul a contribuit şi el la deteriorarea Deltei, prin două acțiuni negative:

1. turismul nesupravegheat, însoțit de cele mai multe ori de braconaj piscicol;

2. vânătoarea organizată sau de braconaj a pasărilor. Exploatarea nisipurilor cuarțoase interioare (Caraorman,

Letea) sau a nisipurilor cu minerale grele (grindul Chituc) a fost un alt proiect al regimului comunist, proiect ce ar fi putut avea efecte nefaste asupra integrității ecologice a Deltei dacă în 1990 lucrările nu s-ar fi sistat.

Cu toate acestea, acordarea unui triplu statut de protecție internațională Deltei Dunării a dus la crearea cadrului legislativ de gospodărire rațională a Deltei, crescând astfel şansele reconstrucției ecologice.

Marea Neagră

Marea Neagră formează frontiera de est a României pe o lungime de 244 km, având o platformă continentală largă de 200 km în nord, care se reduce treptat la 100 km în sud. Elementul esențial al evoluției mării este existența

unui curent litoral care circulă în sens antiorar, măturând zona din fața coastei româneşti dinspre nord spre sud. Acest curent poartă cu el suspensiile (nisip şi mâl) aduse de râurile tributare (Cuban, Don, Nipru, Bug, Nistru, Dunăre) şi le depune în lungul țărmului. Ele sunt cele care au închis golfurile şi Umanele, transfor-mându-le în lacuri. În primul rând, curentul a construit în trecut grindurile litorale (situate acum în interiorul Deltei), dar şi pe cele care apără Delta, complexul Razelm-Sinoe, atât de apreciatele plaje de la Năvodari, Mamaia, Eforie, Neptun, Costineşti şi Mangalia. Toate sunt, în momentul de față, într-un mare pericol de distrugere din cauză că, prin construirea celor două baraje de pe Dunăre, a fost sistat aportul de debit solid al fluviului, care nu mai alimentează curentul. Litoralul românesc a început să fie atacat de eroziune din cauza valurilor marine, fiind într-o accentuată descreştere. Delta este acum în curs de a fi apărată prin construirea de diguri, dar grindul Chituc, care închide complexul lagunar Razelm-Sinoe, este spart în mai multe locuri şi va dispărea probabil complet, redând funcția de golf marin actualei lagune. Al doilea efect al existenței curentului circular este poluarea tot mai intensă a țărmului mării.

Dunărea în sine, dar şi celelalte fluvii aferente poartă, dizolvați sau în suspensie, mulți poluanți, care sunt apoi duşi de curent în lungul țărmului. Lor li se adaugă doi poluatori majori, rafinăria Petromidia şi uzina Fertilchim, situate la nord de Năvodari şi care generează o puternică poluare a aerului, dar mai ales a apei, din cauza deversării apelor uzate direct în mare. Rezultatul este dezastruos şi pot fi citate două cazuri grave:

1. substanțele poluante s-au acumulat în nisipul plajei de la Năvodari şi se află în apa mării, astfel că celebra bază de vacanță pentru copii de la Năvodari va deveni curând impracticabilă, reprezentând un adevărat pericol pentru frecventatorii ei;

2. apele deversate de cele două uzine constituie nutrienți pentru flora algală care, pe timp foarte cald, cunoaşte o dezvoltare puternică, ducând la eutrofizarea apei.

Pentru combaterea procesului de distrugere a Mării Negre au fost atribuite sume considerabile prin programul GEF tuturor țărilor riverane. În acelaşi scop, a fost elaborat în 1996 Planul strategic de acțiune pentru reabilitarea şi protecția Mării Negre, au fost făcute programe, s-a realizat parțial un sistem de monitoring al poluării, s-au organizat simpozioane şi acțiuni educative.

Pentru realizarea unei dezvoltări durabile a întregului complex economic al Mării Negre (piscicultura, turism, cale navigabilă), sunt de luat în considerare următoarele măsuri:

a) stoparea poluării uzinelor de la Midia şi epurarea tuturor apelor uzate de la toate stațiunile balneare, localități şi alte unități productive (agricole, zootehnice, mica industrie);

b) respectarea strictă a normelor de protecție a apelor oceanice împotriva poluării de pe vasele navigante (în special deversarea de deşeuri, spălarea calelor de petrol etc.);

c) crearea de staţiuni de acvacultura pentru regenerarea fondului piscicol al mării, în vădit declin;

d) stoparea poluării în lungul tuturor apelor continentale aferente (sarcină de rezolvat la nivel european);

e) găsirea unor soluţii mai eficiente de protecţie împotriva eroziunii ţărmului, pe baza unor studii detaliate de dinamică litorală.

Cunoaşterea posibilităţilor de valorificare maximă a resurselor de apă în condiţii tehnico-economice date se realizează, în prezent, printr-o schemă integrală de amenajare a bazinelor hidrografice din România.

În principal, aceasta cuprinde lucrări de gospodărire a apelor, pentru valorificarea potenţialelor utile şi combaterea potenţialelor distructive, regularizări şi îndiguiri, amenajări piscicole, apărarea împotriva inundaţiilor, desecări şi combaterea eroziunii solului.

Situaţia actuală a capitalului natural în România

Legea nr. 137/1995 (Legea protecţiei mediului) nu face faţă situaţiilor din ce în ce mai complexe de poluare şi distrugere a factorilor de mediu. Astfel, existenţa a paisprezece „zone fierbinţi" (Copşa Mică, Baia Mare, Zlatna, Ploieşti-Brazi şi Valea Călugărească, Borzeşti-Oneşti, Bacău, Suceava, Piteşti, Târgu-Mureş, Turnu Măgurele, Tulcea, Işalniţa, Braşov, Govora), caracterizate printr-un grad avansat de poluare, poate determina efecte nefaste asupra capitalului natural şi asupra vieţii în zonă. În acest sens, putem aminti aici că problematica complexă a stării de sănătate este o componentă esenţială a dezvoltării umane, considerată de specialiştii ONU de mare importanţă în clasificarea nivelului de dezvoltare a unei societăţi; indicele dezvoltării umane (care cuprinde speranţa de viaţă la naştere, gradul de educaţie a populaţiei şi produsul intern brut) ne plasează pe unul din ultimele locuri în Europa.

În România, peste 4 milioane de locuitori sunt afectaţi direct de poluare, iar jumătate din ei suferă din cauza poluării cronice. Cele mai poluate sunt apele, cele de profunzime sunt infestate cu pesticide şi substanţe petroliere, iar cele de suprafaţă sunt degradate şi poluate cu substanţe organice naturale şi de sinteză (insecticide şi fertilizanţi). Anual, se deversează în râuri 10 miliarde tone de substanţe poluante, din care numai 10% sunt tratate corespunzător. Majoritatea localităţilor nu au staţii de tratare, iar cele existente sunt subdimensionate. Pericolul cel mai mare îl reprezintă detergenţii industriali, care, ne-fiind biodegradabili, împiedică oxigenarea apelor, iar rezultatul negativ se cunoaşte: pe un traseu de 2 800 km de râuri viaţa este complet distrusă.

Anual sunt emise în atmosferă circa 3,8 milioane t de substanţe poluante ce afectează grav sănătatea populaţiei, vegetaţia şi solul. Numai poluarea chimică a solurilor afectează aproximativ 900 mii ha. Pe lângă acestea, în România, există depozitate 300 milioane t de deşeuri.

Creşterea anuală a cantității de deşeuri depăşeşte 75 milioane t, din care numai deşeurile menajere urbane reprezintă 7 milioane t. Deşeurile reciclate/valorificate anual ating abia 20 milioane t.

Sectorul energetic, pe întreg lanțul producere-transport-distribuție-consum al energiei, produce cea 90% din emisiile poluante din România.

În prezent, la nivel regional şi național, sunt resimțite efectele ploilor acide care determină şi diminuarea pădurilor.

În România, fondul forestier s-a deteriorat considerabil în ultimii ani, proporția arborilor afectați (defoliați) a ajuns în anul 1995 la peste 20%, plasând-o în grupa țărilor europene cu păduri aflate într-o stare precară de sănătate (alături de Germania, Ungaria, Bulgaria şi Grecia).

În actuala perioadă, se împăduresc anual doar câteva sute de ha, din acest punct de vedere România neîncadrându-se în cerințele Uniunii Europene, care realizează împăduriri masive pentru stabilizarea climei şi în multe alte scopuri.

Metode de redresare. Măsuri ale politicii de valorificare a capitalului natural

Scopul principal al politicii de valorificare a capitalului natural, în România, trebuie să fie promovarea unei economii de piață astfel încât capitalul natural să fie utilizat rațional şi durabil.

Principalele aspecte ale promovării acestei politici sunt legate de:

- crearea unui cadru instituțional adecvat noilor condiții economice;
- promovarea relațiilor de cooperare între regiuni şi națiuni, ce ar putea avea ca scop principal creşterea eficienței valorificării resurselor naturale;
- acțiunile de privatizare şi restructurare trebuie să fie orientate către protejarea potențialului natural.
- Având în vedere cele precizate anterior, se pot schița câteva dintre principalele măsuri ale unei politici de valorificare a capitalului natural:
- completarea şi corectarea sistemului legislativ existent în prezent, ținând cont de noile aspecte apărute;
- dezvoltarea şi întărirea sistemului informațional pentru stabilirea priorităților şi a soluțiilor alternative în procesul de tranziție;
- evaluarea situației actuale a capitalului natural pe principalele sale componente, pe regiuni, şi realizarea unei analize cost-beneficiu la toate unitățile economice;
- elaborarea unor programe de redresare a pădurilor în concordanță cu standardele europene şi în conformitate cu toate convențiile internaționale de profil semnate sau recunoscute de România;

- stoparea activităților industriale cu impact negativ asupra capitalului natural.

1.6. Efectele politicilor de dezvoltare a infrastructurilor

Politicile specifice infrastructurilor pentru transporturi, energie şi telecomunicații au impus, în ultimii 10 ani, derularea unor activități complexe, caracteristice fiecărui domeniu în parte.

Din păcate, în marea majoritate a cazurilor, preponderente au fost nu activitățile de modernizare, ci cele de întreținere, reparații sau înlocuire a unor segmente care nu mai puteau fi utilizate. Este şi cazul bine cunoscut al infrastructurilor din transporturi, unde din 1989 şi până în prezent nu numai că nu se reuşeşte lărgirea rețelelor infrastructurale rutiere, feroviare sau aeriane, dar nu s-a reuşit nici măcar modernizarea sau refacerea celor existente.

Prin caracteristicile sale şi în contextul politicii generale, transporturile din România au fost concepute să rezolve necesitățile interne de deplasare în teritoriu a mărfurilor şi populației, de preluare a mărfurilor româneşti pe relațiile export/import şi de asigurare a tranzitului extern de mărfuri şi călători pe întreg teritoriul național. În acest cadru a fost creată infrastructura întregului sistem de transport.

Fiind subordonat principiilor generale de dezvoltare eco-nomico-socială, sistemul de transport din România a fost „dirijat" să se dezvolte şi să preia traficul generat de politica de dezvoltare. Altfel spus, economia națională a impus sistemul de transport, iar acesta, la rândul său, a înregistrat permanent „convulsiile" acesteia. Etapă după etapă, sistemul de transport a acumulat atât cantitativ, dar mai ales calitativ tarele şi anacronismele economice.

Pe ansamblu, structura organizatorică a sistemului de transport românesc s-a aflat, până nu demult, în totalitate în subordinea Ministerului Transportului. În ultimii ani, au fost adoptate o serie de reglementări care vizează îndeosebi de-monopolizarea activității de transport din subordinea ministerului de resort şi crearea unei piețe specifice libere. În acest mod au fost create întreprinderi particulare de transport şi de construcții/întreținere infrastructuri în transporturile auto, feroviar intrauzinal, aerian, fluvial şi maritim, precum şi în cel prin conducte. Cu toate că activitatea de transport, pentru majoritatea modurilor, a trecut în sectorul privat, infrastructura a rămas, într-un procent covârşitor, în proprietate publică. În acest context, strategiile din ultimul deceniu ale Ministerului Transporturilor, ca unic coordonator al politicii de dezvoltare şi exploatare a tuturor activităților de transport din România, au vizat îmbunătățirea stării tehnice a rețelelor infrastructurale şi crearea condițiilor de armonizare a acestora cu standardele europene.

Investițiile din sectorul transporturi au fost, în perioada 1976-1996, de 10% din totalul investițiilor publice, ceea ce reprezintă un procent mult mai mic decât au alocat țările cu economie de piață consolidată, în aceeaşi perioadă.

Până la sfârşitul anilor 70, ponderea cea mai mare din investiţii a revenit transportului feroviar. După aceea, ponderea şi-a mutat centrul de greutate către transportul fluvial şi maritim, prin construcţia unui nou port în Constanţa, a canalului Dunăre-Marea Neagră, începerea lucrărilor la canalul Dunăre-Bucureşti şi prin creşterea capacităţii flotei maritime. În anii '80, transporturilor fluviale şi maritime le-au fost alocate peste 50% din fondurile totale de investiţii destinate transporturilor, în timp ce transporturilor feroviare le-au revenit doar 27%. Prin comparaţie, investiţiile în lucrări specifice infrastructurilor rutiere au scăzut cu 5%. După anul 1990, numeroase lucrări vizând infrastructurile tuturor modurilor de transport au fost întrerupte din lipsa fondurilor financiare. Cu toate acestea, pe ansamblu, la nivel naţional alocaţiile financiare au cunoscut un ritm ascendent, ajungând ca în anul 1996 să fie de aproape patru ori mai mari (103,9 milioane de dolari), decât în 1992 (29,8 de dolari).

O problemă importantă, specifică activităţilor la nivelul infrastructurilor din transporturi, este distribuirea fondurilor pe diferitele moduri de transport. Chiar dacă, la nivel naţional, acest lucru a însemnat menţinerea până în prezent, din punct de vedere cantitativ, a reţelelor infrastructurale existente în anul 1990, pentru fiecare mod de transport în parte, politicile de dezvoltare specifice sectorului au avut un alt impact la nivelul regiunilor de dezvoltare.

Astfel, la căile rutiere s-au menţinut şi chiar accentuat decalajele între regiuni. Politica investiţională, discreţionară faţă de zonele de dezvoltare, a condus la situaţia în care Regiunea 2 are cea mai învechită şi mai puţin modernizată reţea, în timp ce Regiunea 3 este cea mai modernă, decalajul fiind, prin nelu-area în calcul a Regiunii 8 Bucureşti-Ilfov, de peste 42%. Această valoare poate nu spune mare lucru la prima vedere. Dacă luăm în considerare însă că decalajul este datorat ponderii drumurilor modernizate în totalul reţelei regionale, se poate concluziona că doar această realitate poate conduce la diminuarea a-tractivităţii dezvoltării unor activităţi industriale în zonele cu infrastructură slab dezvoltată. Este bine cunoscut, de altfel, că o reţea de transport corespunzătoare din punctul de vedere al calităţii şi din cel al capacităţii poate constitui suportul necesar desfăşurării eficiente a unor activităţi productive sau din sfera serviciilor. O reţea de transport modernizată, care să evite apariţia unor disfuncţionalităţi în activităţile servite, are influenţă a-tât asupra cererii din sectorul economic, cu precădere al ramurilor industriale dependente de transport, cât şi asupra ofertei. Din perspectiva cererii, pot fi avute în vedere influenţele datorate amplificării potenţialului pieţelor locale prin asigurarea legăturilor diferitelor regiuni de dezvoltare între ele. Din perspectiva ofertei, este de. subliniat faptul că, prin asigurarea capacităţii infrastructurale adecvate şi calităţii corespunzătoare cerinţelor de transport eficient, este posibilă diminuarea costurilor a-genţilor economici şi, în consecinţă, creşterea eficienţei activităţii şi profiturilor obtenabile. Transporturile de calitate, influenţate într-o mare măsură şi de starea infrastructurii, permit reducerea cheltuielilor necesare menţinerii stocurilor de materii prime, materiale, semifabricate sau produse

finite şi evitarea unor întreruperi de producţie. Ca exemplu, se poate preciza că, pentru o reţea rutieră care străbate o zonă de câmpie, economia ce poate fi obţinută la nivelul costurilor de transport, prin trecerea unui drum din starea tehnică cea mai defavorabilă în cea considerată a fi bună, este de 0,006 dolari/km pentru autoturisme, 0,07 dolari/km pentru autobuze şi 0,059 dolari/km pentru autocamioane grele. Din aceste perspective, politicile specifice infrastructurilor rutiere adoptate în ultimii ani au creat decalaje calitative, între diferitele regiuni de dezvoltare, ale reţelelor de drumuri, fie ele cu caracter naţional sau judeţean (comunal, sătesc etc.). De altfel, la nivelul celor 8 regiuni de dezvoltare regională, din perspectiva calităţii infrastructurii rutiere, o situaţie bună există doar în Regiunile 3 Sud, 4 Sud-Vest, 5 Vest, 7 Centru şi foarte bună în Regiunea 8 Bucureşti. Din păcate, pentru celelalte regiuni, politicile de modernizare a infrastructurii rutiere nu au fost favorizante, calitatea reţelelor regionale, incluzând atât drumurile naţionale, cât şi pe cele comunale sau săteşti, fiind într-o continuă diminuare. Se poate a-firma, de altfel, că în ultimii ani politicile naţionale care vizează infrastructura rutieră s-au axat cu preponderenţă pe refacerea şi modernizarea reţelelor considerate de Comunitatea Europeană ca fiind prioritare şi sprijinite financiar de aceasta. Concret, politica investiţională din sfera infrastructurii rutiere a avut evoluţii neuniforme în ceea ce priveşte ponderea alocaţiilor pentru căile rutiere naţionale, judeţene sau comunale. Astfel, dacă în perioada 1985-1989 drumurilor naţionale le-au fost alocate 48,6% din totalul fondurilor repartizate întreţinerii şi modernizării infrastructurii rutiere, între anii 1990-1992 acest procent a scăzut la 45,3%. Ulterior, în perioada 1993-1995, s-a produs o modificare în orientarea politicii ce viza modernizarea drumurilor naţionale, alocându-se acestui sector 68,7% din totalul fondurilor repartizate sectorului drumuri. Acest fapt a condus practic la diminuarea susţinerii financiare a drumurilor de categorie inferioară, cum sunt considerate a fi cele judeţene şi comunale, urmărindu-se ca finanţarea acestor categorii de drumuri să se facă, cu preponderenţă, din fonduri regionale, prin delegări de autoritate asupra proprietăţii drumurilor judeţene şi comunale de la forurile naţionale către cele regionale, lucru care nu s-a realizat nici până în prezent.

Politicile derulate au avut în vedere şi modernizarea a şase puncte de trecere a frontierelor cu Ungaria, Bulgaria şi Ucraina, avantajând astfel derularea unor activităţi comerciale şi industriale, cu preponderenţă în regiunile în care se găsesc aceste puncte vamale (Regiunile 5 Vest, 6 Nord-Vest, 3 Sud).

Reţeaua feroviară acoperă practic întreg teritoriul naţional, asigurând legătura, prin cele 8 magistrale, cu toate reţelele feroviare ale ţărilor vecine, inclusiv cu numeroase state occidentale sau ale Europei de Sud şi Orientului Apropiat. Din păcate, infrastructura şi instalaţiile conexe nu mai corespund cerinţelor de deplasare în siguranţă şi la viteze şi sarcini pe osie conforme cu cele utilizate actualmente în traficul internaţional de mărfuri şi călători din Europa. Aceste considerente conduc la concluzia că, din perspectiva transporturilor feroviare, nu există decalaje importante de calitate şi desfăşurare teritorială a

infrastructurii, o situație deosebit de proastă, din punctul de vedere al calității infrastructurale, existând doar în Regiunea 6 Nord-Vest. Important de semnalat este şi faptul că politica vizând restructurarea activității din transporturile feroviare a condus la divizarea fostei Societăți Naționale a Căilor Ferate Române (SNCFR) în 5 mari companii, dintre care una este răspunzătoare de infrastructură. Mai mult, în ultimii ani s-au adoptat măsuri de eficientizare a activității din sectorul transporturilor feroviare prin constituirea mai multor companii feroviare autonome din punct de vedere financiar şi managerial, construite pe osatura vechilor regionale (cum ar fi, de exemplu, cele din Bucureşti, Craiova, Timişoara etc.). Acest demers va avea un rol important în sprijinirea prioritară a activităților economice din regiunile de dezvoltare, zonele cu puternice noduri feroviare fiind astfel avantajate (cazul Regiunilor 8 Bucureşti-Ilfov, 5 Vest etc.).

În domeniul maritim, Regiunea 2 Sud-Est este singura care deține un avantaj datorită poziției geografice. Coasta Mării Negre corespunzătoare teritoriului național, de 193,5 km, asigură posibilitatea dezvoltării unor activități profitabile din domeniul transporturilor maritime, cu condiția ca infrastructura specifică să fie realizată în bune condiții. De altfel, în acest context, au fost derulate lucrări investiționale ce au vizat modernizarea portului Constanța, în perspectiva devenirii acestuia drept principala poartă de legătură dintre Europa şi Orient, prin derularea activităților de transport atât pe relația maritimă, cât şi în forma combinată (rutier-feroviar-naval-maritim), ceea ce a necesitat construcția unor terminale adecvate. Proiecte de extindere a portului există, ele vizând, în principal, construcția unui nou terminal pentru pasageri, unul pentru produse petroliere şi unul de depozitare a cerealelor, toate aceste lucrări fiind estimate, la nivelul anului 1998, la 370 milioane de dolari. Terminalul pentru gaz lichefiat, în valoare de 154 milioane de dolari, este deja în construcție, urmând să înceapă lucrările la terminalul pentru depozitul de cereale, prevăzut a asigura facilități de stocare şi manipulare, în concordanță cu cele mai noi tehnologii de pe plan internațional. Cu siguranță, toate aceste acțiuni creează premise favorizante dezvoltării unor activități industriale în Regiunea 2, unde, în afara portului Constanța, mai există şi cele din Mangalia şi Sulina.

La transporturile navale, fondurile alocate infrastructurii au fost canalizate cu prioritate către obiectivele care pot asigura, cel puțin parțial, destinația inițială, avându-se în vedere că majoritatea lucrărilor din acest domeniu au fost începute înainte de anul 1988. În mod evident, sunt avantajate regiunile în care există porturi fluviale (3 Sud, 4 Sud-Est), pe această bază activitățile industriale având un real suport de dezvoltare. Dunărea, care străbate suprafața țării pe o distanță de 1 075 km, reprezintă un suport potențial pentru dezvoltarea activității de transport fluvial. Porturile care funcționează de-a lungul Dunării sunt Tulcea, Galați, Brăila, Giurgiu, Oltenița şi Drobeta Tumu-Severin. Totodată, există canalul Dunăre-Marea Neagră, care oferă oportunități reale pentru navigație.

În sectorul aviației civile, volumul investițional specific infrastructurii s-a îndreptat, cu prioritate, către susținerea lucrărilor de dezvoltare şi modernizare

a aeroportului internațional Bucureşti-Otopeni, ceea ce conduce la deținerea unui real avantaj pentru dezvoltarea unor activități economice cu caracter industrial în Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov. Totodată, prin politica adoptată în ultimii ani s-a mai urmărit şi asigurarea unui minim de dotare pentru celelalte aeroporturi cu trafic internațional, lucrările vizând creşterea siguranței activităților pentru orice condiție (ceață, îngheț etc.). De altfel, rețeaua națională cuprinde 4 aeroporturi internaționale – Bucureşti-Otopeni, Bucu-reşti-Băneasa, Constanța şi Timişoara – şi 13 aeroporturi ce servesc traficul aerian intern. În prezent, toate aeroporturile sunt operaționale, dar volumul de activitate s-a modificat, în principal datorită abandonării unor relații considerate ca neprofitabile.

Flota aeriană necesită modernizări urgente, existând încă în circulație modele depăşite atât moral, cât şi fizic. În anul 1997, flota aeriană s-a redus cu 44 de avioane (39 de călători şi 5 de marfă).

Sintetic, situația infrastructurii transporturilor, la nivelul anului 1997, este prezentată în tabelul 1.6.1.

Tabelul 1.6.1

Situația infrastructurilor de transport din regiunile de dezvoltare, în anul 1997

Indicatorul	UM	Ro	Regiunea de dezvoltare							
			1-NE	2-SE	3-S	4-SV	5-V	6-NV	7-C	8-BI
Densitatea drumurilor naționale	km/100 km^2	6,2	6,7	4,9	7,3	6,6	5,8	5,6	5,9	10,1
Densitatea drumurilor naționale	km/100 000 de locuitori	65,1	65,4	59,3	72,5	79,7	89,8	67,0	76,2	8,4
Ponderea drumurilor publice modernizate în total	%	24,3	20,9	19,6	28,1	24,9	28,0	23,6	24,6	48,3
Densitatea rețelei feroviare	km/1 000 km^2	47,7	40,5	37,1	48,5	33,7	62,8	52,6	52,8	176,8
Densitatea rețelei feroviare	km/100 000 de locuitori	50,5	39,7	45,1	47,8	40,6	97,0	62,8	66,5	14,0

Sursa: Prelucrări de date din Anuarul statistic al României 1998, CNS, Bucureşti, 1999.

În domeniul energetic, politicile ultimilor ani au vizat menținerea în stare de funcționare a infrastructurii de distribuție a energiei electrice şi termice, existând şi acțiuni mai modeste ce au vizat modernizarea, refacerea şi extinderea acesteia. Calitatea infrastructurii specifice activității de producție a energiei s-a deteriorat continuu, nefiind alocate resurse financiare suficiente pentru îmbunătățirea acesteia. De altfel, pe fondul scăderii producției de energie cu 7,2% în perioada 1989-1995, investiții majore în unități productive nu au fost alocate decât Centralei Nucleare de la Cernavodă, numeroase termocentrale şi hidrocentrale diminuându-şi sau chiar stopându-şi activitatea. Pe acest fond, dacă

în perioada dintre anii 1980-1989 consumul de energie a cunoscut o creştere de 1,8%, între 1989-1995 acesta s-a diminuat cu 8,9%.

Infrastructura energetică, atât cea productivă, cât şi cea de distribuție, este monopol de stat, ceea ce a avut ca efect o proastă întreținere şi o firavă dezvoltare a acesteia. Puterea instalată a centralelor electrice ce intră în componența Sistemului Energetic Național (peste 20 000 MW, din care circa 38% în centrale electrice pe bază de cărbune, circa 30% în cele pe bază de hidrocarburi, 29% în cele hidroelectrice, 3,5% în centrala nucleară) este suficientă pentru acoperirea consumului, chiar şi în condițiile creşterii viitoare a acestuia la vârf de sarcină. În ciuda acestui aspect favorabil, nivelul tehnologiilor utilizate în centralele termoelectrice, corespunzător anilor '60-70, impune aplicarea unui vast program de retehnologizare, în vederea creşterii semnificative a eficienței utilizării resurselor primare de energie.

Transportul şi distribuția energiei electrice se fac pe rețele a căror lungime totală se ridica, în anul 1997, la 31 272 km. Pierderile în rețelele de transport şi distribuție s-au ridicat, în anul menționat, la circa 6,7 MWh, reprezentând 11,2% din cantitatea de energie transportată (în țările dezvoltate pierderile se ridică la maximum 8%).

Politicile specifice domeniului energetic vizează pentru anii următori continuarea adoptării măsurilor care să conducă la completarea şi modernizarea sistemului național, chiar dacă într-un timp nu prea îndelungat se preconizează demonopoli-zarea activităților specifice de producție şi distribuție a energiei. Pentru fiecare dintre regiunile de dezvoltare, măsurile de politică energetică vor avea un impact mai mare sau mai mic, dar pe ansamblu câştigul va fi resimțit pe întreg teritoriul național (tabelul 1.6.2).

Tabelul 1.6.2

Unele măsuri ce vizează politica energetică la nivelul infrastructurii şi impactul regional al acesteia

Măsuri	Regiunile de dezvoltare asupra cărora se manifestă impactul
Continuarea lucrărilor pentru 145 MW capacitate instalată în hidrocentralele aflate în stadii avansate de construcție, în valoare de 670 milioane de dolari, până în anul 2006	Diferitele regiuni de dezvoltare care au cursuri hidroamenajabile
Realizarea, ca producători independenți, a unor grupuri noi de termoficare pe gaze, totalizând circa 100 MW (circa 90 milioane de dolari), până în anul 2005	Diferite regiuni de dezvoltare în care se vor construi noile grupuri
Finalizarea Grupului nr. 2 de 700 MW de la Centrala Nuclearo-Electrică de la Cernavodă (circa 750 milioane de dolari), până în anul 2006	Regiunea 2 Sud-Est
întărirea rețelelor de transport al energiei electrice şi al gazelor (circa 200 milioane de dolari), până în anul 2005	Diverse regiuni de dezvoltare
Modernizarea şi reabilitarea rețelelor de distribuție	Toate regiunile de dezvoltare

Măsuri	Regiunile de dezvoltare asupra cărora se manifestă impactul
(circa 200 milioane de dolari), până în anul 2005	
Scoaterea din funcțiune a circa 2 900 MW putere instalată şi casarea a circa 3 000 MW putere instalată în grupuri termoelectrice vechi si ineficiente	Regiunile de dezvoltare unde se găsesc grupurile respective
Modernizarea anuală a minimum 40 de stații de distribuție a produselor petroliere, în valoare de circa 120 milioane de dolari, până în anul 2006	Diverse regiuni de dezvoltare
Construcția anuală a 30-40 de stații noi de distribuție a produselor petroliere, în valoare de circa 150 milioane de dolari, până în anul 2006	Diverse regiuni de dezvoltare
Reabilitarea şi modernizarea a 500 km de rețele de distribuție a gazelor naturale, prin înlocuirea conductelor de oțel cu conducte din PE (circa 26 milioane de dolari), în anul 2000	Diferite regiuni de dezvoltare
Reabilitarea şi modernizarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale, în valoare de circa 120 milioane de dolari, până în anul 2006	Diferite regiuni de dezvoltare
Creşterea capacității sistemului de tranzit al gazelor naturale (circa 200 milioane de dolari), până în anul 2003	Diferite regiuni de dezvoltare
Interconectarea sistemelor de transport al gazelor naturale din România şi Ungaria (circa 14 milioane de dolari), până în anul 2000	Regiunea 5 Vest Regiunea 6 Nord-Vest
Construirea unui terminal de gaze lichefiate la Marea Neagră (circa 50 milioane de dolari), până în anul 2002	Regiunea 2 Sud-Est

Cu totul altfel este situația din domeniul comunicațiilor. Politica vizând privatizarea completă a acestui domeniu a condus la creşterea atât a calității infrastructurilor specifice (rețele de telefonie, de radio-tv), precum şi a serviciilor oferite. Pe acest fond, au sporit cererile vizând racordarea la rețele de comunicație cu peste 47% la radio, 15% la televiziune şi aproape 29% la telefon, în perioada 1989-1995.

Aşa cum am afirmat anterior, infrastructurile specifice acestui sector de activitate au cunoscut o reală dezvoltare, atât din punct de vedere cantitativ, cât mai ales calitativ (tabelul 1.6.3).

Din punct de vedere cantitativ, principalele aspecte sunt:

- creşterea anuală a producției şi a valorii brute adăugate;
- creşterea anuală a participării sectorului la formarea P.I.B.;
- creşterea numărului de abonați;
- creşterea numărului de posturi radio şi TV particulare.

Din punct de vedere calitativ, pot fi evidențiate:

- înlocuirea vechilor centrale cu modele moderne (digitale);

- introducerea sistemelor de telefonie mobilă;
- privatizarea celui mai mare operator național, ROMTE-LECOM.

Tabelul 1.6.3

Evoluția sectorului de comunicații din România, în perioada 1992-1997

Indicatorul	UM	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Indicele de creştere a cifrei de afaceri a sectorului	% (anul precedent = 100)	107,8	121,2	108,7	106,6	139,2	
Indicele de creştere a valorii brute adăugate	% (anul precedent = 100)	108,2	121,1	109,9	106,3	131,8	_
Indicele de creştere a aportului sectorului la formarea P.I.B.	% (anul 1990 = 100)	149,7	181,3	199,3	211,9	279,2	278,8
Numărul de abonați (mai puțin telefonia mobilă)	Abonați la 1 000 de locuitori	2,5	2,6	2,8	2,9	3,1	3,4
Numărul de stații radio particulare	Număr	5	4	65	104	136	147
Numărul de stații TV particulare	Număr	2	2	23	36	53	67

Sursa: Planul național de dezvoltare, A.N.D.R., Bucureşti, 1999.

Aceste evoluții s-au resimțit pe întreg teritoriul țării într-un mod relativ echilibrat, existând totuşi unele diferențe între regiuni în ceea ce priveşte dotarea infrastructurală. Cele mai vitregite, în acest sens, sunt Regiunile 1 Nord-Est şi 3 Sud.

Din păcate, şi în prezent gradul de conectare a populației la rețelele de comunicații este, la nivel național, foarte scăzut comparativ cu situația din țările europene, fiind de doar 15,4% în anul 1998, iar situația din mediul rural este şi mai deficitară (doar 3%).

1.7. Efectele politicilor în domeniul forței de muncă

În spațiul central şi est-european, România este a doua țară, după Polonia, cu un important potențial al forței de muncă. La 1 ianuarie 1995, resursele umane erau estimate la 13 237 mii de persoane, populația activă civilă la 10 491 mii de persoane, populația ocupată înregistrată era de 9 493 mii de persoane, iar numărul şomerilor creştea la 998 mii persoane. În anul 1997, populația ocupată s-a redus la 9 023 mii de persoane.

Tendința constantă în ultimii ani a fost aceea de scădere a populației ocupate şi de sporire a numărului şomerilor. În anul 1997, populația ocupată era concentrată în proporție de 72,3% în cadrul grupelor de vârstă de 15-34 de ani, respectiv 35-49 de ani.

Rata de participare la forța de muncă a tinerilor cu vârsta cuprinsă între 15 şi 24 de ani a fost în declin, de la 49,3% în anul 1995 la 44,2% în anul 1998.

De asemenea, rata de participare la forța de muncă a persoanelor de peste 50 de ani a scăzut de la 50,5% în anul 1995 la 45,6% în anul 1998. În concluzie, rata de participare la forța de muncă a populației în vârstă de 15-64 de ani s-a redus de'la 71,1% în anul 1995 la 67,6% în anul 1998. În România, se manifestă în ultimii ani o criză a ocupării forței de muncă, criză care generează şi adânceşte inegalitatea economică şi socială. Principalele forme de manifestare ale acestei crize sunt:

a) *scăderea populației ocupate.* Cele mai importante reduceri de personal se constată în industria prelucrătoare, construcții, transporturi, turism. Creşteri spectaculoase ale forței de muncă au avut loc în activitățile financiar-bancare, în administrația publică şi în comerț;

b) *precarizarea ocupării forței de muncă, accentuarea proceselor de subocupare a forței de muncă. Î*ncepând din anul 1994, aproximativ 14% din populația ocupată lucrează cu timp parțial. Peste 90% din persoanele care lucrează cu timp parțial sunt în căutarea unui loc de muncă cu timp complet şi/sau sunt dispuse să exercite o activitate suplimentară;

c) sporirea numărului persoanelor care desfăşoară o activitate secundară, fenomen ce determină fragilizarea ocupării forței de muncă;

d) apariția şi cronicizarea fenomenului „persoane descurajate", care nu mai pot fi considerate resurse de muncă potențială.

Pe fondul general al diminuării securității ocupării forței de muncă, se produc mutații structurale importante. La nivelul sectoarelor economiei naționale, se manifestă trei tendințe:

- sporirea în ritm alert a populației ocupate în agricultură, asociată cu un fenomen accentuat de îmbătrânire demografică şi feminizare;
- reducerea populației ocupate în industrie şi construcții, cu efecte directe asupra calității factorului uman, motivației muncii, eficienței economice;
- evoluția extrem de modestă a populației ocupate în servicii (tabelul 1.7.1).

Tabelul 1.7.1

Evoluția ocupării forței de muncă în perioada 1990-1997

%

	1990	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**
Ponderea populației civile ocupate în sectorul privat	9,2	33,6	41,0	**43,8**	49,2	50,7	51,5	57,5
Ponderea populației civile ocupate în: – agricultură – total, din care sector privat	29,1 23,3	29,8 80,4	33,0 85,2	36,0 86,7	36,5 89,2	34,5 89,7	35,5 90,5	37,6 93,3

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
- industrie – total, din care	43,5	39,9	37,1	35,8	34,4	33,6	34,3	32,0
sector privat	1,6	5,8	11,3	14,3	21,0	26,2	27,6	35,3
- servicii,	27,4	30,3	29,9	28,2	29,1	31,9	30,2	30,4
din care sector privat	6,2	24,1	29,0	26,3	32,2	34,5	32,9	36,5
Ponderea populației civile ocupate în serviciile publice de: – sănătate	3,0	2,9	2,9	3,1	3,3	3,5	3,6	3,5
- învățământ	3,8	4,0	4,1	4,3	4,4	4,6	4,7	4,7
- administrație publică	0,8	0,9	1,1	1,2	1,3	1,4	1,3	1,4

Sursa: Raportul național al dezvoltării umane – România, 1999.

După statutul profesional, se remarcă:

- reducerea constantă a ponderii salariaţilor;
- creşterea numărului lucrătorilor pe cont propriu;
- menținerea relativ la acelaşi nivel a numărului patronilor şi asociaților (tabelul 1.7.2).

Tabelul 1.7.2

Structura populației active[1] după statutul profesional

%

	1995	1996	1997	1998
Structura populației active după statutul profesional[2], din care: – salariați	60,6	61,7	59,8	59,4
- patroni	**1,3**	**1,2**	**1,3**	**1,2**
- lucrători pe cont propriu	20,7	18,6	19,3	19,9
- lucrători familiali neremunerați	13,4	15,0	16,4	16,4

Notă: [1] Populația activă include populația ocupată şi şomerii; [2] Clasificarea şomerilor s-a făcut după statutul profesional de la ultimul loc de muncă; vârsta minimă este de 14 ani (Anchetă asupra forței de muncă în gospodării, AMIGO), martie 1995, trimestrele IV 1996, 1997, 1998).

Sursa: Raportul național al dezvoltării umane – România, 1999.

Pe grupe de ocupații, ponderea cea mai mare era deținută, în anul 1996, de agricultori (37,3%), urmată de muncitori-meseriaşi (17,5%) şi tehnicieni (8,4%).

Populația afectată de şomaj reprezintă un procent tot mai mare de la an la an.

Şomajul de lungă durată constituie o sursă de inegalitate, inechitate şi excludere socială. La nivel național se observă următoarele tendințe:

- modificarea ponderii şomerilor care beneficiază de ajutor de şomaj şi de alocație de sprijin în favoarea acestora din urmă, paralel cu sporirea ponderii şomerilor care nu beneficiază de drepturi băneşti;

- durata medie a şomajului manifestă o tendinţă de scădere, indiferent de sex, vârstă sau categorie socială, fiind mai mare totuşi în cazul femeilor şi în mediul rural;
- riscul de şomaj este diferit de la o regiune la alta, în funcţie de zone şi bazine de ocupare a forţei de muncă.

În România, aplicarea reformei economice, restructurarea întreprinderilor în toate sectoarele economiei naţionale şi în special în industrie au provocat mari schimbări în structura forţei de muncă atât la nivelul sectoarelor şi ramurilor economiei, cât şi la nivelul celor opt regiuni de dezvoltare.

Populaţia ocupată civilă a fost în continuă scădere, de la 10 840 mii de persoane în anul 1990 la 9 493 mii în anul 1995, respectiv 9 022,7 mii de persoane în 1997.

Ponderea femeilor în populaţia ocupată civilă s-a menţinut la acelaşi nivel: 46,1% în anul 1990, 45,3% în anul 1995 şi 46,3% în anul 1997.

Rata brută de activitate (populaţie activă/populaţie totală) a fost de 46,7% în anul 1990, a crescut la 53,4% în anul 1995, apoi a înregistrat o uşoară scădere la 51,4% în 1997.

Rata de ocupare a resurselor de muncă (populaţie ocupată/resurse de muncă) a scăzut semnificativ, de la 82% în a-nul 1990 la 71,5% în anul 1995, respectiv 67,3% în anul 1997.

Rata de ocupare a bărbaţilor înregistrată în anul 1990 a fost de 84,8%, iar în 1997 a scăzut la 71,0%. Cele mai dezavantajate au fost femeile, a căror rată de ocupare s-a redus puternic, de la 79% în anul 1990, la 63,3% în anul 1997 (tabelul 1.7.3).

Rata de ocupare a populaţiei (populaţie ocupată/populaţie totală) s-a diminuat de la 46,7% în 1990 la 41,9% în anul 1995, respectiv 40,01% în 1997.

Tabelul 1.7.3

Gradul de ocupare al forţei de muncă

%

	1990	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**
Rata de ocupare a resurselor de muncă	82,0	**82,5**	**79,6**	76,1	75,6	71,5	70,1	67,3
- femei	79,0	81,0	77,5	72,8	73,0	67,1	67,1	63,3
- bărbaţi	**84,8**	83,8	**81,5**	79,1	78,1	75,6	73,0	71,0
Rata brută de activitate	46,7	48,8	50,0	49,4	52,2	53,4	51,4	51,4
Rata de ocupare a populaţiei	46,7	46,5	45,9	44,2	44,04	41,9	41,4	40,01

Sursa: Anuarul statistic al României, 1998, Comisia Naţională pentru Statistică; Raportul naţional al dezvoltării umane – România, 1997, 1998, 1999.

La nivel naţional, în perioada 1992-1997, numărul mediu al salariaţilor s-a redus cu 1 291 mii de persoane, înregistrân-du-se în anul 1997 un total de 5 597 mii de salariaţi. Numărul muncitorilor a scăzut cu 1 376 mii de persoane.

Reduceri importante ale numărului salariaţilor şi implicit ale numărului muncitorilor au avut loc în toate regiunile. În perioada 1992-1997, în Regiunea Nord-Est, unde sunt localizate judeţele cu cele mai mari reduceri ale salariaţilor, s-au produs următoarele diminuări: în judeţul Iaşi cu 40 mii de persoane, în judeţul Suceava cu 37 mii de persoane şi în judeţul Neamţ cu 36 mii de persoane. Au avut loc reduceri masive ale numărului de muncitori, remarcându-se astfel judeţul Iaşi, unde numărul muncitorilor a scăzut de la 155 mii la 113 mii de persoane. În Regiunea Sud-Est, reduceri semnificative ale numărului salariaţilor şi, implicit, ale numărului muncitorilor au avut loc în judeţele cu o industrie dezvoltată, şi anume: Galaţi, Brăila, Constanţa. În Regiunea Sud, judeţul Prahova s-a detaşat cu o reducere a numărului salariaţilor de 64 mii de persoane, fiind urmat de judeţul Argeş, cu 42 mii de persoane. Muncitorii sunt în principal afectaţi de reducerile de personal. În Regiunea Sud-Vest, în perioada 1992-1997, numărul salariaţilor, respectiv al muncitorilor a fost în declin. Reduceri semnificative ale numărului salariaţilor s-au înregistrat în judeţele Olt (31 mii de persoane) şi Dolj (47 mii de persoane).

În Regiunea Vest, judeţul Timiş, puternic industrializat, a înregistrat scăderi importante ale numărului salariaţilor (47 mii de persoane).

Reduceri ale numărului de angajaţi au avut loc în perioada analizată în toate judeţele din Regiunile Nord-Vest şi Centru. Excepţie a făcut judeţul Covasna, unde numărul angajaţilor din economie a crescut de la 66 mii de salariaţi, în anul 1992, la 70 mii de persoane, în anul 1997. În Regiunea Bucureşti, numărul salariaţilor s-a redus cu 261 mii de persoane, ca urmare a procesului de restructurare a întreprinderilor.

Conform datelor statistice, reduceri semnificative ale numărului salariaţilor au avut loc în sectoarele de bază ale economiei naţionale (agricultură, industria extractivă, industria prelucrătoare, construcţii). Paralel, a crescut numărul angajaţilor în comerţ, activităţi financiar-bancare şi de asigurări, administraţie publică.

Un alt segment îl constituie lucrătorii pe cont propriu, cei cu contracte civile încheiate pe perioade scurte de timp sau pentru munci parţiale. Astfel, în viitor, un segment din ce în ce mai mare al actualei forţe de muncă nu va beneficia de asigurări sociale de stat adecvate, deplasându-se în sfera beneficiilor noncontributive. Aceste costuri vor fi transferate asupra întregii populaţii. Această situaţie negativă a salariaţilor este ilustrată în tabelul 1.7.4.

Tabelul 1.7.4

Rata de creştere a numărului de salariaţi în raport cu anul precedent

%

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
-8,1	-11,4	-3,7	-2,9	-2,5	-2,5	-13

Sursa: Comisia Naţională pentru Statistică.

Foarte mulți salariați sunt disponibilizați. Numărul şomerilor creşte alarmant de la un an la altul. În România, rata şomajului, care a fost de 9,5% în anul 1995, după un uşor declin, a continuat tendința de creştere.

În Regiunea Nbrd-Est, rata şomajului a atins un nivel ridicat în perioada 1995-1997. În județul Suceava nu s-au înregistrat fluctuații, spre deosebire de celelalte județe.

În Regiunea Sud-Est, nivelurile ratei şomajului s-au menținut în limite acceptabile, cu o uşoară tendință de scădere în anul 1996. Cea mai ridicată rată a şomajului în anul 1995 a fost înregistrată în județul Buzău (13,4%). În anul 1997, în județul Brăila rata şomajului a atins nivelul maxim, respectiv 13,5%.

În Regiunea Sud, în această perioadă, s-au înregistrat rate ale şomajului mai mici decât în regiunile anterior analizate. Cel mai ridicat nivel al ratei şomajului la nivel județean a fost de 10,1%, înregistrat în anul 1995 în județul Dâmbovița şi, de asemenea, în anul 1997 în județul Ialomița.

În Regiunea Sud-Vest au avut loc fluctuații semnificative, iar în județul Vâlcea rata şomajului a atins procentele cele mai ridicate.

În Regiunea Vest, județul Hunedoara s-a confruntat cu cele mai mari rate ale şomajului (15% în anul 1997), mult superioare celor înregistrate în județele Arad şi Timiş.

În Regiunile Nord-Vest şi Centru, cele mai scăzute rate ale şomajului s-au înregistrat în anul 1996. Într-o situație negativă, cu rate ale şomajului mari, se află județele Bistrița-Nă-săud, Cluj, Mureş, Harghita şi Sibiu. În anul 1997, în Regiunea Bucureşti s-a înregistrat cea mai ridicată rată a şomajului din perioada analizată, respectiv 5,4%.

Femeile reprezintă categoria cea mai afectată de şomaj. La nivel național, rata şomajului la femei era de 11,4% în anul 1995. Rata şomajului pentru această categorie socială a scăzut în anul 1996 în toate județele țării, dar în anul următor creşterea acesteia a fost semnificativă. Cele mai ridicate rate ale şomajului la femei în anul 1997 au fost înregistrate în județele: Neamț (15,3%), Galați (15,8%), Tulcea (13%), Brăila (12,4%), Prahova (11,2%), Vâlcea (15,1%), Hunedoara (16,8%), Cluj (10,8%) şi Mureş (11,2%). Un factor restrictiv al dezvoltării umane îl constituie şi ponderea şomerilor care nu beneficiază de prestații de şomaj.

Ponderea acestor persoane este foarte ridicată la nivel național. În anul 1996, şomerii care nu beneficiau de prestații de şomaj reprezentau 29,8% din numărul total al persoanelor disponibilizate. În Regiunea Nord-Est, numărul celor care nu primesc prestații de şomaj este foarte mare. Județul Neamț are cei mai mulți şomeri care nu beneficiază de prestații de şomaj (54,6% în anul 1996, respectiv 43,7% în anul 1997).'

În Regiunea Sud-Est, județul Galați înregistrează cea mai mare pondere a şomerilor cărora nu li se acordă prestații de şomaj (48,7% în anul 1997).

În Regiunea Sud-Vest, județul Vâlcea se confruntă, de asemenea, cu o situație negativă. În anul 1996, disponibilizații care nu primeau prestații de şomaj reprezentau 64,8% din numărul total al şomerilor.

În Regiunea Vest, o zonă cu şomaj ridicat şi cu mari deficiențe privind reconversia forței de muncă este Valea Jiului şi, în consecință, județul Hunedoara. Ponderea şomerilor care nu beneficiază de prestații de şomaj a atins nivelul maxim în anul 1996, respectiv 73,9%. Deşi şi celelalte județe ale regiunii au dificultăți în acordarea prestațiilor de şomaj persoanelor disponibilizate, acestea nu se confruntă cu o situație gravă ca județul Hunedoara.

În Regiunea Nord-Vest, ponderea şomerilor care nu beneficiază de prestații de şomaj variază de la un județ la altul şi de la un an la altul. Se remarcă județul Cluj, în care aceste persoane reprezintă un segment important, în continuă creştere, respectiv 49,1% în anul 1997.

În Regiunea Centru, județul Mureş se află într-o situație asemănătoare. În anul 1997, în Regiunea Bucureşti numai 17,7% din numărul total al persoanelor disponibilizate au beneficiat de prestații de şomaj.

În România, conform datelor statistice, în perioada 1995-1997, numărul şomerilor s-a menținut la un nivel foarte ridicat, ajungând la 881,4 mii de persoane în anul 1997, ceea ce reprezintă 15,74% din numărul total al salariaților.

În perioada 1995-1997, în Regiunea Nord-Est s-a înregistrat cel mai mare număr de şomeri din România (237,5 mii de persoane în anul 1995). Județele Iaşi, Suceava şi Neamț s-au remarcat prin numărul mare al persoanelor disponibilizate.

Se observă că cel mai mare număr de şomeri se înregistrează în Regiunile Sud-Est, Sud şi Centru.

În anul 1996, se remarcă tendința generală de reducere a numărului de şomeri, anulată de creşterea explozivă a acestora în următorul an.

În toate regiunile, creşterea numărului de şomeri s-a datorat, în principal, procesului de restructurare a întreprinderilor industriale. Cele mai dezavantajate categorii sunt femeile şi tinerii. În anul 1997, la nivel național, ponderea femeilor în numărul total al şomerilor era de 48,6%. În general, în toate regiunile şi județele ponderea femeilor disponibilizate depăşeşte 40%. În anul 1997, în România nivelul maxim s-a înregistrat în județul Constanța, unde femeile aflate în şomaj reprezentau 62,6% din numărul total al şomerilor.

Tinerii constituie alt segment important al forței de muncă aflat sub incidența şomajului. În anul 1996, aceştia reprezentau 50,9% din numărul total al şomerilor existenți în țară. Această situație negativă se remarcă în toate cele opt regiuni de dezvoltare şi, bineînțeles, în toate județele. În Regiunea Nord-Est, unde se înregistrează cel mai mare număr de şomeri din țară, în perioada analizată, 1995-1997, tinerii au reprezentat peste 40% din numărul persoanelor disponibilizate în toate județele regiunii. În județul Iaşi se remarcă numărul cel mai mare de şomeri din categoria tinerilor, ponderea acestora ajungând la 57,4% în anul 1996.

Fenomenul de disponibilizare a tinerilor a luat amploare în toate cele opt regiuni de dezvoltare ale României. În județele industrializate, ponderea tinerilor şo-

meri a crescut la 50-60% din numărul total al persoanelor disponibilizate. În anul 1996, în numeroase județe, tinerii depăşeau 50% din numărul total al şomerilor: Prahova (58,6%), Dâmbovița (64,5%), Vâlcea (65,5%), Mehedinți (66,3%), Gorj (64,6%), Hunedoara (57,8%), Bistrița-Năsăud (53,7%), Alba (56,8%), Sibiu (57,0%).

În anul 1997, deşi a avut loc o reducere a numărului persoanelor disponibilizate din această categorie socială, s-au evidențiat județe în care tinerii au o pondere însemnată în numărul total al şomerilor: Galați (53%), Argeş (57%), Vâlcea (49,4%), Bistrița-Năsăud (44,5%) şi Mureş (43,6%).

Tendința de creştere a şomajului în țara noastră s-a manifestat în mod deosebit şi în anii 1998-1999 (tabelul 1.7.5). În anul 1998, numărul total al şomerilor înregistrat în România a fost de 1 025 056 de persoane, din care 47,33% erau femei.

În anul următor au intrat în şomaj 1 130 296 de persoane, din care femeile au reprezentat 46,90%. În anul 1998, beneficiau de ajutor de şomaj doar 30,33% din şomeri. Primeau ajutor de integrare profesională 920 004 persoane (8,97%) şi alocație de sprijin 38,05% din numărul total al disponibilizaților.

Şomerii neindemnizați reprezentau un segment important, respectiv 22,63%. În anul 1999, numai 25,74% din numărul total al şomerilor au primit ajutor de şomaj. Celelalte două forme de ajutoare băneşti au fost acordate unor segmente aproximativ egale cu cele din anul anterior analizat. Conform Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 98/1999, a apărut o nouă categorie, cea a beneficiarilor de plăți compensatorii, care, în anul 1999, a fost de 39 042 de şomeri'(3,45%).

Tabelul 1.7.5

Distribuția numărului şomerilor" în funcție de categoriile de plăți, în anii 1998 şi 1999

	La 31 decembrie 1998		La 31 decembrie 1999	
	Total	din care: femei	Total	din care: femei
Numărul şomerilor, total	1 025 056	485 181	1 130 296	530 119
- beneficiază de ajutor de şomaj	310 976	136 513	291 021	126 098
- primesc ajutor de integrare profesională	92 004	46 352	95 496	47 511
- primesc alocație de sprijin	390 038	185 015	445 992	209 953
- beneficiari de plăți compensatorii potrivit Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 98/1999			39 042	16 464
- şomeri neindemnizati	232 038	117301	258 745	130 093

" înregistrat la oficiile forței de muncă.

Sursa: Agenția Națională pentru Ocupare şi Formare Profesională, Buletin statistic în domeniul muncii şi protecției sociale, nr. 1 (29)/2000.

Din datele statistice pentru anul 1999, rezultă că şomajul a devenit o problemă națională cu grave implicații economice şi sociale în toate județele țării. Se observă că numărul şomerilor este aproape echilibrat distribuit în toate județele țării, fiind superior celui din perioada 1995-1997. Dacă Regiunea Nord-Est deținea în anul 1999 cel mai mare număr de şomeri din România, în Regiunea Vest județul Hunedoara înregistra 50 981 de persoane disponibilizate, fiind depăşit totuşi de județul Prahova (Regiunea Sud), cu 51 092 de şomeri. Rata şomajului în anul 1999 a fost de 11,5%. Acest indicator a variat de la 5,8% în Bucureşti la 14,5% în Buzău şi a înregistrat nivelul maxim în județul Hunedoara, respectiv 20,4%.

Pe baza analizelor efectuate în perioada 1991-1998 (tabelul 1.7.6), rata şomajului la bărbați a înregistrat o creştere puternică (cu un uşor declin în anii 1995-1996) de la 2,2% în anul 1991 la 10,2% în anul 1998. Paralel, femeile s-au confruntat cu aceeaşi situație, cu precizarea că pentru acestea rata şomajului a fost mult mai ridicată, evoluând de la 4,0% în anul 1991 la 10,5% în anul 1998.

Tabelul 1.7.6

Indicatori ai şomajului

	1991	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**
Numărul de şomeri înregistrați"	337440	929019	1164705	1223925	998432	657564	881435	1025056
Rata şomajului (%) – total	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,6	8,9	10,3
- bărbați	2,2	6,2	8,1	9,0	7,9	5,7	8,5	10,2
- femei	4,0	10,3	12,9	12,9	11,4	7,5	9,3	10,5
Ponderea beneficiarilor de prestații de şomaj în total şomeri înregistrați (%): – beneficiari de ajutor de şomaj	78,8	64,9	47,2	41,2	31,8	30,8	49,7	39,3
- beneficiari de alocație de sprijin		25,8	44,3	46,1	45,8	39,4	24,7	38,1
Ponderea cheltuielilor cu prestațiile de şomaj în cheltuielile bugetului general consolidat (%)	0,8	1,8	2,5	2,6	2,3	1,7	3,5	3,8
Raportul între nivelul mediu al ajutorului de şomaj şi câştigul mediu net (%)	42,9	29,6	28,0	35,8	30,2	29,6	39,3	31,4

" Şomerii înscrişi la oficiile forței de muncă şi şomaj, la sfârşitul anului.
Sursa: Raportul național al dezvoltării umane – România, 1999.

În perioada 1990-1997, a avut loc o scădere severă a veniturilor băneşti reale ale întregii populaţii (tabelul 1.7.7). În anul 1990, câştigul salarial mediu real depăşea cu 5% nivelul venitului mediu obţinut în anul 1989. În perioada următoare, acesta a intrat într-un declin puternic, astfel încât în anul 1997 se află cu 42% sub nivelul salariului mediu real din anul 1989.

Tabelul 1.7.7

Dinamica veniturilor reale ale populaţiei

1989= 100

	1990	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**
Câştigul salarial mediu real	105	85	74	62	62	69	74	58
Pensia medie reală: - de asigurări sociale de stat	108	84	69	61	60	66	69	55
- pentru agricultori	195	108	43	52	69	71	80	84

Sursa: Calculat pe baza datelor C.N.S. şi M.M.P.S.; Raportul naţional al dezvoltării umane – România, 1998.

În acelaşi timp, pensia medie reală de asigurări sociale de stat s-a diminuat de la 108% în 1990 la 55% în anul 1997. Şi agricultorii au fost negativ influenţaţi de diminuarea veniturilor la nivel naţional, pensiile medii reale scăzând de la 195% în 1991 la 84% în anul 1997. Diminuarea veniturilor din salarii şi prestaţii sociale, scăderea puterii de cumpărare a veniturilor nu au putut fi compensate de creşterea veniturilor din alte surse. Din comparaţia veniturilor reale ale populaţiei obţinute în perioada 1990-1997 (tabelul 1.7.7) cu cele de care beneficiau în anul 1989, rezultă că locuitorii României au un nivel de trai foarte scăzut, sub limitele normale de civilizaţie.

În aceste condiţii, câştigurile salariale medii nete se diferenţiază în funcţie de ramurile economiei. Câştigurile salariale medii nete din industrie au depăşit câştigul mediu net pe economie cu *2%* în anul 1992, cu 8% în 1995 şi 1997, respectiv cu 9% în anul 1996.

În industria extractivă, salariul mediu net a fost majorat cu 66% în 1993, respectiv cu 52% în 1997 faţă de salariul mediu net pe economie (tabelul 1.7.8).

Industria prelucrătoare se află într-o situaţie nefavorabilă, sub nivelul câştigului mediu net pe economie. Doar în anul 1996, câştigul salarial mediu net din acest sector a depăşit cu 1% salariul mediu pe economie. O altă ramură cu salarii foarte mari este „energia electrică, termică, gaze şi apă", ale cărei câştiguri medii nete depăşeau câştigul mediu net pe economie cu 63% în anul 1993 şi, respectiv, cu 57% în anul 1997.

Alte ramuri cu salarii medii nete superioare câştigului mediu net pe economie sunt construcţiile, transporturile, poşta şi telecomunicaţiile.

Tabelul 1.7.8

Raportul între câştigurile salariale medii nete în principalele ramuri şi câştigul mediu net pe economie

(%)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Total	100	100	100	100	100	100	100	100
Industrie	99	101	102	104	104	108	109	108
- extractivă	131	146	154	166	165	159	152	152
- prelucrătoare	95	95	93	95	93	98	101	99
- energie electrică, termică, gaze şi apă	117	134	154	163	161	150	147	157
Agricultură	106	91	85	82	80	81	79	72
Construcţii	111	107	106	107	116	106	103	98
Transporturi	111	119	125	120	117	120	124	123
Poştă şi telecomunicaţii	89	97	97	110	115	126	120	136
Comerţ	87	92	90	88	87	80	78	80
Hoteluri şi restaurante	84	79	73	70	69	69	67	71
Activităţi ale instituţiilor financiare şi bancare	94”	114”	148”	143”	165”	184	213	248
Activităţi de asigurări şi ale caselor de pensii		.	.	.		146	138	138
învăţământ	96	99	93	91	93	92	86	86
Sănătate şi asistenţă socială	96	107	98	92	89	76	72	76
Administraţie publică	112	110	104	105	106	107	95	92

“Inclusiv activităţi de asigurări şi ale caselor de pensii.
Sursa: Comisia Naţională pentru Statistică, Raportul naţional al dezvoltării umane – România, 1998.

În instituţiile financiare şi bancare se obţin câştiguri salariale spectaculos de mari (248% în anul 1997) în comparaţie cu câştigul mediu net pe economie.

Acestea sunt, în principal, efectele politicilor din domeniul forţei de muncă care influenţează negativ dezvoltarea, pregătirea profesională şi nivelul de trai al populaţiei ocupate în România.

Capitolul 2
SCHIȚĂ METODOLOGICĂ PRIVIND UN MODEL AL APRECIERII PERSPECTIVELOR DE DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ LA NIVEL REGIONAL

2.1. Incursiune sintetică în teoria modelării dezvoltării regionale

Pornind de la ipoteza că o regiune poate fi definită prin interacțiunea dintre structura, comportamentul şi funcționalitatea sa în cadrul unui mecanism general, putem considera regiunea ca un subsistem complex, caracterizat printr-o serie de variabile specifice sau generale. Aceste variabile pot fi de tipul variabile de intrare sau variabile date, variabile de stare ce caracterizează comportamentul subsistemului la un moment dat sau pe o perioadă specificată şi variabile de ieşire sau determinate. Între aceste variabile, ce pot fi grupate după anumite criterii, există o serie de relații şi legături, conexiuni cauzale sau funcționale. De asemenea, mulțimea caracteristicilor unui astfel de subsistem determină starea sa.

Regiunea, ca subsistem, are unele obiective precise, care sunt uneori în concordanță cu cerințele pieței. Ea dispune de o structură funcțională, socio-economică, structură care permite dezvoltarea sa ulterioară, dar, în acelaşi timp, se găseşte în conexiune cu alte regiuni de dezvoltare, fiind influențată de acestea şi influențându-le, la rândul ei, prin intrările şi ieşirile în şi din sistemul din care face parte.

Pentru studierea şi analiza unei regiuni se poate recurge, în cazul în care se doreşte o analiză pertinentă bazată pe cât mai multe informații, la construirea unui model abstract pe care se analizează diferitele variante posibil de realizat, în condiții date privind resursele naturale, umane, financiare etc. Conceptul de model este relativ nou (utilizat pentru prima dată de matematicianul Beltrami, în anul 1868, în construirea unui model euclidian al geometriei) în comparație cu metoda modelării, care a apărut o dată cu preocuparea oamenilor pentru cunoaşterea ştiințifică. Termenul de model a fost asimilat ulterior de economişti şi utilizat în analizarea fenomenelor şi proceselor economice. Orice model economico-matematic reprezintă cât mai fidel un anumit fenomen, proces sau regiune, numai în măsura în care se sprijină pe teoria economică care formulează categoriile, conceptele şi legile obiective ale realității economice. Aplicarea modelării la teoria economică lărgeşte considerabil posibilitățile de analiză, lucru evident în literatura de specialitate care prezintă sute de modele, oferind totodată şi alte căi de dezvoltare, de gândire sau de concepere.

Din această perspectivă, economia regională a beneficiat hotărâtor de ipotezele de bază ale teoriei economice generale (modele input-output, modele de creştere economică, modele discrete de alegere, modele de evaluare şi

analiză multicriteria-lă) şi de instrumentele unor discipline înrudite, cum ar fi geografia, statistica, planificarea etc., dar modul de abordare a acestora a condus la dobândirea unei poziţii puternice din punct de vedere metodologic şi nu numai.

În ştiinţa regională, modelele de creştere şi dezvoltare au ocupat un loc aparte, aceasta cu atât mai mult cu cât regiunea, privită ca subsistem, poate fi analizată într-un context mult mai direct şi exact, chiar dacă modul de abordare şi interpretare a problemelor regionale derivă din teoriile, metodele şi tehnicile elaborate iniţial pentru înţelegerea comportamentului economiilor naţionale. O atare abordare poate fi considerată uneori acceptabilă, deoarece economiile regionale sunt asemănătoare în multe privinţe cu cele naţionale. Astfel, multe dintre modelele şi tehnicile de analiză regională sunt identice cu cele de analiză economică la nivel naţional: analiza rezultatelor activităţii economice, analiza veniturilor, a ocupării forţei de muncă etc.

De asemenea, se poate realiza şi o clasificare a modelelor economico-matematice la nivel regional, ţinând cont de clasificările generale ale modelelor economico-matematice utilizate în teoria economică generală, astfel:

1. Clasificarea modelelor regionale în funcţie de domeniul de proveniență şi concepţie:
   - cibernetico-economice;
   - econometrice;
   - din teoria deciziei (cu luarea în considerare a mai multor criterii, factori de risc, incertitudine);
   - de simulare.
2. Clasificarea modelelor regionale în funcţie de caracterul variabilelor:
   - deterministe (mărimi cunoscute);
   - stohastice/probabiliste.
3. Clasificarea modelelor regionale în funcţie de factorul timp:
   - statice;
   - dinamice.

Pornind de la aceste clasificări generale ale modelelor regionale, într-o accepţiune mai largă, putem defini modelul economic regional drept o imagine convenţională, simplificată, a unei regiuni, zone sau arii geografice ce trebuie analizată, o construcţie logică sau mentală care redă elementele esenţiale ale regiunii, precum şi relaţiile dintre elemente (variabile endogene şi exogene), cu scopul de a descoperi noi relaţii între acestea, de a stabili strategii şi politici care să asigure creşterea echilibrată a regiunii.

Aceste elemente, privite ca variabile de intrare sau ieşire, sunt influenţate, la rândul lor, de activităţile ce se desfăşoară în cadrul regiunii, dar şi de alte elemente exterioare asupra cărora nu se poate acţiona. În elaborarea modelelor regionale, un loc deosebit îl ocupă elementele specifice ştiinţei regionale, şi

anume: localizarea (amplasarea), echilibrul spațial, creşterea economică regională, mobilitatea spațială, eficiența structurilor spațiale. Modelele de creştere şi dezvoltare economică, privite din perspectivă spațială, conțin aceste elemente specifice, dintre care cea mai importantă este variabila spațială. Noțiunea de „spațiu" ca fundal al activității economice (redescoperită relativ recent) este o caracteristică esențială a economiei regionale ce poate fi abordată în analizele regionale din mai multe puncte de vedere:

1. spațiu distanță – în teoria localizării;

2. spațiu suprafață în modele de tip gravitațional (suprafața la care se înscriu zonele de atracție, zonele aflate într-un proces de creştere şi expansiune sau zonele considerate drept medii de propagare a fluxurilor);

3. suprafață – loc ce poate fi caracterizat prin unele valori caracteristice (populație, nivel de producție, fonduri fixe, investiții, export, import, nivel de salarii, număr de populație totală sau activă);

4. spațiul nediferențiat, care poate fi spațiul abstract, geometric, având drept caracteristici dominante coordonatele, distanțele şi densitățile;

5. spațiul diferențiat – caracterizat prin proiecții geografice, economice, sociale, culturale, istorice.

Introducerea variabilei de spațiu în teoria şi analiza economică, indiferent de modul în care este percepută, a fost determinată, în principal, de sesizarea unor fenomene economice, printre care amintim:

- dezechilibrul regional apărut în condițiile unor transformări economice şi sociale foarte rapide, şi anume: migrația populației agricole spre alte ramuri sau regiuni, procesul de industrializare, procesul de urbanizare, tendința de formare de oraşe gigant etc.;
- dezvoltarea inegală a unor părți din teritoriul național în defavoarea altor regiuni sau a unor țări în cadrul unor convenții şi tratate internaționale.

Pentru abordarea problemelor de dezechilibru regional şi creştere regională, precum şi în încercarea de a le rezolva cu ajutorul unor modele economico-matematice, s-a apelat inițial la modelele neoclasice din teoria economică, modele care accentuează rolul ofertei. La baza modelului neoclasic de creştere economică stă o funcție de producție agregată, ideea de bază a acestei teorii fiind aceea că, într-o economie fără progres, producția agregată (outputul) este determinată în întregime de intrările de capital şi forță de muncă. Atunci când intervine şi variabila progres tehnic, aceasta are un rol hotărâtor asupra producției în general şi a celei regionale, în cazul în care se analizează o regiune.

Plecând de la aceste modele simplificate care au o valoare teoretică importantă şi care nu țin cont şi de alte variabile care pot influența dezvoltarea regiunii, se poate trece la modele complexe, axate pe cererea exterioară regiunii, modele care evidențiază modul de reacție al regiunii la schimbările în cererea pentru exporturile sale şi influența pe care aceasta o are asupra ratei

creşterii regionale. Aceste modele corespund regiunilor a căror dezvoltare s-a axat, în mod esențial, pe potențialul de resurse naturale, iar specializarea lor pe exportul de resurse primare şi are ca suport teoretic avantajul comparativ prin care încearcă clarificarea modelelor regionale de producție şi specializare în anumite exporturi. În forma lor cea mai simplistă, aceste modele ignoră complet rolul unor factori interni hotărâtori, cum ar fi activitățile întreprinzătorilor locali, programele de dezvoltare locală sau guvernamentală etc.

Legat de export, se poate menționa şi modelul cauzalității cumulative care are la bază modelul mai sus menționat şi care întrevede un efect de feedback al creşterii regionale asupra competitivității sectorului de export. De asemenea, prin aplicarea modelului propus asupra unor regiuni specializate în ramuri ale industriei prelucrătoare şi unor regiuni cu profil agricol, s-a constatat că regiunile specializate în sectoare ale industriei prelucrătoare beneficiază de creşteri mult mai mari ale productivității decât cele specializate în agricultură. Elementul de bază al acestui model este, fără îndoială, creşterea productivității muncii, care este dependentă, după cum se arată prin aplicarea lui, de doi factori: progresul tehnic şi înzestrarea tehnică a muncii. Vor avea loc deci creşteri ale productivității muncii în momentul în care se vor face investiții care depind, la rândul lor, de creşterea producției. Astfel, procesul devine ciclic şi are loc expansiunea activității economice din regiune.

Apropiat modelului cauzalității cumulative este şi modelul care acreditează ideea unei forțe motrice (firmă, un grup de firme, ramură industrială etc.) existente într-o regiune şi care este capabilă să inducă efecte de antrenare asupra unităților din amonte sau din aval şi chiar asupra unor alte regiuni aflate sub influența forței respective. Acest model îşi găseşte suportul teoretic în teoria polilor de creştere emisă de Perroux (1950, Myrdal -1957, Boudeville - 1961).

Un model care reprezintă, în fapt, o versiune extinsă a cauzalității cumulative este cel elaborat de Friedmann în perioada 1966-1973 şi în care relația centru-periferie este considerată hotărâtoare în dezvoltarea viitoare a unei regiuni. Astfel, regiunile centrale sunt definite în termenii controlului asupra propriilor activități, în timp ce regiunile periferice sunt dependente, în dezvoltarea lor, de primele. În acest sens, regiunile centrale sunt subsisteme ale societății organizate teritorial, cu o înaltă capacitate de a genera şi absorbi un proces inovațio-nal, iar cele periferice sunt dependente de regiunile centrale.

Alături de variabilele menționate mai sus şi utilizate în modelele de dezvoltare regională mai sunt şi alte variabile care joacă un rol important şi sunt prezente din ce în ce mai des.

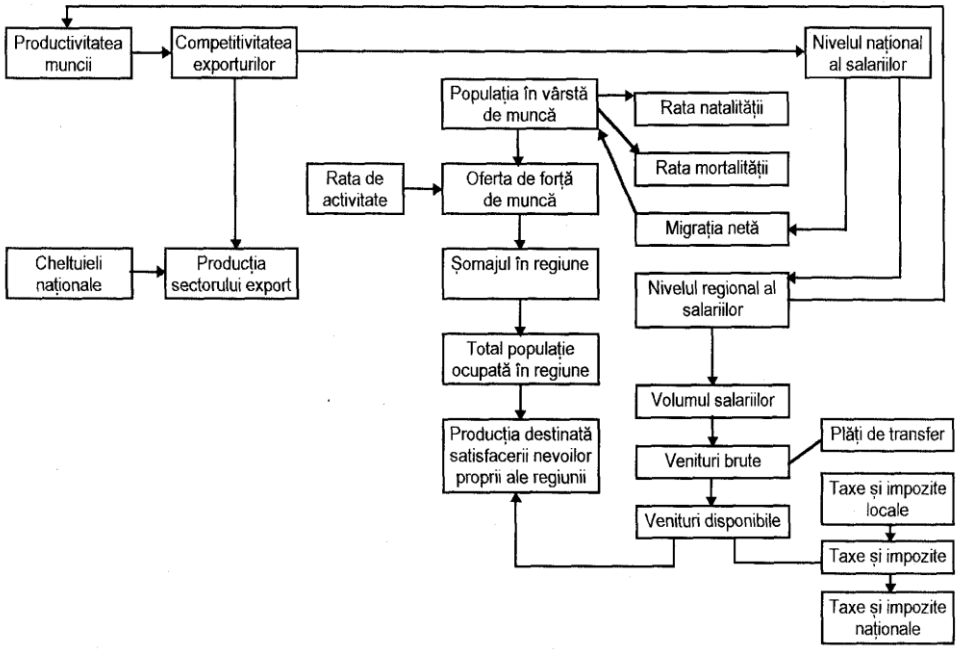
Utilizarea variabilei infrastructură în modelele regionale s-a făcut simțită mai târziu, prin anii '80, când atenția economiştilor a fost atrasă de relația existentă între infrastructură şi stagnarea economică, drept consecință a interesului particular în relația dintre investițiile publice şi ocuparea forței de muncă. Ulterior, modelul s-a complicat prin apariția efectelor noilor infrastructuri (informati-

ce, telematice) asupra proceselor de restructurare şi asupra comportamentului agenților economici. Contribuția infrastructurii la dezvoltarea regională tinde să devină un motor al progresului economic din regiune.

În prezent, datorită accentuării procesului de globalizare, modelele bazate pe infrastructură şi pe calitatea ei s-au complicat, fiind necesară abordarea relațiilor dintre infrastructură şi schimburile economice internaționale. Alături de modelele generale prezentate anterior, analiza problematicii economice din perspectivă spațială mai poate fi realizată cu ajutorul unor modele specifice de analiză. Primul din aceste modele este cel care aparține lui Martin Backman[1] şi care a fost utilizat în teoriile localizării. Modelul presupune faptul că la realizarea oricărei producții sunt necesare două resurse principale considerate inputuri şi există o singură localizare pentru fiecare din cele două resurse şi o singură piață de desfacere a produsului finit. De asemenea, se mai presupune că, pentru orice localizare, costurile de producție unitare sunt identice.

Figura 2.1.1

Principalele variabile ale unui tip de model econometric general

1 . *Backman,* ***Location Theory,*** *Random House, New York,* p. *15-17.*

Tabelul 2.1.1

Tipuri de modele de dezvoltare regională

TIPUL DE MODEL	VARIABILE	FUNCTIE-OBIECTIV
Modele neoclasice	Forța de muncă, capitalul, producția, progresul tehnic, investițiile, economiile, veniturile, exportul	Să explice cauzele disparităților dintre regiuni şi să ofere soluții pentru diminuarea disparităților. Soluții: - creşterea capitalului şi forței de muncă; - creşterea ratei progresului tehnic şi a gradului de înzestrare; - creşterea mobilității factorilor de producție.
Modele axate pe cererea exterioară a regiunii	Exportul, veniturile, prețul, cererea, oferta, producția, productivitatea	Să evalueze efectul cererii externe asupra creşterii regiunii. Soluții: creşterea cererii pentru export.
Modelul centru-periferie	Producție, inovație, migrația forței de muncă, investiții	Să evalueze influența sectoarelor moderne, a inovațiilor asupra creşterii regiunii. Soluție: dezvoltarea industrială puternică a unor zone care, ulterior, vor determina dezvoltarea altor zone aflate sub influentă.
Modele ale difuziunii spațiale a inovațiilor	Forța de muncă, inovația, capitalul, costurile, prețul, mărimea firmei, a oraşului, structura industriei, oferta	Să evalueze efectul inovațiilor asupra dezvoltării unei regiuni. Soluții: susținerea şi promovarea procesului inovațional din regiune.
Modele econometrice axate pe ocupare şi venituri	Venituri, exportul, populația, competitivitatea exportului, productivitatea muncii	Urmăresc să cuantifice legăturile economice din interiorul regiunii, precum şi cele între regiune şi exterior.
Modelul keynesist bazat pe venituri şi cheltuieli	Venitul regional, cheltuielile regionale, investițiile, exportul, importul, cheltuielile guvernamentale	Să evalueze impactul politicii regionale asupra regiunii în cauză, dar şi asupra altor regiuni învecinate. Soluții: creşterea investițiilor.

Modelul îşi propune să urmărească drept funcție obiectiv faptul că există o localizare optimă şi aceea este acolo unde cheltuielile de transport (de aprovizionare, desfacere) sunt minime. Un alt model de analiză a problematicii regionale este şi modelul gravitațional, care consideră că interacțiunea dintre două zone este direct proporțională cu dimensiunea zonei şi invers proporțională cu distanța care le separă.

2.2. Construcția unui model propus, adecvat disponibilităților informaționale existente

2.2.1. Abordarea conceptuală

Teoria modelării, referitoare la dezvoltarea regională, conține numeroase modele aplicabile la prognoza evoluției industriale. Aceste numeroase modele prezintă însă câteva deficiențe majore, precum:

- abordarea din perspective unilateraliste, ceea ce conduce la conturarea unor soluții care, analizate într-un context real unde condițiile date sunt mult mai numeroase, devin incorecte;
- necesitatea dispunerii de numeroase date, nu de puține ori greu obtenabile sau chiar inexistente;
- aparat matematic greoi, ceea ce face abordarea restrictivă.

Având în vedere aceste caracteristici şi faptul că, din păcate, datele statistice oferite de instituțiile româneşti specializate, la nivelul anului 2000, nu pot permite folosirea adecvată a modelelor existente, ne-am propus să construim un model propriu care să prezinte următoarele avantaje:

- simplitate;
- utilizarea datelor existente;
- posibilitatea efectuării unor analize multicriteriale;
- existența unui mecanism, propriu analistului, de stabilire a priorităților factorilor de analiză.

Luând în considerație toate aceste aspecte, autorii acestui studiu propun utilizarea următoarei relații:

$$R_i = \sum F_r \times c_r \qquad /1/$$

cu: i = 1,..., n

- unde „n" reprezintă numărul sectoarelor industriale conform nomenclatorului CAEN;

r= 1,...,m unde „m" reprezintă numărul indicatorilor de influență, în care:
Ri = punctajul total acordat activității industriale „i";
F_r = valoarea indicatorului de influență „r";
c_r = valoarea coeficientului, corespunzător indicatorului „r"

Abordarea acestui model de evoluție a activității industriale este mult mai cuprinzătoare, deoarece pentru fiecare regiune de dezvoltare se analizează toate sectoarele industriale, şi nu doar cele pentru care există date, iar indicatorii utilizați pot fi ierarhizați în funcție de prioritățile avute în vedere de analist.

2.2.2. Variabilele modelului

În conformitate cu relația *IM,* pentru fiecare activitate industrială „i" existentă în clasificarea CAEN, se face acelaşi tip de calcul, indicatorii specifici (considerați ca factori de influență) „F_r" fiind stabiliți de analist, fiecăreia acordându-i-se un anumit număr de puncte, în funcție de o ierarhie avută în vedere. Cu alte cuvinte, analiza efectuată la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare va conține acelaşi tip de abordare în ceea ce priveşte ierarhizarea şi alocarea punctelor, pentru fiecare dintre indicatorii utilizați.

Totodată, coeficienții „c_r" pot avea următoarele valori:

=â 0,5 în situația în care indicatorul analizat prezintă o situație bună;
=â 1,0 în situația în care indicatorul analizat prezintă o situație foarte bună; *121*

=â 0,0 în situația în care indicatorul analizat prezintă o situație proastă.

- Având în vedere aceste caracteristici, fiecărei activități industriale „i" îi va corespunde un anumit punctaj „R", care va putea evidenția perspectiva evoluției acesteia în regiunea respectivă. Cu alte cuvinte, adoptând o valoare limită, denumită în continuare „prag" şi notată cu „X", se va considera că, pentru regiunea de dezvoltare analizată, ramura industrială „i" are perspective:

- de dezvoltare, dacă Rj â X;
- de stagnare, dacă Ri = X; /3/
- nu are perspective de dezvoltare, dacă Ri < X. Valoarea pragului va fi dată de relația:

$$X = 0,7- S\pm 0,04\ IAI$$

unde „S" reprezintă suma punctajului maxim acordabil, adică (m x 10) puncte; unde „m" reprezintă numărul indicatorilor de influență.

Mărimea punctajului acordat fiecărui indicator utilizat fn analiză şi nivelul pragului sunt identice pentru fiecare regiune de dezvoltare investigată, diferențierile referitoare la evoluția ramurilor industriale fiind date de nivelul coeficienților „c_r", cu alte cuvinte, de existența unor factori favorizanți/restrictivi în regiunea respectivă.

2.2.3. Recomandări privind utilizarea modelului

Potrivit celor prezentate anterior, se va exemplifica utilizarea modelului propus prin analizarea, în mod concret, a uneia dintre regiunile de dezvoltare.

Se alege ca exemplu Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov. În conformitate cu nomenclatorul CAEN, vor fi analizate următoarele industrii:

- R_1= industria alimentară şi a băuturilor;
- R_2 = industria de prelucrare a tutunului;
- R_3 = industria textilă şi a produselor textile;
- R4 = industria confecțiilor din textile, blănuri şi piele;
- R_5 = industria pielăriei şi încălțămintei;
- R_6 = industria de prelucrare a lemnului;
- R_7 = industria de editură, poligrafie şi reproducerea înregistrărilor pe suporți;
- R_8 = industria chimică şi a fibrelor sintetice şi artificiale;
- R_9 = industria de prelucrare a cauciucului şi a maselor plastice;
- R_{10}= industria de prelucrare a produselor din minerale nemetalice;
- R_{11}= industria construcțiilor metalice şi a produselor din metal (exclusiv maşini, utilaje şi instalații);
- R_{12}= industria de maşini şi echipamente;

- R_{13}= industria mijloacelor tehnicii de calcul şi de birou;
- R_{14}= industria maşinilor şi aparatelor electrice;
- R_{15}= industria echipamentelor, aparatelor radio, de televiziune şi comunicații;
- R_{16}= industria pentru aparatură şi instrumente medicale, de precizie, optică şi ceasornicărie;
- R_{17}= industria mijloacelor de transport rutier;
- R_{18}= industria altor mijloace de transport, în afara celor rutiere;
- R_{19}= industria de producere a energiei electrice şi termice, a gazelor şi apei calde.

Ca variabilă de influență, va fi analizată, pentru fiecare activitate industrială în parte, evoluția următorilor indicatori:

- Fi = indicele evoluției capitalului fix;
- F_2= indicele ponderii cifrei de afaceri în cifra de afaceri totală pe industria regiunii;
- F_3= indicele evoluției producției industriale;
- F_4 = indicele evoluției numărului mediu al salariaților angajați;
- F_5= indicele evoluției productivității muncii;
- F_6= indicele ponderii profitului brut al activității în profitul brut total al industriei regiunii;
- F_7 = factor apreciativ referitor la cantitatea resurselor naturale existente în regiune, specifice activității industriale „i";
- F_8 = factor apreciativ referitor la calitatea şi gradul de accesibilitate la resursele naturale existente în regiune, specifice activității industriale „i".

Au fost eliminați, cu bună-ştiință, indicatorii comuni ai regiunii care se referă la gradul de dotare cu infrastructură, nivelul de educație al populației, rata şomajului etc., nu pentru că nu sunt importanți, ci pentru că nu fac obiectul unor departajări calitative între activitățile industriale supuse analizei. Aceste caracteristici vor fi însă analizate în etapa evidențierii tendințelor de evoluție a activității industriale pe întreaga zonă luată în discuție.

Punctajul se acordă începând cu 10 puncte şi majorân-du-se succesiv cu câte alte 10 puncte. În funcție de importanța acordată de analist factorului de caracterizare a activității industriale, se stabileşte factorul „bază", căruia i se va aloca punctajul minim. În cazul exemplului nostru, considerăm că, dintre toți indicatorii avuți în vedere, indicele evoluției numărului mediu al salariaților angajați prezintă o importanță relativ minoră în analiza evoluției de perspectivă a industriei. De aceea, am considerat acest indicator ca fiind cel de „bază", acordân-du-i 10 puncte. Totodată, se vor reordona în sens crescător factorii de influență, după valoarea punctajului acordat. Deci F_1 (indicele evoluției număru-

lui mediu al salariaților angajați) = 10 puncte. Se poate observa că factorul Fi actual este cel care era inițial F_4.

O dată stabilit indicatorul „bază", se trece la ierarhizarea crescătoare a celorlalți indicatori luați în calcul, prin eliminarea celui anterior punctat şi repetând operația anterioară. Cu alte cuvinte, acum vor fi un număr de „r – 1" indicatori, dintre care va fi ales ca bază cel cu importanța cea mai scăzută în caracterizarea activității industriale şi căruia îi va fi atribuit un număr de puncte egal cu numărul iterației înmulțit cu 10. Adică, dacă r = numărul iterației, atunci F_r= (rx 10) puncte /5/

Totodată, vor mai fi supuşi spre analiză un număr de factori de influență, stabiliți pe baza relației:

$$r_m=m-(r-1)\ /6/$$

În care „m" reprezintă numărul indicatorilor de influență.

În cazul exemplului nostru, considerăm că dintre indicatorii rămaşi, r_m = 8 – (2 -1) = 7, factorul apreciativ referitor la cantitatea resurselor naturale existente în regiune, specifice activității industriale „i", este cel mai puțin important, deoarece chiar dacă evidența sărăciei unor resurse naturale necesare desfăşurării activității industriale ne-ar face să considerăm neviabilă dezvoltarea acelei ramuri industriale, forța economică a întreprinderilor din ramură, existența unei bune infrastructuri şi uneori a aşezării geografice a regiunii alături de zone cu înzestrare mai bogată în resurse naturale fac ca acea industrie să se dezvolte şi chiar să fie competitivă. Cu alte cuvinte, activitatea întreprinderilor nu depinde, într-o mare măsură, de existența materiilor prime „la locul de desfăşurare a activității". Având în vedere aceste considerente, indicatorului i se va acorda un număr de 2 x 10 = 20 de puncte, în conformitate cu relația /5A Deci F_2 (factorul apreciativ referitor la cantitatea resurselor naturale existente în regiune, specifice activității industriale „i") este egal cu 20 de puncte.

Urmează iterația r = 3, având în analiză un număr rămas de r_m = 6 indicatori, conform relației /6/. Dintre aceştia, considerăm ca „bază" pe cel care se referă la calitatea şi gradul de accesibilitate la resursele naturale existente în regiune, specifice activității industriale „i". Această alegere s-a făcut pe motive asemănătoare celor specifice indicatorului anterior prezentat. Cu alte cuvinte, calitatea şi accesibilitatea la diferitele materii prime necesare activităților industriale nu este primordială în caracterizarea de perspectivă a activității. Datorită acestor concluzii şi pe baza relației /5/, indicatorului F_3 (calitatea şi gradul de accesibilitate la resursele naturale existente în regiune, specifice activității industriale „i") i se va acorda un punctaj de 30 de puncte.

La iterația r = 4 au mai rămas, conform relației /6/, un număr de r_m = 8 – (4 -1) = 5 indicatori. În această etapă se consideră ca „bază" indicele evoluției productivității muncii. Astfel, acestui indicator i se va acorda un punctaj de 40 de puncte, conform relației /5/. Deci F_4 (indicele evoluției productivității muncii) are 40 de puncte.

La fel se va continua şi pentru punctarea celorlalți indicatori de caracterizare a activității industriale, ținând cont că, în opinia autorilor, indicele ponderii profitului brut al activității în profitul brut total al industriei regiunii este mai puțin relevant decât indicele ponderii cifrei de afaceri în cifra de afaceri totală pe industria regiunii, care, la rândul său, este mai puțin relevant decât indicele evoluției producției industriale. Se consideră, totodată, că cel mai important indicator de comparație evolutivă este indicele evoluției capitalului fix, acesta indicând în mod corect „baza pe care se dezvoltă activitatea" şi gradul ei de atractivitate, prin evoluția investițiilor de dezvoltare a capitalului fix. Pe baza tuturor acestor considerente şi luând în considerare relațiile *(5/* şi /6/, punctajul final acordat indicatorilor analizați şi noua ierarhizare este:

- Fi = indicele evoluției numărului mediu al salariaților angajați = 10 puncte;
- F_2 = factorul apreciativ referitor la cantitatea resurselor naturale existente în regiune, specifice activității industriale „i" = 20 de puncte;
- F_3 = calitatea şi gradul de accesibilitate la resursele naturale existente în regiune, specifice activității industriale „i" = 30 de puncte;
- F_4 = indicele evoluției productivității muncii = 40 de puncte;
- F_5 = indicele ponderii profitului brut al activității în profitul brut total al industriei regiunii = 50 de puncte;
- F_6 = indicele ponderii cifrei de afaceri în cifra de afaceri totală pe industria regiunii = 60 de puncte;
- F_7 = indicele evoluției producției industriale = 70 de puncte;
- F_8= indicele evoluției capitalului fix = 80 de puncte. Coeficienții specifici vor fi aleşi în conformitate cu relația *121,* fiind analizată evoluția fiecărui indicator propus, pe o perioadă de 3 ani, cuprinsă între anii 1993-1995 (tabelul 2.2.1).

Tabelul 2.2.1

Evoluția principalilor indicatori de caracterizare a activității industriale în Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov, în perioada 1993-1995

-%-

	Fi (indicele evoluției numărului mediu al salariaților angajați)	**F_4 (indicele evoluției productivității muncii)**	**F_5 (indicele ponderii profitului brut al activității în profitul brut total al industriei regiunii)**	**Fe (indicele ponderii cifrei de afaceri în cifra de afaceri totală pe industria regiunii)**	**Fr (indicele evoluției producției industriale)**	**Fa (indicele evoluției capitalului fix)**
Ri = industria alimentară şi a băuturilor	95,7	125,3	94,8	150,5	119,8	135,2
R_2 = industria de prelucrare a tutu-	135,3	71,0	88,9	1 542,9	113,7	111,5

	Fi (indicele evoluției numărului mediu al salariaților angajați)	**F_4 (indicele evoluției productivității muncii)**	**F_5 (indicele ponderii profitului brut al activității în profitul brut total al industriei regiunii)**	**Fe (indicele ponderii cifrei de afaceri în cifra de afaceri totală pe industria regiunii)**	**Fr (indicele evoluției producției industriale)**	**Fa (indicele evoluției capitalului fix)**
nului						
R_3 = industria textilă şi a produselor textile	77,0	102,8	74,1	115,1	79,4	114,0
R_4 = industria confecțiilor din textile, blănuri si piele	102,7	214,3	164,4	95,7	219,8	120,5
R_5 = industria pielăriei şi încălțămintei	83,9	92,6	108,0	132,3	77,7	105,2
R_6 = industria de prelucrare a lemnului	241,2	20,5	94,7	133,4	49,6	125,9
R_7 = industria de editură, poligrafie şi reproducerea înregistrărilor pe suporți	54,5	290,4	92,9	124,8	158,2	146,9
Ra = industria chimică şi a fibrelor sintetice si artificiale	97,8	123,2	77,1	146,3	120,6	109,9
R9 = industria de prelucrare a cauciucului şi a maselor plastice	89,1	110,5	83,7	160,0	98,4	110,2
R10 = industria de prelucrare a produselor din minerale nemetalice	92,9	120,1	90,8	149,1	115,6	111,5
Rn = industria construcțiilor metalice şi a produselor din metal (exclusiv maşini, utilaje si instalații)	98,6	156,4	116,9	146,9	178,6	115,8
R12 = industria de maşini şi echipamente	72,3	146,7	79,4	139,8	105,9	106,6
R13 = industria mijloacelor tehnicii de calcul si de birou	105,1	95,1	128,6	196,2	100,0	127,2
R-h = industria maşinilor şi aparatelor electrice	73,1	185,6	107,8	159,6	285,3	108,3

	Fi (indicele evoluției numărului mediu al salariaților angajați)	F_4 (indicele evoluției productivității muncii)	F_5 (indicele ponderii profitului brut al activității în profitul brut total al industriei regiunii)	Fe (indicele ponderii cifrei de afaceri în cifra de afaceri totală pe industria regiunii)	Fr (indicele evoluției producției industriale)	Fa (indicele evoluției capitalului fix)
R15 = industria echipamentelor, aparatelor radio, de televiziune şi comunicații	70,9	249,9	126,6	200,4	177,1	110,2
Rie = industria pentru aparatură şi instrumente medicale, de precizie, optică şi ceasornicărie	72,5	186,2	116,7	180,5	134,7	131,1
R17 = industria mijloacelor de transport rutier	82,3	85,9	131,3	150,7	70,5	101,9
Ria = industria altor mijloace de transport, în afara celor rutiere	70,3	110,9	200,0	133,7	77,9	102,1
R_{19} = industria de producere a energiei electrice şi termice, a gazelor şi apei calde	102,2	123,6	46,7	131,5	147,0	104,9

Notă: Valorile prezentate în tabelul 2.2.1 reprezintă prelucrări ale autorului, pe baza datelor statistice evidențiate în Bucureşti – Anuar statistic 1996, editat de Direcția Generală de Statistică a Municipiului Bucureşti.

Totodată, valorile coeficienților indicatorilor F_2 şi F_3, adică cei specifici cantității şi calității resurselor naturale existente şi necesare industriilor analizate, au fost stabiliți pe baza considerațiilor efectuate de autori în lucrarea din anul 1999.

Ca regulă generală, coeficienților li s-a atribuit valoarea:

1. 1,0 dacă evoluția indicatorului analizat este pozitivă (mai mare de 100,0% în perioada analizată);
2. 0,5 dacă evoluția indicatorului analizat este stagnantă (egală cu 100,0% în perioada analizată);
3. 0,0 dacă evoluția indicatorului analizat este negativă (mai mică de 100,0% în perioada analizată).

Din datele puse în evidență în tabelul 2.2.1 şi din valorile indicatorilor de caracterizare a activităților industriale, anterior calculate, au rezultat valorile variabilelor prezentate în tabelul 2.2.2.

Menționăm că, pentru analiza tendinței de evoluție a activităților industriale în Regiunea 8 Bucureşti şi pe baza relației /4/, a fost adoptat un prag:

$$X = (252 \pm 10) \text{ puncte}$$

Astfel, valorile pragului sunt cuprinse în intervalul $X \in (242,...,262)$ puncte.

Tabelul 2.2.2

Valorile variabilelor modelului propus, pentru fiecare activitate industrială, conform CAEN, în Regiunea 8 Bucuresti-Ilfov

	F_8	c_8	F_6	c_6	F_7	c_7	F_1	c_1	F_4	c_4	F_5	c_5	F_2	c_2	F_3	c_3	T
R_1	80	1,0	60	1,0	70	1,0	10	0,0	40	1,0	50	0,0	20	1,0	30	1,0	300
R_2	80	1,0	60	1,0	70	1,0	10	0,0	40	1,0	50	0,0	20	1,0	30	0,0	270
R_3	80	1,0	60	0,0	70	0,0	10	0,0	40	1,0	50	1,0	20	0,0	30	1,0	200
R_4	80	1,0	60	0,0	70	1,0	10	1,0	40	1,0	50	1,0	20	0,0	30	1,0	280
R_5	80	1,0	60	0,5	70	0,0	10	0,0	40	1,0	50	0,0	20	1,0	30	0,5	185
R_6	80	1,0	60	1,0	70	0,0	10	1,0	40	0,0	50	1,0	20	1,0	30	0,5	235
R_7	80	1,0	60	1,0	70	1,0	10	0,0	40	1,0	50	0,0	20	1,0	30	1,0	300
R_8	80	1,0	60	1,0	70	1,0	10	0,0	40	1,0	50	0,0	20	0,0	30	1,0	280
R_9	80	1,0	60	1,0	70	0,0	10	0,0	40	1,0	50	0,0	20	0,0	30	0,0	180
R_{10}	80	1,0	60	1,0	70	1,0	10	0,0	40	1,0	50	1,0	20	0,0	30	0,0	300
R_{11}	80	1,0	60	1,0	70	1,0	10	0,0	40	1,0	50	0,0	20	1,0	30	0,0	270
R_{12}	80	1,0	60	1,0	70	1,0	10	0,0	40	0,0	50	1,0	20	1,0	30	0,0	280
R_{13}	80	1,0	60	0,5	70	0,5	10	1,0	40	0,0	50	1,0	20	1,0	30	0,0	235
R_{14}	80	1,0	60	0,5	70	1,0	10	0,0	40	1,0	50	1,0	20	1,0	30	0,0	290
R_{15}	80	1,0	60	0,5	70	1,0	10	0,0	40	1,0	50	1,0	20	1,0	30	0,0	290
R_{16}	80	1,0	60	0,5	70	1,0	10	0,0	40	0,0	50	1,0	20	1,0	30	0,0	250
R_{17}	80	1,0	60	1,0	70	0,0	10	0,0	40	0,0	50	1,0	20	1,0	30	0,0	210
R_{18}	80	1,0	60	0,5	70	0,0	10	0,0	40	1,0	50	1,0	20	1,0	30	0,0	220
R_{19}	80	1,0	60	1,0	70	1,0	10	1,0	40	1,0	50	0,0	20	0,0	30	0,0	260

În conformitate cu pragul adoptat şi cu datele reieşite din aplicarea relației *hi,* evidențiate în tabelul 2.2.1, tendințele e-voluției industriale pentru Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov sunt următoarele:

I. Există premise favorabile dezvoltării următoarelor activități industriale:

- industria alimentară şi a băuturilor;
- industria tutunului;
- industria confecțiilor din textile, blănuri şi piele;
- industria de editură, poligrafie şi reproducerea înregistrărilor pe suporți;
- industria chimică şi a fibrelor sintetice şi artificiale;
- prelucrarea produselor din minerale nemetalice;
- industria construcțiilor metalice şi a produselor din metal (exclusiv maşini, utilaje şi instalații);
- industria de maşini şi echipamente;
- industria maşinilor şi aparatelor electrice;

- industria echipamentelor, aparatelor radio, de televiziune şi comunicaţii.

II. Sunt într-o situație relativ echilibrată, ceea ce ar putea uşor favoriza dezvoltarea unor activități profitabile, următoarele sectoare:

- industria pentru aparatură şi instrumente medicale, de precizie, optică şi ceasornicărie;
- industria de producere a energiei electrice şi termice, a gazelor şi apei calde.

III. Nu au perspective de dezvoltare următoarele sectoare:

- industria textilă şi a produselor textile;
- industria pielăriei şi încălțămintei;
- prelucrarea lemnului;
- industria de prelucrare a cauciucului şi a maselor plastice;
- industria mijloacelor de transport rutier;
- industria altor mijloace de transport, în afara celor rutiere;
- producția de mijloace ale tehnicii de calcul şi de birou.

Bibliografie

1. Constantin, Daniela Luminița, Economie regională, Editura Oscar Prinț, Bucureşti, 1998.
2. Constantin, Daniela Luminița, Elemente de analiză şi previziune regională şi urbană, Editura Oscar Prinț, Bucureşti, 1998.
3. Ionete, C; Wagner P., Raportul național al dezvoltării umane – România, 1997.
4. Juia, D.; Juia, IM., Dinamica dezechilibrelor în dezvoltarea regională, Oeconomica, nr. 3-4, Bucureşti, 1999.
5. Juia, D.; Juia, N.; Gârboveanu, A.; Ailenei, D., Economia dezvoltării, Editura Viitorul Românesc, 1999.
6. Losch, A., Economics of Location, Yale University Press, 1954.
7. Nicolae, V.; Constantin, D.L., Bazele economiei regionale şi urbane, Editura Oscar Prinț, Bucureşti, 1998.
8. Sandu, D., Fluxurile de migrații în România, Editura Academiei, Bucureşti, 1984.
9. Waniek, P.K.R., Comentarii critice la Carta Verde a dezvoltării regionale, Rhein Westphalia Institute for Economic Research, Essen, Germania.
10. „“, Analiza stării generale a Bucureştiului, 1999, Prefectura Municipiului Bucureşti, martie 2000.
11. „“, Anuarul statistic al României, 1998, Comisia Națională pentru Statistică.
12. „“, Anuarul statistic al României, 1999, DGSMB, Bucureşti, 2000.
13. „“, Buletin statistic în domeniul muncii şi protecției sociale, nr. 1 (29)/2000.

14. „“, Carta Verde – Politica de dezvoltare regională în România, Guvernul României şi Comisia Europeană, Programul PHARE, Bucureşti, 1997.
15. „“, Carta Verde a dezvoltării regionale în România, 1997, Programul PHARE pentru politica de dezvoltare regională în România.
16. „“, Consecințe ale dezechilibrelor regionale asupra proceselor de integrare economică, „Analele Institutului Național de Cercetări Economice”, voi. XV, nr. 1-2, CIDE, Bucureşti, 1995.
17. „“, Planul național de dezvoltare regională, Agenția Națională de Dezvoltare Regională, octombrie 1999.
18. „“, Previziuni privind dezvoltarea regională în condițiile economiei de piață, teză de doctorat, ASE, Bucureşti, 1997.
19. „“, Programul de restructurare industrială şi reconversie profesională – RICOP, „Reclamă şi comerț”, nr. 123, august 2000.
20. „“, Raportul național al dezvoltării umane – România 1997.
21. „“, Raportul național al dezvoltării umane – România 1998.
22. „“, Raportul național al dezvoltării umane – România 1999.
23. „“, Raportul dezvoltării umane pentru România, 1997, 1998, ONU, Programul Națiunilor Unite.
24. „“, Raport privind calitatea mediului în Bucureşti – 1999, APM, Bucureşti, 2000.
25. „“, Regional economic modeling: a systematic ap-proach to economic forecasting and policy analysis, Boston, Kuwer Academic Publishers.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 36-37-38/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE ECONOMIE A INDUSTRIEI

SCHITE ALE RESTRUCTURĂRII INDUSTRIEI NAȚIONALE ÎN CADRUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE ALE ROMÂNIEI
- Partea II -

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

Director: prof. univ. dr. Corneiiu Russu – Cercetător principal gr. I
Secretar ştiinţific: dr. Mihai Sabin Muscaiu – Cercetător principal gr. II
Prof. univ. dr. ing. Corneliu Russu, Cercetător ştiinţific I, Coordonator de program şi temă, autor cap. 1.3., 1.4., 4.2.
Dr. Nicoleta Hornianschi, Cercetător ştiinţific II, autor cap. 1.1., 3.3., 3.4.
Drd. Daniel Fistung, Cercetător ştiinţific III, autor cap. 1.6.', 2.2., 3.7., 3.8., 4.3.
Prof. univ. Octavian Botez, Cercetător ştiinţific III, autor cap. 1.2.
Drd. Nicoleta Odae, Cercetător ştiinţific, autor cap. 1.7., 3.1, 3.2., 4.1
Drd. Daniela Antonescu, Cercetător ştiinţific, autor cap. 15., 2.1, 3.5., 3.6.
Vasilica Neacşu, asistent I

CUPRINS

CAPITOLUL 3. PREMISE ŞI PERSPECTIVE POSIBILE ALE EVOLUȚIEI INDUSTRIALE LA NIVELUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE 291
3.1. Regiunea 1 Nord-Est 291
3.2. Regiunea 2 Sud-Est 305
3.3. Regiunea 3 Sud 319
3.4. Regiunea 4 Sud-Vest 323
3.5. Regiunea 5 Vest 328
3.6. Regiunea 6 Nord-Vest 342
3.7. Regiunea 7 Centru 355
3.8. Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov 368
CAPITOLUL 4. MĂSURI NECESARE PENTRU VALORIFICAREA CU SUCCES A OPORTUNITĂȚILOR ÎNTREVĂZUTE DE DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ LA NIVEL REGIONAL 387
4.1. Soluții privind reconversia forței de muncă din profilul industrial .. 387
4.2. Îmbunătățirea mediului de afaceri propice dezvoltării industriale 391
4.3. Perfecționări necesare ale cadrului instituțional şi legislativ privind dezvoltarea regională 397
Bibliografie 401

Capitolul 3
PREMISE ŞI PERSPECTIVE POSIBILE ALE EVOLUȚIEI INDUSTRIALE LA NIVELUL REGIUNILOR DE DEZVOLTARE

3.1. Regiunea 1 Nord-Est

a. Cadrul geografic, relief, climă

Regiunea Nord-Est are în componența sa şase județe (Botoşani, Iaşi, Vaslui, Suceava, Neamț şi Bacău) şi se învecinează cu Ucraina la nord şi cu Republica Moldova la est. În această regiune se află satul Horodiştea (județul Botoşani) care reprezintă localitatea extremă din nordul României, situată la 26°42'05" longitudine estică[1] şi 48°15'06" latitudine nordică.

Cu o suprafață totală de 36 850 km^2, reprezentând 15,5% din suprafața României, este cea mai întinsă dintre cele opt regiuni de dezvoltare ale țării.

Este caracterizată de o distribuție echilibrată a formelor de relief (30% munți, 30% dealuri şi 40% câmpie). Regiunea Nord-Est este străbătută de Carpații Orientali, care sunt lipsiți de masivitate datorită mulțimii depresiunilor şi văilor ce-i intersectează. În nord, Munții Rodna-Călimani culminează la peste 2 000 m, pentru ca la sud de Valea Bicazului, Carpații să ajungă la 1 600-1 700 m. Ca alcătuire petrografică, prezintă o fâşie centrală de şisturi cristaline care aliniază altitudinile cele mai mari (Rodna 2 303 m, Suhard 2 279 m) şi se afundă la sud de Obârşia Trotuşului, la sud o grupă de munți vulcanici cu altitudini mai mari şi cu cratere bine păstrate (Munții Călimani), iar la est munți mai joşi, formați din roci sedimentare cutate ("fliş").

Caracteristica Carpaților Orientali constă în prezența depresiunilor (mai importante sunt depresiunile Dorna, Câmpulung Moldovenesc, Comăneşti) şi a Obcinelor Bucovinei (Mes-tecăniş, Feredeu, Obcina Mare).

Podişul şi Subcarpații Moldovei, deşi sunt două zone separate prin culoarul larg al Văii Moldova şi în continuare al Şiretului, reprezintă o unitate bine individualizată.

Subcarpații constituie o fâşie marginală munților, care se întinde între Valea Moldovei şi Valea Trotuşului, având un singur rând de depresiuni mari, închise spre exterior de înălțimi de structură cutată. Astfel, Depresiunea Neamțului, închisă spre nord-est de Culmea Pleşului (911 m), este dominată de ruinele vestitei cetăți a Neamțului şi de mănăstiri, adevărate monumente istorice şi de artă. Depresiunea Cracău-Bistrița, larg deschisă spre Podişul Moldovei, este o zonă industrială cu centre importante la Piatra-Neamț, Săvineşti, Roznov, Buhuşi.

---

[1] *După Greenwich.*

Depresiunea Tazlău-Caşin, închisă la est de Culmea Pietricica (740 m), cu o amplă confluenţă pe Trotuş, unde s-a dezvoltat puternicul centru industrial Oneşti, cuprinde zăcăminte de sare la Târgu-Ocna şi de petrol la Moineşti.

Spre est, spre culoarul Şiretului, se află o bordură de pietrişuri şi nisipuri piemontane. Podişul Moldovei, situat la est, format pe vechiul scut moldopodolic (jumătatea de nord) şi pe o zonă de scufundare (la sud de Iaşi), prezintă aspecte diferenţiate în trei mari diviziuni: Podişul Sucevei, Câmpia Moldovei şi Podişul Bârladului. Podişul Sucevei, în partea de nord-vest, are înălţimi de 500-600 m (Dealul Ciungi, Dealul Mare-Hârlău) şi porţiuni mai joase între ele, ca Depresiunea Rădăuţi şi Valea Şiretului. Climatul răcoros şi umed a creat condiţii favorabile pentru cultura cartofului. La est se întinde Câmpia Moldovei (sau a Jijiei) cu dealuri mai scunde (circa 200 m), cu râuri ale căror ape scad mult în timpul verii, de unde şi mulţimea iazurilor.

Având soluri de mare fertilitate, regiunea reprezintă o zonă agricolă de importanţă deosebită. Podişul Bârladului, la sud de Iaşi, are dealuri de peste 400 m altitudine, acoperite cu păduri, iar pe văi sunt terenuri agricole, livezi şi vii.

Regiunea Nord-Est are un climat continental moderat. Datorită reliefului variat, se disting trei etaje de climă: un climat montan răcoros (6-0°C), cu precipitaţii abundente (800-1 200 mm) şi vânturi puternice; un climat de dealuri mai cald (8-10°C medie anuală) şi precipitaţii mai reduse, dar suficiente pentru vegetaţia forestieră (600-700 mm); un climat de câmpie, care cuprinde şi zona dealurilor mici, cu medii termice ridicate (10-11°C), dar cu precipitaţii reduse şi secete mai frecvente. Se diferenţiază pentru Moldova de nord climatul scandinavo-baltic, rece (geros iarna) şi umed. Pe teritoriul Regiunii Nord-Est funcţionează trei staţiuni meteorologice, la Suceava, Iaşi şi Bacău.

b. Resursele naturale

Regiunea Nord-Est beneficiază de resurse naturale care au permis dezvoltarea unor industrii puternice. Cele mai importante resurse sunt petrolul, gazele naturale, cărbunele brun, manganul şi minereurile de cupru, plumb, zinc, rocile de construcţie, apele, terenurile agricole şi pădurile.

Această regiune are tradiţii vechi în exploatarea zăcămintelor de petrol (Zemeş, Moineşti, Pârjol, Tazlău, Balcani, Dăr-măneşti) şi a gazelor naturale (Bereşti-Tazlău, Găiceana, Glă-văneşti, Secuieni). La sfârşitul anului 1997, conductele de distribuţie a gazelor naturale în Regiunea Nord-Est aveau o lungime de 1 414,6 km, ceea ce reprezintă 7,8% din lungimea totală existentă pe teritoriul României. Volumul gazelor naturale distribuite în regiunea analizată este egal cu 1 666 628 mii m^3, respectiv 11,68% din cantitatea utilizată în ţară.

Din această cantitate, 37,67% (627 899 mii m^3) sunt folosite pentru uz casnic în 863 de localităţi, din care 166 sunt municipii şi oraşe. Se exploatează în cantităţi mici cărbune brun în bazinul Comăneşti, la Asău şi Comăneşti.

Minereurile de mangan se exploatează la Iacobeni şi Şaru Dornei, în judeţul Suceava. De asemenea, în judeţul Suceava se extrag minereuri comple-

xe (cupru, plumb, zinc) la Fundu Moldovei şi Tarnița. Cuprul se află singur în zăcământ la minele Crucea şi Leşu Ursului. La Cacica se exploatează sare, materie primă utilizată în industria chimică. Rocile de origine sedimentară sunt exploatate la Câmpulung Moldovenesc (gresii), Tarcău (gresii), Bicaz (calcar), Miorcani (nisipuri).

Apele (râuri, lacuri, bălți) ocupă 2,05% (75 800 ha) din suprafața totală a Regiunii Nord-Est. Cel mai lung râu din Moldova, Prutul (742 km), cu o suprafață a bazinului de 10 990 km^2, are un debit mai scăzut. Prutul are afluenți mici şi cu scurgere foarte variabilă.

Şiretul, cu o lungime de 559 km şi o suprafață de 42 890 km^2, are cel mai mare debit dintre râurile țării (225 m^3/s). Şiretul adună toate apele de pe versantul estic al Carpaților Orientali: Suceava, Moldova, Bistrița (lungimea – 283 km; suprafața bazinului – 7 039 km^2) – cel mai mare dintre afluenți, Trotuş, Buzău.

Jijia, principalul afluent al Prutului, are o lungime de 275 km şi o suprafață a bazinului de 5 757 km^2.

Pe teritoriul acestei regiuni se află unul dintre cele două lacuri de baraj natural din România – Bălătău (județul Bacău) -care se întinde pe o suprafață de 6 ha, având un volum de 0,1 milioane m^3. De asemenea, regiunea beneficiază de existența a cinci lacuri antropice. În județul Botoşani se află Lacul Stânca-Costeşti, cu o suprafață la nivel normal de retenție de 5 900 ha, un volum de 735 milioane m^3, având o utilizare complexă, şi, de asemenea, Lacul Drăcşani, care se întinde pe o suprafață de 87 ha, cu un volum la nivel normal de retenție de 1,2 milioane m^3, folosit pentru piscicultura. Județul Vaslui beneficiază de Lacul Soleşti, cu o suprafață de 452 ha şi un volum de 15,8 milioane m^3, şi de Lacul Puşcaşi, ce se întinde pe o suprafață de 230 ha şi are un volum de 8 milioane m^3. Ambele lacuri au o utilizare complexă. În județul Neamț a fost amenajat lacul Izvorul Muntelui-Bicaz, pe o suprafață de 3 100 ha, având un volum de 1 130 milioane m^3 pentru producerea energiei electrice. Hidrocentrala Stejaru (Bicaz) de pe râul Bistrița, şirul de hidrocentrale în aval de Bicaz, precum şi termocentralele de la Oneşti şi Iaşi contribuie la asigurarea necesarului de energie al Regiunii Nord-Est.

Regiunea Nord-Est beneficiază de cel mai extins fond funciar din România, respectiv 3 684 983 ha, cu o repartizare echilibrată între județe. Județele Suceava (855,5 mii ha) şi Bacău (662,1 mii ha) posedă cele mai mari fonduri funciare din cadrul regiunii. Suprafețele agricole ocupă 2 110 526 ha, ceea ce reprezintă 57,27% din fondul funciar. Ponderea terenurilor agricole în suprafața totală era, în anul 1997, de 77,8% în județul Botoşani, 72,8% în județul Vaslui şi 68,9% în județul Iaşi. Sectorul privat are în posesia sa 1 698 369 ha, ceea ce înseamnă 80,47% din suprafața agricolă a regiunii.

În anul 1997, terenurile agricole aflate în proprietate privată dețineau 83,2% din fondul funciar în județul Bacău şi 81,1% în județul Suceava. Suprafața arabilă totalizează 1 347 489 ha, ceea ce reprezintă 63,84% din terenurile

agricole ale regiunii şi 14,42 % din suprafaţa arabilă a ţării. Terenurile arabile au o pondere însemnată în suprafaţa agricolă a judeţelor Botoşani (75,2%), Vaslui (70,9%) şi Iaşi (66%).

Deşi suprafeţele agricole şi arabile sunt foarte extinse, Regiunea Nord-Est nu posedă un sistem de irigaţii adecvat şi complet. Suprafaţa amenajată pentru irigat reprezintă doar 4,31% (137 318 ha) din suprafaţa irigată a României, afectând puternic obţinerea unor culturi agricole de calitate şi, evident, dezvoltarea unei industrii alimentare competitive. În regiunea analizată, la 31 decembrie 1997, erau irigate numai 6,41% din suprafeţele agricole şi 9,26 % din terenurile arabile.

Se observă că suprafeţele agricole irigate sunt inegal răspândite în regiune. Ponderea acestora variază de la 13,4% în judeţul Iaşi la 7,7% în judeţul Vaslui şi 6,5% în judeţul Bacău, pentru a scădea la 1,1% din suprafaţa agricolă totală în judeţul Suceava.

Regiunea Nord-Est beneficiază de un fond forestier bogat -1 236 931 ha – ocupând locul al doilea în ţară, după Regi unea Centru. Judeţul Suceava se află pe primul loc în ţară, cu peste 400 000 ha de păduri, care reprezintă 53,4% din suprafaţa totală a judeţului. De asemenea, pădurile au o pondere mare în suprafaţa totală a judeţelor Neamţ (44,1%) si Bacău (42,2%).

Suprafaţa ocupată de păşuni, de 499 057 ha (14,63% din totalul păşunilor existente în România), situează regiunea pe locul patru în ţară şi, în acelaşi timp, oferă posibilitatea creşterii animalelor. Datorită acestor condiţii naturale, regiunea analizată se află pe primul loc în ţară în privinţa numărului de bovine (669 mii de capete), ovine (1 658 mii de capete) şi cabaline (179 mii de capete).

Păşunile şi fâneţele deţin ponderi importante în suprafaţa agricolă a judeţelor Suceava (48,1%), Bacău (39,7%) si Neamţ (38,6%).

Podgoriile renumite ocupă 41 962 ha, respectiv 14,65% din terenurile plantate cu vii în ţară. Viile şi livezile se remarcă în structura suprafeţelor agricole din judeţele Iaşi (5,7%), Vaslui (5,7%) şi Bacău (3,6%).

Regiunea Nord-Est se confruntă cu deficienţe în domeniul protecţiei mediului înconjurător. Poluarea apei potabile, aerului, vegetaţiei, pământului este o problemă acută a Regiunii Nord-Est. Apa potabilă este poluată în toate cele şase judeţe ale regiunii.

Frecvenţa probelor necorespunzătoare standardului sunt: la Bacău de 11,6%, la Botoşani de 92,2%, la Iaşi de 24,7%, la Roznov (judeţul Neamţ) de 100,0%, la Suceava de 62,7%, la Vaslui de 95,3%. Se remarcă poluarea aerului cu pulberi sedi-mentabile în judeţele Botoşani, Iaşi, Neamţ şi Vaslui. Frecvenţa depăşirii concentraţiei maxime admisibile a fost de 13% la Dorohoi în anul 1995, apoi a crescut la 63,6% la Botoşani în anul 1996, pentru a cunoaşte o reducere puternică, respectiv la 2,70%, în anul 1997.

La Iaşi s-a observat, în anul 1995, depăşirea concentraţiei maxime admisibile cu o frecvenţă de 15,6%. În judeţul Neamţ, poluarea aerului cu pulberi

sedimentabile este foarte puternică, în fiecare an altă localitate înregistrând valori extreme, peste limita normală. Astfel, în anul 1995, la Taşca, frecvența cazurilor de depăşire a concentrației maxime admisibile a fost de 87,9%; în 1996, la Bicaz, a fost atinsă frecvența de 75% peste maxima admisibilă, iar în anul 1997 tot localitatea Bicaz a fost cea mai poluată din județ, deşi s-a observat o reducere la 41,70%. Localitatea Vaslui are mari dificultăți în ceea ce priveşte poluarea cu pulberi sedimentabile, frecvența cazurilor de depăşire a concentrației maxime admisibile variind de la 74,2% în 1995 la 100% în anul următor, respectiv la 87% în anul 1997. Şi alte substanțe poluante acționează asupra mediului înconjurător în această regiune.

În localitatea Bacău, poluarea aerului cu amoniac (NH_3) nu poate fi neglijată, deşi frecvența cazurilor de depăşire a concentrației maxime admisibile a scăzut de la 20,4% în anul 1995 la 0,90% în anul 1997. Oraşele Botoşani şi laşi, poluate şi cu pulberi în suspensie, au înregistrat depăşiri ale concentrației maxime admisibile în anul 1995.

În județul Neamț, alte localități s-au aflat sub impactul negativ al substanțelor poluante a căror prezență a depăşit concentrațiile admise: Taşca (9,2% – pulberi în suspensie), Săvi-neşti (13,5% – $N0_2$ şi 16,80% – sulfați în suspensie).

Poluarea afectează şi zona Sucevei, observându-se depăşiri ale limitelor admise la amoniac (Fălticeni) şi metil mer-captan (Suceava). Pădurile din Regiunea Nord-Est nu sunt, în general, afectate de defoliere. Fondul forestier din județul Vaslui nu este afectat de defoliere în proporție de 73-84%, în timp ce în județul laşi doar 32-39% din păduri se află într-o stare foarte bună. Pădurile sunt uşor afectate de defoliere în județele Bacău (23-28%), Neamț (24%), Suceava (18-21%) şi Vaslui (10-15%). În anul 1997, arborii uscați aveau o pondere în fondul forestier de 0,6% în județul Botoşani, 0,1% în județul Suceava şi 0,7% în județul Vaslui.

Cantitatea de îngrăşăminte chimice existentă pe terenuri le agricole este apropiată de la un județ la altul. Cantitatea maximă s-a înregistrat în județul Neamț (31,4 kg/ha în anul 1996), în timp ce nivelul minim constatat a fost de 16 kg/ha (în anul 1997) în județul Vaslui. În anul 1997, cantitatea de pesticide distribuită pe terenurile agricole a variat între 1,3 kg/ha în județul laşi şi 0,3 kg/ha în județul Botoşani. Aceste date statistice confirmă nivelul de poluare sub diverse forme care afectează Regiunea Nord-Est.

c. Factorii socio-demografici

Regiunea 1 Nord-Est deține cea mai numeroasă populație dintre cele opt regiuni de dezvoltare, respectiv 3 785 530 milioane de persoane la 1 iulie 1997 (16,79% din populația țării), având o densitate de 102,7 locuitori/km^2. Rata medie anuală de creştere a populației înregistrată în perioada 1990-1998 a fost de 0,5%, în comparație cu 3,9% în intervalul 1970-1975. Regiunea Nord-Est are în componența sa 32 de oraşe (din care 15 municipii) şi 463 de comune.

Ponderea populației urbane a fost în creştere, de la 25,3% în anul 1970 la 42,8% în 1990, respectiv 44,4% în anul 1997.

În anul 1998, se observă o uşoară reducere a populației urbane, cu 0,3%, față de anul precedent. Conform datelor statistice, rezultă că populația Regiunii Nord-Est trăieşte preponderent în mediul rural. În anul 1998, aveau o populație echilibrat repartizată în mediul urban şi rural numai județele Bacău (50,4% populație urbană) şi Iaşi (50,7% populație urbană). Rata medie anuală de creştere a populației urbane a cunoscut o reducere semnificativă – de la 3,2% în perioada 1970-1990 la 0,5% în perioada 1990-1998. Speranța de viață la naştere în perioada 1995-1997 era de 69,0 ani, aceeaşi cu media pe țară. Din analizele statistice efectuate în perioada 1993-1997, rezultă tendința de reducere a speranței de viață în toate județele regiunii.

Rata mortalității infantile înregistrează valori foarte ridicate, peste media obținută la nivel național. Județul Botoşani s remarcă prin nivelul ridicat al acestui indicator, rata mortalității infantile fiind de 33,1 la 1 000 de născuți vii în anul 1997.

În județul Vaslui, rata mortalității infantile a crescut la 35,3 la 1 000 de născuți vii în anul 1996. Rata mortalității materne a fluctuat puternic, înregistrând valori alarmante, superioare mediei pe țară. În anul 1995, nivelul maxim a fost atins în județul Botoşani, respectiv 79,5 la 100 000 de născuți. În anul următor, rata mortalității materne a crescut la 54,8 la 100 000 de născuți în județul Bacău. Județul Neamț s-a confruntat, în anul 1997, cu cea mai ridicată rată a mortalității materne din regiune, respectiv 73,1 la 100 000 de născuți.

Populația dispune de 26 844 de paturi în spitale (16,13% din numărul total de paturi existent în România), fiind cea mai bine dotată regiune din acest punct de vedere.

Deşi un număr de 5 522 medici (locul al treilea între regiunile de dezvoltare în privința cadrelor sanitare cu pregătire superioară) asigură asistență medicală în Regiunea Nord-Est, numărul de locuitori ce revin la un medic este foarte mare şi în unele județe se majorează de la un an la altul. Județul Iaşi se află într-o situație mai bună, deoarece la un doctor reveneau 353 de locuitori în anul 1996, respectiv 332 de persoane în următorul an. Județul Vaslui este dezavantajat, datorită faptului că un medic asigură asistență medicală pentru un număr mult mai mare de locuitori decât în celelalte județe ale regiunii. Astfel, un medic avea sub supraveghere 1 120 de locuitori în anul 1996, respectiv 1 191 de persoane în anul 1997.

Populația Regiunii Nord-Est se confruntă şi cu alți factori restrictivi ai dezvoltării umane. În anul 1992, ponderea locuitorilor care nu beneficiau de instalație de electricitate varia de la 1,6% în județul Iaşi la 3,8% în județul Bacău, respectiv 6,2% în județul Vaslui. Lipsa instalației de apă este mult mai acută, de-păşindu-se media de 45,6% înregistrată la nivel național. Ponderea populației care nu are acces ia instalație de apă era, în anul 1992, de 52% în

județul Iaşi, de 57,2% în județul Neamț, pentru a atinge nivelul maxim în județul Suceava, respectiv 66,7%.

În Regiunea Nord-Est, beneficiază de instalații de alimentare cu apă potabilă un număr de 307 localități (din care 32 de municipii şi oraşe).

Localitățile cu instalații de canalizare publică sunt în număr de 101 (din care 32 de municipii şi oraşe). În anul 1997, s-a distribuit consumatorilor 249 519 mii m^3 de apă potabilă, reprezentând 11,97% din volumul de apă oferit spre consum tuturor locuitorilor din România.

Analizând indicatorul „copii de 7-14 ani necuprinşi în învățământul de stat", în perioada 1995-1998, se remarcă tendința de reducere a numărului acestora în toate județele regiunii.

În anul şcolar 1997-1998, ponderea copiilor de 7-14 ani care nu au fost integrați în învățământul de stat a variat între 1,3% în județul Botoşani şi 4,4% în județul Suceava. În anul 1992, ponderea populației adulte fără pregătire secundară şi superioară oscila între 23% în județul Suceava şi 36,4% în județul Botoşani.

Rata brută de cuprindere şcolară la toate nivelurile a fost, în anul 1997-1998, de 56,5% în județul Neamț (nivelul minim) şi 68,3% în județul Iaşi (nivelul maxim).

Rata brută de cuprindere şcolară în învățământul primar şi gimnazial, în anul 1997-1998, a fost în creştere de la 95,6% în județul Suceava la 98,7% în județul Botoşani. În învățământul secundar (ciclul II), în aceeaşi perioadă, rata brută de cuprindere şcolară a atins nivelul maxim în județul Neamț, respectiv^,^.

În perioada 1997-1998, populația şcolară din învățământul de toate gradele era de 809 173 de persoane, din care elevii de liceu reprezentau 13,95% şi studenții 5,26% (42 606 persoane). Conform analizelor statistice, în Regiunea Nord-Est gradul de alfabetizare al populației adulte a fost, în anii 1996 si 1997, de 96,9%.

Rata brută de cuprindere la toate nivelurile de învățământ a crescut de la 58,6% în 1996-1997 la 59,6% în anul şcolar 1997-1998.

În anul 1996, în Regiunea 1 Nord-Ests-a obținut un produs intern brut pe locuitor de 3 256 de dolari şi un indice al dezvoltării umane (IDU) egal cu 0,699 (locul 8 în ierarhia regiunilor de dezvoltare). În anul 1997, produsul intern brut pe locuitor a scăzut la 3 011 dolari, iar indicele dezvoltării umane (IDU) a fost egal cu 0,716.

Aceste rezultate au determinat menținerea Regiunii Nord-Est pe locul 8 în ierarhia regiunilor după nivelul indicelui de dezvoltare umană. În anul 1996, pe baza datelor statistice s-au calculat următorii indici:

- indicele sintetic al sărăciei (ISS) = 0,688;
- indicele privațiunilor în capitalul uman (IPCU) = 0,591;
- indicele privațiunilor în infrastructură = 0,613,

- nivelul acestora confirmând locul 8 pe care se situează Regiunea 1 Nord-Est în ierarhia regiunilor de dezvoltare.

d. Forța de muncă

Regiunea 1 Nord-Est dispunea, în anul 1997, de cea mai numeroasă populație ocupată din țară, respectiv 1 443,7 mii de persoane (16,0% din populația ocupată a țării).

Forța de muncă era concentrată în agricultură (45,58%), industrie (23,08%), comerț (7,23%), învățământ (5,23%) şi sănătate (3,55%).

Industria beneficia de 333,3 mii de persoane, din care 288,2 mii de persoane în industria prelucrătoare, ceea ce reprezintă 19,96% din populația ocupată a regiunii.

Din analiza structurii populației ocupate pe grupe de vârstă şi nivel de instruire efectuată în anul 1997, rezultă că 5,3% din populația ocupată a regiunii are studii superioare şi 25,3% a absolvit liceul. Cei mai mulți absolvenți de învățământ superior fac parte din grupele de vârstă 25-34 de ani (7,5% din populația ocupată a regiunii) şi 35-49 de ani (8,1% din populația ocupată a regiunii).

Salariații sunt concentrați în proporție de 30,7% în grupa de vârstă 25-34 de ani, respectiv 45,5% în grupa 35-49 de ani.

De asemenea, cei mai mulți patroni aparțin grupelor de vârstă 25-34 de ani (29,3%) şi 35^49 de ani (53',0%). Numărul mediu al salariaților a fost în anul 1997 de 766 885 de persoane (13,70% din numărul total al salariaților din economie). În agricultură, numărul salariaților a fost de 30 595 de persoane, reprezentând doar 3,98% din numărul total al salariaților regiunii.

Industria beneficiază de cei mai mulți salariați (336 875 de angajați în anul 1997). Industria prelucrătoare reprezintă polul de concentrare al salariaților, în anul 1997 înregistrând 288 482 de angajați (14,20% din salariații industriei prelucrătoare la nivel național). Un număr important de angajați activează în comerț (78 520 de persoane), învățământ (75 563 de persoane) şi sănătate (52 603 persoane).

În ultimii ani, numărul de şomeri a crescut astfel încât, în anul 1997, se înregistrau 201,0 mii de persoane, situând Regiunea Nord-Est pe primul loc în țară din acest punct de vedere. În anul 1996, cei mai mulți şomeri se înregistrau în județele Neamț (35,8 mii de persoane), Suceava (35,4 mii de persoane) şi laşi (32,6 mii de persoane).

În anul următor, şomajul a atins niveluri foarte mari în județele Suceava (39,4 mii de persoane), Neamț (39,3 mii de persoane) şi Bacău (32,5 mii de persoane).

În aceste condiții, în anii 1996 şi 1997, rata şomajului a depăşit în toate județele regiunii media pe țară. În anul 1996, cele mai ridicate rate ale şomajului s-au înregistrat în județele Neamț (13,1%) şi Suceava (11,1%), în comparație cu rata şomajului pe economie, de 6,6%. În anul 1997, în timp ce rata medie

a şomajului în România era de 8,9%, în județele din Regiunea Nord-Est ratele şomajului depăşeau 10,4%.

Cele mai mari rate ale şomajului s-au înregistrat în județele Neamț (14,8%) şi Vaslui (13,5%).

Şomajul a afectat, în principal, două categorii sociale, respectiv femeile (45,1% din numărul total al şomerilor, în anul 1997) şi tinerii (42,8% din numărul total al persoanelor disponi-bilizate, în anul 1997).

În anul 1997, persoanele disponibilizate ce se aflau sub incidența şomajului de peste 6 luni reprezentau 53,2% din numărul total al şomerilor. O pondere semnificativă o aveau persoanele care depăşeau termenul de 12 luni de şomaj, respectiv 34,6% din numărul total al şomerilor. Datorită prelungirii perioadei de reintegrare profesională a persoanelor disponibilizate, ponderea beneficiarilor de ajutor de şomaj era, în anul 1997, de 40,3%, iar a celor care primeau alocație de sprijin se ridica la 27,8% din numărul total al şomerilor.

e. Infrastructura

Regiunea Nord-Est avea în exploatare, la 31 decembrie 1997, 1 502 km de linii de cale ferată, din care 574 km de linii electrificate, reprezentând numai 38,2% din lungimea totală a căilor ferate. Densitatea liniilor de cale ferată a fost de 40,5 km pe 1 000 km^2 de teritoriu. Cea mai mare parte a căilor ferate este formată din linii cu ecartament normal (1 484 km) şi numai 18 km sunt linii cu ecartament larg.

Regiunea Nord-Est beneficia, la 31 decembrie 1997, de cele mai multe drumuri publice în comparație cu celelalte opt regiuni, lungimea acestora fiind de 12 797 km.

Densitatea drumurilor publice era de 34,5 km pe 100 km^2 de teritoriu. Drumurile modernizate reprezintă doar 20,92% (2 678 km), iar cele cu îmbrăcăminți uşoare rutiere sunt estimate la 2 844 km (22,22%). Drumurile naționale au o lungime de 2 476 km, din care 90,87% (2 250 km) sunt modernizate. Deşi drumurile județene şi comunale totalizează 10 321 km, starea lor de întreținere este precară, fiind modernizate numai 428 km, iar 2 660 km au îmbrăcăminți uşoare rutiere.

Transportul urban de pasageri dispunea, la 31 decembrie 1997, de 111,8 km de linie de tramvai şi 196,3 km de linie de troleibuz.

Parcul de vehicule aflate în inventar la sfârşitul anului 1997 era format din 141 de tramvaie, 625 de autobuze şi 127 de troleibuze. În anul 1997, cei mai mulți pasageri au utilizat autobuzele (92 660 mii de persoane), fiind urmați de cei ce a beneficiat de transportul cu tramvaie (36 403 mii de persoane) şi troleibuze (26 443 mii de persoane).

Lungimea străzilor orăşeneşti este de 3 011 km, din care 57,82% (1 741 km) sunt modernizate. Regiunea Nord-Est beneficiază şi de serviciile aeriene a trei aeroporturi.

Populația regiunii beneficiază de servicii civilizate de poştă (26 725 mii de buc. corespondență expediată în anul 1997) şi telegrafie (549 de abona-

mente telex în anul 1997). Regiunea Nord-Est se situa, în anul 1997, pe locul al doilea după Bucureşti, cu un număr de 441 910 abonamente telefonice.

În anul 1997 s-au înregistrat 1 617 305 mii de impulsuri de convorbiri telefonice automate şi 4 804 mii de minute de convorbiri telefonice internaționale automate.

f. Dezvoltarea industrială

Resursele naturale de care dispune Regiunea Nord-Est reprezintă o premisă favorizantă pentru dezvoltarea în continuare a unei industrii prelucrătoare competitive.

Regiunea 1 Nord-Est beneficiază de industrii tradiționale, dar şi de industrii noi, apărute în cadrul procesului de industrializare (după anul 1948).

Petrolul extras în județele Bacău şi Neamț se prelucrează în rafinăriile de la Dărmăneşti şi Oneşti. Zăcămintele de petrol şi gaze naturale au determinat dezvoltarea industriei chimice şi petrochimice. În Regiunea Nord-Est se află cea mai puternică concentrare de întreprinderi petrochimice din România.

La Oneşti se fabrică produse clorosodice, utilizând ca materie primă sarea extrasă în regiune. Combinate petrochimice importante funcționează la laşi (mase plastice, fire şi fibre sintetice), Săvineşti (îngrăşăminte azotoase, fire şi fibre sintetice), Roman (fire şi fibre sintetice), Bacău (îngrăşăminte azotoase), Vaslui (fire şi fibre sintetice), Oneşti (cauciuc, mase plastice). La laşi se fabrică produse farmaceutice. Masa lemnoasă exploatată din pădurile regiunii a favorizat dezvoltarea industriei celulozei şi hârtiei la Suceava, Piatra Neamț, Bacău, dar şi a industriei poligrafice la laşi. Se remarcă, de asemenea, două centre siderurgice: laşi şi Roman.

Industria de maşini şi echipamente s-a dezvoltat la Bacău (utilaje petroliere), laşi (echipament industrial), Roman (e-chipament industrial, maşini-unelte şi scule), Bârlad (rulmenți). Industria electrotehnică beneficiază de întreprinderi la Botoşani şi laşi. La Bacău se află amplasată una dintre cele mai eficiente întreprinderi aeronautice din sud-estul Europei. Industria lemnului constituie una din ramurile cu tradiție ale regiunii. Sunt renumite întreprinderile de cherestea (Câmpulung Moldovenesc, Vama, Vatra Dornei, Tarcău, Comăneşti, Fălticeni), combinatele de prelucrare complexă a lemnului (Comăneşti, Bacău, Suceava) şi întreprinderile de mobilă (Rădăuți, laşi, Bacău, Vaslui). Industria materialelor de construcții este dezvoltată la Câmpulung Moldovenesc *(war),* Bicaz (ciment), Piatra Neamț (prefabricate din beton) şi Roman (prefabricate din beton).

Ceramica de construcție se fabrică la laşi, Bacău şi Piatra Neamț. La Piatra Neamț se produce ceramică fină (porțelan şi faianță), iar la Dorohoi se fabrică sticlă. Industria textilă, a confecțiilor textile şi tricotajelor este pu-

ternic dezvoltată în Regiunea Nord-Est, cu întreprinderi ce fabrică produse competitive la Botoşani (bumbac, confecții), laşi (bumbac, mătase artificială, în şi cânepă, tricotaje), Câmpulung Moldovenesc (bumbac), Suceava (în şi cânepă, tricotaje), Paşcani (tricotaje), Piatra Neamț (tricotaje), Buhuşi (lână), Vaslui (bumbac, confecții). Prelucrarea pieilor şi produselor de marochinărie se realizează la Bacău, iar încălțăminte se fabrică la Suceava. În industria alimentară se evidențiază întreprinderile de zahăr (Botoşani, Paşcani, Roman, Bacău), preparate din carne (Suceava), produse lactate (Botoşani, Câmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei, Roman) şi vinuri (Cotnari, laşi, Bacău).

fn Regiunea Nord-Est, industria extractivă dispunea, în anul 1997, de 51 de întreprinderi, din care 16 sunt societăți mari (peste 250 de salariați) şi 11 întreprinderi mijlocii (50-249 de salariați).

Industria prelucrătoare a regiunii beneficiază de 5 286 de întreprinderi, din care cea mai mare pondere o au microîntre-prinderile, respectiv 72,22% (3 818 unități active). Se înregistrau, în anul 1997, 875 de întreprinderi mici şi 367 de întreprinderi mijlocii.

Procesul de restructurare a determinat reducerea numărului întreprinderilor mari (cu peste 250 de salariați) la 226 de unități active. În ultimii ani au început să se înființeze şi întreprinderi industriale private. Astfel, în anul 1995, se remarcă întreprinderile textile mici şi mijlocii care, în județul laşi, reprezentau 4,319% din numărul total al firmelor active din această ramură la nivel național.

În județul Bacău, cele mai multe firme mici şi mijlocii private s-au dezvoltat în industria lemnului, reprezentând 3,039% din numărul total al firmelor din această ramură existente în România. Județul Suceava se evidențiază tot prin firmele private din industria lemnului (4,828% din întreprinderile private ale acestei ramuri în România). Datorită lipsei unor programe de investiții şi slabei retehnologizări a întreprinderilor din industria lemnului şi a mobilei, se exportă precumpănitor materie primă brută, în detrimentul produselor finite. În perioada 1990-1999, producția industrială a regiunii a scăzut cu peste 50%. În anul 1997, investițiile străine erau estimate la 38,7 dolari/locuitor, în comparație cu 111,4 dolari/locuitor la nivel național.

g. Concluziile analizei SWOT (tabelul 3.1.1)

Tabelul 3.1.1

Sinteza concluziilor analizei SWOT pentru Regiunea 1 Nord-Est

	Puncte tari	**Puncte slabe**	**Oportunități**	**Amenințări**
1. Cadrul geografic, relief, climă	- prezența tuturor formelor de relief; soluri de mare fertilitate.	- erodări pe zone întinse ale solului; - alunecări pe zone întinse de teren; – sistem de irigații insuficient dezvoltat.	- dezvoltarea turismului; - dezvoltarea rurală.	- degradarea în continuare a factorilor de mediu; - degradarea în continuare a solurilor şi pădurilor.
2. Resursele naturale	- existența unor resurse naturale abundente; - fond forestier foarte bogat; - potențial viticol deosebit.	- resurse hidrografice reduse; - suprafețe irigate restrânse.	- posibilități de creştere a animalelor; - exploatarea potențialului hidroenergetic; - exploatarea zăcămintelor de petrol, gaze naturale şi a minereurilor neferoase.	- conservarea, ameliorarea şi protejarea din ce în ce mai dificile ale mediului înconjurător.
3. Factorii sociodemografici	- potențial demografic ridicat; - grad ridicat de alfabetizare a populației.	- servicii edilitare slab dezvoltate; - nivel scăzut de integrare şcolară; - nivel scăzut de educație a tinerilor; - standardul de viață foarte redus al populației; - grad de urbanizare redus.	- valorificarea potențialului uman în sectoarele economiei.	- agravarea în continuare a stării de sănătate a populației; - pericolul unor explozii sociale; - lipsa perspectivelor de dezvoltare economică.
4. Forța de muncă	- cea mai numeroasă populație ocupată din România; - numeroşi salariați tineri (25-49 de ani); - numeroşi patroni tineri (25-49 de ani).	- resurse de muncă slab calificate; - lipsa programelor de reconversie profesională; - număr redus de salariați cu studii superioare.	- posibilități numeroase de afirmare pentru patronii tineri; - posibilități numeroase pentru salariații tineri.	- numărul mare al şomerilor; - lipsa locurilor de muncă; - pericolul unor conflicte de muncă şi sociale acute.

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
5. Infrastructură	- rețea dezvoltată de cale ferată; - servicii civilizate de poştă şi telecomunicații.	- lungimea redusă a liniilor de cale ferată electrificate; - rețea de drumuri publice nemodernizate; - întreținerea deficientă a drumurilor publice.	- posibilități de electrificare a liniilor de cale ferată; - posibilități de modernizare a drumurilor publice.	- degradarea rapidă a drumurilor publice nemodernizate.
6. Dezvoltarea industrială	- prezența unor industrii tradiționale; - existența unor industrii potențial competitive (petrochimică, chimică, aeronautică, mobilă, alimentară).	- utilizarea, în majoritatea întreprinderilor, a unor tehnologii învechite şi poluante; - întârzierea procesului de restructurare şi privatizare; – specialişti slab pregătiți în management şi marketing industrial.	- dezvoltarea I.M.M.-urilor; - descoperirea a noi piețe de desfacere pentru produsele competitive;	- scăderea volumului investițiilor; - declinul activității industriale; - concurența neloială.

h. Perspective ale evoluției industriei

Pe teritoriul Regiunii 1 Nord-Est se întâlnesc zone tradițional subdezvoltate (județele Botoşani şi Vaslui), zone în declin industrial (județele Botoşani şi Suceava) şi zone fragile structural (județul Neamț). Pentru a contura perspectivele industriei din Regiunea Nord-Est trebuie să luăm în considerare resursele naturale, ramurile industriale tradiționale, investițiile tehnice şi tehnologice din anumite ramuri ale industriei prelucrătoare, industriile competitive pe piața internă şi externă. Industria chimică şi petrochimică, care beneficiază de materii prime exploatate din aceeaşi regiune, dar şi de multe întreprinderi concentrate pe acest teritoriu, necesită investiții pentru a fabrica în continuare produse competitive.

Întreprinderea de aeronave de la Bacău constituie una dintre firmele competitive şi pe plan internațional, cu perspective de dezvoltare în viitor.

Întreprinderile siderurgice, cele de maşini şi echipamente pot deveni competitive prin investiții masive, prin introducerea unor tehnologii moderne, dar şi printr-un management corespunzător cerințelor actuale.

Întreprinderile ce fabrică materiale de construcție se pot dezvolta în continuare, exploatând rocile de construcție din regiune.

Industria prelucrării lemnului şi a mobilei reprezintă una dintre cele mai competitive ramuri ale regiunii.

Aceasta dispune de materie primă de excepție, de o bază industrială deosebită, dar şi de tradiția în acest domeniu a locuitorilor regiunii.

Industria textilă este avantajată de tradiția şi calificarea forței de muncă, în special feminină, dar şi de existența a numeroase întreprinderi.

Industria alimentară, care se remarcă prin produsele lactate şi vinuri, este o industrie competitivă a acestei regiuni.

Ultimele trei ramuri prezentate mai sus, bazate pe tradiție şi resurse naturale locale, constituie adevărate oportunități ale dezvoltării industriale în această regiune. Pentru dezvoltarea în continuare a industriei textile şi alimentare se impune reorien-tarea populației ocupate spre agricultură, care oferă materii prime necesare acestor ramuri. Prin exploatarea potențialului geografic şi istoric, în regiune se poate dezvolta o industrie a turismului spre care să se orienteze un segment important al forței de muncă disponibilizate.

Regiunea 1 Nord-Est are nevoie de investiții importante în aceste ramuri industriale ce pot deveni competitive în viitor.

Pe baza datelor statistice prelucrate în capitolul 3.1, am sintetizat principalii indicatori economici şi ai dezvoltării umane în tabelul 3.1.2.

Tabelul 3.1.2

Principalii indicatori la nivelul Regiunii 1 Nord-Est, în anul 1997

Indicatori	Total regiune	Bacău	Botoşani	Iaşi	Neamț	Suceava	Vaslui
Suprafața totală (km^2)	36 850	6 621	4 986	5 476	5 896	8 553	5318
Suprafața agricolă (ha)	2 110 526	324 313	387” 796	377 469	284 184	349 502	387 262
Fondul forestier (ha)	1 236 931	279 535	57 215	99 030	260 314	456 579	84 258
Număr de oraşe, din care: municipii	32 15	8 2	4 2	4 2	4 2	8 4	4 3
Număr de comune	463	79	68	85	70	90	71
Populația (la 1 iulie 1997) – număr de persoane	3 785 530	746 131	460 115	823 735	583 141	711 568	460 840
Populația urbană/ rurală (%)	44,4 55,6	50,6 49,4	40,3 59,7	51,1 48,9	41,0 59,0	35,8 64,2	43,8 56,2
Născuți vii/decese (la 1 000 de locuitori)	13,0 11,2	12,1 10,3	13,4 13,4	13,2 10,6	11,5 11,0	9,5 17,0	10,2 13,0
Sporul natural (la 1 000 de locuitori)	1,8	1,8		2,6	0,5	2,8	2,1
Rata mortalității infantile (la 1 000 de născuți vii)	26,3	24,2	33,1	28,1	24,8	23,5	25,4
Rata mortalității materne (la 100 000 de născuți)	36,2	43,6	15,8	18,5	73,1	30,4	44,8

Indicatori	Total regiune	Bacău	Botoşani	Iaşi	Neamț	Suceava	Vaslui
Populația activă (mii persoane)	1 644,7	312,9	200,6	341,9	266,4	318,6	204,3
Populația ocupată (mii persoane)	1 443,7	280,4	173,9	306,4	227,1	279,2	176,7
Numărul mediu al salariaților (mii persoane)	767	180	73	177	116	135	86
Absolvenți de învățământ secundar" (%)	62,0	62,7	62,4	59,9	67,7	59,2	61,9
Absolvenți de învățământ superior" (%)	11,1	4,1		38,9		4,6	
Salariați în activitatea de C.-D. la 100 000 de locuitori	110,3	69,6	31,1	300,1	73,7	49,6	56,2
Populația care revine la un medic	680	983	867	332	911	927	1 191
Numărul studenților 1997-1998 (persoane)	42 606	2 826		36 950		2 830	
Rata şomajului (%)	12,2	10,4	13,3	10,4	14,8	12,4	13,5
Locuințe terminate Înanul'1997 (număr)	7 595	1 571	1 065	1 543	1 222	1 366	828
Densitatea liniilor de cale ferată la 1000 km^2 de teritoriu (km)	40,5	34,1	31,9	52,8	22,7	51,9	47,0
Densitatea drumurilor publice la 100 km^2 de teritoriu (km)	34,5	34,8	38,5	42,7	30,7	7,2	39,5
Indicele educației	0,845	0,839	0,823	0,875	0,839	0,844	0,828

" după sediul unității de învățământ; „-" nu sunt date disponibile.

3.2. Regiunea 2 Sud-Est

a. Cadrul geografic, relief, climă

Regiunea Sud-Est este formată din şase județe (Vran-cea, Galați, Brăila, Tulcea, Constanța, Buzău) şi are o suprafață de 35 762 km^2, care reprezintă 15% din suprafața României. Se învecinează la est cu Ucraina şi Republica Moldova, iar la sud-est are graniță naturală cu Marea Neagră, pe o lungime de 193,5 km.

În Regiunea Sud-Est se află oraşul Sulina (județul Tulcea) care reprezintă extremitatea estică a României, situat la 29°41'24" longitudine estică[1] şi 45°09'36" latitudine nordică. Formele de relief sunt variate (munți, podişuri, dealuri, câmpii). Carpații Orientali, grupa sudică sau „a curburii", are văi şi culmi orientate de la nord-vest la sud-est. Mai cunoscuți sunt Munții Vrancei la

1 *După Greenwich.*

vest, cu vârfuri de peste 1700 m, şi Munții Buzăului (care includ Penteleul şi Siriul).

Subcarpații Curburii constituie o treaptă de tranziție între munți şi câmpie, având comun cu munții structura cutată şi înălțimile mari (de 700-1 000 m), varietatea mare a reliefului şi mulțimea depresiunilor. Acesta este cel mai complex sector subcarpatic, cuprinzând două şiruri de depresiuni, unele în vecinătatea munților sau „interne", altele mai spre periferie, numite „intracolinare", despărțite printr-o mediană de culmi semețe. Pe alocuri complexitatea creşte prin pătrunderea piezişă a unor pinteni de munte, caracteristic fiind Pintenul Ivănețul, de peste 1 000 m altitudine, alcătuit din roci mai tari. Spre exterior urmează câteva înălțimi, cum este Măgura Odobeştilor (996 m), iar mai la sud Dealul Istrița (749 m).

Pe ansamblu, acest sector subcarpatic apare ca o succesiune de depresiuni întortocheate, închise de dealuri înalte. Între depresiunile „interne", cea mai bine individualizată este Depresiunea Vrancei, situată pe Valea Putnei şi a afluentului ei Zăbala, închisă spre interior de Culmile Răchitaş şi Răiuțu, de 800-900 m înălțime, o adevărată cetate naturală. Depresiunea Policiori este importantă prin apariția unui fenomen natural rar întâlnit – „vulcanii noroioşi".

Câmpia Română se apleacă în Regiunea Sud-Est de la vest la est, aşa cum s-au retras apele lacului cuaternar, având partea cea mai joasă (10-20 m altitudine) pe Şiretul Inferior, unde s-a format o mare zonă de confluențe, pe un teritoriu de lentă scufundare, spre care se curbează râurile în evantai. În Regiunea Sud-Est, principalele diviziuni ale Câmpiei Române sunt Câmpia Şiretului Inferior, Câmpia Râmnicului, Câmpia Brăilei, Câmpia Buzăului şi Bărăganul Călmățuiului.

De-a lungul Dunării se află o luncă care se lărgeşte spre est. Acest teritoriu este acoperit de „bălți", pe vremuri fiind inundabile. În partea de nord s-a format „Insula Mare a Brăilei".

În Dobrogea, relieful este foarte diferit de cel întâlnit în județele din Moldova şi Țara Românească. Podişul Dobrogei, înconjurat de ape (pe două laturi de Dunăre, pe a treia de mare) este un pământ vechi şi complex sub raport geologic. După altitudine, forme de relief şi structură geologică, se diferențiază două părți: Masivul Dobrogei de Nord şi Podişul Dobrogei de Sud. Masivul Dobrogei de Nord este un rest al unor vechi munți, cutați în faza hercinică în nord şi într-o fază mai veche (caledonian-baikaliană) mai la sud, în bazinul Casimcei. Deşi alcătuiți din roci tari (granițe, calcare, şisturi verzi), au înălțimea unor dealuri, remarcându-se Culmea Pricopanului (467 m) şi Culmea Niculițelului (363 m). Mai la sud de Podişul Babadagu-lui se întinde Podişul Casimcei, alcătuit din şisturi verzi. Podişul Dobrogei de Sud nu depăşeşte decât pe alocuri altitudinea de 100-200 m. Pe un fundament de calcare şi gresii sarmatice s-a aşternut o cuvertură de loess.

Delta Dunării împreună cu sectorul lagunar Razim, ocupă o suprafață de 4 340 km^2 şi constituie partea cea mai joasă de pe teritoriul țării, o câmpie în

formare prin aluvionare. Porțiunile de uscat, la niveluri obişnuite ale fluviului, ocupă aproximativ 13%, cea mai mare parte fiind acoperită de mlaştini, lacuri, gârle şi ape permanente. Uscatul este alcătuit din grinduri longitudinale (sau fluviale) şi grinduri transversale (fluvio-maritime) ca Letea, Caraorman, Săraturile. Grindul Chilia este o porțiune din vechiul uscat predeltaic din nordul deltei (din Bugeac).

Platforma continentală a Mării Negre se apleacă lin lângă țărmul românesc, având adâncimi reduse. Este o veche câmpie invadată de apele mării în ultima perioadă a cuaternarului.

Clima Regiunii Sud-Est este continental moderată, diferențiată în funcție de formele de relief.

Marea Neagră, fiind înconjurată de mari întinderi continentale, exercită o influență climatică redusă, ce se manifestă doar prin brize diurne şi prin modificări termice pe o fâşie îngustă la țărm (ierni relativ blânde şi veri lipsite de canicule).

În Câmpia Română se înregistrează cele mai ridicate temperaturi vara, iar pe litoral se înregistrează cele mai mari temperaturi în timpul iernii.

Precipitațiile atmosferice scad de la 500-600 mm în Câmpia Română la sub 400 mm în Dobrogea. Cele mai frecvente secete se întâlnesc în Câmpia Română şi Dobrogea.

Climatul în regiunea analizată este de tip pontic, secetos, cu ploi rare, având regim torențial. Litoralul dispune de ierni (depresiuni de tasare): lanca, cu o suprafață de 322,0 ha şi un volum de 1,6 milioane m^3, Movila Miresii, cu o suprafață de 180,0 ha şi un volum de 4,5 milioane m^3 şi Lacul Sărat-Brăila, care se întinde pe o suprafață de 39,0 ha şi are un volum de 0,2 milioane m^3.

Județul Constanța posedă două limane fluviale: Oltina, având o suprafață de 2 509,0 ha şi un volum de 60,0 milioane m^3, şi Hazarlâc, a cărui suprafață este estimată la 168,0 ha cu un volum de 0,8 milioane m^3. Pe teritoriul județelor Buzău şi Brăila există trei lacuri: Amara-Buzău (suprafața – 600,0 ha, volumul – 3,6 milioane m^3); Jirlău (suprafața – 890,0 ha, volumul – 5,6 milioane m^3); Balta Albă (suprafața -1 012,0 ha, volumul -5,1 milioane m^3).

În județul Constanța sunt concentrate limanele fluvio-ma-ritime Taşaul, Techirghiol (cu apă sărată şi nămoluri curative), Mangalia (cu apă sulfuroasă) şi Tatlageac. Cele mai mari lacuri din România sunt lagunele maritime: Razim (41 500,0 ha), Si-noie (17 150,0 ha), Zmeica, Siutghiol (cu apă dulce). Dintre lacurile de luncă mai importante sunt Brateş în județul Galați (cu o suprafață de 2 111,0 ha şi un volum de 30,0 milioane m^3) şi Lacul Rotund în județul Tulcea (suprafața – 219,0 ha, volumul -2,0 milioane m^3). Lacurile din Delta Dunării (Dranov, Lacul Roşu, Gorgova, Lumina, Merhei, Furtuna, Malița) sunt amenajate pentru piscicultura, agrement, sporturi nautice. În județul Buzău există lacul Siriu (lac antropic), cu o suprafață la nivel normal de retenție de 360,0 ha şi un volum de 126,0 milioane m^3, având o utilizare complexă.

În Regiunea Sud-Est, suprafața totală a fondului funciar era, la 31 decembrie 1997, de 3 576 170 ha. Suprafața amenajată pentru irigat reprezenta 33,54% din fondul funciar al regiunii. Suprafața agricolă era estimată la 2 325 406 ha, din care 63,10% aparține sectorului privat.

În anul 1997, rețeaua de irigații acoperea 50,1% din suprafața agricolă. Terenurile agricole sunt irigate într-un procent mai mare în județele Brăila (94,3%), Constanța (74,7%) şi Tulcea (45,0%). Sectorul privat are o pondere semnificativă în județele Buzău (77%), Vrancea (74,6%) şi Galați (70,4%). Din suprafața agricolă totală, 77,42% reprezintă terenul arabil, 14,30% ocupă păşunile şi 4,43% este acoperit de vii. Terenurile arabile au o pondere importantă în suprafața agricolă a județelor Brăila (88,7%), Constanța (84,5%), Galați (81,4%) şi Tulcea (79,9%). Suprafața arabilă a regiunii este irigată în proporție de 60,05%. Regiunea Sud-Est beneficiază de cea mai întinsă suprafață acoperită de vii din România, respectiv 103 244 ha (36,05% din suprafața cultivată cu vii în țară). Podgoriile constituie una din resursele importante ale acestei regiuni.

Ponderea pădurilor în structura fondului funciar al regiunii este de 15,73% (562 626 ha). Pădurile ocupă suprafețe mari în județele Vrancea (39,5% din fondul funciar) şi Buzău (28% din fondul funciar). Regiunea Sud-Est se confruntă cu probleme privind protecția mediului înconjurător. Apa potabilă este poluată în toate cele şase județe ale regiunii. În anul 1995, probele necorespunzătoare standardului au atins frecvențele maxime în localitățile Făurei (41%), Buzău (7,9%), Constanța (26%), Galați (20,8%), Mahmudia (36%) şi Soveja (44,8%).

Conform datelor statistice, în perioada 1995-1997, aerul a fost poluat cu pulberi sedimentabile în toată regiunea, cu excepția județului Tulcea.

În județul Galați s-a observat depăşirea concentrației maxime admisibile cu frecvențe cuprinse între 65,79% şi 75%. Alte substanțe care poluează aerul sunt amoniacul (Galați şi Tulcea) şi pulberile în suspensie (Tulcea şi Focşani). Cantitatea în exces a îngrăşămintelor chimice are efect poluant asupra terenurilor agricole. Toate județele din regiune au terenurile agricole poluate cu îngrăşăminte, deşi cantitatea la hectar variază sau în unele cazuri este mai mică decât media pe țară. Terenurile agricole din regiune sunt poluate şi cu pesticide. În județul Vrancea nivelul poluării este sporit, între 5 şi 6,4 kg pesticide la hectar.

Gradul de defoliere a pădurilor în Regiunea Sud-Est este redus, ceea ce reprezintă un aspect pozitiv.

c. Factorii socio-demografici

Populația Regiunii Sud-Est era estimată la 2 943 256 de persoane (13,05% din populația țării) la data de 1 iulie 1997, a-vând o densitate de 82,3

locuitori/km^2. Regiunea are în componența sa 33 de oraşe (din care 10 municipii) şi 330 de comune.

La nivel regional, rata medie anuală de creştere a populației a fost, în perioada 1990-1998, de -0,2%, înregistrându-se valori negative în județele Brăila (-0,8%) şi Constanța (-0,5%). Ponderea populației urbane a crescut în Regiunea Sud-Est de la 34,9% în anul 1970 la 56,6% în anul 1990, respectiv 57,3% în anul 1998. Gradul de urbanizare a populației este mai ridicat în județele Constanța (73,2%), Brăila (66,6%) şi Galați (60,5%). Rata medie anuală de creştere a populației urbane a scăzut de la 3,3% în perioada 1970-1990 la -0,1%' în intervalul 1990-1998.

Speranța de viață la naştere s-a redus pentru locuitorii Regiunii Sud-Est. În perioada 1993-1995, speranța de viață era de 70,3 ani, diminuându-se la 69,2 ani în intervalul 1995-1997.

Rata mortalității infantile a înregistrat fluctuații semnificative de la un județ la altul, în perioada 1995-1997, în județele Constanța şi Tulcea s-au obținut rate ale mortalității infantile superioare mediei pe țară. În județul Constanța, rata mortalității infantile era de 28,7 la 1 000 de născuți vii în anul 1995, respectiv 26,6 la 1 000 de născuți vii în anul 1997. În perioada 1995-1997, rata mortalității materne a atins cote alarmante în toate județele regiunii. În anul 1995, cele mai ridicate valori ale ratei mortalității materne s-au înregistrat în județe!©. Brăila (82,9 la 100 000 de născuți) şi Tulcea (74,5 la 100 000”tfe născuți). În a-nul următor, s-au confruntat cu niveluri foarte mari județele Buzău (96,6 la 100 000 de născuți) şi Constanța (84,6 la 100 000 de născuți).

În anul 1997, rezultatele negative au început să se amelioreze, înregistrându-se rate ale mortalității materne de 67,5 la 100 000 de născuți în județul Constanța şi de 57,1 la 100 000 de născuți în județul Buzău. Problemele grave din domeniul sănătății se datorează numărului redus de medici ce acordă asistență medicală locuitorilor din această regiune. În anul 1996, un număr foarte mare de persoane reveneau unui medic (de exemplu, 978 de locuitori la un doctor în județul Tulcea).

În anul următor situația s-a menținut, astfel încât în județul Galați un medic asigura asistență medicală la 998 de persoane, iar în județul Tulcea 926 de locuitori erau arondați unui doctor. Județul Constanța beneficiază de condiții mai bune, numărul locuitorilor ce primeau îngrijire medicală de la un doctor fiind de 567 de persoane în anul 1997 (în comparație cu media pe țară egală cu 546 de locuitori la un medic).

La 31 decembrie 1997, Regiunea Sud-Est dispunea de numai 17 801 paturi în spitale (locul şapte între cele opt regiuni de dezvoltare din punct de vedere al dotării) şi de 3 880 de medici (cel mai scăzut număr de medici dintre cele opt regiuni).

Populația regiunii se confruntă şi cu alți factori restrictivi ai dezvoltării umane. La nivel regional, în anul 1992, ponderea populației fără instalație de

electricitate era 1,8%. Un procent mai mare al locuitorilor nu dispunea de instalație de electricitate în județele Vrancea (3,9%), Buzău (2,7%) si Tulcea (2,1%).

Ponderea populației care nu are acces la instalația de apă depăşeşte în unele zone media pe țară, aşa cum se observă în județele Buzău (62,9%), Vrancea (62,6%) şi Tulcea (51,6%). Localitățile care beneficiază de instalații de alimentare cu apă potabilă sunt în număr de 489 (din care 33 de municipii şi oraşe).

Localitățile cu instalații de canalizare publică sunt estimate la 73 (din care 33 de municipii şi oraşe). În anul 1997, s-au distribuit consumatorilor 302 289 mii m^3 apă potabilă, reprezentând 14,92% din volumul oferit spre consum tuturor locuitorilor din România. De asemenea, în domeniul educației, Regiunea Sud-Est se confruntă cu deficiențe care au impact negativ asupra formării social-profesionale a populației.

În perioada 1995-1998, ponderea copiilor de 7-14 ani necuprinşi în învățământ s-a redus în toate județele. Rezultate negative se înregistrează în județele Constanța, Galați şi Tulcea, unde ponderea copiilor care nu sunt integrați în sistemul de învățământ depăşeşte media la nivel național.

Conform datelor statistice, populația adultă fără pregătire secundară şi superioară reprezintă un segment important al populației. În anul 1992, locuitorii fără pregătire secundară şi superioară aveau o pondere mare în numărul total al populației în județele Buzău (33%), Vrancea (31,2%) şi Tulcea (28,5%)!

În județul Constanța, ponderea populației fără pregătire secundară şi superioară reprezenta 20,8% din numărul total al locuitorilor (sub media la nivel național, de 24,6%). În anul şcolar 1997-1998, rata brută de cuprindere şcolară la toate nivelurile era de 59,9% în Regiunea Sud-Est. Valorile înregistrate au fost echilibrate în toate județele. Ratele de cuprindere şcolară au atins valorile maxime în județele Brăila (62,8%) şi Constanța (62,6%). În învățământul primar şi gimnazial, rata de cuprindere şcolară era de 94,7% la nivel regional, remarcându-se un echilibru între județe. În învățământul secundar (ciclul II), rata brută de cuprindere şcolară în regiunea analizată a fost de 65,2%.

Cei mai mulți elevi integrați în licee se înregistrează în județele Constanța (69,4%) şi Buzău (69,0%). În anul şcolar 1997-1998, populația şcolară cuprinsă în învățământul de toate gradele a fost estimată la 582 675 de persoane, din care elevii de liceu reprezentau 16,47%, iar studenții 3,58% (respectiv, 20 911 persoane).

Conform datelor statistice, în Regiunea 2 Sud-Est, gradul de alfabetizare a populației adulte a fost, în anii 1996 şi 1997, de 97,0%, egal cu nivelul mediu în România. Rata de cuprindere la toate nivelurile de învățământ a crescut de la 58,6% în anul şcolar 1996-1997 la 59,9% în anul de învățământ 1997-1998.^

În anul 1996, în Regiunea 2 Sud-Est s-a obținut un pro dus intern brut pe locuitor de 4 270 de dolari şi un indice al dezvoltării umane (IDU) egal cu 0,754.

În anul 1997, produsul intern brut pe locuitor a scăzut ia 4 142 de dolari, iar indicele dezvoltării umane a fost de 0,733 (locul patru în ierarhia regiunilor după nivelul indicelui de dezvoltare umană).

În anul 1996, pe baza datelor statistice s-au calculat următorii indici şi s-au obținut următoarele rezultate:

- indicele sintetic al sărăciei = 0,518;
- indicele privațiunilor în capitalul uman = 0,499;
- indicele privațiunilor în infrastructură = 0,373.

În concluzie, Regiunea 2 Sud-Est se situează pe locul 4 în ierarhia regiunilor de dezvoltare după nivelul indicilor sărăciei în profil teritorial.

d. Forța de muncă

Regiunea 2 Sud-Est beneficia, în anul 1997, de o populație ocupată de 1 154,1 mii de persoane (12,79% din populația ocupată a țării).

Forța de muncă era concentrată în agricultură (39,99%), industrie ' (8,50%), comerț (8,50%) şi transporturi (7,26%). Populația ocupată în învățământ era estimată la 49,1 mii de persoane, iar în sistemul sanitar activau numai 37,8 mii de persoane. În industria prelucrătoare este concentrată cea mai mare parte a populației ocupate, respectiv 223,8 mii de persoane (86,6% din forța de muncă cuprinsă în industrie). În industria extractivă, forța de muncă este foarte redusă, fiind estimată la 12 mii de persoane (6,52% din forța de muncă ce lucrează în industrie la nivel național). Din analiza structurii populației ocupate în funcție de nivelul de instruire în anul 1997, rezultă că 30% din forța de muncă a absolvit liceul, iar 8,2% au studii superioare. Cei mai mulți absolvenți de liceu fac parte din grupele de vârstă 15-24 de ani (44,7%), respectiv 25-34 de ani (52,2%).

Forța de muncă cu studii superioare este concentrată în cadrul grupelor de vârstă 25-34 de ani (9,6%), 35-49 de ani (11,4%) şi 50-64 de ani (8,4%).

În sectorul privat, patronii aparțin îndeosebi grupelor de vârstă 25-34 de ani (30,9%) şi 35^9 de ani (55,3%). Numărul mediu al salariaților din economie era, în anul 1997, de 717 219 de persoane (12,81% din numărul total al salariaților din România). Industria dispune de cel mai mare număr de salariați, respectiv 254 936 de persoane, din care 220 318 angajați lucrează în industria prelucrătoare.

În agricultură muncesc 70 973 de salariați (cel mai mare număr de angajați dintre cele opt regiuni). Un număr important de angajați lucrează în transporturi (78 844 de persoane), comerț *(77* 906 salariați) şi construcții (56 495 de persoane).

În ultimii ani numărul şomerilor a fost în creştere în toate județele.

În anul 1996, nivelurile cele mai ridicate ale şomajului s-au înregistrat în județele Galați (27,8 mii de persoane), Constanța (18,2 mii de persoane) şi Buzău (16,9 mii de persoane). În anul următor, un mare număr de şomeri se înre-

gistra în județele Galați (32 mii de persoane), Buzău (21,9 mii de persoane) şi Brăila (21,1 mii de persoane).

În aceste condiții, în anul 1996, rata şomajului depăşea media pe tară în județele Galați (9,6%), Tulcea (8,3%), Brăila (8,2%) şi Buzău (7,6%).

În următorul an, rata şomajului atingea niveluri alarmante în multe județe – Brăila (13,5%), Tulcea (12,3%) şi Galați (11,4%). Cele mai afectate de şomaj au fost două categorii sociale: femeile (51,3% din numărul total al şomerilor, în anul 1997) şi tinerii (38,6% din numărul total al persoanelor disponi-bilizate în anul 1997).

Şomerii care nu îşi găsesc un nou loc de muncă pe o perioadă lungă de timp reprezintă un segment important, ce nu poate fi neglijat. În anul 1997, persoanele disponibilizate care se aflau sub incidența şomajului de peste 6 luni reprezentau 53,3% din numărul total al şomerilor. O pondere semnificativă

0 aveau persoanele care depăşeau termenul de 12 luni de şomaj, respectiv 29,7% din numărul total al şomerilor.

Datorită prelungirii perioadei de reintegrare profesională a persoanelor disponibilizate, în anul 1997, ponderea beneficiarilor de ajutor de şomaj era de 46,5%, iar persoanele care primeau alocație de sprijin reprezentau 29,6% din numărul total al şomerilor.

e. *Infrastructura*

Regiunea Sud-Est avea în exploatare, la 31 decembrie 1997, 1 326 km de linii de cale ferată, din care 573 km de linii electrificate (reprezentând 43,21% din lungimea totală a căilor ferate). Densitatea liniilor de cale ferată era de 37,1 km pe

1 000 km^2 de teritoriu. Rețeaua liniilor de cale ferată este construită din linii cu ecartament normal (1 310 km) şi linii cu ecar-tament larg (16 km). Regiunea Sud-Est beneficia, la 31 decembrie 1997, de 9 992 km de drumuri publice, din care numai 19,64% (1 963 km) erau modernizate şi 37,23% (3 721 km) a-veau îmbrăcăminți uşoare rutiere. Drumurile naționale au o lungime de 1 745 km, din care 94,89% sunt modernizate şi 4,69% dispun de îmbrăcăminți uşoare rutiere.

Drumurile județene şi comunale (8 247 km) sunt amenajate şi întreținute într-o proporție redusă, respectiv 47,84%. Drumurile modernizate au o lungime de 307 km, iar cele care beneficiază de îmbrăcăminți uşoare rutiere sunt estimate la 3 639 km (44% din lungimea totală a drumurilor județene). Transportul urban de pasageri dispunea, la 31 decembrie 1997, de 166,7 km de linii simple de tramvaie şi 145,2 km de linii simple de troleibuze. Parcul de vehicule aflate în inventar la sfârşitul anului 1997 era format din 300 de tramvaie, 731 de autobuze şi 167 de troleibuze. În anul 1997, cei mai mulți pasageri au utilizat autobuzele (108 443 mii de persoane), fiind urmați de cei ce au beneficiat de transportul cu tramvaie (71 536 mii de persoane) şi troleibuze (36 304 mii de persoane). Lungimea străzilor orăşeneşti este de 2 733 km, din care 71,53%

sunt modernizate. Locuitorii regiunii dispun de serviciile aeriene a două aeroporturi.

Regiunea Sud-Est, avantajată de amplasarea geografică, beneficiază de două porturi maritime şi cinci porturi fluviale, care favorizează comerţul pe Dunăre şi Marea Neagră. În Regiunea Sud-Est sunt localizate patru zone libere din cele şase existente în România. Populaţia regiunii beneficiază de servicii civilizate de poştă (42 539 mii buc. corespondenţă expediată în anul 1997) şi telegrafie (915 abonamente telex la sfârşitul anului 1997). La sfârşitul anului 1997, locuitorii regiunii dispuneau de 419 121 de abonamente telefonice. În acelaşi an, s-au înregistrat 1 531 855 mii de impulsuri de convorbiri telefonice automate şi 5 815 mii de minute de convorbiri telefonice internaţionale automate.

f. Dezvoltarea industrială

Regiunea 2 Sud-Est este o regiune specială datorită faptului că se învecinează cu Marea Neagră, este străbătută de Dunăre şi beneficiază de prezenţa Deltei Dunării pe teritoriul ei. Deşi nu dispune de resurse naturale variate şi de zăcăminte minerale bogate, prezintă caracteristici deosebite care o individualizează în ansamblul celor opt regiuni. În Regiunea 2 Sud-Est se întrepătrund industriile tradiţionale cu industriile noi, apărute în procesul de industrializare (după anul 1948).

Industria de extracţie a petrolului şi a gazelor naturale, deşi este o industrie dezvoltată în ultimii ani, reprezintă un avantaj pentru această regiune.

Zăcământul de petrol exploatat în Marea Neagră constituie un atu pentru Regiunea Sud-Est.

Petrolul este prelucrat la rafinăria de la Năvodari. Se evidenţiază existenţa centrelor siderurgice de la Galaţi, Buzău, Brăila şi Tulcea. La Tulcea funcţionează cea mai mare întreprindere de alumină din România, care prelucrează bauxită din import.

Întreprinderi de echipament industrial funcţionează la Galaţi, Brăila, Buzău. De asemenea, la Buzău se produce material rulant. Construcţia de nave maritime şi fluviale reprezintă o industrie tradiţională şi emblematică pentru această regiune. Şantierele navale de la Galaţi, Brăila, Tulcea, Constanţa şi Mangalia sunt centre care pot contribui la formarea unei industrii navale româneşti competitive. La Galaţi se fabrică maşini agricole.

Industria chimică dispune de întreprinderi la Năvodari (acid sulfuric şi îngrăşăminte superfosfatice pe baza fosforitelor şi apatitelor din import), Buzău (mase plastice), Brăila (fibre artificiale, celuloză şi hârtie), Constanţa (celuloză şi hârtie), Mără-şeşti (cleiuri animale şi gelatină). La Năvodari funcţionează cel mai mare combinat petrochimic din ţară, care utilizează materii prime din import transportate pe Dunăre şi Marea Neagră.

Industria lemnului folosind materia primă din regiune are întreprinderi la Gugeşti (cherestea de fag şi furnire), Nehoiu (cherestea de răşinoase),

Focşani (combinat de prelucrare complexă a lemnului şi mobilă), Brăila (combinat de prelucrare complexă a lemnului), Constanța (mobilă, furnire).

Industria materialelor de construcții are tradiție în această regiune şi prelucrează materia primă existentă, îndeosebi în Dobrogea, unde se află două centre importante – Medgidia (ciment, ipsos, var, azbociment) şi Cernavodă (ciment, var, ipsos), cărora li se alătură întreprinderile de la Constanța (prefabricate din beton, var), Brăila (azbociment), Măgura (var). Ceramica de construcție se fabrică la Medgidia, Galați şi Doaga, iar sticla se produce la Buzău.

Industria textilă şi a confecțiilor dispune de întreprinderi la Galați (prelucrarea bumbacului, inului şi a cânepii), Focşani (confecții), Brăila (confecții, prelucrarea mătăsii artificiale), Buzău (prelucrarea bumbacului), Constanța (prelucrarea inului, a cânepii şi a lânii), Mangalia (topitorie de în şi cânepă).

Regiunea Sud-Est are o industrie alimentară complexă, cu întreprinderi de morărit şi panificație (Galați, Brăila, Buzău, Constanța), de producerea uleiului (Galați, Buzău, Constanța) şi a zahărului (Buzău, Ianca).

Întreprinderile de conserve şi preparate din carne (Brăila, Tulcea), de conserve de peşte (Tulcea, Constanța, Galați), de conserve de legume (Tecuci, Vădeni, Constanța) şi produse lactate (Constanța) asigură o diversitate apreciabilă a industriei alimentare. Pentru regiunea analizată şi pentru industria alimentară a acesteia este reprezentativă prezența unor renumite combinate de prelucrare a vinului (Coteşti, Focşani, Murfatlar, Medgidia, Niculițel), care atestă dezvoltarea unei industrii de prestigiu.

Analizând repartiția regională a unităților active din economie în anul 1997, se constată că în Regiunea Sud-Est funcționau 4 010 întreprinderi în industria prelucrătoare. Microîntre-prinderile (0-9 salariați) au fost estimate la 2 804 unități. Întreprinderile mari aveau o pondere de 3,74% în numărul total al unităților existente în regiune. Unitățile industriale mijlocii (50-249 de salariați) erau în număr de 189 în toată regiunea. În industria extractivă activau 50 de unități, din care 15 erau întreprinderi mijlocii. Cele mai multe întreprinderi private mici şi mijlocii îşi desfăşoară activitatea în industria alimentară, urmată de cea textilă.

Deşi regiunea beneficiază de condiții speciale, în anul 1997, investițiile străine au fost doar de 59,8 dolari/locuitor.

g. Concluziile analizei SWOT (tabelul 3,2.1)

Tabelul 3.2.1

Sinteza concluziilor analizei SWOT pentru Regiunea 2 Sud-Est

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
1. Cadrul geografic, relief climă	- prezenta tuturor formelor de relief; - prezenta Dunării si a Deltei Dunării; - prezenţa Mării Negre.	- frecventa mare a secetelor în Câmpia Română si Dobrogea.	- dezvoltarea turismului; - dezvoltarea rurală.	- degradarea rezervaţiei naturale Delta Dunării; - degradarea naturală a litoralului Mării Negre.
2. Resursele naturale	- exploatările de petrol din Marea Neagră; - potenţialul natural al Dunării şi al Deltei Dunării; - potenţialul natural al Mării Negre; - podgorii renumite; - fond forestier bogat; - sistem de irigaţii dezvoltat.	- existenţa unor resurse naturale limitate.	- posibilităţi de exploatare a potenţialului hidrografic; - posibilităţi de valorificare superioară a resurselor naturale din Delta Dunării şi Marea Neagră; - posibilităţi de cultivare şi valorificare a viilor.	- dificultăţi crescânde în domeniul conservării şi protecţiei mediului înconjurător.
3. Factorii sociodemografici	- gradul ridicat de alfabetizare a populaţiei; - nivelul de educaţie ridicat al populaţiei; - potenţialul uman apreciabil; - gradul ridicat de urbanizare.	- potenţialul demografic redus; - serviciile edilitare precare; - dotare medicală necorespunzătoare; - asistenţa medicală precară; - gradul redus de integrare a copiilor în sistemul de învăţământ.	- valorificarea potenţialului uman în sectoarele economiei; - segment ridicat al populaţiei cu studii medii şi superioare.	- pericolul migrării populaţiei cu studii superioare în alte regiuni sau în alte ţări; - agravarea permanentă a stării de sănătate a populaţiei.
4. Forţa de muncă	- ponderea ridicată a salariaţilor cu studii superioare (25-49 de ani); - existenţa a numeroşi patroni tineri; - existenţa a numeroşi salariaţi	- forţa de muncă slab calificată; - lipsa programelor de reconversie profesională.	- posibilităţi de afirmare pentru patronii tineri; - posibilităţi de afirmare a salariaţilor tineri.	- numărul mare al şomerilor; - lipsa locurilor de muncă; - pericolul unor conflicte de muncă şi sociale acute.

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
	tineri.			
5. Infrastructura	- rețea dezvoltată de cale ferată; - prezența porturilor maritime, a porturilor fluviale şi a aeroporturilor	- numărul redus al liniilor de cale ferată electrificate; - insuficienta dezvoltare a transportului pe Dunăre; - rețea de drumuri publice nemodernizate; - întreținerea deficientă a drumurilor publice.	- perspectiva de construire a Grupului 2 la Centrala Nu-clearo-Electri-că de la Cernavodă; - posibilitatea exploatării eficiente a transportului pe Dunăre şi Marea Neagră.	- degradarea rapidă a drumurilor publice.
6. Dezvoltarea industrială	- prezența unor industrii tradiționale, - existența unor industrii competitive (materiale de construcție, petrochimie, alimentară); - cele mai mari Întreprinderi din România în anumite ramuri industriale (combinat petrochimic, întreprindere de alumină, şantier naval maritim, şantier naval fluvial, centrală nucleară).	- folosirea în majoritatea întreprinderilor a unor tehnologii Învechite şi poluante; - întârzierea procesului de restructurare şi privatizare; - numărul redus al locurilor de muncă în în-dustriile tradiționale şi competitive; - specialişti slab pregătiți în management şi marketing în-dustrial.	- dezvoltarea I.M.M.-urilor; - posibilități de aprovizionare cu materii prime din import transportate pe Dunăre şi Marea Neagră.	- nivelul scăzut al investițiilor; - concurența neloială; - declinul activității industriale; - defecțiuni şi accidente la Centrala Nu-clearo-Electri-că de la Cernavodă.

h. Perspective ale evoluției industriei

Regiunea 2 Sud-Est beneficiază de următoarele avantaje:

- amplasarea celor mai mari întreprinderi din România în anumite ramuri industriale (combinat siderurgic, combinat petrochimic, întreprindere de alumină, şantier naval maritim, şantier naval fluvial);
- utilizarea materiilor prime din import transportate pe Dunăre şi Marea Neagră;
- exploatarea zăcămintelor petroliere din Marea Neagră;

- producerea energiei electrice la Centrala Nuclearo-Electrică de la Cernavodă;
- posibilitatea exploatării resurselor naturale din Delta Dunării şi Marea Neagră.

Dezvoltarea viitoare a industriei regiunii trebuie să se bazeze pe resursele de care beneficiază în profil teritorial, pe întreprinderile existente şi pe tradiția în anumite ramuri ale industriei prelucrătoare.

Industria chimică şi petrochimică constituie o ramură ce trebuie dezvoltată, pornind de la materiile prime existente în regiune, dar şi de la baza tehnică şi tehnologică.

Aprovizionarea cu materii prime şi desfacerea produselor folosind drept căi de transport Dunărea şi Marea Neagră reprezintă o oportunitate pentru orice industrie în Regiunea Sud-Est.

Industriile siderurgică şi metalurgică, prin cele două centre – Galați şi Tulcea -, pot deveni competitive prin investiții masive în tehnologii moderne.

Construcția de nave maritime şi fluviale reprezintă o industrie a viitorului nu numai pentru regiunea în cauză, ci şi pentru România. Alături de nave de mare tonaj, se pot construi şi ambarcațiuni de agrement pentru piața internă şi externă.

Întreprinderile de materiale de construcții fabrică produse competitive pe piața internă şi externă.

Industria vinului reprezintă o oportunitate pentru evoluția viitoare a economiei regionale.

Peştele şi preparatele din peşte din Delta Dunării şi Marea Neagră exportate vor constitui o sursă de venit deosebit de avantajoasă pentru Regiunea Sud-Est.

Dezvoltarea industriei turismului, exploatând potențialul natural al litoralului Mării Negre şi al Deltei Dunării, va atrage forța de muncă disponibilizată din alte sectoare ale economiei.

Valorificarea potențialului turistic de excepție constituie una din prioritățile de dezvoltare a Regiunii 2 Sud-Est.

Pe baza datelor statistice prelucrate în capitolul 3.2, am sintetizat principalii indicatori economici şi ai dezvoltării umane în tabelul 3.2.2.

Tabelul 3.2.2

Principalii indicatori la nivelul Regiunii 2 Sud-Est, în anul 1997

Indicatori	Total regiune	Brăila	Buzău	Constanța	Galați	Tulcea	Vrancea
Suprafața totală *(km²)*	**35** 762	**4** 766	**6** 103	**7** 071	4 466	8 499	4 857
Suprafața agricolă (ha)	2325406	381 699	402367	565 927	358 782	361 405	255226
Fondul forestier (ha)	562 626	25 998	170 606	35 346	43 623	95 195	191858

Indicatori	Total regiune	Brăila	Buzău	Con-stanța	Galați	Tulcea	Vran-cea
Număr de oraşe, din care: municipii	3310	41	42	113	42	51	51
Număr de comune	330	39	81	52	56	43	59
Populația (la 1 iulie 1997) – număr persoane -	2943 256	388 891	508 492	746 686	641647	265 778	391 762
Populația urbană/ rurală (%)	57,5 42,5	66,7 33,3	41,5 58,5	73,5 26,5	60,8 39,2	49,3 50,7	38,8 61,2
Născuți vii/decese (la 1 000 de locuitori)	10,3 11,6	9,1 12,2	10,2 13,8	9,9 10,3	11,3 10,7	9,9 12,2	11,3 12,2
Sporul natural (la 1 000 de locuitori)	-1,3	-3,1	-3,6	-0,4	0,6	-2,3	-0,9
Rata mortalității infantile (la 1 000 de născuți vii)	22,5	16,9	19,5	26,6	23,2	23,5	21,7
Rata mortalității materne (la 100 000 de născuți)	42,4	28,1	57,1	67,5	27,4	37,6	22,3
Populația activă (mii de persoane)	1 273,6	156	230,1	332,6	282,2	105,8	166,9
Populația ocupată (mii de persoane)	1 154,1	134,9	208,2	312,2	250,2	92,8	155,8
Numărul mediu al sala-riaților (mii de persoane)	718	90	110	225	170	55	68
Absolvenți de învățământ secundar" (%)	65,8	63,8	67,9	72,6	62,9	63,7	58,1
Absolvenți de învățământ superior" (%)	7,7	9,0	0,1	13,7	12,2	_	.
Salariați în activitatea de CD.'la 100 000 de locuitori	96,9	102,1	65,1	57,9	230,5	47,0	22,7
Populația care revine la un medic	741	795	681	567	998	926	800
Numărul studenților 1997-1998 (persoane)	20 911	1 930	382	10 671	7 877		51
Rata şomajului (%)	9,4	13,5	9,5	6,1	11,4	12,3	6,7
Locuințe terminate în anul 1997 (număr)	4 743	510	659	1 345	922	333	974
Densitatea liniilor de cale ferată la 1 000 km^2 de teri-toriu (km)	37,1	35,2	38,0	56,7	64,5	8,0	34,8
Densitatea drumurilor pu-blice la 100 km^2 de teritoriu (km)	27,9	24,5	33,8	32,1	31,7	14,0	38,9
Indicele educației	0,846	0,861	0,836	0,860	0,745	0,827	0,832

" după sediul unității de învățământ; „-" nu sunt date disponibile.

Sursa: Raportul național al dezvoltării umane – România, 1999; Anuarul statistic al României, 1998, Comisia Națională pentru Statistică.

3.3. Regiunea 3 Sud

a. Cadrul geografic, relief, climă

Regiunea 3 Sud se compune din şapte judeţe situate în zona de câmpie din sudul ţării, predominant agrară. Suprafaţa totală a regiunii este de aproximativ 34 453 km^2, iar în cuprinsul ei se află 5 municipii, 12 oraşe şi 481 de comune cu 2 030 de sate. Două judeţe, Giurgiu şi Călăraşi, sunt situate pe cursul Dunării, primul având pe o lungime de 72 km graniţa naturală cu Bulgaria, cel de-al doilea beneficiind şi de parcursul braţului Borcea.

Judeţul Călăraşi este situat în sud-estul Câmpiei Române, pe cursul Dunării şi al Braţului Borcea. Este intersectat de paralela 44°20' latitudine nordică şi meridianul 27° longitudine estică. Se învecinează la nord cu judeţul Ialomiţa, la est cu judeţul Constanţa, la vest cu judeţul Giurgiu şi Sectorul Agricol Ilfov şi la sud cu Bulgaria.

Cu o suprafaţă de 5 088 km^2, judeţul deţine 2,1% din suprafaţa totală a României, ocupând locul 28 în ierarhia judeţelor ţării.

Reşedinţa judeţului este municipiul Călăraşi. Din cele 53 de localităţi ale judeţului, una este municipiu, 4 sunt oraşe şi 48 comune, cu 160 de sate componente.

Judeţul Giurgiu este situat în partea de sud a ţării, în Câmpia Română. Este străbătut de paralela 43°53' latitudine nordică şi de meridianul 25°59' longitudine estică. Are o suprafaţă de 3 810 km^2 şi se învecinează la est cu judeţul Călăraşi, la vest cu judeţul Teleorman, la nord-est cu municipiul Bucureşti, la nord cu judeţul Dâmboviţa, la nord-vest cu judeţul Argeş, iar la sud, pe o lungime de 72 km, fluviul Dunărea îl desparte de Bulgaria.

Cuprinde municipiul Giurgiu, care este şi reşedinţa judeţului, oraşul Bolintin-Vale, oraşul Mihăileşti şi 46 de comune cu 166 de sate.

Judeţul Ialomiţa este situat în sud-estul României. Are, ca vecinătăţi: la est, judeţul Constanţa, la nord judeţele Buzău şi Brăila, la nord-vest judeţul Prahova, la vest Sectorul Agricol Ilfov, iar la sud judeţul Călăraşi.

Suprafaţa totală a judeţului este de 445 289 ha, din care: 372 871 ha de suprafaţă agricolă, 25 855 ha de păduri şi alte terenuri cu vegetaţie forestieră, 19 415 ha de ape şi bălţi şi 27 148 ha alte suprafeţe.

Reşedinţa judeţului este municipiul Slobozia, iar structura administrativ-teritorială cuprinde un municipiu – Slobozia, trei oraşe – Feteşti, Urziceni şi Ţăndărei – şi 49 de comune cu 130 de sate.

b. Factori socio-demografici

Populaţia Regiunii 3 Sud este de cea 3 500 000 de locuitori (reprezentând aproximativ 15% din totalul populaţiei României), cel mai populat judeţ fiind Teleorman, cu cea 500 000 de locuitori. Structura populaţiei pe sexe este de cea 51% femei şi 49% bărbaţi. După naţionalitate, populaţia este formată în proporţie de 96-97% din români, restul fiind format din alte naţionalităţi. De remarcat ponderea ridicată a minorităţii ţiganilor în judeţul Giurgiu (3,54%).

c. Resurse

Cea mai importantă sursă naturală a Regiunii 3 Sud o constituie solul fertil, care se pretează la practicarea unei agriculturi de calitate, cu un grad ridicat de varietate a culturilor. Pe ansamblul regiunii, terenurile arabile reprezintă aproximativ 80% din suprafața totală. În plus s-au descoperit zăcăminte de petrol şi gaze naturale în perimetrele Urziceni-Colelia-Grindu, în partea de nord a județului Giurgiu şi în localitățile Postăvari şi ileana din județul Călăraşi. Există, de asemenea, resurse importante de materiale de construcție: argile, pietrişuri şi nisipuri (în Giurgiu, Călăraşi, Ialomița) şi loessuri şi nămoluri terapeutice în Ialomița.

d. Infrastructura

Lungimea drumurilor publice ce străbat regiunea este de 10 502 km, 20,0% dintre acestea aparținând județului Teleorman. Lungimea liniilor de cale ferată este de 1 854 km pe ansamblul regiunii, din care cea 156 km de linie electrificată.

e. *Economie şi industrie*

Baza economiei Regiunii 3 Sud o constituie exploatările agricole şi prelucrarea industrială a materiilor prime furnizate de acestea, la care se adaugă ponderi relativ importante ale industriei metalurgice, chimice şi de construcții navale în județele Giurgiu şi Călăraşi. Cifra de afaceri a industriei, pe ansamblul Regiunii 3 Sud, se situează în jurul valorii de 4,5% din cea realizată pe total țară. Deține, în schimb, o pondere ridicată, de aproximativ 18,5% din producția agricolă a țării.

Numărul agenților economici ce îşi desfăşoară activitatea în industria Regiunii 3 Sud se cifrează la aproximativ 25 000, din care 738 societăți comerciale privatizate din portofoliul FPS până la 31 decembrie 1999..

f. Perspective ale dezvoltării industriale

Cele mai grave probleme de dezvoltare, între regiunile sudice, se regăsesc la nivelul Regiunii 3 Sud, ca urmare a veniturilor reduse (determinate, între altele, de sistemele de producție şi de prețuri neadecvate din agricultură), a îmbătrânirii populației, a nivelului redus de educație, cumulate cu infrastructura foarte puțin dezvoltată şi procesul intens de emigrare spre Bucureşti. Conceptia dezvoltării regionale pentru Regiunea 3 Sud trebuie să se axeze pe o politică de dezvoltare industrială de tip preponderent sectorial, cu stimulente eficace direcționate către susținerea industriei alimentare ce va valorifica potențialul agricol al regiunii.

Este necesară demonopolizarea producției industriale metalurgice şi chimice şi accelerarea privatizării societăților din aceste domenii. Între industriile cu şanse apreciabile de dezvoltare, inclusiv în cadrul I.M.M., se numără industria materiale lor de construcții tradiționale, care va trebui stimulată prin măsuri financiar-fiscale specifice societăților comerciale.

g. Concluziile analizei SWOT

Tabelul 3.3.1

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
1. Cadrul geografic, relief, climă	- dispune de graniţa naturală cu Bulgaria; - prezenţa Dunării şi a braţului Borcea amplifică potenţialul piscicol şi turistic al regiunii; - varietatea solurilor permite realizarea unor culturi agricole extrem de diversificate: cereale, plante tehnice, viţă de vie, pomi fructiferi, legume şi zarzavaturi. Include unul dintre cele mai mari judeţe din sudul ţării, respectiv Teleorman, cu o suprafaţă de circa 85 000 km^2.	- fiind situată la extremitatea sudică a ţării, costurile necesare pentru transportul şi desfacerea produselor realizate în această regiune în alte zone ca, de exemplu, cele vestice, nordice şi nord-estice ale României sunt evident mai ridicate comparativ cu cele aferente Regiunii Centru.	- forma de relief predominantă fiind câmpia, suprafeţele de teren agricol extinse permit practicarea pe scară largă a unei agriculturi diversificate; - parcursul Dunării şi al braţului Borcea oferă cadrul natural favorabil dezvoltării Transporturilor fluviale şi a activităţilor economice transfrontaliere; - solul, format în cea mai mare parte din cernoziomuri bogate în humus şi foarte fertile, permite obţinerea unui grâu bogat în gluten, ceea ce favorizează dezvoltarea domeniilor agroalimentare bazate pe materii prime de calitate superioară (paste făinoase, panificaţie, dulciuri etaj.	- posibilităţile mai reduse, comparativ cu zonele submontane şi montane, de a practica păşunatul animalelor pe pajişti naturale; - terenul, relativ slab, nu favorizează realizarea construcţiilor înalte, ca urmare a costurilor foarte ridicate ale fundaţiilor; - procentul de numai 50-60% al terenurilor arabile irigate poate constitui un impediment, date fiind condiţiile pedoclimatice actuale, marcate de schimbări climatice nefavorabile, concretizate în creşterea frecvenţei şi duratei perioadelor de secetă ce afectează Regiunea 3 Sud.
2. Factori socio-demografici	- dispune de un potenţial demografic apreciabil.	- Indicele dezvoltării umane are valori sensibil mai mici comparativ cu alte regiuni de dezvoltare; - indicatorii standardului de viaţă înregistrează în această regiune cele mai scăzute niveluri; - peste 57% din populaţia activă este ocupată în agricultură; - gradul de alfabetizare al populaţiei adulte (95%) reprezintă cel mai scăzut procent înregistrat la nivelul celor 8 regiuni de dezvoltare.	- programele de reconversie profesională ar putea susţine redirecţionarea unei părţi a forţei de muncă disponibilizate şi a surplusului din agricultură către sectoarele industriale viabile.	- densitatea relativ redusă a populaţiei şi a-simetria repartiţiei acesteia în teritoriu constituie un impediment în relansarea dezvoltării socio-econo-mice.
3. Resurse	- beneficiază de un potenţial a-groalimentar de	- resurse energetice locale insuficiente pentru a asigura o	- complementaritatea producţiei vegetale (care reprezintă cea 9-	- îşi poate asigura numai parţial necesa-rul de resurse ener-

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
	excepţie prin calitatea şi diversitatea condiţiilor pedoclimatice specifice; - aprovizionarea cu resurse e-nergetice de completare este facilitată de accesul la transportul fluvial; - posedă resurse de materiale de construcţie importante, variate, de bună calitate şi relativ ieftine.	dezvoltare so-cio-economică susţinută: ponderea Regiunii 3 Sud în consumul total de energie termică al judeţelor riverane Dunării este de cca 4-5%.	10% din totalul pe ţară) şi a celei animale (cea 8-9% din cea realizată la nivel naţional) favorizează dezvoltarea unei industrii agroalimentare foarte diversificate, apte să realizeze produse de un nivel calitativ ridicat, corespunzător cerinţelor unei alimentaţii moderne.	getice reclamat de o dezvoltare susţinută a sectoarelor industriale şi a celor producătoare de materiale de construcţii.
4. Infrastructura	- existenţa traseului fluvial dunărean.	- infrastructură redusă cantitativ şi necorespunzătoare calitativ.	- există posibilitatea suplinirii parţiale a deficitului infrastructurii rutiere şi feroviare prin intensificarea traficului pe Dunăre, mai a-les în condiţiile schimbărilor ge-oeconomice şi geopolitice intervenite recent în zonă (vezi evenimentele din Iugoslavia).	- infrastructura insuficient dezvoltată şi neuniform repartizată în teritoriu constituie un handicap pentru relansarea economică şi restructurarea industrială a Regiunii 3 Sud.
5. Economie şi industrie	- produsul intern brut pe locuitor reprezintă circa 91 % din P.I.B. pe locuitor realizat pe total România, fiind similar cu cel al Regiunii 4 Sud-Vest; - industria alimentară şi a băuturilor are o pondere de peste 40% în cadrul zonei 3 Sud.	- producţia industrială a regiunii s-a diminuat în ultimii 10 ani cu peste 60%, cea mai accentuată scădere (70%) fiind înregistrată în judeţul Giurgiu; - produsul intern brut pe locuitor reprezintă circa 63% din cel maxim realizat în Regiunea 8 Bucureşti.	- pe ansamblul Regiunii 3 Sud sunt înregistraţi peste 7 000 de agenţi economici cu capital privat; aceştia sunt însă extrem de neuniform repartizaţi pe judeţe: 0,2% în Teleorman comparativ cu 38% în judeţul Călăraşi; - totuşi numărul important de societăţi private constituie un element favori-zant pentru relansarea industriei Regiunii 3 Sud.	- precaritatea capitalului autohton şi volumul foarte redus al investiţiilor străine la nivelul regiunii 3 Sud; - pregătirea insuficientă a forţei de muncă pentru desfăşurarea de activităţii industriale constituie un factor restrictiv în revi-talizarea economică a zonei.
6. Perspective ale dezvoltării industriale	- poziţia geografică favorabilă în raport cu factorii naturali (Dunărea); - resurse agricole specifice bogate şi variate.	- valorifică insuficient potenţialul de resurse naturale şi forţa de muncă disponibilă; - pondere ridicată a regiilor autonome (de 4 ori mai mare, de ex., în judeţul Călăraşi comparativ cu municipiul Bucu-	- posibilităţi reale de cooperare transfrontalieră; - potenţial turistic şi balnear ce ar putea fi valorificat; - existenţa unor combinate siderurgice şi chimice care, în ipoteza restructurării şi re-	- insuficienţa, fondurilor financiare puse la dispoziţie prin programele guvernamentale derulate la nivel central şi local; - inexistenţa unor proiecte viabile care să atragă fondurile existente în diversele programe ale UE.;

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
		reşti); - existenţa în componenţa regiunii a unor judeţe ca, de exemplu, Ialomiţa şi Călăraşi, a căror structură industrială este dominată de câteva mari societăţi comerciale ce concentrează 70% din capitalul social.	tehnologizării, ar putea constitui adevărate locomotive pentru dezvoltarea 1.MM.-urilor.	- incertitudinea volumului de investiţii străine în zonă.

3.4. Regiunea 4 Sud-Vest

a. Cadrul geografic

Regiunea 4 Sud-Vest se compune din cinci judeţe – Dolj, Olt, Mehedinţi, Gorj şi Vâlcea -, cu o suprafaţă totală de 17 813 km^2, reprezentând 7,5% din suprafaţa totală a ţării, amplasate în zona sud-vestică a României.

Din punct de vedere geografic, judeţele incluse în această zonă cuprinsă între Carpaţi şi Dunăre, aflându-se la graniţa cu Bulgaria şi Iugoslavia, beneficiază de condiţii favorabile dezvoltării unor sectoare industriale strategice prin valorificarea potenţialului hidroenergetic disponibil.

Regiunea 4 Sud-Vest are un relief variat, în toate judeţele componente predomină terenul agricol, care ocupă în Dolj şi Olt 79,4% şi, respectiv, 80,5% din suprafaţa totală, în timp ce în judeţul Mehedinţi această pondere scade la cea 60%, diminuându-se în favoarea suprafeţelor împădurite, care deţin peste 30% din suprafaţa totală a judeţului. Pe latura sudică, limita este naturală şi este constituită de cursul fluviului Dunărea care formează graniţa cu Iugoslavia şi cu Bulgaria pe o distanţă de peste 250 km. În cuprinsul acestei regiuni se află 3 municipii, 15 oraşe şi 247 de comune cu 1 104 sate.

b. Factorii socio-demografici

Populaţia Regiunii 4 Sud-Vest este de cea 1 600 000 de locuitori, cel mai populat judeţ fiind Dolj, cu 750 000 de locuitori. Structura populaţiei pe sexe este de cea 51% femei şi 49% bărbaţi. Rata anuală de creştere este, la fel ca şi în toate celelalte regiuni de dezvoltare, negativă, situându-se peste media pe ţară în judeţele Dolj şi Olt (-0,5%) şi sub media pe ţară în judeţul Mehedinţi (-0,1%). Rata fertilităţii, în schimb, se situează pe ansamblul Regiunii 4 Sud-Vest peste media pe ţară, cea mai ridicată valoare (44,4%) înregistrându-se în judeţul Olt.

Tabelul 3.4.1

Caracteristici ale Regiunii 4 Sud-Vest

		Valori medii ale indicatorilor					
Regiunea statistică de dezvoltare	Județul	IDU %	Rata participării	% populație urbană 1998	Autoturisme în proprietate privată/ 1 000 loc. 1998	% persoane care au absolvit şcoala primară din total persoane în vârstă de peste 12 ani	Indicele educației
Sud-Vest	Dolj Olt Mehedinți Gorj Vâlcea	47	213	47	106 79 98 33	86,2	81,9 82,5

c. Resurse

Regiunea 4 Sud-Vest dispune de rezerve de hidrocarburi şi cărbuni (în câmpia Băileştilor, zona colinară a Bălăciței, Iancu Jianu, Potcoava şi Oteşti), evidențiindu-se, de asemenea, mari rezerve de cărbune brun şi lignit în zonele Floreşti-Husnicioara-Livezile şi o importantă rezervă de huilă antraci-noasă la Baia Nouă în județul Mehedinți. Sunt, de asemenea, prezente argila, nisipul, balastul şi apele minerale la Ghighera şi Urzicuța, ca şi apele sulfuroase, iodurate, bromurile şi cloro-sodicele cu temperaturi cuprinse între 17 şi 24°C pe Lunca Dunării, la adâncimi de peste 100 m. La nivelul județului Mehedinți, au fost identificate în cantități mari serpentine magne-fitice, rezerve de azbest şi cuarț (zona comunei Dubova). Sunt de menționat, pentru potențialul lor, rezervele de minereuri de molibden, titan şi zirconiu din perimetrul comunei Işalnița.

d. Infrastructura

Lungimea drumurilor publice ce străbat Regiunea 4 Sud-Vest este de circa 8 200 km, relativ uniform distribuite în teritoriu. Transportul feroviar beneficiază de cca 850 km căi ferate, din care peste 50% electrificate. Infrastructura este completată, în toate cele trei județe, de existența căii fluviale dunărene, iar județul Dolj beneficiază şi de un aeroport pentru transportul aerian, la Craiova.

e. Economie şi industrie

Regiunea 4 Sud-Vest este un exemplu tipic de zonă industria l-ag rară, fapt relevat şi de ponderea în P.I.B.-ul regiunii a celor trei principale grupe de activități: agricultură şi silvicultură cca 32%, industria şi construcțiile 32,5%, serviciile 35,5%.

Contribuția P.I.B.-ului realizat la nivelul Regiunii 4 Sud-Vest la P.I.B.-ul național este de aproximativ 6,2%, participarea cea mai importantă (3,05%) revenind județului Dolj.

Pe ansamblul regiunii, ramurile industriale cu ponderi semnificative la realizarea CA. sunt: producerea, transportul şi distribuția energiei electrice, gaze,

apă (circa 30%), metalurgia (aprox. 21%), chimie şi fibre sintetice (cea 15%) şi mijloace de transport rutier (circa 10%).

Numărul agenților economici ce îşi desfăşoară activitatea în industria Regiunii 4 Sud-Vest se cifrează la aprox. 34 000, în următoarea structură de proprietate: 94% societăți cu capital privat, 3,5% societăți cu capital de stat şi 0,5% regii autonome. Sectorul „servicii" ocupă un loc important în economia Regiunii 4 Sud-Vest, cu 38% din P.I.B., situându-se la un nivel apropiat celui mediu înregistrat la nivel național (39% din P.I.B.).

f. Perspective ale dezvoltării industriale

Poziția geografică favorabilă în raport cu factorii naturali, posibilitățile reale de colaborare transfrontalieră, alături de resursele agricole specifice, constituie importante avantaje potențiale în depăşirea perioadelor de criză generate de restructurarea sectorului minier, fiind factori de revitalizare industrială pentru Regiunea 4 Sud-Vest, ce ar putea fi mobilizați, într-o perioadă relativ scurtă de timp, în următoarele direcții:

- relansarea sectorului serviciilor industriale (reparații nave, automobile şi autoutilitare, servicii de întreținere a infrastructurii rutiere şi feroviare);
- eficientizarea Combinatului Chimic de la Turnu Măgurele, prin creşterea gradului de utilizare a capacității de producție, respectiv găsirea de noi piețe de desfacere;
- privatizarea Uzinei de Anvelope Gigant de la Turnu Seve rin;
- restructurarea sectorului chimic şi petrochimic;
- dezvoltarea industriei de prelucrare a lemnului şi a industriei mobilei, care ar putea valorifica şi resurse lemnoase din Slovenia.

g. Concluziile analizei SWOT

Tabelul 3.4.2

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
1. Cadrul geografic, relief, climă	- relief variat ce permite dezvoltarea unei game diverse de activități industriale şi turistice; - Regiunea 4 Sud-Vest include două dintre cele mai mari județe din sudul țării: Dolj şi Olt; - deține suprafețe mari de teren arabil, în special la nivelul județului Dolj (482 584 ha) din care cca 63%	- existența unor zone relativ aride şi puțin popuiate.	- valorificarea poziției geo-econo-mice marcată de zonele sudice transfrontaliere, granița cu Iugoslavia şi Bulgaria, permițând dezvoltarea activităților de cooperare şi colaborare economică; - atragerea în circuitul economic (industrial) şi turistic a bogățiilor oferite de rețeaua hidrografică apreciabilă întregită de numeroase lacuri şi bălți de retenție.	- posibilitățile relativ reduse de asigurare a unui standard normal de dezvoltare pentru unele zone izolate şi cu densitate redusă a populației.

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
	amenajate pentru irigaţii; - pe latura sudică dispune de canalul navigabil al Dunării.			
2. Factorii socio-demografici	- IDU are o valoare sensibil mai ridicată (47%) comparativ cu Regiunea 3 Sud, dar se află sub nivelul înregistrat în celelalte regiuni dunărene (56%); - veniturile populaţiei se situează la nivelul mediu pe ţară; în unele judeţe, cum sunt Dolj şi Mehedinţi, acestea fiind chiar uşor superioare.	- raportul de dependenţă economică (datorită creşterii ponderii populaţiei aflate în grupele de vârstă de peste 60 de ani) este mai ridicat comparativ cu nivelul înregistrat la nivel naţional	- procentul populaţiei urbane (47%) coroborat cu indicele educaţiei (cea 82%) şi numărul ridicat al absolvenţilor ciclului primar (86,2% comparativ cu 68% în Regiunea 3 Sud) o-feră posibilităţi sporite de dezvoltare industrială; - rata şomajului (cea 10%), situată sub media pe ţară, constituie un factor favorizant pentru amplificarea ritmului restructurării şi dezvoltării industriale la nivelul Regiunii 4 Sud-Vest.	- densitatea populaţiei relativ redusă, cel puţin pe anumite arii, nu facilitează procesul dezvoltării economice şi, mai ales, industriale în aceste zone.
3. Resurse	- deţine un potenţial de resurse naturale ale solului şi subsolului foarte ridicat şi variat comparativ cu alte regiuni de dezvoltare; - resursele naturale sunt relativ echilibrat distribuite pe teritoriul regiunii, permiţând o valorificare locală superioară a acestora.	- insuficienta valorificare a resurselor disponibile, în special în domeniul industrial şi turistic.	- prezenţa unor resurse naturale dintre cele mai variate şi uneori de calitate foarte bună ar putea favoriza nu numai revigorarea economică bazată pe resursele deja exploatate, cât mai ales apariţia unor noi domenii industriale, prin a-tragerea în circuitul economic a celor neexploatate sau puţin exploatate.	- disponibilităţi financiare limitate, chiar precare, care împiedică valorificarea complexă şi completă a resurselor naturale disponibile la nivelul Regiunii 4 Sud-Vest.
4. Infrastructura	- spre deosebire de Regiunea 3 Sud, infrastructura Regiunii 4 Sud-Vest este bine dezvoltată atât în ceea ce priveşte căile ferate, cât şi drumurile publice, structurate într-o reţea echitabil distribuită în teritoriu; - în plus, regiunea dispune de un aeroport (Craio-	- calitatea necorespunzătoare a u-nei părţi a drumurilor aflate în responsabilitatea autorităţilor locale care, în general, nu dispun de resursele financiare necesare reparării şi întreţinerii acestora.	- infrastructura regiunii urmează a se îmbunătăţi simţitor prin realizarea proiectului podului peste Dunăre în zona Calafat-Vidin, ceea ce va oferi noi facilităţi pentru dezvoltarea transportului de călători şi mărfuri şi a activităţilor economice transfrontaliere; - alocarea de fonduri în cadrul programelor UE pentru reabilitarea reţelei de drumuri şi căi ferate constituie un important factor de dezvoltare socio-econo-mică şi	- fondurile insuficiente disponibile atât la nivel central, cât mai ales la cel local, pentru repararea, dezvoltarea şi întreţinerea infrastructurii regiunii.

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
	va) şi porturi fluviale (Calafat, Bechet, Corabia, Turnu Severin etc.).		industrială a regiunii.	
5. Economie şi industrie 6. Perspective ale dezvoltării industriale	- are în componenţă judeţe industri-al-agrare şi judeţe agrar-industriale ca, de exemplu, judeţul Dolj, care are cea mai mare producţie agricolă dintre judeţele riverane Dunării (3,73% din valoarea producţiei agricole naţionale şi 4,5% din cea vegetală), deţinând în acelaşi timp ponderi semnificative la nivel naţional în ramura mijloacelor de transport (18,5%) şi în cea a aparatelor şi maşinilor electrice (11,5%). - existenţa unei infrastructuri puternice şi diversificate; - potenţial industrial apreciabil în anumite arii de specializare tradiţionale; - forţa de muncă relativ bine pregătită şi cu experienţă în domeniul industrial; - rezultate economice superioare altor zone concretizate într-o dinamică ascendentă a productivităţii muncii în anumite judeţe ca, de exemplu, Dolj şi Olt.	- producţia industrială a regiunii a scăzut cu circa 55% în ultimii 10 ani, procesul de restructurare şi privatizare având rezultate slabe în planul eficienţei economice şi al productivităţii muncii. - valorificarea Insuficientă a potenţialului economic al regiunii; - accentuarea efectelor nefavorabile ale tranziţiei datorită necesităţii restructurării sectorului minier; - rezultatele sub nivelul aşteptărilor În ceea ce priveşte privatizarea şi restructurarea marilor combinate industriale şi a regiilor autonome existente în număr mare la nivelul Regiunii Sud-Vest.	- date fiind dotarea superioară cu factori de producţie a Regiunii 4 Sud-Vest, atât în domeniul resurselor naturale, cât şi al forţei de muncă, precum şi experienţa acumulată în anumite sectoare industriale, există la nivelul zonei un complex de factori favorizanţi care, puşi corespunzător în valoare, ar putea permite relansarea relativ rapidă a industriilor tradiţionale, dar şi crearea unor noi domenii de specializare industrială. - existenţa unei baze industriale de nivel mediu în domenii cu certe perspective (ex., industria de aluminiu de la Slatina), ca şi a unor investiţii străine de amploare (ex., Daewoo la Craiova) constituie un element care favorizează puternic relansarea industriei regiunii, inclusiv a industriei orizontale şi implicit a IM M-urilor; - potenţialul ridicat specific zonei, existent în direcţia intensificării acţiunilor de parteneriat şi cooperare în dezvoltarea industrială cu statele din imediata vecinătate; - potenţialul industrial ridicat al judeţului Vâlcea.	- distribuţia regională după producţia industrială pe locuitor relevă niveluri medii cuprinse între 20% şi 30% pentru Judeţele componente. - existenţa încă a unui număr mare de regii autonome (aproximativ 65), a căror prezenţă nu se justifică şi care ar trebui rapid privatizate, alterează climatul concurenţial şi împiedică dezvoltarea unei industrii efoente în concordanţă cu exigenţele economiei de piaţă; - privatizarea relativ dificilă a marilor unităţi industriale, care cumulează circa 70% din capitalul social al regiunii, constituie, de asemenea, un impediment în relansarea activităţii industriale pe noi coordonate de eficienţă; - incertitudinea fluxurilor de capital străin şi a volumului investiţiilor străine în zonă nu este de natură să stimuleze dezvoltarea industrială a Regiunii 4 Sud-Vest în următorii ani.

3.5. Regiunea 5 Vest

a. Cadrul geografic (relief, climă)

În concordanță cu prevederile Legii dezvoltării regionale, în România, regiunile de dezvoltare s-au constituit prin asocierea liberă a județelor, realizându-se astfel unități administrativ-teritoriale care au posibilitatea, ținând seama de condițiile naturale, economice, sociale etc. existente, să-şi stabilească propriile priorități de dezvoltare, contribuind pe această cale la dezvoltarea armonioasă a tuturor județelor care fac parte din regiunea respectivă.

Una dintre cele 8 regiuni astfel constituite este şi regiunea de dezvoltare 5 Vest, situată în partea vestică a României, învecinată la sud-est cu Iugoslavia (aproximativ 60 km din graniță fiind situată pe Dunăre) şi la nord-vest cu Ungaria, iar pe teritoriul național, cu județele Bihor, Alba, Vâlcea, Gorj şi Mehedinți.

Regiunea 5 Vest este formată din județele Arad, Caraş-Severin, Hunedoara şi Timiş, însumând cea 32 034 km^2, adică 13,44% din suprafața totală a țării. Pe teritoriul Regiunii 5 Vest există 10 municipii şi 26 de oraşe.

Regiunea este caracterizată printr-un relief variat, armonios distribuit în zone de câmpie, deal şi munte. Repartizarea pe unități de relief oferă următoarea imagine de ansamblu: zona muntoasă deține 43,4% din total, urmată de câmpie cu 33%, depresiuni – 12,1% şi dealuri – 11,5%. Zona de şes este prezentă mai ales în județele Timiş (75% din suprafața județului) şi Arad (50% din suprafață). În partea vestică a regiunii, relieful neted este compus din soluri cernoziomice şi aluvionare deosebit de fertile, în special pe cursurile mijlocii ale apelor care o străbat.

Clima este continental-moderată, cu influențe submedite-raneene (pe culoarul Dunării, Valea Cernei), având temperaturi medii multianuale care oscilează între 10 şi 12°C. Media multi-anuală a precipitațiilor se situează între 560 şi 580 l/m^2, sensibil mai ridicată în zonele montane.

b. Resursele naturale

Regiunea 5 Vest este o regiune bogată atât în resurse ale subsolului, cât şi în cele ale solului.

Astfel, prezența minereurilor de fier şi metale neferoase din județele Caraş-Severin şi Hunedoara, ca şi existența din belşug a cărbunilor în cele două județe ale regiunii au constituit factori naturali determinanți în dezvoltarea industriilor extractivă, siderurgică, metalurgică, a construcțiilor de maşini. Existența unei zone colinare în regiune a favorizat dezvoltarea unor culturi de cereale (în special pentru consum propriu), a pomi-culturii şi creşterii vitelor, fapt ce a condus, în timp, la dezvoltarea industriei alimentare.

În localitățile sub- şi intramontane (cu mici excepții, cum ar fi cultivarea pe văi a porumbului sau ovăzului şi creşterea oilor), principalele resurse naturale sunt reprezentate de păduri (în special în județele Caraş-Severin şi Hunedoara, cu peste 60% din suprafață), resursă ce a determinat dezvoltarea indus-

triei de prelucrare a lemnului. Pitorescul zonelor montane şi de-presionare, abundența apelor minerale şi geotermale cu proprietăți curative reprezintă alte bogății naturale care merită valorificate din plin şi care fac regiunea extrem de atractivă.

c. Factorii socio-demografici

În Regiunea 5 Vest, populația totală este de 2 051,6 mii locuitori (9,12% din populația țării).

Încadrându-se în tendința națională, populația din regiune a scăzut după 1989, atât datorită sporului natural negativ înregistrat (-0,9% în perioada 1990-1998), dar şi din cauza mi-grației populației spre Occident, în special după 1992.

În anul 1998, regiunea prezenta o populație uşor îmbătrânită (12,7% din populația regiunii depăşea vârsta de 65 de ani, 12,2% media pe țară) mai ales în mediul rural, situația cea mai nefavorabilă fiind în județul Arad (14,8%). Gradul de dependență este de 44,9%, sub media națională, care este de 46,9%.

De asemenea, mortalitatea infantilă la nivelul regiunii este de 21,3%, situată cu puțin sub media națională (22,0%). Pe județe, Timişul are mortalitatea infantilă cea mai ridicată din regiune (23,9%), urmat de Caraş-Severin cu 23,5%. Cea mai mică mortalitate infantilă se înregistrează la nivelul județului Hunedoara (16,6 %). Nivelul mortalității infantile în județul Arad este uşor mai mare decât media pe regiune (21,6%). Majoritatea populației trăieşte în cele 36 de oraşe şi municipii. Astfel, ponderea populației rurale era, în anul 1997, de 37,7%, cu mult sub media națională (45,1%).

Instituțiile de învățământ superior din Regiunea 5 Vest sunt absolvite de aproximativ 19,2% din populația cuprinsă între 19 şi 23 de ani, un procent superior mediei pe țară (16,8%). În cadrul regiunii, județul Timiş ocupă primul loc din punctul de vedere al populației şcolare din învățământul de toate gradele (159 572 de preşcolari, elevi şi studenți, având o pondere de 37,7% în regiune), urmat de Hunedoara (102 914 de preşcolari, elevi şi studenți, reprezentând o pondere de 24,3% în regiune). Pe ultimul loc se află județul Caraş-Severin, cu 70 195 de preşcolari, elevi şi studenți, ceea ce reprezintă o pondere de 16,6% în regiune.

d. Forța de muncă

În anul 1997, populația ocupată la nivelul regiunii se ridica la 881,4 mii de persoane, reprezentând 43% din populația totală a regiunii. Ponderea cea mai mare a populației ocupate era, în anul 1999, în servicii (36,6% din totalul populației ocupate), urmată de agricultură (32,1% din totalul populației ocupate) şi industrie (31,3% din totalul populației ocupate).

În cadrul industriei, în anul 1997, primul loc era deținut de industria prelucrătoare, cu 178,6 mii de persoane (75,2% din populația ocupată în industrie), urmată de industria extractivă cu 39,1 mii de persoane (16,5% din populația ocupată în industrie). În învățământ se regăsesc 40,1 mii de persoane

(4,55% din totalul populației ocupate), iar cota cea mai mică re vine activităților financiar-bancare şi de asigurări (6,5 mii de persoane, reprezentând 0,7% din totalul populației ocupate).

În cadrul Regiunii 5 Vest, 49% din populația totală este inactivă economic (în acest procent fiind inclusă şi populația cuprinsă într-o formă de învățământ). Ponderea populației inactive de sex feminin este de 54,8% din totalul populației inactive. Repartizată pe medii, mai mult de jumătate (52,8%) din populația inactivă se află în mediul urban.

Din punctul de vedere al structurii populației ocupate pe niveluri de instruire, cea mai mare parte (32,6%) din populația ocupată are nivelul de instruire liceal, 10,2% fiind cu studii superioare. Ponderea populației ocupate cu studii primare sau fără studii este de 11,1%.

Forța de muncă disponibilă, cuprinzând femeile între 16 şi 57 de ani şi bărbații între 16 şi 62 de ani, precum şi persoanele active sub şi peste această vârstă, era formată din 940 mii de persoane, adică 45,3% din populația regiunii.

Gradul de ocupare a forței de muncă se situează la 79%. Cel mai mare număr de salariați se găseşte în județul Timiş (190 mii de persoane), dar cel mai mare număr de muncitori îşi desfăşoară activitatea în județul Hunedoara (132 mii de persoane). Județul Caraş-Severin se situează pe locul 4, atât din punctul de vedere al totalului salariaților (92 mii de persoane), cât şi al muncitorilor (62 mii de persoane).

În Regiunea 5 Vest, principalele restricții sunt legate de scăderea numărului de persoane active în favoarea celor inactive. Ponderea persoanelor inactive în totalul populației se ridică astăzi la aproximativ 49%. Această creştere poate fi pusă îndeosebi pe seama fenomenului de îmbătrânire a populației (creşterea numărului de pensionari) şi a sporului natural negativ al acesteia din ultimii ani.

Şomajul reprezintă una din marile probleme cu care se confruntă Regiunea 5 Vest.

Disponibilizările masive din industrie şi incapacitatea altor sectoare economice de a absorbi forța de muncă au constituit principala cauză a creşterii şomajului. Din datele existente la sfârşitul anului 1997, se constată că, în regiune, rata şomajului a fost de 12,1%, superioară celei înregistrate la nivel național (11,3%).

Ponderea cea mai mare în rândul şomerilor beneficiari de alocație de sprijin o au muncitorii, urmaț^de personalul cu studii medii. Numărul personalului cu studii'superioare care se încadrează în această categorie este redus, valoarea maximă fiind în județul Timiş (58%).

În județul Hunedoara, numărul şomerilor neindemnizați se ridică la 12 033, mult peste nivelul județului Arad (3 812), care se situează pe locul secund.

Totalul regional al cheltuielilor cu protecția socială a şomerilor, în anul 1997, s-a ridicat la valoarea de 491 264 milioane de lei, din care cea mai mare parte au reprezentat-o plățile compensatorii (382 558 milioane de lei) şi ajutorul de şomaj (59 709 milioane de lei). Pentru calificarea şi recalificarea şomerilor s-au cheltuit 4 903 milioane de lei.

e. Infrastructura

Regiunea 5 Vest dispune, în general, de un potențial de infrastructură bogat şi variat, considerat drept o pârghie importantă pentru dezvoltarea tuturor sectoarelor economice şi a regiunii în ansamblu.

În ceea ce priveşte infrastructura, se poate sublinia încă de la început că cele patru județe componente ale Regiunii 5 Vest ocupă primul loc pe țară în ceea ce priveşte lungimea căilor ferate la 1 000 de km^2 (2 011 km) şi unul dintre primele locuri la rețeaua de drumuri publice – 8 *770* km – şi în special modernizate (2 366 km din total sunt modernizate).

Regiunea 5 Vest dispune de o rețea bine dezvoltată de căi rutiere, mai densă decât restul țării şi repartizată relativ echilibrat în teritoriu.

Astfel, cinci drumuri europene traversează regiunea pe direcțiile nord-sud şi est-vest. De asemenea, în regiune există o rețea bine dezvoltată de căi ferate, mai densă decât în restul țării. Județul Timiş dispune de cea mai mare densitate de cale ferată din România – 90,5 km la 1 000 km^2 de teritoriu.

Regiunea 5 Vest este străbătută de trei linii internaționale de cale ferată: Bucureşti-Craiova-Timişoara-Jimbolia, Timişoa-ra-Stamora-Moravița, ambele cu continuare pe teritoriul iugoslav; Bucureşti-Braşov-Sibiu-Deva-Arad-Curtici, cu continuare în Ungaria, spre Budapesta (electrificată integralj.

De asemenea, regiunea dispune de aeroporturi în fiecare județ, în oraşele Timişoara, Arad, Caransebeş şi Deva, acestea acoperind diferitele cerințe de transport aerian, în funcție de stare şi dotări. De remarcat că în regiune funcționează Aeroportul Internațional Timişoara, al doilea din România, care asigură legături rapide, pentru pasageri şi marfă, cu diferite alte oraşe din țară şi străinătate.

Cursuri de apă cu potențial navigabil sunt prezente, dar ele nu sunt valorificate complet (portul Moldova Nouă pe Dunăre), Mureşul care nu este încă amenajat pentru navigație, Canalul Bega, navigabil în trecut, dar în prezent neamenajat pentru transportul de mărfuri.

Rețelele electrice şi de distribuție a gazelor naturale sunt, în general, bine repartizate în toate localitățile regiunii, procentul de electrificare a satelor fiind de peste 90%.

Alimentările cu apă, prezente în toate oraşele mari, au încă probleme de extindere a capacităților de stocare, tratare şi distribuție. O rețea hidrografică bogată contribuie şi ea la creşterea potențialului de rezerve de apă al regiunii. Chiar dacă există suficiente lacuri de acumulare cu rezerve însemnate de apă, majoritatea nu sunt valorificate prin aducțiuni adecvate.

f. Dezvoltarea industrială (tradiții, unități existente)

Regiunea 5 Vest este o zonă relativ bogată în resurse naturale, ceea ce a dus, de-a lungul timpului, la o pronunțată dezvoltare industrială. Pe seama acestor resurse naturale a fost antrenată dezvoltarea unor ramuri specifice ale industriei prelucrătoare.

Dezvoltarea şi diversificarea acestor sectoare industriale a determinat crearea unor centre şi complexe industriale, care cuprind una sau mai multe unități industriale, între care s-au stabilit legături de producție:

- Reşița-Caransebeş-Oțelu Roşu-Hunedoara-Călan, cu ramificații spre Bocşa şi Topleț, ar putea fi definită ca o arteră industrială ce a pus în valoare resursele naturale existente în regiune;
- Timişoara-Caransebeş şi de acolo mai departe spre interiorul țării, apoi Timişoara-Arad şi Arad-Deva-Hu-nedoara, o altă arteră similară, cu puternic aspect industrial.

La nivelul Regiunii 5 Vest, restricțiile dezvoltării industriale au fost, în general, cauzate de întreruperea activității a numeroase capacități de producție, fapt ce a condus la reducerea numărului de salariați, industria devenind astfel principala ramură generatoare de şomaj.

Comparativ cu anul 1989, volumul producției industriale s-a diminuat cu aproape 50% în toate județele regiunii. De asemenea, structura industrială regională tinde să se modifice, pe primul loc trecând serviciile în defavoarea industriei prelucrătoare.

Astfel, în unele ramuri ale industriei prelucrătoare (minerit, construcții de maşini şi siderurgie) declinul este aproape global. Deşi resursele naturale bogate (zăcăminte de cărbuni şi minereuri de fier) au făcut ca, în trecut, două dintre județele regiunii, Caraş-Severin şi Hunedoara, să reprezinte importante centre tradiționale industriale în sectoarele minerit şi siderurgie (alături de industria construcțiilor de maşini conexă), în prezent, acestea se află în plin proces de restructurare.

Cele două sectoare tradiționale mai dețin încă o pondere însemnată în producția industrială a celor două județe, antrenând o parte însemnată din forța de muncă activă (67,3% din salariații județului Hunedoara realizează 50,9% din producția industrială, iar în județul Caraş-Severin, 42,9% din forța de muncă realizează 70% din producția industrială a județului), însă disponibilizările sunt un indiciu clar al declinului lor. Putem da ca exemplu societatea comercială Ciocanul Nădrag, întreprindere metalurgică din județul Timiş care a fost deja lichidată, care avea 2 000 de persoane angajate în 1989, din care au fost disponibilizate 702 până în 1998, iar restul de 1 298 chiar în acel an.

Pentru sprijinirea localităților miniere aflate în dificultate datorită restrângerii activităților din industria extractivă, Guvernul României a acordat statutul de zonă defavorizată, pe o perioadă de 10 ani, pentru următoarele cinci zone miniere din regiune:

- zone defavorizate din județul Caraş-Severin: Zona minieră Rusca Montană, care cuprinde comuna Rusca Montană şi se întinde pe o suprafață de 18 437 ha;
- zona minieră Bocşa, care include localitățile Bocşa, Ocna de Fier, Dognecea şi Lupac şi acoperă o suprafață de 28 616 ha;
- zona minieră Moldova Nouă-Anina, care include localitățile Moldova Nouă, Berzasca, Pescari, Sichevița, Cărbunari, Sasca Montană, Anina, Oravița, Ciudano-vita, Bozovici, Prigor si Mehadia, zonă care acoperă 192 618 ha;
- zona minieră Brad, care include localitățile Brad, Baia de Criş, Blăjeni, Buceş, Bucuresci, Bulzea, Băița, Criş-cior, Luncoiu de Jos, Ribița, Tomeşti, Vălişoara, Vata de Jos, Verța şi Certej şi se întinde pe 131 844 ha;
- zona minieră Valea Jiului, care include localitățile Petroşani, Lupeni, Uricani, Petrila şi Aninoasa şi acoperă o suprafață de 99 600 ha.

În aceste zone defavorizate au fost acordate, încă din anul 1999, unele facilități investiționale care au început să dea rezultate în anul 2000. Astfel, Regiunea 5 Vest a ocupat în prima parte a anului 2000 locul doi într-un top național al creşterii economice regionale, investițiile sale deținând 25% din totalul celor efectuate în zonele defavorizate.

Cel mai important efect economic pozitiv al acordării facilităților fiscale a fost creşterea numărului locurilor de muncă nou înființate în zonele defavorizate. Potrivit unui raport al Agenției Naționale de Dezvoltare Regională, numărul locurilor de muncă nou înființate pe ansamblul zonelor defavorizate din Regiunea 5 Vest şi din Regiunea 6 Nord-Vest a reprezentat 75% din totalul noilor locuri de muncă înființate în aceste zone.

Alături de zonele defavorizate, în Regiunea 5 Vest există şi sectoare industriale defavorizate, caracterizate printr-un proces continuu de scădere economică: industria alimentară (Comtim – Timişoara), industria grea (U.M.T. – Timişoara, Aris -Arad, Rempes – Deva, Reva – Simeria, I.U.R.T. – Lugoj), industria chimică (Azur – Timişoara, Chimica – Orăştie)" Aceste unități economice, înainte de anul 1989, reprezentau firmele de marcă din domeniile respective, fiind principalele exportatoare pe piața mondială.

În industria uşoară (textilă, a pielăriei şi încălțămintei) se lucrează preponderent în sistem lohn, ceea ce, deşi a generat o slabă integrare pe orizontală a capacităților de producție de profil (din cauza slabei calități a produselor acestora – materialele textile), a asigurat un transfer de tehnologie şi adaptarea fără probleme a unei importante părți a forței de muncă la condițiile economiei de piață.

În perspectivă însă, lipsa pieței interne, caracterizată printr-o putere de cumpărare scăzută, dublată şi de calitatea slabă a materialelor textile româ-

neşti, poate cauza declinul industriei uşoare, prin dispariția contractelor de lohn datorită competiției mondiale extrem de puternice în domeniu.

Sectorul secundar din Regiunea 5 Vest se află, ca peste tot, într-un proces vizibil de scădere atât din punctul de vedere al producției, cât şi ca personal angajat. Cu toate acestea, există şi ramuri industriale cu semne sensibile de revitalizare, cum ar fi, de exemplu, industria electrotehnică, cea a mijloacelor de transport feroviar etc.

În cadrul regiunii, județele Caraş-Severin şi Hunedoara dețin cea mai mare suprafață ocupată de păduri, împreună totalizând 722 625 ha; acest lucru susține dezvoltarea unor firme de prelucrare a lemnului, precum şi exportul de masă lemnoasă neprelucrată. Județele Arad şi Timiş dispun de o industrie mai diversificată şi mai complexă, în care ponderea însemnată o dețin industriile prelucrătoare (90% din producția județului Arad şi 70% din producția județului Timiş): alimentară, chimică, uşoară, prelucrarea lemnului şi industria mijloacelor de transport feroviar.

Deşi în anul 1995 Regiunea 5 Vest se situa pe ultimul loc ca P.I.B. regional, în anul 1997, P.I.B.-ul regional era deja de 4 556 de dolari/locuitor, ceea ce însemna locul al doilea între regiuni (după Regiunea 8 Bucureşti).

Centrele de excelență din regiune sunt puține şi sunt reprezentate de asocieri între firme româneşti şi firme străine. A-cestea sunt localizate în special în jurul oraşelor mari, beneficiind de forță de muncă înalt calificată. Astfel, S.C. Elba Timişoara lucrează în cooperare cu firma Phillips, la Sânicolau Mare se produc repere pentru Mercedes, la S.C. Mecatim Timişoara se vor realiza repere pentru automobilele Daewoo Korea.

Datorită poziției pe care o deține şi potențialului de dezvoltare de care dispune, Regiunea 5 Vest este una din cele mai atractive regiuni pentru investitorii străini. De remarcat că majoritatea investițiilor străine se realizează în domeniul industriei uşoare, construcțiilor, serviciilor şi comerțului.

Sectoarele strategice, dominate de firme mari, necesită investiții substanțiale, ceea ce determină o anumită reținere din partea investitorilor străini. Ca volum, investițiile străine sunt departe de capacitatea de absorbție a economiei regionale. Principalele societăți străine consacrate pe piața externă şi care au investit în regiune sunt: Soletron – domeniul echipamentelor electronice, Continental – industria cauciucurilor, Alcatel – telecomunicații, Procter & Gamble – industria chimică. Putem sublinia că foarte multe firme investitoare sunt din Italia, Germania, Austria, Iugoslavia, Ungaria, Franța, Siria şi Luxemburg.

Analizând distribuția pe județe a capitalului investit, la sfârşitul anului 1995, rezultă că județul Timiş ocupă primul loc în regiune şi locul 4 pe țară, cu 4,5% din totalul capitalului străin investit.

Sectorul întreprinderilor mici şi mijlocii (I.M.M.) a cunoscut, în perioada 1990-1997, o importantă dezvoltare în cadrul economiei regionale. Din totalul firmelor înmatriculate la Oficiul Registrului Comerțului, 95% (în județul Timiş)

reprezintă sectorul I.M.M. În primii ani după 1990, datorită capitalului mic disponibil, s-au înfiinţat un număr mare de firme private, dar cu putere economică redusă.

În Regiunea 5 Vest se constată o creştere accentuată a I.M.M.-urilor (numeric), comparabilă cu situaţia înregistrată la nivel naţional, o creştere a aportului sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii la realizarea P.I.B.-ului (peste 40%).

Structura I.M.M.-urilor în funcţie de mărimea lor reflectă următoarea situaţie: întreprinderile mici deţin cea 90% din numărul total de I.M.M.-uri, iar structura pe domenii de activitate reflectă o mare eterogenitate, deoarece la înfiinţare majoritatea firmelor şi-au manifestat disponibilitatea de a realiza o varietate mare de activităţi. Cu toate acestea, putem spune că majoritatea I.M.M.-urilor au desfăşurat activităţi în Comerţ.

g. Analiza SWOT

Elaborarea unei perspective sau a unui scenariu cu privire la viitor implică analiza pertinentă a informaţiei, punerea în balanţă a căilor alternative pentru diferite regiuni, organizaţii, grupuri sau indivizi şi efectuarea, în final, a unei analize SWOT.

Fundamentarea perspectivelor de dezvoltare pleacă întotdeauna de la ipoteze şi premise cu privire la evoluţia viitoare a regiunii analizate şi care, împreună cu realizările perioadei trecute, sunt folosite la întocmirea unor strategii viabile.

Analiza SWOT realizată la nivelul Regiunii Vest porneşte de la faptul că în regiune există deja create structuri instituţionale diversificate, menite să susţină activităţile economice şi să asigure climatul favorabil unei dezvoltări viitoare corespunzătoare.

Concluziile analizei sunt sintetizate în tabelul 3.5.1:

Tabelul 3.5.1

Sinteza concluziilor analizei SWOT efectuată cu privire la Regiunea 5 Vest

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
1. Cadrul geografic	- poziţie deosebit de favorabilă, la intersecţia unor importante drumuri occidentale, - varietatea formelor de relief; floră şi faună diversificată.		- aşezarea regiunii lângă graniţa cu Iugoslavia şi Ungaria, fapt ce ar putea duce la declararea regiunii drept zonă de cooperare transfrontalieră (Trans-Border-Cooperation), în acest caz beneficiind de programe de susţinere şi dezvoltare ale Uniunii Europene.	- embargoul pe Dunăre a determinat renunţarea la unele activităţi economice.

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
2. Resurse naturale	- importante resurse ale solului şi subsolului (minereuri feroase şi neferoase, cărbuni, petrol, gaze naturale, păduri, păşuni şi livezi, ape minerale şi geotermale etc.).	•	- oportunităţi legate de mai buna valorificare a resurselor naturale de care dispune regiunea.	- subutilizare a potenţialului natural existent în regiune.
3. Factorii socio-demografici	- un nivel general bun de educaţie şi civilizaţie; - grad de urbanizare ridicat; - mortalitatea infantilă la nivelul regiunii este situată sub media naţională.	- fenomene demografice negative în mediul rural.	- diversitate mare a structurii etnice a populaţiei; - ponderea populaţiei rurale cu mult sub media naţională.	
4. Forţa de muncă	- populaţie activă peste rhedia naţională; - populaţie cu înalt grad de calificare în zonele urbane.	- emigrarea forţei de muncă cu înaltă calificare spre Occident; - subutilizarea forţei de muncă superior calificate; - şomaj ridicat; - lipsa programelor de acompaniere socială pentru şomerii din restructurare; - pondere ridicată a populaţiei ocupate în sectorul primar şi relativ scăzută în sectorul serviciilor; - lipsa centrelor de orientare profesională.	- oportunităţi oferite de legislaţia în vigoare; - înfiinţarea Agenţiei naţionale de ocupare şi formare profesională; - Legea nr. 20 si HG. nr. 525 ' privind zonele defavorizate; - modificarea mentalităţii persoanelor disponibilizate, în sensul unei atitudini active pe piaţa muncii, de căutare a unui loc de muncă şi de reconversie profesională.	
5. Infrastructura	- mai multe axe majore de comunicare; - densitate ridicată a drumurilor; - existenţa a patru aeroporturi.			
6. Dezvoltarea industriei	- existenţa unor zone cu activităţi meşteşugăreşti tradiţionale;	- neadaptarea producţiei industriale la cerinţele pieţei; - calitatea scăzută	- Utilizarea eficientă a resurselor din regiune ar duce la apariţia de noi u-nităţi economice;	- lipsa unor programe specifice reconver-siei

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
	- existența unor sectoare industriale diversificate; - existența unor importante centre industriale; - zonele defavorizate beneficiază de legislație corespunzătoare care să promoveze dezvoltarea lor viitoare; - număr mare de întreprinzători particulari; - număr mare de 1. MM. -uri; - ramuri industriale diversificate şi existenta infrastructurii.	a produselor; - lipsa de reprezentare în unele zone a sectorului terțiar; - dependența unor zone de sectoare industriale în declin; - numeroase zone monoindustriale; - tehnologii neperformante în marea majoritate a sectoarelor industriale; - existența de unități bazate pe utilizarea de resurse din afara regiunii; - lipsa bunurilor de înaltă tehnologie.	- retehnologizarea şi modernizarea infrastructurii societăților existente duce la un cadru economic atractiv; - înființarea şi dezvoltarea unor centre de afaceri şi de transfer tehnologic; - înființarea unor reprezentanțe regionale de promovare a activității industriale interne şi internaționale.	sociale; - inexistența unor politici macroeconomice adecvate care să valorifice potențialul regiunii.

h. Previziuni de dezvoltare a Regiunii 5 Vest

Situația de criză prelungită prin care trece România şi, implicit, Regiunea 5 Vest impune luarea unor măsuri imediate de redresare economică şi protecție socială, corelate cu acțiuni de conservare şi ecologizare a mediului. Astfel, obiectivul general al strategiei de dezvoltare regională a fost definit ca fiind creşterea calității vieții prin dezvoltarea economico-socială a regiunii şi ameliorarea condițiilor de mediu.

Pentru realizarea obiectivului general au fost stabilite următoarele obiective strategice ale dezvoltării regionale:

- dezvoltarea sectorului privat (activități productive, comerț şi servicii);
- valorificarea potențialului turistic al regiunii;
- crearea unui cadru favorabil dezvoltării spațiului rural;
- creşterea eficienței utilizării resurselor umane;
- îmbunătățirea calității mediului;
- îmbunătățirea infrastructurii de susținere a dezvoltării economice şi sociale.

Sectorul privat trebuie să devină motorul dezvoltării economice a regiunii şi, de aceea, în cadrul strategiei de dezvoltare i se acordă o importanță deosebită. De asemenea, sectorul privat se doreşte a fi o alternativă pentru ocuparea forței de muncă, astfel încât restructurarea industriilor grele şi extractive să nu mai reprezinte o amenințare din punctul de vedere al şomajului. În cadrul acestui obiectiv strategic, se acordă o atenție deosebită dezvoltării întreprinderilor mici şi mijlocii şi atragerii de investiții private în regiune.

După cum a rezultat din profilul regional şi din rezultatele analizei SWOT, regiunea dispune de un potențial turistic ridicat şi diversificat, existând premisele dezvoltării acestei activități economice. În cadrul strategiei sunt stabilite o serie de măsuri concrete pentru valorificarea acestui potențial, prin modernizarea infrastructurii aferente, creşterea calității serviciilor oferite şi dezvoltarea şi promovarea tuturor formelor de turism. Pe viitor se doreşte ca turismul să-şi aducă o contribuție mult mai mare la P.I.B.-ul regional.

Spațiul rural din regiune este, în cea mai mare parte, puțin dezvoltat şi se confruntă cu probleme economice şi sociale diverse.

Strategia de dezvoltare a regiunii preconizează realizarea de investiții pentru creşterea calității vieții în mediul rural şi dezvoltarea de activități economice bazate pe tradițiile locale, ca alternativă a activităților agricole. În paralel, se urmăreşte îmbunătățirea valorii economice a agriculturii prin valorificarea la un grad superior a potențialului agricol al regiunii.

Resursele umane constituie unul din principalele puncte tari ale regiunii. Dispunând de un centru universitar cu tradiție în Timişoara şi de instituții de studii superioare în toate județele, de un învățământ liceal bine dezvoltat, regiunea beneficiază de un potențial uman calificat şi înalt calificat, apt să se adapteze în timp la noile cerințe ale pieței. Astfel, strategia de dezvoltare prevede măsuri pentru o mai bună ocupare a forței de muncă, prin crearea de noi locuri de muncă şi intensificarea activităților de calificare, recalificare şi reorientare a forței de muncă.

Nu în ultimul rând, o atenție deosebită se acordă acțiunilor privind îmbunătățirea calității mediului. Se urmăreşte reducerea poluării din zonele afectate, prevenirea şi stoparea degradării mediului, educarea populației privind protecția mediului.

Prin corelarea şi implementarea acțiunilor prevăzute în cele cinci obiective strategice, se va realiza un cadru favorabil dezvoltării unei economii de piață competitive, se vor reduce costurile sociale ale reformei şi va creşte nivelul de trai şi calitatea vieții în regiune.

Pentru realizarea obiectivelor strategice şi, implicit, a obiectivului general, este necesară definirea de măsuri cadru pentru viitoarele programe şi proiecte. Aceste măsuri sunt pre zentate în continuare, grupate pe fiecare obiectiv strategic în parte.

1. Dezvoltarea sectorului privat:

- accelerarea privatizării societăților comerciale cu capital majoritar de stat;
- stimularea înființării de noi I.M.M.-uri productive;
- dezvoltarea serviciilor de consultanță;
- stimularea transferului de tehnologie şi know-how;
- dezvoltarea activităților de marketing;

- înființarea unor centre de afaceri în principalele zone urbane ale regiunii;
- înființarea unei burse de mărfuri regionale;
- realizarea unui parc tehnologic;
- promovarea schimburilor comerciale prin intermediul târgurilor şi expozițiilor.

Prin aplicarea acestor măsuri se urmăreşte sprijinirea activității firmelor private pentru a putea depăşi problemele cu care se confruntă în perioada actuală. Serviciile de care vor beneficia întreprinzătorii privați le vor permite să-şi mărească competitivitatea, să fie mai bine informați despre condițiile pieței, să identifice noi oportunități de afaceri şi să le faciliteze transferul de tehnologie şi know-how.

2. Sprijinirea directă a IMM-urilor:

- dezvoltarea capacităților productive pentru I.M.M.-uri;
- crearea unui sistem stimulativ de creditare a I.M.M.-urilor;
- determinarea societăților comerciale cu capital majoritar de.stat să-şi vândă activele nefolosite (clădiri, echipamente etc.);
- crearea unor centre locale pentru efectuarea centralizată a tuturor formalităților privind înființarea şi schimbarea statutului I.M.M.-urilor;
- anunțarea zilnică în mass-media locală a noilor oportunități de afaceri;
- inițierea unor concursuri cu premii, la nivel regional, pentru cele mai competitive I.M.M.-uri din regiune;
- facilitarea accesului I.M.M.-urilor la infrastructuri specializate locale (telex, fax, e-mail etc.);
- afectarea unor spații aflate la dispoziția administrației locale pentru I.M.M.-uri nou înființate sau aflate în expansiune.

3. Promovarea regiunii:

- inițierea de campanii promoționale pentru atragerea de investiții în regiune;
- dezvoltarea relațiilor de cooperare cu alte A.D.R.-uri şi alte organisme şi instituții interne şi internaționale.

4. Valorificarea potențialului turistic al regiunii:

a) îmbunătățirea calității serviciilor turistice prin:

- conservarea patrimoniului cultural-istoric al regiunii;
- refacerea marcajelor traseelor montane;
- delimitarea şi promovarea de noi circuite turistice;
- refacerea infrastructurii edilitare în zonele cu potențial turistic;
- modernizarea infrastructurii fizice specifice din stațiunile montane;

- realizarea unui cadru de formare a personalului în domeniul turismului;
- crearea de utilități de agrement în stațiunile turistice.

b) Promovarea activităților de turism în regiune:

- includerea stațiunii Băile Herculane în circuitul turistic internațional;
- realizarea de campanii de promovare a turismului în regiune;
- revigorarea stațiunilor balneare şi de tratament;
- stimularea investițiilor private în turism prin acordarea de stimulente fiscale care sunt în competența organelor administrației locale (acordarea de terenuri pentru construirea de hoteluri, moteluri, campinguri, scutirea de unele taxe locale etc.);
- crearea unui cadru adecvat dezvoltării agroturismului şi turismului alternativ.

Regiunea are un potențial turistic foarte variat, dar insuficient cunoscut, mai ales peste hotare. O activitate de promovare bine susținută, dublată şi de realizarea celorlalte obiective din acest domeniu, poate atrage mulți turişti şi poate dezvolta economic multe zone care în această perioadă se află în dificultate.

5. Crearea unui cadru favorabil dezvoltării spațiului rural şi suburban:

a) Dezvoltarea infrastructurii ca suport al activității în spațiul rural, prin:

- începerea dezvoltării rețelelor de apă, gaz, canalizare şi telecomunicații în spațiul rural;
- începerea amenajării rețelelor de drumuri agricole;
- realizarea unei rețele de centre de colectare a produselor;
- modernizarea serviciului de cadastru;
- regenerarea solului şi a pădurilor;
- realizarea de îmbunătățiri funciare.

Crearea unui cadru favorabil dezvoltării mediului rural reprezintă un obiectiv de primă mărime în vederea dezvoltării economice a regiunii, a eliminării disparităților existente între diferite zone. Cea mai mare parte a infrastructurii este depăşită fizic şi moral. Intervenția care se doreşte a fi realizată din acest punct de vedere vizează extinderea şi modernizarea tuturor utilităților din infrastructură, ca bază de plecare pentru o viitoare redresare economică şi socială în mediul rural.

b) îmbunătățirea valorii economice a agriculturii, prin:

- înființarea de ferme pilot;
- facilitarea achiziției de utilaje agricole;
- inițierea unei campanii pentru extinderea exploatării în asociere a terenurilor agricole.

Datorită insuficienței fondurilor care ar putea fi accesate de producătorii agricoli, dar şi unei culturi depăşite în rândul populației rurale, exploatarea terenurilor agricole nu se realizează în cele mai bune condiții. Creşterea valorii economice a agriculturii poate fi realizată printr-o serie de programe care să vizeze atât promovarea unor noi sisteme de exploatare a terenurilor, cât şi facilitarea achiziției de utilaje agricole.

c) Crearea unui cadru favorabil pentru diversificarea activităților economice în mediul rural, prin:

- dezvoltarea activităților meşteşugăreşti şi de artizanat;
- sprijinirea I.M.M.-urilor productive, ca alternativă a activităților agricole.

În cadrul acestei măsuri se are în vedere crearea unei alternative economice activității în agricultură şi dezvoltarea acelor activități care sprijină sectorul agricol. Aceasta, pe de o parte, va stopa fenomenul migrării populației rurale spre centrele urbane, iar pe de altă parte, va îmbunătăți mediul economic şi social din spațiul rural.

d) Creşterea calității vieții în mediul rural, prin:

- stimularea dezvoltării sistemului sanitar;
- modernizarea şcolilor.

Datorită slabei dezvoltări a sistemului educațional şi sanitar din mediul rural, această măsură se impune ca necesară. Calitatea vieții în mediul rural este importantă pentru posibilitatea dezvoltării viitoare a acestei zone.

6. Creşterea eficienței utilizării resurselor umane, prin:

a) Crearea de noi locuri de muncă, prin:

- dezvoltarea industriei de soft pentru valorificarea cunoştințelor specialiştilor informaticieni;
- sprijinirea inițiativelor din domeniul cercetării aplicative şi a proiectării.

Potențialul uman disponibil pentru activitățile de realizare a programelor informatice şi de cercetare aplicativă este ridicat, însă el poate fi valorificat doar printr-o stimulare a acestor ramuri care momentan sunt prea puțin dezvoltate. Prin această măsură se urmăreşte stoparea emigrării forței de muncă cu înaltă calificare.

b) Calificarea, recalificarea şi reorientarea forței de muncă, prin:

- realizarea unei rețele informaționale privind piața muncii;
- aplicarea de măsuri active de combatere a şomajului;
- diversificarea învățământului corelat cu noile tendințe ale pieței;
- sprijinirea activităților de recalificare şi reconver-sie a forței de muncă.

Una dintre principalele probleme cu care se confruntă regiunea este rata ridicată a şomajului din zonele monoindus-triale şi miniere, ca urmare a restructurărilor care au loc. Prin aplicarea acestei măsuri se urmăreşte diminua-

rea efectelor sociale negative şi creşterea gradului de ocupare a forței de muncă disponibile.

7. Îmbunătățirea calității mediului, prin:

a) Sprijinirea activităților ecologice, prin:

- stimularea industriei de reciclare a materialelor refolosibile şi a deşeurilor;
- modernizarea sistemului de colectare a deşeurilor;
- încurajarea şi sprijinirea firmelor care folosesc sisteme ecologice de producție;
- sprijinirea programelor de reducere a efectelor poluării din zonele afectate;
- modernizarea sistemelor de monitorizare a mediului.

Insuficiența unor sisteme de protecție a mediului duc la degradarea acestuia, ceea ce afectează desfăşurarea firească a vieții în regiune. Încurajarea şi sprijinirea activităților ecologice apare astfel ca o măsură firească pentru realizarea unui cadru adecvat desfăşurării vieții economice şi sociale.

b) Promovarea educației cetățenilor în spiritul protecției mediului, prin:

- inițierea unei campanii ample de sensibilizare şi conştientizare a opiniei publice privind problemele de mediu;
- sprijinirea activităților de educație activă privind protecția mediului.

Inexistența unei culturi ecologice bine conturate în rândul populației contribuie la degradarea continuă a mediului. Prin promovarea unei educații ecologice se urmăreşte implicarea populației în activități de protecție a mediului.

c) Ecologizarea zonelor cu potențial turistic, prin:

- sprijinirea activităților de curățare a zonelor cu potențial turistic.

8. Îmbunătățirea infrastructurii de susținere a dezvoltării economice şi sociale, prin:

- modernizarea rețelelor de apă, gaz, canalizare şi extinderea acestora în noi zone;
- extinderea rețelelor de telecomunicații.

În concluzie, putem spune că, ținând cont de cele precizate mai sus, Regiunea de dezvoltare 5 Vest deține şanse bune de dezvoltare armonioasă, în foarte multe sectoare economice. Astfel, există oportunități şi puncte tari menite să susțină aceste afirmații, în timp ce multe restricții pot fi înlăturate cu ajutorul Agenției de Dezvoltare Regională 5 Vest.

3.6. Regiunea 6 Nord-Vest

a. Cadrul geografic, relief, climă

Regiunea de dezvoltare 6 Nord-Vest este aşezată în nord-vestul României, fiind mărginită în partea de nord-est de Carpații Orientali, iar în partea de

sud-vest de Munții Apuseni. Este străbătută în nord-vest de râul Someş, iar în vest de cele trei Crişuri. Regiunea de dezvoltare Nord-Vest include 6 județe – Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureş, Satu-Mare, Sălaj.

Are o suprafață de 34 159 km^2, reprezentând 14,32% din suprafața țării. Se învecinează la nord cu Ucraina, formând cea mai lungă graniță naturală de-a lungul râului Tisa, în vest cu Ungaria, în sud se învecinează cu Regiunea de dezvoltare Centru şi Regiunea de dezvoltare Vest, iar în est cu Regiunea de dezvoltare Nord-Est. Poziția geografică a regiunii este favorabilă, aceasta situându-se la intersecția unor importante drumuri europene pe axe de comunicație E- V şi N-S, respectiv E60.DN1.DE 81.

Unitățile administrativ-teritoriale ale regiunii sunt: 6 județe, 35 de oraşe din care 10 municipii, 386 de comune. Numărul aşezărilor umane este de 1 908.

Regiunea se caracterizează printr-o varietate de forme de relief, cadrul natural prezentându-se sub forma unui amfiteatru ce coboară dinspre est spre vest. Unitatea montană din partea de nord-est a regiunii se continuă înspre sud şi vest cu un alt areal montan, include munții Apuseni, desfăşurați la contactul dintre județele Cluj, Bihor şi Sălaj.

Arealul geografic corespunzător câmpiilor cuprinde Câmpia de Vest ce aparține județelor Bihor şi Satu-Mare. Partea centrală a regiunii o constituie zona deluroasă suprapusă Podişului Someşean şi Câmpiei Transilvaniei, străbătută de râul Someş.

Datorită poziției geografice, clima exprimă etajarea reliefului, regiunea beneficiind de un climat temperat continental cu veri călduroase, ierni friguroase, precipitații bogate, cu mici diferențe între zonele de munte, cele de câmpie şi deluroase.

Caracterul predominant deluros-muntos al reliefului în partea de nord a regiunii a favorizat o vegetație etajată şi foarte diversă. În zonele depresionare, de-a lungul cursurilor de apă şi pe terasele din nord-vestul şi sud-estul regiunii se află terenurile agricole ce reprezintă 60,75% din suprafața regiunii. Apoi, în zona deluroasă, se află stejărişurile, urmându-le, pe măsura creşterii altitudinii, pădurile de fag şi cele de conifere (brad, molid). Păşunile montane ocupă ultimul etaj de vegetație.

b. Resurse naturale

Variatele bogății naturale din regiune au constituit o premisă importantă a dezvoltării economice. Datorită diversității reliefului şi formațiunilor geologice, **subsolul** regiunii cuprinde o gamă largă de resurse naturale. Astfel, putem aminti aici minereuri feroase şi neferoase, materiale de construcție etc. Pe baza acestora s-au dezvoltat în trecut industria minieră, a materialelor de construcții şi o artă specifică locului în prelucrarea lemnului, a argilei şi metalelor. Ulterior s-a dezvoltat industria construcțiilor de maşini,

industria lemnului, industria uşoară, industria chimică, industria porțelanului şi hârtiei.

Ținând seama că 30,59% din suprafața regiunii este acoperită cu păduri, o resursă însemnată o constituie lemnul de fag, molid şi brad din regiunile montane şi lemnul de gorun şi stejar întâlnit în pădurile mici din zonele de podiş şi de deal. Volumul de masă lemnoasă care se exploatează plasează regiunea pe locul 3 în ierarhia regiunilor în ce priveşte producția. Întinsele suprafețe de păşuni şi fânețe favorizează creşterea animalelor domestice. Sunt de menționat şi resursele energetice ale Someşului, Arieşului şi Crişului.

Rețeaua hidrologică a regiunii este dominată de bazinele hidrografice ale râurilor Someş, Crişuri, Crasna, Barcău, Turu şi Tisa.

Configurația reliefului imprimă rețelei hidrografice caracter radial pe versanții muntoşi şi o scurgere subsecventă în perimetrul depresionar; Someşul tranzitează patru județe, fiind cel mai lung râu din regiune.

c. Factori socio-demografici

Pe teritoriul Regiunii Nord-Vest trăiesc 2 854,1 mii de locuitori (1999), reprezentând 12,69% din populația țării, densitatea medie a populației fiind de 83,6 locuitori/km^2, față de 94,3 locuitori/km^2, cât este densitatea medie a populației la nivel național.

Densitatea medie a populației variază în limite foarte largi în cadrul regiunii: astfel, județul Cluj are o densitate medie de 108,5 locuitori/km^2, depăşind cu mult județul Bistrița-Năsăud, care are o densitate de 61 locuitori/km^2 sau județul Sălaj, cu 67,1 locuitori/km^2. Populația județului se plasează în proporție de 52,7% în mediul urban şi de 47,3% în mediul rural, față de media națională de 55% populație urbană, respectiv 45% populație rurală.

Se poate constata.că majoritatea populației este concentrată în zone urbane şi pe culoare de relief, cum este Culoarul Someşului (485,49 loc/km^2) sau Culoarul Arieşului (cu o pondere însemnată datorită concentrării urbane din Turda şi Câm pia Turzii). Având în vedere situația mediului rural din regiune, se constată concentrarea populației în Culoarul Someşului, unde mărimea medie a comunelor este net superioară celor din celelalte zone.

În zona montană din regiune, numărul comunelor este jumătate din numărul comunelor din Culoarul Someşului. Densitatea aşezărilor rurale este de 5,2 sate/100 km^2 față de 5,4 sate/100 km^2 media pe țară. Mărimea medie a unui sat este de 570,8 locuitori.

Sporul natural în regiune, în anul 1997, a fost negativ (-5 923 de persoane), având valori pozitive doar în județele Bistrița-Năsăud şi Maramureş (2,6, respectiv 1,1), iar cele mai scăzute valori s-au înregistrat în județele Bihor şi Cluj (-4,1, respectiv -3,8), față de sporul natural negativ înregistrat la nivelul regiunii de-2,1/1 000 de locuitori şi față de nivelul țării de-1,9/1 000 de locuitori.

Mortalitatea medie a regiunii a fost de 9,7/1 000 de locuitori în mediul urban şi de 16,3/1 000 de locuitori în mediul rural. Mortalitatea populației rurale este în continuare deosebit de ridicată, datorită accesului dificil la asistență medicală, nivelului scăzut al educației sanitare şi gradului avansat de îmbătrânire demografică (aproape 70% din decesele din mediul rural s-au înregistrat la persoanele de 65 de ani şi peste).

d. Forța de muncă

Schimbările structurale din economie şi-au pus amprenta asupra principalelor caracteristici ale pieței forței de muncă. Astfel, numărul şi structura forței de muncă au fost influențate de continuarea procesului de privatizare, aplicarea programelor de restructurare şi lichidarea unităților nerentabile, determinând deteriorarea forței de muncă şi o explozie a şomajului.

La sfârşitul anului 1997, populația ocupată pe regiune a fost de 1 173,9 mii de persoane, ceea ce reprezintă 13,6% din populația ocupată a țării. Din total, 670 296 de persoane (57,1%) erau bărbați şi 503 604 femei (49,3%). Populația ocupată reprezintă 41% din totalul populației regiunii. Pe activități ale economiei naționale, structura populației ocupate în Regiunea Nord-Vest era (tabelul 3.6.1):

Tabelul 3.6.1

Structura populației ocupate în Regiunea Nord-Vest în anul 1997 (%)

	Agricultura şi silvicultura	**Industria**	**Industria extractivă**	**Industria prelucrătoare**	**Energie electrică, gaz, termică**	**Construcții**	**Alte ramuri**
România	37,5	27,1	2,03	23	2,1	4,9	3,37
Regiunea Nord-Vest	43,05	26,61	1,98	22,77	1,84	3,73	0,34

Sursa: Date de la Agenția de Dezvoltare Nord-Vest.

Structura populației după participarea la activitatea economică indică 50,8% populație ocupată, 46,9% persoane inactive şi 2,3% şomeri. Observăm că populația ocupată în agricultură este cu 5,2% peste media națională, în timp ce populația ocupată în industrie este apropiată mediei naționale. De asemenea, populația ocupată în industria prelucrătoare se apropie de media pe țară.

Pe județe, ponderea; cea mai mare a populației ocupate o deține județul Cluj (43,8%). Tendința ultimilor ani este de reducere a numărului de persoane active în favoarea celor inactive. Ponderea persoanelor inactive este, la nivelul regiunii, de 46,9%, față de 47,8%, cât este media pe țară. Creşterea populației inactive se datorează îmbătrânirii populației şi sporului natural negativ din ultimii ani. O altă tendință este creşterea numărului de persoane active în sectorul

privat. Rata şomajului pe total regiune era, în anul 1999, de 10,1%, în timp ce media pe țară era de 11,3%.

e. Infrastructura

Prin poziția pe care o are, la intersecția unor axe de comunicații nord-sud şi est-vest, Regiunea de dezvoltare 6 Nord- Vest dispune de o rețea de drumuri publice bine reprezentată. Regiunea este traversată de patru drumuri europene.

Drumurile europene şi naționale modernizate au o mare importanță pentru dezvoltarea activității productive şi a serviciilor, calitatea bună a acestora facilitând accesul spre piețe de desfacere.

Repartiția drumurilor pe întreaga suprafață a regiunii este determinată de formele de relief, densitatea maximă întâlnin-du-se în zonele de culoare, iar cea minimă în zonele montane. Densitatea medie pe regiune este de 31,7 km/100 km^2, superioară celei pe țară, de 30,7 km/100 km^2. Rețeaua de drumuri a regiunii este de 10 820 km, din care 2 552 km sunt modernizate (14,78% din total). Din această rețea regională, drumurile naționale reprezintă 12% din totalul drumurilor naționale, iar drumurile județene reprezintă 15% din total.

Densitatea căilor ferate (62,8 km de cale ferată la 1 000 km^2) din regiune este superioară mediei pe țară (47,7 km la 1 000 km^2). Din totalul de cale ferată de 1 796 km, doar 166 km de cale ferată este electrificată, reprezentând sub 10% din total pe regiune. Densitatea căilor ferate este de 52,6 km/1 000 km^2 de teritoriu, fiind mai mare decât media pe țară, de 47,7 km/1 000 km^2 de teritoriu.

Regiunea dispune de 4 aeroporturi mari, cursele interne făcând legătura între Cluj-Napoca, Oradea, Satu Mare,. Baia Mare şi capitala țării, Bucureşti, precum şi curse internaționale: New-York, Budapesta, Bologna.

Rețeaua de distribuție a apei este repartizată în 711 localități, din care 35 de oraşe şi municipii, reprezentând 25,36% din întreaga rețea de distribuție a apei potabile.

Din punctul.de vedere al rețelei de distribuție a energiei electrice, zona Munților Apuseni este cea mai deficitară zonă.

Rețeaua de canalizare este extinsă la 107 localități, din care 35 de oraşe şi municipii, şi reprezintă 17,28% din întreaga rețea de canalizare a țării. În rețeaua de canalizare sunt incluse toate oraşele regiunii.

Rețeaua de distribuție a gazelor naturale este extinsă la 138 de localități, ceea ce reprezintă 15,99% din totalul localităților.

f. Dezvoltarea industrială

Dezvoltarea activităților industriale în regiune a fost determinată, în principal, de varietatea resurselor naturale, de aşezarea geografică şi de tradiția existentă.

În 1995, Regiunea 6 Nord-Vest a contribuit la formarea P.I.B.-ului/loc. cu suma de 8 595,7 miliarde de lei prețuri curente (respectiv 11,91% din total P.I.B. pe țară).

Valoarea P.I.B.-ului pe regiune, în anul 1999, a fost de 3 563 dolari/locuitor, ceea ce o clasa pe penultimul loc, cu mult sub media pe țară (3 964 dolari/locuitor). Cea mai importantă contribuție la formarea acestui indicator a avut-o industria (30,78%), urmată de agricultură (22,46%), comerț (9,2%), construcții (4,9%), restul revenind celorlalte sectoare de activitate.

Astfel, ca pondere în economia regiunii,, industria se remarcă drept principală-activitate economică, fiind urmată de agricultură şi de servicii.

La nivelul regiunii, potențialul economic este concentrat într-un număr mic de agenți economici. În structură, societățile pe acțiuni reprezintă 3,2% ca număr din total şi ca pondere în total patrimoniu cea 77% la nivelul fiecărui județ. Acestea sunt urmate de regiile autonome care, ca pondere în potențialul economic, dețin 0,17%, iar ca patrimoniu 9,7%. Societățile cu răspundere limitată dețin o pondere de 90,03% în numărul total de societăți la nivelul regiunii, iar din punct de vedere al patrimoniului o pondere de 12,73%.

Referitor la sectorul privat, acesta a contribuit, în anul 1996, cu 52% la realizarea P.I.B.-ului regional comparativ cu a-nul 1991, când sectorul privat contribuia cu cea 24% la P.I.B. Sectorul privat este susținut, în principal, de industrie (60%) şi de servicii. De asemenea, cea mai mare participare la realizarea V.A.B., în anul 1991, o aveau gospodăriile populației (71,7%), situație care s-a schimbat în anul 1996 în favoarea societăților comerciale, care au avut o participare de 57,7% din V.A.B.

În ceea ce priveşte numărul I.M.M.-urilor înregistrate, județele Cluj şi Bihor ocupă primele locuri pe țară, în timp ce ultimul loc este deținut de județul Sălaj, cu 1 622 de societăți comerciale active. Resursele de materii prime (în special minereuri metalifere şi minereuri nemetalifere) sunt concentrate în județele Maramureş şi Cluj.

Aşa cum s-a mai subliniat, profilul industrial al regiunii este dat de industria de prelucrare a metalelor, industria chimică, a materialelor de construcții, a lemnului, extractivă, textilă, construcții de maşini şi alimentară.

Totalul unităților industriale din regiune, în 1997,, era de 8 248, din care 4% unități cu peste 250 de angajați. În acest total, ponderea cea mai mare o deține industria prelucrătoare, cu 73,7% (după contribuția la P.I.B.), urmată de construcții (18%), industria extractivă şi energetică. În unele județe, industria prelucrătoare ajunge la o pondere de peste 90% (Cluj cu 94,6% în 1997) din totalul industriei.

Rata de participare a locuitorilor la activitățile economice este de 230 de salariați la 1 000 de locuitori, aceasta reflectând capacitatea zonei de a folosi forța de muncă. Media pe țară este de 248,2 salariați la 1 000 de locuitori.

Având în vedere structura sectorului industrial din regiune, putem afirma că aici sunt prezente aproape toate ramurile industriale.

Totalul unităților industriale active din Regiunea 6 Nord-Vest era, în anul 1997, de 6 593, din care unitățile mari cu peste 250 de salariați reprezentau 3,9%.

În ultimii ani, s-a remarcat în regiune creşterea importanței sectorului privat în industrie, atât în privatizarea unor societăți comerciale cu capital de stat, cât şi la înființarea de firme private cu capital autohton'sau străin.

Unitățile industriale sunt amplasate, în general, în localități urbane, antrenând aproape întreaga activitate economică a oraşelor respective şi conferindu-le, pe această bază, caracteristici monofuncționale.

De asemenea, trebuie ținut cont de existența unor discrepanțe mari în dezvoltarea economică a celor şase județe com ponente: județele din sudul şi vestul regiunii (Cluj, Bihor, Satu Mare) sunt industrializate şi mai dezvoltate economic, în timp ce județeje Maramureş şi Bistrița-Năsăud sunt mai puțin dezvoltate.

În regiune există zone miniere care au devenit, după 1990, nerentabile şi care, prin închidere, au condus la apariția unui mare număr de şomeri, cu implicații sociale deosebit de grave.

Pentru a rezolva o parte din aceste probleme, s-au creat anumite facilități pentru zonele care au fost declarate zone defavorizate.

În cadrul Regiunii 6 Nord-Vest, zonele declarate defavorizate sunt:

- zona Ştei-Nucet;
- zona Borod-Şuncuiuş-Dobreşti-Vadu Crişului;
- zona Popeşti-Derna-Aleşd;
- zona Ip;
- zona Hida-Surduc-Jibou-Bălan;
- zona Sărmăşag-Chiejd-Bobota;
- zona Baia-Mare;
- zona Borşa-Vişeu;
- zona Rodna.

g. Analiza SWOT

Având în vedere că obiectivul de bază al oricărei analize SWOT este cel de a evalua o situație existentă la un anumit moment, accentuând oportunitățile şi restricțiile unei dezvoltări viitoare, putem spune că analiza SWOT a Regiunii 6 Nord-Vest se prezintă ca în tabelul 3.6.2.

Tabelul 3.6.2

Sinteza concluziilor analizei SWOT efectuată cu privire la Regiunea 6 Nord-Vest

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
1. Cadrul geografic	- aşezare geografică favorabilă		- poziția sa lângă frontiera cu Ungaria şi Ucraina.	- lipsa unor programe de dezvoltare trans-frontalieră.
2. Resurse natura-	- calitatea factorilor de mediu bună;	- inexistența unei rețele de tratare şi	- gospodărirea eficientă a cadrului natu-	- lipsa arterelor ocolitoare în unele cen-

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
le	- arii naturale protejate foarte diversificate; - existenţa unei flore şi faune diversificate; - varietatea cadrului natural.	epurare a apei; - lipsa unor instalaţii şi sisteme de prevenire a poluării şi calamităţilor naturale; - lipsa tehnologiilor de reciclare a deşeurilor; - structuri instituţionale ineficiente de protejare a mediului; - lipsa spaţiilor amenajate pentru gunoaie menajere; - zone cu risc de inundaţii sau alunecări de teren.	ral (sol, subsol) ar duce la protejarea mediului; - legislaţie: adoptarea şi implementarea legislaţiei privind zonele protejate; - aderarea României la unele convenţii internaţionale în domeniu.	tre urbane; - despăduriri ilegale sau abuzive; - structuri ineficiente de administrare a ariilor naturale protejate duc la degradarea mediului.
3. Factori socio-demografici	- mare centru universitar; - un nivel general bun de educaţie şi civilizaţie; - grad de alfabetizare superior; - grad bun de cuprindere în învăţământ.	- fenomene demografice negative în mediul rural; - scăderea natalităţii; - îmbătrânirea populaţiei.	- diversitate mare a structurii etnice a populaţiei; - înfiinţarea Agenţiei naţionale de ocupare şi formare profesională; - Legea asigurărilor de sănătate nr. 145/1997; - Legea nr. 20, HG. nr. 525 privind zonele defavorizate; - modificarea mentalităţii persoanelor disponibilizate, în sensul unei atitudini active pe piaţa muncii, de căutare a unui loc de muncă şi de reconversie profesională.	- lipsa de intervenţie în deprecierea stării de sănătate şi a condiţiilor de trai duce la scăderea duratei de viaţă; - fiscalitate ridicată care determină creşterea ponderii muncii ia negru, cu efecte negative asupra pieţei muncii; - dificultatea colectării contribuţiei la fondul de asigurări sociale de la marii res-tanţieri ai economiei naţionale periclitează politica şi programele de dezvoltare a resurselor umane.
4. Forţa de muncă	- populaţie activă peste media naţională; - populaţie cu înalt grad de calificare în zonele urbane.	- emigrarea forţei de muncă cu înaltă calificare; - subutilizarea forţei de muncă calificată superior; - lipsa programelor de acompaniere socială pentru şomerii din restructurare; - ponderea ridicată a populaţiei ocupate în sectorul primar şi		- lipsa unor programe specifice reconversiei sociale; - inexistenţa u-nor politici macroeconomice adecvate care să valorifice potenţialul regiunii.

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
		relativ scăzută în sectorul serviciilor; - reducerea dramatică a personalului din domeniul ştiinţă şi deservire ştiinţifică; - lipsa centrelor de o-rientare profesională.		
5. Infrastructură	- densitate ridicată a drumurilor; - două axe majore de comunicaţie; - existenţa a patru aeroporturi; - ponderea mare a clădirilor durabile; - acoperirea teritorială bună a reţelei de distribuţie cu energie electrică; - existenţa magistralelor de transport de gaz metan; - existenţa unui Program de modernizare a reţelei de comunicaţie Cluj Napoca-Zalău-Satu Mare.	- viteza şi capacitatea redusă de transport a reţelei existente de comunicaţie; - lipsa unui transport public de calitate interurban; - ponderea scăzută a drumurilor judeţene şi comunale modernizate; - deficit al reţelei de alimentare cu apă potabilă; - număr scăzut al localităţilor cu reţele tehnico-edilitare; - serviciile din transporturile aeriene sunt slabe, lipsind dotările specifice de conducere spre aterizare în condiţii speciale.	- existenţa graniţelor spre vest presupune unele programe transfrontaliere; - existenţa unor programe de dezvoltare a infrastructurii; - Legea nr. 60/1998 privind transportul internaţional combinat; -.Legea nr. 118/1996 privind constituirea şi utilizarea Fondului special al drumurilor publice.	- managementul deficitar al resurselor de apă duce la scăderea calităţii vieţii; - lipsa unei intervenţii prompte în ceea ce priveşte echiparea tehnico-edilita-ră duce la depopularea spaţiului rural.
6. Dezvoltarea industriei	- ramuri industriale diversificate şi existenţa unei infrastructuri corespunzătoare a industriei; - ponderea mare a sectorului privat în agricultură; - existenţa unor societăţi mari, cu capital mixt şi cu potenţial economic mare.	- neadaptarea producţiei industriale la cerinţele pieţei; - calitatea scăzută a produselor; - reprezentarea slabă, în unele zone, a sectorului terţiar; - dependenţa unor zone de sectoare industriale în declin; - existenţa a numeroase zone monoindustriale; - tehnologii neperformante în marea majoritate a sectoarelor industriale;	- utilizarea eficientă a resurselor din regiune ar duce la apariţia de noi unităţi economice; - retehnologizarea şi modernizarea infrastructurii societăţilor existente duce la un cadru economic atractiv; - realizarea şi dezvoltarea unor centre de afaceri şi de transfer tehnologic; - constituirea unor reprezentanţe regionale de promovare a activităţii industriale	

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
		- existența de unități bazate pe utilizarea de resurse din afara regiunii; - nivelul scăzut de cooperare între învățământul universitar, cercetare şi industrie.	interne şi internaționale; - crearea unor centre expoziționale; - realizarea unor parcuri industriale si agricole.	

h. Perspective de dezvoltare a Regiunii 6 Nord-Vest

Pornind de la noul concept de dezvoltare regională care vizează în fapt o concentrare strategică a activităților de dezvoltare pornind de la rezultatele analizei unei situații economice şi sociale date, putem spune că dezvoltarea economică viitoare a Regiunii 6 Nord-Vest trebuie să fie fundamentată, în principal, pe următoarele elemente:

- poziția geografică avantajoasă;
- diversitatea resurselor naturale existente;
- potențialul bun de comunicații (rutiere şi cale ferate);
- rezerve importante de forță de muncă de înaltă calificare;
- centre puternice de şcolarizare (Cluj) şi de cercetare ştiințifică.

Cu ajutorul analizei SWOT efectuate anterior s-a reuşit trecerea în revistă a punctelor tari, s-au conturat câteva dintre potențialele perspective de dezvoltare..

Direcționarea acestor acțiuni de dezvoltare are în vedere obținerea unor rezultate socio-economice care să corespundă potențialului existent la nivelul regiunii."

Obiectivul de bază al viitoarei dezvoltări a Regiunii 6 Nord-Vest este cel stabilit prin Planul național de dezvoltare regională, şi anume consolidarea stabilității economice şi sociale, precum şi asigurarea condițiilor necesare creşterii economice durabile a regiunii în context european. Alături de obiectivul strategic de bază, au fost identificate şi alte obiective de dezvoltare ce vor fi susținute prin măsuri corespunzătoare:

1. Susținerea restructurării industriilor nerentabile:

- susținerea de soluții alternative în procesul de re-conversie şi restructurare din cadrul regiunii;
- sprijinirea centrelor de consultanță, îndrumare, au-dit pentru întreprinderi industriale şi agroindustriale.

2. Promovarea şi stimularea cooperării economice şi a transferului de tehnologie:

- dezvoltarea de sisteme de comunicare/informare la nivel intraregional între actorii economici, prin stimularea relațiilor verticale şi orizontale;

- dezvoltarea unor zone/centre de promovare a tehnologiilor noi şi know-how-ului în domeniul industriei şi agroindustriei.

3. Reabilitarea şi dezvoltarea infrastructurii fizice suport pentru industrii noi:

- sprijinirea activității de identificare şi asanare/recon-versie a siturilor părăsite;
- susținerea reconversiilor funcționale şi reconstrucției construcțiilor industriale şi agroindustriale dezafectate şi degradate.

4. Creşterea calității şi competitivității produselor şi serviciilor:

- susținerea creării de centre de excelență tehnologică în regiune;
- promovarea „imaginii-ofertă" a produselor în exterior pentru crearea de piețe de desfacere şi atragerea de capital.

5. Reabilitarea şi dezvoltarea infrastructurii fizice în spațiul rural:

- susținerea activităților de reabilitare, modernizare şi dezvoltare a infrastructurii de comunicație şi telecomunicație;
- susținerea activităților de modernizare a echipamentelor tehnice din cadrul gospodăriilor rurale izolate.

6. Crearea unui mediu favorabil pentru valorificarea optimă a resurselor locale:

- susținerea activității de valorificare a resurselor de ape termale şi balneare şi a potențialului natural şi etnografic din regiune;
- susținerea activității de dezvoltare a unor cicluri integrate de producție/prelucrare/distribuție/vânzare a produselor agricole;
- promovarea şi sprijinirea dezvoltării de microferme agricole;
- susținerea asociațiilor de producători pentru promovarea produselor specifice spațiului rural pe piețele externe.

7. Reabilitarea, protejarea şi conservarea calității factorilor de mediu:

- susținerea activității de management integrat al resurselor de apă;
- susținerea şi dezvoltarea rețelelor de servicii de asistență sanitară şi socială în spațiile defavorizate din mediul rural;
- promovarea şi susținerea unor sisteme de servicii de transport integrat, modern şi accesibil pentru comunitățile rurale din zone izolate şi pentru grupuri sociale defavorizate (copii, bătrâni, persoane cu handicap);
- sprijinirea activităților de prevenire a riscurilor şi dezastrelor naturale în zonele rurale izolate;
- promovarea şi susținerea activităților de educare-informare în domeniul protecției mediului şi de conştientizare a comunității rurale asupra riscurilor naturale şi antropice.

8. Stimularea spiritului antreprenorial şi a inițiativei locale în domeniul serviciilor:

- sprijinirea şi dezvoltarea de activități noi, care utilizează resurse de muncă la nivelul regiunii;
- susținerea şi dezvoltarea de sisteme şi servicii de informare şi consiliere pentru tinerii absolvenți cu inițiative de afaceri.

9. îmbunătățirea calității managementului întreprinderilor economice şi în administrația publică:

- promovarea sistemelor moderne de management în întreprinderi şi a sistemelor de formare continuă în domeniul conducerii şi organizării producției;
- susținerea programelor de perfecționare a mecanismelor de funcționare a administrațiilor locale.

10. Susținerea proceselor de calificare/recalificare şi orientare/reorientare a forței de muncă:

- susținerea agenților economici în procesul de restructurare/privatizare care urmăresc reconversia forței de muncă disponibilitate;
- promovarea şi dezvoltarea.de centre de formare a forței de muncă.

11. Stimularea implicării actorilor sociali în programe de acompaniere socială pentru şomeri şi categorii defavorizate:

- promovarea şi susținerea de programe de calificare/recalificare în meserii tradiționale şi în activități de construcții;
- susținerea integrării pe piața muncii a persoanelor tinere şi a celor din grupuri defavorizate.

12. Dezvoltarea infrastructurii de susținere a sectorului privat:

- dezvoltarea serviciului de consultanță şi marketing pentru sectorul privat;
- dezvoltarea sistemelor de certificare a calității produselor industriale şi agricole;
- stimularea activității de realizare şi promovare a unor produse de marcă.

13. Susținerea activității economice bazate pe resurse locale:

- susținerea activității de promovare a unor forme diversificate de turism;
- susținerea agenților economici care promovează pe piețele externe produse bazate pe valorificarea resurselor locale din regiune;
- sprijinirea programelor şi activităților de colectare, reciclare şi valorificare a deşeurilor industriale şi din construcții din regiune;
- sprijinirea activităților industriale bazate pe utilizarea de materiale refolosibile, nepoluante, care dezvoltă cicluri integrate de producție.

Tabelul 3.6.3

Tabel sintetic al principalilor indicatori la nivelul Regiunii Nord-Vest

Indicatori	Total regiune	Bihor	Bistrita-Năsăud	Cluj	Maramureş	Satu Mare	Sălaj	Pondere la nivel naţional (%)
Suprafaţa totală (km^2)	34159	7544	5355	6674	6304	4418	3814	14,32
Suprafaţa agricolă (ha)	2075355	499535	279 938	427593	311226	317519	239544	14,02
Suprafaţa pădurilor (ha)	10450201	194875	210 139	166746	289185	78 143	105932	15,62
Număr de municipii şi oraşe	35	9	4	6	8	4	4	13,35
Număr de comune	386	86	53	74	62	56	55	14,37
Număr de localităţi	1 908	456	249	434	246	234	289	13,72
Populaţie totală (nr. locuitori)	2861521	625596	326539	724355	533672	392054	259305	12,69
Populaţie urbană/rurală (%)	52,7 47,3	49,8 50,2	37,1 62,9	69,0 31,0	53,5 46,5	46,4 53,6	42,1 67,1	
Natalitate/ mortalitate (‰)	10,8 12,9	10,5 14,6	13,3 10,7	8,7 12,5	12,2 11,1	10,9 13,7	11,4 14,9	
Spor natural (%o)	-2,1	-4,1	2,6	-3,8	1,1	-2,8	-3,5	
Mortalitate infantilă (‰)	21,8	34,2	17,1	16,6	20,4	21,0	16,4	
Populaţia în vârstă de muncă	2 024 980	499602	215668	506766	365072	267294	170578	
Populaţia tânără/vârstnică (%)		27% 13%	31% 11%	25% 12%	30% 10%	29% 10%	28% 13%	
Salariaţi/ 1 000 de locuitori		140000	64000	208000	110000	80000	57000	
Populaţie ocupată (primar, secundar, terţiar)	1 173 900	258700	126600	317300	208200	135300	107800	
Grad de cuprindere în învăţământul superior (% din total populaţie, 1996) '		37,4	LD	54,9	4,9	LD	LD	
Salariaţi în cercetare-dezvoltare (nr. la 10 000 locuitori)		54,1	44,6	349,1	83,0	77,6	79,7	
Medici/1 000 de locuitori	2,01	1,7	1,2	3,9	1,3	1,09	1,1	
Studenţi/ 10 000 de locuitori		179	0,6	510	59	LD	LD	
Locuirea (locuinţe/1 000 locuitori)		362	302	361	328	339	372	
Reţeaua de drumuri (drumuri/100 km^2)		33,0	27,0	36,7	23,8	34,5	36,4	
Reţeaua de căi ferate (căi ferate/ 1 000 km^2)		62,8	68,2	38,8	36,6	65,9	45,5	
IDU 1996	0,739	0,799	0,743	0,861	0,764	0,753	0,756	
PIB /locuitor (1997)	3 981 dolari							

Notă: LD = lipsă date.

Sursa: CNS, Anuarul statistic al României; PNUD – Academia Română, Raportul naţional al dezvoltării umane 1998 etc.

3.7. Regiunea 7 Centru

a. Geografie, climă, demografie, urbanizare

Regiunea este formată din județele Alba, Braşov, Covasna, Harghita, Mureş şi Sibiu, este situată în interiorul marii curburi a Munților Carpați, pe cursurile superioare şi mijlocii ale Mureşului şi Oltului, se întinde pe o suprafață totală de 34 099,4 km^2 şi reprezintă 14,31% din suprafața țării.

În estul regiunii se înalță culmile Munților Giurgeului (1 445 m), Hăşmaşului (1 793 m) şi Ciucului (1 490 m), despărțiți de masivele vulcanice ale Gurghiului prin depresiunile Giurgeului şi Ciucului. Munții Harghita, Nemira, Vrancei, Buzăului, Bodoc şi Baraolt, aflați în zona de curbură a Carpatilor, coboară treptat, prin intermediul piemonturilor, spre şesurile cu forme do-moale ale depresiunilor Braşovului şi Baraoltului.

Pe latura sudică, pasul de culme Predeal separă masivele mai scunde Piatra Mare şi Ciucaş (1 700-1 950 m) de Munții Bucegi. Spre nordul Bucegilorse află coasta calcaroasă a Pietrei Craiului şi Munții Persani, care separă depresiunea Făgăraşului de cea a Braşovului. Lanțul muntos se continuă cu Munții Făgăraş, care, cu vârfurile lor de peste 2 500 m, sunt cei mai înalți din țară, despărțiți de pasul Turnu Roşu de pe Valea Oltului de Munții Cindrelului, Lotrului şi Şureanu, care au suprafețe plane uşor ondulate, cu altitudini maxime de peste 2 200 m. Zona depresionară de la poalele ramurii muntoase cuprinde depresiunile de contact ale Sibiului şi Secaşului, favorabile aşezărilor umane şi culturilor agricole.

În partea de vest a regiunii, Valea Mureşului delimitează o zonă mai înaltă, reprezentată de extremitatea estică a Munților Metaliferi, de culmile masivului Trascaului şi de versantii sudici ai Munților Bihariei, între care se intercalează câteva depresiuni muntoase, precum Zlatna, Abrud sau Câmpeni. Latura nordică cuprinde părți din câmpia înaltă a Transilvaniei şi culmile vulcanice ale Călimanului. Partea centrală a Regiunii 7 este ocupată de podişurile Târnavelor şi Transilvaniei.

Clima este temperat continentală, cu ierni reci şi chiar geroase în zonele montane, alternând cu veri călduroase în zonele de şes. În zonele depresionare de la curbura Carpatilor se înregistrează frecvente inversiuni termice, localitățile Mier-curea-Ciuc, Gheorghieni şi Joseni fiind cunoscute drept cele mai friguroase din țară.

Regiunea Centru este dominată de bazinele hidrografice ale râurilor Mureş şi Olt, care au izvoarele în aceeaşi zonă a Hăşmaşului Mare, dar parcurg trasee total diferite unul față de celălalt. Totodată, rocile carstice au permis formarea unor lacuri în zonele calcaroase (Ighiu) sau salifere (Ocna-Mureş, Ocna Sibiului, Sovata). Lacul Sf. Ana este situat în craterul vulcanic Puciosul, fiind unicul de sorginte vulcanică din țară. Lacul Roşu formează cel mai mare baraj natural existent în România, fiind totodată unicul care conservă pădurea aflată în adâncurile sale.

Populația din cadrul regiunii reprezintă 11,8% din populația țării, densitatea acesteia fiind cu peste 18% mai mică (78,02 locuitori/km^2) față de media națională (95,7 locuitori/km^2). Din totalul populației, 60,6% (1,61 milioane de persoane) trăieşte în mediul urban şi doar 1,05 milioane de persoane în cel rural. Din punctul de vedere al urbanizării, regiunea depăşeşte cu 5,6% media pe țară.

Din cele 50 de oraşe, doar Braşovul face parte din categoria oraşelor mari (317 772 de locuitori), toate celelalte fiind plasate în categoria oraşelor mici şi mijlocii. Densitatea oraşelor este de unu la 682 km^2. Mărimea medie a satului din Regiunea 7 este de 575 de locuitori, iar numărul de sate care sunt potențial polarizate de un oraş este de circa 38. Repartizarea relativ uniformă a oraşelor pe suprafața regiunii favorizează puterea lor de polarizare asupra localităților rurale. Densitatea satelor pe o suprafață de 1 000 km^2 diferă foarte mult în cadrul județelor din regiune, de la Alba, cu 105,4 sate/1 OOOkm^2, la Braşov cu 28 de sate/1 000 km^2 (media națională fiind de 55 de sate/1 000 km^2). Numărul mare de sate din județul Alba se datoreşte aşezărilor foarte mici din zona Munților Apuseni, unde câteva comune grupează mai mult de 30 de sate. Această situație creează probleme în asigurarea unei bune rețele infrastructurale, din punct de vedere calitativ şi cantitativ, în ceea ce priveşte transportul, energia sau comunicațiile.

La începutul anului 1998, din totalul populației regiunii, de peste 2,66 milioane de locuitori, forța de muncă reprezenta peste 60%, dintre persoanele din această categorie 50,9% fiind bărbați.

Vârsta medie a populației este cuprinsă între 32,2 ani în județul Harghita şi 35 de ani în județul Sibiu, iar speranța de viață în anii 1995-1997 se situa între 68,9 ani în județul Mureş şi 70,3 ani în județul Braşov. Analizând evoluția demografică în perioada cuprinsă între anii 1970-1999, se observă depopularea mediului rural în favoarea celui urban, situație datorată, în principal, creşterii activităților industriale în aceste perimetre urbane. Cu toate acestea, în ultimii 2-3 ani se constată o uşoară tendință de creştere a populației din mediul rural, explicabilă prin închiderea şi restructurarea unor capacități industriale. Gradul de alfabetizare a populației adulte, la nivelul întregii regiuni, este de 98,5%, dar cu variații destul de mari la nivel județean (între 99,2% în Braşov şi 97,9% în Mureş şi Alba), datorită existenței în zonele cu procente mai reduse a unor localități izolate față de centrele urbane, afectate de sărăcie. Infrastructura educațională cuprinde 3 780 de unități de învățământ, dintre care 1 647 de grădinițe, 1 690 de şcoli primare şi gimnaziale, 204 licee, 252 de şcoli profesionale şi postliceale şi 20 de universități. Gradul de cuprindere în învățământul superior este de 14,4 studenți la 1 000 de locuitori, cu aproape 10% mai mică decât media națională.

b. Resurse naturale

Ținând seama că 36,4% din suprafața regiunii este acoperită cu păduri, o resursă însemnată o constituie lemnul de fag, molid şi brad din pădurile mon-

tane şi lemnul de gorun şi stejar, regăsit în pădurile mai mici din zonele de podiş şi de deal. Solul este bogat în minereuri neferoase auro-argintifere (Zlatna, Baia de Arieş, Almaşu Mare, Roşia Montană), cuprifere (Bucium, Almaş, Techereu, Bălan) şi minereuri de mercur (Izvorul Ampoiului, Mădăraş, Sîntimbru). Zăcăminte de fier se găsesc la Lueta, Vlăhița, Mădăraş, Doboşeni, de cărbune la Borsec, Jalotca, Codiea, Cristian, Virghiş, Căpeni şi Baraolt, iar de sare la Ocna Mureş şi Praid.

În această regiune se găsesc cele mai bogate şi curate zăcăminte de gaz metan (fiind alcătuite aproape exclusiv din gaze uscate) din România, fiind localizate în jurul localităților Nadeş, Zăul de Câmpie, Bogata, Saroş, Sîngiorgiu de Câmpie, Seleuş, Cetatea de Baltă, Tăuni, Porumbenii Mari, Avrămeşti, Mugeni etc. Regiunea este străbătută de numeroase şi bogate izvoare de apă carbo-gazoasă, dintre care cele mai cunoscute sunt cele de la Borsec, Tuşnad, Harghita-Băi, Biborțeni, Bo-doc, Malnaş, Zizin etc. De asemenea,-există şi numeroase izvoare de apă clorosodica bromurată şi iodurată, utilizabile atât pentru consum, cât şi în scopuri terapeutice, dintre localitățile cele mai bogate în aceste resurse putând fi amintite Sîngiorgiu de Mureş, Sovata, Miercurea Sibiului sau Ideciul de Jos. Totodată, în Regiunea 7 Centru există importante resurse utilizabile în industria materialelor de construcții, cum ar fi bazaltul (localizat, în principal, la Toplița, Gălăuțaş, Recaş), andezitul (la Suseni, Vlăhița, Tuşnad, Bixad, Micfalău, Malnaş-Băi), calcarele (la Lazarea, Voslobeni, Sandominic, Virghiş, întorsura Buzăului, Recaş, Căciulata, Codiea etc.), travertinul (Bilbor), gresia (Sânzieni), argilele şi argilele refractare (Alba Iulia, Ucea, Făgăraş, Codiea, Cristian, Feldioara), precum şi pietrişuri şi nisipuri din albiile principalelor râuri. Sunt de menționat, totodată, resursele energetice ale Mureşului, Oltului, Lotrului şi Sebeşului.

Variatele bogății naturale existente pe cuprinsul întregii regiuni au constituit dintotdeauna o premisă importantă în dezvoltarea economică a zonei. Pe baza acestora au luat ființă şi s-au dezvoltat, din vechi timpuri, industrii precum cea minieră, a materialelor de construcții, a prelucrării lemnului şi fabricării mobilei, a prelucrării metalelor, precum şi a prelucrării argilei (olăritul).

c. Dezvoltarea socio-economică

Economia Regiunii 7 Centru este echilibrat dezvoltată, din perspectiva celor trei sectoare, primar, secundar şi terțiar.

În general, economia regiunii este dominată de activitatea industrială, existând, în acest sens, două zone tradiționale, şi anume: Braşovul, în care preponderentă este industria construcțiilor de maşini, şi Sibiul, profilat pe industriile construcțiilor de maşini şi alimentară. Celelalte patru județe componente ale Regiunii 7 Centru şi-au bazat activitatea industrială pe exploatarea resurselor naturale locale, precum gazul metan, minereu-rile neferoase, sarea, lemnul etc.

Datorită reliefului foarte variat, agricultura are o dezvoltare echilibrată, axată, în principal, pe creşterea oilor în zonele montane, dar şi pe cultivarea

unor întinse suprafețe cu cereale, plante tehnice sau viță de vie în zonele colinare sau de câmpie.

Structura şi repartiția principalelor activități economice pe cuprinsul suprafeței regiunii au fost determinate de varietatea resurselor naturale, de poziția geografică şi de tradiția existentă în prelucrarea acestor resurse. Prezența activităților meşteşugăreşti în aceste ținuturi este semnalată încă din antichitate, primele organizări industriale fiind realizate în Evul Mediu, acumulările şi extinderile ulterioare creând premisele apariției şi dezvoltării unor puternice centre industriale. Ponderea cea mai ridicată a populației ocupate se regăseşte în sectorul secundar (40,7% din totalul populației ocupate), urmat de sectorul primar (30,9%) şi cel terțiar (28,4%). Pe activități ale economiei naționale, structura populației ocupate din Regiunea 7 Centru este prezentată în tabelul 3.7.1.

Tabelul 3.7.1

Structura populației ocupate din Regiunea 7 Centru pe activități ale economiei naționale

-%-

	Agricultură	Silvicultură	Industrie				Construcții
			total	extractivă	prelucrare	energie	
România	36,80	0,68	27,10	2,03	23,00	2,10	4,90
Regiunea 7 Centru	29,70	1,20	36,20	1,50	32,80	1,90	4,60

În mod evident, tabelul demonstrează interesul locuitorilor din această regiune pentru activitățile industriale, ponderea persoanelor ocupate în această ramură economică depăşind cu peste 33,5% media națională. Acest aspect pune în evidență atât calificarea, cât şi tradiția activității locuitorilor din regiune, fapt care reprezintă un avantaj din perspectiva dezvoltării viitoare a industriei în Regiunea 7 Centru. Mai mult, din totalul sectorului industrial, doar industria prelucrătoare depăşeşte media națională în ceea ce priveşte populația ocupată, evidențiind şi în acest mod premisele favorabile dezvoltării unor ramuri din acest sector al industriei. Ponderea cea mai mare a numărului de salariați în totalul populației ocupate (79,3%) se înregistra în județul Braşov, iar cea mai scăzută (56,5%) în județul Harghita.

Din păcate, şomajul afectează toate categoriile de vârstă, o multitudine de profesii, datorită în principal procesului general de restructurare a economiei româneşti. Cel mai puternic efect al acestei tendințe se regăseşte în oraşele monoindus-triale axate pe prelucrarea metalelor şi în localitățile din zonele miniere, precum Aiud, Abrud, Zlatna, Râşnov, Victoria, Tălmaciu sau Copşa Mică (vezi şi tabelul 3.7.2).

După valoarea P.I.B.-ului pe locuitor, Regiunea 7 Centru se situa, în anul 1996, pe poziția a treia la nivel național, cu 5 112,7 mii lei/locuitor, depăşind cu 7% media națională. La formarea P.I.B.-ului anual, industria a avut o contribu-

ție majoră, de 37,5%. La această situație au contribuit cele 7 458 de u-nități industriale din regiune, dintre care peste 95% au sub 250 de salariați. De altfel, în regiunea analizată îşi desfăşoară activitatea peste 17% din unitățile cu profil industrial din întreaga țară, ceea ce demonstrează existența în zonă a unui grad mare de atractivitate a acestei ramuri economice.

Tabelul 3.7.2

Numărul şomerilor din Regiunea 7 Centru comparativ cu cel de pe plan național, în anul 1998

	Total	din care		Rată şomaj (%)
		indemnizați	neindemnizați	
România	1 025 056	793 018	232 038	10,30
Regiunea 7 Centru	128 417	106 744	21 673	10,26

Dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii (I.M.M.) este deosebit de importantă, deoarece acesta este segmentul cel mai adaptabil la noile condiții economice, fiind generator de noi locuri de muncă şi intensificând concurența în activitățile economice, motor al dezvoltării oricărei regiuni. În Regiunea 7 se remarcă ponderea mare a I.M.M.-urilor cu capital privat, iar în dinamica procesului de restructurare, pe măsură ce scade ponderea unităților cu capital de stat, creşte numărul celor cu capital mixt şi privat. Din totalul I.M.M.-urilor care activau în regiune la începutul anului 1997, circa 14% îşi desfăşurau activitatea în sfera industrială, 63,5% în cea comercială, 20,5% în domeniul serviciilor şi doar 2% în construcții (tabelul 3.7.3).

Din datele evidențiate în tabelul 3.7.3, se observă atracția sectorului comercial pentru întreprinzători în defavoarea tuturor celorlalte activități economice. De menționat că ponderea IMM-urilor din domeniul industrial ocupă, în toate județele Regiunii 7, locul trei ca arie de răspândire sectorială, cu un maxim în județul Harghita (19,2%) şi un minim în județul Braşov (8,3%).

Tabelul 3.7.3

Distribuția pe județe şi sectoare de activitate a ponderii numărului I.M.M.-urilor din Regiunea 7 Centru, comparativ cu valorile naționale, la începutul anului 1997

-%-

	Total	Industrie				Construcții	Comerț	Servicii		
		total	alimentară	uşoară	lemnului			total	transporturi	prestări servicii terți
România	100,0	8,5	1,6	1,9	1,3	1,6	72,9	16,9	2,7	2,1
Alba	100,0	13,9	4,2	2,0	2,5	1,9	67,0	16,9	3,1	1,7
Braşov	100,0	8,3	1,7	1,9	1,1	2,5	68,1	21,1	3,8	2,2
Covasna	100,0	14,4	2,9	1,9	4,9	1,6	65,2	18,8	3,1	1,9

	Total	Industrie				Con-strucții	Co-merț	Servicii		
		total	alimen-tară	uşoa-ră	lem-nului			total	trans-porturi	prestări servicii terți
Harghita	100,0	19,2	2,1	1,9	10,5	1,6	57,3	21,8	2,4	3,3
Mureş	100,0	15,4	2,9	3,6	2,9	•1,4	62,7	20,6	3,3	1,9
Sibiu	100,0	12,9	3,1	2,7	1,6	2,3	61,0	23,8	4,5	2,0

Privatizarea şi crearea de I.M.M.-uri prin liberă inițiativă depind de potențialul regional de dezvoltare, cât şi de rezultatele de ansamblu ale economiei naționale. Astfel, dintr-un total de înregistrări efectuate pe plan național în perioada 1990-1997, de 661 657, Regiunii 7 i-a corespuns un procent de doar 10,7%, ceea ce evidențiază un grad de atractivitate redus al regiunii pentru crearea unor întreprinderi de mărimi mici şi mijlocii. În cadrul acțiunii de înmatriculare a acestui tip de întreprinderi, recordul, în perioada analizată, îl deținea județul Braşov, cu un total de 21 391 de unități, în timp ce județul Covas-na avea doar 5 852. Într-o ierarhizare națională a județelor în funcție de capitalul social în valută al societăților care beneficiază de capital străin, cel mai bine plasat este județul Alba (locul 5), iar cel mai slab plasat este județul Harghita (locul 16), fiind totuşi în partea superioară a ierarhiei.

Principalele ramuri economice care au constituit puncte de atracție pentru capitalul străin sunt:

- industria lemnului – S.C. Frați Sebeş, S.C. Prolemn Târgu-Mureş;
- industria alimentară – S.C. Zamur Târgu-Mureş, S.C. Zahăr Luduş, Kraft Jacobs Suchard Braşov, Bergen-bier Blaj;
- industria medicamentelor – Armedica Târgu Mureş, Eurofarm Braşov;
- industria chimică – Azomureş Târgu Mureş.

În ceea ce priveşte firmele cu participare străină la capital, trebuie subliniată valoarea mică atât a capitalului în lei, cât şi a celui în valută, precum şi formarea unor poli de atracție care pot să slăbească şi mai mult județele mai puțin atractive din acest punct de vedere. Teritorial, majoritatea I.M.M.-urilor sunt localizate în perimetrul urban.

Ocupațiile străvechi, specifice zonelor Regiunii 7, precum mineritul, creşterea animalelor, exploatarea şi prelucrarea lemnului, fabricarea materialelor de construcție, au avut ca rezultat intensa exploatare a resurselor naturale specifice şi, implicit, degradarea mediului înconjurător, concomitent cu diminuarea crescândă a patrimoniului natural al regiunii. La aceste activități tradiționale s-au adăugat apoi şi activități industriale care au amplificat poluarea, prin generarea unor produse secundare inutile, ce, prin acumulare, pun în pericol confortul şi sănătatea oamenilor.

Astfel, prin efectul cumulat al acestor activități, mari suprafețe de păduri sunt supuse fenomenului de uscare, iar însemnate suprafețe de teren montan sunt lipsite de vegetație. Ca urmare, se produc scurgeri masive ale torenților

pe ver-sanți, care amplifică eroziunea şi duc la colmatarea căilor de acces şi a gospodăriilor locuitorilor regiunii.

Numai în zona Zlatna, datorită poluării, sunt 2 000 mii de hectare puternic degradate, pierzându-se anual 38,7 mii m^3 de masă lemnoasă, iar producția agricolă este extrem de mică.

Zone „negre" ale Regiunii Centru, în care sunt depăşite concentrațiile maxime admisibile ale poluanților emişi atât în atmosferă, cât şi deversați în râuri şi pe soluri sunt:

- județul Alba – Alba Iulia, Ocna Mureş;
- județul Braşov – Braşov, Făgăraş, Hoghiz;
- județul Harghita – Odorheiul Secuiesc, Miercurea Ciuc, Gheorghieni;
- județul Mureş – Târgu Mureş;
- județul Sibiu – Sibiu, Mediaş, Copşa Mică.

Pe cuprinsul Regiunii 7 se află uzinele de metale neferoase Zlatna şi uzinele chimice Gopşa Mică, fiind recunoscute printre cei mai mări agenți poluatori din Europa. Din fericire, după multe tergiversări, uzinele de la Copşa Mică au fost închise, în acest moment rămânând să-şi desfăşoare activitatea doar întreprinderea din Zlatna. În zona exploatărilor miniere din Munții Apuseni sunt generate fenomene de poluare complexe, fiind afectate, în principal, apele de suprafață, prin prezența ionilor de metale grele şi prin aciditatea ridicată.

În prezent, în zonele montane, datorită activităților de prelucrare a lemnului, există mari cantități de rumeguş, depozi tat fie pe malul râurilor, fie pe marginea drumurilor sau în grădinile proprietarilor de instalații de debitat material lemnos. Problemele care afectează în mod deosebit aşezările umane sunt legate de salubritate şi de modul de colectare, depozitare şi transport al deşeurilor menajere, existând numeroase zone urbane care nu au halde de depozitare a deşeurilor, resturile menajere fiind stocate în locuri improprii, iar multe oraşe neavând stații de epurare a apelor uzate.

d. Infrastructura

Fiind zona de intersecție a principalelor axe de transport rutier şi feroviar ale României şi având conexiuni bune cu toate celelalte regiuni, există condiții bune pentru dezvoltarea unor activități comerciale diversificate şi intense.

Pe planul infrastructurii, Regiunea 7 Centru beneficiază de o bună rețea de drumuri şi căi ferate. Densitatea drumurilor (26 km/100 km^2) este totuşi mai mică decât media națională (30,7 km/100 km^2), datorită dezavantajelor create de relieful predominant montan. Doar județul Alba depăşeşte media pe țară, înregistrând 31,6 km/100 km^2 (tabelul 3.7.4).'

Cu 51,8 km de cale ferată la 1 000 km^2, regiunea depăşeşte media națională a densității rețelei feroviare, care este de doar 47,7 km/1 000 km^2, sub medie situându-se doar județele Covasna şi Harghita, iar mult peste medie se află județul Braşov (63 km/1 000 km^2). Din totalul căilor ferate, 35,2% sunt electrificate, ponderea fiind apropiată de cea la nivel național. Există totuşi şi

regiuni întinse care sunt izolate din punctul de vedere al transportului feroviar, cum sunt cele din zona Munţilor Apuseni din judeţul Alba şi zona cuprinsă între Miercurea-Ciuc şi Odorheiul Secuiesc.

Tabelul 3.7.4

Structura drumurilor din Regiunea 7 Centru

- km -

Drumuri publice				Drumuri pietruite		Drumuri de pământ
total	**naţionale**	**judeţene**	**comunale**	**judeţene**	**comunale**	**comunale**
8 931,0	2 027,0	3 653,8	3 250,2	996,9	1 991,6	564,5

În ceea ce priveşte infrastructura transportului aerian, în regiune există două aeroporturi civile la Sibiu şi Târgu Mureş, care deservesc companii aeriene atât fn traficul intern, cât şi în cel internaţional.

Privitor la reţeaua de telecomunicaţii, extinderea şi modernizarea centralelor telefonice efectuate în regiune în ultimii ani au condus la creşterea numărului de abonaţi, astfel încât, la nivelul anului 1998, la 1 000 de locuitori, reveneau 155,5 abonaţi telefonici, cu aproape 4% mai mult decât media naţională. Dintre aceştia, 84% sunt în mediul urban. Este important de reţinut că activităţile economice şi posibilităţile de dezvoltare a multor localităţi din regiune, în special a celor din zona montană, cu potenţial turistic ridicat, sunt afectate de infrastructura învechită din telecomunicaţii, cu toate că în majoritatea regiunii şi mai ales în zonele urbane procesul de modernizare şi dezvoltare a activităţilor de telecomunicaţii a fost intens, privind tehnologia în telefonia cu fir şi extinderea reţelei acoperite de telefonia mobilă şi a serviciilor de poştă electronică. Totodată, în Regiunea 7 Centru, la nivelul anului 1998 existau 199 de abonamente TV/1 000 de locuitori şi 180,4 abonamente radio/1 000 de locuitori, ceea ce reprezintă valori ce se apropie sau chiar depăşesc mediile naţionale.

Reţeaua de distribuţie a apei, în lungime totală de 4 250,2 km, se regăseşte în proporţie de 69,3% în mediul urban, existând într-un număr de 296 de localităţi din regiune. În mediul rural, nivelul de înzestrare a localităţilor cu instalaţii de alimentare cu apă potabilă din reţeaua publică este destul de scăzut. De asemenea, în unele oraşe, din cauza capacităţilor insuficiente a instalaţiilor de captare şi distribuţie, alimentarea cu apă se face în mod discontinuu, nesatisfăcând cererea curentă.

Reţeaua de canalizare există în 94 de localităţi, având o lungime de 2 091,9 km, din care 92,7% în mediul urban. Canalizarea acoperă doar 60,9% din reţeaua străzilor orăşeneşti, iar comparativ cu reţeaua de distribuţie a apei, canalizarea este de doar 65,8%. Aceste aspecte subliniază situaţia existentă în unele aşezări urbane ale regiunii, în care, deşi există reţele de distribuţie a apei, canalizarea nu acoperă integral aceste reţele, apele uzate fiind de nenu-

mărate ori evacuate în râuri şi pe suprafaţa solului, degradând pământul si deteriorând mediul.

Reţeaua de distribuţie a gazelor are o lungime de 6 300 km, fiind funcţională în 438 de localităţi (23,4% din totalul aşezărilor umane din regiune), dintre care 43 sunt oraşe. Energia termică este distribuită în 42 de localităţi, dintre care 31 sunt oraşe. La nivelul anului 1992, jumătate din judeţele regiunii depăşeau media naţională a procentului locuitorilor fără acces la instalaţii electrice (2%), acestea fiind Alba, Mureş şi Harghita, iar cealaltă jumătate, formată din judeţele Covasna, Braşov şi Sibiu, se încadra sub media naţională. Zona Munţilor Apuseni este cea mai deficitară din ţară în privinţa dotării cu reţele de distribuţie a energiei electrice.

e. Dezvoltarea industrială

După cum s-a mai amintit anterior, ponderea cea mai mare din sectorul industrial revine unităţilor din sectorul de prelucrare (81,5%), urmate de cele din construcţii (16,6%), din sectorul energetic (1,03%) şi extractiv (0,77%). Principalele ramuri industriale ale judeţelor ce compun Regiunea 7 Centru sunt:

- Alba – industriile constructoare de maşini, agroalimen-tară, extractivă, textilă, chimică;
- Braşov – industriile constructoare de maşini, chimică, textilă, uşoară, a prelucrării lemnului;
- Covasna – industriile constructoare de maşini, alimentară, a exploatării şi prelucrării lemnului, textilă;
- Harghita – industriile de prelucrare a lemnului, textile şi tricotaje, extractivă, constructoare de maşini, alimentară;
- Mureş – industriile energetică, constructoare de ma sini, de prelucrare a metalelor, chimică, a prelucrării lemnului, agroalimentară;
- Sibiu – industriile extractivă, constructoare de maşini, textile şi confecţii, alimentară, metalurgică.

Unităţile industriale sunt amplasate, în general, în localităţile urbane şi, în cazul unor oraşe de mici dimensiuni, favorizează apariţia monospecializării acestora.

Dispunând, în majoritatea cazurilor, de toate utilităţile necesare, centrele industriale ale regiunii, multe cu adânci tradiţii, sunt atractive pentru investitori, asigurând accesul la infrastructurile şi utilităţile necesare desfăşurării activităţilor dorite. Aceste premise favorabile sunt întărite de existenţa unei forţe de muncă foarte calificate şi a unei variate şi bogate game de resurse naturale.

Din păcate, strategia naţională a restructurării economice, influenţată şi de un cadru legislativ incoerent şi instabil, de inflaţia galopantă' de perpetua şi accentuata devalorizare a monedei naţionale, precum şi de lenta adaptabilitate a întreprinderilor cu capital integral sau majoritar de stat la noile cerinţe ale pieţelor interne şi externe, a condus la scăderea valorilor producţiei industriale.

Datorită proceselor de privatizare, restructurare şi lichidare, pe care îl resimt cel mai acut întreprinderile din industrie, tendința actuală a regiunii este de diminuare a numărului de unități de profil de mari dimensiuni în favoarea celor de nivel mijlociu sau mic. În acest context, în tabelul 3.7.5 este prezentată structura întreprinderilor industriale din regiune, la nivelul anului 1996, comparativ cu datele de la nivel național.

- Activitatea industrială la nivelul întreprinderilor mici şi mijlocii din regiune nu a avut o evoluție accentuat pozitivă, la nivelul anului 1997, în acest sector funcționând doar aproximativ 14% din numărul total al unităților care activau în Regiunea 7 Centru şi existând serioase disparități teritoriale în dezvoltarea unor astfel de firme: De altfel, principalele sectoare industriale care au fost atractive, din perspectiva investițiilor de ca pital străin în crearea şi dezvoltarea întreprinderilor mici şi mijlocii, în regiunea analizată sunt următoarele:
  - industria lemnului – S.C. Frați Sebeş, S.C. Prolemn Târgu Mureş);
  - industria alimentară – S.C. Zamur Târgu Mureş, S.C. Zahăr Luduş, Kraft Jacobs Suchard Braşov, Bergen-bier Blaj;
  - industria chimică – Azomureş Târgu Mureş;
  - industria medicamentelor – Armedica Târgu Mureş, Europharm Braşov.

Tabelul 3.7.5

Structura unităților industriale active, în anul 1996

	Unități sub 250 salariați					Unități cu 250 salariați şi peste				
	total	**extractivă**	**prelucrătoare**	**energetică**	**construcții**	**total**	**extractivă**	**prelucrătoare**	**energetică**	**construcții**
România	47 949	305	35 516	196	9 592	2 340	169	1588	209	374
Regiunea 7 Centru	7458	45	5 982	50	1 261	338	15	252	31	40

f. Concluziile analizei SWOT

Având în vedere toate aspectele menționate, în continuare va fi prezentată o sinteză a punctelor tari/slabe şi a oportunităților/pericolelor – analiza SWOT – referitoare la evoluția de perspectivă a activităților industriale în Regiunea 7 Centru (tabelul 3.7.6).

Tabelul 3.7.6

Analiza tip SWOT referitoare la dezvoltarea activităților industriale în Regiunea 7 Centru

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
1. Geografie, climă, demografie, urbanizare	- aşezare centrală prin care se realizează uşor conexiuni cu toate celelalte regiuni ale țării; - rețea hidrografică foarte bogată, cu mare potențial energetic; - repartizarea centrelor urbane relativ uniformă în teritoriu; - grad ridicat de urbanizare.	- relieful predominant muntos; - existența unor poli urbani de atracție (Braşov, Sibiu, Târ-gu Mureş) care diminuează şansele dezvoltării de activități industriale în mod echilibrat, de-a lungul întregii regiuni; - depopulare rurală; - îmbătrânirea populației rurale; - spor natural negativ; - asistență medicală precară în unele zone; - fonduri reduse destinate asistenței sociale.		
2. Resursele naturale	- resurse naturale bogate şi variate.		- existența unor bogate şi variate resurse naturale, forță de muncă calificată şi activități industriale tradiționale (prelucrarea lemnului, construcțiile de maşini, producția de bunuri alimentare etc.).	
3. Dezvoltarea socio-economică	- vechi tradiții în prelucrarea unor resurse locale; - existența unei infrastructuri productive bine dezvoltate pentru anumite domenii.. de activitate; - număr relativ mare de întreprinderi mici şi mijlocii, față de totalul național.	- zone cu grad scăzut de şcolarizare şi pregătire profesională; - creşterea şomajului în rândul angajaților din sectorul industrial şi îndreptarea către alte sectoare economice a unor segmente importante ale acestora; - lipsa resurselor financiare; - existența în regiune a unor mari agenți polua-	- aplicarea la nivelul regiunii a unor programe de dezvoltare, prin încurajarea inițiativelor locale şi a investițiilor; - existența spiritului antreprenorial particular bazat pe tradiții şi legături strânse cu parteneri străini.	- emigrarea forței de muncă din sectorul industrial către alte sectoare economice, datorită reducerii sau întreruperii unor activități.

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
		tori; - probleme datorate proastei gestionări a deşeurilor; - lipsa, în unele oraşe, a unor staţii de epurare a apeior.		
4. Infrastructura	- reţele de transport rutier şi feroviar bine dezvoltate; - existenţa unor importante noduri de cale ferată prin intermediul cărora regiunea se poate uşor conecta nu numai la activităţile celorlalte regiuni de dezvoltare din România, dar şi în străinătate; - modernizarea echipamentelor de telecomunicaţii şi extinderea telefoniei mobile; - existenţa unor surse de apă potabilă în apropierea zonelor urbane;	- infrastructura neramonios dezvoltată, existând zone în care aceasta este deficitară, datorită-reliefului predominant muntos; - infrastructură mai slab dezvoltată în anumite zone montane; - existenţa unor zone izolate din punct de vedere al reţelei feroviare; - slaba întreţinere şi modernizare a drumurilor judeţene şi comunale; - mari discrepanţe în dezvoltarea reţelelor de comunicaţii între judeţe sau între oraşe şi sate; - reţea de distribuţie insuficientă a apei potabile, mai ales în zonele rurale;	- poziţia avantajoasă a regiunii în raport cu proiectele europene care vizează infrastructurile.	- deteriorarea continuă a infrastructurilor din lipsa alocării unor fonduri corespunzătoare pentru întreţinere şi dezvoltare.
	- existenţa unei reţele de distribuţie a gazelor naturale destul de bine dezvoltate, fiind influenţată şi de existenţa unor bogate resurse de gaz metan, în reqiune.	- reţea de canalizare deficitară în mediul urban şi slab dezvoltată în mediul rural; - zone relativ extinse în care accesul la electricitate nu este asigurat		
5. Dezvoltarea industrială	- forţă de muncă numeroasă, cu calificare Variată şi tradiţie în industrie.	- dezvoltarea unor centre cu caracter monoindustrial; . - echipamente şi ' tehnologii învechite dotează întreprinderile; - capacitate lentă de adaptare a între-	- extinderea procesului de privatizare a marilor întreprinderi industriale.	- restructurarea centrelor monoindustriale fără a oferi o alternativă clară celor disponibilizaţi;

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
		prinderilor industriale la noile condiții si cerințe ale piețelor; - existența unor întreprinderi puternic poluante şi energo-intensive; - număr mic de I.M.M.-uri în sectorul industrial; - aport de capital străin redus, din totalul capitalului social al I.M.M.-urilor cu activități industriale.		- pierderea piețelor de desfacere a produselor industriale datorită unei greoaie adaptabilități la noile cerințe şi condiții ale piețelor specifice.

g. Perspective ale evoluției industriei

În conformitate cu tradițiile regiunii şi evoluțiile recente ale industriei, există reale şanse de creştere a activităților industriale în Regiunea 7 Centru. Bineînțeles, există premise favorabile dezvoltării unor anumite sectoare industriale, în timp ce altele sunt pe cale de dispariție sau, în cel mai bun caz, de restrângere puternică a activității.

Dintre sectoarele care se preconizează că se vor dezvolta în viitor, pe baza tradiției şi atractivitatii domeniilor față de în vestitori, pot fi amintite: industria alimentară, industria farmaceutică, industrii ale ramurii construcțiilor de maşini, prelucrării lemnului, fabricării mobilei, prelucrării materialelor textile şi pielăriei etc.

Totodată, pot fi amintite sectoare care pot cunoaşte o tendință favorabilă, în urma privatizării şi restructurării actualelor întreprinderi. Din această categorie pot fi amintite industriile de fabricare a mijloacelor de transport.

Este de subliniat faptul că regiunea este extrem de atractivă pentru investitorii străini, atât datorită elementelor caracteristice (resurse naturale, forță de muncă superior pregătită şi calificată, infrastructură instituțională şi fizică bine dezvoltată etc.), cât şi relațiilor tradiționale pe care le au regiunea, locuitorii acesteia, cu zone dezvoltate ale Europei, în principal. Pe aceste considerente, este de anticipat şi dezvoltarea în viitor a unor ramuri care țin de înalta tehnologie, precum cea a electrotehnicii sau informaticii.

În mod evident, toate aceste previziuni vor fi supuse influenței a numeroşi factori interni şi externi domeniului industrial, care vor modifica tendințele evoluționiste ale sectoarelor industriale. Cel mai influent element, din această perspectivă, este piața, care va regla structura unităților şi dimensiunile acestora în funcție de evoluțiile şi cerințele interne şi internaționale.

3.8. Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov

a. *Geografie, climă, demografie, urbanizare*

Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov, situată în zona centrală a Câmpiei Române, la distanțe medii de 60 km de Dunăre, 100 km de Carpații Meridionali şi de 250 km de litoralul Mării Negre, are o suprafață totală de 1 821 km^2, din care 12,5% reprezintă teritoriul administrativ al Bucureştiului, restul fiind suprafața județului Ilfov. Din punct de vedere spațial, regiunea are o caracteristică unică în țară, respectiv plasarea teritoriului administra tiv al municipiului Bucureşti în centrul teritoriului administrativ al județului Ilfov.

Clima regiunii este temperat continentală, cu nuanțe excesive – veri fierbinți şi ierni geroase – datorită mai ales maselor de aer estice, predominante. Important de evidențiat este faptul că regimul temperaturii aerului este diferit în zona propriu-zisă a municipiului Bucureşti comparativ cu restul teritoriului. La această situație s-a ajuns şi datorită încălzirii suplimentare a suprafeței municipiului, pe baza arderii combustibililor în procesele industriale şi casnice, precum şi radiației exercitate de suprafețele acoperite cu asfalt, pavaj de piatră sau beton şi a numeroaselor construcții existente.

Regiunea are două oraşe (Bucureşti şi Buftea) şi 38 de comune care cuprind 105 localități. Făcând abstracție de capitala țării, aşezările sunt mici şi foarte mici, doar Voluntari depăşind 20 000 de locuitori. Județul Ilfov se caracterizează prin densități superioare mediei naționale în ceea ce priveşte numărul de localități urbane la 1 000 km^2 şi a numărului de sate la 100 km^2, cu 45,5% şi, respectiv, 12,5%.

Populația regiunii era, la jumătatea anului 1997, de 2 304 934 de locuitori, din care 88% locuiau în Bucureşti. În prezent se constată o tendință de scădere a populației atât în municipiu, cât şi în județ. Totuşi, trendul este ceva mai redus în mediul rural, indicând o situație diferită față de tendința pe plan național, unde scăderea populației rurale este mai accelerată. Acest aspect indică o anumită atractivitate a zonei rurale a regiunii. Populația județului Ilfov este distribuită în 38 de comune şi oraşul Buftea, circa 70% din comune având peste 5 000 de locuitori.

În ceea ce priveşte evoluția demografică, la nivel județean se poate constata că există zone cu tendințe diferite. Astfel, în unele se înregistrează evoluții descendente, precum este situația din Nuci, Gruiu, Petrachioaia sau Tunari, iar în altele ascendente, precum în Otopeni, Buftea, Baloteşti, Chitila, Voluntari sau Bragadiru. Creşterile sunt determinate, în principal, de atractivitatea sau neatractivitatea comunelor, datorată relați ilor economice pe care le dezvoltă şi distanței relative față de capitală.

Populația capitalei este distribuită în 6 sectoare administrative, dispuse radial în raport cu centrul oraşului. Tendințele demografice sunt şi aici regresive în ultimii 4 ani, doar în sectorul 4 observându-se o uşoară tendință de creştere.

Densitatea populației în teritoriu indică diferențe semnificative în cadrul regiunii, precum şi pe teritoriul capitalei. Aici, cele mai dense sectoare sunt 2 şi 3, fenomen explicabil şi prin densitățile extreme din cartierele Pantelimon, Balta Blbă şi Titan. Cel mai puțin dens este sectorul 1, unde ponderea spațiilor verzi şi a locuințelor individuale pe lot este mai ridicată decât în restul capitalei. Deosebiri semnificative se înregistrează şi în spațiul rural, unde, în comunele limitrofe capitalei, densitatea este în medie.de 320 de locuitori/km^2, iar în restul județului media este de doar 124 de locuitori/km^2.

În anul 1997, populația activă a regiunii era de 866 800 de persoane, reprezentând 9,6% din totalul la nivel național. Populația activă a județului (de 7,06 ori mai mică decât cea a municipiului) este în mare parte legată de evoluțiile economice ale capitalei. De altfel, există o reală mişcare migratoare a populației dinspre localitățile județene către capitală. Această mişcare a fost extrem de intensă până în anul 1991, după aceea intensitatea ei diminuându-se.

Estimarea tendențială a evoluției populației, rezultată în urma studiilor demografice, este prezentată în tabelul 3.8.1.

Tabelul 3.8.1

Estimarea evoluției populației din municipiul Bucureşti

- mii persoane -

Varianta	1998	2000	2005	2010	2015	2020	2025	Diferența față de 1998 (1998-100%)	
Municipiul Bucureşti								mu (+)	%
Minim	2016	1 980	1 986	1 982	2002	2 022	2 042	26	101,3
Maxim	2016	1 980	1 986	2 036	2 087	2140	2 195	134	108,9
Studiu JICA, 1999					2120				

În jurul Bucureştiului, prezența navetiştilor care locuiesc în zonele rurale este influențată de profilul economic al capitalei, astfel:

- platformele industriale din estul municipiului au determinat profilarea specifică sectorului pentru populația din Brăneşti şi a localităților din jur;
- în sud, cfctivitatea din întreprinderile industriale a influențat profilarea activității locuitorilor din comunele Jilava, Măgurele sau Popeşti-Leordeni;
- în partea de nord a capitalei, navetiştii localităților apropiate capitalei s-au specializat în egală măsură în profilurile industrial şi comercial;
- în vestul" Bucureştiului, caracterul dominant industrial se extinde' pe direcția Bragadiru-Dragomireşti.

În concluzie, deşi se poate spune că a suferit de pe urma procesului general de restructurare a economiei, industria rămâne principala ramură a economiei din Regiunea 8.

b. Resurse naturale

Fiind integrat, în totalitate, în marea unitate de relief a Câmpiei Române, teritoriul Regiunii 8 prezintă caractere geologice generale uniforme, numai local

şi pe suprafeţe mici apărând aspecte specifice. Astfel, sunt caracteristice tipurile geologice ale cuaternarului care oferă o anumită gamă de resurse, precum: depozite de pietrişuri cu nisipuri şi argile la bază, peste care există un complex marnos (marne şi argile), urmat de nisipuri, pietrişuri şi depozite loessoide. Resursele oferite de formaţiunile cuaternare constau în mari cantităţi de materiale de construcţii, precum şi importante cantităţi de apă de bună calitate.

În cuprinsul judeţului Ilfov au fost identificate şi puse în exploatare resurse ale subsolului, precum:

- petrol şi gaze, la Periş, Bălăceanca, Berceni, Popeşti-Leordeni, Bragadiru;
- petrol la Căţelu, Jilava, Dumitrana, Domneşti;
- gaze la Moara Vlăsiei, Pasărea, Cozieni, Copăceni;
- argile comune la Buftea şi Pantelimon;
- nisipuri şi pietrişuri la Grădiştea, Brăneşti şi în toate luncile de râuri şi pe terase.

Solurile regiunii sunt favorabile culturilor agricole, iar solurile aluvionare oferă condiţii favorabile dezvoltării unor culturi, în principal de legume şi plante furajere.

Pădurile reprezintă o importantă resursă a regiunii, deşi gradul de împădurire este redus, fiind de numai 15% din totalul suprafeţei regionale, faţă de media naţională care este de 26,2%. Cele mai mari suprafeţe împădurite sunt situate în partea de nord, unde pe teritoriul comunelor Snagov şi Ciolpani gradul de împădurire este cuprins între 35 şi 45%, iar în regiunile Gruiu, Moara Vlăsiei şi Periş între 25 şi 35%. În jumătatea de sud a regiunii gradul de împădurire nu depăşeşte 15%, unele comune fiind total lipsite de păduri (Chitila, Dobroieşti, Berceni, Bragadiru), în zona mediană acest procent crescând la Brăneşti (28%), Voluntari (27%) şi pe teritoriul oraşului Buftea (37%).

Pădurile de pe raza municipiului Bucureşti şi a judeţului Ilfov ocupă o suprafaţă de 25 583 ha din totalul de 182 017 ha cât are întreg teritoriul, adică 14%, având următoarea compoziţie:

- quercinee 40-55% (stejar pedunculat, pufos, cer, garniţă, stejar brumăriu);
- foioase diverse 45-60% (frasin, tei, carpen etc.). Vârsta medie a acestora este de 40-60 de ani, dar sunt şi suprafeţe mici cu stejar pedunculat ce reprezintă ultimele rămăşiţe din vestiţii codri ai Vlăsiei, cu vârste medii de 80-140 de ani şi diametre de 50-100 cm.

Toate pădurile din teritoriu sunt încadrate în grupa I cu rol de protecţie, multe dintre ele fiind păduri de agrement.

Suprafaţa terenurilor cu vegetaţie forestieră, care se află în raza teritorială a Municipiului Bucureşti, este de 619 ha. Componenţa pe specii a pădurilor se prezintă în tabelul 3.8.2.

Tabelul 3.8.2

Structura pădurilor de pe raza Municipiului Bucureşti, la nivelul anului 1999

Tipul arborilor	Răspândire (%)
Stejar	50,8
Cer	10,6
Tei	12,6
Frasin	**4,4**
Salcâm	**0,6**
Alte specii	21,0

În anul 199?, pe teritoriul municipiului Bucureşti, s-au efectuat lucrări de împăduriri pe o suprafață de 4,0 ha, iar suprafața propusă de tăieri a fost de 228,4 ha. De pe această suprafață s-a recoltat un volum de 2 404 metri cubi de masă lemnoasă, care a intrat în circuitul economic.

Din totalul de 25 583 ha suprafață de pădure, peste 5% se află într-o stare avansată de degradare, iar în rest degradarea pădurilor este, în cea mai mare parte, într-o fază incipientă. Punctual, situațiile mai critice sunt:

- poluarea pădurii, în special în zona comunelor Cerni-ca, Pantelimon, Moara Vlăsiei (Căldăruşani), Măgurele, Snagov, unde speciile forestiere, în mod deosebit stejarul, suferă şi încep să se usuce din cauza noxelor emanate.de către întreprinderile Neferal, Acumulatorul, I.F.A. Măgurele şi a evacuărilor de ape reziduale din zona Snagov;
- pentru pădurile de pe raza municipiului Bucureşti şi o parte din cele aflate în județul Ilfov, care în marea majoritate surit de agrement, degradarea cea mai mare se datorează neîntreținerii permanente, adecvate şi, mai ales, distrugerilor cauzate de populație;
- pădurea este deteriorată şi datorită continuării tăierilor ilegale, practicate de diverşi cetățeni, în special pe raza satelor Pitească, Tânganu, Mogoşoaia, Săbăreni.

c. Dezvoltarea socio-economică

Potențialul economic al regiunii este extrem de diferențiat în capitală față de județul Ilfov. Deşi județul este în plină expansiune din punct de vedere economic, nu poate fi vorba de o apropiere de valorile pe care le-au atins activitățile economice în Bucureşti.

În perioada. 1991-1997, piața muncii din regiune a suportat aceleaşi procese generale care au caracterizat întregul proces tranziționist prin care trece România; disponibilizarea unui important segment al forței de muncă prin reducerea şi restructurarea întreprinderilor industriale din capitală şi zonele înconjurătoare. Cu toate acestea, nivelul şomajului, la sfârşitul anului 1997, s-a menținut la un nivel scăzut atât în capitală, cât şi în județul Ilfov, inferior mediei pe țară (tabelul 3.8.3).

Tabelul 3.8.3

Indicatori caracteristici ai nivelului de şomaj pentru Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov, la nivelul anului 1997

Indicatori	România	Regiunea 8	Bucureşti	Jud. Ilfov
Numărul total al şomerilor	881 435	49 830	44 812	5018
Rata şomajului	8,8	5,6	5,6	4,5

Evoluțiile din ultimii ani au condus la specializarea firmelor ce activează în Bucureşti, existând o ierarhizare a acestora în funcție de atractivitatea sectorului pentru investitori. Astfel, pe baza topului național al firmelor româneşti, la nivelul anului 1996, au fost puse în evidență următoarele domenii de specializare ale firmelor din Bucureşti:

- serviciile profesionale constituie cel mai important domeniu de specializare al firmelor bucureştene;
- construcțiile şi comerțul exterior reprezintă alte dome nii de specializare foarte bine dezvoltate printre firmele bucureştene;
- construcțiile de maşini şi echipamente urmează în a-cest clasament;
- turismul, comerțul intern, industria uşoară etc. sunt următoarele clasate în acest top.

De menționat că numărul agenților economici din zona periurbană s-a dublat în momentul de față, raportat la situația anului 1990, ajungând la peste 3 000.

Serviciile comerciale cuprind comerțul en gros, unele servicii pentru agricultură şi industrie, transporturile, activitatea de cercetare cu implicații în economie şi activități financiar-ban-care. Prin amploarea în dinamica activităților desfăşurate, prin dispunerea teritorială a fluxurilor de aprovizionare, cea mai spectaculoasă creştere a înregistrat-o comerțul en gros. Dezvoltarea acestuia antrenează noi relații între componentele ce alcătuiesc potențialul economic. Proximitatea Bucureştiului a determinat dezvoltarea rapidă a acestui tip de comerț, mai ales în jurul capitalei. Fluxurile de marfă se desfăşoară în dublu sens: cele de larg consum dinspre Bucureşti şi marile complexe comerciale spre populația zonei şi nu numai, iar piața de gros a Bucureştiului aprovizionează locuitorii acestuia prin aportul celor din județul Ilfov.

Faptul că serviciile financiar-bancare s-au extins reprezintă o premisă a viitoarelor transformări în economia regiunii.

În cadrul Regiunii 8, teritoriul județului Ilfov dispune de o ofertă naturală favorabilă dezvoltării agriculturii. Cea mai mare pondere din totalul suprafeței cultivate o deține porumbul, 37,7%, urmată de plantele de nutreț, 17,7%, şi grâu, 16,6%. Cei mai importanți agenți economici din domeniul agricol sunt Agroindof Afumați, Comaico (comuna 1 Decembrie), Agroglina etc.

Zonele industriale din Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov sunt într-o continuă schimbare (restrângere, dezvoltare), în urma restructurării marilor întreprinderi.

Puternic poluatoare şi totodată energointensive, multe dintre marile întreprinderi ale regiunii au devenit puțin rentabile, reducându-şi activitatea şi lăsând locul I.M.M.-urilor, unde activitatea poate mai lesne să fie eficientă şi prietenoasă mediului.

De altfel, poluarea aerului în municipiul Bucureşti are un caracter specific datorită, în primul rând, condițiilor de emisie, respectiv existenței unor surse multiple, înălțimilor diferite ale surselor de poluare, repartiției neuniforme a acestor surse, dispersate însă pe întreg teritoriul oraşului. De asemenea, specificitatea este dată şi de condițiile orografice şi microclimatice, respectiv de apariția frecventă a inversiunilor de temperatură asociate cu calmul atmosferic şi/sau vitezele mici ale vântului, persistența unor situații de circulație slabă a aerului, posibilitatea apariției unor formațiuni barice de mare presiune care stagnează mai multe zile.

Aşa cum s-a menționat anterior, factorii meteorologici care caracterizează atât clima unei zone, cât şi condițiile de dispersie a poluanților din zona respectivă sunt vântul (direcție şi viteză) şi stratificarea aerului.

Stratificarea aerului este preponderent neutră, situație care apare cu o frecvență multianuală de 30,5%, urmată de stratificările puțin instabile (28,9%) şi foarte instabile (11,8%).

Cele mai slabe condiții de dispersie a poluanților, în special pentru surselе joase sau pentru evacuări necontrolate la nivelul solului, apar în cazul în care stratificația aerului este stabilă şi foarte stabilă, iar viteza vântului este egală sau mai mică de 1 m/s.

În zona oraşului Bucureşti, frecvența apariției unor astfel de cazuri este de .16%, mai mare decât în alte zone ale țării.

d. Infrastructura

Regiunea Bucureşti-Ilfov are cea mai mare densitate de drumuri publice la 100 km^2 de teritoriu (43,4 față de 30,7 cât este media națională). Drumurile publice din regiune (791 km) sunt modernizate într-un procent de 48%, fiind compuse din:

- drumuri naționale, 193 km, modernizate integral;
- drumuri județene, 598 km, modernizate într-un procent de 31%.

Principalele probleme ale drumurilor din regiune sunt depăşirea capacității maxime de circulație şi întreținerea lor necorespunzătoare. De aceea, se consideră că este necesară modernizarea şi lărgirea căilor rutiere în regiune, dar în special a liniei de centură din jurul capitalei.

Rețeaua feroviară, din punctul de vedere al densității, este net superioară mediei naționale, în regiune existând 176,8 km de cale ferată la 1 000 km^2, de 3,7 ori mai mare decât cea la nivel național. Lungimea rețelei este de 322 km, din care 63% sunt electrificate, ceea ce reprezintă o valoare de peste 1,8 ori mai mare decât media pe țară.

Important de semnalat este şi existența unei complexe rețele de transport public, atât la suprafață, cât şi în subteran (metrou, pe o distanță de 120 km).

Regiunea are două aeroporturi civile care funcționează în regim internațional (Otopeni şi Băneasa) şi câteva aeroporturi militare (Clinceni, Minai Bravu).

Rețeaua de telecomunicații cuprinde circuite internaționale, interurbane şi urbane. Deşi numărul de abonamente la serviciile telefonice pentru 1 000 de locuitori este de peste 2,5 ori mai mare decât rrfedia națională, localitățile rurale sunt servite de centrale învechite (manuale sau semiautomate); la nivelul anului 1997, 44 de localități nu erau racordate, iar 16 comune nu aveau centrale telefonice.

Lungimea simplă a rețelei de distribuție a apei potabile corespunzătoare Regiunii 8 reprezintă 5,9% din totalul la nivel național, județului" lifov corespunzându-i peste 42% din acest procent.

Anul de „naştere" al sistemului centralizat de alimentare cu apă a BucureştLului este anul 1888. În acest an, s-au pus în funcțiune captarea de pe râul Dâmbovița, de la Brezoaiele, canalul deschis Brezoaiele-Arcuda, instalațiile de limpezire a apei de la Arcuda, apeductul I Arcuda-Bucureşti, rezervorul nr. 1 de la Cotroceni, 130 km de rețea de distribuție, alimentată prin cădere liberă.

Pentru a fi bună de băut, apa de la sursă până la consumatorii din Bucureşti parcurge un drum bine stabilit, gestionat de RGAB, astfel:

- **apa râului Dâmbovita** ajunge la Stația de tratare Arcuda prin priza Brezoaiele.şi canalul amenajat în aval, pe o lungime de 18 km, capacitatea stației fiind de 745 000 m^3/zi;
- **apa râului Argeş** este dirijată la priza Crivina printr-un baraj de 186 m lungime. De aici, prin două canale (unul închis şi unul deschis) în lungime de 17,6 km, apa brută este adusă la stația de tratare Roşu, având o capacitate de 520 000 m^3/zi. Două stații de pompare şi două conducte de refulare suplimentează debitul râului Dâmbovita cu 1,5 m^3/s pentru stația Arcuda;
- 5 apeducte de la Arcuda şi 3 apeducte de la Roşu, cu o lungime totală de 170 km, conduc apa potabilă (1,4 milioane m^3/zi) la cele 7 stații de pompare orăşeneşti, dintre care 5 dispun de rezervoare de înmagazinare însumând circa 250 000 m^3.

Rețeaua de distribuție din Bucureşti are o lungime de 2 999,3, km, iar presiunea este asigurată prin cele 38 de stații de repompare şi 267 de stații de hidrofor.

Apa potabilă provine deci, în proporție de 86%, din surse de suprafață (1,3 milioane m^3/zi), râurile Dâmbovita şi Argeş, şi numai 14% din surse subterane (180 000 m^3/zi).

Sursele de apă din Bucureşti sunt:

- de suprafață : râurile Argeş şi Dâmbovita;
- subterane: fronturile de captare Ulmi, Arcuda, Braga-diru, puțurile de mare adâncime din Bucureşti şi mini-captările.

Raportul dintre debitele captate din subteran şi suprafață este de 0,13, raport absolut necorespunzător, oglindind dependența covârşitoare a alimentării cu apă a oraşului față de condițiile meteorologice, cele negative, precum seceta, înghețul etc., putând afecta sursele de suprafață şi implicit gradul de asigurare cu apă a regiunii.

Cantitatea de apă captată şi tratată nu se cunoaşte cu exactitate, întrucât prizele pe râuri, ca şi intrările şi ieşirile din stațiile de tratare nu sunt dotate cu sisteme de măsură şi control eficace.

Astfel, debitul calculat la cele două stații de tratare însumează 1 265 000 m^3/zi, la care se adaugă debitul calculat din sursele subterane de cea 180 000 m^3/zi, rezultând un debit total de 1 445 000 m^3/zi.

Acest debit este. insuficient pentru o alimentare continuă cu apă, impunându-se, adesea, reducerea pompajului pe anumite perioade ale zilei. Pentru o pompare continuă, debitul necesar Bucureştiului este de cea 1 800 000 m^3/zi (ce include şi acoperirea pierderilor).

Pentru a asigura acest debit, a fost necesară prevederea şi execuția unei noi stații de tratare la Ogrezeni, pe râul Argeş, într-o primă etapă pentru un debit de 260 000 m^3/zi, care este în prezent în execuție.

Rețeaua de alimentare cu apă a municipiului Bucureşti are o structură eterogenă (tabelul 3.8.4).

Tabelul 3.8.4

Structura rețelei de alimentare cu apă de la nivelul municipiului Bucureşti, în anul 1999

-%-

Tipul conductelor	Fontă	Otel	Azbociment	Beton
Conducte de serviciu	64	15	21	-
Artere	36	36	-	28

Consumurile de apă în industrie şi agricultură au crescut continuu până în anul 1989. După 1989, consumurile de apă din aceste două sectoare au scăzut, în timp ce la populație s-au înregistrat creşteri continue. Consumul mediu de apă pe locuitor, precum şi consumurile specifice în industrie şi în agricultură sunt mai mari decât în alte țări datorită, în principal, pierderilor exagera-

te din rețelele de aducțiune şi distribuție, risipei şi tehnologiilor neperformante utilizate.

De exemplu, în Bucureşti pierderile şi risipa de apă ajung la 40-50% din cantitatea totală de apă preluată în sistem. Vechimea mare a rețelei de apă din Regiunea 8, structura eterogenă, compQrtarea diferită față de factorii exteriori, uzura fizică şi morală conduc la un număr foarte mare de avarii, cu pierderi însemnate^de apă.

Astfel, un studiu finalizat recent evidențiază că, în anul 1995, doar în rețeaua municipiului Bucureşti s-a pierdut circa 27% din cantitatea de apă distribuită.

Alte probleme în alimentarea cu apă potabilă a Regiunii 8 sunt: insuficiența cantitativă şi calitativă, tehnologiile de tratare învechite (folosind, în special, reactivi precum sulfatul de aluminiu, clorul etc.), capacitatea insuficientă de înmagazinare, Bucureştiul, de exemplu, fiind alimentat în prezent asimetric (stațiile de pompare fiind concentrate în jumătatea de nord a oraşului, sistemul este dezechilibrat).

Rețeaua de canalizare are o lungime de 2 557 km, Bucu-reştiului corespunzându-i peste 95% din această valoare. În capitală, rețeaua este proiectată într-un sistem unitar, colectorul fiind râul Dâmbovița. Lungimea străzilor care au canalizare este în Buftea de 5 km, reprezentând doar 7% din totalul de 67 km de străzi, iar în mediul rural există 57 km de străzi cu conducte, reprezentând 6,5% din totalul de 900 km.

În Regiunea 8, lungimea conductelor de distribuție a gazului natural este de 2 685 km, din care peste 97% se regăsesc în capitală (reprezentând 11,23% din totalul la nivel național). Sistemul de alimentare cu gaze naturale a capitalei cuprinde trei inele concentrice, de înaltă, medie şi joasă presiune. Alimentarea se face, în principal, prin intermediul inelului de presiune medie (2-6 bar, DN 500 mm), amplasat concentric față de linia de centură a Bucureştiului. Este de evidențiat că, în zona localității Bălăceanca (comuna Cernica), se află amplasat un depozit în care se înmagazinează gaze naturale (în regim subteran) în perioada de vară, pentru a putea fi utilizate iarna şi a creşte presiunea gazelor transportate prin rețeaua capitalei în perioadele- cu temperaturi exterioare foarte scăzute.

Distribuția de gaze naturale către consumatorii din capitală, precum şi exploatarea, întreținerea şi repararea rețelelor de gaze, atât din municipiul Bucureşti, cât şi din județul Ilfov, se face de Distrigaz Bucureşti.

Situația distribuției şi rețelei de gaz în Bucureşti, la nivelul anului 1999, se prezintă astfel:

- livrările de gaze efectuate de Distribuția Gazelor Naturale Bucureşti (DGNB) către toate categoriile de abonați au fost de 2 266 000 mii Nm^3, din care 1 820 000 mii Nm^3 pentru consum industrial şi instituții (5 151 de abonați) şi 446 000 mii Nm^3 pentru uz casnic;

- lungimea totală a rețelei era de 2 609 km, din care 2 091 km conducte stradale şi 518 km branşamente.

Sistemul de. Încălzire centralizată, prin termoficare sau centrale termice, este prezent pe 82,5% din suprafața capitalei şi pe 58,3% în Buftea. În mediul rural încălzirea este aproape în întregime asiguratăprin sobe care utilizează lemn, cărbune şi extrem de rar ga"ze.

RADET – Bucureşti, ca unitate de transport şi distribuție a energiei termice, prin termoficare, asigură încălzirea şi apa caldă menajeră pentru 572 000 de apartamente, 4 000 de instituții şi dotări culturale, 280 de unități industriale, 200 ha de sere, precum şi aburul tehnologic pentru societățile comerciale de pe principalele platforme industriale.

Necesarul orar total maxim de energie termică, pentru municipiul Bucureşti, calculat pentru temperaturi medii zilnice de -15°C, este de 5 191 Gcal/h, din care 3 600 Gcal/h pentru vârful maxim de consum. Capacitățile disponibile ale celor 7 surse de căldură aparținând altor producători (5 ale RENEL -C.E.T.-urile, GRIRO şi Pipera) asigură în completare 3 350 Gcal/h energie termică, necesarul de combustibil fiind de 260-280 mii NnrVh şi 6,6-7,5 mii t/h păcură.

În condițiile: asigurării combustibilului necesar, atât calitativ, cât şi cantitativ, se poate livra permanent agent termic pentru încălzire şi pentru preparare de apă caldă menajeră până la temperaturi medii'exterioare de -7°C, sub această temperatură urmând a se opri furnizarea apei calde şi reducerea încălzirii, datorită depăşirii capacităților surselor. Pentru transportul şi distribuția energiei prin sistemul de termoficare, RADET are în exploatare 511 km de magistrale de transport de agent termic primar, 61 km de rețele cu abur tehnologic, 1 135 de puncte termice, 708 km de canal de rețele secundare la punctele termice, precum şi instalațiile de încălzire la peste 8 200 de blocuri (35% din echipamente având o vechime mai mare de 20 de ani). Cele 5 centrale electrice de termoficare ale FEB (Grozăveşti, Bucureşti-Sud, Bucureşti-Vest, Titan şi Progresul), cu o capacitate termică totală de 4 822 Gcal/h (şi disponibilă de 3 235 Gcal/h), produc energia termică ce asigură încălzirea a 561 500 de apartamente, instituții, agenți economici şi sere. Sistemul centralizat de termoficare se bazează pe următoarele centrale care asigură apă fierbinte şi abur tehnologic: C.E.T. Grozăveşti, cu o putere termică instalată de 714 MW (23,8% ponderе în sistem); C.E.T. GRIRO, cu o putere termică instalată de 38 MW (0,8% pondere în sistem); C.E.T. Titan, cu o putere termică instalată de 244 MW (4,9% pondere în sistem); C.E.T. Sud, cu o putere termică instalată de 2 860 MW (40,9% pondere în sistem); C.E.T. Vest, cu o putere termică instalată de 965 MW (20,1% pondere în sistem); C.E.T. Progresul, cu o putere termică instalată de 290 MW (9,1% pondere în sistem); C.E.T. Piața Presei, cu o putere termică instalată de 11 MW (0,4% pondere în sistem).

e. *Dezvoltarea industrială*

Capitala a reprezentat exponentul caracteristic al economiei centralizat-planificate, în perioada de dinainte de anul 1989, dezvoltarea economică

realizându-se, în mare parte, pe baza amplificării rapide a activităților industriale. Acest lucru a generat atragerea masivă a forței de muncă din afara localității. Necesitățile de asigurare a locuințelor şi de păstrare a unui mediu curat, nepoluat, au determinat dezvoltarea unui proces de descentralizare spațială a industriei bucureştene către periferii şi, ulterior, spre aşezările învecinate.

Principalele industrii care s-au dezvoltat în aceste perimetre, în perioada 1990-1996, sunt cea alimentară (care şi-a crescut ponderea în totalul producției industriale din capitală de la 13,4% la 17,1%) şi cea de producere, transport şi distribuție a energiei (cu o creştere de la 6,7% la 15,2%). În aceeaşi perioadă, industrii cu aport însemnat de valoare adăugată, precum cele ale mijloacelor de transport, de maşini şi echipamente etc., şi-au diminuat ponderea de la 10% la 5,2% şi, respectiv, de la 14,2% la 8,8%. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi în cazul industriilor textile şi produselor textile etc.

Analiza dinamicii activității industriale indică o tendință relativ constantă de menținere a structurilor industriale existente. Acest fenomen, similar cu evoluția relativă a structurii populației ocupate, se datorează, în mare măsură, rigidității şi inerției sistemului industrial bucurestean care nu a mai beneficiat de investiții similare celor de dinainte de 1989. Transformările survenite s-au datorat, pe de o parte, restructurărilor ce au avut şi încă mai au loc în domeniul industrial şi, pe de altă parte, dezvoltării sectorului privat cu capital autohton sau străin. Totuşi, în anul 1999 față de anul precedent, se poate pune în evidență o uşoară creştere a indicelui cifrei de afaceri (tabelul 3.8.5) pe totalul activității industriale din capitală, de 0,2%, bazată în special pe activități precum producția, prelucrarea şi conservarea cărnii (208,2%), fabricarea produselor lactate şi a brânzeturilor (263,7%), producția de încălțăminte (142,8%), a preparatelor farmaceutice (124,2%), a construcțiilor metalice şi părților componente (150,7%), producția de rezervoare, cisterne şi conteinere metalice (132,5%). În acelaşi timp, se înregistrează scăderi, în anul 1999 față de 1998, ale indicilor cifrei de afaceri obținute la următoarele activități industriale: producția de țesături din bumbac şi fire de bumbac (85,6%); producția de țesături de mătase şi fire de mătase (60,7%); producția articolelor de sticlărie (76,2%); fabricarea tuburilor (țevilor) din oțel (54,7%); producția de receptoare radio şi televizoare, aparate de înregistrare şi reproducere audio-video (78,0%); producția de fire, cabluri electrice şi optice izolate (51,6%).

Tabelul 3.8.5

Evoluția principalilor indicatori ai.activității industriale din Bucureşti, în perioada 1998-1999

Indicator	U.M.	Anul 1998	Anul 1999	Dinamica (%)
Indicele cifrei de afaceri	-	-	-	100,2
Indicele producției	-	-	-	86,4
Indicele productivității muncii	-	-	-	96,3

Indicator	U.M.	Anul 1998	Anul 1999	Dinamica (%)
Valoarea stocurilor la producători, din principalele produse industriale	mld. lei	1471,0	1 783,4	121,2
Arieratele înregistrate „	mld. lei	6 857,6	24 997,7	364,5
Numărul de salariați	persoane	255 300	229 200	89,8

“ Valorile sunt în prețuri comparabile, înregistrate la data de 30.06 a fiecărui an analizat.

După cum se poate remarca din tabelul 3.8.5, circulația mărfurilor industriale la nivelul capitalei şi recuperarea banilor investiți în producție continuă să fie îngreunate de existența unor stocuri importante la producători, majoritatea produselor având un ritm lent de vânzare.

În zona metropolitană, dezvoltarea întreprinderilor mici şi mijlocii (I.M.M.) a fost mai accentuată decât în restul județelor țării sau decât media națională. Astfel, în perioada 1990-1999, s-au înregistrat 141 570 de înmatriculări, dintre care doar 74 881 sunt I.M.M.-uri. Dintre acestea, 99,5% sunt cu capital privat. Pe ramuri industriale, cele mai atractive domenii au fost industria alimentară (unde se înregistrau 1 185 de firme la începutul a-nului 1999) şi industria uşoară (cu 1 177 de firme la începutul anului 1999); pentru restul activităților industriale din sectoarele extractiv şi de prelucrare existau, la începutul anului 1999, un total de 3 864 de firme. Din totalul I.M.M.-urilor, industria deținea deci, în anul 1999, un procent de 8,5%, ceea ce demonstrează că activitățile industriale nu au reprezentat un domeniu prioritar pentru investitori (față de activitatea comercială, de exemplu, unde în aceeaşi perioadă s-au înființat 48 217 I.M.M.-uri, adică 64,5% din totalul celor existente în Bucureşti). Din totalul I.M.M.-urilor, 56,4% sunt societăți formate cu ajutorul capitalului străin, acestea fiind mult mai puternice, din perspectiva capitalului, decât cele formate pe baza fondurilor româneşti (media capitalului pentru o societate cu capital străin este de 45 000 de dolari). Situația prezentată se datoreşte, în primul rând, avantajelor pe care Bucureştiul le are față de alte oraşe, atât pe planul dezvoltării instituționale, cât şi pe cel al existenței unor condiții favorizante datorate forței de muncă superior calificate, diversității structurilor industriale existente, u-nor infrastructuri calitativ superioare comparativ cu alte zone ale țării. Totuşi, şi zonele apropiate capitalei au cunoscut o dezvoltare a activităților cu caracter industrial. Astfel, în zona pre-urbană (periferică metropolei), s-au dezvoltat unități industriale fie de sine stătătoare, fie ca extensii ale unor agenți economici bucureşteni, existând câteva perimetre distincte, precum:

- zona limitrofă municipiului, unde activitatea industrială atrage peste 50% din forța de muncă a comunelor;
- zone centrate simetric față de căile majore de transport şi de legăturile cu restul țării (cum ar fi, de exemplu, axele Bucureşti-Ploieşti, Bucureşti-Constanța etc.);

- zone situate la periferia județului, unde activitățile economice predominante sunt cele agricole.

Concentrarea industrial-urbană a capitalei, cu larga sa diversitate de activități antropice, prezintă şi dezavantajele generate de poluarea habitatului, ca efect secundar al acestor activități.

Sursele de poluare a aerului sunt:

- sursele fixe, industriale, de obicei concentrate pe mari platforme, dar şi intercalate cu zone de locuit aglomerate;
- sursele mobile, datorate traficului auto, în special de-a lungul marilor artere ale Bucureştiului.

Nevoia imediată de cazare a forței de muncă a generat, de-a lungul anilor, apariția rapidă a unor mari ansambluri de locuințe colective, dimensionate în medie pentru 250 000-400 000 de locuitori. Amplasarea lor s-a făcut din considerente preponderent economice, pe principiul proximității cu zonele industriale, în ideea valorificării dotărilor edilitare create pentru acestea şi reducerii deplasărilor. Aceasta a condus la relația de vecinătate dintre zonele de locuințe şi cele industriale, sursă principală de disconfort pentru locuire. Astfel, în jurul unităților industriale sau al altor surse de poluare există perimetre în care locuințele sunt potențial expuse poluării.

Caracteristicile acestor surse de poluare sunt:

- concentrarea în 10 zone şi 22 de ansambluri mari însumând cea 800 de întreprinderi industriale cu diferite profiluri;
- gama substanțelor evacuate în mediu, rezultate de pe urma desfăşurării proceselor tehnologice din întreprinderile industriale, este foarte variată: pulberi organice şi anorganice care au şi conținut de metale (Pb, Zn, Al, Fe, Cu, Cr, Ni, Cd), gaze şi vapori ($S0_2$, NOx, NH_3, HCL, CO, $C0_2$, H_2S), solvenți organici, funingine etc.

Principalele zone de poluare ale Bucureştiului din surse fixe, grupate pe platforme industriale, sunt prezentate în tabelul 3.8.6.

Analizând situația din perimetrul Regiunii 8, se pot evidenția nuclee industriale care influențează negativ starea mediului, existând astfel:

- unități care poluează cu pulberi, precum I.M.G.B., Ar-teca Jilava, Gumoflex, Danubiana, Frigocom, I.F.M.A. (Societatea de Ascensoare), Regionala S.N.C.F.R., Semănătoarea, F.E.B. Bucureşti (Filiala Electrocentra-le);
- unități care poluează cu oxizi de azot, precum Tubal, S.I.N., Hesper, Amiro, Transchim, Sintofarm, I.F.M.A., F.E.B. Bucureşti (Filiala Electrocentrale), Semănătoarea.

Tabelul 3.8.6

Zonele industriale ale regiunii 8 şi efectele activităților specifice asupra mediului înconjurător

Nr. crt.	Zona	Numărul întreprinderilor importante	Suprafața expusă poluării - km^2	Populația expusă - locuitori	Principalele sectoare de activitate poluante
1	Faur S.A.	12	6,0	50 000	Turnătorii
2	Dudeşti	13	12,5	135 000	Fabricarea produselor chimice de sinteză, pes-ticide, raticide, pulberi de sticlărie, cauciucărie
3	Vitan	7	1,0	30 000	Turnătorie, transporturi
4	Popeşti Leordeni (pe raza jud. Ilfov)	3	2,5	10 000	Fabricarea vâscozei, transporturi
5	I.M.G.B.	3	1,0	35 000	Oțelărie electrică, turnătorii, combustie industrială, sudură etc.
6	Progresul	8	6,0	18 000	Construcții, betoniere, asfaltiere, combustii etc.
7	Militari	13	8,5	20 000	Metalurgie neferoasă, ceramică, construcții, transporturi, pielărie
8	Băneasa	4	1,0	22 000	Turnătorie, metalurgie, transporturi
9	Pipera	8	2,0	15 000	Combustie industrială, industria lemnului
10	Obor	15	3,5	13 000	Fabricarea de mase plastice, pulberi textile, chimice, transporturi, combustie industrială, turnătorie
	Total	86	44,0	348 000	

Observații:
- în prezent, o parte din aceste întreprinderi au o activitate economică redusă sau oprită temporar, dar rămân în continuare surse potențial poluante; în cadrul acestor platforme, au apărut în ultimii ani şi numeroase firme mici, cu profiluri extrem de variate, care contribuie şi ele la actuala situație, din perspectiva poluării mediului.
- dacă se ține seama şi de sursele industriale de poluare din zonele de locuințe, rezultă că sunt direct expuşi la pericolul poluării de impact industrial peste 500 000 de locuitori (aprox. 25% din totalul populației) pe circa 100 km^2, din totalul de 228 km^2, cât are Bucureştiul (aproximativ 44% din suprafața totală).

O situație deosebită din perspectiva poluării mediului se prezintă în zona comunei Pantelimon, datorată funcționării a trei unități industriale cu profil de prelucrare a metalelor neferoase: S.C. Neferal SA, S.C. Acumulatorul S.A. şi I.M.N.R. (Institutul de Metale Neferoase şi Rare).

Evacuarea în atmosferă a noxelor de Pb, Cu, Zn, pulberi în suspensie, anioni de $S0_4^{2-}$ a avut un impact negativ asupra solului, vegetației şi, în anumite situații, s-a resimțit în calitatea apelor freatice şi de suprafață, pe o rază cuprinzând comunele învecinate Cernica şi Brăneşti.

Unitățile funcționează pe amplasamentul actual de cea 30 de ani, însă sursele de emisii de la secțiile de plumb, cupru, aluminiu ale S.C. Neferal SA, instalațiile de mori şi turnătorii ale S.C. Acumulatorul S.A. şi instalațiile de microproducție ale I.M.N.R. au fost monitorizate, începând doar din anul 1985, prin studii de impact efectuate anual, prin măsurători ale A.P.M.-M.B. şi I.S.P. Bucureşti.

Rezultatele investigațiilor efectuate în puncte de control situate în vecinătatea unităților menționate mai sus, precum şi pe teritoriul comunelor Pantelimon, Cernica, Brăneşti, au pus în evidență depăşiri drastice ale concentrațiilor maxime admise (C.M.A.) pentru noxele de Pb, pulberile în suspensie, Cu, Cd, $S0_4^{2-}$. Situația deosebit de critică se regăseşte în vecinătatea unităților S.C. Neferal şi S.C. Acumulatorul, unde depăşirile pentru plumb, în perioada investigată până în anul 1992, s-au situat uneori la peste 100 de ori limita admisă, observându-se apoi o scădere datorată, în principal, diminuării producției.

Date fiind valorile deosebit de mari ale plumbului în atmosferă, s-a acționat pentru retehnologizarea secției de plumb la S.C. Neferal S.A., cu o variantă de separare hidrodinamică a deşeurilor de plumb (baterii auto) şi topire separată pe fracții metalice, instalație care s-a montat şi a fost pusă în funcțiune în trimestrul 3 al anului 1997, nivelul emisiilor încadrându-se ulterior în limitele admise. De asemenea, s-a intervenit pentru interzicerea funcționării unor instalații neechipate cu sisteme de filtrare pentru recuperarea plumbului, în cadrul societății S.C. Acumulatorul S.A.

Datorită efectelor cumulative ale poluanților specifici platformei, calitatea solului şi a vegetației a fost deteriorată, cu precădere pe terenurile aflate în apropierea unităților unde limita pentru Pb si Zn depăşeşte şi limita maximă admisibilă, iar în zona comunei Pantelimon – Ferma 10 – sunt depăşite limitele maxime admisibile pentru Pb si Cu.

Zonele industriale sunt răspândite în întreaga capitală, cu o concentrare de-a lungul căilor ferate care traversează oraşul.

Poluarea fonică indusă de activitățile industriale este diferită, după tipul producției şi gradul de izolare fonică al fiecărei unități. În Bucureşti, cartierele de locuințe aflate în imediata apropiere a zonelor industriale sunt foarte numeroase (Giuleşti, Berceni, Bucureştii Noi, Griviței, Militari, Ferentari, Titan-Şulea, Muncii, Colentina-Obor, Aviației, Pajura).

f. Concluziile analizei SWOT

Având în vedere toate aspectele menționate, în continuare sunt sintetizate punctele tari/slabe şi oportunitățile/amenințările – analiza SWOT – prezentate de activitățile industriale în Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov (tabelul 3.8.7).

Tabelul 3.8.7

Analiza tip SWOT referitoare la dezvoltarea activităților industriale în Regiunea 8 Bucureşti Ilfov

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
1. Geografie, climă, demografie, urbanizare	- existența unei rețele tehnico-edilitare bine dezvoltate atât în capitală, cât şi în jurul acesteia; - ponderea ridicată a populației urbane şi influențe de comportament demografic urban în comunele limitrofe capitalei; - vitalitatea demografică a zonei periurbane a capitalei; - calitate sporită a serviciilor sociale (educație şi învățământ, sănătate etc.).	- nivelul scăzut al natalității; - mortalitatea relativ ridicată în mediul rural; - sporul natural negativ (regiunea cu nivelul cel mai scăzut al sporului natural); - tendința accentuată de feminizare a populației capitalei şi a zonelor limitrofe acesteia; - existența unui număr mare de locuințe cu risc ridicat la cutre- < mure.		- atractivitatea aglomerației urbane pentru categorii sociale defavorizate; - disparitățile mari dintre nucleul urbanizat al regiunii şi zonele marginale ale acesteia; - dependența populației active din regiune de dinamica economiei capitalei.
2. Resurse naturale	- existența unor suficiente resurse de apă de suprafață şi subterane; - existența unor resurse variate şi de bună calitate (terenuri a-gricole, ape ge-otermale, resurse minerale, fond cinegetic şi fond piscicol etc.).	- lipsa unor materii prime esențiale dezvoltării anumitor ramuri industriale (resurse metalurgice, petrochimice etc.).		
3. Dezvoltarea socio-economică	- forță de muncă cu pregătire diversificată şi cu grad ridicat de calificare; - existența unor sectoare economice puternic dezvoltate, precum industria, turismul, comerțul, activitatea	- lipsa unei stații de epurare a a-pelor uzate menajere pentru Bucureşti; - inexistența unui sistem de protejare şi refacere a mediului, în urma activităților de fabricare a betoanelor, a materialelor de construcții	- potențialul oferit de forța de muncă cu calificare medie şi înaltă; - oferta variată de locuri de muncă şi nivelul relativ redus al şomajului; - dezvoltarea de spații pentru a-faceri (birouri, depozite)	- continuarea procesului de decapitalizare a I.M.M.-urilor, având ca rezultat diminuarea drastică a resurselor proprii pentru investiții; - antrenarea forței de muncă din

	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
	fi-nanciar-bancară etc.	în general, a prelucrării lemnului etc.; - gradul ridicat de poluare chimică şi fonică.	către zonele periferice, cu acces rapid spre centru; - relansarea serviciilor în domeniul promovării exporturilor, a activităților de comerț exterior în general.	sectorul I.M.M.-urilor specializate pe activități de servicii, comerț şi operații de import-export, în detrimentul celor industriale.
4. Infrastructura	- existența unor căi de comunicație de importanță națională şi internațională; - densitatea ridicată a rețelelor de drumuri şi căi ferate din regiune; - existența aeroporturilor internaționale Otopeni şi Băneasa; - existența unui serviciu de transport public bine dezvoltat în capitală, cu extensii în zona preurbană (regiunea cu cel mai mare parc de autovehicule de transport public, inclusiv metrou).	- lipsa drumurilor modernizate şi a infrastructurii hidroedilitare moderne în majoritatea localităților rurale; - starea necorespunzătoare a infrastructurii de comunicații în numeroase localități rurale; - starea necorespunzătoare a arterei de centură din jurul capitalei, cu efecte nocive asupra desfăşurării tra-, ticului şi a stării mediului.	- procesul de înlocuire şi modernizare a echipamentelor electrice şi de telecomunicații; - posibilitatea extinderii utilizării terminalelor aeriene şi a rețelelor rutie-roferoviare în activitățile în-dustrial-comerciale, eventual prin crearea de zone libere.	
4. Dezvoltarea industrială	- structură industrială diversificată, - capacități industriale cu potențial bun de dezvoltare-restructurare; - dezvoltarea sectorului I.M.M. În domeniul industriei, prin emergența unui sector privat şi prin privatizarea activelor marilor unități industriale.	- existența unor tehnologii industriale învechite, la nivelul anilor 70-'80, puțin performante; - lipsa unor investitori strategici pentru marea industrie; - poluarea apelor de suprafață şi a celor freatice datorită deversărilor de ape uzate şi de ape industriale neepurate; – iipsa sistemelor de control al calității produselor.	- restructurarea industrială şi închiderea, desființarea sau retehnologizarea unor unități poluante; - exploatarea importantelor capacități industriale; - exploatarea potențialului de cercetare existent în industrie; – orientarea activității industriale către domenii în care firmele din regiune sunt competitive pe plan internațional.	

g. Perspective ale evoluției industriei

După cum a fost anterior prezentat, Regiunea 8 Bucu-reşti-Ilfov are câteva particularități majore față de toate celelalte regiuni de dezvoltare din România. În primul rând, este vorba de faptul că este amplasată ca o enclavă în cadrul Regiunii de dezvoltare 3 Sud. În al doilea rând, în cadrul regiunii există capitala țării, o aglomerație urbană de peste 2 milioane de locuitori, care prezintă caracteristici deosebite față de orice altă localitate urbană din România. Capitala țării conferă regiunii o forță şi o dinamică economică superioare celorlalte regiuni, un nivel superior al P.I.B.-ului şi o structură socio-profesională de un standard ridicat. Pe acest fond, este evident că activitatea industrială va cunoaşte, în viitor, un trend pozitiv. Această tendință, după opinia noastră, va avea mai multe dimensiuni: – privatizarea şi restructurarea marilor întreprinderi industriale.'în cadrul acestui proces, vor avea loc şi reprofilări de activitate, redimensionări sau reorientări ale proceselor industriale, bazate pe cererile pieței-lor internă şi externă;

- extinderea activității industriale în întreprinderi de medii şi mici dimensiuni, care să poată răspunde cât mai bine atât cerințelor investitorilor (maximizarea profiturilor, eliminarea stocurilor nevandabile, reducerea birocrației în fazele tehnologice, creşterea specializării personalului angajat etc.), cât şi ale pieței-lor (înlocuirea unor materii prime şi materiale aflate în epuizare sau greu procurabile, modificări ale caracteristicilor tehnice şi calitative ale produselor, fluctuații ale ritmului productiv etc.).

Chiar dacă este dificil de prognozat dezvoltarea viitoare a unor sectoare industriale în detrimentul altora, pot fi enumerate anumite concluzii care să prefigureze tendințe de evoluție a sectorului industrial în Regiunea 8 Bucureşti-Ilfov:

- evoluția favorabilă a sectoarelor „tradiționale" care au pătruns pe diferite segmente ale pieței-lor interne şi externe. Din această categorie pot fi amintite industriile alimentară, a prelucrării materialelor textile şi pielăriei, a fabricării mobilei, a materialelor de construcții, a lacurilor şi vopselelor, tipografie, industria fabricării şi re-condiționării mijloacelor de transport etc.;
- dezvoltarea unor sectoare care în momentul de față sunt în decădere, dar, datdrită condițiilor favorizante pe care le oferă regiunea, au şanse în viitor. Din această categorie fac parte industriile producătoare de soft informatic, aparatură medicală, materiale plastice, electrotehnică etc.;
- sectoare industriale care nu vor avea viitor. Printre acestea, pot fi amintite industriile metalurgică, de prelucrare a petrolului, electronică etc.

- În mod cert, această clasificare nu trebuie privită decât ca o posibilă tendință a specializării activităților industriale din cadrul Regiunii 8 Bucureşti-Ilfov, modificări datorate influențelor interne şi externe sectorului industrial putând apărea oricând.

Capitolul 4
MĂSURI NECESARE PENTRU VALORIFICAREA CU SUCCES A OPORTUNITĂȚILOR ÎNTREVĂZUTE DE DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ LA NIVEL REGIONAL

4.1. Soluții privind reconversia forței de muncă din profilul industrial

Începând din anul 1992, o dată cu creşterea numărului şomerilor, Agenția Națională de Ocupare şi Formare Profesională a organizat cursuri de calificare, recalificare şi perfecționare în baza Legii nr„ 1/1991 şi Hotărârii Guvernului nr. 288/1991. În anul 1999, numărul persoanelor cuprinse în pregătire erau estimate la 79 295. Dintre acestea au încheiat pregătirea în cadrul cursurilor organizate 56 103 persoane, din care 23 909 şomeri. Au reuşit să se reintegreze profesional 6 935 de cursanți. Aceste cursuri au fost organizate la cererea agenților economici pentru 14 553 de persoane, din care 3 491 de şomeri. Din numărul persoanelor ce au absolvit cursurile s-au reangajat numai 2 138 de persoane. Cursurile organizate pe baza studiilor privind piața muncii au cuprins 11 733 de persoane, din care 9 758 de şomeri.

În acest caz, au reuşit să beneficieze de noi locuri de muncă numai 2 276 de cursanți. La cererea persoanelor interesate s-au realizat cursuri pentru 29 817 persoane, din care 10 660 de şomeri. Au obținut noi slujbe 2 521 de absolvenți.

În prezent, se derulează cursuri de recalificare şi perfecționare pentru 23 192 de participanți, din care 6 650 de şomeri. Se remarcă faptul că din cei 79 295 de participanți la cursuri de calificare şi perfecționare au reuşit să obțină locuri de muncă 13 870 de persoane. Ca urmare a politicii promovate de Ministerul Muncii şi Protecției Sociale, se derulează în prezent două tipuri de programe care dispun şi de suport financiar internațional:

a) programul de urgență, concentrat pe protecția persoanelor disponibilizate prin concedieri colective (O.U.G. nr. 9 şi 22/1997). Programul este o componentă a proiectului „Ocupare şi protecție socială", finanțat printr-un împrumut de la Banca Mondială;

b) programul de măsuri active destinat tuturor categoriilor de şomeri, având ca principală sursă de finanțare fondul de şomaj. Caracteristica esențială constă în diversificarea prestațiilor acordate, pe baze competitive.

Acestor două programe li se adaugă măsurile de sprijinire a integrării în muncă a absolvenților, prin subvenționarea, timp de un an, a 70% din salariul de bază net de încadrare într-un post de muncă nou creat şi raenținut minimum 3 ani (O.U.G. nr. 35/1997). O altă măsura de sprijinire a forței de muncă constă

în acordarea unor credite cu dobândă subvenționată, dacă la locurile de muncă nou create se angajează 50% şomeri, pentru o perioadă de minimum 3 ani (Legea nr. 65/1997).

În acest scop, în anul 1996 au fost acordate aproximativ 50 miliarde de lei pentru realizarea a J 606 noi locuri de muncă, din care 1 303 pentru şomeri.

În anul 1998, prin intermediul unui credit de peste 66 miliarde de lei, s-au creat 2 619 locuri de muncă, din care 1 355 pentru şomeri. În anul 1999, s-au acordat credite de 150 miliarde de lei pentru crearea a 5 000 de noi locuri de muncă.

Uniunea Europeană a lansat un program în valoare de 100 milioane de euro, numit programul RICOP (Program de restructurare industrială şi reconversie profesională), în vederea sprijinirii procesului de restructurare în România şi atenuării efectelor sale la nivel social. Obiectivele pe termen scurt ale programului RICOP sunt:

- să asigure implementarea politicii guvernului în domeniul restructurării, privatizării sau închiderii întreprinderilor ce înregistrează pierderi;
- să atenueze efectele la nivel social pe care le-ar putea provoca restructurarea/închiderea întreprinderilor, printr-un program de asistență socială adecvat şi prin promovarea inițiativelor de ocupare a forței de muncă;
- să inițieze crearea de noi locuri de muncă prin lucrări publice;
- să încurajeze activitățile economice existente şi cele în curs de apariție în vederea creării de noi locuri de muncă, prin sprijinul acordat microîntreprinderilor şi întreprinderilor mici şi mijlocii..

Prin Programul RICOP va fi pus la dispoziția zonelor RICOP un credit nerambursabil pentru microîntreprinderi şi întreprinderi mici şi mijlocii (I.M.M.) îh valoare de 30 milioane de euro, din care 27 milioane de euro pentru investiții directe în I.M.M.-uri. Programul RICOP va fi implementat în cinci zone din România, care se anticipează că vor fi drastic afectate de restructurarea industrială.

Aceste zone sunt alcătuite din următoarele județe:

- **Zona 1:** Bacău, Iaşi, Neamț, Vaslui (Regiunea 1 Nord-Est);
- **Zona 2:** Galați, Buzău, Brăila (Regiunea 2 Sud-Est);
- **Zona 3:** Argeş, Dâmbovița, Teleorman (Regiunea 3 Sud);
- **Zona 4:** Dolj, Gorj, Olt, Vâlcea, Hunedoara (Regiunea 4 Sud-Vest şi Regiunea 5 Vest);
- **Zona 5:** Braşov şi Covasna (Regiunea 7 Centru).

Suma alocată pentru proiecte de finanțare a I.M.M.-urilor pentru fiecare zonă (27 milioane de euro) va fi direct proporțională cu disponibilizările prevăzute a avea loc ca urmare a restructurărilor propuse de guvern în Planul de restructurare.

Pot solicita şi primi finanțare întreprinderile (inclusiv întreprinderi nou înființate) care îndeplinesc toate criteriile adminis trative financiare de eligibilitate prevăzute în Programul RICOP. Pot fi finanțate orice tip de proiecte de investiții în producție şi servicii (cu excepția celor prevăzute în Programul RICOP), care generează profituri sustenabile şi locuri de muncă permanente şi viabile în unul din județele acoperite de programul RICOP. '

Grantul RICOP poate acoperi maximum 60% din valoarea proiectului. Restul de minimum 40% trebuie acoperit de beneficiar, fie din fonduri proprii, fie din alte surse (împrumuturi etc.). Minimum 50% din contribuția beneficiarului la finanțarea proiectului trebuie să fie cash (fie din surse proprii, fie din împrumuturi rambursabile). În bugetul proiectului pot fi incluse numai costuri care îndeplinesc următoarele trei condiții generale:

a) să fie legate direct de implementarea proiectului de investiții propus;

b) să fie indispensabile pentru implementarea proiectului;

c) să nu depăşească prețurile normale în zona în care se va implementa proiectul.

Costuri eligibile care pot fi acoperite din grantul RICOP:

1. Investiții şi imobilizări corporale:

- construcții de clădiri pentru producție şi facilități conexe cu scop productiv (achiziții, extinderi sau construcții noi de hale de producție etc.);
- achiziție de maşini, echipamente şi utilaje (noi şi se-cond-hand);
- achiziție de mijloace de transport noi şi second-hand (autocamioane, autobuze, van-uri etc.), cu scop productiv, legate direct de implementarea proiectului de investiții propus;
- leasing pentru contracte de leasing cu durata mai scurtă decât durata contractului de grant RICOP.

2. Investiții în imobilizări necorporale:

- achiziționare de licențe de fabricație, patente etc.;
- achiziționare de licențe de franchising;
- achiziționare de software.

3. Investiții în stocuri pentru producție:

- materii prime, materiale consumabile, obiecte de inventar, ambalaje etc., necesare direct şi indispensabile pentru implementarea proiectului de investiții propus, dar numai pentru maximum un singur ciclu de fabricație şi nu mai mult de 25% din valoarea grantului RICOP.

4. Pregătire profesională legată direct de proiect:

- costuri legate de pregătirea personalului etc. pentru implementarea proiectului de investiții propus.

5. Rezervă, de maximum 5% din valoarea împrumutului nerambursabil Phare-RICOP solicitat, pentru acoperirea unor costuri eligibile neprevăzute.

Această rezervă se va putea aloca unor costuri specifice legate de implementarea proiectului şi indispensabile acestuia, dar neprevăzute explicit în buget la data cererii de finanțare. Alocarea şi cheltuirea acestei rezerve se va putea face de beneficiar numai după aprobarea scrisă din partea Oficiului de Contractare şi Plăți Phare (OPCP) din Ministerul Finanțelor. Ca urmare a procesului de restructurare care a afectat toate sectoarele economiei şi în special industria, un număr foarte mare de salariați au intrat sub incidența şomajului. De aceea, se impune reorientarea şomerilor spre alte domenii de activitate, fn această situație, am încercat să formulăm soluții pentru şomerii din fiecare regiune.

1. în Regiunea 1 Nord-Est se impune reorientarea persoanelor disponibilizate spre ramurile industriale competitive (prelucrarea lemnului, mobilei, textilă, alimentară), dar şi în domeniul turismului.

2. în Regiunea 2 Sud-Est, un segment important al per soanelor aflate în şomaj poate fi ocupat în industria construcțiilor de nave, industria lemnului, alimentară, în special a vinului. Turismul în Delta Dunării şi pe litoralul Mării Negre, alături de agricultură, constituie domenii atractive pentru forța de muncă disponibilizată.

3. în Regiunea 3 Sud, prin cursuri de recalificare şi perfecționare, persoanele disponibilizate pot lucra în industria chimică, a materialelor de construcție şi în construcții.

4. Regiunea 4 Sud-Vest se remarcă prin două industrii tradiționale competitive: construcția navelor fluviale şi industria ceramicii. Industria energetică şi cea a prelucrării lemnului pot atrage forța de muncă disponibilizată.

5. Regiunea 5 Vest cuprinde trei zone cu probleme grave ale populației ocupate: aria miniero-metalurgică a Banatului, aria carboniferă Valea Jiului şi aria metalurgică Hunedoara.

Numărul mare de şomeri poate fi orientat prin cursuri de recalificare spre industria textilă, a prelucrării blănurilor şi cojoacelor, a încălțămintei şi ceramicii (fine şi de construcție), care sunt ramuri competitive. De asemenea, industria lemnului şi modernizarea rețelei de drumuri reprezintă alte soluții.

6. în Regiunea 6 Nord-Vest, turismul (cel rural, în special) prezintă un potențial deosebit. Prelucrarea ceramicii şi sticlei şi creşterea animalelor sunt soluții pentru ocuparea persoanelor aflate în şomaj.

7. Regiunea 7 Centru, deşi cuprinde o arie de concentrare industrială – Braşov – aflată în prezent în declin, beneficiază de avantaje ce pot fi exploatate cu succes de către forța de muncă. Această regiune are tradiții străvechi în prelucrarea lemnului, a ceramicii de construcție, a ceramicii fine şi sticlei, în industria textilă şi a prelucrării pielăriei. Creşterea animalelor şi turismul (în special turismul rural) oferă noi posibilități de reintegrare profesională pentru persoanele disponibilizate. 8. Regiunea 8 Bucureşti, prin specificul său, generează crearea unor noi domenii de activitate: tehnologiile informației, ciberneti-

ca şi managementul afacerilor. Întreprinderile mici şi mijlocii din sectorul privat vor constitui polii de atracție pentru un segment important al forței de muncă.
În vederea ameliorării crizei pe care o parcurge forța de muncă din România se impun următoarele măsuri:

- acordarea unor salarii decente, la termen, acordarea compensărilor şi indexărilor;
- revizuirea normelor de muncă, organizarea eficientă a timpului de lucru;
- asigurarea condițiilor tehnico-materiale corespunzătoare;
- asigurarea drepturilor sociale (măsuri de protecție socială la nivelul agenților economici);
- asigurarea condițiilor pentru desfăşurarea activității sindicale;
- negocierea contractelor colective de muncă.

4.2. Îmbunătățirea mediului de afaceri propice dezvoltării industriale

Existența unui mediu de afaceri prietenos, stimulator pentru dezvoltarea activității tuturor unităților economice, indiferent de profilul şi de dimensiunea acestora, este un factor determinant al redresării şi relansării economice, al înscrierii organice pe traiectoria unei dezvoltări economice accelerate şi durabile.

Măsurile destinate să îmbunătățească semnificativ mediul de afaceri, să-i confere rolul de factor propulsor al activității economice în general trebuie să asigure, în esență:

- stimularea unităților economice să-şi dezvolte activitățile potrivit semnalelor pieței, să urmărească realizarea şi consolidarea economiilor de scară şi a economiilor de gamă, să-şi valorifice profitabil avantajele comparative şi cele competitive;
- armonizarea obiectivelor urmărite de unitățile economice, a strategiilor de firmă, cu obiectivele majore ale politicii industriale la nivel național, cu liniile directoare ale restructurării industriei preconizate prin politica respectivă şi orientate astfel încât să asigure prezervarea şi consolidarea industriilor strategice, stimularea puternică a celor care prezintă avantaje competitive, închiderea perspectivelor de dezvoltare a celor care se dovedesc neviabile prin prisma performanțelor lor sau care sunt anacronice în raport cu tendințele manifestate în economia contemporană;
- favorizarea dezvoltării industriale în plan regional, în sensul reducerii până la anulare a decalajelor mari existente între dezvoltarea economică a regiunilor țării, în general, şi dezvoltarea industrială a acestora,

îndeosebi, stimularea formării şi dezvoltării unor noi poli de atracție pentru activitatea industrială, găsirea unor soluții alternative de dezvoltare pentru regiunile mono-industriale sau cu o dezvoltare industrială modestă, stimularea valorificării superioare a resurselor umane şi materiale locale;

- asigurarea deschiderii puternice a activității economice la nivelul regiunilor de dezvoltare, al județelor şi al localităților spre exterior, spre alte regiuni de dezvoltare limitrofe sau distanțate, județe şi localități, precum şi în afara țării, în primul rând cu entități corespondente din țările Uniunii Europene şi din țările învecinate aflate în tranziție la economia de piață.

În vederea satisfacerii la un nivel superior de eficiență a acestor cerințe, este necesară inițierea unui pachet coerent de măsuri corelate şi eşalonate astfel încât să contribuie semnificativ la relaxarea mediului actual de afaceri, să uşureze povara fiscală asupra agenților economici, să stimuleze activitatea acestora. Măsurile preconizate – dintre care o parte se regăsesc în dosarul „Politica concurenței şi mediul de afaceri", anexă la Strategia națională de dezvoltare economică pe termen mediu a României, prezentată de primul-ministru la sediul Uniunii Europene de la Bruxelles în iunie 2000, iar o parte sunt propunerile noastre – au fost sistematizate pe câteva direcții majore.

a) Perfecționarea şi consolidarea cadrului instituțional:

- întărirea „guvernantei corporatiste" asupra activității unităților economice;
  - înființarea tribunalelor comerciale, specializate pe rezolvarea actelor şi faptelor de comerț;
  - crearea de sectoare comerciale distincte în cadrul administrațiilor financiare locale;
  - întărirea capacității de aplicare efectivă a legii şi de control a autorităților de supraveghere a concurenței şi a modului de perfectare şi de desfăşurare a tranzacțiilor comerciale;
  - întărirea rolului organizațiilor patronale şi al asociațiilor profesionale ca parteneri ai organelor administrației publice, în promovarea actelor de comerț şi în gestionarea fondurilor de dezvoltare regională.

b) Completarea şi îmbunătățirea cadrului legislativ-normativ privitor la activitatea economică şi la dezvoltarea regională:

- alinierea progresivă a cadrului legislativ-normativ românesc la cel al Uniunii Europene, însuşirea „acquis communautaires" şi întărirea modului de a-plicare a legilor şi a controlului respectării acestora;
- inițierea unei ample campanii la nivelul parlamentului şi al organelor administrației publice centrale, pentru asigurarea unității cadrului legislativ, a corelării legilor, hotărârilor şi ordonanțelor, a evitării contradicțiilor, confuziilor şi distorsiunilor pe care le prezintă acestea;

- instituirea sistemului de audieri publice pentru inițiativele legislative;
- modernizarea Codului comercial român, compati-bilizarea acestuia cu reglementările în domeniu ale Uniunii Europene şi ale țărilor comunitare;
- elaborarea şi aplicarea fermă a:
- Legii contractelor economice, adaptarea Directivei Uniunii Europene privind întârzierea plăților, asigurarea protecției creditelor;
- Legii achizițiilor publice;
- legislației privind concurența neloială, informarea corectă şi protecția consumatorului;
- elaborarea Codului de conduită a operatorilor economici;
- adaptarea şi completarea legislației secundare în domeniul concurenței (privind monopolurile, pozițiile dominante pe piață, condițiile de realizare a înțelegerilor şi asocierilor între firme etc.);
- reglementarea tratamentului fiscal stimulativ pentru investiții, prin reducerea impozitului pe profitul rein-vestit, recunoaşterea cheltuielilor de afaceri şi tratamentul fiscal favorabil al amortizării şi rezervelor;
- eliminarea taxelor vamale- care generează efectul de „subvenție inversă" sau de „protecție negativă", aşa cum este cazul existenței taxei de import la unele substanțe active pentru industria de medicamente sau la bumbac (reprezentând un cost suplimentar pentru producătorii autohtoni), fără a exista vreo taxă de import echivalentă pentru produsele finite din aceeaşi categorie. Eliminarea „subvenționării inverse" create prin facilități de export de materii prime (exemplul exportului de buşteni) fără facilități similare la exportul'de produse finite;
- inițierea de către guvern a unor scheme simplificate privind beneficierea de către exportatori de rambursarea indexată cu inflația a eventualelor taxe vamale de import sau alte taxe percepute de către stat şi înglobate în produsele industriale exportate;
- revizuirea listei activităților productive scutite de impozit pe profit, în vederea eliminării arbitrarului din deciziile organelor financiare care consideră o serie de activități evident productive drept servicii;
- aplicarea fermă a reglementărilor privind protecția proprietății intelectuale, curmarea rapidă a cazurilor extrem de numeroase de ignorare şi de încălcare a copy-right-ului;
- standardizarea şi protecția pieței interne, prin elaborarea legii responsabilității producătorilor şi a importatorilor şi alinierea la cele 20 de directive care concretizează noua abordare a uniunii europene în acest domeniu;

- consolidarea drepturilor de proprietate asupra terenurilor şi clădirilor, prin instituirea obligativității de încadrare în planul urbanistic general, asigurarea respectării stricte a normelor de siguranță a construcțiilor şi protecția mediului;
- îmbunătățirea managementului frontierelor, în sensul stimulării cooperării interinstituționale la frontiere, elaborării legii privind organizarea şi funcționa rea inspectoratului general al poliției de frontieră, a legii privind regimul frontierei de stat în România, valorificării programelor şi sprijinului acordat de Uniunea Europeană privind modernizarea frontierelor de est şi de nord ale României;
- întărirea rolului Consiliului Concurenței şi al Oficiului Concurenței în asigurarea respectării principiilor de transparență a afacerilor, nediscriminare şi concurență loială;
- combaterea corupției economice şi a criminalității organizate, prin elaborarea legilor privind protecția patrimoniului național, combaterea crimei organizate, protejarea consumatorului împotriva activităților comerciale ilicite, perfecționarea cooperării specifice interinstituționale în acest domeniu.

c) Eliminarea obstacolelor administrative şi de reglementare în domeniul inițierii şi desfăşurării afacerilor:

- simplificarea şi reducerea volumului formalităților administrative care trebuie-.efectuate la intrarea pe, funcționarea pe şi ieşirea de pe piață a societăților comerciale, prin crearea unei rețele de birouri locale care să efectueze unitar şi operativ toate formalitățile administrative necesare înființării şi funcționării acestor societăți – „one stop Office" -, precum şi a unor birouri în acelaşi scop pentru inițiativele de investiții – „one window snop";
- facilitarea tranzacțiilor valutare prin crearea în cadrul băncilor a unor ghişee specializate, cu atribuții exclusiv în acest sens;
- îmbunătățirea legislației muncii, în sensul asigurării liberei circulații a forței de muncă (inclusiv în ceea ce priveşte statutul rezidenților străini);
- îmbunătățirea semnificativă a climatului investiționa nal, prin simplificarea procedurilor de autorizare a investițiilor, stabilirea de standarde detaliate de mediu, asigurarea transparenței depline a licitațiilor pentru efectuarea lucrărilor de investiții;
- simplificarea procedurilor vamale, elaborarea unui ghid vamal detaliat şi larg accesibil, instituirea sistemului de acordare a asistenței specializate pentru practici vamale, combaterea corupției în cadrul infrastructurilor vamale.

d) îmbunătățirea funcționării instituțiilor pieței:

- finalizarea reformei fiscale, desființarea/comasarea fondurilor speciale care generează exces de fiscalitate;
- elaborarea şi aplicarea Codului fiscal şi a Codului de procedură fiscală;
- dezvoltarea piețelor financiare prin adoptarea legislației Uniunii Europene privind piețele de capital, de asigurări, obligațiile corporale, bonurile de tezaur, garanțiile etc.;
- intensificarea dialogului economico-social pentru întărirea rolului instituțiilor financiare existente;
- constituirea Camerei Auditorilor;
- crearea piețelor integrate şi stimularea funcționării acestora.

e) Stimularea dezvoltării regionale şi diminuarea decalajelor de dezvoltare interregionale şi intraregio-nale:

- convenirea cu Uniunea Europeană a Planului național de dezvoltare regională actualizat;
- obținerea şi utilizarea eficientă a ajutorului financiar primit din partea Uniunii Europene prin Fondul European de Dezvoltare Regională – FEDER – şi Fondul de Coeziune;
- dezvoltarea capacității de elaborare şi implementare la nivel regional a proiectelor şi programelor de dezvoltare regională;
- armonizarea cadrului legal, administrativ şi bugetar cu cel al Uniunii Europene, în vederea implementării şi utilizării fondurilor de tip structural;
- sprijinirea zonelor defavorizate care au probleme economice şi sociale grave, prin stimularea intensă a dezvoltării I.M.M.-urilor, pe baza intensificării investițiilor directe productive şi a asigurării de servicii specializate pentru această categorie de întreprinderi;
- stimularea cooperării transfrontaliere prin:
  - dezvoltarea infrastructurilor regionale şi locale în sensul intensificării investițiilor în infrastructura de transport, în cea de sprijin al afacerilor, în reabilitarea siturilor industriale degradate, în infrastructura de bază;
  - dezvoltarea turismului prin investiții directe şi în infrastructura de sprijin;
  - stimularea cercetării ştiințifice, dezvoltării tehnologice şi inovării prin sprijinirea formării şi activității centrelor de cercetare, a centrelor tehnologice şi de inovare, a inovării şi transferului tehnologic pentru modernizarea întreprinderilor şi creşterea eficienței activității lor;

- sprijinirea integrării pe piața muncii a categoriilor de persoane dezavantajate.

f) Alte măsuri privind crearea mediului de afaceri deschis, stabil şi stimulativ:

- întărirea disciplinei financiare la nivelul întreprinderilor, prin măsuri ferme de asigurare a respectării de către acestea a obligațiilor contractuale, a plății datoriilor către bugetul de stat şi către creditori, în general a achitării tuturor obligațiilor de plată;
- intensificarea creditării activităților industriale pe baza planurilor de afaceri prezentate de agenții economici;
- intensificarea prospectării piețelor externe în scopul identificării investitorilor strategici dispuşi să investească în industria românească, prin extinderea implicării directe în această acțiune a reprezentanților în străinătate ale Ministerului Industriilor şi Comerțului;
- extinderea utilizării piețelor de capital pentru privatizarea societăților comerciale;
- cofinanțarea unor proiecte de investiții pentru restructurarea tehnologică a marilor unități industriale, pentru creşterea eficienței energetice şi protecția mediului;
- monitorizarea programelor de restructurare a companiilor naționale, a societăților naționale şi a marilor unități industriale, pe termen mediu, pentru asigurarea îndeplinirii integrale şi la termenele prevăzute a măsurilor cuprinse în acestea, precum şi pentru efectuarea corecțiilor impuse de modificările produse în evoluția factorilor de influență avuți în vedere;
- dezvoltarea centrelor de informare şi îndrumare a întreprinzătorilor particulari în cadrul Camerelor Județene de Comerț şi Industrie;
- aplicarea efectivă şi imediată a Legii nr. 133/1999 privind stimularea întreprinzătorilor privați pentru înființarea şi dezvoltarea I.M.M.-urilor;
- asigurarea accesului nediscriminatoriu al întreprinzătorilor privați la resursele de materii prime şi ma teriale şi la cele financiare gestionate de către stat;
- concentrarea investițiilor publice în resursele umane şi în infrastructură, în vederea dezvoltării de noi poli urbani de creştere economică şi a reducerii costurilor de derulare a afacerilor în zonele periferice;
- reformarea serviciilor din domeniul activităților publice, în sensul privatizării acestora, stimulării construcțiilor de infrastructuri moderne, stimulării creării de parcuri industriale care asigură folosirea în comun de către mai multe unități economice a infrastructurii existente, creării unei rețele largi de centre de informare pentru solicitanții de servicii;

- stabilirea de programe care să aibă ca obiectiv ancorarea funcțiilor urbane principale – politică, financiară, administrativă, industrială şi culturală – în diferite centre urbane;
- elaborarea unor programe de cooperare industrială internațională, cu prioritate cu țările Uniunii Europene, vizând îndeosebi complementaritatea cu industria europeană, pentru atragerea de tehnologii noi şi valorificarea avantajelor competitive proprii.

4.3. Perfecționări necesare ale cadrului instituțional şi legislativ privind dezvoltarea regională

Un cadru propice al dezvoltării regiunilor româneşti presupune existența unei structuri instituționale bine conturate şi adaptabile în timp şi spațiu. Totodată, legislația specifică dezvoltării regionale trebuie să corespundă cerințelor de evoluție pozitivă a întregii țări, în general, dar şi a fiecărei regiuni în parte, în mod particular. Este evident că, din punct de vedere instituțional, este necesară existenta a două niveluri de coordonare. Unul la nivel central, unde trebuie să se adopte strategia generală de dezvoltare națională, şi unul la nivelul regiunilor, care să managerizeze dezvoltarea zonelor respective. În acest context, pe plan european există diferite modele de organizare, dintre care cele mai importante sunt:

- existența unei singure instituții care se ocupă de managementul regiunilor de dezvoltare. Această situație poate fi întâlnită în țări precum Marea Britanie, Grecia, Portugalia etc.;
- existența a două organisme de conducere, aflate pe acelaşi palier decizional (în principal, ele se găsesc la nivel central). Este cazul întâlnit în unele țări precum Finlanda, Italia etc.;
- existența unor instituții coordonatoare exclusiv la nivel regional. Aceasta este cazul întâlnit, în principal, la statele federale, precum Elveția, Germania, Belgia sau Austria;
- existența unei instituții la nivel central, care are atribuții de planificare strategică a dezvoltării regionale şi centre de implementare a politicilor la nivelul fiecărei regiuni. Cea mai reprezentativă țară care a adoptat o astfel de organizare este Franța.

Pentru România, în conformitate cu strategia națională de dezvoltare industrială, considerăm că este bine ca modelul francez să fie adoptat. Susținem această idee, deoarece este necesară implementarea permanentă a unei strategii coerente de dezvoltare industrială la nivel național, lucru ce nu poate fi realizat decât de o instituție cu atribuții la nivel central (guvernamental, de exemplu) şi coordonarea acestei strategii pe plan zonal, ținând cont de toate condițiile şi cerințele regiunilor, lucru ce nu poate fi îndeplinit decât de instituții create la nivel regional. De altfel, acest model a fost cel adoptat de instituțiile

româneşti abilitate (guvern, parlament, preşedinţie), în conformitate cu Legea nr. 158/1998, aflată în vigoare.

Potrivit acestei legi, coordonarea politicii de dezvoltare regională la nivel naţional este asigurată de Consiliul Naţional pentru Dezvoltare Regională (C.N.D.R.), al cărui preşedinte este chiar primul-ministru. Considerăm, totuşi, că desemnarea premierului ca preşedinte al acestei instituţii trebuie modificată, în sensul ca această funcţie să fie preluată de un ministru, răspunzător exclusiv de politica de dezvoltare regională. Potrivit Legii nr. 151/1998, C.N.D.R. are următoarele atribuţii:

- aprobă strategia naţională de dezvoltare regională şi programul naţional aferent;
- prezintă guvernului propuneri referitoare la constituirea Fondului naţional de dezvoltare regională;
- aprobă criteriile, priorităţile şi modul de alocare a resurselor Fondului;
- urmăreşte utilizarea sumelor alocate din Fond;
- aprobă utilizarea fondurilor de tip structural, alocate României de către Comisia Europeană, în perioada de preaderare, precum şi a celor structurale, după aderarea la U.E.;
- urmăreşte realizarea obiectivelor de dezvoltare regională, inclusiv în cadrul activităţilor de cooperare externă a regiunilor de dezvoltare, de tip transfrontier, interregional sau la nivelul euroregiunilor.

Ca organ executiv al C.N.D.R., s-a înfiinţat Agenţia Naţională de Dezvoltare Regională (A.N.D.R.), care are următoarele atribuţii:

- elaborarea strategiei şi a programelor naţionale de dezvoltare regională;
- elaborarea principiilor, a criteriilor, a priorităţilor şi a modului de alocare a resurselor Fondului naţional de dezvoltare regională;
- propunerea către C.N.D.R. de constituire a acestui Fond;
- asigurarea managementului Fondului;
- promovarea diferitelor forme de cooperare între judeţe, oraşe, comune;
- asigurarea asistenţei de specialitate la nivelul consiliilor de dezvoltare regională, în procesul de construcţie instituţională;
- realizarea de propuneri către C.N.D.R. pentru nominalizarea unor zone din categoria celor „defavorizate”, urmând ca acestea să fie susţinute economic şi financiar prin instrumente specifice politicilor de dezvoltare regională;
- îndeplinirea rolului de negociator naţional în relaţiile cu Direcţia de Politică Regională şi Coeziune din cadrul Comisiei Europene, pentru fondurile europene de dezvoltare regională şi de coeziune;

- gestionarea, sumelor alocate României din Fondul European de Dezvoltare Regională şi din Fondul de Coeziune;
- coordonarea implementării planului național de dezvoltare regională, care stă la baza negocierilor cu Comisia Europeană şi *â* finanțărilor diferitelor programe comunitare.

La al doilea nivel decizional,, cel regional, sunt înființate instituții cu atribuții în coordonarea activităților de promovare a obiectivelor ce decurg din politicile naționale de dezvoltare regională. Aceste instituții, denumite Consilii pentru Dezvoltare Regională (C.D.R.), au următoarele atribuții:

- analizarea şi adoptarea strategiilor şi programelor de dezvoltare regională;
- aprobarea proiectelor de dezvoltare regională;
- prezentarea către C.N.D.R.. a propunerilor vizând constituirea Fondului pentru dezvoltarea regională;
- urmărirea utilizării sumelor alocate din Fond agenților pentru dezvoltare regională;
- urmărirea respectării obiectivelor regionale. Concomitent cu crearea C.D.R.; pentru fiecare regiune de dezvoltare din România s-a înființat câte o Agenție de Dezvoltare Regională (A.D.R.), subordonată consiliilor regionale.

A.D.R. reprezintă organisme neguvernamentale, nonpro-fit, de utilitate publică, cu personalitate juridică, ce acționează în domeniul dezvoltării regionale, având următoarele atribuții:

- elaborarea şi înaintarea de propuneri spre aprobare de către C.D.R. a strategiilor şi programelor de dezvoltare regională, concomitent cu planurile de gestionare a fondurilor;
- aplicarea la nivel regional a planurilor de dezvoltare regională şi a celor de gestionare a fondurilor specifice;
- identificarea zonelor defavorizate din cadrul fiecărei regiuni de dezvoltare şi înaintarea documentației necesare de recunoaştere a acestor zone, aprobate ulterior de către C.D.R.', către A.N.D.R. şi C.N.D.R.;
- asigurarea asistenței tehnice de specialitate persoanelor fizice sau juridice care investesc în zonele defavorizate;
- elaborarea de propuneri către A.N.D.R. privind finanțarea din Fondul special de dezvoltare regională a proiectelor de dezvoltare aprobate de către C.D.R.;
- atragerea de surse financiare pentru alimentarea Fondului;
- gestionarea sumelor din Fond, în sensul realizării obiectivelor prevăzute în programele de dezvoltare regională.

În mod evident, pentru o corectă funcționare a instituțiilor abilitate să conducă programele de dezvoltare regională, în afara legislației care reglementează cadrul de funcționare al acestora, mai sunt necesare şi reglementări de natură econo-mico-financiară.

În acest context, tot Legea nr. 158/1998 stipulează că programele de dezvoltare regională din România trebuie să fie finanțate dintr-un fond național, special înființat în acest context, coordonat de C.N.D.R. şi alimentat din alocații bugetare anuale, la propunerea C.N.D.R. şi din alte resurse, precum:

- fondurile datorate asistenței permanente a U.E., din cadrul programelor Phare;
- sumele provenite din fondurile de tip structural, pe perioada preaderării la U.E., şi din fondurile structurate, după aderare;
- fondurile datorate asistenței financiare nerambursabile, asigurate de unele guverne ale țărilor europene, organizații internaționale sau bănci;
- sume atrase din fondurile speciale aflate la dispoziția Guvernului României.

La rândul lor, A.D.R. administrează fondurile de dezvoltare regională constituite din:

- cote-părți din Fondul național de dezvoltare regională;
- contribuții de la bugetele locale şi județene;
- sume atrase din sectorul privat, bănci, investitori străini, organizații internaționale, în principal prin derularea unor proiecte cu cofinanțare internațională.

În mod evident, dezvoltarea regională şi legislația specifică acestui proces nu pot fi scoase din contextul de dezvoltare generală a țării. De aceea, pentru o bună implementare a măsurilor de dezvoltare regională este necesară adoptarea întregului pachet legislativ care să constituie baza de dezvoltare economico-socio-ecologică a României şi de integrare în U.E. Bineînțeles, în acest context sunt incluse normative economi-co-sociale, dar şi cele de factura politicii externe sau culturale.

Dintre acestea, numeroase acte legislative au fost deja adoptate, unele urmând a fi analizate în viitor. Totuşi, se impune o concluzie față de evoluția actului legislativ. Este imperios necesară adoptarea unei strategii coerente şi de perspectivă a dezvoltării României, fără fluctuații zilnice ale legislației specifice. În acest mod vor fi eliminate distorsiunile apărute atât pe plan regional, cât şi național, în anumite procese socio-economice, precum cel al privatizării, al retrocedării proprietăților etc. O legislație coerentă, nemodificată imediat ce este adoptată datorită unor motive obiective sau subiective, va constitui garanția dezvoltării armonioase şi sănătoase a economiilor diferitelor regiuni de dezvoltare, premisă a atragerii capitalului străin. Totodată, legislația trebuie să înglo-

beze două cerințe esențiale: cele decurgând din-specificul realităților românești, alături de cele aleU.E.

Bibliografie

1. Constantin, Daniela Luminița, Economie regională, Editura Oscar Prinț, Bucureşti, 1998.
2. Constantin, Daniela Luminița, Elemente de analiză şi previziune regională şi urbană, Editura Oscar Prinț, Bucureşti, 1998.
3. Ionete, C; Wagner P., Raportul național al dezvoltării umane – România, 1997.
4. Jula, D.; Jula, N., Dinamica dezechilibrelor în dezvoltarea regională, Oeconomica, nr. 3-4, Bucureşti, 1999.
5. Jula, D.; Jula, N.; Gârboveanu, A.; Ailenei, D., Economia dezvoltării, Editura Viitorul Românesc, 1999.
6. Losch, A., Economics of Location, Yale University Press, 1954.
7. Nicolae, V.; Constantin, D.L., Bazele economiei regionale şi urbane, Editura Oscar Prinț, Bucureşti, 1998.
8. Sandu, D., Fluxurile de migrații în România, Editura Academiei, Bucureşti, 1984.
9. Waniek, P.K.R., Comentarii critice la Carta Verde a dezvoltării regionale, Rhein Westphalia Institute for Economic Research, Essen, Germania.
10. „“, Analiza stării generale a Bucureştiului, 1999, Prefectura Municipiului Bucureşti, martie 2000.
11. „“, Anuarul statistic al României, 1998, Comisia Națională pentru Statistică.
12. „“,' Anuarul statistic al României, 1999, DGSMB, Bucureşti, 2000.
13. „“, Buletin statistic în domeniul muncii şi protecției sociale, nr. 1 (29)/2000.
14. „“, Carta Verde – Politica de dezvoltare regională în România, Guvernul României şi Comisia Europeană, Programul PHARE, Bucureşti, 1997.
15. „“, Carta Verde a dezvoltării regionale în România, 1997, Programul PHARE pentru politica de dezvoltare regională în România.
16. „“, Consecințe ale dezechilibrelor regionale asupra proceselor de integrare economică, „Analele Institutului Național de Cercetări Economice”, voi. XV, nr. 1-2, CIDE, Bucureşti, 1995.
17. „“, Planul național de dezvoltare regională, Agenția Națională de Dezvoltare Regională, octombrie 1999.
18. „“, Previziuni privind dezvoltarea regională în condițiile economiei de piață, teză de doctorat, ASE, Bucureşti, 1997.
19. „“, Programul de restructurare industrială şi reconversie profesională – RICOP, „Reclamă şi comerț”, nr. 123, august 2000.
20. „“, Raportul național al dezvoltării umane – România 1997.
21. „“, Raportul național al dezvoltării umane – România 1998.
22. „“, Raportul național al dezvoltării umane – România 1999.

23. „“, Raportul dezvoltării umane pentru România, 1997,1998, ONU, Programul Națiunilor Unite.
24. „“, Raport privind calitatea mediului în Bucureşti – 1999, APM, Bucureşti, 2000.
25. „“, Regional economic modeling: a systematic ap-proach to economic forecasting and policy analysis, Boston, Kuwer Academic Publishers.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 39-40/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

SISTEMUL INTEGRAT AL INDICATORILOR DEZVOLTĂRII DURABILE

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

dr. Camelia CĂMĂŞOIU – coordonator
dr. Simona Popescu
drd. Ramona Cernat

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 409
1. INDICATORII INTEGRAȚI AI DEZVOLTĂRII DURABILE ÎN CONTEXTUL ACTUAL 412
2. DEZVOLTAREA DURABILĂ A SECTORULUI ENERGETIC 425
2.1. Impactul sectorului energetic asupra mediului 425
2.2. Concepte şi tendințe actuale la nivel global 430
2.3. Strategia energetică a României 434
Energie electrică şi termică 435
Energia nucleară 438
Gazele naturale 439
Petrolul 440
Combustibilii solizi 440
3. INDICATORII INTEGRAȚI AI DEZVOLTĂRII DURABILE ÎN SECTORUL ENERGETIC AL ROMÂNIEI 441
3.1. Indicatori ai furnizării energiei 441
3.2. Indicatori ai consumului final de energie 446
3.3. Indicatori ai industriei energetice 454
3.4. Indicatori ai surselor de energie regenerabilă 459
3.5. Indicatori de eficiență energetică 460
3.6. Indicatori ai emisiilor din sectorul energetic 466
4. EVOLUȚIA INTENSITĂȚII ENERGETICE ÎN ȚĂRILE EUROPENE 467
Bibliografie 487

CUVÂNT ÎNAINTE

Unul din obiectivele explicite ale Tratatului de la Amsterdam, intrat în vigoare la 1 mai 1999, a fost dezvoltarea durabilă în cadrul Uniunii Europene. Acest obiectiv a reliefat necesitatea integrării cerințelor de protecție a mediului în elaborarea şi implementarea tuturor politicilor sectoriale din țările membre.

Problemele de mediu nu respectă cerințele naționale şi de aceea interesul pentru găsirea soluțiilor stă în atenția critică a Uniunii Europene. Documentele şi rapoartele Agenției Europene de Mediu conțin informații detaliate asupra strategiilor de dezvoltare şi a politicilor de mediu pe termen lung, destinate factorilor de decizie şi publicului.

Adoptarea unor politici de integrare a cerințelor de protecție a mediului la cele de dezvoltare sectorială presupune respectarea cu strictețe a ecostandardelor europene şi monitorizarea progreselor realizate în implementarea acestor politici. Pentru evaluarea progreselor efectuate şi pentru determinarea eforturilor necesare în viitor a fost conceput un sistem de indicatori integrați.

Integrarea mediului în politicile sectoriale s-a menționat deja în al V-lea Program-cadru pentru cercetare şi dezvoltare tehnologică al Uniunii Europene (1998-2002). Cheia întregii abordări la nivelul UE este dată de conceptul de ecoeficiență, prin care se înțelege producerea şi folosirea mai multor bunuri şi servicii de calitate mai bună cu materiale, energie şi deşeuri mai puține. Realizarea acestui deziderat poate aduce duble avantaje: pe de o parte, se reduc deşeurile şi poluarea, ceea ce va îmbunătăți sănătatea oamenilor şi a mediului, iar pe de altă parte, se creează noi oportunități pentru afaceri cu ajutorul promovării de noi tehnologii, mai eficiente, pentru creşterea rapidă a pieței globale.

Unul din cele mai importante aspecte pentru întreaga omenire este reducerea emisiilor cu efect de seră. Protocolul de la Kyoto din decembrie 1997 a stipulat necesitatea reducerii emisiilor până în anul 2012 cu 5,2% față de anul 1990. Față de acest obiectiv, Uniunea Europeană şi alte țări europene, printre care şi România, au convenit la un procent de reducere de 8%, mai mult decât SUA, Japonia şi alte țări industrializate.

De aceea sectorului energetic i se acordă o importanță specială în Programul pentru energie, mediu şi dezvoltare durabilă a Uniunii Europene, ca parte componentă a celui de al cincilea Program-cadru. Programul se concentrează asupra acțiunilor de îmbunătățire a eficienței folosirii energiei şi asupra producerii energiei într-o altă ordine decât cea tradițională, opțiunile pentru resurse regenerabile şi fuziunea nucleară având prioritate pe termen lung.

Cunoaşterea exactă a stării factorilor de mediu şi evaluarea progresului spre îmbunătățirea calității acestora constituie condiția principală pentru aplicarea măsurilor de reducere a impactului negativ al producției şi consumului de

energie. În acest sens, analiza sistemului de indicatori integraţi poate evidenţia evoluţia parametrilor cantitativi şi calitativi ai ecoeficienţei.

Plecând de la aceste premise, lucrarea de faţă continuă proiectul de cercetare început în anul 1999, cu tema: „Sistemul integrat al indicatorilor de dezvoltare durabilă". Prima parte a fost concentrată pe aspectele teoretice şi metodologice ale constituirii sistemului de indicatori fundamentaţi pe tipuri de date economice, sociale şi de mediu. Abordările conceptuale ale indicatorilor dezvoltării durabile s-au diferenţiat în funcţie de modelele de reprezentare a realităţii şi de priorităţile viitoare, evidenţiindu-se în mod special cadrul „presiune-stare-răspuns".

Cea de-a doua parte a proiectului de cercetare a fost dedicată indicatorilor de dezvoltare durabilă a sectorului energetic din România. Analizele s-au efectuat pe trei categorii de date: de volum, de mediu şi de eficienţă (datele au fost furnizate de Institutul Naţional de Statistică, ICIM şi Eurostat). Urmărind schema conceptuală a Consiliului European al Energiei, au fost prezentaţi indicatorii furnizării energiei, ai consumului final de energie, indicatori ai industriei energetice, sursele regenerabile de energie şi eficienţa energetică.

Impactul sectorului energetic asupra mediului a fost reliefat cu ajutorul datelor de volum al emisiilor totale şi al emisiilor de gaze cu efect de seră.

Indicatorii analizaţi furnizează semnale evidente despre tendinţele înregistrate în România comparativ cu ţările europene. Datele statistice arată că majoritatea statelor continuă să se bazeze pe surse neregenerabile, mai ales pe cărbuni, pentru producerea energiei electrice. Energia nucleară are o importanţă mai mare (peste 50% din producţia naţională) doar în câteva ţări (Franţa, Belgia, Lituania şi Suedia). În ceea ce priveşte energia produsă de hidrocentrale, aceasta rămâne prioritară în ţările cu condiţii geografice deosebit de prielnice (Norvegia, Islanda, Letonia ş.a.)

În România, deşi predomină energia produsă în termocentrale, ponderea resurselor primare s-a modificat o dată cu intrarea în funcţiune a centralei nucleare de la Cernavodă, în anul 1996. Cu toate acestea, eficienţa energetică nu s-a îmbunătăţit nicicum. Scăderea consumului intern brut sau a consumului final energetic pe locuitor este urmarea reducerii activităţii economice, în primul rând din industrie şi agricultură. Aşa, de exemplu, analiza intensităţii energetice pe ramurile industriei evidenţiază o evoluţie fluctuantă, pe fondul oscilaţiilor indicilor consumului final şi ale valorii adăugate brute, ce însoţesc procesul de restructurare sectorială.

Evoluţia complet diferită a ratelor de creştere a intensităţii energetice din ţările europene în tranziţie spre economia de piaţă a condus la ideea întreprinderii unei analize de regresie transversale (cross-country) şi longitudinale (serii cronologice) cu privire la factorii endogeni şi exogeni ce au determinat această evoluţie.

Deşi modelul folosit pentru evoluţia eficienţei energetice comportă unele aproximări şi accepţiuni apriorice, considerăm că rezultatele obţinute merită

atenție, necesitând chiar continuarea analizei. Astfel, se evidențiază concluzia că factorii exogeni legați de politica generală de dezvoltare a unei țări contribuie la reducerea intensității energetice. Ţările care au avansat pe calea privatizării şi a dezvoltării economiei de piață au înregistrat anumite succese pentru creşterea eficienței energetice.

Pe de altă parte, eficiența energetică a economiilor țărilor estice este totuşi cu aproape 50% mai redusă decât cea a economiilor dezvoltate. Reducerea la jumătate a acestui decalaj ar permite economisirea în anul 2010 a cca 600 milioane de tone echivalent-petrol, din care 90% ar fi combustibili fosili. Emisiile poluante de dioxid de sulf şi dioxid de carbon s-ar reduce cu 20-25% față de tendințele pe termen lung actuale din Europa, cu impact benefic pentru nivelul mondial al emisiilor.

Analizele efectuate ridică şi alte aspecte, precum cele legate de structura reală a cererii agregate, prețurile energiei, rolul economiei informale (necontabilizate) şi altele, care necesită continuarea cercetării în cadrul unor colective mai largi.

Coordonatorul

1. INDICATORII INTEGRAȚI AI DEZVOLTĂRII DURABILE ÎN CONTEXTUL ACTUAL

În ultimul deceniu, o dată cu conturarea caracteristicilor şi cerinţelor dezvoltării durabile, s-a exprimat tot mai mult necesitatea de a identifica şi de a apela la noi metode de măsurare a progresului, care să treacă dincolo de semnalele exclusiv economice, pentru a reda sensul cel mai larg al bunăstării umane şi a mediului înconjurător.

Deşi s-au propus numeroase variante de liste şi indicatori care să potenţeze PIB-ul pentru o evaluare generală a progresului dezvoltării durabile, totuşi nu s-a ajuns încă la un consens definitiv în această direcţie. De altfel, nici nu credem că ar putea fi posibilă realizarea unei liste comune de indicatori ai dezvoltării durabile, dată fiind marea varietate a condiţiilor naturale şi a factorilor endogeni ai progresului social şi economic. Cu toate acestea, lucrările elaborate în cadrul unor organizaţii internaţionale, cum sunt cele aflate sub egida OECD, ONU, Banca Mondială, Eurostar şi altele, oferă elemente valoroase pentru iniţierea setului de indicatori ai dezvoltării durabile.[1]

Indicatorii dezvoltării durabile conţin informaţii de ordin cantitativ şi valoric, care pot explica schimbările economice, sociale şi ecologice ce au loc în decursul timpului. Necesitatea elaborării acestor indicatori este determinată de mai multe considerente.

În primul rând, populaţia din fiecare ţară este interesată în realizarea unei creşteri economice durabile şi în protecţia mediului. Pentru a înţelege şi a urmări strategiile şi politicile guvernamentale şi impactul acţiunilor lor asupra acestui deziderat, oamenii trebuie informaţi asupra evoluţiei economice, sociale şi ecologice, respectiv asupra progreselor dobândite spre o dezvoltare durabilă.

În al doilea rând, indicatorii dezvoltării durabile pot să evalueze modul şi dimensiunea în care politicile adoptate şi obiectivele propuse sunt îndeplinite.

În al treilea rând, aceşti indicatori pot contribui la înlăturarea unor confuzii ce apar atunci când sunt vehiculate numeroase date şi informaţii cu privire la activităţile economice, sociale şi de protecţie a mediului.

Evidenţierea concretă, cu ajutorul acestor indicatori integraţi, a modificărilor produse într-un anumit timp, spaţiu şi sector de activitate poate stimula eforturile societăţii de a accede la o dezvoltare cu adevărat durabilă.

O dată stabilită direcţia schimbării, devine iminentă evaluarea acesteia.

Printre principiile evaluării progresului spre o dezvoltare durabilă se evidenţiază următoarele:

---

[1] Vezi C. Cămăşoiu, S. Popescu, *Indicatori ai dezvoltării economice durabile. Aspecte metodologice*, lucrare de cercetare IEN, Bucureşti, 1999.

1. existența unei viziuni clare a dezvoltării durabile, cu precizarea obiectivelor prioritare;
2. evaluarea progresului spre o dezvoltare durabilă, din perspectivă holistică (analiza întregului sistem, ca şi a tuturor părților componente; evaluarea bunăstării economice, sociale şi ecologice; urmărirea atât a efectelor pozitive, cât şi a celor negative ale sistemelor umane şi ecologice);
3. includerea elementelor esențiale de evaluare a dezvoltării durabile (echitatea şi disparitățile dintre generații şi intragenerații, în ceea ce priveşte utilizarea resurselor naturale, consumul, drepturile omului etc.);
4. alegerea unui spectru adecvat de evaluare (orizontul de timp să fie corespunzător unei arii de acoperire a timpului uman şi ecologic, pentru a asigura luarea în considerare şi a nevoilor generațiilor viitoare la deciziile prezentului);
5. concentrarea evaluării pe aspectele practice ale dezvoltării durabile (setul de indicatori să evidențieze legătura dintre viziune-obiective-rezultate şi un număr limitat de indicatori care să poată oferi semnale clare de progres, stagnare sau regres);
6. principiul transparenței (datele şi metodele de prelucrare să fie accesibile publicului şi să se explice raționamentele, ipotezele şi incertitudinile legate de prelucrarea datelor);
7. principiul comunicării permanente şi eficiente între factorii interesați în evaluarea progresului spre o dezvoltare durabilă (indicatorii trebuie să răspundă nevoilor publicului şi altor utilizatori, factori de decizie ş.a.);
8. principiul participării largi la procesul de evaluare a progresului dezvoltării durabile (larga reprezentare a grupurilor-cheie profesionale, tehnice, sociale, inclusiv a tineretului, pentru recunoaşterea valorilor sociale în dinamică, precum şi participarea factorilor de decizie în vederea stabilirii legăturii dintre politici-acțiuni-rezultate);
9. principiul continuității (crearea capacităților de măsurare repetată a valorii indicatorilor în vederea determinării tendințelor, promovarea feedback-ului către factorii de decizie etc.);
10. asigurarea capacității instituționale (pentru colectarea, prelucrarea şi păstrarea datelor, dezvoltarea capacităților locale de evaluare etc.).

Aceste principii oferă doar viziunea generală asupra modalităților de realizare şi îmbunătățire a procesului de dezvoltare durabilă. Cu toate acestea, nu există o singură modalitate corectă de a realiza evaluarea, ci aceasta se realizează diferit, în funcție de necesitățile, prioritățile şi experiențele specifice naționale sau temporale.

Un bun indicator al dezvoltării durabile trebuie să întrunească, pe lângă calitățile generale ale oricărui indicator (să fie reprezentativ, simplificat, cuantificabil, uşor de comunicat şi de interpretat ş.a.), şi alte caracteristici, să poată indica tendințele evoluției viitoare, pe cât posibil cele cu caracter ireversibil, să fie sensibil la schimbările petrecute în economie, societate şi starea mediului, să implice costuri rezonabile şi altele.

Unul din aspectele cele mai importante la care trebuie să răspundă un bun indicator se referă la capacitatea de a influența comportamentul diferitelor grupuri de interese (de exemplu, agenții economici, populația, organizațiile guvernamentale şi neguvernamentale ş.a.) în atingerea obiectivelor propuse, prin antrenarea acestora la luarea deciziilor care se impun. În practică, acest deziderat pare greu de realizat. Cu toate acestea, multe din organizațiile guvernamentale implicate în elaborarea indicatorilor dezvoltării durabile au identificat, la nivel național şi local, anumiți indicatori capabili să răspundă obiectivelor asumate, antrenând totodată grupurile de interese la realizarea acestora. Scopul urmărit este şi acela de a permite diferitelor grupuri sociale să înțeleagă şi să urmărească impactul activităților lor în direcția dezvoltării durabile.

Stabilirea obiectivului urmărit, precum şi a unui anumit nivel, de exemplu, de emisie, de inflație, de ocupare etc., cu care indicatorul să se poată compara, constituie un criteriu deosebit de important care caracterizează un bun indicator. Ideal ar fi ca pentru fiecare indicator să se identifice un nivel sau un obiectiv care să poată fi susținut pe termen lung.

Deşi pentru anumite cazuri există deja unele recomandări sau obiective stabilite – de exemplu, nivelul admis al concentrațiilor poluante în aer, apă sau sol – acestea au deseori un caracter arbitrar. Chiar în cazurile în care a fost estimat cu un anumit grad de precizie un nivel acceptabil al emisiilor, cunoştințele noastre asupra efectelor pe termen lung sunt incomplete şi relative. Aceasta, deoarece pot exista interacțiuni care să demonstreze că un nivel considerat acceptabil la un moment dat, după un anumit interval de timp, se dovedeşte complet depăşit. De aceea, în elaborarea indicatorilor, obiectivul este centrat mai degrabă pe tendințe, şi nu pe niveluri absolute. Chiar şi în aceste condiții, nu întotdeauna devine clar dacă o anumită tendință poate fi durabilă sau nu pe termen lung.

Într-o altă situație, când balanța optimă reconciliază beneficiile mediului, pe de o parte, cu costurile economice, pe de altă parte, dezvoltarea indicatorilor poate clarifica dacă această posibilitate corespunde cu scopurile şi obiectivele dezvoltării durabile.

În general, toți indicatorii trebuie interpretați şi utilizați cu precauție. Totodată, trebuie precizat că aceste criterii care stau la baza selecției indicatorilor pot conduce la interpretarea pe termen lung a evoluției economice în direcția dezvoltării durabile numai în anumite condiții, respectiv:

- dacă nivelul de poluare este stabil şi până la nivelul maxim admis la care mediul şi sănătatea umană nu sunt afectate;

- cheltuielile cu prevenirea poluării sau controlul legat de stabilirea calității factorilor de mediu sunt stabile sau scăzute; dacă costurile cresc pentru a menține un nivel stabil al calității factorilor de mediu, acestea nu vor fi susținute pe termen lung;
- stocul de resurse regenerabile este stabil sau în creştere; pot fi folosite resursele la o rată mai mică doar atunci când ele pot fi substituite.

În toate cazurile, indicatorii reprezintă simplificări sau sintetizări ale realității la nivel național. Ei nu pot însă deservi şi nici reflecta situația existentă la nivel local, în cadrul unei zone geografice specifice, în cadrul unui sector industrial, de afaceri individuale sau de grup. În unele cazuri, indicatorii nu sunt disponibili sau reprezentativi, iar în alte cazuri, indicatorii, în special cei legați de bunăstarea populației, pot fi subiect de fluctuații semnificative de la un an la altul.

Abordările conceptuale ale indicatorilor dezvoltării durabile se diferențiază în funcție de modelul de reprezentare a lumii reale (modele de sistem parțial sau de sistem integral) şi de prioritățile viitoare.

Lucrările elaborate la nivelul UNEP, OECD şi UE, ca şi studiile din mai multe țări privind indicatorii dezvoltării durabile se fundamentează pe modelul conceptual „presiune-stare-răspuns" (PSR), ca model al interacțiunilor dintre activitățile umane şi mediu.[1]

Inițial, modelul PSR a fost conceput pentru a servi la organizarea activității de evaluare şi analiză a indicatorilor de mediu (fig.1.1).

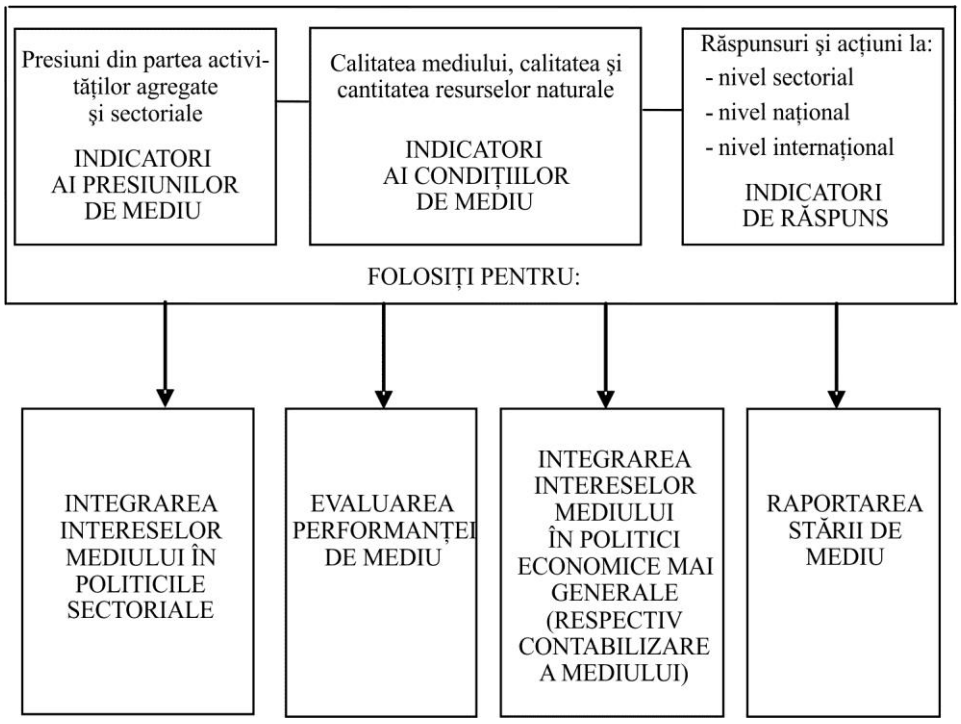
Modelul abordat se bazează pe un concept de cauzalitate: activitățile umane exercită presiuni asupra mediului şi îi schimbă calitatea acestuia şi cantitatea resurselor naturale. Societatea răspunde la aceste schimbări prin politici de mediu, politici economice generale şi prin politici sectoriale. Deşi modelul PSR are avantajul de a reda clar aceste legături, totuşi el tinde să sugereze relații liniare ale interacțiunilor activități umane-mediu. Dar se ştie că relațiile actuale din ecosisteme, ca şi interacțiunile dintre mediu şi economie sunt mult mai complexe.

Deşi conceptul „presiune-stare-răspuns" a fost bine fundamentat, luând în considerare problemele într-o sucesiune sistemică ce caracterizează cu adevărat structura strategiei dezvoltării durabile, a apărut necesitatea modificării acestuia, din cauza dimensiunii implicațiilor sesizate cu ajutorul indicatorilor considerați.

[1] CEE, *Towards Sustainability, 1997; Indicators for Sustainable Development for the U.K.,* HMSO, London, 1996.

Figura 1.1

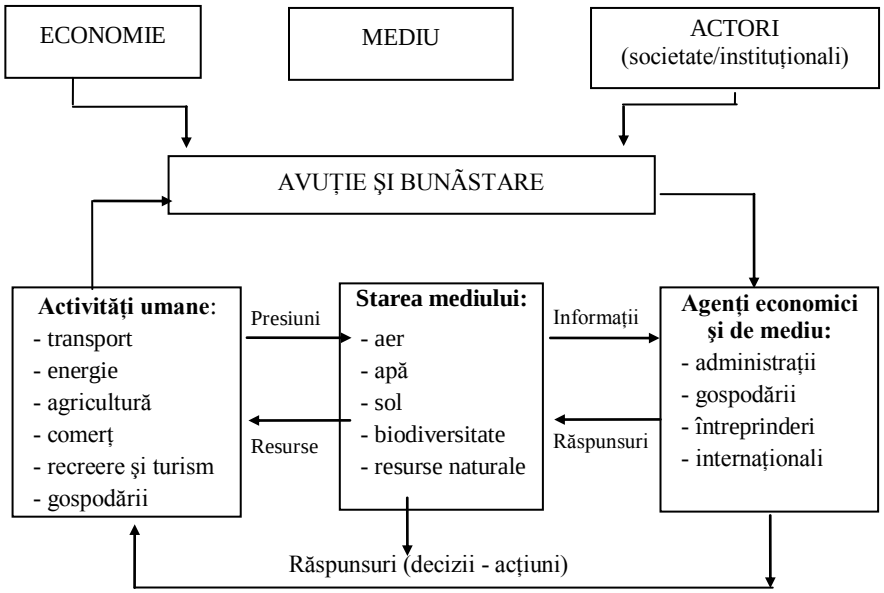
Natura şi folosirea indicatorilor de mediu

Modelul utilizat cu privire la indicatorii dezvoltării durabile (fig. 1.2) demonstrează faptul că sectoarele economice trebuie să asigure avuţia şi bunăstarea pentru cea mai mare parte a populaţiei, pentru întreprinderi, guvern şi alţi factori la nivel naţional şi internaţional.

Activităţile economice şi chiar gospodăriile însele pot exercita, de asemenea, **presiune** asupra mediului, prin consumul de resurse şi outputul de poluanţi. Calitatea factorilor de mediu, la rândul său, poate avea impact asupra bunăstării populaţiei şi a altor agenţi economici şi grupuri sociale. Aceşti factori reacţionează la schimbările intervenite în starea economiei şi a mediului, prin comportamente şi modificarea politicilor care afectează direct mediul sau intensifică presiunile asupra sectoarelor economice.

Figura 1.2 – Modelul indicatorilor dezvoltării durabile

Răspunsurile, care obligă la luarea unor măsuri cu caracter economic menite să protejeze mediul, pot fi privite şi ca presiuni care pot diminua capacitatea acestor sectoare de a genera avuție şi bunăstare şi astfel pot stopa găsirea soluțiilor cu privire la protecția mediului.

În modelul indicatorilor dezvoltării durabile, **starea** indicatorilor a fost selectată pentru a reflecta situația economică şi a mediului, astfel încât să se poată reconcilia dezvoltarea economică cu protecția mediului, problemă care constituie centrul dezbaterilor asupra dezvoltării durabile pe plan național şi internațional.

Starea indicatorilor încearcă să măsoare calitatea factorilor de mediu şi calitatea resurselor naturale, precum şi starea economiei, care este reflectată în avuția şi bunăstarea pe care le generează.

Exemple de indicatori de mediu (anexele 1 şi 2) includ concentrațiile de poluanți în aer şi apă, stocul de combustibili fosili, păduri, floră şi faună (biodiversitatea) ş.a. Printre indicatorii economici, pot fi enumerați outputul economic (PIB), rata inflației, nivelul de ocupare, energia ş.a.

Presiunea şi răspunsul indicatorilor sunt, de asemenea, greu de determinat în modelul dezvoltării durabile. Ambele reflectă impactul asupra mediului şi economiei, datorat activităților umane.

În modelul indicatorilor de mediu, presiunile sunt considerate impacturi perverse – consumul de resurse şi outputul de poluare, în timp ce răspunsurile sunt considerate impacturi benefice – acțiunea de reducere a poluării şi a consumului de resurse, precum şi alocarea investițiilor în protecția mediului.

Printre principalii indicatori ai dezvoltării durabile figurează **cheltuielile de protecție a mediului.** Acest indicator poate fi privit atât ca răspuns la presiunile asupra mediului, cât şi ca o presiune asupra activității economice. Nivelul cheltuielilor de protecție a mediului trebuie, de asemenea, să fie interpretat cu prudență. Creşterea cheltuielilor, de pildă, poate semnifica faptul că fie calitatea mediului s-a îmbunătățit ca urmare a fondurilor atribuite protecției mediului, fie că sunt necesare cheltuieli tot mai mari pentru menținerea calității factorilor de mediu, deoarece presiunile inițiale au crescut. În acest context, indicatorii de acest tip pot fi prezentați, când este posibil, ca beneficiu derivat, de exemplu, din cheltuielile de reducere a emisiilor poluante. Acest lucru face posibilă o stabilire a raportului cost/beneficiu, în pofida dificultăților întâmpinate în colectarea şi interpretarea datelor şi a informațiilor.

Un alt tip de indicatori ai dezvoltării durabile care intersectează limita raportului „presiune/răspuns" este **prețul.** Într-o economie de piață, modificarea prețurilor în viitor poate furniza indicii prețioase cu privire la progresele înregistrate în realizarea dezvoltării durabile. Acest indicator nu poate fi interpretat întotdeauna în mod izolat, ci în strânsă legătură cu alte aspecte sau cu alți indicatori. De exemplu, dacă prețul unei resurse regenerabile creşte, aceasta poate însemna fie că stocurile sunt epuizate, fie că cererea a crescut față de stocurile existente – situație care poate fi interpretată drept o insuficientă exploatare durabilă a resurselor. Dar toată situația poate dobândi alt sens, respectiv o exploatare mult mai sensibilă a stocurilor ca urmare a creşterii prețurilor, care conduce la scăderea cererii, sau introducerea unei cote în exploatare, care limitează în mod deliberat cantitatea de resurse.

Situații similare pot fi semnalate la resursele neregenerabile şi la producția de bunuri care implică emisii poluante semnificative sau consum ridicat de energie. În aceste cazuri, indicatorii de preț pot fi priviți în legătură cu indicatorii cantitativi, respectiv cu cererea şi oferta.

Printre indicatorii de „răspuns/presiune" pot fi enumerați: reciclarea deşeurilor, reutilizarea terenurilor, cheltuielile cu reducerea poluării pe unitate de poluant ş.a.

Indicatorii de „presiune/răspuns" sau „răspuns/presiune" fac ca legătura dintre activitățile economice şi impactul asupra mediului să fie explicită.

Modelul „presiune-stare-răspuns", în pofida imperfecțiunilor sale, este totuşi utilizat ca instrument de construire a indicatorilor dezvoltării durabile. Anexa 1 indică categoriile de indicatori ai dezvoltării durabile considerați a fi mai reprezentativi.

O altă abordare a problematicii indicatorilor dezvoltării durabile este cea propusă de Peter Bartelmus de la UNSTAT, constând în gruparea şi asocierea

cerințelor politicilor de dezvoltare durabilă (cuprinse în Agenda 21) cu aspectele privind colectarea datelor şi validitatea lor statistică, reprezentate de indicatorii selectați din serii statistice standard.[1] Prin această abordare, rezultă un set larg de indicatori ce pot fi girați de date relativ sigure; pe de altă parte, metoda reflectă punctul de vedere al furnizorilor de date, şi nu pe cel al utilizatorilor de date (analişti şi factori decizionali), şi nu abordează unele aspecte importante ale durabilității pentru care nu există încă date precise (de exemplu, aspectele privind sistemul factorilor de susținere a vieții).

O a treia abordare a determinării indicatorilor de dezvoltare durabilă este cea propusă de Albert Adriaanse.[2] Această abordare conceptuală urmăreşte crearea şi dezvoltarea unor indicatori agregați. Indicatorii din domeniile economic şi social, ca şi cei din cel ecologic vor fi structurați pe baza unor criterii sau indici-cheie care să reflecte principalele cerințe de politică din fiecare domeniu.

Astfel, pentru politica de protecție a mediului, criteriile determinante propuse sunt: utilizarea resurselor, emisiile de poluanți şi riscul de ecosistem; pentru politica economică, criteriile vor fi: utilizarea resurselor, productivitatea, investițiile, aspectele distribuționale şi de combatere a sărăciei; pentru politica socială, criteriile sunt: învățământul, sănătatea, statutul femeilor în societate.

Deşi în această abordare factorii determinanți pentru mediu reies din modelarea interacțiunii umane cu mediul, factorii economici şi sociali propuşi sunt mai mult cei ad-hoc. Se consideră că, pentru a se reflecta corespunzător dezvoltarea durabilă, alegerea acestor factori şi criterii ar trebui să reiasă, în mod ideal, din discuții internaționale cu privire la nevoile utilizatorilor de indicatori.

Tocmai ca o dezvoltare în acest sens apare şi metoda de abordare propusă de membrii unui grup de lucru format la nivelul mai multor agenții ale SUA, pentru îmbogățirea sistemului de indicatori de dezvoltare durabilă.[3] Această echipă încearcă să extindă lanțul cauzal presiune-stare-răspuns, pentru a-l aplica în mod egal variabilelor de mediu, economice şi sociale. În această abordare, conexiunile lanțului cauzal sunt: evenimentele naturale şi activitățile umane ce produc schimbări (atât pozitive, cât şi negative) în starea activelor economice, a resurselor naturale şi a capitalului social; măsurarea bunăstării umane şi răspunsuri (reacții la presiuni). Se subliniază şi necesitatea dezvoltării unor noi indicatori ai capitalului social.

O altă abordare conceptuală a indicatorilor de dezvoltare durabilă[4] se bazează pe atributele sau conceptele agro-ecosistemelor: productivitate, echi-

[1] P. Bartelmus, *Framework in the Development of Environmental Statistics*, New York, 1996.
[2] A. Adriaanse, *În Search of Balance: A Conceptual Framework for Sustainable Development Indicators*, Network Seminar on Sustainable Development Indicators, Londra, octombrie, 1994.
[3] U.S. Interagency Working Group on SD Indicators, comunicare în februarie 1995.
[4] Edgar E. Gutivrez-Espelete, *The Approximated Sustainability Index: A tool for evaluating sustainability national performance*, Network Seminar on SD Indicators, Londra, octombrie 1994.

tate, reziliență şi stabilitate. Indicatorii economici, de mediu şi sociali deja utilizați pot reprezenta aceste atribute la nivel național, astfel încât ei sunt agregați mai întâi după fiecare atribut, iar apoi într-un singur „indice aproximativ al durabilității".

Aspectele criticabile ale metodei sunt date de caracterul oarecum arbitrar al desemnării indicatorilor pentru fiecare atribut; aceste atribute chiar se pot suprapune (de exemplu, reziliența şi stabilitatea sunt atribute similare). Metoda a fost totuşi ilustrată prin aplicarea sa la calculul unui indice general al dezvoltării durabile pentru Costa Rica.

Alte metode de măsurare a durabilității se bazează fie pe contabilitatea resurselor naturale, fie pe dezvoltarea unor concepte economice alternative – cum este cel al bunăstării economice durabile.[1]

Una dintre cele mai cunoscute, mai explicite şi mai apreciate metode de surprindere a durabilității dezvoltării este cea propusă de David Pearce şi colegii săi de la UCL (University College din Londra)[2]. Metoda se bazează pe definițiile durabilității „slabe" (soft) şi „profunde" (hard). Pearce sugerează importanța ratei acumulării, argumentând că dezvoltarea durabilă „slabă" presupune ca valoarea economisirii (acumulării) să fie cel puțin egală cu diferența dintre deprecierea capitalului antropic şi epuizarea capitalului natural, astfel încât să nu se reducă capitalul total al societății. Pentru realizarea durabilității „profunde", se aplică o restricție suplimentară procesului de dezvoltare, prin care stocurile de capital natural ce reprezintă factori de susținere a vieții (sau ce constituie ecosistemul) nu trebuie să se reducă.

Cele mai recente cercetări ale UCL şi ale Băncii Mondiale se ocupă de determinarea şi măsurarea indicatorilor avuției totale şi ai economisirii nete.[3] Aceste abordări cu caracter economic prezintă cele mai utile aplicații, dar, deoarece se bazează pe evaluări monetare şi pe sistemul de prețuri, nu pot include cu uşurință acele aspecte ale durabilității mediului şi sociale ce nu au preț. Astfel, deşi aceste demersuri prezintă metode importante de creare a unor indicatori de dezvoltare durabilă, ele ar putea să nu fie suficient de cuprinzătoare pentru a crea cadrul global de monitorizare şi călăuzire a dezvoltării durabile.

Metodele propuse enumerate exemplifică în mod neexhaustiv, spectrul opțiunilor pentru crearea unor cadre conceptual-integrate de indicatori ai dezvoltării durabile. Fiecare abordare prezintă avantaje distincte şi caracteristici

---

[1] T. Jackson şi N. Marks, *Measuring Sustainable Economic Welfare: A pilot index, 1950-1990*, Stockholm Environment Institute in cooperation with the New Economics Foundation, Stockholm, 1994.

[2] D.W. Pearce, G.D. Atkinson, W.R. Dubourg, *The economics of sustainable development*, Londra, 1994.

[3] World Bank, *Expanding the Measure of Wealth*, Environmentally Sustainable Development Studies and Monographies, No.17, 1997.

inovaționale, dar se consideră că este prematură adoptarea numai a uneia dintre aceste metode.

Astfel, crearea şi dezvoltarea celui mai corespunzător cadru pentru indicatorii dezvoltării durabile este încă o temă de actualitate pe agenda cercetării ştiințifice internaționale. Aceste cercetări îşi propun, inclusiv la noi în țară, să analizeze dacă indicatorii economici, de mediu şi sociali existenți în prezent vor continua să fie adecvați şi în viitor.

Desigur, indicatorii nu reprezintă un scop în sine, ci constituie mai degrabă instrumente care, utilizate cu prudență şi înțelepciune, pot oferi suportul schimbărilor necesare în economie şi societate, călăuzind acțiunea politică a guvernului, a sectorului privat, a organizațiilor neguvernamentale şi internaționale spre dezvoltarea durabilă.

Ecoeficiența reprezintă un nou concept, dar şi o nouă strategie, prin care se urmăreşte realizarea unei suficiente decuplări a activității economice necesare satisfacerii nevoilor umane de utilizarea naturii, pentru a se asigura rămânerea în cadrul capacității factorilor de mediu şi a se permite accesul echitabil la resursele de mediu al generațiilor prezente şi viitoare.[1] Totuşi, se consideră că ecoeficiența este doar o măsură relativă, o condiție absolut necesară, dar nu şi suficientă pentru realizarea dezvoltării durabile, deoarece, în anumite cazuri, va fi nevoie de o reducere în termeni absoluți a presiunilor asupra mediului.[2]

Încă din anul 1993, Comisia Europeană stabilea că dezvoltarea durabilă necesită un nou model de dezvoltare economică, având în vedere că: „Problemele economice şi sociale cu care se confruntă Uniunea Europeană sunt rezultatul unor aspecte fundamentale de ineficiență: o subutilizare a calității şi cantității forței de muncă, combinată cu suprautilizarea resurselor naturale şi de mediu.… Preocuparea de bază a noilor modele de dezvoltare economică este să inverseze actuala corelație negativă dintre condițiile de mediu şi de calitate a vieții, pe de o parte, şi prosperitatea economică, de cealaltă parte".

Sporirea şi întărirea ecoeficienței este, de asemenea, identificată drept una dintre acțiunile strategice majore în vederea dezvoltării durabile, în cadrul Organizației pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OECD). Pentru țările din OECD, promovarea ecoeficienței, în sensul cel mai larg, reprezintă o direcție majoră de acțiune în domeniul politicilor de mediu, dar şi în ceea ce priveşte integrarea acestora cu politicile comerciale şi investiționale, prin reducerea subvențiilor ce au efecte nocive asupra mediului şi impozitarea mai pregnantă a poluării şi a risipei de resurse.[3]

---

[1] European Environment Agency (EEA), *Topic Report*, No. 11/1999.

[2] C. Cămăşoiu, M. Rudăreanu, G. Manea, *Conceptul de eco-business: experiențe internaționale şi oportunități pentru România*, Ed. Magic, Bucureşti, 1998.

[3] The Report of the High-Level Advisory Group to the Secretary General of the OECD, 15 nov. 1997.

Pentru implementarea în practică a acestor orientări strategice, studiile, proiectele şi experienţele naţionale şi comunitare ale ţărilor din Uniunea Europeană şi din OECD au condus la desprinderea unor concluzii şi principii de acţiune viitoare.

Monitorizarea ecoeficienţei la nivel macroeconomic este necesară pentru a se putea determina şi măsura dezvoltarea durabilă. Agenţia Europeană de Mediu (EEA, European Environment Agency), în colaborare cu Eurostat, are în vedere estimarea şi furnizarea unor indicatori de ecoeficienţă pentru economiile ţărilor UE, dar şi pentru principalele sectoare (industria, energia, transporturile, agricultura). Dezvoltarea unor astfel de indicatori facilitează stabilirea unor obiective-ţintă privind ecoeficienţa la nivelul sectoarelor şi al economiei naţionale.

Indicatorii de ecoeficienţă reprezintă raportul dintre indicatorii economici sau ai bunăstării (în principal, produsul intern brut sau valoarea adăugată brută) şi indicatorii ecologici sau de mediu (aşa-numita utilizare a naturii).

Principalii indicatori ecologici care sunt luaţi în considerare se referă fie la aspectele de inputuri naturale (utilizarea resurselor), cum sunt:

- consumul de materii prime naturale;
- consumul intern brut de energie;
- utilizarea suprafeţelor terestre;
- consumul de apă,

fie la aspectele de output, respectiv de impact sau poluare a mediului:

- efectul de seră;
- acidificarea solului;
- subţierea (epuizarea) stratului de ozon atmosferic;
- deşeurile nocive şi periculoase;
- poluarea chimică.

Preocuparea prezentă se referă îndeosebi la evidenţierea procesului de utilizare a naturii în cadrul activităţilor socio-economice şi reflectă o tendinţă de mai bună conştientizare şi raţionalizare a fluxurilor de inputuri, pentru utilizarea eficientă a resurselor, tendinţă complementară celei tradiţionale privind indicatorii de impact/presiune asupra mediului.

Pe lângă obiectivul de monitorizare şi obiectivele asociate acestuia, **ecoeficienţa poate servi ca parte a unui cadru conceptual integrat de analiză şi evaluare a dezvoltării durabile**. Această analiză integrată a sustenabilităţii reprezintă o precondiţie necesară pentru concepţia proiectelor şi politicilor de dezvoltare ale statului.

Principalii indicatori din cadrul conceptual al ecoeficienţei sunt reprezentaţi de măsurile relative: ***ecointensitatea*** şi raportul său invers, respectiv ***productivitatea resursei:***

$$\text{ecointensitatea} = \frac{\text{utilizarea naturii (M)}}{\text{bunăstarea (Y)}}$$

$$\text{productivitatea resursei} = \frac{\text{bunăstarea (Y)}}{\text{utilizarea naturii (M)}}$$

unde variabila Y reprezintă o măsură a bunăstării ce derivă direct sau indirect din activitatea economică, iar M reprezintă o măsură absolută ce indică utilizarea naturii de către oameni.

În general, indicatorul cel mai utilizat pentru variabila Y este PIB (produsul intern brut), ce măsoară valoarea tuturor activităților economice desfăşurate pe teritoriul național în decurs de un an. Calculul PIB se face pe baza Sistemului Conturilor Naționale; totuşi, utilizarea PIB ca măsură a bunăstării în cadrul analizei dezvoltării durabile a fost deseori criticată, propunându-se şi alți indicatori, cum ar fi indicele dezvoltării umane (HDI, Human Development Index) sau indicele bunăstării economice durabile (ISEW, Index of Sustainable Economic Welfare).

În ceea ce priveşte variabila M, privind utilizarea naturii, nu există un indicator atât de cuprinzător şi de universal acceptat cum este PIB pentru variabila Y. În acest caz, pentru utilizarea naturii trebuie să fie luate în considerare atât aspectele de inputuri naturale, cât şi cele de outputuri în mediu. Este demn de remarcat faptul că, pentru a se asigura rămânerea în cadrul capacității de suportabilitate a mediului planetar, vor fi necesare unele reduceri în mărime absolută a fluxurilor de resurse naturale din activitatea economico-socială.

Având în vedere faptul că agenții economici şi societățile comerciale sunt factorii cruciali pentru obținerea unor rezultate superioare în ceea ce priveşte ecoeficiența, parteneriatul cu întreprinderile (sectorul de afaceri) este considerat esențial.

De altfel, Consiliul Mondial al Firmelor pentru Dezvoltarea Durabilă (WBCSD, World Business Council on Sustainable Development) a propus un set de indicatori ai dezvoltării durabile, similar cu cel al indicatorilor generici de mediu menționați.

Aceşti indicatori[1] se referă la influența asupra mediului, dată de:

- consumul de energie;
- consumul de materiale;
- emisiile de gaze cu efect de seră;
- consumul net de apă;
- emisiile de substanțe ce epuizează stratul de ozon.

De asemenea, se fac referințe la valoarea producției sau/şi a serviciilor:

[1] WBCSD Newsletter, ianuarie 1999.

- unități de produse/servicii;
- vânzările nete.

Evaluarea integrării aspectelor de protecție a mediului în cadrul politicilor sectoriale reprezintă o direcție clară de acțiune pentru promovarea dezvoltării durabile la nivel național, european şi mondial. Criteriile pentru evaluarea integrării aspectelor de protecție a mediului în cadrul politicilor sectoriale sunt reprezentate de:

I. Integrarea din punct de vedere economic se referă la concepția şi utilizarea indicatorilor şi a normelor de ecoeficiență pentru a se monitoriza progresul spre „mai multă bunăstare cu mai puțină folosire a naturii".

II. Integrarea din punct de vedere al pieței se referă îndeosebi la următoarele aspecte:

- identificarea calitativă a tuturor costurilor/beneficiilor de mediu;
- cuantificarea costurilor/beneficiilor de mediu;
- internalizarea costurilor ecologice externe în prețurile pieței;
- concepția unor instrumente economice menite să determine mai mult modificarea comportamentelor de producție/consum decât să sporească veniturile bugetare;
- desființarea subvențiilor cu efecte ecologice nocive sau reorientarea lor spre obținerea de beneficii ecologice.

III. Integrarea din punct de vedere instituțional vizează:

- necesitatea studiilor de impact al proiectelor şi al produselor înaintea implementării;
- evaluarea impacturilor ecologice strategice ale programelor la diferite niveluri spațiale;
- existența unor măsuri sectoriale specifice de protecție a mediului şi de monitorizare a activității de implementare a acestora.

2. DEZVOLTAREA DURABILĂ A SECTORULUI ENERGETIC

2.1. Impactul sectorului energetic asupra mediului

Producerea formelor de energie din combustibili fosili are importante influenţe asupra mediului natural. Utilizarea productivă a resurselor energetice constituie focarul central de poluare a mediului ambiant. De aceea, elaborarea unei politici raţionale a energiei constituie un element-cheie al protecţiei mediului natural în condiţii corespunzătoare. Întreaga energie primară luată din natură, transformată, transportată şi apoi utilizată se regăseşte, în final, în mediul înconjurător, disipată fie în urma efectuării unui lucru mecanic, fie ca pierdere de energie într-o formă sau alta. Această „disipare" a resurselor energetice poate genera efecte negative asupra factorilor naturali, poluare în general. Cea mai mare parte a combustibililor fosili utilizaţi, cum ar fi: **cărbunii**, **petrolul**, **gazele naturale**, **şisturile bituminoase** etc., îşi eliberează energia înmagazinată prin procesele de ardere în centralele termoelectrice. Obţinerea energiei nucleare influenţează şi ea factorii de mediu, prezentând anumite riscuri.

Producerea, transformarea, transportul şi distribuirea energiei afectează aproape toţi factorii naturali, şi anume: aerul, apa, solul, resursele de cărbuni, ţiţei, gaze naturale, peisajul, clima etc. (tabelul 2.1).

Tabelul 2.1

Impactul sectorului energetic şi de rafinare a ţiţeiului asupra mediului natural

Forme de energie	Factorii de mediu afectaţi		
	Aerul	**Apa**	**Solul**
Energie termică	Prin emisii de gaze cu efect de seră. Prin emisii de particule solide, praf, SO_2, H_2S, ploi acide etc.	Prin eliminarea de apă caldă în afluenţi. Prin reducerea resurselor de apă. Prin poluarea cu reziduuri miniere.	Prin distrugerea solului datorită excavaţiilor miniere. Prin depozitarea deşeurilor miniere. Prin cenuşile din ardere.
Energie hidraulică	Prin modificări locale ale microclimatului. Prin modificarea habitatului natural.	Prin impactul ciclului hidrografic (determinarea cursurilor râurilor). Prin mărirea riscurilor de inundaţii datorită ruperii barajelor.	Prin pierderea de suprafeţe fertile. Prin creşterea eroziunii solului. Prin modificarea dinamicii geologice.
Energie nucleară	Prin pericol potenţial de radiaţie în atmosferă. Modificarea microclimatului.	Prin contaminarea apei freatice datorită exploatărilor marine de substanţe	Riscul contaminării solului. Riscuri majore la

Forme de energie	Factorii de mediu afectați		
	Aerul	Apa	Solul
		radioactive. Prin eliminarea de apă caldă şi radioactivă.	scoaterea din funcțiune a centralelor atomice.
Rafinarea țițeiului	Prin emisii de SO_2, NO_x, CO_2, CO, hidrogen sulfurat, benzen, particule solide, compuşi organici toxici. Risc de explozii şi incendii.	Prin utilizarea de apă de răcire. Poluarea cu solide şi lichide organice.	Prin deşeuri organice, gudron, săruri etc.

Sursa: V. Soroceanu, Creşterea economică şi mediul natural*, Editura Economică, Bucureşti, 2000.*

Principalele forme de poluare ce se manifestă sunt:

- poluarea **chimică,** ce afectează atmosfera prin evacuarea gazelor de ardere şi a unor hidrocarburi, ca urmare a descărcării unor soluții chimice diluate de la tratarea apei, curățirea cazanelor şi spălarea turnurilor de răcire, desulfurarea gazelor de ardere. De asemenea, scoaterea din circuitul agricol sau forestier a unor însemnate suprafețe necesare construirii de noi mine, sonde, centrale electrice şi linii de transport şi distribuire a electricității sau pentru depozitarea cărbunilor şi cenuşii din termocentrale;
- poluarea **termică,** ce are loc prin încălzirea cursurilor de apă cu apa folosită pentru transferul termic şi pentru răcirea instalațiilor sau prin evacuarea în atmosferă a unor mase de aer încălzit şi umidificat;
- poluarea **fizică,** prin eliminarea particulelor de praf şi cenuşă provenite din depozitele de cărbune şi depozitele de cenuşă.

Reducerea locală a radiației solare datorită opacității fumului şi a nebulozității artificiale create generează climate specifice acestor zone.

Poluarea **sonoră** se manifestă prin zgomotul maşinilor de forță sau prin eşapările de abur. Nu lipsită de importanță este şi influența asupra peisajului, prin coşurile de 280 m, în țara noastră, şi până la 400 m în alte țări, turnurile de răcire cu diametrul de 80-120 m şi înălțime de până la 160 m.

Sectorul energiei, alături de transporturi, este răspunzător, în cea mai mare parte, de poluarea atmosferică, aşa cum arată datele din tabelul 2.2.

Tabelul 2.2

Poluarea atmosferei prin producerea şi utilizarea combustibililor

Poluantul	Emisii antropice ca procent din totalul emisiilor (%)	Emisii datorate producerii şi utilizării combustibililor (%)	Emisii datorate principalelor activităţi poluatoare	
			Activităţi	%
SO_2	45	90	Combustia cărbunelui Combustia petrolului	80 20
NO_x	75	85	Transport Surse staţionare	51 49
CO	50	30-50	Transport Surse staţionare	75 25
Plumb	100	90	Transport Combustie în surse staţionare, inclusiv incinerarea	80 20
Particule solide	11,4	40	Transport Uzine electrice Combustia lemnului	17 5 12
Compuşi organici volatili	5	55	Industria petrolului Industria gazelor naturale Surse mobile	15 10 75
Radio-nuclizi	10	25	Mineritul uraniului Centrale nucleare staţionare şi centrale electrice pe cărbune	25 75
CO_2	4	15-100	Combustia gazului metan Combustia petrolului Combustia cărbunelui	19 47 34
N_2O	25-45	75-95	Arderea combustibililor fosili Arderea biomasei	85 15
CH_4	60	15-40	Pierderi de gaz metan Arderea biomasei	20-40 30-50

Sursa: The Green House Issue, Environmental Resources Ltd., Commission of European Communities, Londra, 1988.

Cantităţile emise în atmosferă diferă de la ţară la ţară şi depind de volumul şi structura combustibilului utilizat, precum şi de modul de utilizare a tehnologiilor de reţinere a noxelor. În 1992, volumul de **CO_2** emis în atmosferă pe întreg lanţul energetic a fost de cca 6,5 miliarde de tone carbon echivalent. Se apreciază că, dacă se vor menţine tendinţele actuale, în 2005 se va ajunge la 9,1 miliarde de tone carbon, iar în 2010 se va ajunge la o dublare. Totuşi, există speranţa ca, prin îmbunătăţirea eficienţei energetice, în anul 2010 cantitatea de CO_2 să fie doar cu 50% mai mare faţă de 1990, iar dacă vor avea loc schimbări tehnologice importante, creşterea să fie doar de 15%. Folosirea căr-

bunilor inferiori ridică ponderea concentrației de sulf în gazele de ardere cu până la 80%, existând în timp pericolul formării acidului sulfuric şi al ploilor acide.

În România, energetica bazată pe arderea combustibililor fosili, de regulă cărbune inferior ce conține cca 2% sulf şi păcură cu 2-3,5% sulf, provoacă poluarea atmosferică. Combustibilii autohtoni având o putere calorică mică (1200-1600 kcal/kg), de circa 2-2,5 ori mai mică decât în alte țări (Polonia, Cehia, Germania, Rusia etc.), pentru a obține acelaşi efect util, este necesară arderea unei cantități mai mari. La calitatea combustibililor se adaugă şi lipsa unor tehnologii şi tehnici moderne antipoluante. Cu toate că, după 1989, a avut loc o reducere a activităților industriale, nu în acelaşi procent s-a redus şi poluarea. Marile termocentrale ce utilizează cărbune sau păcură şi gaze naturale, ca Oradea, Rovinari, Iaşi, Bucureşti, Turceni, Valea Jiului, conduc la impurificarea aerului prin depăşirea concentrațiilor maxime admisibile stabilite prin lege (CMA). Numai la Işalnița suprafața ocupată de haldă este de 300 ha. Exploatările miniere exercită numeroase influențe negative asupra mediului natural, prin tasările, scurgerile şi perturbările regimului hidrogeologic subteran, produse în cazul mineritului practicat în adâncime. În afara terenurilor destinate exploatării propriu-zise, sunt afectate şi alte suprafețe, prin acoperirea lor cu halde de steril rezultat din pregătirea deschiderilor minelor şi din evacuarea materialului, după selecția celui steril. Atât depozitele de steril, cât şi haldele iazurilor de decantare sunt generatoare de poluări şi surse ale unor permanente pericole de alunecări de teren.

Poluarea cu **bioxid de sulf** rezultată din arderea cărbunilor inferiori este una din cele mai grave forme de poluare. Bioxidul de sulf este principalul poluant atmosferic cu implicații negative asupra stării de sănătate a populației. În general, sunt afectate căile respiratorii, prin provocarea de bronşită cronică, emfizem pulmonar, tuberculoză etc. Bioxidul de sulf şi particulele în emisie au efect sinergic, conducând la creşterea mortalității, morbidității prin afecțiuni cardiorespiratorii. La copii şi persoane în vârstă, riscul este mult mai mare. Astăzi există deja o legătură între diferitele boli respiratorii şi poluarea prin compuşii sulfului. Efectele sunt cu atât mai mari cu cât densitatea populației este mai mare, ceea ce, pentru marile aglomerări urbane, este perfect verificabil.

O dată cu deversarea în atmosferă a compuşilor sulfului şi azotului, poluarea mediului natural prin ploi acide a devenit o realitate de necontestat a zilelor noastre. În principalii factori de mediu, apă, sol, fertilitate, fenomenul de aciditate provoacă mutații importante ce duc la adevărate dezechilibre ecologice. Datorită acidității ridicate se accentuează pagubele produse prin corodarea şinelor de cale ferată, a instalațiilor metalice, distrugerea vopselelor protectoare etc. Aceste pagube produse prin acizii conținuți în apă ajung la câteva milioane de dolari pe an. Principala cale de reducere este spălarea cărbunilor; prin aceasta sulfatul se reduce sub 1% şi se produce desulfurarea gazelor de ardere prin procedeul umed. Producerea energiei pe bază de cărbuni în țara noastră se realizează în principal pe seama cărbunilor spălați, care nu necesită de-

sulfurarea gazelor arse. Însă folosirea cărbunilor spălaţi generează poluarea apelor cu suspensii solide şi steril. Jiul este adesea plin de particule de cărbuni, cu tot efortul care se face pentru epurarea apelor ieşite de la preparaţie. Pentru a reduce cantitatea de apă folosită pentru preparaţie se realizează recircularea particulelor de cărbune din nămolurile dehidratate.

Poluarea **termică**, drept urmare a folosirii apei de răcire în centralele termoelectrice şi nuclearo-electrice, are efecte negative asupra echilibrului biologic acvatic, dacă se depăşeşte temperatura de 30^0-32^0 C. De asemenea, se reduce capacitatea de autocurăţire a apei, micşorând conţinutul de oxigen, în timp ce proliferează o serie de alge şi microorganisme care solicită oxigen biologic (CBO).

Pentru a răci agregatele turbinei, o termocentrală convenţională cu o putere de 1000 MW are nevoie în medie de 40 litri de apă pe secundă, deci 3.460 tone pe zi şi aproape 1,3 milioane tone pe an.

De asemenea, pierderile de căldură în atmosferă, ca urmare a transformărilor dintr-o formă în alta de energie, şi transportul agentului termic la distanţă pot genera modificări ale climei terestre.

Criza energetică şi mai ales criza petrolului au determinat trecerea de la producţia monoenergetică la producţia plurienergetică, prin lărgirea gamei purtătorilor de energie şi trecerea la obţinerea combustibililor sintetici, neconvenţionali, ca alternative la folosirea benzinei, gazolinei, motorinei ş.a. Această posibilitate a apărut ca urmare a valorificării superioare a cărbunilor (chimizare) în procesul hidrogenării sau prin obţinerea ţiţeiului din **şisturi bituminoase** şi nisipuri asfaltice. Existenţa acestor resurse în cantităţi impresionante a impulsionat nevoia valorificării lor, în pofida costurilor mai ridicate, dar care au devenit competitive prin creşterea preţului la ţiţei. Pentru unele ţări bogate în aceste resurse, este o alternativă mai convenabilă decât importul de ţiţei. Totuşi, folosirea şisturilor bituminoase are implicaţii negative asupra mediului natural în câteva direcţii, şi anume:

- este necesar să se disloce o masă uriaşă de rocă bituminoasă, deoarece la o tonă de rocă se obţin doar 40 litri de ţiţei;
- consumul de energie pentru prelucrarea acestei resurse până la obţinerea substanţei utile este foarte mare;
- volumul mare al deşeurilor sterile şi haldelor rămase după extracţia ţiţeiului.

Este necesar de luat în considerare efectul poluant al exploatării şi folosirii acestor resurse. La 100 litri de petrol din şisturi bituminoase sau nisipuri asfaltice se „obţine" şi o tonă de deşeuri poluante. Mediul înconjurător nu poate „rezista" nelimitat acestui impact, deoarece o parte din energia produsă trebuie cheltuită pentru evitarea sau reducerea efectelor poluante.

Este cunoscută, pentru România, imensa investiţie de la Aninoasa – Banat, pentru valorificarea şisturilor bituminoase din zonă şi care nu a produs niciodată energie, fiind un eşec total.

2.2. Concepte şi tendințe actuale la nivel global

Prin conceptul de energie durabilă se înțelege energia produsă şi utilizată astfel încât să susțină şi să promoveze dezvoltarea umană pe termen lung, sub toate dimensiunile sale sociale, economice şi ecologice.

Astfel, termenul de energie durabilă nu se referă pur şi simplu la furnizarea continuă de energie; este vorba despre producerea şi utilizarea resurselor de energie într-un mod care să perpetueze sau măcar să fie compatibil cu bunăstarea pe termen lung a societății umane şi cu echilibrul ecologic.

Sistemele energetice au ca obiect aprovizionarea utilizatorilor şi consumatorilor cu avantajele pe care le oferă energia. Termenul de servicii energetice este utilizat de obicei pentru a se descrie aceste avantaje; serviciile energetice sunt necesare pentru practic orice activitate industrială sau comercială, iar în gospodăriile populației asigură iluminatul electric, temperatura ambientală confortabilă, refrigerarea şi gătitul alimentelor, televiziunea, telecomunicațiile, transportul etc.

Serviciile energetice reprezintă rezultatul unei combinații de diferite tehnologii, infrastructură (capital), forță de muncă, know-how, materiale şi resurse de energie primară. Fiecare dintre aceste inputuri este purtător de costuri, ele fiind parțial substituibile între ele. Dar, din punct de vedere al consumatorului final, aspectul important este dat de utilitatea şi valoarea economică ce derivă din serviciile energetice.

La nivel global, rata consumului comercial de energie este de mii de ori mai mică decât fluxurile de energie de la Soare la Terra. Consumul de energie primară se bazează în primul rând pe combustibilii fosili (petrol, gaze naturale şi cărbuni), care reprezintă aproape 80% din totalul surselor de energie primară consumate. Energia nucleară reprezintă peste 6%, iar energia produsă de centralele hidroelectrice, biomasă şi alte surse neconvenționale contribuie cu aproape 13%[1].

Dacă utilizarea de energie primară va continua să crească cu rata anuală de 2%, aceasta va avea ca efect dublarea consumului de energie în anul 2035 față de nivelul anului 1998, respectiv triplarea consumului global de energie primară până în 2055.

În ultimele trei decenii, consumul comercial de energie a sporit mai rapid în țările în curs de dezvoltare (cu o rată de 3,5 ori mai mare decât cea a creşterii consumului de energie din țările OECD), ca rezultat firesc al dezvoltării economice, al creşterii veniturilor şi a populației. Această tendință va continua în viitor, deoarece este nevoie de şi mai multă energie pentru alimentarea creşterii economice şi pentru a se crea oportunități de acces la servicii energetice miliardelor de persoane din țările în curs de dezvoltare care nu au încă condiții adecvate de viață şi de muncă.

[1] Calcule proprii după World Primary Energy Consumption, 1998, în *World Energy Assessment: Energy and the Challenge to Sustainability*, UNDP, 2000.

Totuşi, cantitatea de energie suplimentară necesară pentru a se asigura serviciile energetice în viitor va depinde de eficiența cu care energia este produsă, furnizată şi utilizată. Creşterea eficienței în sectorul energetic va contribui la reducerea investițiilor financiare în noi sisteme energetice.

Gradul de interdependență dintre activitatea economică şi utilizarea sau consumul de energie nu este nici constantă, nici uniformă între regiuni. De cele mai multe ori, intensitatea energetică (raportul dintre cererea de energie şi produsul intern brut) depinde de stadiul de dezvoltare al fiecărei țări. De aceea, în țările OECD, care sunt dotate cu servicii energetice din abundență, creşterea cererii de energie este mai puțin corelată cu productivitatea economică decât era în trecut (PIB-ul a crescut într-un ritm mai înalt decât cel de creştere a cererii de energie).

Tendința spre reducerea intensității energetice pe măsura sporirii nivelului de dezvoltare economică poate fi observată pentru perioade istorice de lungă durată, inclusiv în cazul unor exemple de țări în curs de dezvoltare, cum ar fi China şi India.

Astfel, analiza detaliată, pe termen lung, a intensității energetice pentru numeroase țări relevă un model comun al comportamentului din punct de vedere al utilizării energiei, caracterizat prin următorii factori:

- trecerea de la formele necomerciale către formele (serviciile) comerciale de energie; industrializarea şi motorizarea au inițial ca efect o creştere a raportului dintre consumul de energie comercială şi produsul intern brut. Acest raport al intensității energetice a crescut recent, în deceniul 1990, şi în economiile de tranziție, îndeosebi din cauza încetinirii ritmului de creştere economică din aceste țări;
- o dată cu industrializarea avansată şi cu creşterea veniturilor, cu efectele de saturație şi cu expansiunea sectorului terțiar (care este mai puțin energo-intensiv), are loc scăderea raportului de intensitate energetică, după ce a atins un nivel maxim. Această intensitate energetică maximă a fost depăşită de numeroase țări, dar nu şi de către țările în curs de dezvoltare cu cele mai reduse venituri pe cap de locuitor;
- ca urmare a procesului mondial de difuzare şi transfer al tehnologiei, sporirea eficienței energetice poate constitui principalul factor de limitare a creşterii cererii de energie ce rezultă datorită creşterii populației şi datorită sporirii nivelurilor de producție şi venituri;
- la reducerea suplimentară a intensității energetice mai contribuie: utilizarea mai eficientă a materiilor prime şi materialelor în realizarea unor produse de calitate superioară, bine proiectate şi/sau miniaturizate; reciclarea materialelor sau produselor energo-intensive; saturația piețelor de gros pentru materiile prime de bază, în țările industrializate;

- în țările în curs de dezvoltare, salturile tehnologice în ceea ce priveşte utilizarea unor instalații sau aparate de mare eficiență, a maşinilor, proceselor, mijloacelor de transport şi a sistemelor de telecomunicații prezintă un potențial deosebit pentru sporirea viitoare a eficienței în utilizarea energiei.

Ca efect al globalizării, aceşti factori de mai sus conduc la realizarea unui model comun (o tendință similară) al utilizării energiei pe unitate de PIB, atât în țările industrializate, cât şi în țările în curs de dezvoltare.

Prețul energiei este un factor esențial în domeniul energetic, în influențarea comportamentului consumatorilor şi poate afecta perspectivele de creştere economică şi dezvoltare durabilă.

Creşterea de circa patru ori a prețului petrolului ce a avut loc la începutul anilor '70, conştientizarea pe scară largă a efectelor de poluare asociate sectorului energetic şi a posibilității modificărilor climatice au contribuit la reevaluarea utilizării energiei, având loc, astfel, creşterea eficienței energiei utilizate în industrie, transporturi şi în consumul gospodăriilor populației.

Se consideră că, în decursul următorilor 20 de ani, cantitatea de energie primară necesară pentru un nivel dat de servicii energetice va putea fi redusă, cu costuri accesibile, cu cca 25-35% în țările industrializate, mai ales în stadiul de conversie al energiei utile în servicii energetice. De asemenea, reduceri de peste 40% pot fi obținute, cu costuri economice accesibile, în economiile de tranziție.

Aceste reduceri ale consumurilor de energie cu o rată de aproximativ 2% anual ar putea fi amplificate de unele reforme structurale din țările industrializate sau în tranziție, în sensul orientării spre o producție industrială mai puțin energo-intensivă, şi de posibilele efecte de saturație în sectoarele de transporturi sau rezidențial.

Efectul combinat al îmbunătățirii eficienței în utilizarea energiei şi al schimbărilor structurale din economie ar putea conduce la o scădere a intensității energetice cu 2,5% pe an. Măsura în care acest potențial va fi realizat depinde foarte mult de:

1. eficacitatea cadrului politic, legislativ şi instituțional al implementării măsurilor;
2. modificările de atitudine şi comportamentale, în sensul cerut de dezvoltarea durabilă şi protecția mediului;
3. nivelul activității antreprenoriale şi inovaționale în domeniul conservării energiei.

Pe termen lung, este posibil să se obțină creşteri importante ale eficienței de utilizare a energiei, având în vedere că analizele tehnice de specialitate sugerează faptul că tehnologiile actuale nu se apropie de limitele teoretice din domeniu, astfel încât sunt încă posibile progrese remarcabile.

Putem afirma că, până recent, din diferite motive, potențialele economice şi tehnice ale eficienței energetice, ca şi impactul său pozitiv asupra dezvoltării durabile au fost în mod tradițional slab conştientizate. Deoarece nu prezintă vizibilitate evidentă şi presupune o activitate dispersată, descentralizată, eficiența energetică nu este una dintre cauzele populare de activism politic sau jurnalistic.

În plus, există şi alte obstacole şi bariere în calea creşterii eficienței energetice, legate îndeosebi de imperfecțiunile pieței, cum ar fi:

- lipsa informației, a cunoştințelor tehnice sau a pregătirii specifice;
- incertitudinea legată de randamentul investițiilor în tehnologiile noi, energo-eficiente;
- lipsa unor resurse de capital sau a posibilităților de finanțare adecvate;
- costurile inițiale ridicate ale tehnologiilor mai eficiente din punct de vedere al producerii, furnizării sau utilizării energiei;
- costurile de tranzacție înalte (în privința căutării şi evaluării informației tehnico-economice);
- lipsa unor stimulente adecvate;
- beneficiile diferențiate obținute de utilizator față de investitor (de exemplu, în cazurile când facturile de energie sunt plătite de chiriaş, şi nu de proprietar);
- costurile externe ale utilizării energiei, neincluse în prețul energiei;
- modelele şi obişnuințele consumatorilor, operatorilor şi ale factorilor decizionali, ce pot fi la rândul lor influențate de mulți factori.

Realizarea potențialelor de eficiență energetică ar fi benefică nu numai pentru consumatorii individuali de energie, dar şi pentru economie în ansamblu. Pe măsură ce vor fi realizate îmbunătățiri ale eficienței energetice, se vor deschide noi oportunități profitabile de creştere, ca urmare a activității de cercetare-dezvoltare, a curbelor de învățare şi a economiilor de scară (ca un efect de creştere endogenă).

Politicile orientate pentru creşterea eficienței energetice care utilizează mecanisme de preț, directe sau indirecte (date de eliminarea subvențiilor şi internalizarea externalităților ecologice în prețuri), sunt eficiente pentru reducerea consumurilor de energie în domeniile şi sectoarele sensibile la prețuri, în condițiile dezvoltării economiei de piață şi ale creşterii ponderii sectorului privat din economia națională.

Chiar şi în condițiile menținerii prețurilor, pot fi realizate unele măsuri de eficiență energetică pentru a se corecta imperfecțiunile pieței, cum ar fi: instituirea şi intrarea în vigoare a standardelor de eficiență, etichetarea produselor şi a instalațiilor, acorduri voluntare sau contractuale interfirme, ce pot determina creşterea PIB prin îmbunătățirea rezultatelor economice şi ecologice obținute din utilizarea unei cantități date de energie.

În ceea ce priveşte investiţiile de capital, acestea constituie o precondiţie a dezvoltării sectorului energetic. Deşi ponderea investiţiilor în sectorul energetic în totalul investiţiilor diferă considerabil de la o ţară la alta sau în funcţie de stadiul dezvoltării economice, pe ansamblu, cca 1-1,5% din PIB este investit în sectorul energetic. Această rată este considerată ca urmând să se menţină aproximativ stabilă şi în viitor. Pe această bază, investiţiile actuale în sectorul energetic (al producţiei şi furnizării de energie) se ridică la un nivel global de 290-430 miliarde de dolari anual. Totuşi, această sumă nu include investiţiile pentru creşterea eficienţei energetice la utilizatorii finali.

2.3. Strategia energetică a României

Deşi au trecut mai bine de trei decenii de la declanşarea crizei energetice mondiale, ca urmare a creşterii preţului petrolului, problema asigurării cu energie a activităţilor umane, a creşterii şi dezvoltării economice durabile rămâne încă nerezolvată, chiar pe plan mondial.

Pentru România, utilizarea optimă a resurselor primare, folosirea resurselor secundare, reducerea consumurilor specifice şi a pierderilor, eliminarea risipei, retehnologizarea industriei, reducerea şi eliminarea efectelor poluante, preocuparea pentru asigurarea unei dezvoltări durabile sunt numai câteva obiective care se regăsesc în toate strategiile elaborate până în prezent în sectorul energetic. Avem în vedere „Stretegia energetică a României" cu orizont 2020 şi „Strategia naţională pentru dezvoltare durabilă".

Pornind de la importanţa sectorului energetic pentru economia românească şi de la cerinţele modernizării şi restructurării macroeconomice, a fost elaborată „Strategia energetică a României pe termen mediu (2000-2005) şi perspectiva anului 2010".

Obiectivul general al Strategiei energetice a României până în anul 2010 îl constituie satisfacerea necesarului de energie, adecvat unei economii moderne şi unui standard de viaţă civilizat, la un preţ cât mai scăzut, în condiţii de calitate şi siguranţă în alimentare şi de limitare a impactului asupra mediului natural la nivelurile admisibile pe plan european. De aici decurg următoarele obiective derivate care pot deveni, în condiţii reale, suportul unor politici energetice corespunzătoare fiecărei etape sau stadiu de evoluţie a economiei româneşti spre una modernă, de piaţă, astfel:

- încadrarea sectorului energetic în cerinţele unei dezvoltări durabile a economiei naţionale;
- îmbunătăţirea eficienţei energetice pe întregul lanţ resurse naturale-producţie-transport-distribuţie-consum, în scopul apropierii semnificative a energo-intensităţii economiei româneşti de performanţele statelor dezvoltate;
- interconectarea Sistemului Electroenergetic Naţional cu sistemele similare vest-europene, precum şi interconectarea reţelelor naţionale

de transport al gazelor naturale şi petrolului cu mari magistrale europene din acest domeniu şi cu infrastructuri în curs de constituire în zona Mării Negre;
- asigurarea unor surse stabile de aprovizionare cu resurse energetice pentru formarea stocurilor necesare în funcționarea în deplină securitate a sistemului energetic;
- restrângerea drastică a influenței negative a proceselor energetice asupra mediului înconjurător, prin respectarea normelor prevăzute de reglementările Uniunii Europene şi a tuturor convențiilor internaționale cu privire la protecția mediului la care România este semnatară;
- susținerea tehnologică a sistemului energetic atât prin promovarea şi sprijinirea cercetării româneşti, cât şi prin atragerea masivă a capitalului străin, dându-se prioritate mai ales investițiilor directe;
- crearea unui cadru instituțional, inclusiv legislativ, luând în considerare problemele specifice României, care să se bazeze pe experiența țărilor cu economie de piață consolidată;
- promovarea şi stimularea neechivocă a mecanismelor concurențiale pe piața energetică, simultan cu intervenția în limite rezonabile, prin pârghii economico-financiare, a statului, prin politici guvernamentale concrete pentru prevenirea şi diminuarea pozițiilor de monopol (monopol de stat sau monopol privat);
- înlăturarea blocajului financiar al sectorului energetic, cu asanarea acestuia de acele segmente de activitate cronic ineficiente pentru generarea mecanismelor de funcționare a pieței energetice;
- consolidarea acestor mecanisme pe această piață specifică şi monitorizarea funcționării lor, în vederea introducerii corecțiilor necesare pentru deplina compatibilitate cu normele europene;
- asigurarea stabilității pe termen lung a sectorului energetic, apropierea performanțelor sale tehnologice şi economice de nivelul care să-l facă viabil pe piața europeană integrată, pentru aderarea efectivă a României la Uniunea Europeană.

Din perspectiva convergenței energeticii româneşti cu cea a UE, se întreprind o serie de măsuri.

Energie electrică şi termică

În ceea ce priveşte reforma în domeniul legislativ, în domeniul energiei electrice şi termice, Guvernul României a aprobat OU nr. 63/1998 privind energia electrică şi termică (MO nr. 515/30.12.1998), ordonanță ce a intrat în vigoare la data de 31 martie 1999.

În principal, ordonanța reglementează activitățile de producere, transport şi distribuție a energiei electrice şi termice, precum şi construirea instalațiilor cu acest profil, luând în considerare interesele publice şi private, potrivit principiilor

economiei de piață. Această reglementare face parte din legislația-cadru specifică domeniului energiei electrice şi termice, care va fi completată ulterior cu reglementări specifice detaliate ce vor acoperi, sub toate aspectele, problematica acestui domeniu.

Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energiei (ANRE), înființată prin OU nr. 29/1998 (MO nr. 407/27.10.1998) şi care a devenit operantă începând cu data de 1.03.1999, are rolul de a crea sistemul de reglementări obligatoriu la nivel național pentru toți agenții economici din sectorul energiei electrice şi termice. Aceste reglementări au caracter de legislație secundară şi urmăresc armonizarea cu prevederile în domeniul energiei ale Uniunii Europene.

Până în prezent, ANRE a emis legislație secundară în următoarele domenii:

a) relații comerciale echitabile şi nediscriminatorii în sector:

- codul comercial al pieței en gross de energie electrică;
- contracte-cadru de portofoliu de vânzare-cumpărare a energiei electrice;
- contract-cadru de vânzare-cumpărare pe termen lung a energiei electrice;
- contract-cadru pentru asigurarea de servicii de sistem;
- contract-cadru pentru transportul energiei electrice;
- contract-cadru pentru serviciul de distribuție a energiei electrice;
- contract-cadru de vânzare-cumpărare a energiei termice din sisteme de alimentare centralizate;
- contracte-cadru de furnizare a energiei electrice şi termice către consumatorii casnici;
- regulament de acreditare a consumatorilor eligibili;
- standard de performanță pentru serviciul de furnizare a energiei electrice;
- standard de performanță pentru serviciul de furnizare a energiei termice;

b) metodologii de tarifare şi tarife pentru energia electrică şi termică, precum şi pentru serviciile asociate:

- metodologia de stabilire a tarifului pentru transportul energiei electrice;
- metodologia de stabilire a tarifului pentru distribuția energiei electrice;
- metodologia de stabilire a tarifelor pentru serviciile de sistem;
- metodologia de calcul al tarifelor reglementate pentru consumatorii finali de energie electrică;
- metodologia de alocare a cheltuielilor între energia electrică şi termică la centralele de cogenerare;

c) licenţe şi autorizaţii – conform prevederilor HG nr. 567/1999 (MO nr. 368/2.08.1999) privind Regulamentul de acordare a licenţelor şi autorizaţiilor, s-au acordat următoarele licenţe:

- distribuţia energiei electrice de către S.C. Electrica S.A.;
- furnizarea energiei electrice de către S.C. Electrica S.A.;
- producerea energiei electrice de către S.C. Hidroelectrica S.A., Societatea Naţională Nuclear-Electrica S.A., S.C. Termoelectrica S.A., CET Govora;
- transportul energiei electrice de către Compania Naţională de Electricitate S.A.;
- dispecerizarea energiei electrice de către Compania Naţională de Electricitate S.A.

De asemenea, conform prevederilor HG nr. 567/1999 privind Regulamentul de acordare a licenţelor şi autorizaţiilor, au fost stabilite stocurile de petrol/produse petroliere la centralele termoelectrice, iar în condiţiile licenţelor a fost stipulată obligativitatea creării acestora de către titularii de licenţă.

Îndeplinirea cerinţelor incluse în PNAR 1999 pentru anul 2000:

- prin metodologiile de tarifare specifice activităţilor din sector, s-a implementat cerinţa Directivei 90/377/CEE privind transparenţa preţurilor;
- prin emiterea Codului comercial al pieţei en-gross de energie electrică, s-a implementat cerinţa Directivei 90/547/CEE;
- eliminarea subvenţiilor încrucişate între consumatorii industriali de energie electrică şi cei casnici şi, respectiv, reducerea subvenţiei la energia electrică şi energia termică (la ultima ajustare a tarifelor de energie electrică şi termică din octombrie 1999). La energia electrică au fost eliminate subvenţiile încrucişate acordate consumatorilor casnici, cu excepţia celor care beneficiază de „tariful social", aceştia fiind consumatorii care nu depăşesc lunar un consum de energie electrică de 50 kWh. Pentru energia termică există încă subvenţii, acestea fiind reduse progresiv cu ocazia fiecărei reajustări a tarifelor;
- prin HG nr. 122/2000 privind gradul de deschidere a pieţei de energie electrică (MO nr. 77/21.02.2000), s-a stabilit pentru anul 2000 un prag de deschidere de 10% din consumul anual de energie electrică pentru consumatorii eligibili cu un consum anual de peste 100 GWh (armonizare cu cerinţele Directivei 96/92/CE).

Restructurarea Regiei Autonome de Electricitate în Compania Naţională de Electricitate CONEL S.A., Societatea Naţională „NuclearElectrica" S.A. şi Regia Autonomă pentru Activităţi Nucleare R.A. este menită să asigure creşterea eficienţei energetice, crearea cadrului concurenţial şi transparenţa preţului la energie electrică şi termică.

Programul de restructurare în sectorul energiei electrice şi termice continuă. Având la bază HG nr. 138/2000 privind programul de restructurare în sectorul energiei electrice şi termice (MO nr. 89/28.02.2000), s-au stabilit etapele de restructurare ale acestui sector în cursul anului 2000.

În domeniul pieței unice a energiei, România continuă să acționeze în vederea interconectării la rețelele transeuropene. O importanță deosebită pentru sectorul energetic o are interconectarea cu UCTE prin Ungaria, lucrările privind crearea infrastructurii fiind destul de avansate – recent, a fost finalizată linia de legătură de 400 kV Arad (România)-Sandorfalva (Ungaria) şi au demarat lucrările pentru modificarea stației de transformare Arad, prin realizarea părții de 400 kV. De asemenea, se fac demersuri pentru realizarea unei noi interconexiuni la 400 kV între România şi Ungaria (Oradea-Bekescsaba).

În acelaşi timp, ca țară membră a „Cooperării Economice la Marea Neagră", România doreşte să-şi dezvolte schimburile de energie electrică cu țările din zonă, în care sens a şi demarat tratative pentru instalarea unei stații „back-to-back" la Isaccea.

În ceea ce priveşte eficiența energetică, România participă la Programul SAVE II al Uniunii Europene, Agenția Română pentru Conservarea Energiei elaborând tematica pentru participarea la acest program, în conformitate cu Strategia energetică.

Energia nucleară

Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare (CNCAN) este autoritatea națională competentă în domeniul reglementării, autorizării şi controlului activităților nucleare. În contextul situației economice şi politice actuale, CNCAN a înregistrat progrese semnificative în procesul de restructurare şi de aliniere la cerințele Uniunii Europene. Pe baza recomandărilor şi sugestiilor misiunilor de experți ale Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA) şi ale Comisiei Europene şi a obligațiilor pe care România şi le-a asumat prin semnarea şi ratificarea Convenției de Securitate Nucleară, CNCAN a continuat procesul de reorganizare.

CNCAN foloseşte proiectele de cooperare tehnică şi programele regionale ale AIEA pentru pregătirea personalului în vederea unei mai bune exercitări a sarcinilor legate de funcționarea Centralei Nuclearo-electrice de la Cernavodă. În luna mai 1999 s-a finalizat prima etapă a proiectului PHARE EU RA/01 destinat transferului de metodologii şi practici de reglementare către CNCAN. Propunerea de contract pentru etapa a doua a fost finalizată, fiind în curs de evaluare la Comisia Europeană. În cadrul acestui proiect, CNCAN beneficiază de asistența tehnică a Consorțiului de Reglementare Occidental (CWR), constituit din organismele de reglementare din Belgia (AVN), Germania (BMU/GRS), Italia (ANPA) şi Regatul Unit (HSE/NII).

CNCAN se află în plin proces de implementare a recomandărilor şi sugestiilor primite de la diferitele misiuni de experți, precum şi de revizuire, în

acord cu cerinţele Uniunii Europene, a normelor şi reglementărilor în domeniul specific de activitate.

CNCAN a supravegheat eficient desfăşurarea în siguranţă a tuturor activităţilor nucleare.

În anul 1999, prin Legea nr. 5/1999 (MO nr. 9/18.01.1999), a fost ratificată Convenţia privind compensaţiile suplimentare pentru daune nucleare, iar prin Legea nr. 203/1998, a fost ratificat Protocolul de amendare a Convenţiei de la Viena privind răspunderea civilă. Pe data de 14 iunie 1999, România a semnat Protocolul adiţional la Acordul de garanţii din cadrul Tratatului de neproliferare, protocol care are drept scop eficientizarea actualului sistem de raportare în relaţiile cu AIEA.

De asemenea, în anul 1999, prin Legea nr. 152/1999 (MO nr. 478/4.10.1999), a fost ratificat Tratatul de interzicere totală a experienţelor nucleare, prin care CNCAN a fost desemnată autoritate naţională competentă cu privire la problematica legată de tratat.

În domeniul nuclear îşi desfaşoară activitatea S.C. Nuclear-Electrica S.A. şi Regia Autonomă pentru Activităţi Nucleare. S.C. Nuclear-Electrica S.A. se ocupă de exploatarea reactorului CANDU al centralei nuclearo-electrice de la Cernavodă şi, de asemenea, de producerea combustibilului nuclear. În cadrul Centralei de la Cernavodă este în funcţiune, din 1996, unitatea nr.1 de 700 MW, echipată cu reactor CANDU, investiţie realizată cu ajutorul concernului AECL-ANSALDO. Regia Autonomă pentru Activităţi Nucleare include uzina de apă grea şi institutele de cercetare din domeniu şi furnizează servicii suport pentru sectorul nuclear.

Gazele naturale

În conformitate cu strategia naţională de privatizare din anul 1999, aprobată prin HG nr. 563/1999 (MO nr. 343/20.07.1999), Ministerul Industriei şi Comerţului a iniţiat o reglementare specifică sectorului de gaze naturale, care a fost aprobată sub forma OG nr. 60/2000 (MO nr. 46/31.01.2000).

În principal, ordonanţa stabileşte cadrul legal necesar pentru desfăşurarea activităţilor în sectorul gazelor naturale, în condiţii de competitivitate şi transparenţă, avându-se în vedere asigurarea:

- securităţii, continuităţii şi echilibrului alimentării cu gaze naturale a consumatorilor;
- eficienţei economice în general şi a eficienţei energetice în particular;
- protecţiei mediului înconjurator şi siguranţei consumatorilor.

Ordonanţa reglementează activităţile de producţie, transport, înmagazinare subterană, tranzit, distribuţie şi furnizare a gazelor naturale, precum şi proiectarea şi construirea instalaţiilor cu acest profil din sector, luând în considerare interesele publice şi private, potrivit principiilor economiei de piaţă.

Această reglementare constituie legislația-cadru specifică sectorului de gaze, care urmează a fi completată cu reglementări specifice detaliate ce vor acoperi sub toate aspectele problematica din domeniu.

Petrolul

În prezent, Societatea Națională Petrom S.A. evaluează ofertele privind privatizarea şi majorarea capitalului.

Principala directivă asupra menținerii stocurilor minime de țiței şi produse petroliere este Directiva 68/414/CEE, amendată de Directiva 98/93/CEE. Aceasta impune tuturor statelor membre menținerea de stocuri de țiței şi/sau produse petroliere la un nivel minim echivalent cu 90 de zile de consum intern realizat în anul calendaristic precedent, în scopul acoperirii necesităților proprii şi ale celorlalte țări comunitare în perioade de criză.

Pentru țările care au producție internă de țiței, se face o derogare de maximum 25%. Fiind țară producătoare de țiței, România poate beneficia de această derogare, adică se va menține un stoc minim de țiței şi produse petroliere pentru 67,5 zile.

Se va stabili modul de formare a stocurilor minime conform Directivelor UE, operatorii care le vor realiza, resursele financiare şi entitatea care le va gestiona şi le va monitoriza.

În prezent, nu există acte normative care să impună menținerea unor stocuri minime.

Combustibilii solizi

Elementul-cheie care trebuie considerat în domeniul acquis-ului este restructurarea în curs a sectorului carbonifer şi ameliorarea situației costurilor cu protecția mediului înconjurător. Obiectivul este creşterea producției de huilă, o dată cu eficientizarea acesteia.

Legea minelor nr. 61/1998 (MO nr. 113/16.03.1998) creează drepturi egale pentru explorarea şi exploatarea resurselor minerale pentru toți solicitanții, baza pentru închiderea minelor şi, de asemenea, stabileşte Agenția Națională pentru Resurse Minerale drept autoritatea competentă pentru aplicarea şi monitorizarea legii.

Au fost create şi alte organizații, mai ales pentru evaluarea şi ameliorarea impactului social al restructurării în zonele miniere.

Cele trei regii autonome în domeniu au fost transformate în companii naționale încă din 1998. Sunt companii pe acțiuni şi pot fi privatizate. Obiectivul de a închide 162 de mine începând cu 1999 ar urma să elimine în fiecare an pierderile cu 20%.

Partea română va aplica principiile comunitare de transparență şi eliminare a ajutorului de stat în sectorul minier, conform cu Directiva ECSC 3632/93.

3. INDICATORII INTEGRAȚI AI DEZVOLTĂRII DURABILE ÎN SECTORUL ENERGETIC AL ROMÂNIEI

Aşa cum menționam şi mai sus, adoptarea direcțiilor de integrare a protecției mediului în toate politicile macroeconomice şi sectoriale ale Uniunii Europene necesită implementarea unor indicatori şi instrumente care să permită măsurarea progreselor realizate pe calea implementării unei strategii de dezvoltare durabilă.

Ţara noastră, candidată la integrarea în Uniunea Europeană, va trebui să se alinieze cât mai repede la aceleaşi cerințe strategice privind protecția integrată a mediului şi dezvoltarea durabilă. Un pas important în acest sens a fost inițiat prin integrarea României în sistemul statistic al UE (în cadrul programului PHARE).

Pentru statistica energetică, proiectul de restructurare urmăreşte să pună la dispoziția specialiştilor români instrumentele necesare adoptării, în statistica oficială, a sistemului energiei finale la elaborarea balanței energetice, sistem la care au aderat majoritatea țărilor, în conformitate cu recomandările Biroului de Statistică al Națiunilor Unite (ESA/Stat/AC 8/11 din 20.03.1978).

Caracteristica acestui tip de balanță este aceea că exprimă toate fluxurile pe baza potențialului energetic al fiecărei resurse, arătând cantitățile de energie efectiv puse la dispoziția consumatorilor.

Balanța energetică permite determinarea eficienței utilizării resurselor de energie, semnalează mutațiile produse în structura resurselor şi destinațiilor, asigură elementele necesare calculului gradului de independență energetică, a intensității energetice, precum şi a altor indicatori sintetici şi de calitate, în scopul analizelor şi comparațiilor într-un context dat.

Indicatorii dezvoltării durabile în sectorul energetic trebuie să fie în mod direct legați de obiectivele politicii energetice naționale, care sunt în principal:

- asigurarea şi menținerea securității energetice naționale;
- întărirea competitivității economiei;
- protecția mediului înconjurător.

Desigur, pentru abordarea sistemică a acestui sector, este necesară detalierea, prin indicatori specifici, a tuturor aspectelor legate de furnizarea energiei, consumul intern brut şi consumul final de energie, industria energetică, eficiența energetică, emisiile poluante din acest sector, surse de energie neconvenționale etc.

3.1. Indicatori ai furnizării energiei

Această grupă de indicatori se referă la trei aspecte principale:

a) producția de energie;

b) importurile de energie;

c) consumul intern brut de energie.

a) *Producția de energie* va fi evidențiată, la rândul său, pe trei aspecte principale de analiză, prin următorii indicatori (serii cronologice):

a1) producția totală de energie primară;

a2) producția de energie primară pe tipuri de combustibil (cărbuni, petrol, gaze naturale);

a3) indicii producției de energie primară pe tipuri de combustibil.

Tabelul 3.1

Producția de energie primară, în România (1992-1999)

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
TOTAL	33317	33595	32021	34757	35447	31785	28919	27890
Indici (% față de anul precedent)	100	100,8	0,953	108,5	101,9	89,6	90,9	96,4
Cărbuni	7349	7548	7775	7887	8065	6600	5149	4644
Indici (% față de anul precedent)	100	102,7	103,0	101,4	102,2	81,8	78,0	89,8
Ţiței	6696	6772	6819	6798	6700	6604	6415	6244
Indici (% față de anul precedent)	100	101,1	100,6	99,6	98,5	98,5	97,1	97,3
Gaze naturale	17336	16525	14823	14445	13764	11908	11196	11192
Indici (% față de anul precedent)	100	95,3	89,7	97,4	95,2	86,5	94,0	99,9

***Sursa**: Date extrase şi calcule proprii după* Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale*, INSSE, 2001.*

O analiză succintă a indicatorilor producției de energie primară, conform tabelului de mai sus, ne conduce la următoarele observații:

- Producția totală de energie primară a avut o dinamică aproape similară cu cea a economiei naționale (a PIB) din aceeaşi perioadă, înregistrând uşoare creşteri în anii 1993-1996 inclusiv, pentru ca din anul 1997 să scadă de la an la an, o dată cu recesiunea economică generală din țara noastră.
- În ceea ce priveşte structura producției de energie primară pe principalii combustibili, aceasta era în 1995 de: 41,5% gaze naturale, 22,7% cărbuni şi 19,5% țiței. În 1999, structura se prezintă uşor modificată, în sensul scăderii ponderii cărbunilor la doar 16,65%, creşterii

ponderii țițeiului la 22,4%, în timp ce ponderea gazelor naturale rămâne cea mai mare, cca 40,2%.

- Producția de cărbuni s-a redus dramatic începând cu anul 1997, când a fost inițiată restructurarea mineritului; închiderea minelor a condus la scăderea anuală cu 10-20% a cantităților extrase.
- Producția de țiței a României se menține aproximativ constantă, aceasta fiind una dintre subramurile tradiționale de importanță strategică pentru România.
- Producția de gaze naturale a fost redusă, ajungând în 1999 doar la nivelul de 64,5% față de anul 1992; în ultimii doi ani, nivelul producției s-a stabilizat şi poate înregistra chiar o uşoară relansare, o dată cu cea economică.

b) *Importul de energie* se referă la cantitățile de energie primară şi transformată, intrate pe teritoriul național în anul respectiv. Acest indicator este important mai ales pentru a calcula apoi nivelul dependenței energetice de importuri, pentru fiecare tip de combustibil.

Tabelul 3.2

Importuri nete de energie în România (1992-1999)

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
TOTAL	16181	15259	16434	19419	18806	17928	15148	10186
Cărbuni	4010	2153	2797	3069	2825	3548	2562	1730
Ţiței	6572	7581	8122	8654	7153	6243	6000	4293
Gaze naturale	3582	3616	3735	4794	5654	4030	3773	2538

Sursa: Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale*, INSSE, 2001.*

Se remarcă faptul că nivelul importului de energie se situează, în general, în jur de 50% față de nivelul producției de energie din acelaşi an. Dinamica importurilor este, de asemenea, asemănătoare cu cea a producției şi a economiei naționale, nivelul lor scăzând destul de mult începând cu anul 1997, cu o reducere importantă în anul 1999, când importul de energie a scăzut cu 32,8% față de anul precedent, deci cu aproape o treime.

Deşi statisticile naționale evidențiază indicatorul gradului de independență energetică, sistemul indicatorilor integrați de dezvoltare durabilă indicați de metodologia Eurostat în colaborare cu EEA impune evidența şi calculul indicatorului „grad de dependență energetică de importuri". Acesta poate fi calculat ca diferență între nivelul de 100% şi gradul de independență energetică, atât pentru total, cât şi pentru fiecare tip de combustibil.

Tabelul 3.3

Grad de dependență energetică, 1992-1999

- % -

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
TOTAL	27,7	27,5	26,5	29,6	29,8	30,4	29,7	23,8
Cărbuni	31,3	25,2	24,3	27,3	24,9	32,2	35,4	32,3
Ţiţei	48,7	52,7	54,8	56,3	51,4	48,6	48,3	40,6
Gaze naturale	17,1	18,0	20,1	24,9	29,1	25,3	25,2	18,5

Sursa: Calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale*, INSSE, 2001 şi* Anuarul statistic al României, 1999*.*

Gradul total de dependență energetică de importuri al României este relativ scăzut, situându-se la un nivel de sub 30%, ceea ce asigură o bună securitate energetică a economiei naționale.

Totuşi, în ceea ce priveşte țițeiul, economia națională este puternic dependentă de importuri (peste 40%); aici trebuie menționat faptul că se ia în considerare şi țițeiul importat pentru activitatea de procesare, pentru care România dispune de mari capacități de prelucrare, cu un important potențial, implicit de poluare a mediului. Pentru ultimii trei ani se remarcă o importantă creştere a dependenței de importuri în ceea ce priveşte resursele de cărbuni (peste 30% în prezent), din cauza restructurării sectorului minier intern, fără ca cererea de cărbuni să fi scăzut în mod semnificativ.

c) *Consumul intern brut de energie* (obținut prin scăderea, din totalul resurselor, a exportului, buncărajului şi stocului la sfârşitul perioadei) reflectat în balanțele energetice reprezintă un indicator deosebit de important, deoarece prin raportarea la PIB oferă un indicator sintetic foarte prețios cu privire la energo-intensivitatea economiei naționale.

Consumul intern brut este evidențiat prin următoarele serii cronologice de indicatori:

c1) consumul intern brut total;

c2) consumul intern brut pe tipuri de combustibili;

c3) indicii consumului intern brut.

Tabelul 3.4

Consumul intern brut de energie în România, 1992-1999

- mii tep -

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
TOTAL	46110	46173	43438	49213	50365	45505	40983	36556
Indici (% față de anul precedent)	100	100,1	94,0	113,2	102,3	90,3	90,0	89,1
Cărbuni	10705	10095	10273	10843	10739	9741	7964	6853

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Indici (% față de anul precedent)	100	94,3	101,7	105,5	99,0	90,7	81,7	86,0
Ţiței	13061	14308	15082	15560	13777	12859	12386	10505
Indici (% față de anul precedent)	100	109,5	105,4	103,1	88,5	93,3	96,3	84,8
Gaze naturale	20918	20141	18558	19239	19418	15938	14969	13730
Indici (% față de anul precedent)	100	96,2	92,1	103,6	100,9	82,0	93,9	91,7

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale*, INSSE, 2001*.

Pentru o analiză mai concludentă a evoluției consumului intern brut de energie în perioada considerată, este utilă corelarea acestui indicator cu evoluția în aceeaşi perioadă a PIB.

Tabelul 3.5

Dinamica produsului intern brut (PIB) în România, 1992-1999

- mld. lei -

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
PIB în prețuri constante (1992)	6029,2	6119,9	6358,6	6810,0	7075,5	6643,9	6285,2	6084,0
Indici (% față de anul precedent)	100	101,5	103,9	107,1	103,9	93,9	94,6	96,8

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu, *martie 2000 şi BNR,* Raport anual 1999.

Se remarcă faptul că, deşi în general consumul intern brut a crescut o dată cu creşterea economică din anii 1993-1996 inclusiv, evoluția sa a fost marcată de o „sincopă", adică o reducere importantă în 1994 (cu 6%), urmată de o creştere mai mult decât dublă în anul următor (+13,2% în 1995), creştere ce a devansat rata creşterii economice din acel an (7,1%). Se pare că acest fenomen de variație importantă a intensității energetice de la un an la altul este caracteristic economiilor de tranziție (a se vedea şi secțiunea următoare). Totuşi, un aspect încurajator în ceea ce priveşte creşterea eficienței energetice este faptul că, în anii de recesiune 1997-1999, consumul intern brut total s-a redus cu cca 10% anual, deci a scăzut cu un ritm anual mai ridicat decât al PIB-ului, ceea ce sugerează faptul că a avut loc o restructurare destul de importantă a economiei naționale în această perioadă.

Astfel, intensitatea energetică macroeconomică, estimată prin raportarea consumului intern brut de energie la produsul intern brut anual, exprimat pentru comparabilitate în prețurile constante ale anului 1992, considerat ca an de bază, a avut următoarea evoluție:

Tabelul 3.6

Intensitatea energetică a economiei naționale a României, 1992-1999

- tep/1 mil. lei PIB -

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Intensitatea energetică	7,647	6,949	6,831	7,226	7,118	6,849	6,520	6,008

Sursa: Calcule proprii după Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu, martie 2000 şi BNR, Raport anual 1999.

Aşa cum anticipam, din compararea dinamicii PIB cu cea a consumului intern brut de energie, intensitatea energetică a înregistrat tendințe diferite, dacă nu de la an la an, cel puțin în ceea ce priveşte perioadele de creştere şi perioadele de recesiune economică.

Faptul că intensitatea energetică a crescut în 1995 (anul cu cea mai înaltă rată de creştere economică) cu 5,7% sugerează că acea creştere economică nu era de fapt o creştere durabilă, deoarece s-a realizat printr-o ambalare la maximum a motoarelor unei economii nerestructurate, energofage.

Reducerea progresivă a intensității energetice în ultimii ani, 1997-1999, se corelează desigur cu scăderea activității economice, dar pare a fi un indiciu că această recesiune a fost de fapt şi o etapă necesară de restructurare a economiei naționale, pentru a deveni mai corespunzătoare cerințelor dezvoltării durabile.

3.2. Indicatori ai consumului final de energie

Această grupă de indicatori se referă la următoarele aspecte principale:

a) consumul final total de energie (serie cronologică);
b) consumul final de energie în industrie (serie cronologică);
c) consumul final de energie în transporturi (serie cronologică);
d) consumul final de energie în agricultură şi alte ramuri (serie cronologică);
e) consumul final de energie al populației (serie cronologică).

a) *Consumul final total de energie* din economia națională este evidențiat în dinamică pe principalele sectoare (tabelul 3.7). De asemenea, s-a calculat

raportul anual dintre consumul intern total brut (CIB) şi consumul final total de energie (CFE).

Tabelul 3.7

Consumul final de energie în România, 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
CIB	46110	46173	43438	49213	50365	45505	40983	36556
TOTAL CFE	27029	26269	25328	28738	31528	28438	25133	21792
Raport CIB/CFE	1,70	1,75	1,71	1,71	1,59	1,60	1,63	1,67
CFE industrie	13836	14069	13712	14369	14653	12577	9904	8638
Indici (% față de an precedent)	100	101,6	97,4	104,7	101,9	85,8	78,7	87,2
Transporturi şi comunicații	3657	3252	3294	3087	4226	4284	3985	3139
Indici (% față de an precedent)	100	88,9	101,2	93,7	136,8	101,3	93,0	78,7
Agricultură şi alte ramuri	3084	2296	1914	2463	2031	1904	1832	1258
Indici (% față de an precedent)	100	74,4	83,3	128,6	82,4	93,7	96,2	68,6
Consumul populației	6452	6652	6408	8818	10618	9673	9412	8757
Indici (% față de an precedent)	100	103,0	99,3	137,6	120,4	91,1	97,3	93,0

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale*, INSSE, 2001.*

Unele caracteristici care se pot reliefa din analiza acestor indicatori sugerează faptul că şi consumul final de energie este puternic corelat cu evoluția de ansamblu a economiei naționale din această perioadă:

- Raportul dintre consumul intern brut şi consumul final total de energie a fost aproximativ constant în primii patru ani (de cca 1,7), pentru ca apoi să scadă o dată cu restructurarea producției şi cu recesiunea; totuşi, în ultimii doi ani, tendința este de creştere, respectiv o revenire spre nivelul inițial.
- Industria este sectorul care deține cea mai mare pondere în consumul final de energie din România, dar această pondere s-a mai redus, de la cca 55% în 1993 la aproape 40% în 1999, ca urmare a restructurării şi privatizării. În industrie, în ultimii ani în care producția industrială a scăzut, consumul final de energie s-a redus cu o rată anuală de 15-22%, devansând reducerea producției, ceea ce poate reprezenta un aspect de creştere a eficienței energetice.

- Pentru sectorul transporturi şi comunicaţii, explicaţia creşterii spectaculoase de 36,8% a consumului final de energie în 1996 se poate regăsi în creşterea importantă a producţiei şi a valorii adăugate în sectorul de poştă şi telecomunicaţii, din acelaşi an (+39,2%, respectiv 31,8%).
- În ceea ce priveşte consumul final de energie al populaţiei, acesta a crescut mult doar în anii 1995 şi 1996; în aceşti ani, rata inflaţiei a fost relativ mai mică (cca 30%), iar câştigul salarial mediu real net a crescut cu peste 10%. După 1997, consumul final de energie al populaţiei s-a redus, dar nu pe măsura scăderii veniturilor reale, ceea ce denotă o cerere de consum puţin elastică în raport cu preţurile. Acest aspect este absolut normal; în nici un caz, debranşările şi deconectările nu pot şi nu trebuie să constituie soluţiile pentru un consum durabil de energie.

b) *Consumul final de energie din industrie* se evidenţiază, de asemenea, pe ramuri industriale şi în dinamică, pentru a se putea analiza dacă a avut loc o restructurare a sectorului, respectiv o restructurare în conformitate cu cerinţele dezvoltării durabile.

Pentru a reprezenta aceşti indicatori pe baza datelor din balanţele energetice, în continuare am grupat subramurile de activitate industrială în nouă ramuri de relevanţă (tabelul 3.8):

1. extracţia minereurilor metalifere; alte activităţi extractive;
2. alimentară, băuturi şi tutun;
3. textile şi produse textile; confecţii din textile, blănuri şi piele; pielărie şi încălţăminte;
4. prelucrarea lemnului (exclusiv mobila); celuloză, hârtie şi carton; edituri, poligrafie şi reproducerea înregistrărilor pe suporţi;
5. chimie şi fibre sintetice şi artificiale;
6. prelucrarea cauciucului şi maselor plastice; alte produse din minerale nemetalice;
7. metalurgie;
8. construcţii metalice, maşini şi echipamente;
9. construcţii.

Tabelul 3.8

Consumul final de energie pe ramuri industriale, 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
CFE industrie	13836	14069	13712	14369	14653	12577	9904	8638
Indici (% faţă de an precedent)	100	101,6	97,4	104,7	101,9	85,8	78,7	87,2
Ramura 1	147	185	156	173	172	189	127	100
Indici (% faţă de an precedent)	100	125,8	84,3	110,8	99,4	109,8	67,1	78,7

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Ramura 2	1290	1073	1148	1449	1470	1149	819	617
Indici (% față de an precedent)	100	83,17	106,9	126,2	101,4	78,1	71,2	75,3
Ramura 3	730	485	446	488	439	490	378	301
Indici (% față de an precedent)	100	66,4	91,9	109,4	89,9	111,6	77,1	79,6
Ramura 4	824	641	630	499	569	602	429	425
Indici (% față de an precedent)	100	77,7	98,2	79,2	114,0	105,7	71,2	99,0
Ramura 5	3402	3418	3373	4147	3852	2445	1593	1510
Indici (% față de an precedent)	100	100,4	98,6	122,9	92,8	63,4	65,1	94,7
Ramura 6	1717	1721	1644	1508	1493	1820	1249	1243
Indici (% față de an precedent)	100	100,2	95,5	91,7	99,0	121,9	68,6	99,5
Ramura 7	3188	4023	3881	4088	4027	3654	3384	2725
Indici (% față de an precedent)	100	126,1	96,4	105,3	98,5	90,7	92,6	80,5
Ramura 8	1914	1764	1702	1358	1617	1511	1161	1120
Indici (% față de an precedent)	100	92,1	96,4	79,7	119,0	93,4	76,8	96,4
Ramura 9	345	306	371	396	582	339	316	283
Indici (% față de an precedent)	100	88,6	121,2	106,7	146,9	58,2	93,2	89,5

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Se constată că, în cadrul sectorului industrial, ramurile cele mai mari consumatoare de energie sunt: metalurgia (ramura 7 din tabel) şi chimia şi fibrele sintetice şi artificiale (ramura 5 din tabel). Aceste ramuri deținеau în 1994 ponderi de 28,3%, respectiv de 24,6%, adică peste 50% din totalul consumului final energetic din industrie. Totuşi, se remarcă faptul că, în urma procesului de restructurare (prin care ponderea producției din ramura chimie şi fibre sintetice şi artificiale în totalul producției industriale a scăzut de la 8,7% în 1995 la doar 5,8% în 1998, iar producția ramurii a scăzut cu aproape 50% în aceeaşi perioadă), ponderea industriei chimice în consumul final de energie a scăzut la 17,5% în 1999, pe când ponderea metalurgiei în consumul final de energie a crescut la 31,5%, deoarece în acest sector procesul de restructurare a fost mult mai redus ca ritm şi amploare (în 1998, producția metalurgiei era cu doar 7,4% mai redusă față de nivelul anului 1995).

De asemenea, ponderi de cca 10% în totalul consumului final energetic deținn şi ramurile: 2 – alimentară, băuturi şi tutun (10% în 1996, 7% în 1999); 6

– prelucrarea cauciucului şi maselor plastice; alte produse din minerale nemetalice (10,1% în 1996, 14,3% în 1999); 8 – construcții metalice, maşini şi echipamente (11% în 1996, 12,9% în 1999).

Din analiza indicilor consumului final de energie pe ramuri industriale se observă şi aspecte negative din punct de vedere al eficienței energetice, mai ales având în vedere că în 1995, anul cu cea mai importantă creştere economică de tip extensiv, creşterea consumului de energie din unele ramuri a fost mai mare decât creşterea producției industriale: de exemplu, creşterea consumului de energie cu 26,2% în ramura 2 – alimentară, băuturi şi tutun, față de creşterea cu doar 5% a producției; creşterea consumului de energie cu 22,9% în ramura 5 – chimie şi fibre artificiale, față de creşterea cu doar 9,4% a producției.

Din punct de vedere al componentei ecologice a dezvoltării durabile, deosebit de importantă este evidențierea şi analiza structurii consumului final de energie pe principalele tipuri de combustibili fosili (tabelul 3.9). Acestea sunt, pentru simplificarea reprezentărilor în tabele, următoarele tipuri de combustibili din balanțele energiei finale:

1. **cărbuni**, ce includ şi cumulează: cărbuni bituminoşi, alte huile, alți cărbuni;
2. **produse petroliere,** ce includ şi cumulează: țiței, benzină, petroluri, motorină, păcură, gaze de rafinărie (propilenă), gaze petroliere lichefiate, alte produse petroliere;
3. **gaze naturale.**

Tabelul 3.9

Consumul final de energie din industrie, pe tipuri de combustibil, 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
CFE industrie	13836	14069	13712	14369	14653	12577	9904	8638
Indici (% față de an precedent)	100	101,6	97,4	104,7	101,9	85,8	78,7	87,2
Cărbuni	1160	1535	1476	1710	1796	1634	1008	720
Indici (% față de an precedent)	100	132,3	96,1	115,8	105,0	90,9	61,6	71,4
Produse petroliere	2313	1576	1895	1696	2240	1767	1397	1207
Indici (% față de an precedent)	100	68,1	120,2	89,4	132,0	78,8	79,0	86,3
Gaze naturale	5712	6542	6475	6946	6555	5247	3466	3762
Indici (% față de an precedent)	100	114,5	98,9	107,2	94,3	80,0	66,0	108,5

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Faptul că indicii consumurilor finale de combustibili în industrie au valori foarte oscilante de la un an la altul fac dificilă desprinderea unor tendințe clare şi sugerează absența unei strategii corespunzătoare dezvoltării durabile în acest sector, în primii cinci ani ai seriilor cronologice.

Se poate observa totuşi că gazele naturale dețin ponderea cea mai importantă în totalul consumului de energie din industrie: 44,7% în 1996, 43,5% în 1999; consumul final de gaze naturale a cunoscut scăderi importante în primii doi ani de recesiune economică, 1997 şi 1998, pentru ca apoi să crească din nou în 1999, probabil pentru a compensa reducerile mai masive şi continue în ceea ce priveşte consumul final de energie pe bază de cărbuni (tendință marcată şi de restructurarea mineritului şi de eforturile consacrate reducerii cererii de cărbuni la nivelul economiei naționale, ceea ce poate reprezenta o componentă strategică a dezvoltării durabile).

c) *Consumul final de energie în transporturi şi comunicații*

Pentru acest sector de transporturi şi comunicații, evidența se face pe tipuri de combustibil şi în dinamică. Având în vedere că principalii combustibili folosiți în acest sector sunt carburanții, deci produsele petroliere, indicatorii dezvoltării durabile cer şi o evidențiere a ponderii consumului de benzină fără plumb în totalul consumului de benzină. Din păcate, acest consum defalcat nu este regăsit, deocamdată, în balanțele energetice din țara noastră.

Tabelul 3.10

Consumul final de energie în transporturi şi comunicații, pe tipuri de combustibil, 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Transporturi şi comunicații	3657	3252	3294	3087	4226	4284	3985	3139
Indici (% față de an precedent)	100	88,9	101,2	93,7	136,8	101,3	93,0	78,7
Cărbuni	5	4	3	2	3	2	1	0
Indici (% față de an precedent)	100	80,0	75,0	66,6	150,0	66,6	50,0	-
Produse petroliere	3402	2989	3124	2893	3840	3961	3708	2969
Indici (% față de an precedent)	100	87,8	104,5	92,6	132,7	103,1	93,6	80,0
Gaze naturale	-	-	-	-	-	-	-	-
Indici (% față de an precedent)	-	-	-	-	-	-	-	-

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Din tabelul 3.10 se observă că s-a renunțat aproape complet la mijloacele de transport care foloseau cărbunii drept combustibili. Gazele naturale nu reprezintă un combustibil pentru acest sector.

În ceea ce priveşte consumul de carburanți şi alte produse petroliere, acesta a fost strâns corelat cu amploarea activității din acest sector. Eficiența energetică este încă deficitară, având în vedere, de exemplu, faptul că, deşi în anul 1996 acest sector a înregistrat o creştere importantă, de 6,4% (contribuind cu o pondere de 9% la formarea PIB), creşterea consumului final de produse petroliere a fost de 32,6%, deci de cinci ori mai mare. Aceasta se datorează structurii învechite şi ne-ecologice a parcului de autovehicule şi mijloace de transport, cu consumuri înalte de carburanți la 100 km.

d) *Consumul final de energie în agricultură şi alte ramuri*

Tabelul 3.11

Consumul final de energie în agricultură şi alte ramuri pe tipuri de combustibil, 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Agricultură şi alte ramuri	3084	2296	1914	2463	2031	1904	1832	1258
Indici (% față de an precedent)	100	74,4	83,3	128,6	82,4	93,7	96,2	68,6
Cărbuni	158	14	14	10	6	2	3	1
Indici (% față de an precedent)	100	8,8	100	71,4	60,0	33,3	150	33,3
Produse petroliere	1112	841	610	684	659	883	760	320
Indici (% față de an precedent)	100	75,6	72,5	112,1	96,3	133,9	86,0	42,1
Gaze naturale	366	286	321	533	417	345	438	402
Indici (% față de an precedent)	100	78,1	112,2	166,0	78,2	82,7	126,9	91,7

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

În cazul sectorului ce cuprinde agricultura, silvicultura şi alte ramuri, inclusiv serviciile, ponderea principală în consumul final de energie este deținută de produsele petroliere (cca 32,5% în 1996), urmată de gazele naturale (20,5%).

În anii 1998 şi 1999, are loc o reducere drastică (cu aproape 60%) a consumului de produse petroliere, în favoarea creşterii consumului de gaze naturale, care au deținut o pondere mai ridicată în totalul consumului final de energie (32%). Explicația constă, în primul rând, în reducerea producției agri-

cole (unde se consumau carburanți) cu peste 7,5% în 1998, astfel încât a crescut ponderea relativă a serviciilor în consumul final de energie (de gaze naturale, preponderent).

e) *Consumul final de energie al populației*

Consumul final de energie al populației a crescut remarcabil față de perioada de dinainte de tranziție (tabelul 3.12). Dacă în 1989, acest consum deținea o pondere de numai 8% (în condițiile raționalizării extrem de dure a consumului populației, care era obligată să supraviețuiască în frig şi întuneric), în anii economiei de tranziție, consumul de energie al populației s-a ridicat la o cotă normală, de 25% în 1994.

Tabelul 3.12

Consumul final de energie al populației, pe tipuri de combustibil, 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Consumul populației	6452	6652	6408	8818	10618	9673	9412	8757
Indici (% față de an precedent)	100	103,0	99,3	137,6	120,4	91,1	97,3	93,0
ărbuni	308	198	63	56	129	115	15	45
Indici (% față de an precedent)	100	64,2	31,8	88,8	230,3	89,1	13,0	300
Produse petroliere	450	352	170	303	293	425	351	430
Indici (% față de an precedent)	100	78,2	48,2	178,2	96,6	145,0	82,5	122,5
Gaze naturale	1542	1648	1694	1790	1712	2058	1937	2032
Indici (% față de an precedent)	100	106,8	102,7	105,6	95,6	120,2	94,1	104,9

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Ponderea actuală a consumului final de energie al populației este foarte ridicată (peste 40% în 1999), explicațiile principale fiind date de:

- scăderea masivă a producției industriale şi a activității economice din ultimii trei ani (până în 2000), ceea ce a determinat scăderea ponderii acestor sectoare în totalul consumului final de energie;
- eficiența redusă a instalațiilor, a izolațiilor şi aparatelor termo-electrice pe care le deține şi le utilizează populația, determinând consumuri mari de energie pentru nevoile curente;
- scăderea puterii de cumpărare a populației şi inflația ridicată a redus investițiile populației destinate achiziționării de instalații sau bunuri de consum mai noi, mai performante din punct de vedere al eficienței energetice şi/sau ecologice.

- Se observă că principalul combustibil folosit pentru consumul final de energie al populației este reprezentat de gazele naturale, ce dețin o pondere de cca 25% din totalul consumului. Această situație s-a datorat creşterii accesului la încălzirea cu gaze şi a dotării. De altfel, şi înzestrarea populației cu maşini de gătit cu gaze a crescut în această perioadă, de la 139,4 bucăți/1000 de locuitori în 1992 la 170,2 bucăți/1000 de locuitori în 1996, respectiv o creştere de 22%
- În ceea ce priveşte consumul de cărbuni şi produse petroliere, ponderile lor sunt mult mai reduse (1-5%), dar cantitățile consumate au înregistrat evoluții foarte oscilante de la an la an, probabil şi în funcție de prețuri, de investițiile în construcțiile de locuințe realizate între timp (cu încălzire pe bază de păcură sau cărbuni) şi de alți factori conjuncturali.

3.3. Indicatori ai industriei energetice

Aceşti indicatori evidențiază următoarele aspecte:
a) producția centralelor, pe tipuri de centrale;
b) consumul de combustibili în centralele termice;
c) puterea (capacitatea instalată) a centralelor;
d) eficiența centralelor, pe tipuri de centrale;
e) producția rafinăriilor de petrol, pe produse.

Producerea energiei este una din activitățile industriale care pune cele mai multe probleme mediului, având în vedere că:

- producția de energie având la bază materiile fosile şi minerale constituie un important factor de diminuare a resurselor neregenerabile;
- combustia cărbunilor, a gazelor naturale şi a petrolului duce la emisia diferitelor componente mai mult sau mai puțin poluante (pulberi, oxizi de sulf, oxizi de azot, dioxid de carbon etc.);
- producția de energie hidroelectrică poate modifica regimul cursurilor de apă pe care sunt instalate baraje hidroelectrice.

a) *Producția centralelor, pe tipuri de centrale*

În balanțele energetice din sistemul energiei finale, sunt considerate trei tipuri principale de centrale, şi anume:

1. centrale pentru producerea energiei termoelectrice clasice;
2. centrale nuclearo-electrice;
3. centrale pentru producerea energiei termice.

Centralele hidroelectrice nu sunt evidențiate în analiza noastră, având în vedere că nu prezintă impact poluant asupra mediului, deoarece nu consumă combustibili fosili sau radioactivi şi deci nu constituie o sursă de emisii de CO_2 sau gaze cu efect de seră.

Pentru perioada analizată, producția centralelor enumerate mai sus a fost conform tabelului următor:

Tabelul 3.13

Producția de energie, pe tipuri de centrale, 1992-1999

- mii tep -

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Centrale termo-electrice clasice	3658	3676	3623	3664	3805	2947	2523	2343
Centrale nuclearo-electrice	-	-	-	-	119	465	457	447
Centrale pt. prod. energiei termice	7326	7679	6133	6859	7080	6798	6497	5157

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Se observă că în anul 1997, o dată cu începutul perioadei de recesiune economică, a avut loc o scădere importantă (cu peste 20%) a producției centralelor termoelectrice clasice, cădere ce a continuat şi în anii următori (cu 8-15% anual). De asemenea, producția centralelor termice s-a redus în 1999 cu 20,7%, în timp ce producția centralelor nuclearo-electrice se menține relativ constantă în ultimii trei ani ai seriei, pentru funcționarea la parametrii tehnico-economici corespunzători.

Un alt indicator important din punct de vedere al restructurării durabile a industriei energetice este structura producției de energie termoelectrică, pe tipuri de combustibili:

Tabelul 3.14

Structura producției de energie termoelectrică, pe tipuri de combustibili

- % -

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Cărbuni	43,2	44,7	46,6	48,4	44,9	42,5	41,8
Produse petroliere	9,6	12,1	13,1	13,1	14,2	16,7	11,6
Gaze naturale	45,8	42,1	39,4	37,5	36,7	25,4	29,4

Sursa: Anuarul statistic al României*, 1998.*

În țara noastră, cea mai mare parte din producția de energie termoelectrică se realizează pe bază de cărbuni; de asemenea, gazele naturale dețin o pondere relativ mare. Chiar dacă în ultimii ani se observă o uşoară scădere a ponderii producției realizate pe bază de cărbuni (de la 48,4% în 1995 la 41,8% în 1998), a avut loc şi scăderea ponderii producției realizate pe bază de gaze naturale (de la 45,8% în 1992 la 29,4% în 1998), ceea ce este o tendință contrară cerințelor dezvoltării durabile.

b) Consumul de combustibili în centralele termice

Tabelul 3.15

Consumul de energie în centralele termice, 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Total producție	7326	7679	6133	6859	7080	6798	6497	5157
ndici (% față de an precedent)	100	104,8	79,8	111,8	103,2	96,0	95,5	79,3
Total consum	8482	7501	6734	7419	7899	7404	7088	5792
Indici (% față de an precedent)	100	88,4	89,7	110,1	106,4	93,7	95,7	81,7
Cărbuni	1325	1488	1422	1596	1520	1394	1187	953
Indici (% față de an precedent)	100	112,3	95,5	112,2	95,2	91,7	85,1	80,2
Produse petroliere	1992	2192	1917	2252	2216	2364	1802	1546
Indici (% față de an precedent)	100	110,0	87,4	117,4	98,4	106,6	76,2	85,7
Gaze naturale	4912	3644	3226	3358	3965	3553	4002	3244
Indici (% față de an precedent)	100	74,1	88,5	104,0	118,0	89,6	112,6	81,0

Sursa: Date extrase şi calcule proprii *după* Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale*, INSSE, 2001.*

Comparând dinamica consumului de combustibil pentru producerea energiei termice cu dinamica producției din aceeaşi perioadă, se observă unele oscilații sau necorelări, după cum urmează:

- În anul 1993, producția de energie termică a crescut cu 4,8%, în timp ce consumul total de combustibil a scăzut cu 11,6%; aceasta ar putea însemna un câştig în planul eficienței, dar observăm faptul că doar consumul de gaze naturale s-a redus mult (cu cca 25%), în timp ce consumul de cărbuni a crescut în acel an cu 12%, deci mai mult decât producția de energie.
- Dacă în anul 1995 atât producția, cât şi consumul au crescut cu cca 10%, în anul următor dinamica producției (+3,2%) este doar jumătate din rata de creştere a consumului (+ 6,4%), aceasta realizându-se pe seama creşterii puternice a consumului de gaze naturale (cu 18% față de anul precedent), consum care oricum este mai puțin poluant.
- În anii recesiunii economice, atât producția de energie termică, cât şi consumul de combustibil s-au redus cu rate aproximativ egale între ele, reducerea producției devansând uşor pe cea a consumului, ceea

ce sugerează că totuşi nu s-au înregistrat progrese notabile în planul eficienței energetice.

c) Puterea (capacitatea instalată) a centralelor

Datele de care dispunem se referă la puterea (capacitatea) instalată a grupurilor electrogene în serii cronologice:

Tabelul 3.16

Capacitatea instalată a centralelor electrogene, 1992-1998

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**
Total (mii KW),	22177	22262	22060	22276	22856	22843	22557
(%) din care:	100	100	100	100	100	100	100
Termoelectrică	16442	16390	16122	16265	16818	16769	16476
(%)	74,1	73,6	73,0	73,0	73,5	73,4	73,0
Hidroelectrică	5735	5872	5938	6011	6038	6074	6081
(%)	25,8	26,3	26,9	26,9	26,4	26,5	26,9
Pe locuitor (W)	973	978	970	982	1011	1013	1002

Sursa: Anuarul statistic al României, 1998.

Din tabelul 3.16 se observă că structura puterii instalate a centralelor generatoare de energie electrică este pronunțat termoelectrică (cca 73,5% din capacitatea de producție, deci aproape trei pătrimi), iar puterea centralelor hidroelectrice reprezintă mai mult de un sfert din total (26,5%). Din anul 1996, a crescut puterea instalată pe locuitor, prin darea în folosință şi a centralei nuclearo-electrice.

Deşi centralele hidroelectrice sunt mult mai ecologice, pentru țara noastră însă ar fi riscantă creşterea puterii instalate în acest domeniu, având în vedere că perioadele de secetă prelungită pot afecta şi reduce drastic potențialul productiv al hidrocentralelor.

d) *Eficiența centralelor, pe tipuri de centrale*

Eficiența în dinamică a centralelor are în vedere următoarele tipuri:

1. centrale pentru producerea energiei termoelectrice clasice;
2. centrale nuclearo-electrice;
3. centrale pentru producerea energiei termice;
4. rafinării şi alte domenii (cocserii, furnale).

Eficiența se poate determina global, raportând efectele la eforturi, adică raportând ieşirile din transformare Q (producția de energie rezultată din activitatea de transformare) la intrările în transformare K (toate cantitățile consumate de purtătorii de energie într-o instalație de transformare, în scopul obținerii unor produse energetice derivate), obținându-se un indicator de randament global Q/K (%).

Deşi eficiența globală determinată în acest fel este relativ mare şi aproape constantă, se constată din tabelul 3.17 o uşoară tendință de creştere în ultimii ani, când producția a fost mai redusă, şi această producție s-a realizat prin încărcarea instalațiilor şi capacităților celor mai eficiente, nefiind nevoie de utilizarea celor mai puțin performante; deci creşterea eficienței s-a realizat prin îmbunătățirea structurii în activitatea producerii de energie.

Tabelul 3.17

Eficiența globală a centralelor şi instalațiilor energetice 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
K – intrări în transformare	35917	34176	35290	36673	36126	33236	32250	25498
Q – ieşiri din transformare	26667	26982	27328	28844	27935	26438	25819	20197
Q/K (%)	74,2	78,9	77,4	78,6	77,3	79,5	80,0	79,2

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

e) *Producția rafinăriilor de petrol, pe produse*

Petrochimia reprezintă una dintre subramurile care au fost dezvoltate foarte puternic în România, îndeosebi în deceniul 8, în sistemul economiei centralizate.

Tabelul 3.18

Producția rafinăriilor de petrol, pe produse, 1992-1999

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Total, din care:	12861	12979	14821	15145	13921	13015	13328	10526
- benzină	3069	3204	3932	4080	3821	3789	3774	3141
- petroluri	395	436	404	282	204	187	199	224
- motorină	3757	3798	4775	4767	4263	4011	4095	3183
- păcură	3623	3488	3172	2805	2257	1958	1824	1715
- gaze de rafinărie	-	-	1109	1160	920	1016	1014	778
- gaze lichefiate	-	-	298	321	303	279	350	300
- alte produse	913	1001	1131	1729	2153	1776	2073	1185

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Producția totală a rafinăriilor de petrol a urmat o tendință apropiată de cea a creşterii economice naționale, cu un maxim al producției de peste 15 mi-

lioane de tone echivalent petrol în 1995, urmată de o scădere importantă în anul următor (cu cca 8%), iar în 1998 producția a fost cu 30% mai mică decât în 1995 şi chiar cu 20% mai mică decât în anul anterior.

Cea mai mare pondere în structura producției rafinăriilor de petrol este deținută de benzină (26,5% în 1994, 28,3% în 1998, 29,8% în 1999) şi motorină (32,2% în 1994, 30,6% în 1996, 30,2% în 1999). Structura de producție a rafinăriilor s-a menținut aproape constantă, cu excepția producției de păcură, care deținea o pondere de 26,8% în 1993, ajungând recent la o pondere de doar 16,2% în 1999, ceea ce sugerează o modernizare a activității de producție, prin asimilarea a noi sortimente şi a produselor cu un nivel superior de rafinare.

3.4. Indicatori ai surselor de energie regenerabilă

Această grupă de indicatori se referă la două aspecte principale:

a) consumul intern brut;

b) producția de energie electrică.

a) *Consumul intern brut* este evidențiat prin următoarea serie cronologică de indicatori:

Tabelul 3.19

Contribuția surselor de energie regenerabilă (SER) la consumul intern brut

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Consumul intern brut	46110	46173	43438	49213	50365	45505	40983	36556
Energie din surse neconvenționale (SER)	40	23	23	31	6	13	10	17
Contribuția SER la consumul intern brut (%)	0,08	0,05	0,05	0,06	0,01	0,03	0,02	0,05

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Din analiza indicatorilor prezentați în tabelul de mai sus, se observă menținerea la un anumit nivel de contribuție a SER în consumul intern brut în perioada 1992-1995, după care, în 1996, se observă o scădere bruscă, urmată de o revenire în perioada 1997-1998, însă sub nivelul anilor 1992-1995, abia în anul 1999 procentul arătând o situație îmbunătățită, aproape similară acestor ani.

Contribuția SER la producția de energie electrică prezintă o situație similară, din punct de vedere al evoluției cronologice, cu cea a contribuției SER la consumul intern brut.

b) *Producția de energie electrică* este evidențiată prin următoarea serie de indicatori:

Tabelul 3.20

Contribuția SER la producția de energie electrică

- mii tep -

	1992	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Producția de energie electrică (hidro + termo + nucleară)	4665	4775	4746	5101	5280	4919	2768	2548
Energie din surse neconvenționale (SER)	40	23	23	31	6	13	10	17
Contribuția SER la producția de energie electrică (%)	0,86	0,48	0,48	0,61	0,11	0,26	0,36	0,67

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

România este situată într-o zonă cu resurse considerabile de energie regenerabilă, cuprinzând energia apei, geotermală, solară, eoliană şi biomasa. După unele estimări, aceste energii regenerabile pot asigura 5-10% din nevoile de energie primară ale țării, economisind astfel combustibil fosil şi reducând corespunzător poluarea cu noxe a mediului înconjurător.

Sursele noi de energie au încă o pondere mică în producția şi consumul total de energie şi un caracter mai dispersat al folosirii. Ele pot ridica însă unele probleme de mediu atunci când nu sunt utilizate corespunzător. De exemplu, captarea şi conversia energiei solare presupune existența unor suprafețe captatoare (heliostate) amplasate în jurul centralei solare. Urmarea acestei concentrări este apariția unor aşa-numite „insule de căldură" care pot influența clima la nivel regional. Utilizarea energiei geotermice are şi un impact limitat asupra mediului natural, prin conținutul chimic al apei termale. Bogate în hidrogen sulfurat, după utilizare, aceste ape trebuie reinjectate în zăcământ, pentru a evita poluarea apelor de suprafață.

3.5. Indicatori de eficiență energetică

Integrarea economică şi politică a României în structurile UE va însemna respectarea condițiilor impuse de două importante documente din domeniul energiei: Tratatul Cartei energiei şi Protocolul pentru eficiență energetică, care

stabilesc condiții de cooperare în domeniul energiei şi conțin următoarele prevederi importante:

- promovarea stabilirii prețurilor pe baza pieței;
- reflectarea costurilor şi beneficiilor referitoare la mediul ambiant pe întreg ciclul energetic;
- promovarea eficienței energetice, utilizarea combustibililor curați şi a resurselor regenerabile de energie.

Prin Protocolul pentru eficiență energetică, țările semnatare, printre care se numără şi România, se obligă să-şi stabilească şi să implementeze strategii de creştere a eficienței energetice pe întregul lanț energetic resurse-producere-transport-distribuție-utilizare. În acest sens, se calculează o serie de indicatori de eficiență ce se referă la două aspecte principale: **eficiența energetică** şi **intensitatea energetică**.

Eficiența energetică va fi evidențiată, la rândul său, pe trei aspecte de analiză, prin următorii indicatori (serii cronologice):

a1) *indicatorii consumului final energetic, PIB şi raport (**intensitate energetică**);*

a2) *consum intern brut pe locuitor;*

a3) *consum final energetic pe locuitor;*

a4) *consum energetic în gospodării pe locuitor.*

Intensitatea energetică este raportul între consumul intern brut sau consumul final energetic şi produsul intern brut.

Spre deosebire de consumul specific (t.c.c./unitatea de produs), utilizarea intensității energetice prezintă o serie de avantaje:

- numitorul exprimat valoric permite calculul acestui indicator atât la nivel macroeconomic (național), cât şi la nivel microeconomic, în întreprinderi cu o varietate mare de produse (de exemplu: industria textilă, industria alimentară), unde consumul specific pentru fiecare tip de produs este greu de calculat şi nerelevant;
- numitorul exprimat valoric permite luarea în considerare şi a unor factori cum sunt rata de schimb, puterea de cumpărare etc. şi, ca atare, acest indicator este relevant nu numai pentru performanța procesului tehnologic, dar şi pentru dezvoltarea economică generală.

În funcție de datele statistice, se poate calcula intensitatea energiei primare, intensitatea energiei finale sau intensitatea energiei electrice.

Energia primară este energia care nu a suferit nici un proces de conversie.

Energia finală (livrată) este energia furnizată consumatorului spre a fi convertită în energie utilă. Există, în acest caz, o deosebire față de energia utilă, care este energia de care dispune consumatorul după cea din urmă conversie în propriile sale instalații sau aparate.

De asemenea, în limbajul de specialitate se întâlneşte o separare a consumului final total în:

- *consum final energetic*, care este energia consumată în scopuri energetice de către utilizatorii finali din toate sectoarele, cu excepția sectorului energetic, pentru care se defineşte consumul propriu (intern) al sectorului energetic;
- *consum final neenergetic*, care cuprinde consumul de „produse energetice" pentru scopuri neenergetice (de exemplu: petrol, cărbune, gaze consumate ca materie primă în industria petrochimică) şi consumul de „produse neenergetice" rezultate din diferite procese (bitum, lubrifianți etc.).

În baza celor definite, rezultă că o importanță aparte o are intensitatea energiei finale. În România, **intensitatea energetică** calculată pe baza raportului dintre indicii consumului final energetic şi PIB se prezintă conform datelor din tabelul 3.21.

a1) *Indicatorii consumului final energetic, PIB şi raport*

Analiza acestor indicatori reliefează faptul că, din punct de vedere al eficienței energetice, consumul final energetic raportat la PIB prezintă valori ridicate, de câteva ori mai mari decât cele ale UE. Valorile cele mai mari se întâlnesc la nivelul anilor 1995 şi 1996, puțin peste nivelurile existente în ceilalți ani ai perioadei analizate, ceea ce arată evoluția fluctuantă, însă slabă din punct de vedere al eficienței energetice, din economia românească în tranziție.

Tabelul 3.21

Intensitatea energetică în România

	1993	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Consum final energetic (mii tep)	26269	25328	28738	31528	28438	25133	21782
Indici (% față de anul precedent)	97,1	96,4	113,4	109,7	90,1	88,3	86,7
Dinamica PIB (% față de anul precedent)	101,5	103,9	107,1	103,9	93,9	94,6	96,8
Consum final energetic/ PIB	0,96	0,93	1,06	1,05	0,96	0,93	0,89

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

a2) *Consumul intern brut pe locuitor*

Tabelul 3.22

Consumul intern brut pe locuitor în România

- mii tep -

	Consum intern brut	**Populația (locuitori)**	**Consum intern brut/locuitor**
1992	46110	22788969	2,02
1993	46173	22755260	2,02
1994	43438	22730622	1,91

	Consum intern brut	Populația (locuitori)	Consum intern brut/locuitor
1995	49213	22680951	2,16
1996	50365	2260720	2,22
1997	45505	2254925	2,018
1998	40983	22502803	1,82
1999	36556	22500000	1,62

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Din analiza indicatorilor prezentați reiese că s-a înregistrat o dinamică a consumului intern brut aproape similară cu cea a economiei naționale (a PIB), oscilând între anumite valori în perioada 1992-1996, cu maximul atins în anul 1996, pentru ca, din anul 1997, să scadă de la an la an, o dată cu recesiunea economică generală din țara noastră.

O evoluție similară o prezintă consumul intern brut/locuitor, în condițiile scăderii de la un an la altul a populației.

a3) Consumul final energetic pe locuitor

Tabelul 3.23

Consum final energetic pe locuitor, în România

– mii tep -

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Consum final energetic	27029	26269	25328	28738	31528	28438	25133	21792
Consum final energetic/locuitor	1,186	1,154	1,114	1,267	1,394	1,261	1,116	0,968

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Se constată pentru perioada 1992-1994 o scădere a consumului final energetic ca urmare a reducerii cererii din partea industriei (în special) şi a celorlalte ramuri ale economiei naționale, urmată de o creştere la nivelul anilor 1995-1996, datorită unei uşoare revigorări economice, pentru ca, începând din anul 1997, pe baza recesiunii economice generale din țara noastră, să aibă loc o scădere de la un an la altul.

O situație similară prezintă nivelul consumului final energetic pe locuitor, în condițiile unei scăderi a populației de la un an la altul.

Din analiza indicatorilor prezentați, se constată o evoluție similară cu cea a consumului energetic la nivel național, mai exact nivelurile cele mai mari au fost atinse în anii 1995-1996, urmate de o scădere începând cu anul 1997, situație ce se respectă şi pentru consumul de electricitate în gospodării pe locuitor, toate pe fondul oscilațiilor apărute în economia în tranziție.

a4) Consumul energetic în gospodării pe locuitor

Tabelul 3.24

Consumul energetic în gospodării pe locuitor, în România

- mii tep -

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Consum de electricitate în gospodării	6452	6652	6408	8818	10618	9673	9412	8757
Consum de electricitate în gospodării/locuitor (tep/locuitor)	0,283	0,292	0,281	0,388	0,469	0,429	0,418	0,389

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

.

Intensitatea energetică poate fi calculată şi pe baza raportului dintre indicii consumului final energetic şi valoarea adăugată.

În România, ramurile industriale prezintă următoarele intensități energetice:

Tabelul 3.25

Intensitatea energetică a ramurilor industriale

	1993	1994	1995	1996	1997
Industria extractivă					
Consum final energetic (mii tep)	185	156	173	172	189
Indicii consumului final energetic (% față de anul precedent)	125,8	84,3	110,9	99,4	109,9
Indicii valorii adăugate brute (% față de anul precedent)	98,7	100,5	100,1	90,2	87,8
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	1,27	0,84	1,11	1,10	1,25
Industria textilă şi a produselor textile					
Consum final energetic (mii tep)	350	323	288	295	288
Indicii consumului final energetic (% față de anul precedent)	124,1	92,3	89,2	102,4	97,6
Indicii valorii adăugate brute (% față de anul precedent)	99,5	100,2	104,1	118,5	92,2
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	1,25	0,92	0,86	0,86	1,06
Industria confecțiilor din textile, blănuri şi piele					
Consum final energetic (mii tep)	69	59	62	63	103
Indicii consumului final energetic (% față de anul precedent)	18,2	85,5	105,0	101,6	163,4
Indicii valorii adăugate brute (% față de anul precedent)	79,7	131,2	108,9	114,3	103,9
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	0,23	0,65	0,96	0,89	1,57

	1993	1994	1995	1996	1997
Industria pielăriei şi încalţămintei					
Consum final energetic (mii tep)	66	64	138	81	99
Indicii consumului final energetic (% faţă de anul precedent)	95,6	97	215,6	58,7	122,2
Indicii valorii adăugate brute (% faţă de anul precedent)	89,1	86,0	102,6	122,9	88,3
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	1,07	1,13	2,10	0,48	1,38
Industria prelucrării lemnului (exclusiv mobilă)					
Consum final energetic (mii tep)	225	238	174	196	245
Indicii consumului final energetic (% faţă de anul precedent)	60,5	105,8	73,1	112,6	125
Indicii valorii adăugate brute (% faţă de anul precedent)	88,5	106,2	100,4	146,0	85,4
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	0,68	0,99	0,73	0,77	1,46
Industria celulozei, hârtiei şi a cartonului					
Consum final energetic (mii tep)	409	375	313	356	325
Indicii consumului final energetic (% faţă de anul precedent)	92,5	91,7	83,5	113,7	91,3
Indicii valorii adăugate brute (% faţă de anul precedent)	92,1	95,7	116,3	123,6	80,9
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	1,00	0,96	0,72	0,92	1,13
Industria editurilor, poligrafiei şi reproducerea înregistrărilor pe suporţi					
Consum final energetic (mii tep)	7	17	12	17	32
Indicii consumului final energetic (% faţă de anul precedent)	70,0	242,8	70,6	114,7	188,2
Indicii valorii adăugate brute (% faţă de anul precedent)	94,5	127,3	103,2	128,9	94,6
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	0,74	1,91	0,68	1,10	1,99
Industria chimiei şi fibrelor sintetice şi artificiale					
Consum final energetic (mii tep)	3418	3373	4147	3852	2445
Indicii consumului final energetic (% faţă de anul precedent)	100,5	98,7	122,9	92,9	63,5
Indicii valorii adăugate brute (% faţă de anul precedent)	91,0	91,9	103,5	91,5	78,5
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	1,10	1,07	1,19	1,01	0,81
Industria prelucrării cauciucului şi a maselor plastice					
Consum final energetic (mii tep)	434	498	501	444	552
Indicii consumului final energetic (% faţă de anul precedent)	140,0	114,7	100,6	88,6	124,3
Indicii valorii adăugate brute (% faţă de anul precedent)	100,6	85,9	104,7	107,9	82,0
Intensitatea energetică					

	1993	1994	1995	1996	1997
(consum final energetic/val. adăugată)	1,39	1,33	0,96	0,82	1,51
Industria metalurgică					
Consum final energetic (mii tep)	4023	3881	4088	4027	3654
Indicii consumului final energetic (% față de anul precedent)	126,2	96,5	105,3	98,5	90,7
Indicii valorii adăugate brute (% față de anul precedent)	90,5	107,5	103,5	109,4	94,8
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	1,39	0,90	1,02	0,90	0,96
Industria construcțiilor					
Consum final energetic (mii tep)	306	371	396	582	339
Indicii consumului final energetic (% față de anul precedent)	88,7	121,2	106,7	147,0	58,2
Indicii valorii adăugate brute (% față de anul precedent)	124,9	127,4	106,7	100,8	80,7
Intensitatea energetică (consum final energetic/val. adăugată)	1,71	0,95	1,00	1,45	0,72

Sursa: Date extrase şi calcule proprii după Balanțele energetice 1992-1999 în sistemul energiei finale, INSSE, 2001.

Datele prezente în tabelul de mai sus arată o evoluție fluctuantă a intensității energetice în ramurile industriale prezentate, apărută pe fondul schimbărilor ce au loc într-o economie în tranziție.

3.6. Indicatori ai emisiilor din sectorul energetic

Tabelul 3.26

Contribuția sectorului energetic la emisiile totale

- % –

Contribuția sistemului energetic la emisiile totale	1992	1993	1994	1995	1996	1997
SO_2	83,95	73,36	78,22	71,24	83,70	87,89
NO_x	79,38	72,59	72,17	66,98	68,00	70,17
NMVOC	18,16	7,70	7,55	8,36	40,84	41,59
CH_4		20,70	3,47	3,50	2,75	4,35
CO_2	81,05	75,35	48,99	77,52	78,45	77,77

Sursa: Comisia Națională de Statistică, Departamentul Statistica Mediului.

Din analiza datelor prezente în tabelul de mai sus reiese că sistemul energetic este responsabil pentru mare parte din emisiile de SO_2, NO_x, CO_2 din activitatea economică națională.

O importanță aparte o prezintă CO_2, bine ştiută fiind contribuția acestuia la producerea efectului de seră. Din punct de vedere al evoluției cronologice a acestor poluanți, se observă un nivel ridicat în anul 1992, urmat de o scădere în anii 1993-1995 şi o revenire în anii 1996-1997, pe fondul unei uşoare revigorări a activităților economice, inclusiv a celor din sectorul energetic.

4. EVOLUȚIA INTENSITĂȚII ENERGETICE ÎN ȚĂRILE EUROPENE

Analizele efectuate asupra sectorului energetic al Europei evidenția-ză faptul că majoritatea statelor se bazează pe surse neregenerabile, respectiv cărbunii, urmate de energia produsă de hidrocentrale (tabelul 4.1).

Tabelul 4.1

Producția de electricitate pe tipuri de centrale în Europa

- % -

Țara	Anul	Total	Termice	Hidrocentrale	Nucle-are	Geoter-male
Albania	1993	100	4,88	95,12	-	-
	1994	100	3,38	96,62	-	-
	1995	100	4,76	95,24	-	-
	1996	100	6,75	93,25	-	-
Austria	1993	100	27,82	72,18	-	-
	1994	100	30,79	69,21	-	-
	1995	100	32,00	68,00	-	-
	1996	100	35,11	64,89	-	-
Belarus	1993	100	99,94	0,06	-	-
	1994	100	99,94	0,06	-	-
	1995	100	99,92	0,08	-	-
	1996	100	99,93	0,07	-	-
Belgia	1993	100	38,50	1,46	60,03	0,01
	1994	100	42,11	1,64	56,24	0,01
	1995	100	42,78	1,64	55,57	0,01
	1996	100	41,43	1,58	56,98	0,01
Bosnia şi Herțegovina	1993	100	42,86	57,14	-	-
	1994	100	34,93	65,07	-	-
	1995	100	35,54	64,46	-	-
	1996	100	35,54	64,46	-	-
Bulgaria	1993	100	58,12	5,11	36,47	-
	1994	100	55,94	3,85	40,21	-
	1995	100	53,16	5,54	41,30	-
	1996	100	53,24	5,62	42,14	-
Croația	1993	100	53,55	46,45	-	-
	1994	100	40,40	59,60	-	-
	1995	100	40,60	59,40	-	-
	1996	100	31,48	68,52	-	-
Republica Cehă	1993	100	75,85	2,71	21,44	-
	1994	100	74,87	3,03	22,10	-
	1995	100	75,68	3,98	20,34	-

Țara	Anul	Total	Termice	Hidrocentrale	Nucle-are	Geoter-male
	1996	100	74,78	4,14	21,08	-
Danemarca	1993	100	96,97	0,08	-	2,95
	1994	100	97,16	0,08	-	2,76
	1995	100	96,83	0,08	-	3,09
	1996	100	97,29	0,03	-	2,68
Estonia	1993	100	99,98	0,02	-	-
	1994	100	99,96	0,04	-	-
	1995	100	99,98	0,02	-	-
	1996	100	99,98	0,02	-	-
Insulele Feroe	1993	100	58,89	41,11	-	-
	1994	100	56,25	43,18	-	0,57
	1995	100	56,00	43,43	-	0,57
	1996	100	56,11	43,33	-	0,56
Finlanda	1993	100	42,25	22,23	32,52	-
	1994	100	52,44	17,96	29,60	-
	1995	100	49,68	20,23	30,07	0,02
	1996	100	58,68	15,63	25,67	0,02
Franța şi Monaco	1993	100	7,50	14,40	78,10	-
	1994	100	7,28	17,03	75,69	-
	1995	100	8,00	15,39	76,49	0,12
	1996	100	7,78	13,84	78,28	0,10
Germania	1993	100	66,70	4,08	29,19	0,03
	1994	100	66,85	4,25	28,62	0,28
	1995	100	66,59	4,53	28,81	0,07
	1996	100	65,50	4,89	29,59	0,02
Grecia	1993	100	93,26	6,62	-	0,12
	1994	100	92,91	7,00	-	0,09
	1995	100	90,82	9,10	-	0,08
	1996	100	90,40	9,52	-	0,08
Ungaria	1993	100	57,41	0,51	42,08	-
	1994	100	57,56	0,48	41,96	-
	1995	100	58,29	0,48	41,23	-
	1996	100	57,95	0,60	41,45	-
Islanda	1993	100	0,11	94,44	-	5,45
	1994	100	0,10	94,46	-	5,44
	1995	100	0,18	94,00	-	5,82
	1996	100	0,18	93,00	-	6,82
Irlanda	1993	100	93,66	6,16	-	0,18
	1994	100	92,85	7,00	-	0,15
	1995	100	94,38	5,41	-	0,21
	1996	100	94,68	5,12	-	0,20
Italia şi San Marino	1993	100	78,39	19,96	-	1,65
	1994	100	77,94	20,58	-	1,48
	1995	100	81,22	17,35	-	1,43
	1996	100	78,93	19,50	-	1,57

Țara	Anul	Total	Termice	Hidrocentrale	Nucle-are	Geoter-male
Letonia	1993	100	26,73	73,27	-	-
	1994	100	25,56	74,44	-	-
	1995	100	26,19	73,81	-	-
	1996	100	40,44	59,56	-	-
Lituania	1993	100	10,40	2,78	86,82	-
	1994	100	15,94	7,16	76,90	-
	1995	100	9,53	5,40	85,07	-
	1996	100	11,75	5,06	83,19	-
Luxemburg	1993	100	56,60	43,40	-	-
	1994	100	42,18	57,82	-	-
	1995	100	33,31	66,69	-	-
	1996	100	32,98	67,02	-	-
Olanda	1993	100	94,52	0,12	5,13	0,23
	1994	100	94,56	0,13	4,98	0,33
	1995	100	94,53	0,11	4,97	0,39
	1996	100	94,50	0,09	4,89	0,52
Norvegia	1993	100	0,41	99,59	-	0,002
	1994	100	0,50	99,50	-	0,006
	1995	100	0,56	99,43	-	0,006
	1996	100	0,70	99,29	-	0,006
Polonia	1993	100	97,33	2,67	-	-
	1994	100	97,20	2,80	-	-
	1995	100	97,23	2,77	-	-
	1996	100	97,20	2,80	-	-
Portugalia	1993	100	71,94	28,00	-	0,06
	1994	100	65,73	34,11	-	0,16
	1995	100	74,41	25,42	-	0,17
	1996	100	55,49	44,30	-	0,21
Republica Moldova	1993	100	96,35	3,65	-	-
	1994	100	96,62	3,38	-	-
	1995	100	94,66	5,34	-	-
	1996	100	94,02	5,98	-	-
România	1993	100	76,99	23,01	-	-
	1994	100	76,34	23,66	-	-
	1995	100	71,83	28,17	-	-
	1996	100	72,06	25,68	2,26	-
Federația Rusă	1993	100	69,20	18,33	12,47	0,003
	1994	100	68,63	20,20	11,17	0,003
	1995	100	67,81	20,61	11,57	0,003
	1996	100	68,83	19,48	11,69	0,003
Slovacia	1993	100	35,21	15,93	48,86	-
	1994	100	32,33	18,60	49,07	-
	1995	100	36,66	19,87	43,47	-
	1996	100	37,52	17,93	44,55	-

Țara	Anul	Total	Termice	Hidrocentrale	Nucle-are	Geoter-male
Slovenia	1993	100	40,32	25,84	33,84	-
	1994	100	36,60	26,91	36,49	-
	1995	100	36,60	25,61	37,79	-
	1996	100	35,51	28,76	35,73	-
Spania	1993	100	47,37	16,35	35,56	0,71
	1994	100	47,31	17,93	33,98	0,78
	1995	100	51,50	14,65	33,07	0,78
	1996	100	43,02	23,64	32,58	0,76
Suedia	1993	100	5,19	52,23	42,54	0,04
	1994	100	7,24	41,56	51,14	0,06
	1995	100	6,78	45,59	47,56	0,07
	1996	100	9,89	37,16	52,84	0,11
Elveția şi Lichtenstein	1993	100	1,81	59,95	38,23	-
	1994	100	3,21	60,15	36,63	0,01
	1995	100	3,53	56,99	39,47	0,01
	1996	100	3,95	51,98	44,06	0,009
Macedonia	1993	100	89,92	10,08	-	-
	1994	100	87,39	12,61	-	-
	1995	100	86,89	13,11	-	-
	1996	100	87,52	12,48	-	-
Ucraina	1993	100	62,38	4,89	32,73	-
	1994	100	61,18	5,90	32,92	-
	1995	100	66,12	6,41	27,47	-
	1996	100	66,14	6,35	27,51	-
Marea Britanie	1993	100	70,51	1,77	27,65	0,07
	1994	100	70,95	2,02	26,93	0,10
	1995	100	71,47	1,90	26,51	0,12
	1996	100	71,16	1,42	27,28	0,14
Iugoslavia	1993	100	69,77	30,23	-	-
	1994	100	67,77	32,23	-	-
	1995	100	69,82	30,18	-	-
	1996	100	70,47	29,53	-	-

Sursa: Energy Statistics Yearbook*, 1996.*

State precum ar fi Lituania, Franța, Belgia obțin peste 50% din energie în centrale nucleare. Alte țări, precum Bulgaria, Republica Cehă, Finlanda, Germania, Ungaria, Olanda, Federația Rusă, Slovacia, Spania, Suedia, Elveția, Ucraina şi Marea Britanie, îşi asigură până la jumătate din necesarul de energie în acest tip de centrale. În privința energiei neconvenționale, se observă că Belgia, Insulele Feroe, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Olanda, Norvegia, Portugalia, Federația Rusă, Spania, Suedia, Elveția, Marea Britanie obțin sub 1% din producția de energie în centrale geotermice, doar Danemarca, Islanda şi Italia aproducând 1-6% din energie în acest fel.

România se situează printre țările în care producția de energie se obține cu precădere în termocentrale, restul obținându-se în hidrocentrale, iar din 1996, o mică parte din producție fiind furnizată din activitatea nucleară.

În cursul perioadei de dezvoltare cuprinse între anii 1960-1973, deci până la primul şoc de pe piața mondială a petrolului, intensitatea energetică, reprezentată de consumul intern brut de energie raportat la produsul intern brut, a crescut într-o anumită măsură în America de Nord şi Europa Occidentală; de asemenea, şi în țările Europei de Est (unde s-a înregistrat un ritm anual de creştere de cca 1%), cu excepția fostei URSS.

Ulterior, în perioada 1973-1989, care înglobează cele două şocuri petroliere, intensitatea energetică s-a redus atât în țările cu economie de piață, cât şi în cele socialiste din Europa de Est. Astfel, aşa cum reiese din statisticile Consiliului Mondial al Energiei, dar şi din cele ale OCDE[1], în această perioadă, intensitatea energetică a scăzut în România şi Bulgaria cu cca 0,5% pe an.

Perioada de tranziție la economia de piață se caracterizează, pentru țările Europei de Est, printr-o mare eterogenitate a tendințelor şi prin diferențe semnificative între valorile sau ratele anuale ale indicatorilor, atât ale celor economici, cât şi ale celor energetici.

Astfel, în timp ce în țările occidentale cu economie de piață intensitatea energetică a continuat să scadă, în perioada 1989-1996 (deşi într-un ritm mai redus decât în 1973-1989), în Europa de Est, perioada 1989-1995 a fost marcată de o creştere a intensității energetice, cu toate că în anii 1994 şi 1995 s-au înregistrat şi reduceri ale acesteia. Mai ales pe ansamblul țărilor fostei URSS, intensitatea energetică a crescut cu aproape 6% în perioada 1989-1995, cu excepția statelor baltice.

Tabelul 4.2

Rata de creştere a intensității energetice în țările cu economie de tranziție din Europa de Est (%)

Țări în tranziție	1986-1989	1989-1996
Bulgaria	-1,52	1,40
Republica Cehă	-2,44	-1,97
Ungaria	-1,52	-0,10
Polonia	-2,85	-4,00
România	3,94	-3,97
Slovacia	-2,58	0,01
Azerbaidjan	-0,10	9,77
Belarus	-3,60	-0,65
Kazahstan	-1,37	5,04
Federația Rusă	-0,46	3,02
Turkmenistan	-1,30	-5,32

[1] OCDE, *Bilans énergétiques des pays de l'OCDE, 1960-1999* (sur la base de données sur le PIB en US$).

Țări în tranziție	1986-1989	1989-1996
Ucraina	-3,79	5,27
Uzbekistan	-1,40	2,86
Media	-1,76	0,87

Sursa: Evolution de l'intensité énergétique dans les grandes régions de la CEE, 1960-1995/96, en particulier dans les pays en transition*, Comité de l'énergie durable, octombrie, 1998.*

Evoluția atât de diferită a ratelor de creştere a intensității energetice din țările în tranziție, în deceniul 9, a condus la ideea unor analize de regresie care să determine în ce măsură această evoluție a fost rezultatul unor factori economici conjuncturali (endogeni) sau al unor măsuri de factură politică (exogene). În planul strategiei naționale şi regionale de dezvoltare durabilă, concluzia ce se urmăreşte este faptul că măsurile ce vizează în mod expres creşterea eficienței energetice trebuie să fie încurajate şi susținute în țările cu economie de tranziție din Europa, pentru a se atinge obiectivul unui consum mai viabil, mai durabil, de energie în activitatea economico-socială.

Având în vedere modificările structurale atât de complexe şi ample ce au fost antrenate în cursul tranziției în aproape toate domeniile de activitate, un model econometric al elementelor determinante ale evoluției eficienței energetice nu poate fi decât cu caracter aproximativ.

În ceea ce priveşte forțele economice ce acționează asupra evoluției eficienței energetice, este necesar să se aplice o măsură indirectă a variației eficienței factorilor de producție şi o măsură aproximativă a gradului de deschidere a economiei naționale (ponderea exporturilor în activitatea economică)[1].

Pentru ecuațiile de regresie (ale căror rezultate sunt prezentate în tabelul următor), variabilele ce măsoară factorii economici endogeni şi factorii exogeni legați de politici generale au fost următoarele:

a) o variabilă aproximativă a ratei de variație a productivității muncii;
b) o variabilă (de tip dummy) denumită D1, care permite distincția dintre perioadele de scădere şi cele de creştere a intensității energetice şi care se consideră că reflectă efectul măsurilor guvernamentale. Având în vedere că D1 rezultă atât datorită măsurilor de politică generală, cât şi altor forțe, a fost necesară o ecuație distinctă, în care D1 este tratată ca variabilă dependentă.

Dat fiind că perioada de tranziție luată în considerație a fost de doar câțiva ani (1991-1995), nu a fost utilizată şi o variabilă a schimbărilor tehnologice. Totuşi, modelul a fost testat şi în ceea ce priveşte gradul de deschidere economică, utilizându-se separat fie volumul, fie rata de creştere a exporturilor, ca variabile explicative; nu s-au observat caracteristici semnificative din punct de vedere statistic pentru luarea în considerare finală a acestor variabile economice legate de comerț.

[1] Jose Goldemberg, *A Note on the Energy Intensity of Developing Countries*, Energy Policy, No. 8/1996.

Ecuația pentru explicarea variabilei D1 (factor exogen ulterior de influență asupra eficienței energetice) arată faptul că ea tinde să fie determinată de:

- o măsură aproximativă a privatizării, dată de contribuția sectorului privat în PIB;
- o variabilă ajutătoare fictivă D2, având valoarea 1 pentru țările din Europa de Est considerate mai avansate în procesul de tranziție (Republica Cehă, Ungaria, Polonia, România, Slovacia) şi valoarea 0 pentru țările mai puțin avansate din fosta Comunitate a Statelor Independente (Republicile Azerbaidjan, Bielorusă, Kazahstan, Federația Rusă, Turkmenistan, Ucraina, Uzbekistan).

Pentru testarea modelului, au fost făcute unele ajustări legate de numărul de observații pentru fiecare țară, ținând cont de datele disponibile şi de alți factori. În funcție de aceste ajustări, au fost obținute diferite estimări ale coeficienților de regresie, pentru trei seturi (a), (a') şi (b) de ecuații grupate după eşantioanele luate în considerație.

Rezultatele analizei de regresie transversale (cross-country) şi longitudinale (serii cronologice) cu privire la factorii determinanți ai evoluției intensității energetice în perioada de tranziție din țările Europei de Est (între care şi România) sunt prezentate sintetic în tabelul următor:

Tabelul 4.3

Rezultatele regresiilor longitudinale/transversale grupate (coeficienții de regresie estimați şi teste statistice ale acestora)

I. Regresii cu privire la rata de variație a intensității energetice (ca variabilă determinată)					
	Termenul liber	**Variabila aprox. a productivității muncii**	**D1**	**Coeficient de determinare**	**Eroarea standard**
(a)	4,14	-0,47 (-4,15)	-8,05 (-3,88)	0,61	5,77
(a')	3,66	-0,26 (-3,50)	-7,40 (-6,07)	0,71	3,32
(b)	8,64	-0,34 (-2,21)	-13,45 (-4,78)	0,53	7,91
II. Regresii cu privire la variabila dummy D1 (ca variabilă determinată)					
	Termenul liber	**Variabila aprox. a privatizării**	**D2**	**Coeficient de determinare**	**Eroarea standard**
	-0,79	0,011 (2,19)	0,339 (2,37)	0,25	0,444

Sursa: În ecuațiile (a) şi (a'), mărimea intensității energetice s-a calculat pe baza datelor extrase din baza de date a Departamentului pentru Energie al Comisiei Europene; ecuația (b) utilizează date provenind din sursa BP Statistical Review of World Energy, 1996.

Aceste rezultate ale ecuațiilor de regresie sugerate trebuie interpretate cu multă prudență, având în vedere că variabilele utilizate nu sunt decât măsuri aproximative ale unui proces complex, intervenit într-o perioadă de transformări structurale majore.

Structura reală a cererii agregate ar putea să se dovedească semnificativă pentru o modelare mai de finețe a procesului de evoluție a intensității energetice; în plus, rolul important al economiei informale (necontabilizate) din țările în tranziție poate compromite din start orice tentative de modelare econometrică satisfăcătoare.

Cu toate acestea, coeficienții de regresie obținuți pe baza datelor disponibile pentru modelare sunt semnificativi din punct de vedere statistic (sunt diferiți de zero, cu o probabilitate de 95%). Astfel, rezultatele ecuațiilor (a), (a') şi (b) ne conduc la concluzia că procesul de evoluție a intensității energetice presupune o componentă economică ciclică (reprezentată în model de rata productivității muncii) şi o componentă exogenă (reprezentată de D1). Coeficientul de determinare pentru toate cele trei ecuații depăşeşte 50%.

Rezultatele secțiunii a II-a sugerează faptul că variabila influenței exogene D1 poate fi explicată într-o anumită măsură (redusă, dar semnificativă statistic, vezi tabelul 4.3) de nivelul aproximativ al privatizării economiei şi al avansării în procesul de tranziție (dat de variabila fictivă D2). Totuşi, coeficientul de determinare pentru această ecuație are o valoare net inferioară (0,25), ceea ce înseamnă că ar trebui identificați şi alți factori ai acțiunii politice care ar putea defini mai bine procesul.

Pe ansamblu, rezultatele regresiei evidențiază faptul că factorii exogeni legați de politica generală de dezvoltare contribuie la reducerea intensității energetice. Altfel spus, analiza tinde să certifice faptul că țările cu economie de tranziție din Europa de Est (între care țara noastră deține o poziție avansată, în acest eşantion) au înregistrat anumite succese în eforturile întreprinse pentru creşterea eficienței energetice, o dată cu avansarea pe calea dezvoltării economiei de piață.

Pe de altă parte, eficiența energetică a economiilor țărilor din Europa Centrală şi de Est este încă cu aproape 50% mai redusă decât cea a țărilor cu economie de piață dezvoltată. De aceea, Programul eficiența energetică 2000 al Comisiei Economice pentru Europa a ONU vizează asistarea țărilor din Europa Centrală şi de Est pentru a-şi ameliora eficiența şi securitatea energetică, astfel încât să se atenueze problemele aprovizionării cu energie ce apasă tranziția economică, şi pentru a-şi satisface obligațiile cu privire la instrumentele internaționale pentru protecția mediului asumate prin Convenția-cadru a ONU asupra modificărilor climatice sau în cadrul Comisiei Economice pentru Europa.

Reducerea la jumătate a decalajului existent în materie de eficiență energetică ar permite economisirea în 2010 a 600 milioane de tep (tone echivalent petrol), din care 90% combustibili fosili. Emisiile poluante de dioxid de sulf şi de dioxid de carbon s-ar reduce cu 20-25% față de tendințele pe termen lung actuale din Europa, iar o reducere de 10% a emisiilor de dioxid de carbon din țările Europei se răsfrânge în reducerea cu 5% a acestor emisii la nivel mondial.

Anexa 1

Structura indicatorilor principali ai dezvoltării durabile şi sectoarele cu care se intersectează

Nr. crt.	Indicatorii principali ai dezvoltării durabile	Presiune (P) Stare (S) Răspuns (R)	Sectoarele cu care se intersectează								
			Sănă-tate	Energie	Activi-tăţi industriale	Trans-porturi	Agri-cultură	Con-strucţii	Timp liber	Calita-tea vieţii	Menaje şi indi-vizi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
A. ECONOMIA											
1	PNB	S/P		X	X	X	X	X	X		X
2	Structura economiei	S/P			X				X		
3	Componentele cheltuielilor PIB	S/P									X
4	Cheltuielile de consum	S/P									X
5	Inflaţia	S/R									
6	Ocuparea	S/P									X
7	Datoriile guvernamentale	S/R									
8	Cheltuieli cu reducerea poluării	P/R			X						
9	Mortalitatea infantilă	S	X								X
10	Speranţa de viaţă	S	X								X
B. FOLOSIREA TRANSPORTULUI											
11	Folosirea căilor ferate şi distanţa par-cursă	P				X			X		X
12	Schimbări reale în costul transportului	R									
13	Traficul maritim	P			X	X					
C. TIMP LIBER ŞI TURISM											
14	Sejur	P				X					X
15	Trafic aerian	P									
D. COMERŢ EXTERIOR											
16	Import /export	P		X	X		X				

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
E. ENERGII											
17	Deprecierea combustibililor fosili	S/P	X								
18	Capacitatea combustibililor nucleari şi reînnoibili	P/R		X							
19	Consumul de energie primară şi finală	P		X							
20	Producţia şi consumul de energie	P		X							
21	Consumul sectorului industrial şi comercial	P		X	X						
22	Preţul combustibilului în expresie reală	R									
F. FOLOSIREA PĂMÂNTULUI											
23	Teren acoperit de aşezări umane	S/P					X	X		X	
24	Numărul gospodăriilor	P									X
25	Refolosirea de terenuri în utilizări urbane pt. dezvoltare	R						X			
26	Drumuri construite	P				X	X	X	X	X	
27	Cheltuieli de regenerare	R						X			
G. RESURSELE DE APĂ											
28	Filtrarea autorizată şi precipitaţii efective	S/P								X	
29	Flux redus	S/P							X	X	
30		P		X	X		X				X
31	Epurarea apei pentru aprovizionarea populaţiei	P			X						X
32	Cererea şi oferta de apă de consum	S/P									X
33	Epurare pentru irigaţii	P					X				
H. PĂDURILE											
34	Acoperirea cu păduri	S							X	X	
35	Producţia de lemn de construcţie	P			X			X		X	X
36	Regiune seminaturală	S								X	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
37	Sănătatea arborilor	S								X	
38	Managementul forestier	R								X	
	I. RESURSELE PISCICOLE										
39	Stocul de peşte	S								X	
40	Nivel biologic minim acceptabil	P/R								X	
41	Producţia de peşte	P								X	
	J. SCHIMBĂRI CLIMATICE										
42	Rata de emisie a gazului de seră	P		X							
43	Schimbarea temperaturii globale	S									
44	Emisia de gaz de seră	P/R		X			X				
45	Capacitatea de emisie a staţiilor de CO_2	P		X							
	K. DEPRECIEREA PĂTURII DE OZON										
46	Cantitatea de clorină calculată	S	X		X						
47	Deprecierea calculată a ozonului	S	X								
48	Emisiile de substanţe care depreciază ozonul	P	X		X						
49	Consumul de CFC	P			X						
	L. DEPOZITE ACIDE										
50	Depăşirea nivelului critic prevăzut pentru aciditate	S								X	
51	Capacitatea staţiilor de emisie a dioxidului de sulf şi a oxizilor de azot	P	X	X							
52	Emisiile de oxizi de azot din transportul rutier	P	X			X					
	M. AER										
53	Concentraţiile de ozon	S	X								
54	Concentraţiile de dioxid de azot	S	X								
55	Concentraţiile de particule în suspensie	S	X								
56	Emisiile de substanţe volatile	P	X		X	X					
57	Emisiile de monoxid de carbon	P	X			X					
58	Emisiile de ceţuri negre	P	X			X					X

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
59	Emisiile de plumb	P	X			X					
60	Cheltuielile cu reducerea poluării aerului	R									X
	N. CALITATEA APEI PROASPETE										
61	Calitatea chimică şi biologică a apelor râurilor	S	X							X	
62	Nitraţi în râuri şi ape subterane	S	X							X	
63	Fosfor în apele râurilor	S			X					X	
64	Pesticide în apele râurilor şi cele subterane	S	X				X			X	
65	Incidenţe ale poluării	P	X		X		X			X	
66	Prevenirea şi controlul poluării	P			X					X	
67	Cheltuielile cu tratarea şi distribuirea apei	P/R	X		X		X				X
68	Cheltuielile cu tratarea apei de canal	R			X		X				X
	O. MĂRI ŞI OCEANE										
69	Calitatea apei esturiale	S								X	
70	Concentraţiile principalilor poluanţi	S								X	
71	Contaminarea peştilor	S	X							X	
72	Calitatea apei de scăldat	S	X								X
73	Inputuri de contaminanţi	P			X					X	
74	Scurgerile de petrol	P		X						X	
	P. BIODIVERSITATEA ŞI HABITATELE										
75	Specii indigene de risc	S									
76	Păsări de reproducere	S					X				X
77	Diversitatea plantelor în pământ semîmbună-tăţit	S					X				X
78	Zone de teren arid	S					X				X
79	Diversitatea plantelor în garduri vii	S					X				X
80	Fragmentarea habitatului	S				X	X				X
81	Locuinţe lacustre	S					X				X
82	Diversitatea plantelor în ape curgătoare	S					X				X

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
83	Populaţia mamiferă	S									X
84	Răspândirea animalelor târâtoare	S					X				X
85	Distribuirea flutării	S					X				X
R. STRUCTURA TERENURILOR ŞI PEISAJELOR											
86	Teren agricol	S					X			X	
87	Zone protejate	S					X		X	X	X
88	Pagube la zonele protejate	P							X	X	X
89	Productivitatea agricolă	S					X				
90	Folosirea azotului	P	X				X			X	
91	Folosirea pesticidelor	P	X				X			X	
92	Suprafaţa peisajelor	S					X			X	X
93	Managementul terenului	R					X			X	
S. SOLUL											
94	Calitatea solului	S								X	
95	Metale grele în sol	S	X		X		X			X	
Ş. EXTRACŢIA DE MINEREURI											
96	Producţia de minereuri	P						X			
97	Deşeuri din minereuri	R						X			
T. DEŞEURI											
98	Deşeuri menajere	P									X
99	Deşeuri industriale şi comerciale	P			X						
100	Deşeuri speciale	P	X		X						
101	Deşeuri menajere reciclate şi compostate	R									X
102	Reciclarea materialelor	R		X	X						
103	Energia din deşeuri	R									
V. RADIOACTIVITATEA											
104	Expunerea la radiaţii	P	X	X							
105	Emisiile din instalaţiile nucleare	P	X	X							X
106	Deşeuri radioactive	P	X	X						X	

Sursa: Indicators of Sustainable Development for the United Kingdom, *HMSO, 1996.*

Anexa 2

Lista indicatorilor relevanți pentru performanța de mediu

Tabel 1-a. Aerul

Cadru	Element
Presiune	Emisii de poluanți ai aerului: particule de SO_X, NO_X, CO, VOC, CO_2, CFC, CH_2, N_2O, agenți toxici (de ex., plumb, radon) Surse de emisie: – surse naționale/poluarea aerului transfrontalier – surse staționare/mobile – diferite sectoare economice Amestec de combustibili Depuneri critice şi valori limite de poluanți
Stare	Calitatea aerului ambiant: – concentrări de SO_2, NO_2, PM etc. – agenți toxici (plumb) – nivelul stratului de ozon terestru Calitatea aerului urban Poluarea aerului din interior Poluarea aerului şi sănătatea umană Poluarea aerului şi ecosistemele Poluarea aerului, moştenirea culturală şi pagubele materiale
Răspunsuri ale societății	Obiective Obiective, scopuri, ținte ale politicii de management al aerului, inclusiv: – scopuri şi ținte ale emisiilor de poluare a aerului – scopuri şi ținte ale calității aerului ambiant – îmbunătățirea eficienței energetice – utilizarea mai largă a tehnologiilor nepoluante – cercetare şi dezvoltare – dezvoltarea de combustibili alternativi – minimizarea riscurilor industriale Strategii şi planuri Inițiative de mediu de către industrie şi ONG-uri Legături între eforturile naționale şi internaționale Implementare Aranjamente instituționale Rolul diferitelor niveluri de guvernare Promulgarea şi intrarea în vigoare
	Instrumente Standarde ambientale, standarde de emisii, tehnologii standard Permise de operare Alte instrumente de reglementare Instrumente economice: taxe de emisie, impozite legate de energie, prețuri şi subvenții Acorduri voluntare Înțelegeri de promulgare şi intrare în vigoare Controlul poluării integrate Aspecte economice Cheltuieli şi costuri pentru reducerea poluării aerului Mecanisme de finanțare pentru cheltuielile de reducere a poluării aerului Informații Monitorizarea poluării aerului Diseminarea informațiilor Ştiința mediului, evaluarea riscului

Tabel 1-b. Apa

Cadru	Element
Presiune	Cantitățile de apă în consum productiv şi consum casnic Utilizarea resurselor de apă: absolut, legat de disponibilitate, legat de scurgerea la suprafață, utilizarea apei de suprafață Scurgeri: de la canalizările municipale, de la activitățile industriale şi deşeuri, scurgeri din agricultură, alte surse. De ex., cultura de apă (cultivarea plantelor de apă şi animalelor pentru uzul uman sau consum), rezervoarele subterane Încărcături critice şi valori limită ale poluanților Inundații, secetă Depuneri din aer
Stare	Calitatea apelor interne la suprafață şi la sol: eutrofizare, aciditate, toxicitate, sedimente contaminate, alte probleme ale calității apei Cantitatea de apă, deficitele de apă proaspătă, solurile deshidratate Penetrarea apei sărate, salinizarea solurilor Calitatea apei potabile Calitatea apei marine Calitatea apei de coastă
ăspunsuri ale societății	Obiective Obiective, scopuri, ținte ale politicii de management al apei, inclusiv: – scopuri şi ținte ale emisiilor de poluare a apei – scopuri şi ținte ale calității apei ambientale – promovarea de tehnologie nepoluantă – promovarea cercetării şi dezvoltării – minimizarea riscurilor industriale – modernizarea sistemului de livrare a apei Strategii şi planuri Inițiative de mediu de către industrie şi ONG-uri Legături între eforturile naționale şi internaționale Implementare Aranjamente instituționale Management în regiunea bazinelor de apă/regiunea administrativă Rolul diferitelor niveluri de guvernare Management cantitativ, raționalizare Management cantitativ şi calitativ integrat, planificarea şi evaluarea proiectului, intrarea în vigoare Instrumente Standarde ambientale, standarde de descărcare, standarde tehnologice Permise de operare Sisteme de măsurare Alte instrumente de reglementare Instrumente economice: taxe pentru evacuările de apă reziduală, impozite şi subvenții Acorduri voluntare Prețuri ale apei Penalizări Controlul poluării integrate Aspecte economice Cheltuieli pentru reducerea poluării apei Mecanisme de finanțare pentru cheltuielile de reducere a poluării apei, pentru livrarea de apă Informații Monitorizarea calității şi poluării apei Diseminarea informațiilor Ştiința mediului, evaluarea riscului

Tabel 1-c. Deşeuri

Cadru	Element
Presiune	Definiția deşeurilor Cantități de deşeuri şi tendințe: deşeuri municipale, deşeuri industriale, deşeuri miniere, deşeuri agricole, deşeuri periculoase (deşeuri medicale, radioactive) Poluare din deşeuri (apa, solul) Contaminare toxică, efecte asupra sănătății umane, valori limită Deplasări naționale şi internaționale de deşeuri Aşezări contaminate
Stare	
Răspunsuri ale societății	Obiective Obiective, scopuri, ținte ale politicii de management al deşeurilor (ierarhia deşeurilor), inclusiv: – minimizarea deşeurilor – reciclare şi reutilizare – amplasare adecvată (îngropare, incinerare) – management adecvat al deşeurilor periculoase – managementul terenurilor contaminate Strategii şi planuri Inițiative de mediu de către industrie şi ONG-uri Implementare Aranjamente instituționale Rolul diferitelor niveluri guvernamentale Facilități de management al deşeurilor pentru recuperare şi reciclare, incinerare, compostare, separare Îngropări Exporturi şi importuri de deşeuri Promulgarea şi intrarea în vigoare Instrumente Standarde ambientale şi de curățare, tehnologii standard Permise de operare Standarde de îngropare Cerințe de transport Cerințe pentru separarea deşeurilor municipale Alte instrumente de reglementare Instrumente economice: taxe pentru deşeuri, impozite, subvenții Acorduri voluntare Înțelegere de promulgare şi intrare în vigoare Reguli de compensații şi obligații Controlul poluării integrate Aspecte economice Cheltuieli pentru colectarea deşeurilor, tratare şi înlăturare Mecanisme de finanțare pentru managementul deşeurilor Informații Inventarierea locurilor cu deşeuri, clasificarea îngropărilor, analiza riscului Inventarierea terenului contaminat, planificarea şi evaluarea proiectului, participarea publicului, diseminarea informațiilor, ştiința mediului

Tabel 1-d. Resursele naturale şi conservarea naturii. Solul

Cadru	Element
Presiune	Presiuni asupra resurselor naturale şi sol: utilizarea resurselor de apă utilizarea resurselor forestiere utilizarea resurselor solului utilizarea resurselor de peşte şi marine presiune asupra vieţii sălbatice şi habitatului schimbări în utilizarea pământului introducerea de specii şi material genetic nou poluarea aerului, apei şi deşeurilor
Stare	Starea resurselor naturale: resurse de apă, păduri, resurse de peşte sol (extinderea eroziunii, salinizare) ecosisteme şi habitate biodiversitate, diversitatea speciilor şi diversitate genetică
Răspunsuri ale societăţii	Obiective Obiective, scopuri, ţinte ale politicilor de management al resurselor naturale Management durabil al resurselor Utilizarea multiplă a zonelor sensibile Managementul peisajelor Iniţiative de mediu de către industrie şi ONG-uri Implementare Aranjamente instituţionale Planificare şi evaluarea proiectului Legislaţie Promulgarea şi intrarea în vigoare Instrumente Instrumente de reglementare Protecţia zonelor şi habitatelor Protecţia speciilor Dezvoltare rurală Instrumente economice Acorduri voluntare Stabilirea preţurilor resurselor Impozitare Subvenţii Permise de comercializare Aspecte economice Cheltuieli pentru protecţia naturii Finanţarea cheltuielilor pentru protecţia naturii Informaţii Inventarierea speciilor, ecosistemelor, biodiversităţii Diseminarea informaţiilor Ştiinţa mediului Educaţia mediului

Tabel 2-a. Integrarea politicilor economice şi de mediu

Cadru	Element
Tendinţe ale semnificaţiei mediului	Modele de consum şi producţie Tendinţe macroeconomice Structura economiei: stadiu şi tendinţe Producţia industrială Consumul guvernamental Creşterea populaţiei
Presiunile şi impactul asupra mediului	Presiuni de mediu din activitatea economică Densitatea spaţială a presiunii Decuplarea presiunii de mediu şi creşterea economică Presiuni de mediu şi comerţ internaţional
Răspunsuri ale societăţii şi politici economice	Obiective Dezvoltare durabilă, modele de producţie şi consum Consistenţa obiectivelor de mediu şi a altor obiective politice Integrarea problemelor de mediu în cadrul politicilor economice Cost/efecte ale politicilor de mediu Implementare Strategii şi planuri Aranjamente instituţionale Legături între diferitele niveluri guvernamentale Rolul grupurilor de interese: industrie, sindicate, ONG-uri Evaluări de impact asupra mediului Legislaţie Instrumente Instrumente de reglementare Planificare fizică Instrumente economice: impozite, taxe, subvenţii, alte instrumente economice Mecanisme juridice şi administrative pentru promovarea cooperării meselor rotunde Acorduri voluntare şi de autoreglementare ale industriei Înlăturarea barierelor de integrare Programe de cercetare-dezvoltare Alte aspecte economice Cheltuieli de mediu Mecanisme de finanţare pentru cheltuieli de mediu Costuri şi beneficii ale politicilor de mediu Evaluarea pagubelor Tehnologie de mediu, ecoindustrie Competitivitate internaţională Informaţii Indicatori statistici Educaţie de mediu, raportare de mediu Cercetări, anchete publice, audieri şi şedinţe Conştientizarea şi participarea publicului Grupuri-ţintă Analize cost-beneficiu

Tabel 2-b. Integrare sectorială. Energie

Cadru	Element
Tendințe sectoriale ale semnificației de mediu	Mărimea sectorului energetic Modele de producție şi consum de energie Structura furnizării de energie Amestec de combustibil Consum de energie pe sectoare economice Substituția energiei Eficiența utilizării finale şi a transformării
Presiunile şi impactul asupra mediului	Presiuni de mediu din activitățile energetice Producție de energie din petrol, gaz, cărbune, hidro, nucleară şi altele Conducte de transport al energiei, transport pe apă, generatoare de energie Emisii în aer Emisii în apă şi sol Deşeuri din producția şi transformarea energiei
Răspunsuri ale societății şi politici sectoriale	Obiective Eficiența energiei Consistența obiectivelor politicii de mediu şi ale politicii energetice Integrarea politicilor de mediu şi de energie Inițiative de mediu de către industrie şi ONG-uri Implementare Strategii şi planuri Aranjamente instituționale Legături între diferitele niveluri guvernamentale Evaluări de impact asupra mediului Legislație Promulgarea şi intrarea în vigoare Instrumente Instrumente de reglementare Instrumente economice Impozite şi taxe, prețul energiei Subvenții Promovarea eficienței energetice, energii alternative Promovarea programelor de cercetare-dezvoltare Permise de comercializare Acorduri voluntare şi de autoreglementare ale industriei Înlăturarea barierelor de integrare Informații Indicatori, statistici Monitorizarea surselor staționare şi mobile Diseminarea informațiilor

Tabel 2-c. Integrarea sectorială. Transporturi

Cadru	Element
Tendințe sectoriale ale semnificației de mediu	Mărimea sectorului de transport Tendințe ale infrastructurii de transport Traficul de pasageri şi de mărfuri Transportul terestru, naval Separare modală Consumul de energie al sectorului de transport
Tendințe sectoriale ale semnificației de mediu	Presiuni de mediu din activitățile de transport Emisii atmosferice Zgomot Impact asupra mediului urban Transportul substanțelor periculoase Utilizarea pământului Deşeuri (autovehicule scoase din folosință)
Răspunsuri ale societății şi politici sectoriale	Obiective Mobilitate Obiective ale politicii de transport Consistența obiectivelor politicii de mediu şi ale politicii de transport Integrarea politicilor de mediu şi de transport Inițiative de mediu de către industrie şi ONG-uri Implementare Strategii şi planuri Aranjamente instituționale (ex.: diferitele niveluri guvernamentale) Evaluări de impact asupra mediului Legislație Promulgarea şi intrarea în vigoare Instrumente Măsuri privind: autovehiculele (îmbunătățiri tehnologice) combustibilul (economisirea şi substituirea de combustibil, calitatea combustibilului) infrastructura Instrumente de reglementare Instrumente economice: taxe prețul combustibilului prețul şoselelor subvenții Acorduri voluntare Planificare spațială şi managementul cererii Înlăturarea barierelor de integrare Informații Monitorizare Indicatori Statistici Diseminarea informațiilor

Tabel 3. Cooperare internațională

Cadru	Element
Presiune	Poluarea apelor transfrontaliere Poluarea aerului transfrontalier Acidifiere, emisii de SO_X, NO_X Distrugerea stratului de ozon, producerea şi emisia de substanțe care distrug ozonul Schimbările climaterice: emisii de CO_2 şi alte gaze de seră Deplasările transfrontaliere de deşeuri, deşeuri periculoase, substanțe chimice Comerțul internațional Poluarea marină: scurgeri de combustibil, scurgeri chimice descărcări din instalațiile nucleare şi de deşeuri radioactive contaminare toxică, poluarea coastei Extragerea resurselor naturale
Stare	Calitatea fluviilor internaționale şi a bazinelor fluviale Depuneri acide şi încărcări critice Concentrații de ozon troposferic Radioactivitate Condiționarea zonelor internaționale de mediu (de ex., Arctic) Starea biodiversității
Răspunsuri ale societății	Obiective Angajamente internaționale şi regionale asupra: cooperării generale de mediu protecției naturii protecției apei resurselor de peşte resurselor forestiere poluării apei deplasării internaționale a deşeurilor periculoase, a substanțelor chimice asistenței reciproce în caz de urgență Inițiative de mediu de către industrie şi ONG-uri Implementare Ratificarea şi punerea în aplicare a acordurilor internaționale asupra protecției mediului Armonizare internațională a legilor şi reglementărilor Măsuri de protecție a pădurilor Măsuri de protecție a stocurilor de peşti Evaluări de impact asupra mediului în străinătate Ajutor de mediu Informații Raportarea asupra progreselor privind punerea în aplicare a angajamentelor internaționale Diseminarea informațiilor şi know-how

Sursa: OECD Environmental Performance Reviews – A Practical Introduction, *Paris, 1997.*

Bibliografie

1. Amulia, K.N.; Reddy, R. Williams, United Nations Development Programme, Energy after Rio, Prospects and challenges, 1997
2. Comisia Națională pentru Statistică, Mediul înconjurător în România, ediția 1999

3. ECE, Committee on Sustainable Energy, Energy and Gas Situation în the ECE Region în 1998, Working paper, December, 1999
4. ECE, Committee on Sustainable Energy, Evolution de l'intensité énergétique dans les grandes régions de la CEE, 1960-1995/96, en particulier dans les pays en transition, octobre 1998
5. ECE, Commitee on Sustainable Energy, Strategy for the Energy Efficiency 21 Project, 31 mai 2000
6. ECE, Committee on Sustainable Energy, Sustainable Energy Policies în the ECE Region, November 1999
7. European Environment Agency, Making sustainability accountable: Eco-efficiency, resource productivity and innovation, Topic report No.11/1999
8. EUROSTAT, Indicateurs d'intégration de l'environnement dans le domaine énergétique, septembre 2000
9. Grupul de Lucru constituit în baza HG nr. 305/15.04.1994, România – Strategia națională pentru dezvoltare durabilă, iulie 1999
10. INSSE, Balanțele energetice în sistemul energiei finale în România, 2001
11. Istodorescu Cristian, Sistemul energetic național – oportunitate atractivă pentru investiții cu capital străin, în „Industrie şi comerț în România", nr. 3/2000
12. Leca Aureliu, Principii de management energetic, Editura Tehnică, Bucureşti, 1997
13. România – Programul național de aderare la Uniunea Europeană, mai 2000
14. Soroceanu Valentin, Creşterea economică şi mediul natural, Editura Economică, Bucureşti, 2000
15. UNDP, UNDESA, World Energy Council, World Energy Assessment, Energy and the Challenge of Sustainability, 2000
16. United Nations, New York, 1998, Energy Statistics Yearbook 1996
17. UN Commission on Sustainable Development, National Reporting to the Commission on Sustainable Development, 1998
18. UN Department for Policy Coordination and Sustainable Development (DPCSD), Indicators of Sustainable Development – Framework and Methodologies, 1997

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 41/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA DIN PERSPECTIVA INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ (I)

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

CUPRINS

REPUBLICA MOLDOVA - CĂI DE INTEGRARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ 495
1. Avantajele comparative ale economiei Moldovei 495
2. Reforme economice în Moldova 502
DE CE A RATAT REPUBLICA MOLDOVA INTEGRAREA EUROPEANĂ 508
STAREA FINANCIARĂ A ȚĂRII – FACTOR IMPORTANT AL ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ 514
ROLUL GRUPURILOR INDUSTRIAL-FINANCIARE ÎN PROCESUL DE GLOBALIZARE. IMPACTUL LOR ASUPRA ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA 521
Bibliografie 526
PIAȚA INVESTIȚIONALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: CONSIDERAȚII ACTUALE ÎN CONTEXTUL REFORMELOR ECONOMICE ŞI PERSPECTIVELOR INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ 528
Bibliografie 541

REPUBLICA MOLDOVA - CĂI DE INTEGRARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

prof. dr. Eugeniu Hrişcev
rectorul Academiei de Studii Economice din Moldova

În secolul XXI, în întreaga lume se desfăşoară trei procese interdependente şi obiectiv condiționate: **globalizarea,** în baza unei piețe mondiale unice a mărfurilor şi serviciilor, tehnologiilor şi informatizării, a capitalurilor şi forței de muncă; **informatizarea,** în baza rețelei mondiale de Internet; **integrarea economică regională,** ca mijloc de depăşire a contradicțiilor dintre economiile şi piețele naționale.

Viitorul Moldovei depinde de modul în care vor fi folosite aceste noi condiții de dezvoltare a economiei într-o cooperare strânsă cu acele țări, de care Moldova este legată istoric, economic şi spiritual. În această comunicare aş vrea să mă opresc la două probleme, ce țin de integrarea Moldovei în economia europeană: **avantajele ei comparative şi situația curentă** şi **perspectivele reformelor de piață**.

1. Avantajele comparative ale economiei Moldovei

Moldova este o țară mică cu o populație de 4264,3 mii persoane. În acelaşi timp, țări cu populații similare numeric, sau chiar mai mici – Singapore, Irlanda, Slovenia, Norvegia şi altele – dezvoltând tehnologii informaționale şi biotehnologii contemporane, dețin primele locuri în clasificarea economică internațională după indicatori cum ar fi: competitivitatea, calitatea vieții etc. Dinamica indicatorilor economici de bază ai Moldovei în anii '90 este prezentată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Principalii indicatori macroeconomici ai Republicii Moldova

Indicatorii	1995	1996	1997	1998	1999	2000
PIB, mil. MDL	6480	7658	8917	9122	12322	15980
PIB, mil. USD	1443	1665	1930	1695	1172	1285,6
PIB per capita, USD	400	463	538	470	322	353,5
Datoria internă, mil. MDL	477	737	940	1500	1700	2022
Datoria externă, mil. USD	615	1103	1234	1287	1475	1492
Ponderea datoriei externe în PIB,%	42,6	66,2	63,9	78,7	125	116,05
Balanța comercială, mil. USD	-95	-277	-297	-392	-128	-297
Ponderea exportului în PIB,%	51,7	47,8	46,7	37,2	40	36,9
Gradul de acoperire a importurilor prin	88,7	74,1	74,6	61,7	78,5	61,4

Indicatorii	1995	1996	1997	1998	1999	2000
exporturi,%						
Numerar în circulaţie, mil. MDL	639	731	972	855	1122	1469
Masa monetară, mil. MDL	1244	1439	1929	1756	2504	3511
Rezervele valutare ale BNM, mil. USD	257	314	366	144	189,9	231,5
Rezervele valutare ale BNM – luni de import	3,03	3,00	3,07	1,38	3,04	2,9
Viteza de circulaţie a banilor în economie	6,5	5,7	5,4	5,0	5,8	5,19
Dolarizarea depozitelor,%	22,6	20,7	19,8	44,2	54,1	n/d
Indicele inflaţiei,%	23,8	15,1	11,2	18,2	43,7	18,4
Cursul oficial mediu anual MDL/ 1 USD	4,49	4,6	4,62	5,38	10,52	12,43
Cursul oficial la sf. anului MDL/ 1 USD	4,50	4,65	4,66	8,32	11,59	12,38

Sursa: Ministerul Economiei şi Reformelor.

Deşi datele prezentate în tabel sunt grăitoare prin ele însele, totuşi nu rezistăm nevoii de a evidenţia, cel puţin trei caracteristici tendenţiale cu semnificaţie esenţială pentru aprecierea stării actuale a economiei moldoveneşti şi a potenţialului său integrator pe plan european şi mondial. Avem în vedere, în mod concret: 1) evoluţia nivelului economic; 2) transformarea profilului structural al economiei naţionale şi 3) amploarea datoriei publice interne şi externe a statului.

Prima caracteristică: **nivelul de dezvoltare economică a Republicii Moldova a cunoscut**, în perioada 1995-2000 **o evoluţie descendentă,** care deşi mai atenuată decât în perioada anterioară, a continuat totuşi căderea economică generală a ţării. Iată şi datele concrete ale acestei evoluţii: în perioada 1989-1995, PIB a pierdut din nivelul său iniţial (1989) 61,4%, iar în anii 1995-2000 a mai pierdut 14%, pe întreaga perioadă 1989-2000, PIB Republicii Moldova, coborând la 33,3%, pierzând, aşadar, din nivelul său 66,7%! Faptul că din totalul acestei pierderi (de nivel), 80% revin perioadei anterioare, iar celei următoare, 1995-2000, doar 20%, şi că în această perioadă de 5 ani, în doi, 1997 şi 2000, s-au înregistrat creşteri al PIB – constituie un motiv, dacă nu de bucurie, în orice caz dătător de speranţă că, în sfârşit, apare probabil şi momentul de stopare a căderii economiei naţionale şi de relansare a creşterii sale.

A doua caracteristică: s-a schimbat profund profilul structural al economiei naţionale, ca urmare a două procese fundamentale: dezindustrializarea ţării şi reversul ei, agrarizarea economiei şi societăţii. Iată şi datele concrete ale acestor evoluţii. Ponderea industriei a coborât: în populaţia ocupată a ţării – de la 22% iniţial (1989) la 11% în 2000, iar în PIB de la 34,4 la 17,5%, în aceeaşi perioadă. În ceea ce priveşte agricultura, ponderea în populaţia ocupată a crescut de la 32,5% iniţial (1989) la 50,8% în 2000, iar în PIB, ponderea ei a înregistrat o scădere de la 41,4% la 24,5% în aceeaşi perioadă.

Tendinţele de dezindustrializare şi agrarizare a ţării sunt nu simple schimbări statistice în profitul structural al economiei naţionale, ci mutaţii cu implicaţii grave pe toate planurile existenţei social-economice şi politice a ţării. Una dintre aceste implicaţii este generată de transferul masiv al populaţiei apte de muncă spre agricultură, ramură cu productivitate mult sub cea naţională. Ca urmare, a scăzut drastic şi productivitatea muncii pe ansamblul economiei, cu 53%, respectiv de la 1805 $/pers. ocupată la 849 $ în perioada 1989-2000. Este clar că o asemenea evoluţie – dublată de diminuarea populaţiei ocupate în economie (de la 2071 mii la 1515 mii persoane), de creşterea şomajului şi a inflaţiei – nu putea să nu deterioreze veniturile şi nivelul de trai al populaţiei.

A treia caracteristică: deteriorarea continuă a deschiderii economice externe a ţării. Doi indicatori sunt semnificativi în acest sens: comerţul exterior şi datoria publică externă.

Comerţul exterior al Republicii Moldova în perioada de tranziţie, orientat preponderent spre ţările din CIS, mai ales spre Rusia ca prim partener, a cunoscut două tendinţe: diminuarea volumului său fizic şi valoric şi deteriorarea raportului dintre exporturi şi importuri prin apariţia şi accentuarea deficitului balanţei comerciale. De pildă, dacă în anii 1991-1995, soldul negativ reprezenta 77 mil. $ în medie anual, în anii 1996-2000 acest sold s-a ridicat la 278,2 mil. $. Pe fondul acestei tendinţe, a scăzut gradul de acoperire a importurilor de către exporturi, iar comerţul exterior în ansamblul său s-a transformat dintr-un comerţ preponderent de dezvoltare într-unul preponderent de consum. Acesta este primul aspect la deschiderii economice externe.

Datoria externă, al doilea aspect al aceleiaşi deschideri, cunoaşte şi ea o amploare crescândă în întreaga perioadă de tranziţie. Considerată împreună, datoria internă şi externă a statului şi-a sporit raportul faţă de PIB de la 50% în 1995 la 129% în 2000. În acest din urmă an, datoria externă/loc. era de 410 $ fiind de 1,16 ori mai mare decât PIB/loc. (353,5 $). Din întreaga datorie publică a statului, cea externă reprezintă partea principală: 85,3% în 1995 şi 90,1% în 2000. Poate că şi în acest fapt trebuie să vedem una din cauzele neplăţii la timp a salariilor bugetarilor, a pensiilor sau a altor forme de protecţie socială şi de investiţii publice.

Am evidenţiat doar câteva aspecte privind evaluarea stării economice actuale a Republicii Moldova, considerate de noi ca având o înaltă cotă de relevanţă. Desigur, pot fi evidenţiate şi alte aspecte; Concluzia lor însă este aceeaşi: că, în perioada de tranziţie, economia Republicii Moldova a cunoscut o continuă şi profundă deteriorare şi că în ultimii ani, această deteriorare cunoaşte o anumită domolire. Apreciem că aceste evoluţii au afectat şi potenţialul de integrare a ţării pe plan european şi mondial. Dar deşi redus, acest potenţial continuă să existe, în special prin prezenţa unor avantaje mai ales relative ale ţării. Tocmai încrederea în existenţa acestor avantaje ne-a îndrumat să încercăm a le evidenţia aici.

1. **Densitatea relativ înaltă a populației** şi prețul scăzut al forței de muncă reprezintă o primă sursă a unor avantaje relative şi chiar absolute. Menționăm că în anul 2000, densitatea populației, de aproape 130/ km^2 este cea mai înaltă din cadrul țărilor CSI şi printre cele înalte pe plan european: locul 7-8 din cele 37 țări ale continentului (după Olanda, Belgia, Anglia, Germania, Italia şi Elveția).

2. **Diversitatea etnică a populației.** Aproximativ 1/3 din populația totală este formată din populațiile slave – ruşi, ucraineni, bulgari, polonezi şi bieloruşi, care trăiesc aici de peste două sute de ani. Ponderea ruşilor în Moldova este cea mai mare (în raport cu numărul total al populației) nu numai în Transnistria, dar, mai întâi de toate, în Chişinău. În condițiile economiei de piață, ruşilor le aparține cea mai mare parte a firmelor de succes. În Moldova locuiesc, de asemenea, găgăuzii – popor ce împărtăşeşte creştinismul (ca şi moldovenii), dar vorbeşte limba turcă – precum şi alte națiuni. Moldova, ca şi Bulgaria, Grecia, România în decurs de mai multe secole s-a găsit sub ocuparea Imperiului Otoman.

3. **Un avantaj comparativ** important al Moldovei îl constituie **nivelul relativ înalt al educației**. În anii 1996/1997 – 1999/2000, numărul studenților a crescut de la 57,3 până la 77,3 mii (inclusiv cu studierea în limba română – de la 39,7 până la 51 mii), iar în calcul la 10 mii de locuitori – de la 19 la 26.

În continuare urmează a fi îmbunătățită acreditarea instituțiilor de învățământ nestatale cu suportul asociațiilor obşteşti şi în baza unor standarde unice de calificare orientate spre cele ale Uniunii Europene. În Republica Moldova, numărul acestor instituții s-a majorat de la 11 în anul de învățământ 1996/1997 până la 29 în 1999/2000 (numărul instituțiilor de stat în aceşti ani a crescut de la 13 la 14). Noi contăm pe susținerea instituțiilor de învățământ din România, SUA, Franța etc. în îmbunătățirea calității procesului de pregătire a cadrelor şi crearea unui spațiu unic de învățământ în Europa, a unui sistem unic de învățământ. Crearea unui asemenea sistem în Moldova necesită ca fiecare firmă să planifice ridicarea calificării personalului său, iar fiecare instituție de învățământ – să acorde serviciile respective. Aceasta ar asigura o schimbare radicală a calității managementului şi eficienței muncii din sfera educației naționale.

4. **Moldova dispune de cele mai fertile soluri de teren agricol din Europa.** Împreună cu clima favorabilă şi populația rurală numeroasă şi muncitoare, prezența acestor soluri creează condiții pentru dezvoltarea unei horticulturi moderne, cu principalele sale ramuri: legumicultura, pomicultura şi viticultura, precum şi vinificația şi prelucrarea tutunului. Până în anii ’90 Moldova a fost furnizorul principal de roşii, ardei, vinete, fructe şi conserve al Moscovei, Rusiei de Nord şi de Est. Potențialul horticol al Republicii Moldova este considerabil. Acum el este diminuat şi destructurat. Dar, poate fi repede refăcut şi dezvoltat, cu investiții relativ mici participând astfel la schimbările internaționale.

5. **Aşezarea geopolitică favorabilă**. Republica Moldova se află la intersecţia civilizaţiei romane şi slave şi dispune de o reţea de transporturi dezvoltată. Ponderea transportului în PIB-ul Moldovei constituie 6%. Prin Moldova trec nu numai căi ferate şi drumuri auto, dar şi conducte de gaze şi de produse petroliere, linii de transmisie a energiei electrice din ţările CSI către Europa Centrală şi de Vest. Acum are loc reconstrucţia unui şir de coridoare transeuropene.

În anii 2000-2001 în Moldova a fost obţinută o anumită stabilizare macroeconomică. În anul 2000, în comparaţie cu anul 1999, PIB a reprezentat 101,9%, investiţiile capitale – 128%, volumul producţiei industriale – 103,3%, volumul mărfurilor transportate de întreprinderi specializate de transport – 123,1%, volumul vânzărilor cu amănuntul – 103,2%, restanţele la pensii s-au micşorat de 2,7 ori. Tot în anul 2000 Moldova a reuşit să-şi onoreze obligaţiunile externe fără credite din exterior, folosind numai resurse interne; în mod regulat s-au plătit pensiile şi salariile, pentru prima dată ritmul de creştere a fost mai mare decât ritmurile inflaţiei. În acelaşi timp, aceste schimbări sunt condiţionate de factori de conjunctură (deprecierea leului), nefiind rezultatul unor reforme structurale.

Moldova însă nu poate continua să trăiască din contul împrumuturilor externe şi a arieratelor la plăţi. Agricultura nu este capabilă să genereze locuri de muncă pentru majoritatea absolvenţilor instituţiilor de învăţământ; exportul acestei producţii în Occident este foarte limitat, iar piaţa Rusiei este ocupată de legume şi fructe chiar şi din RSA şi Brazilia, şi nu din Moldova. Una dintre cauzele acestui fenomen este, pe de o parte, lipsa în Rusia anilor ‘90 a unei politici economice reale de integrare a ţărilor CSI, iar, pe de altă parte, nivelul scăzut de dezvoltare a marketingului şi managementului agrar în Moldova.

În anii ‘90 industria Moldovei (cu excepţia ramurii de vinificaţie şi alte câteva ramuri) a devenit necompetitivă, chiar în condiţiile costului foarte redus al forţei de muncă. Abia în anul 2000 a fost stopat procesul de substituire a importului provocat de devalorizare.

Tot în acelaşi an 2000 achitările Moldovei pentru importul din Rusia în numerar au atins 90% – cel mai înalt nivel în CSI. În acelaşi timp, avantajele comparative ale Moldovei se folosesc insuficient. Moldova a fost serios afectată de criza financiară din 1998 din Rusia.

În anul 2000, conform datelor declaraţiilor vamale (fără evidenţa persoanelor fizice din stânga Nistrului), volumul total al comerţului exterior a reprezentat 1270,2 milioane dolari SUA şi a crescut în comparaţie cu anul precedent cu 27,7%. Din această sumă, exportului i-a revenit 447,4 milioane dolari SUA, iar importului – 792,8 milioane dolari SUA, înregistrând o majorare cu 3,3% şi respectiv cu 38,3%. O creştere mai mare a importului în comparaţie cu exportul s-a răsfrânt asupra majorării semnificative a balanţei negative comerciale a Moldovei, de la 110,8 milioane dolari SUA în 1999 până la 315,4 milioane dolari SUA în anul 2000.

Acesta nu este primul an când Moldova întâmpină probleme serioase cu disbalanța comercială. Contul negativ este un fenomen destul de răspândit în comerțul internațional, dar în cazul Moldovei, în anii '90, acesta a înregistrat creşteri semnificative, şi, ce este mai important, lipsesc orice perspective clare şi căi de rezolvare a acestei probleme.

În orientarea geografică a importurilor Republicii Moldova din anul 2000, România a deținut locul întâi printre partenerii de comerț exterior. Ei îi revin 15,3% din volumul total al importurilor; România a devenit aproape unicul furnizor de petrol şi motorină al Moldovei, aceste produse fiind furnizate mai ales de compania „Lukoil" de la uzina pe care o deține la Ploieşti. În continuare, în intervalul de la 15% până la 20% din importuri, se plasează în ordine descrescândă Rusia, Ucraina şi Germania.

În orientarea geografică a exportului, Rusia este departe de alte țări, pe piața ei se comercializează 44,2% din mărfurile moldoveneşti. România este pe locul doi cu 8,2%. În grupul primilor zece parteneri principali de export ai Moldovei sunt cinci țări membre ale Uniunii Europene. Acestea sunt: Italia, Germania, Franța, Austria şi Marea Britanie. Pe locul şapte se situează SUA. Acest lucru demonstrează faptul că produsele moldoveneşti sunt capabile să atragă atenția cumpărătorilor acestor state, adică avem ce furniza chiar şi țărilor dezvoltate.

În total, țărilor CSI le revine 58,2% din exporturi (în rând cu Belarusia, Moldova ocupă, după acest indicator, primul loc în Eurasia); țărilor Uniunii Europene – 21,6%, iar țărilor Europei Centrale şi de Est – 13,6%; nu s-au materializat scopurile unor politicieni de reorientare a exporturilor către România.

În Moldova, în structura importului predomină sursele energetice, echipament şi aparataj contemporan, pesticide şi îngrăşăminte pentru sectorul agricol, textile pentru întreprinderile de tricotaje. Dar problema principală a comerțului exterior al Moldovei rămâne potențialul său redus de exporturi. Exporturile noastre în exterior continuă să se limiteze la producția sectorului agroalimentar, iar rolul lor creşte cu fiecare an. În anul 2000, 41,6% (196,8 milioane dolari SUA) din volumul total al exporturilor a fost deținut de produsele alimentare, băuturile alcoolice şi de tutun. A fost exportată, de asemenea, producție vegetală în valoare de 66,2 milioane dolari SUA.

În concluzie, globalizarea a venit, deocamdată, pentru Moldova cu partea ei negativă: întreprinderile complexului energetic au acumulat datorii creditoare care depăşesc suma de 4 miliarde lei; datoria internă şi externă enormă; creştere dramatică a inflației de la 18,3 procente în anul 1998 până la 43,7 procente în 1999; reducerea de două ori a salariului mediu nominal. La alegerile din februarie 2000, poporul s-a pronunțat pentru reforme radicale.

2. Reforme economice în Moldova

În anii ’90, politica economică a Moldovei s-a bazat pe principii liberal-monetare conform recomandărilor Fondului Monetar Internațional (FMI). Aceasta presupunea înlăturarea statului de la reglementarea reală a economiei şi orientarea spre politica „mânii invizibile a pieței”, care va identifica cea mai rațională cale de dezvoltare a economiei.

O asemenea politică a condus la întărirea valutei naționale, creşterea importurilor şi a rolului sectorului privat în economie, dar a frânat realizarea reformelor structurale radicale. În anii 1999-2000, creşterea PIB în Moldova s-a dovedit a fi mai mică decât în alte state ale CSI, iar ritmul inflației – mai mare. Nivelul de viață al populației, şi respectiv, capacitatea de cumpărare a populației s-au redus brusc.

Moldova, a fost prima dintre țările CSI, care a intrat în Consiliul Europei, prima care a primit credite de la FMI şi alte organisme financiare internaționale, care considerau Moldova la începutul anilor ‘90 ca un exemplu de liberalizare a economiei printre țările CSI. La mijlocul anilor ‘90, SUA i-a oferit Moldovei dreptul de a importa mărfuri fără impozite. Toate acestea însă nu au avut efectul scontat. În anii ’90, PIB Moldovei s-a redus cu aproape 2/3 – mai mult decât în oricare alt stat al CSI. În anul 2000 a fost înregistrată o creştere economică însă ritmurile acesteia au fost mai scăzute decât în celelalte țări ale CSI.

În pofida unor injectări semnificative de fonduri din partea organismelor financiare internaționale, a fost înregistrată o reducere constantă a PIB şi a nivelului de trai al populației, ca urmare a avut loc creşterea neîncrederii populației în reforme. În opinia mea acest lucru are trei cauze majore.

1. Până în anul 1990, economia Moldovei deținea monopolul în furnizarea producției agricole în Rusia, în schimbul resurselor energetice ieftine şi al dotărilor de la centru. După destrămarea URSS, dotările s-au terminat, resursele energetice se furnizează la prețuri apropiate de cele mondiale, iar piața produselor noastre agricole a fost pierdută aproape spontan. Rusia şi țările din vecinătate nu i-au oferit Moldovei asemenea piețe, aşa cum Germania a oferit Poloniei, Cehiei şi peninsula Scandinavă, țărilor baltice.

2. La sfârşitul anilor ’80, în Moldova a început crearea industriei tehnologiilor înalte, care lucra la comanda complexului industrial militar sovietic. A fost produs echipament pentru primul „Buran”, a început construcția uzinei de computere. La începutul anilor ‘90, Rusia nu a încercat să mențină relațiile de cooperare stabilite, iar conducerea Moldovei, bazându-se pe „mâna invizibilă a pieței”, a adus aceste întreprinderi la faliment. A supraviețuit numai uzina metalurgică din Rîbnița, al cărui acționar a devenit corporația „Itera”, care se consideră rusă, fiind înregistrată, însă în Florida.

3. Lipsa voinței politice de a realiza reformele structurale s-a manifestat timp de 11 ani când Parlamentul a adoptat mai mult de 1100 legi şi 1200 hotărâri, multe dintre acestea prezentând interes. În Moldova a fost realizată reforma sistemului de impozitare; în anul 2000 a fost adoptat regulamentul privind modul de prezentare de către băncile comerciale a informației despre activitatea lor financiară; legea cu privire la cooperația de consum; legea cu privire la cooperativele de creditare şi altele. Reforme structurale serioase însă nu au fost implementate, întreprinderea – unitatea de bază a economiei – a fost lăsată în voia sorții.

În opinia noastră, cele mai actuale probleme de elaborare a unui nou program de reforme, care poate fi examinat de către colaboratorii Academiei de Studii Economice din Moldova în strânsă colaborare cu centrele universitare de profil economic din România, sunt următoarele:

1. **Dezvoltarea formelor şi metodelor managementului strategic la nivel de întreprindere, regiune şi complex interramuri al economiei naționale**

   Globalizarea şi „noul haos" provocat de aceasta măresc rolul prognozării şi planificării strategice; informatizarea creează posibilități noi, însă managerii, inclusiv la nivel de ministere, manifestă încă multă inerție: ei sunt obişnuiți să se ocupe de problemele curente de supraviețuire a întreprinderii, regiunii, ramurii etc., iar pentru problemele strategice aşteaptă indicații de la centru.

Deosebit de actuală este formularea strategiei inovaționale a întreprinderii, bazată pe: alegerea direcțiilor şi scopurilor activității inovaționale, pe metode de realizare a acestora; pe identificarea surselor de atragere a investițiilor şi folosirea celor mai eficiente variante de realizare a lor, ținând cont de tendințele de dezvoltare a ştiinței şi tehnicii, de situația economică şi poziția de piață a întreprinderii respective.

Scopul strategic al inovației caracterizează partea calitativă şi cantitativă a rezultatelor inovației, efectul acesteia fiind legat de soluționarea uneia sau alteia dintre problemele de păstrare, consolidare sau restabilire a poziției de piață a întreprinderii.

Unul din scopuri se evidențiază ca fiind cel principal, iar celelalte se apreciază după valoarea lor. Pentru eliminarea posibilelor contradicții între scopuri, acestea se distribuie, în diferite perioade de timp, în funcție de cerințele concrete ale fiecărei etape de viață a întreprinderii: **perioada creării ei** (este importantă creşterea), **activitatea curentă** (stabilizarea), **restructurarea** (cere modificarea calitativă a procesului de producție, adică reingineeringul). Depăşirea crizei cu pierderi minime presupune lichidarea sistematică a subdiviziunilor în pierderi, pe baza falimentării lor, fuzionării, absorbirii etc.

Fiecare întreprindere trebuie să-şi elaboreze propria strategie de bază, adică modelul de comportare într-o situație de piață concretă, care să determine alegerea pieței şi a tipului de concurență. Pentru majoritatea întreprinde-

rilor din Moldova, cele mai actuale sunt strategiile de apărare, orientate spre revitalizarea (asanarea) lor şi atragerea investiţiilor, în vederea reacţionării prompte la acţiunile concurenţilor (în special ai celor din exterior) şi la schimbarea cerinţelor şi comportamentului consumatorilor (în interiorul ţării aceştia dispun de o capacitate de cumpărare scăzută). Cercetarea economică este chemată să ofere firmelor recomandări prospective de piaţă, iar statul – să le comunice priorităţile sale, să elaboreze, în baza direcţiilor prioritare, programe-scop, să discute împreună cu asociaţiile patronale şi sindicatele modificările legislative care se impun.

Politica antreprenorială a întreprinderilor din Republica Moldova este scenariul de dezvoltare care presupune următoarele obiective posibile:

- modificarea specializării întreprinderii (diversificarea sau, din contră, îngustarea profilului);
- concentrarea resurselor pentru activităţile importante din punct de vedere strategic;
- asigurarea poziţiei de lider la capitolul cheltuieli şi eficienţă sau (şi) nivelul tehnic al producţiei;
- selectarea celor mai raţionale forme de cooperare cu alte întreprinderi (inclusiv prin absorbţie sau fuziune);
- determinarea căilor de dezvoltare a structurii de conducere (centralizare sau descentralizare), a metodei de conducere (autoritară sau cooperativă), a sistemului informaţional al întreprinderii.

Strategia de avansare, caracteristică firmelor moldovene cu un potenţial tehnico-ştiinţific înalt, se bazează pe NIOCR active, pe calitatea de lider în producţie şi pe politica de căutare (absorbire, fuzionare) a firmelor concurente şi furnizorilor de materie primă, materiale şi altele. Aici, poate fi recomandată de asemenea, metodologia corespunzătoare.

2. **Elaborarea concepţiei şi metodologiei managementului anticriză la toate nivelurile, cu folosirea reingineeringului şi restructurării**

Reingineering reprezintă transformarea complexă a structurii de producţie şi organizaţionale a întreprinderii, în baza planului strategic. În comparaţie cu **restructurarea** – asanarea (însănătoşirea) întreprinderii, mijlocul tactic al managementului anticriză, reingineeringul, trebuie să fie elaborat în opinia noastră, pentru o perioadă medie (1- 3 ani) şi să urmărească depăşirea crizei strategice.

Reducerea volumului vânzărilor, diminuarea rentabilităţii, nerespectarea termenelor de achitare cu furnizorii, băncile, bugetul, salariaţii sunt semnale ale crizei tactice. Aceasta creează pericolul falimentului.

La sfârşitul anilor ‘90 restructurarea a fost efectuată la mai mult de 100 de întreprinderi din Moldova, din care 60% au reuşit să-şi achite datoriile, să identifice noi pieţe de desfacere, să-şi majoreze volumul de vânzări în contul exportului de producţie, inclusiv în ţările Uniunii Europene, SUA şi Canada. Întreprinderile au vândut activele inutile procesului tehnologic, folosind moratoriul

datoriilor, au completat mijloacele circulante, au redus locurile de muncă suplimentare, au vândut sau au transmis organelor administrației publice locale bunuri ale sferei sociale, au dat în arendă suprafețe pe care le dețineau, au vândut stocurile de producție finită.

Unele întreprinderi mai mari nu au reuşit însă aplicând aceste măsuri tactice. Problema este că aceste întreprinderi au fost afectate de criza strategică, legată de pierderea totală a unor segmente importante ale pieței de desfacere (comenzile de stat pentru tehnica de apărare şi cosmică) şi neconcordanța creată între structura şi metodele de conducere cu noile condiții de piață. Managerii acestor întreprinderi au continuat să conteze pe susținerea statului, investiții străine, credite în condiții avantajoase şi s-au orientat, în special, spre soluționarea problemelor operative, curente în detrimentul celor strategice. Nu a fost elaborat arborele scopurilor strategice; planificarea strategică nu a devenit baza conducerii.

În opinia noastră, reingineeringul reprezintă un nou sistem de conducere a firmei, care permite adaptarea rapidă şi necostisitoare a acesteia la schimbările permanente de pe piață în baza trecerii la managementul cu destinație a proceselor de business, ce se finalizează prin desfacerea mărfii (serviciului).

În condițiile actuale ale Republicii Moldova, reingineeringul include în sine trei componente.

În primul rând, este vorba de a include benchmarkingul – sistemul monitoringului permanent al reuşitelor concurenților. A doua componentă a reingineeringului este o diviziune nouă a muncii între centrul corporativ şi unitățile de business. Esența acestui component constă în faptul că managementul operativ se transmite unităților de business, care în mod independent desfăşoară planificarea operativ-calendaristică, comandă materialele necesare, organizează activitatea şi angajează forța de muncă. Aceasta permite centrului corporativ să se concentreze asupra conducerii strategice, adică asupra marketingului de perspectivă, finanțelor, investițiilor, politicii tehnico-ştiințifice. A treia componentă o constituie noul sistem de conducere (personalul şi climatul sociopsihologic al firmei), la baza căruia stă recunoaşterea capitalului uman, ca valoare principală şi avantaj comparativ al întreprinderii.

3. **Dezvoltarea teoriei şi practicii marketingului, în special, a marketingului de stat, macromarketingului, marketingului inovațional**

Marketingul inovațional reprezintă activitatea de studiere şi formare a cererii de piață pentru inovații şi managementul elaborării şi realizării ei în baza informației obținute. În condițiile economiei de piață marketingul trebuie să devină bază a întregului sistem al managementului întreprinderii, cea mai importantă condiție de menținere şi ridicare a capacității concurențiale.

Principala deosebire a marketingului inovațional de celelalte tipuri constă în faptul că acesta se bazează pe alegerea consumatorilor cu cea mai mare putere de cumpărare, şi nu a produsului, care urmează să fie vândut. În condițiile obişnuite, firma caută produsul care are cerere şi care corespunde cel mai

bine echipamentului de care dispune, rezervelor de materiale, experienței personalului etc. O asemenea abordare se justifică în condiții obişnuite, pentru că permite: micşorarea cheltuielilor pentru renovarea utilajelor şi pregătirea cadrelor, reducerea pierderilor rezultate din scoaterea din exploatare a tehnicii inutile, vânzarea materialelor în plus etc.

Marketingul inovațional, de regulă, este mult mai radical, deoarece este orientat spre realizarea unor noi proiecte, care necesită cheltuieli inițiale înalte şi reutilarea complexă a procesului de producție.

4. **Dezvoltarea formelor şi metodelor de planificare aplicate în condițiile contemporane**

În condițiile economiei de piață, planificarea, nebazată pe comenzile administrative de sus, ci pe studierea detaliată a cererii şi avantajelor comparative ale întreprinderii, capătă o importanță deosebită. Informatizarea economiei, folosirea calculatoarelor şi a Internetului creează noi posibilități pentru dezvoltarea planificării. În cazul Moldovei este foarte actuală dezvoltarea şi aplicarea tuturor tipurilor de planuri.

4.1. **Prognozarea** – elaborarea presupunerilor probabile argumentate ştiințific asupra dezvoltării inovațiilor, consecințelor aplicării şi resurselor necesare.

4.2. **Planificarea strategică** – determinarea misiunii întreprinderii şi unităților ei structurale, sistemului de scopuri pentru activitatea de perspectivă, resurselor necesare pentru atingerea acestora şi strategiile de comportament pe piață.

4.3. **Planificarea sub formă de programe-scop** – elaborarea programelor-scop şi a business-planurilor pentru proiecte inovaționale concrete şi alte procese de business.

4.4. **Planificarea operativ-calendaristică** – formarea portofoliului productiv-tematic al întreprinderii pentru perioada calendaristică imediată (an, trimestru, lună), care corespunde planurilor calendaristice pentru unitățile întreprinderii şi responsabilii concreți, calculul resurselor necesare şi surselor de acoperire, sarcinile în funcție de volumul vânzărilor, venituri, beneficii etc.

În țările dezvoltate prognozele se elaborează de către centrele guvernamentale de investigații strategice, asociațiile de ramură şi firmele de consulting. Aceste prognoze sunt furnizate tuturor firmelor interesate. Informația despre prioritățile de stat, perspectivele de dezvoltare a ştiinței şi tehnicii mondiale şi naționale în domeniul respectiv permite întreprinderilor să-şi elaboreze propriile prognoze şi să-şi determine strategia.

Asemenea centre interstatale sunt foarte necesare în CSI. Cererea la serviciile de stat în acest domeniu până acum nu este satisfăcută.

5. **Elaborarea noilor forme de conducere cu potențialul ştiințific al țării**.

Pentru aceasta, este necesar mai întâi să se găsească forme organizaționale raționale pentru întreprinderile inovaționale (Îl). În noile condiții, insti-

tuțiile de tip vechi nu pot supraviețui – instituții universale, cu o multitudine de servicii auxiliare, cu spații şi terenuri aferente enorme. Personalul acestora era angajat pentru o perioadă nedeterminată, şi nu pe bază de contract pentru îndeplinirea unei anumite comenzi. Produsul instituției – raport ştiințific, metodologie, lucrare analitică, lucrare tehnică se putea transforma în rezultat comercial numai după mai mulți ani. Aceste instituții erau întreținute de stat, indiferent de efectul real al inovației.

În noile condiții, statul finanțează numai centrele ştiințifice ale Academiilor de ştiințe şi universitățile (academiile), care combină cercetarea ştiințifică fundamentală cu pregătirea cadrelor de calificare înaltă.

Pentru cooperarea Moldovei şi altor state ale CSI cu Rusia unul dintre cele mai eficiente moduri de cooperare în domeniul inovațional sunt structurile transnaționanle de tip conglomerat (de exemplu, care includ firma, ce reprezintă elementul principal în elaborarea şi producerea producției finite şi subfirmei, care elaborează şi produce mecanisme şi piese de completare). Asemenea cooperări interramuri sunt capabile să soluționeze probleme complexe tehnico-ştiințifice mari şi să coopereze cu un număr mare de firme mici, în baza franşizingului şi altor forme de cooperare îndelungată.

La încheierea alianței între companii apare o sinergie pozitivă, dacă acestea reuşesc să folosească aceeaşi tehnologie, resurse financiare, canale de marketing etc. (sinergie – efectul unificării mai multor forțe).

Alianța reprezintă alternativa integrării verticale clasice, diversificării, fuzionării şi absorbirii, deoarece nu cere fuzionarea totală sau absorbirea, crearea proprietății comune şi a noilor unități de conducere.

Formarea aliațelor Îl are următoarele avantaje:

- acces la noile tehnologii, informații, know-how managerial, infrastructură dezvoltată;
- posibilitatea evitării creării noii structuri manageriale şi majorării cheltuielilor de factură, inevitabile la absorbire şi fuzionare;
- economia de scară, reducerea cheltuielilor datorită marketingului comun, NIOCR, dezvoltarea produsului, canalelor comune de promovare a producției, inclusiv pe piața mondială;
- unificarea potențialului tehnico-ştiințific şi a capitalului permit reducerea riscurilor, oferă o mai mare stabilitate în cazul concurenței.

6. **Dezvoltarea metodelor de conducere din resursele financiare ale firmei, regiunii, țării, în special în domeniul relațiilor interbugetare**.

În Moldova se simte o necesitate acută pentru crearea unui sistem transparent de evidență şi conducere a fluxurilor financiare ale firmelor şi instituțiilor de stat.

Finanțele includ relațiile monetare ale întreprinderii:

- cu alte întreprinderi, organizații comerciale şi financiare pentru achitarea producției;

- cu furnizorii de resurse tehnico-materiale;
- cu subcontractorii, producătorii de servicii şi alți participanți la ciclul tehnologic;
- cu lucrătorii;
- cu organele fiscale, vamale şi alte organe de stat;
- cu fondatorii (acționarii);
- cu creditorii şi investitorii.

O deosebită importanță în condițiile actuale o are monitoringul permanent al situației financiare a întreprinderii, planificarea argumentată a necesității de resurse financiare, utilizarea pieței de valori, finanțării de tip *venture* şi *cotitate* pentru atragerea investițiilor, controlul financiar strict, şi, de asemenea, aplicarea metodelor leasingului financiar, care va permite Moldovei să procure tehnică complexă, inclusiv produsă în Rusia.

7. **Dezvoltarea şi asimilarea metodelor contemporane de management a personalului**, educării continue, inclusiv la distanță, ocrotirea proprietății intelectuale.

Toate aceste probleme sunt actuale pentru toate statele aflate în procesul de tranziție şi nu pot fi soluționate fără eforturi comune din partea centrelor ştiințifice ale României, Rusiei, Ucrainei şi ale altor state ale CSI.

DE CE A RATAT REPUBLICA MOLDOVA INTEGRAREA EUROPEANĂ

prof. dr. Sergiu Chircă
Membru de onoare al Academiei Române,
ASE – Chişinău

După unirea Basarabiei cu Ţara în martie 1918, într-o perioadă de timp destul de scurtă (doar în 22 de ani până la ocupaţia sovietică din 1940, din care circa 9 ani au fost „consumaţi" la restabilirea economiei ruinate în urma primului război mondial şi la depăşirea consecinţelor crizei economice mondiale din 1929-1933 ce a afectat şi România), la noi, ca şi în toată România de atunci, s-a dezvoltat o economie de piaţă liberă şi deschisă de tipul european. Mecanismele ei, precum şi situaţia geopolitică şi geoeconomică a ţării au permis formarea economiei româneşti, ca parte componentă a economiei continentale libere. Aceasta era, desigur, o premisă reală şi foarte importantă, primordială aş spune, pentru integrarea europeană ulterioară.

Din nefericire însă aceste procese, ce au cunoscut o intensificare semnificativă mai ales în anii 1934-1938, au fost întrerupte brutal de către imperiile ce au declanşat al doilea război mondial: Uniunea Sovietică stalinistă şi Germania hitleristă, ca apoi, pe parcursul a circa 50 de ani, sistemul economic de piaţă liberă şi deschisă să fie demolat de către regimul comunist, iar exponenţii acelei economii să fie deportaţi şi fizic nimiciţi. Aşadar, o primă concluzie, ce poate fi trasă din cele menţionate, constă în aceea că în Basarabia, înainte de ruperea ei din trupul Ţării şi de dezmembrarea sa ulterioară în trei părţi (nordul şi sudul au fost cedate de către regimul sovietic de ocupaţie Ucrainei, iar restul a servit la formarea RSSM), au existat premise importante, reale şi valoroase, de ordin uman, inclusiv mecanisme, relaţii economico-comerciale şi condiţii bune, care ar fi putut servi la integrarea noastră ulterioară în Uniunea Europeană actuală. Pentru noi, românii, indiferent că astăzi suntem despărţiţi în două state, toate cele menţionate **au fost o şansă reală de integrare, care, din păcate, ne-a fost furată, nu ratată.**

O altă şansă de integrare reală a economiei noastre în Uniunea Europeană a apărut după dezmembrarea imperiului sovietic şi obţinerea independenţei politice faţă de Moscova. În 1989-1991, datorită luptei de eliberare naţională bine închegate şi consolidate de către intelectualitatea românească din Basarabia, Moldova din stânga Prutului făcea parte din grupul fostelor republici sovietice în avangardă spre independenţă şi orientare europeană, alături de ţările baltice: Estonia, Letonia şi Lituania. În 1990-1991 se consolidase şi o opinie, conform căreia calea noastră de încredere este **spre Uniunea Euro-**

peană prin România şi împreună cu România[1], tot aşa cum Estonia a pătruns în Europa prin Finlanda şi Suedia, având cu aceste ţări foarte mult în comun şi fiind şi susţinută de către acestea. Această orientare era şi este generată de interesele naţionale ale românilor basarabeni, în primul rând, şi de şansa reală de a ajunge în Europa pe o cale cât mai scurtă şi de încredere, în al doilea rând.

Constatăm însă astăzi cu mare regret, **că această şansă, a doua la număr, a fost ratată de noi.** Pentru a trage anumite învăţăminte şi a nu comite aceleaşi greşeli şi în viitor, cu atât mai mult cu cât de greşeli noi nu suntem scutiţi, este necesar să examinăm la rece şi sincer evoluţia evenimentelor din 1991-2000 şi să dăm un răspuns la întrebarea: De ce am ratat? De ce nu suntem alături de ţările baltice – Estonia, Letonia şi Lituania – în anticamera Uniunii Europene, dar **ne transformăm într-o secţie economică auxiliară a imperiului din Est?**

Piatra de temelie a îndepărtării Republicii Moldova de Uniunea Europeană şi a înglodării ei în spaţiul banditesc din Est a fost pusă de către primul preşedinte al noului stat, dl Mircea Snegur. Chiar în mai puţin de 4 luni după declaraţia independenţei, el a semnat, la 21 decembrie 1991, la Alma-Ata (Kazahstan), fără a consulta Parlamentul în frunte cu Alexandru Moşanu şi Guvernul Mircea Druc, aderarea Republicii Moldova la Comunitatea Statelor Independente (CSI), comunitate care s-a dovedit a fi, în realitate, o formă mascată de restabilire a imperiului. În felul acesta Republica Moldova a fost orientată politic şi economic spre Est, spre trecut şi ruptă de viitor. Drept urmare a fost şi o consolidare rapidă a forţelor imperiale, care treptat au blocat toate iniţiativele şi măsurile concrete venite din România de a susţine orientarea spre Vest. A avut deci loc tocmai contrariul faţă de ceea ce s-a petrecut în Estonia, de exemplu.

Nu este cazul să examinăm minuţios şi în întregime motivul ce l-a determinat pe M. Snegur să facă acest pas greşit şi foarte periculos, distrugător pentru destinul neamului nostru. E o temă aparte care, fără doar şi poate, va fi studiată şi clarificată. Noi, însă, ca martor ocular al acelor evenimente şi participant în calitate de deputat din primul Parlament, am dori să menţionăm faptul că acest om politic, pe care evenimentele din 1989-1990 l-au adus la putere, şi căruia unica şansă istorică a noastră apărută după 70 de ani i-a încredinţat un rol hotărâtor în direcţionarea destinului românilor din stânga Prutului, din păcate, nu a fost în stare atunci să-şi depăşească mentalitatea pe care i-a modelat-o sistemul sovietic de educaţie, în baza cunoscutei legi „a trei generaţii”, şi să valorifice această şansă în interesul întregului neam românesc.

La cele spuse, am mai adăuga şi faptul că, în fruntea Guvernului a fost promovat şi susţinut un premier total antioccidental, prorusesc şi românofob, în persoana lui Andrei Sangheli.

[1] Sergiu I. Chircă. O şansă din cele puţine. “Moldova suverană” din 14-15 noiembrie 1991.

Aşadar, în plan politic, Republica Moldova nu a avut noroc chiar din prima zi de naştere, deoarece primul pas politic a fost făcut cu piciorul stâng. Drept urmare, Republica Moldova a intrat de la bun început într-un declin, care ulterior s-a transformat într-o criză politică generală şi permanentă.

Instabilitatea, divergenţele şi contradicţiile dure dintre conducerile celor trei puteri ale statului au dominat viaţa politică până la 25 februarie 2001, când la putere au venit comuniştii. Deşi persoanele ce au condus aceste trei puteri s-au schimbat pe parcursul acestor ani, luptele dintre ele n-au încetat nici o dată. Astfel, M. Snegur s-a luptat cu Petru Lucinschi devenit Preşedinte al Parlamentului, apoi preşedintele P. Lucinschi s-a luptat cu spicherul Parlamentului Dumitru Diacov, fără a mai vorbi de disputele dintre partidele politice şi conducătorii lor. În aceste condiţii, şefii guvernelor s-au aflat ba pe o parte, ba pe cealaltă parte a baricadei. Drept urmare, politicul, fiind îndreptat spre lupta pentru putere şi înlăturarea adversarilor, a promovat astfel nişte reforme economice în interesul clanurilor ce obţineau puterea. Privatizarea industriei, de exemplu, a fost făcută în interesele economice ale fostei nomenclaturi, iar păstrarea colhozurilor – în interesul politic al partidului democrat agrar, partid ce a fost şi în fruntea Parlamentului şi în conducerea Guvernului. În felul acesta reforma agrară a fost blocată, iar după înfrângerea agrarienilor aceste colhozuri pur şi simplu s-au demolat. Când comuniştii au devenit majoritari în Parlament şi au obţinut nişte funcţii importante în Guvern, aceştia au orientat sectorul energetic către Rusia şi au întrerupt ieşirea energeticii – ramură primordială pentru independenţa statului -, spre sistemul european de încredere, incomparabil din punct de vedere tehnic şi tehnologic cu cel rusesc şi avantajos din punct de vedere economic. Iar când comuniştii au obţinut toată puterea politică, ei au declanşat un proces de subordonare totală a economiei Republicii Moldova intereselor neoimperiale.

Am dori, însă, să credem că greşelile comise de mai multe persoane politice de vază din Republica Moldova vor servi la nişte învăţăminte serioase pentru ei, şi pentru ţară, şi că la urma urmei, se vor orienta corect către interesele naţionale, politice şi economice ale Republicii Moldova, utile şi cauzei ca, împreună cu România, să adere la Uniunea Europeană.

Aşadar, din punct de vedere al politicului, pe parcursul întregii perioade a tranziţiei şi existenţei Republicii Moldova ca stat, deci de la 27 august 1991 şi până la 25 februarie 2001, în total 9 ani şi 6 luni, a avut loc o instabilitate în conducerea de vârf şi o luptă permanentă între cele trei puteri principale ale statului: Preşedinţie, Parlament, Guvern. Drept urmare a suferit economia, care a degenerat şi a demonstrat că este hârţuită de clanurile politice şi mafiote. În aceste condiţii, **justiţia, în fond, subordonată acestor clanuri politice, în loc să facă ordine în stat şi să consolideze tânăra democraţie, s-a acomodat jocului politic şi dezastrului.** Economia s-a dovedit a fi un vaporaş mânat de vânturi politice şi încă atacat şi furat de nişte piraţi în persoana unor clanuri mafiote şi corupte.

Desigur, venirea masivă la putere a comuniştilor după 25 februarie 2001 (71 de locuri în Parlament din 101), a avut drept urmare înlăturarea divergenţelor dintre cele trei puteri, şi, pentru prima dată după 27 august 1991, s-au creat nişte condiţii stabile în vârful piramidei politice. Pentru economie aceasta nu e rău, e chiar bine. Mai departe totul va depinde de felul în care se va răspunde la următoarele întrebări:

- în ce direcţie strategică vor orienta comuniştii economia: spre Est sau spre Vest?
- ce model de funcţionare a economiei vor prefera: etatist sau economia de piaţă?
- vor aplica o ideologie agresivă sau vor prefera o neutralitate ideologică?

Iată, în opinia noastră, cele trei întrebări de bază, al căror răspuns va determina evoluţia pe viitor a economiei Republicii Moldova.

Orientarea politică şi economică a Republicii Moldova spre Est sau spre Vest are nu numai o importanţă majoră, strategică pentru viitorul economiei şi vieţii sociale, dar va determina şi specializarea acestei economii. Dacă Moldova merge spre Est, spaţiu, în fond, izolat de centrele economice mondiale, spaţiu banditesc şi corupt, aceasta înseamnă că valorificarea resurselor disponibile şi specializarea economică vor fi determinate de interesele Moscovei. Dar interesele ei sunt clare: Rusia s-a afirmat pe piaţa mondială ca un vânzător de materii prime şi armament. Fără sateliţi, fără CSI, Rusia nu este în stare să-şi dezvolte industria prelucrătoare de materii prime, fiindcă mărfurile acestei industrii fiind de un nivel tehnic necompetitiv, pot fi vândute numai în CSI.

În anul 2000 ponderea petrolului, gazelor naturale, metalelor feroase şi neferoase, a lemnului a constituit 80,4%[1] din totalul exportului Rusiei. Împreună cu exportul de arme ponderea acestora se ridică la 82,3 la sută. Dar structura exportului reflectă întru totul structura economiei, or această economie are mult în comun cu economia unor ţări africane slab dezvoltate? Vom avea deci şi noi o economie şi o specializare asemănătoare, pe când orientarea spre Vest, spre Uniunea Europeană, ar genera cu totul altă economie şi o altă specializare, în baza înlăturării izolării de lumea dezvoltată şi civilizată, a promovării ferme a concurenţei, tehnicii şi tehnologiilor avansate. Desigur că şi factorul uman, valorificarea şi calitatea lui vor fi de cu totul altă natură.

Primele luni de activitate ale Preşedinţiei, Parlamentului şi Guvernului demonstrează însă elocvent că economia Republicii Moldova este orientată totalmente spre Est, spre CSI, iar pentru Rusia s-au creat nişte condiţii extrem de favorabile de a subordona şi mai departe această economie. Actualmente, capitalul rusesc este predominant în economia republicii, energetica este subordonată intereselor acestei ţări, iar datoriile externe în mare măsură sunt tot

[1] Andrei Illarionov. Экономическая политика в условиях открытой экономики со значительным сырьевым сектором. «Вопросы экономики», 2001, nr.4, p. 6.

față de această țară. Se lucrează foarte intens pentru a pune mâna pe industria de prelucrare a materiei prime agricole şi a obține o poziție puternică pe piața locală a asigurărilor. Concomitent, se caută modalități de a încadra uzinele constructoare de maşini şi cele radioelectronice în interesele complexului militaro-industrial rusesc. Toate acestea şi alte măsuri vor permite, desigur, să se creeze noi locuri de muncă, ceea ce va face o impresie pozitivă oamenilor fără un loc de muncă. Dar aceste momente pozitive se fac în contul refuzului de la spațiul concurențial european. În felul acesta, economia şi piața internă a republicii devin o sferă de realizare a intereselor ruseşti în regiune, ceea ce, desigur, limitează considerabil viitorul Republicii Moldova şi chiar o izolează de Uniunea Europeană.

Programul de activitate a Guvernului Vasile Tarlev prezentat Parlamentului ne permite să constatăm că se fac mari eforturi pentru a implementa un model mai mult etatist decât liberal (controlul prețurilor, decizii populiste de majorare a pensiilor unor categorii de pensionari, refuzul la privatizarea unor unități economice importante, susținerea colhozurilor etc.). La toate acestea, am mai putea aminti şi de întoarcerea la sistemul sovietic de administrare publică. Ultima decizie este mai mult de ordin politic şi populist, dar nicidecum de ordin economic, deoarece orientarea strategică în Europa şi în lume este cu totul alta: nu fărâmițarea teritoriului sărac, fără unități economice şi infrastructură, ci invers, consolidarea lui în unități teritoriale mai mari, ceea ce permite consolidarea şi valorificarea mai bună a resurselor disponibile regional.

În cazul Republicii Moldova, aceste unități economice moderne sunt județele, care trebuiau consolidate în anumite zone. Din păcate, în loc să se procedeze la elaborarea şi implementarea mecanismelor economice, sociale şi de management ale județelor create, regimul comunist purcede la lichidarea lor şi restabilirea a ceea ce a fost pe timpuri.

Cât priveşte ideologia regimului comunist, apoi primele măsuri reale demonstrează că acest partid al trecutului fizic nu este în stare şi nici nu doreşte o neutralitate ideologică. Regimul, din primele zile ale instaurării sale, a promovat şi promovează o ideologie agresivă, ceea ce, desigur, va declanşa ură din partea forțelor naționale progresiste şi a generațiilor tinere culte şi orientate spre Uniunea Europeană.

Examinarea atentă a situației create şi a posibilei evoluții pe viitor ne permite să constatăm că, deşi la început ar putea fi obținută o stabilizare oarecare în economie şi, desigur, a vieții sociale, această stabilizare s-ar putea să fie de scurtă durată. Pe primul plan, se vor accentua nemulțumirile (rezultate chiar din legea trecerii de la o treaptă inferioară la una superioară a motivațiilor). Nemulțumirile vor fi multiplicate şi agravate şi de către ideologia agresivă comunistă, dar şi de către Uniunea Europeană şi NATO, care se apropie tot mai mult de frontiera Republicii Moldova, şi care în felul acesta, vor evidenția şi mai mult rămânerea în urmă a acestei țări. Sunt şi alți factori de ordin intern şi extern care vor influența atât poziția regimului comunist, cât mai ales alternati-

va acestui regim. Deci ratarea actuală a integrării Republicii Moldova în spațiul european va fi urmată de o conştientizare a greşelilor strategice comise şi consolidarea ideii de integrare europeană. Desigur, aceasta ne va costa mai scump, şi vom avea nevoie de mai mult timp pentru a reveni la normalitate şi a vindeca suferințele şi umilințele. Speranțele noastre însă se leagă şi de succesele economice, politice şi militare ale României, care, de asemenea, vor juca un rol important în trezirea conştiinței naționale şi implicit în destinul Republicii Moldova. În felul acesta vor prinde viață cuvintele primului Domnitor al principatelor româneşti unite, Alexandru Ioan Cuza, rostite în „Proclamația" către locuitorii Basarabiei la 19 octombrie 1859, „că va răsări în curând ziua dreptății, după multele nedreptăți despre care ați avut a vă plânge..." (Cuza Vodă. Mesagii şi proclamații, Bucureşti, 1910. Citat după „Economistul", nr. 778 din 24 ianuarie 2001.)

STAREA FINANCIARĂ A ȚĂRII – FACTOR IMPORTANT AL ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ

conf. dr. Dumitru Gortolomei,
ASE – Chişinău

Sunt anumite criterii de aderare a unei țări la Uniunea Europeană (UE). Această comunitate nu este un azil de țări sărace, deci nu toate țările au uşile deschise spre ea. Chiar o privire generală ne demonstrează, UE include în componență numai țările bogate economic. Din cele 193 de țări ale lumii, 18 astăzi se află la un nivel de dezvoltare postindustrială (peste 20 000 $/an din PIB la un locuitor), iar dintre acestea 11 sunt membre ale UE.[1] Astfel, este evident unul dintre criteriile de aderare la UE: gradul dezvoltării economice trebuie să fie apropiat de cel al comunității. Acesta constituie principalul criteriu. Deci, din cele 13 țări candidate la aderare, „pragul" îl vor putea trece numai Cipru, Malta, Slovenia, Cehia, Ungaria, Slovacia şi Polonia. Numai lor le revine mai bine de 11 000 $ PPC/locuitor (paritatea puterii de cumpărare). Această mărime este stabilită ca o barieră de trecere.[2]

Prin starea financiară se subînțeleg mai multe aspecte caracteristice unei țări, printre care: nivelul general al dezvoltării economice, bunăstarea sau sărăcia populației. Ultimul ar putea fi considerat chiar un criteriu aparte al aderării la UE. Când populația este săracă, ea are şi un nivel scăzut de studii, de sănătate, deoarece pentru îndestularea acestor necesități nu-i ajung banii. Sunt țări sărace în resurse, dar economic nu sunt sărace. Chiar dintre țările enumerate, ca potențiali membri ai UE, nu toate dispun de mari resurse materiale. Nivelul dezvoltării economice şi-l asigură prin mărfuri produse calitativ şi mărfuri produse ca noi (cerute nu numai de piața internă, dar şi de piața mondială).

Ce posibilități de aderare la UE au Moldova, România – vizavi de criteriile descrise? Să analizăm sărăcia populației, despre care astăzi se vorbeşte atât de mult în diverse publicații, alocuțiuni ale conducerii de vârf a acestor țări.

Conform datelor propuse pentru examinare[3], Moldova are cea mai mare rată a sărăciei. Peste 80% din populația ei trăieşte sub nivelul sărăciei, inclusiv fiecare al cincilea locuitor este foarte sărac.[4]

---

[1] Este vorba de: Austria şi Belgia, Germania şi Franța, Marea Britanie şi Italia, Olanda şi Danemarca, Suedia, Finlanda şi Luxemburg, Grecia, Spania, Portugalia şi Islanda, cu până la 75% din PIB/loc. al țării anterioare, ocupă poziția superioară a țărilor mediu dezvoltate.

[2] *"Adevărul economic",* nr. 10, 7-13 martie 2001, p. 13.

[3] *"Adevărul economic",* nr. 22, 2001, p. 6.

[4] *"Jurnalul național",* nr. 42, 2001, p. 5.

Sărăcia în țările postsocialiste, eventual doritoare să adereze la UE

Țările	Anul	Rata sărăciei" (%)
Moldova	1998	85
Albania	1996	59
Rusia	1998	50
România	1998	45
Macedonia	1996	44
Letonia	1998	35
Ucraina	1999	29
Lituania	1999	23
Estonia	1998	19
Bulgaria	1995	18
Polonia	1998	18
Ungaria	1997	15
Belarus	1999	10
Slovacia	1997	9
Croația	1998	4
Cehia	1996	0,8
Slovania	1998	0,7

" Calculată ca medie (ponderată cu populația) la un prag de 45 PPC/zi pe cap de locuitor, la paritatea puterii de cumpărare din 1990.

Sărăcia cuprinde multe țări ale lumii şi pentru toate prioritară este întrebarea: cum putem ieşi din ea? Pentru Moldova şi România aceasta este şi o condiție de aderare la UE. Pentru a rezolva problema dată, este necesar un timp îndelungat. Deci şi aderarea pentru mulți ani rămâne a fi numai o dorință. Considerăm, ar fi cazul să propunem formarea în Europa încă a unei comunități – a țărilor ce tind spre UE.

O anumită perioadă de timp acestea ar putea colabora între ele – prin exporturi şi alte forme de relații reciproce, dar sub controlul, ajutorul, coordonarea din partea comunității respective. Astfel, s-ar determina o etapă de trecere la faza superioară a UE. Inegalitatea ar trece în egalitate economică. Este cunoscut faptul că diferența între nivelurile dezvoltării economice, condiționează diferențele de interese, contradicțiile economice dintre țări, care uneori degenerează în conflicte. Nu întâmplător există bariera financiară de intrare în UE. Contextul metodologic presupune şi alte nuanțe – unele chiar discutabile:

- care este politica economică a unei țări participante la UE? Nu apar oare contradicții între politica ei şi politica generală a comunității?
- comunitatea intereselor economice neagă oare complet interesele individuale ale unei țări membre a comunității?

- ce se întâmplă cu tradiţiile, culturile naţionale ale ţărilor membre, care este viitorul lor?
- se supune oare dezvoltarea economică a comunităţii unor legi economice? Se evită oare concurenţa economică dintre ţările membre?

Acestea şi alte întrebări, cel puţin teoretic, pot apărea în orice comunitate de ţări. Până când ele nu au reflectarea cuvenită în cercetările ţărilor comunităţii. Această serie de întrebări prezintă interes chiar şi pentru ţările ce tind a intra în comunitate, cu toate că astăzi interesul lor primar este de a atinge nivelurile economice ce ar permite aderarea la UE.

Pentru Moldova dezvoltarea economiei înseamnă activităţi orientate spre progrese. Una dintre acestea ar fi colaborarea mai intensă, mai succesivă cu ţările Europei. Cu multe din ele, Republica Moldova ar putea avea volume mai mari de schimburi de mărfuri, colaborări în domeniul PTŞ pentru a-şi rezolva problemele dezvoltării forţelor de producţie, însuşirii noilor tehnologii, utilizării mai efective a forţei de muncă, a pământului – ca principala bogăţie a ţării. Faptul că cea mai mare parte a forţei de muncă este ocupată în agricultură, nu vorbeşte despre interesul mare în ţară faţă de ea, dar reflectă starea de înapoiere în care se găseşte agricultura Moldovei, reflectă nivelul scăzut al forţelor de producţie, nivelul scăzut al productivităţii muncii. Şi în România ponderea resurselor de muncă în agricultură este mare – 37%, pe când media europeană este de numai 7%.

Îndeosebi este necesară intensificarea colaborării reciproce cu România – ca două ţări vecine cu popoare cointeresate nu numai în dezvoltarea economică, dar şi în prosperarea culturii, tradiţiilor de neam. Nu se poate spune, că între aceste ţări nu sunt relaţii economice. Dar ele uneori au un caracter fragmentar, nu au o continuitate ascedentă, nu au o orientare spre principalele probleme cu care se confruntă economiile lor. În primele 4 luni ale anului 2001 schimbul de mărfuri dintre ambele ţări a constituit 44,9 mil. $, exportul Moldovei faţă de aceeaşi perioadă a anului 2000 a sporit cu 54,3%. Totodată bilanţul import – export este negativ şi se menţine la nivelul de 16,5 mil. $ La 1 ianuarie 2001 pe teritoriul republicii activau 300 de întreprinderi cu participarea capitalului din România, care au dat o producţie în 2000 în valoare de 16 mil. $. În anul 2001 în componenţa acestora au fost create 215 locuri noi de muncă. Sunt rezultate incontestabile, dar în contextul celor menţionate mai sus eforturile ar trebui orientate înspre mijloacele de producţie. În trecut se menţiona acţiunea legii dezvoltării cu precădere a mijloacelor de producţie faţă de obiectele de consum. Nu credem că este o lege economică a socialismului, ci o lege a reproducţiei lărgite. De altfel, este imposibil a spori producerea obiectelor de consum, fără a spori mai întâi producerea mijloacelor de producţie. În Moldova se simte lipsa mijloacelor de producţie, cele existente au o uzură morală avansată în majoritatea unităţilor economice.

O următoare formă de activitate pentru Republica Moldova, orientată spre creşterea economică este utilizarea mai bună a creditelor acordate din

exterior. Moldova a devenit membru al FMI la 12 august 1992, după achitarea cotei sale de 90 mil. DST. Dar în ce măsură relaţiile cu acest organism au contribuit la dezvoltarea economiei ţării? A venit timpul a da aprecieri cuvenite nu numai relaţiilor cu FMI, dar şi celor cu Banca Europeană de Reconstrucţie şi Dezvoltare. Continuitatea declinului economic şi avansarea accelerată a sărăciei poporului sunt cei mai obiectivi indicatori ai ineficienţei acestor relaţii. La 30 decembrie 2000 suma totală a datoriilor externe era de 1581,95 mil. dolari. Ele au progresat continuu din an în an:[1]

	1997	**1998**	**1999**	**2000**
În total (mil. $)	1293,38	1444,27	1487,53	1581,95
Pe cap de locuitor ($)	344	369	366	367
În% din PIB[2]	77	93	135	136

Populaţia mereu întreabă: Unde sunt rezultatele creditelor acordate? Cine le va rambursa? Şi tot ea încearcă să răspundă:

- numai foştii preşedinţi ai Parlamentului, foştii prim-miniştri ştiu unde s-au dus creditele;
- creditele acordate au făcut ţara îndatorată, fără asemănare în lume; poate acesta a şi fost scopul „binefăcătorilor" de credite?

Prin credite se preconiza realizarea anumitor programe. A fost iniţiată reformarea învăţământului economic, s-a prevăzut susţinerea financiară a instruirii şcolare, îmbunătăţirea asistenţei medicale. Totuşi zeci de mii de copii nu mai frecventează şcoala; majoritatea spitalelor nu mai au cu ce activa şi oamenii nu se mai pot trata, mulţi pleacă peste hotare pentru a-şi asigura existenţa etc. Dar câte credite au trecut prin agenţia de restructurare a întreprinderilor „Aria"? Astăzi este greu a numi o întreprindere care a fost salvată de ea. Nu în puţine cazuri „binefăcătorii" cu o mână dădeau credite, dar cu alta le luau – făcând ţara datoare. Sunt numeroase exemple când ei propuneau credite şi tot ei indicau în ce direcţii să fie ele investite, de parcă cei de prin partea locului n-ar avea discernământ. În general, creditele, în loc să fie alocate preponderent în sfera de producţie, în dezvoltarea mijloacelor de producţie, au fost „irosite", cum spune poporul „în bătaia vântului". Nu credem, că credite nu vor fi propuse şi pe viitor, dar din cele ce s-au întâmplat, trebuie trase învăţăminte.

O următoare problemă ce necesită activităţi concrete privind dezvoltarea reală a economiei, este crearea sectorului de stat al producţiei. În Moldova statul „totul dă din mâinile sale". În ţările avansate însă producţia statului constituie 20%-40% din totalul produsului anual creat. În unele sectoare ale economiei producţia lui chiar predomină – 70%-100%. De altfel, cum poate fi realizată

[1] *"Săptămâna",* nr. 11, 16 martie 2001, p. 4. *"Jurnalul naţional", n*r. 73, 20 aprilie 2001, p. 6. *"Săptămâna"*, nr. 22, 1 iunie 2001, p. 6.
[2] BERD: Transition Report 2000, p. 192+193.

strategia economică a țării, cum se poate manifesta statul ca reglator al vieții economice a țării? În opinia locală predomină părerea că organele statale trebuie restructurate, aduse în concordanță cu principiile, legile, formele economice ale economiei de piață, că statul trebuie să gestioneze eficient reformele tranziționale şi tot el trebuie să contribuie la aderarea Republicii Moldova la UE.

În acest context, apare următoarea problemă – pregătirea sub aspect financiar a țării pentru a adera la UE. Este bine cunoscut faptul că sistemul monetar-financiar internațional este constituit din următoarele elemente:

- cadrul instituțional şi acordurile interstatale de reglementare a relațiilor valutar-financiare internaționale;
- pieţele internaționale – monetară, valutară, financiară şi creditare;
- devizele;
- lichiditatea internațională – rezervele valutare şi de aur monetar, acordurile SWAP, fondurile financiare şi de credit;
- cererea sectorului privat a valutelor străine.

Ne întrebăm: în ce măsură sistemul monetar al Moldovei prevede legăturile cu sistemul monetar-financiar internațional şi, în special, cu cel european? Principalele mecanisme ale pieței monetare internaționale sunt: cursul valutar, circulația monedei naționale pe plan extern sub forma eurovalutelor, formarea lichidității internaționale, asigurarea decontărilor cu ajutorul mijloacelor de plată sau pe bază de compensații. Este necesar ca Banca Națională a Moldovei să-şi definească clar poziția, să-şi determine concret direcțiile politicii sale. Evident, legi la capitolul activității acestei bănci sunt adoptate, dar în ce măsură ele se realizează practic; sunt oare formate mecanisme concrete de realizare a lor? Aici încă este mult de lucru. Obiectivele principale ale politicii monetare, sunt determinate deja:

- menținerea ratei inflației;
- stabilitatea nivelului prețurilor;
- stabilitatea cursului de schimb al monedei naționale.

S-ar părea că aici sunt şi câteva rezultate, dar de ce continuă să progreseze pauperizarea şi relativă, şi absolută a populației Moldovei? Cu ce preț se menține în țară rata inflației, stabilitatea cursului valutar? Pentru a regla masa monetară, a menține stabilitatea leului moldovenesc – nu se plătesc la timp salariile, pensiile, bursele. Oare aceasta este forma reală de reglare a masei monetare, de menținere a echilibrului pieţelor interne? Fiecare țară are anumite rezerve valutare şi de materiale cu orientare strategică. Asemenea rezerve materiale pentru Moldova le formează vinurile, coniacurile de calitate superioară. În ce măsură Moldova dispune, păstrează această rezervă? De ce poporul nu o cunoaşte astăzi?

Prin cele menționate evidențiem nu numai starea financiară, dar şi factorii care o determină, rolul ei în dezvoltarea economică, în pregătirea țării către aderarea la UE.

Pentru țările cu o asemenea intenție ar fi oportune şi activități de susținere din partea UE, deci anume a țărilor pretendente de a-i completa componența. Unele din ele, bunăoară țara noastră, sunt de tip agrar. [a]i atunci, de ce țările – membre ale comunității n-ar contribui la reînnoirea tehnologiilor agrare ale Moldovei? De ce creditele acordate n-au fost destinate preponderent acestui scop? Astăzi se recunoaşte, că aici este necesară o nouă politică de finanțare a sectorului agricol. Este stringentă nevoie de o agricultură care să se poată autofinanța. Dar în ce mod influențează țările comunității prețurile produselor agricole exportate din republică? Răspunsul este binecunoscut. Urmează acea concluzie că țările agrare, fără o susținere cuvenită, nu vor putea adera la UE. Încă o completare: este de dorit ca această comunitate de țări să contribuie la formarea unei zone de cercetare ştiințifică complexă europeană – cu participarea savanților din toate țările pretendente la aderare. Scopul: ca în mod ştiințific, conlucrând, să se soluționeze problemele stringente ale dezvoltării economice şi aderării la UE. S-ar putea elabora în comun nişte formule, ştiințific argumentate, de finanțare a proceselor de aderare.

UE reprezintă o comunitate de țări europene, o formă de globalizare economică, totodată şi un nou fenomen geografic. În anul 2000, în lume, au fost editate mai mult de 2000 monografii destinate problemelor globalizării. În ele, ca elemente de bază ale acestui proces, se menționează: diviziunea mondială a muncii şi comerțul. Prin urmare, UE urmăreşte scopul de a-şi consolida şi a-şi proteja piețele proprii. Produsul mondial în 2000 a constituit 30 trilioane de dolari. Din el circa 10 tril. (a treia parte) revine producătorilor din SUA, mai bine de 4 tril. – celor din Japonia; mai departe urmează: Germania, Franța, Marea Britanie, Italia şi China. Ne dăm seama, dacă n-ar fi comunități de țări, ce s-ar întâmpla, de exemplu, cu piețele europene, cu producătorii țărilor de aici. Totodată, înțelegem, că este necesară formarea ordinii economice regionale a comunităților (şi cea a țărilor europene), care le-ar acorda unele facilități mai concrete, mai loiale țărilor economic slab dezvoltate – doritoare de a intra în componență. De altfel, este imposibilă integrarea economică, care constituie „firul roşu" al globalizării. Fără susținerea şi dezvoltarea integrării este imposibilă creşterea forțelor de producție, a productivității muncii în regiunea dată. Şi atunci o comunitate de țări va rămâne în dezavantaj față de o altă comunitate, condiționând dispariția primei. Se ştie că în orice țară în calitate de reglator intern este statul; dar cine reglează economia comunității țărilor europene? În ce mod şi cât de eficient organismele existente reuşesc să regleze problemele economice ale teritoriului dat? Fără mari argumente recunoaştem că aici sunt probleme.

Moldova şi România sunt cointeresate nu numai în aderarea la UE, ele manifestă interes şi față de ordinea economică regională, de perspectivele co-

munității. Este regretabil, că multe țări cu orice preț doresc să intre în comunitate, dar nu pun problema de a o face accesibilă pentru toate țările din regiunea dată. Pentru ambele este necesară claritatea, că propria stare financiară şi redresarea ei presupune activități concrete pentru relansarea economiei şi trecerea barierei de aderare.

ROLUL GRUPURILOR INDUSTRIAL-FINANCIARE ÎN PROCESUL DE GLOBALIZARE. IMPACTUL LOR ASUPRA ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

conf. dr. Ludmila Cobzari
dr. Anatolie Ţurcan
ASE – Chişinău

În condiţiile contemporane, economia mondială cunoaşte schimbări cardinale, care se manifestă între altele şi prin trecerea de la sistemul economic internaţional – bazat pe o mulţime de pieţe cu caracter naţional – la un sistem unde toate statele naţionale se integrează într-o singură piaţă globală. Globalizarea nu este un proces absolut nou. Importante structuri ale sale, cum sunt societăţile transnaţionale, grupurile industrial-financiare (GIF), integrarea şi cooperarea internaţională, sunt prezente deja de mult timp în economia mondială. Ceea ce apare nou astăzi este tendinţa spre formarea unei pieţe globale, depăşind astfel limitele pieţelor naţionale. În acest context nou istoric, au loc schimbări semnificative în ceea ce priveşte obiectivele, subiecţii şi metodele de integrare internaţională.

Subiecţii integrării au evaluat în trei direcţii principale: în primul rând, s-au modificat şi perfecţionat formele organizatorice ale GIF, de la cele simple, la forme mai dezvoltate şi stabile (cartel-trust-concern); în al doilea rând, are loc divizarea subiecţilor integrării, ceea ce se manifestă prin separarea permanentă a celor mai mari întreprinderi din grupul întreprinderilor mari; în al treilea rând, are loc concrescenţa holdingurilor bancare cu asociaţiile industriale în cadrul grupurilor financiare.

Pe măsura aprofundării proceselor de integrare industrial-financiară are loc nu numai amplificarea formelor, ci şi extinderea sferei de dominaţie a GIF. Pot fi delimitate două direcţii principale ale acestei extinderi: 1) teritorială: piaţa regională – piaţa naţională – piaţa internaţională – companii transnaţionale (CTN); şi 2) inter-ramuri: produs – ramură – complex interramuri.

Noua etapă de integrare industrial-financiară internaţională s-a declanşat în anii ’80-’90, când au fost lichidate, la diverse intervale de timp, regimurile autoritare dintr-o serie de ţări ale lumii şi, în primul rând, din Europa Centrală şi de Est, precum şi din Asia, America Latină, Africa.

Globalizarea economiei mondiale conduce la accelerarea procesului de integrare financiar-economică şi în statele cu economie în tranziţie. Companiile care, încă în anii ‘70-’80, îşi desfăşurau activitatea mai ales în cadrul naţional, influenţate de concurenţa crescândă, au fost silite să fondeze companii-fiice şi

filiale în statele care dispun de materie primă şi forţă de muncă ieftină, cu pieţe de desfacere şi comunicaţii cu o vastă perspectivă.

Conform datelor statistice internaţionale, în anii ’90, volumul producţiei industriale în lume a sporit, în medie, cu 2,5-3% anual, comerţul exterior – cu 5-6%, furnizarea cooperată în cadrul Companiilor Trust Naţionale (CTN) – cu 7-9%, inclusiv între ţările industrial dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare – cu 11%. Totodată, 40% din volumul mondial al comerţului cu mărfuri industriale, către mijlocul anilor ’90, îl constituia rotaţia în interiorul CTN.

Compania transnaţională (CTN) reprezintă un grup industrial-financiar, ai cărui participanţi pot fi înregistraţi în diferite ţări.

GIF reprezintă nu o firmă în sensul ştiinţific al cuvântului, ci o mezostructură (o verigă intermediară de gestionare) care exercită conducerea strategică a asociaţiei firmelor legate pe verticală (ciclul unic de la achiziţionarea materiei prime până la vânzarea producţiei finite), pe orizontală (fabricarea mărfurilor şi prestarea serviciilor omogene sau deservirea aceluiaşi segment de piaţă) sau prin comunitate de interese financiare (conglomerate fără relaţii tehnologice dezvoltate).

În toate cazurile, GIF realizează trei tipuri principale de efecte macroeconomice: a) *sinergice* (comasarea întreprinderilor industriale, integrarea structurilor paralele, specializarea optimală), b) *de coordonare a fluxului de livrări şi a celor financiare* şi c) de *diversificare a activităţii* (satisfacerea complexului de cereri ce vin din partea unui grup de beneficiari).

Prima etapă de întemeiere a GIF constă în integrarea instituţiilor financiare a băncilor, companiilor investiţionale şi de asigurare etc.), precum şi a caselor de comerţ. Într-o atare asociaţie, de regulă, în calitate de temelie se prezintă compania de holding, care coordonează strategia activităţii băncilor şi a altor participanţi, oferă posibilitatea de a se lichida activele neprofitabile ale companiilor, procurând în locul acestora acţiunile noilor întreprinderi din acele domenii de activitate în care grupul financiar intenţionează să-şi extindă activitatea sa.

În secolul XX, GIF, inclusiv companiile transnaţionale, au devenit unul dintre elementele principale ale economiei mondiale. Conform informaţiilor puse la dispoziţie de către ONU, **40 dintre cele mai mari GIF controlează jumătate din industria şi comerţul mondial**. În acelaşi timp, marile structuri economice industriale activează nu izolat, ci în cooperare cu o multitudine de întreprinderi: de stat, private, precum şi din sfera micului business.

În condiţiile Moldovei, este vorba, întâi de toate, de ramurile economice orientate spre export: industria vinicolă, a tutunului, agroalimentară etc. dar, în acelaşi timp şi despre serviciile financiare nebancare (leasing, factoring, gestionarea activelor de către trust, asigurări).

Dezvoltarea în Moldova a formei de proprietate acţionare deschide calea spre un grad mai înalt de organizare a acesteia – structurile de holding, fapt ce

facilitează integrarea în economia mondială, îmbinarea rațională a proprietății private şi a celei de stat, extinderea asortimentului serviciilor financiare.

Este necesar a se releva două tipuri de holding financiar: diversificat şi specializat. Primul tip de holding evoluează pe calea conglomerării, adică a asocierii subdiviziunilor tehnologic nelegate între ele. În condițiile Moldovei, este deosebit de convenabilă integrarea în holdingurile financiare ale firmelor, a căror activitate ține de turism, servicii de transport, comerț şi intermediere. Portofoliul diversificat include grupul de business-unități ce aparțin unui proprietar şi care nu sunt legate între ele sub aspect tehnologic. Pentru holdingurile specializate, este caracteristic portofoliul sinergetic (grupul de business) unități ce aparțin unui proprietar şi sunt legate între ele sub aspect strategic.

Compania de vârf a holdingului, care deține pachetul de control a firmelor-fiice, constituie centrul de adoptare a deciziilor strategice şi a controlului financiar. Unitatea de administrare strategică este un criteriu de bază în procesul evidențierii oricărui grup interbancar.

Holdingurile bancare oferă posibilitatea diversificării portofoliului activelor. Acest fapt permite reducerea prețului la credite, majorarea ratei dobânzii la depozite, sporirea fiabilității companiei pe contul distribuirii riscurilor, extinderea activității investiționale, în special prin intermediul introducerii capitalului bancar în sfera de producție.

Holdingul, ca formă organizatorică de integrare industrial-financiară, a apărut la începutul secolului al XX-lea în SUA în epoca de avânt al corporațiilor. Antreprenorii au fost nevoiți să recurgă la controlul sub formă de **holding** asupra noilor întreprinderi, în număr tot mai mare, ce intrau în componența corporației. Legislația SUA evidențiază două tipuri de companii de holding – multibancare şi unibancare.

Companiile holding multibancare există încă de la începutul secolului al XX-lea şi au început să se afirme ca investitori principali pe piața financiară prin anii ‘70. Legea SUA defineşte compania holding bancară drept corporație, ce deține nu mai puțin de 25% din acțiunile cu drept de vot ale două sau mai multor bănci. Pentru a exercita controlul asupra băncii, compania holding trebuie să obțină o autorizație specială de la Consiliul de administratori ai Sistemului Federal de Rezervă. Companiilor holding li se interzice să procure întreprinderi, ce nu au atribuții privind activitatea bancară.

Însă, în anii ‘70-‘80 în SUA au fost întreprinse măsuri ce contribuie la creşterea numărului de companii holding multibancare. Legile au lichidat multe deosebiri dintre statutul holdingurilor cu o singură bancă şi GIF care controlează două sau mai multe bănci. Prin aceasta se lichidează principalele deosebiri dintre modelul anglo-american şi cel continental european de formare a GIF. Cercetările efectuate în SUA au arătat că holdingurile multibancare funcționează mai eficient decât băncile autonome. Aceasta, în multe .privințe, depinde de serviciile pe care compania holding le acordă băncilor-fiice: determinarea auditului, consultații în probleme de muncă şi investire a mijloacelor, organizarea

rețelelor de computere pentru prelucrarea informației, asigurarea, reclama, planificarea fiscală, completarea şi instruirea personalului etc. Executarea serviciilor date de către holdingul central al GIF contribuie la specializarea personalului şi disponibilizează managerii băncilor şi întreprinderilor pentru efectuarea principalelor operațiuni.

Cel mai mare efect de pe urma încadrării băncilor în companiile holding constă în modificarea componenței portofoliului de hârtii de valoare în sensul reducerii cotei hârtiilor de valoare ce aparțin statului şi creşterii cotei creditelor pe termen lung, pe care băncile le acordă clienților, precum şi a hârtiilor de valoare.

Holdingurile multibancare sunt, începând din anii '80, principala formă de centralizare a capitalului. Deşi, în mod formal, holdingurile trebuie să controleze nu mai puțin de 25% din capitalul acționar al băncilor din componența lor, practic, pentru exercitarea controlului, este necesară o cotă mult mai mică de participare – 10 şi chiar 5% din acțiuni. De aceea, holdingurile mari în mod real, deşi anonim, includ în orbita influenței lor nemijlocite un număr mult mai mare de companii, decât cel arătat oficial în statistica GIF. Unele holdinguri din străinătate nici nu se înregistrează oficial ca GIF şi CTN, deşi controlează un capital de multe miliarde în multe țări ale lumii.

Structura GIF de tip holding se formează pe două căi. Întreprinderea-mamă din GIF fie că înființează firme-fiice, fie că le obține prin procurarea pachetelor de acțiuni de control. Firmele-fiice, la rândul lor, pot avea în posesiune firme-fiice de ordinul al doilea, ceea ce lărgeşte esențial aria controlului din partea GIF. Totodată, în cadrul GIF, spre deosebire de holdingurile obişnuite, de regulă, nu există filiale şi secții de producție care să nu aibă statut de persoană juridică.

Firmele-fiice sunt persoane juridice de diverse tipuri, iar dreptul de gestiune a lor şi-l asumă compania de dirijare specializată a GIF (de regulă, aceasta este o societate pe acțiuni cu aceeaşi denumire) sau compania-mamă, în virtutea faptului că deține pachetul acțiunilor de control sau în baza prevederilor statutare şi a structurii capitalului statutar.

În cadrul GIF de tip holding intră, de asemenea, firme-fiice, în care investițiile nu ating nivelul pachetului de control însă îi permit companiei de dirijare să influențeze activitatea lor prin participarea în cadrul organelor executive (consiliilor de directori, comitetelor de conducere etc.), precum şi pe baza exercitării drepturilor minoritare, garantate de statut (la adunarea generală a acționarilor).

În cadrul GIF pot intra şi firme a căror investiții poartă caracter „de portofoliu" şi nu acordă dreptul de participare la gestiune. Dar şi în acest caz este posibilă formarea unor blocuri pentru exercitarea votului la adunarea generală.

Crearea GIF sub formă de societăți pe acțiuni este foarte răspândită în lume, dat fiind faptul că acestea asigură stabilitatea GIF chiar şi în cazul modi-

ficării componenței proprietarilor şi garantează participarea la gestiune a tuturor membrilor GIF.

Întrucât GIF exercită funcțiile unei verigi intermediare de administrare, executate anterior de direcțiile principale şi ministerele de ramură, acestea sunt reglementate de stat. În literatura economică sunt expuse principalele forme de susținere a GIF din partea statului în sferele prioritare:

- acordarea creditelor investiționale, a garanțiilor de stat pentru atragerea investițiilor private, precum şi a creditelor bugetare în bază de cotă de restituire;
- scutirea GIF de TVA şi taxe vamale pe producția realizată, în procesul cooperării participanților GIF;
- transmiterea companiei administratoare a GIF în trust a pachetului de acțiuni ce aparțineau statului, ale întreprinderilor ce intră în componența GIF, anularea datoriilor acestora în cazul vânzării acțiunilor la licitațiile (concursurile) investiționale;
- amortizarea accelerată a utilajului GIF, orientând mijloacele suplimentare spre finanțarea proiectelor investiționale;
- reducerea normelor de rezervă obligatorie pentru băncile ce investesc în GIF.

Economiştii ruşi acordă o atenție deosebită rolului GIF în crearea mezoeconomiei, de care depinde eficiența restructurării macroeconomice. Economiştii din Moldova, pe bună dreptate, subliniază faptul că doar GIF este capabil să completeze pârghiile pur economice cu racordarea intereselor şi aprecieri reciproce a partenerilor la ciclul: elaborarea proiectului – producție – vânzare – servicii.

Este necesar să se renunțe la conceperea greşită, pe două niveluri, a economiei de piață ca o totalitate de firme (nivelul microeconomic) şi de organe de stat (nivelul macroeconomic). Un rol deosebit îl deține veriga: corporații-gigant, concerne, grupuri industrial-financiare. Prin cel de-al treilea mezonivel se efectuează reformele, gestionarea eficientă a economiei, legătura directă şi inversă dintre aceste niveluri şi, după cum demonstrează experiența practică mondială, se asigură sporirea eficacității industriale şi a potențialului economic.

În procesul privatizării în Moldova s-a produs simplificarea structurii organizațional-economice, a fost redusă veriga de mijloc din conducere, în scopul sporirii numărului subiecților pe piață şi combaterii monopolismului. În acelaşi timp, această dezintegrare a complexurilor tehnologice şi economice unice s-a dovedit a fi o eroare şi a dus la criza investițională, criza neplăților şi sporirea barterului.

În contextul celor menționate în perioada crizei economice, față de GIF se consemnează următoarele sarcini:

- concentrarea resurselor investiționale în direcțiile prioritare ale dezvoltării economiei;

- finanțarea activității instituțiilor de cercetare-dezvoltare şi realizarea programelor tehnico-ştiințifice orientate spre reînnoirea procesului de producție;
- sporirea potențialului de export şi a competitivității producției întreprinderilor din Republica Moldova;
- contribuția la demonopolizarea pieței de produse industriale;
- realizarea modificărilor structurale necesare în industrie şi a conversiei întreprinderilor CIM; stabilirea relațiilor de colaborare reciproc avantajoase cu întreprinderile din țările UE, CSI şi România.

Pentru restructurarea economiei Republicii Moldova, cele mai accesibile forme de GIF sunt companiile de holding şi posedarea de acțiuni reciproce.

În scopul redresării economiei deosebit de importantă este întemeierea GIF în astfel de direcții prioritare, precum:

- tehnologiile noi cu un consum redus de resurse energetice;
- restructurarea întreprinderilor în scopul producerii de bunuri şi servicii cu un volum mai redus de resurse naturale şi materiale; substituirea importului, valorificarea tehnologiilor de întrebuințare repetată de materie primă;
- fabricarea producției radio-electronice şi electrotehnice competitive, a mijloacelor de telecomunicare şi informaționale;
- însuşirea noilor tehnologii medicale de diagnosticare şi a metodelor de tratament;
- dezvoltarea producției de aliaje dure şi țevi de calitate înaltă;
- producția de calitate superioară a industriei de prelucrare a lemnului;
- utilajele tehnologice care asigură obținerea producției nepoluante;
- noile materiale de construcții.

Experiența mondială de dezvoltare a economiei evidențiază faptul că în condițiile globalizării, GIF ocupă un loc deosebit de important. Mai mult decât atât, în condițiile economiei de piață, forma cea mai reuşită de promovare a afacerilor o constituie GIF. Principalul lor avantaj îl constituie transnaționalizarea dezvoltării industriale, atragerea investițiilor străine şi a experienței tehnice, extinderea pieței de desfacere, contribuind astfel la programul economic general al țării.

Bibliografie

1. Bajan D. – Cartea societăților comerciale, Ed. Tribuna Economică, 1993.
2. Busse von Colbe, W. – Foreign Currency Translation în International Group Accounting, ediția a doua, editor Nobles C., Rouztledge,1993.
3. Cobzari L., Ulian G. – Rolul grupurilor financiar-industriale în perioada de tranziție // Tendințele sociale în pragul secolului XXI. – Caunas, 1998.

4. Cobzari L., Ulian G. – Necesitatea şi rolul grupurilor financiar-industriale în perioada de tranziție în Republica Moldova, Economica, 1998.
5. Filip Gh., Onofrei M. – Politici financiare, Ed. Sedcon Libris, Bucureşti, 2000.
6. Munteanu V., Țurcan A. – Grupurile de societăți, Ed. Economica, 1998.
7. Moldovanu D. – Tranziția: interdependența transformărilor sistemice şi a integrării în economia mondială, Chişinău, 1997.
8. Zaman Gh. – Restructurarea societăților comerciale: strategii, metodologii uzuale, cazuistică, Bucureşti, 1996.
9. Ленский Е.В., Цветков В.А. – Финансово-промышленные группы: история создания, международный опыт, российская модель, Москва, 1997.
10. Уткин Э.А., Эскиндаров М.А. – Финансово-промышленные группы, Москва, 1998.

PIAȚA INVESTIȚIONALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: CONSIDERAȚII ACTUALE ÎN CONTEXTUL REFORMELOR ECONOMICE ŞI PERSPECTIVELOR INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

conf. dr. Rodica Hâncu
ASE – Chişinău

Integrarea în UE este imposibilă fără promovarea cu succes a reformelor economice, acestea din urmă fiind sortite eşecului în lipsa garanțiilor unui flux economic stabil de investiții atât interne, cât şi externe.

Un studiu recent elaborat de Economist Intelligence Unit (EIU) a pus în evidență o serie de aspecte specifice evoluției mondiale a investițiilor străine directe (ISD) în anul 2001, precum şi în perioada 2001-2005. Conform estimărilor, volumul de investiții străine directe în lume a crescut în ultimii ani în mod excepțional. Între 1990 şi 2000 valoarea exprimată în dolari a intrărilor de investiții străine a crescut de peste 5 ori. Creşterea a fost spectaculoasă în special începând cu 1997: în perioada 1998-2000 creşterea medie anuală a intrărilor de investiții străine a fost de peste 33%. În 2000 intrările de investiții străine ca rezultat al fuziunilor şi achizițiilor, au atins un nivel record de peste 1,1 trilioane dolari[1]. Evoluția fluxurilor de investiții străine directe pe plan mondial în perioada 1996-2000 este prezentată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Evoluția fluxurilor de investiții străine pe plan mondial în perioada 1996-2000

	1996	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**
Fluxuri mondiale ISD (mld. dolari)	383	473	682	924	1.139
% din PIB mondial	1,3	1,6	2,3	3,0	3,6
Fluxuri ISD către țări dezvoltate (mld. dolari)	225,5	273,5	476,9	700,7	921,1
% din total mondial	58,9	57,8	69,9	75,8	80,9
Fluxuri ISD către țări în curs de dezvoltare (mld. dolari)	157,4	199,8	205,3	223,6	218,0
% din total mondial	41,1	42,2	30,1	24,2	19,1
Total stoc ISD mondial (mld. dolari)	3.070	3.510	4.110	4.786	5.732

Sursa: Global: FDI prospects, Economist Intelligence Unit (EUI), ianuarie 2001.

În linii mari, investițiile în cazul Moldovei se identifică cu o problemă complexă, apărută în țara noastră o dată cu declararea independenței, şi determinată nu doar de o mare competiție pe piața investițională, mai ales printre

[1] Tribuna economică, nr. 19, mai 2001, p. 27.

ţările în tranziţie, dar şi de caracterul specific al economiei republicii, cadrul legislativ imperfect, climatul investiţional nefavorabil, situaţia politică instabilă etc. Este greu de indicat primatul unuia dintre aceşti factori, tradiţional însă analiza se axează pe situaţia social-economică din ţară.

Conform cercetărilor anuale ale Fundaţiei Moştenire (USA), indicele independenţei economice în Moldova s-a îmbunătăţit considerabil în prima jumătate a anilor '90 (liberalizarea preţurilor şi a comerţului, politica monetară, climatul favorabil pentru investiţii, inclusiv externe etc.), a crescut şi raitingul ţării – de la locul al 8-lea de la sfârşit, la al 96-lea între cele 156 ţări examinate. Însă, pe parcursul ultimilor ani indicele s-a înrăutăţit.

Din punct de vedere al aspectului social-economic, anii 1998-1999 au fost pentru Republica Moldova ani de dezamăgire. Întreruperea de către Parlament în 1996-1997 şi înrăutăţirea ulterioară a relaţiilor cu FMI şi BM a dus la dezechilibrul economic, creşterea datoriilor interne şi externe, adâncirea crizei bugetare, reducerea capitalului obţinut din export şi agravarea situaţiei sociale. După luna august 1998, aceste probleme s-au agravat din cauza crizei financiare din Rusia, care a devenit un catalizator al proceselor negative, cum ar fi dezechilibrul sistemului monetar şi bancar, stoparea creşterii producţiei şi exportului, care era concentrat pe piaţa din Est.

Evenimentele şi rezultatele anului 1998 au demonstrat eşecul celei de-a doua încercări de stabilizare a economiei naţionale. Prima încercare (1993-1995) a fost destul de reuşită: suprimarea inflaţiei, stabilizarea valutei naţionale, privatizarea în masă, restructurarea întreprinderilor industriale. A doua încercare (1997), înfăptuită de Guvern, folosind, în principal, metode administrative (presiuni la colectarea taxelor, vânzări de avioane cu reacţie etc.) şi, având o susţinere insuficientă din partea Parlamentului, a eşuat din cauza creşterii dezechilibrului structural în ţară, lipsei de schimbări la nivel microeconomic, fragilităţii sistemului de conducere a statului, iar după toamna anului 1998 – din cauza influenţei distrugătoare a crizei din Rusia. Eşecul stabilizării economiei Moldovei poate fi urmărit, analizând tendinţele în evoluţia principalilor indicatori macroeconomici (vezi tabelul nr. 2).

Analiza datelor din tabel ne arată, în forma lor sintetică, o evoluţie a economiei Republicii Moldova mai păguboasă în perioada 1996-1999 decât în cea precedentă: 1990-1995. Aprecierea se sprijină pe proporţia participării celor două perioade la căderea generală a economiei naţionale în deceniul '90. Astfel faţă de PIB iniţial (1989=100) în 1999 s-a produs doar 33,7%, restul de 66,3% fiind pierdere. Din această pierdere, 46% revine primei perioade (1990-1995), iar restul de 54% – perioadei 1996-1999. O evoluţie tendenţială similară cunosc şi ceilalţi indicatori macroeconomici: soldul negativ al balanţei comerciale, deficitul bugetar, datoria publică internă şi mai ales externă. Aşadar, până acum, reformele economice ale Republicii Moldova au reuşit în general, dar le-au lipsit rezultatele scontate.

Tabelul nr. 2

Principalii indicatori macroeconomici în anii 1990-1999

	Unitatea de măsură	1990	1995	1996	1997	1998	1999
Produsul intern brut nominal	Mil. lei	13	6480	7798	8917	9122	12204
Dinamica PIB în termeni reali:							
PIB calculat pe locuitor	Lei		1763	2126	2437	2498	3348
Rata medie lunară a inflației	%	...	1,8	1,2	0,9	1,4	3,1
Rata inflației la sfârşitul anului	%	...	23,8	15,1	11,2	18,3	43,7
Soldul balanței comerciale	Mil. USD	-0,2	-95,2	-277,3	-297,1	-391,6	-97
Ponderea în PIB	%	1,5	6,6	16,4	15,3	24	8,3
Deficitul bugetului consolidat	Mil. lei	0,3	373,9	752,8	666,7	305,2	369,4
Ponderea în PIB	%	2,3	5,8	9,6	7,5	3,3	3
Datoria de stat internă (sf. de an)	Mil. lei		476,7	736,8	971	1571,9	1910,5
Ponderea în PIB	%		7,4	9,5	10,9	17,9	15,7
Datoria externă (sfârşit de an)	Mil. USD		839,9	1070, 4	1285,7	1390	1423
Ponderea în PIB	%		58,3	63	66,3	84,8	122
Datoria externă administrată de Guvern	Mil. USD		382,3	488,8	453,3	511,6	661,8
Ponderea în PIB	%		26,5	30,7	23,7	31,6	56,9
Investiții în capitalul fix din toate sursele (în prețuri curente)	Mil. lei	2,5	844,8	987,4	1202,2	1444,4	1750
Ponderea în PIB în termeni reali:	%	27,7	13	12,7	13,5	15,8	14,3
față de anul precedent	%	99,6	84	92	92	110	85
față de anul 1990	%		14	13	12	13	11

Sursă: Un Economic Commission for Europe, 1999.

După nouă ani de reforme, Moldova a fost plasată pe locul 94 între 133 țări în lista de raiting a Băncii Mondiale, luându-se în considerație PIB pe locuitor, fiind inclusă în grupul celor 63 de țări cu «venituri joase». În acelaşi timp, celelalte țări ale Europei de Est (Albania, Macedonia, Bulgaria, România etc.) au fost incluse în grupul țărilor cu venituri mari.

Stabilitatea macroeconomică în Republica Moldova a avut nevoie de un component important – un buget echilibrat. Deficitul bugetului consolidat din anii 1995-1998 a variat între 3,3 – 9,6 procente din PIB, constituind în 1999 conform unor surse (vezi tabelul nr. 2) – 3%, iar altor surse[1] – 5,1% din PIB. Analizată sub aspect funcțional, structura cheltuielilor bugetului consolidat în suma totală a cheltuielilor bugetare poate fi urmărită în tabelul nr. 3.

[1] Vezi: Studii şi analize financiar-bugetare, Chişinău, 2000, p. 48.

Tabelul nr. 3

Structura cheltuielilor bugetului consolidat în anii 1998-1999

- procente -

	1998	**1999**
Total	100	100
Serviciile de stat cu destinaţie generală	4,8	5,8
Activitatea externă	1,2	1,2
Menţinerea ordinii publice, apărarea şi securitatea naţională	8,6	7,7
Autorităţile judecătoreşti	0,8	0,9
Cheltuielile în domeniul social-cultural	48,8	42,2
Cheltuielile în domeniul economic	13,0	10,8
Cercetări ştiinţifice	0,8	0,8
Completarea rezervelor de stat	0,3	0,1
Investiţii capitale	6,8	3,1
Creditarea netă	1,0	2,1
Deservirea datoriei de stat	13,9	25,3

Sursa: Ministerul Finanţelor al Republicii Moldova, 2000.

Datele tabelului atestă o reducere mai pronunţată a cheltuielilor din domeniul social-cultural (cu 6,6 puncte procentuale), a cheltuielilor în domeniul economic (cu 2,2 puncte), a investiţiilor capitale (cu 3,7 puncte). Totodată, se înregistrează o creştere considerabilă a cheltuielilor pentru deservirea datoriei de stat (cu 11,3 puncte procentuale). În anul 1999 au fost dezafectate mijloace bugetare pentru onorarea garanţiilor de stat în sumă de 180,9 mil. lei, care au crescut comparativ cu 1998 de 1,6 ori.

Deficitul bugetar impune căutarea constantă a surselor interne şi externe pentru a fi acoperit. Dar aceste surse, fiind prea costisitoare împiedică, practic, afluxul creditelor în sectorul real. În această privinţă, anul 1998 a fost unul dintre cei mai grei ani ai perioadei de tranziţie, deoarece a fost înregistrat un declin brusc al veniturilor în buget. Printre problemele principale care au împiedicat executarea bugetului în 1999 a fost şi deservirea datoriei externe, în condiţiile în care leul moldovenesc continua să se devalorizeze, ceea ce a costat bugetul mai mult de 25% din cheltuieli, fapt ce a redus substanţial oricare alte cheltuieli ale statului, inclusiv cele investiţionale**. „**Cea mai mare scădere a investiţiilor s-a produs în prima jumătate a anilor '90. În perioada respectivă, ponderea investiţiilor în PIB-ul republican s-a redus de la 23 la 16%, fiind cea mai mică comparativ cu celelalte ţări ale CSI (cu excepţia Georgiei). În China această pondere, potrivit informaţiei Băncii Mondiale, constituie 42%, în alte ţări cu ritmuri înalte (7-8% anual) de creştere a PIB-ului, ponderea amintită este de 36-40%; în Japonia – 30%, în R.F.G. – 22% etc.[1]“.

[1] D. Braghiş. Politica investiţională şi rolul ei în dezvoltarea economiei Republicii Moldova. - Chişinău, 2000.

Situaţia sectorului financiar în 1998 a fost destul de problematică, influenţând cele trei importante orientări politice: intervenţiile BN pe piaţa valutară pentru a susţine moneda naţională, deservirea datoriei externe şi deservirea datoriei interne. Datoria externă a fost finanţată din rezervele BN a Moldovei, în condiţii în care nici Guvernul, nici Banca Centrală nu au primit împrumuturi de la FMI şi BM. În 1999, datoria externă administrată de guvern reprezenta 664,8 mil. USD., indicând o creştere de 1,73 ori în comparaţie cu nivelul ei (382,3 mil. $) în 1995 (tabelul nr. 4).

Tabelul nr. 4

Evoluţia datoriei externe

	1998		1999		Modificarea	
	Mil. USD	%	Mil. USD	%	Mil. USD	%
Stocul datoriei externe (total)	1390	100	1422.7	100	+32.7	—
Datoria externă publică	964.8	69.4	901.8	63.4	-63	-6.4
Datoria externă directă	721.6	51.9	664.8	46.7	-56.9	-5.2
Datoria externă garantată	66.8	4.8	61.7	4.3	-5.1	-0.5
Creditele FMI	176.4	12.7	175.4	12	-1	-0.7
Datoria externă privată	103.6	7.5	120.9	8.6	+17.3	+1.1
Stocul bancar	17.7	1.3	8.4	0.6	-9.3	-0.7
Stocul nebancar	85.9	6.2	112.5	7.9	26.6	+1.7
Datoria pentru resursele energetice	321.6	23.1	400	28	+78.4	+4.9

Sursă: Ministerul Economiei şi Reformelor al Republicii Moldova, 1998.

Tabelul nr. 5

Evoluţia cheltuielilor pentru deservirea datoriei interne, milioane lei

	1997	1998	1999	2000
Total cheltuieli pentru deservirea datoriei interne	212,5	244,7	438,3	596,0
Din care:				
– plata datoriilor la creditele acordate de BNM	107,3	118,0	288,7	398,0
– plata dobânzilor la HVS	103,1	123,6	149,6	198,0
– altele	2,1	3,1		
– în % din totalul cheltuielilor bugetului de stat	7,8	10,5	15,6	17,7

Sursa: Ministerul Finanţelor, 2000.

În acelaşi timp, o mare problemă a devenit şi datoria internă. Creşterea ei şi a volumului împrumuturilor contractate pe piaţa internă determină creşterea ponderii cheltuielilor pentru deservirea ei în totalul cheltuielilor bugetului de stat: de la 7,8% în 1997 la 17,7% prevăzute pentru 2000. Cheltuielile totale pentru deservirea datoriei interne practic s-au triplat în intervalul 1997-2000.

Tradiţional, problemelor financiare le este rezervat un loc aparte în cadrul politicilor economice. Astfel, Tratatul de la Maastricht (Olanda) cu privire la

Uniunea Europeană, conține o prevedere expresă, potrivit căreia, „statele membre evită deficitele publice excesive. El precizează, de asemenea, criteriile în funcție de care se apreciază dacă un stat membru a respectat sau nu disciplina bugetară. Se consideră că această disciplină a fost încălcată în următoarele situații:

- când raportul dintre deficitul public prevăzut sau efectiv realizat, şi produsul intern brut depăşeşte valoarea de referință;
- când raportul dintre datoria publică şi produsul intern brut depăşeşte valoarea de referință. Valoarea de referință a deficitului public a fost stabilită la 3% din PIB, iar cea a datoriei publice la 60% din PIB, calculat în ambele cazuri, la prețul pieței"[1].

Indicatorul „datoria publică față de PIB" reflectă în ce măsură bugetul este orientat spre deservirea datoriei publice. Volumul excesiv al cheltuielilor pentru deservirea datoriei publice duce la deprecierea monedei naționale[2]. De fapt, cota de 60 procente a raportului datoria publică / PIB a fost stabilită mai mult ca obiectiv, câteva state fiind admise pentru „progrese satisfăcătoare în ritmul de apropiere de acest obiectiv." Acest fapt a permis admiterea nu numai a Austriei, Germaniei, Olandei şi Spaniei, care îndeplineau acest criteriu cu marja de circa (+,-) 10%, dar şi a Belgiei şi Italiei, ai căror indicatori respectivi depăşeau 100 procente. Datoria generală a guvernelor față de PIB în UE şi în Republica Moldova sunt reflectate în tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6

Indicatorii macroeconomici în Uniunea Europeană şi Moldova în 1998, procente

Indicatori	UE	Moldova
Indicii armonizați ai prețurilor de consum (media decembrie)	1,3	7,8
Rata dobânzii la obligațiunile de stat pe termen lung (media anuală)	4,1	30,0
Deficitul bugetar față de PIB (media anuală)	-1,5	-3,5
Datoria generală a Guvernului față de PIB (media anuală)	69,3	70,7

Sursa: International Financial Statistics (oct. 1999), Banca Națională a Moldovei, Raportul anual 1998.

Lecția cheie pentru Moldova este că o politică monetară strictă, având ca scop unic stabilizarea prețurilor, facilitată de nemonetizarea datoriei publice şi consolidată de recunoaşterea de către guvern a independenței BN, poate conduce la ameliorarea stării de lucruri în economie, în special, în economiile mici şi deschise ale țărilor din UE, cum ar fi, Olanda, Irlanda sau Portugalia. Probabil, drept cel mai elocvent exemplu pentru Moldova ar putea fi experiența celui mai puțin dezvoltat membru al Sistemului Monetar European – Portugalia. La fel ca şi Moldova, Portugalia este o țară cu o economie agricolă mică cu relații

[1] Iulian Văcărel. Politici economice şi financiare de ieri şi de azi. Bucureşti, 1996, p. 171.
[2] Studii şi analize financiar-bugetare, Chişinău, 2000, p. 236.

comerciale deschise – raportul comerțului exterior față de PIB la sfârşitul anului 1998 era de 68%, fiind mai scăzut decât indicele similar al Moldovei de 88%. În perioada 1993-1998 Portugalia a redus raportul deficit / PIB de la 6,1 la 2,3 procente[1].

Guvernele au fost mereu interesate de balanța de plăți şi au prezentat „surplusul „ ca un barometru al succesului economic. Balanța de plăți a Republicii Moldova nu semnalează nici pe departe „surplusurile" râvnite (vezi tabelul nr. 7).

Conform estimărilor realizate, contul financiar şi de capital a fost evaluat în 1999 cu un rezultat negativ de 126 mil. USD. În perioada 1998-1999 volumul investițiilor de portofoliu a scăzut considerabil**,** înregistrând valori negative de 53,8 şi respectiv, 134 mil. USD, iar volumul investițiilor directe în economie a fost evaluat în 1999 la 59 mil. USD sau 68% în comparație cu anul 1998.

Tabelul nr. 7

Sinteza balanței de plăți a Moldovei (1999 – preliminar)
(mil. USD)

	1997	**1998**	**1999**
CONTUL CURENT	-285	-347,2	-28
Balanța comercială	-348	-388	-97
Export (FOB)	889,6	643,6	471
Import (FOB)	-1237,6	-1031,6	-568
Balanța serviciilor	-60,8	-74,3	-55
Export	135,6	121,3	80
Import	-196,4	-195,6	-135
Venituri (nete)	47,4	32,7	44
Transferuri curente (nete)	76,4	82,4	80
CONTUL DE CAPITAL ŞI FINANCIAR	100	23,1	-126
Investiții directe în economia națională (nete)	75,2	86,2	59
Investiții de portofoliu (nete)	25,4	-53,8	-134
Alte investiții (nete)	-0,4	-8,8	-51
Active	5,4	-52,4	-54
Pasive inclusiv împrumuturi	-5,8	43,6	3
	-12,4	41,9	20
Erori şi omisiuni (nete)	2,39	12,35	-10
BALANȚA GLOBALĂ	-182,51	-311,7	-164
Finanțarea	182,51	311,7	164
Împrumuturi FMI (nete)	0,56	-64,4	36
Modificarea activelor de rezervă	-52,12	222,6	-60
Finanțarea excepțională	234	153,5	188

Sursă: Ministerul Economiei şi Reformelor al Republicii Moldova, 1999.

Contul curent al balanței de plăți a Republicii Moldova a fost încheiat în 1999 cu o balanță negativă de 28 mil. USD. În nici o țară luată în considerație

[1] Studii şi analize financiar-bugetare, Chişinău, 2000, p. 237.

(vezi tabelul nr. 8) nu a fost remarcat un ritm atât de înalt de scădere a rezultatelor contului curent: de la – 5,8% față de PIB în 1994, până la – 11,2% în anul 1996, ca în cazul Moldovei.

Tabelul nr. 8

Conturi curente ale balanțelor de plăți, 1994-1996

(% față de PIB)

	1994	**1995**	**1996**
Europa de Est	-1,6	-0,4	-4,0
Rusia	4,1	2,6	3,1
Belarus	-10,3	-5,5	-7,6
Moldova	-5,8	-6,8	-11,2
Ucraina	-3,1	-3,2	-1,7

Sursa: Un Economic Commission for Europe, 1997.

În condițiile de tranziție la economia de piață, piața capitalului devine o sursă importantă a creşterii economice. Rolul pieței de capital este de a satisface cererile de mijloace băneşti ale agenților economici publici şi particulari în vederea efectuării de investiții productive pe viitor. Practic, piața capitalului realizează joncțiunea dintre intermedierea financiar-bancară şi piața financiară propriu-zisă, unde sunt emise şi, ulterior, tranzacționate titluri financiare. Analizate din punct de vedere economic activele monetar-financiare constituie un capital potențial care, printr-un proces investițional adecvat, se transformă în capital real. Problemele generate de funcționarea pieței de capital în Republica Moldova reduc esențial posibilitățile investiționale ale agenților economici. Conform datelor balanței de plăți a Moldovei (vezi tabelul nr. 7), investițiile de portofoliu au înregistrat solduri negative. Cât priveşte activitatea emitenților, trebuie menționat că în 1998 au fost înregistrați 3323 de emitenți, care au efectuat doar 27 emisiuni; în 1999 numărul emitenților a crescut până la 3444, determinând o anumită creştere a numărului de emisiuni – 109.

Este cunoscut că numărul de emisiuni contribuie, în mare măsură, la îmbunătățirea climatului investițional. Deşi în 1999, comparativ cu 1998, indicatorul respectiv a crescut de patru ori, el rămâne oricum nesemnificativ. Rămân la un nivel scăzut investițiile străine atrase prin intermediul plasamentelor de valori mobiliare în societățile pe acțiuni supuse privatizării şi în cele cu capital privat. În prezent, pe piața hârtiilor de valoare a Moldovei, practic, nu există condiții pentru investițiile de portofoliu. Atât timp cât hârtiile de valoare nu generează venituri, necesitatea în investiții de portofoliu nu va fi resimțită.

În ultimii ani trei programe de privatizare au avut loc în Moldova: contra bonuri (1994), mixtă (1995-96), contra bani (1997-99). Pornind de la necesitatea completării veniturilor în buget, un anumit progres a fost atins în privatizarea contra bani: sectorul energetic: Moldova-Gaz, Floare-Carpet, Rezina Ciment etc. Însă privatizarea, care este caracterizată ca factor esențial ce contribuie la

sporirea investiţiilor interne şi externe, nu a furnizat nici o treime din volumul total al investiţiilor externe înregistrate.

Economia subterană în ultimii ani a ajuns la dimensiuni ce au devenit periculoase pentru securitatea ţării. Povara fiscală plasează agenţii economici în faţa dilemei: faliment sau aderare la economia subterană. Ca rezultat, economia subterană s-a dezvoltat rapid (de la 25% în 1992 la 40% în 1994, 55-66% în 1998) şi a sporit în continuare în ultimii ani.

Procesele ce au loc în economia republicii s-au reflectat în structura PIB-ului pe categorii de utilizări. Astfel, în perioada 1995-1998 a avut loc o creştere bruscă a consumului final, care în anul 1998 a depăşit valoarea PIB cu 0,9% (vezi tabelul nr. 9).

Tabelul nr. 9

Structura PIB pe categorii de resurse şi utilizări în dinamică (în%)

	1995	1996	1997	1998	1999
Resurse	88,6	87,5	85,9	84,6	89,0
PIB	100	100	100	100	100
Utilizări:					
Consum final	82,9	94,3	97,4	100,9	87,8
Formarea brută de capital fix	16,0	19,7	19,9	22,1	18,8
Variaţia stocurilor	8,9	4,6	3,9	3,8	3,3
Export net	-7,8	-18,6	-21,2	-26,8	-9,9

Sursă: Ministerul Economiei şi Reformelor al Republicii Moldova, 1999.

Pe fundalul unei pronunţate tendinţe de creştere a consumului final de la 82,9% în 1995 şi până la 100,9% în 1998, se observă o neînsemnată creştere a formării brute de capital fix: de la 16,0% – în 1995 până la 22,1% – în 1998, cu o scădere ulterioară (în 1999) până la 18,8% din PIB.

Este cunoscut faptul că de investiţii depinde creşterea economică, iar aceasta depinde de economii. Aceste economii pot fi constituite în mare măsură din surse locale. Fiind minimizat procesul de generare a economiilor locale, ţările în dezvoltare, inclusiv Moldova, se orientează spre străinătate în speranţa obţinerii investiţiilor. Dar multe din firmele acestor ţări nu sunt solvabile şi guvernele sunt nevoite să garanteze împrumuturile contractate de agenţii economici. Însă, ca rezultat al corupţiei politice şi al administraţiei economice proaste, în cazul Moldovei aceste resurse au fost deseori neproductive**.** Situaţia a fost înrăutăţită de politica monetară dură, care a dus la creşterea dobânzii şi concomitent la mărirea poverii acestor împrumuturi, contribuind la adâncirea crizei.

Multe guverne au luat măsuri pentru a atrage investiţii directe. Suma totală a investiţiilor străine a variat considerabil în diferite state ale spaţiului CSI. În Azerbaidjan ea a crescut la 64% în 1996, constituind mai mult de 14% din PIB. În aceeaşi perioadă în Armenia investiţiile directe au constituit 28% din

investiţiile totale. Investiţiile directe în Republica Moldova în anul 1996 au reprezentat 91 mil. USD sau 5,7% din PIB-ul anului respectiv, iar partea investiţiilor mixte în PIB nu depăşea 5%. În Belarus fluxul de investiţii străine s-a ridicat în 1995-1996 numai până la 0,1% (vezi tabelul nr. 10).

Volumul investiţiilor străine în Moldova în perioada anilor 1990-1999 a fost de aproximativ 3000 mil. USD.

Tabelul nr. 10

Fluxul investiţiilor directe străine în Europa de Est, CSI şi în statele baltice în anii 1990-1996

	Investiţii directe străine (IDS)							IDS/PIB	
	1990	1992	1993	1994	1995	1996[b]	1996	1995	1996[b]
	Milioane USD						USD/ capita	%	%
Europa de Est	449	3120	3999	3469	9152	7171	66	2,9	2,1
Belarusia	n.a.	...	18	11	15	16	2	0,1	0,1
MOLDOVA	n.a.	17	14	18	73	91	21	3,8	5,7
Ucraina	n.a.	n.a.	198	159	267	421	8	0,7	0,9
Federaţia Rusă	-400	700	900	637	2017	1907	10	0,5	0,4
CIS europene	-400	700	1098	817	2363	2463	10	0,5	0,4
Statele baltice	n.a.	101	241	536	457	443	50	3,7	2,3
TOTAL	49	3921	5339	4822	11972	10050	22	1,6	1,0

Sursa: Un Economic Commission for Europe, 1997; BERD: Transition Report 2000, p. 193.

În procesul investiţional, investiţiile capitale au un loc aparte. Datele statistice dovedesc că, în ultimii ani, lipsa de investiţii a condus la o uzură fizică şi morală considerabilă a fondurilor fixe. La 1 septembrie 2000, valoarea iniţială a mijloacelor fixe în economia naţională constituia 71,2 miliarde lei, din care 34 miliarde lei (48%) – uzate. În industria prelucrătoare cota uzurii constituie 50%. Deşi acestea constituie unul dintre factorii decisivi de relansare a economiei, ponderea lor în PIB al ţării nu este relevantă. În anul 1999 investiţiile în capitalul fix (fără mijloacele populaţiei) au constituit 1026 mil. lei sau 80% din volumul respectiv al anului precedent.

Din mijloacele încasate de la privatizare nu s-a investit în fondurile fixe. Conform legii bugetului pe anul 1999 alocarea mijloacelor financiare din bugetul de stat a fost efectuată în volum de 65 mil. lei, din care cota parte a statului în realizarea proiectelor investiţionale cu participarea creditorilor internaţionali – 36,4 mil. lei, iar restul a fost distribuit pentru 130 obiecte (vezi tabelul nr. 11).

Tabelul nr. 11

Investiţiile capitale alocate din bugetul statului

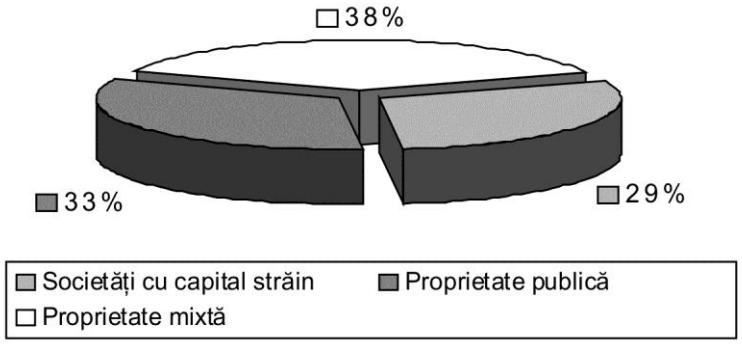
Denumirea obiectelor	Volumul investiţiilor pe anul 1998, mii lei	Ponderea în volumul total, %	Volumul investiţiilor pe anul 1999, mii lei	Ponderea în volumul total, %
În total:	65000	100	65000	100
Inclusiv pe obiecte:				
Gazoducte	20786	32	10260	16
Reţele de gaz	3675	6	2660	4
Alimentarea cu apă şi canalizare	5349	8	13265	20
Reţele termice	360	0,5	460	1
Ocrotirea sănătăţii	3205	5	2835	4
Învăţământ	3288	5	1270	2
Sfera socială şi admin.	5062	8	1100	2
Case de locuit	8681	13	3800	6
Industrie	4835	7	-	-
Drumuri, poduri, aeroport	1200	3	25700	40
Culte	2406	4	100	0,1
Lichidarea consecinţelor calamităţilor naturale	5134	8	2470	4

Sursa: Ministerul Economiei şi Reformelor al Republicii Moldova.

Ca rezultat al privatizării, numărul întreprinderilor private şi mixte a crescut, iar celor publice a scăzut. Structura investiţiilor în capitalul fix pe forme de proprietate poate fi relevată prin figura nr. 1.

Interesul companiilor străine pentru piaţa de investiţii din Republica Moldova este confirmat prin creşterea numărului agenţilor economici şi companiilor, fondate în parteneriat (vezi diagrama nr. 1).

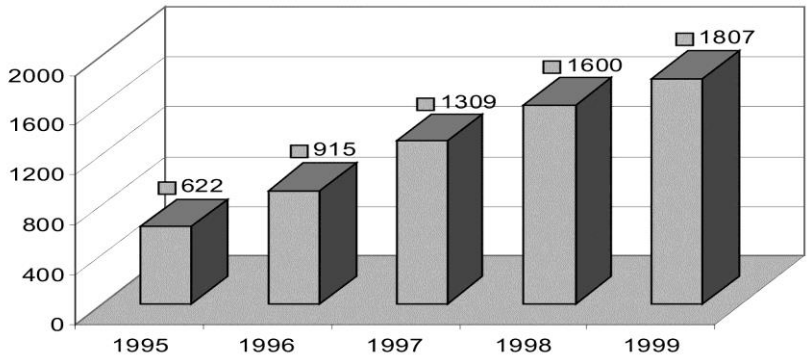
Figura nr. 1

Conform datelor diagramei, numărul întreprinderilor cu capital străin a crescut de la 622 în 1995 până la 1807 în 1999, din care 1237 erau formate pe baze bilaterale şi 570 cu 100% capital străin (1 octombrie 1999). La 1 ianuarie 2000 existau 1972 de întreprinderi cu investiţii străine, din care 1340 – fondate pe baze bi – şi multilaterale şi 632 – cu 100% capital străin.

Diagrama nr. 1

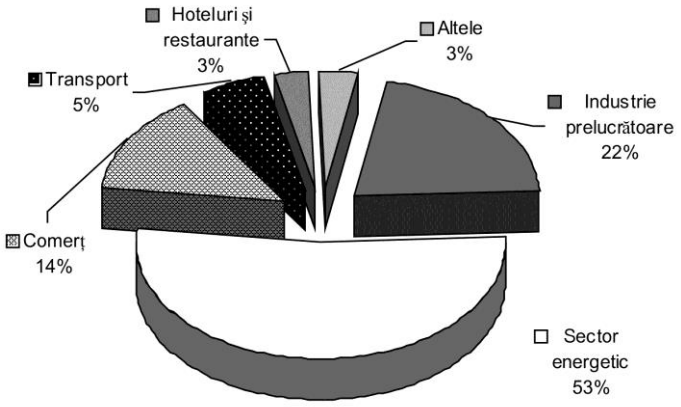
Dinamica companiilor mixte în Republica Moldova

Un interes aparte îl prezintă domeniile de investiţie (vezi figura nr. 2).

Prioritare au devenit: industria prelucrătoare, sectorul energetic, comerţul, construcţia hotelurilor şi restaurantelor, în care au fost investite respectiv 20%; 49%; 13%; 5%; 3% din capitalul străin investit în economia republicii.

Figura nr. 2

Principalele state investitoare în Republica Moldova sunt reprezentate în tabelul nr. 12.

Tabelul nr. 12

Investiţiile străine acordate de ţările investitoare

State	Investiţiile companiilor cu capital străin mii $ SUA	% din suma totală
TOTAL	290835	100
Austria	3275	1,1
Belgia	4029	1,4
Canada	4658	1,6
Franţa	12401	4,3
Germania	10899	3,7
Grecia	7545	2,6
Irlanda	12570	4,3
Lihtenstein	12143	4,2
Luxemburg	7371	2,5
România	3528	1,2
Rusia	149594	51,4
Spania	4326	1,5
Anglia	7872	2,7
SUA	32983	11,3
Altele	17641	6,2

Cea mai însemnată pondere în totalul investiţiilor o are Rusia – 51,4%, după care urmează SUA cu 11%, Canada, Irlanda cu câte 4,3%, Germania – 3,7% ş.a.

Fluxul de investiţii străine în Republica Moldova depinde într-o mare măsură şi de nivelul de dezvoltare a infrastructurii: prezenţa rutelor auto şi aeriene moderne, implementarea sistemelor moderne de comunicare, dezvoltarea diferitor servicii, inclusiv financiare, bancare etc. În această ordine de idei, prezenţa unui cadru legal coerent, a unei politici fiscale adecvate, monitorizarea proceselor investiţionale, ce au loc în republică cu participarea investitorilor autohtoni, cât şi cei externi, rămân a fi factori importanţi în primirea deciziilor investiţionale.

Din cele expuse rezultă că atragerea şi utilizarea eficientă a investiţiilor solicită soluţionarea a numeroase probleme, dintre care, mai importante sunt cele legate de:

a) îmbunătăţirea legislaţiei generale, mai ales a celei fiscale;
b) privatizarea şi restructurarea economică;
c) crearea mediului economic de afaceri;
d) combaterea fenomenelor negative din economie şi societate (economia subterană, corupţia, crima organizată etc.);

e) organizarea şi funcționarea pieței de capital;
f) crearea unei noi şi favorabile imagini a statului pentru investiții. Această nouă imagine şi încrederea politică, ca factor important al reformei economice, sunt necesare pentru dezvoltarea în continuare a pieței investiționale în Republica Moldova.

Bibliografie

1. Tribuna economică, nr. 19, mai 2001.
2. Un Economic Commission for Europe, Economic Bulletin, 1997.
3. Un Economic Commission for Europe, Economic Bulletin, 1998.
4. Un Economic Commission for Europe, Economic Bulletin, 1999.
5. Studii şi analize financiar-bugetare, Chişinău, 2000.
6. D. Braghiş. Politica investițională şi rolul ei în dezvoltarea economiei Republicii Moldova. – Chişinău, 2000.
7. International Financial Statistics (1999), Banca Națională a Moldovei, Raportul anual, 1998.
8. I. Văcărel. Politici economice şi financiare de ieri şi de azi. Bucureşti, 1996.
9. D. Moldovanu şi alții. L'intégration de la République de Moldova dans l'économie mondiale: les premiers pas. Athènes, 1999.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 42/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA DIN PERSPECTIVA INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ (II)

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

dr. Valentin Răilean
dr. Corina Studenov
dr. Vilena Borş
Institutul Internațional de Management, Chişinău

prof. dr. Petru Roşea
Universitatea Liberă Internațională din Moldova

CUPRINS

SIMULAREA INTEGRĂRII REPUBLICII MOLDOVA ÎN DIFERITE GRUPĂRI ECONOMICE REGIONALE 549

INTEGRAREAA INTERNAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA – FACTOR AL CREŞTERII ECONOMICE 560

1. Considerații conceptuale asupra integrării 560
2. Republica Moldova – țară europeană. De ce fel de integrare are ea nevoie? 562
3. Probleme ale comerțului exterior al Republicii Moldova 567

TENDINȚE ŞI POLITICI AGROAIIMENTARE ÎN PERSPECTIVA INTEGRĂRII REPUBLICII MOLDOVA ÎN COMUNITATEA EUROPEANĂ 571

1. Principalele evoluții ale producției agricole 572
2. Coordonate ale integrării agroalimentare 578
3. Comerțul exterior agroalimentar 579
4. Costuri, fiscalitate si subvenții 582

ADAPTAREA ECONOMIEI IA TENDINȚELE MONDIALE – PREMISĂ A INTEGRĂRII ȚĂRII ÎN STRUCTURILE EUROPENE ŞI MONDIALE ... 587

1. Noi corelații între național si internațional 587
2. Comerțul exterior – motorul dezvoltării economiei 589
3. Alți factori favorizanți ai exportului 590

SIMULAREA INTEGRĂRII REPUBLICII MOLDOVA ÎN DIFERITE GRUPĂRI ECONOMICE REGIONALE

dr. Valentin Răilean
dr. Corina Studenov
dr. Vilena Borş
Institutul Internațional de Management, Chişinău

Scopul strategic prioritar al țării noastre este orientarea spre exterior a economiei, în special în perspectiva aderării R. Moldova la Uniunea Europeană, care a devenit un pol atractiv pentru toate țările post-socialiste. Motivele țării noastre şi a țărilor est-europene de a face parte din cea mai prosperă zonă economică sunt evidente. Pe de o parte aceasta le va oferi acces la o piață imensă de produse, servicii şi tehnologii moderne, iar, pe de altă parte, va contribui la accelerarea procesului de instaurare a unei economii de piață.

În acelaşi timp, şi în cadrul Uniunii Europene se simte o retrezire a interesului față de țările europene post-socialiste. Interesul este istoric şi multidimensional: politic, economic şi social. Europa unită nu poate fi concepută fără extinderea UE spre centrul şi estul Europei. Cu toate acestea, UE nu va accepta o lărgire spre Est cu orice preț şi din acest motiv perspectivele extinderii sunt corelate cu necesitatea „aprofundării" acestui proces. A fost elaborat un set de condiții şi activități ce vor necesita o realizare de către țările candidate pentru a adera la UE.

Moldova, deocamdată, nu satisface aceste condiții şi aderarea ei imediată la UE ar reprezenta o povară grea pentru aceasta din urmă. În plus, țara noastră nu foloseşte pe deplin prevederile Acordului de Parteneriat şi Cooperare semnat cu UE. De aceea, păstrând acest domeniu drept prioritar, Moldova trebuie să adere, conform strategiei adoptate de țările candidate la aderare la UE, la una din grupările economice ce îi va permite o mai bună pregătire pentru atingerea mai rapidă a scopului suprem.

În acest context apare întrebarea: care grupare economică ar fi mai eficientă în cazul R. Moldova pentru aderarea ulterioară la UE?

Ne-am propus drept scop să răspundem succint te această întrebare în baza analizelor experienței integrării economice regionale[1]. Drept grupări economice posibile am ales următoarele; CSI, CEFTA, CEMN şi ICE. Statutul şi scopurile acestor grupări economice sunt foarte diferite; unele funcționează iar altele sunt pe cale de constituire. Anume din aceste considerente am ales un

[1] Dezvoltări ale acestei teme în lucrarea autorilor Republica Moldova şi Integrarea Economică Europeană, Chişinău, 2000; Valentin Răilean: Integrarea țărilor est-europene în Uniunea Europeană: Precepte pentru Moldova, Chişinău, 2000.

spectru mai larg de posibilităţi de integrare a ţării noastre pentru a propune varianta cea mai reuşită, folosind următoarele două procedee:

- satisfacerea criteriilor de constituire cu succes a unei uniuni vamale;
- importanţa valorilor nete create de comerţ.

Din literatura de specialitate1 am selectat următoarele şase criterii de creare cu succes a unei uniuni vamale:

1. Există deja un flux important de schimburi între viitoarele ţări-membre, comparativ cu fluxul de comerţ cu ţările terţe.

2. Ţările care au decis să se unească, au o specializare internaţională diversificată, cu structuri concurenţiale de comerţ exterior pe produse şi cu economii potenţial complementare, capabile să dezvolte un comerţ intraramură.

3. Comerţul este deja concentrat în jurul unuia sau a doi membri ai viitoarei uniuni.

4. Una sau două ţări a viitoarei uniuni au o dimensiune economică (în termeni de PIB, comerţ etc.) net superioară altor membri potenţiali; dacă atât acest criteriu, cât şi cel precedent, sunt satisfăcute în acelaşi timp, atunci o uniune economică este cu atât mai viabilă, cu cât mai intens ea este polarizată în jurul unei economii dominante.

5. Majoritatea, mai precis totalitatea ţârilor membre ale viitoarei uniuni posedă economii de piaţă sau economii deja bine avansate în tranziţie spre economia de piaţă.

6. Numărul de ţări care se unesc nu este neglijabil, în aşa fel încât câştigurile de scară să fie importante pentru membrii uniunii

La aceste criterii considerăm necesar a se mai adăuga alte cinci:

7. Dinamismul economic al ţărilor membre mai importante.

8. Gradul de integrare atins. Criteriul dat redă atât scopul propus al grupării respective, cât şi gradul de armonizare a politicilor comerciale a ţărilor incluse în studiu.

9. Gradul de liberalizare a comerţului intrazonă, care reprezintă un indicator important în vederea intensificării schimburilor reciproce.

10. Existenţa scopului de integrare în cadrul UE, care, pe de o parte, stimulează relaţiile comerciale dintre ambele zone, iar, pe de altă parte, contribuie la armonizarea legislaţiilor ţărilor membre cu cea comunitară.

11. Locul ocupat de UE în relaţiile comerciale cu zona studiată.

Pentru o evaluare cantitativă a atractivităţii grupărilor economice examinate din punct de vedere a integrării ţării noastre în cadrul uneia sau mai multor grupări, am efectuat un studiu, ce poate fi rezumat astfel:

- Clasificarea criteriilor după importanţa lor – cu ajutorul coeficientului de ponderare a criteriile , folosind intervalul 1-3 puncte.

[1] Wladimir Andreeff, La crise des économies socialistes, PUG, 1993, p. 406-407.

După părerea noastră, succesul integrării în cadrul unei zone regionale depinde în mare măsură de scopurile propuse de zona dată şi de dinamismul procesului de integrare şi creştere economică (criteriile 7, 8 şi 9). În plus, existența unor structuri concurențiale şi diversificate (criteriul 2), precum şi a fluxurilor comerciale importante între țările membre (criteriul 1) conduce inevitabil la aprofundarea procesului de integrare. Dat fiind faptul că ne propunem să analizăm condițiile de aderare a țării noastre la UE, este foarte important ca Succesul unui proces de integrare nu ține atât de faptul că comerțul este concentrat în jurul unuia sau a doi membri (criteriul 3), sau de existența unei economii dominante (criteriul 4), ci de dinamismul economic ai țărilor membre mai importante (criteriul 7). Existența economiilor de piață în țările membre (criteriul 5), după părerea noastră, nu presupune ca între țările ce au hotărât să se unească nu există nici o diferență. Se ştie că existentei unor diferențe între țările membre ar putea deveni un mijloc de creştere economică pentru țările mai slabe (efectul de difuzie a creşterii). În acest caz este important, ca diferența în nivelul de tranziție să nu fie destui de pronunțată (de exemplu, o țară sau câteva se află ia începutul tranziției, iar celeilalte – la finele ei). Referitor la numărul țărilor membre (criteriul 6), putem constata că, acest criteriu este mai puțin important, ceea ce o demonstrează şi practica integrării în cadrul UE, care a demarat doar de ia 6 membri, în legătură cu aceasta am atribuit criteriilor 1,2,7-11 punctajul maxim egal cu 3, criteriilor 3,4 şi 5-2 puncte, iar criteriului 6-1 punct.

- Cuantificarea criteriilor (atribuirea de valori criteriilor – VC) de menționat că la acest capitol nu se ia în considerare modul de îndeplinire de către fiecare grupare economică a celor 11 condiții. Scopul este doar de a plasa Moldova în fiecare grupare economică, deci de a crea o situație ipotetică şi de a încerca să stabilim care grupare economică şi în ce măsură ar fi ea atractivă pentru țara noastră. Cu acest scop, fiecărui criteriu îi vom atribui un număr de puncte ce va depinde de îndeplinirea criteriului în cauză de către noua grupare economică. Am ales pentru evaluare scara de la 1 la 5 puncte.

Vom încerca acum să apreciem grupările vizavi de îndeplinirea criteriilor menționate anterior.

1. În baza analizelor efectuate de către Wooley, care a definit primul (în 1958) un pol comercial drept țară cu care majoritatea altor țări realizează mai mult de 30% din schimburile lor externe, ia import sau la export, în general – ambele odată, am putea cuantifica acest criteriu astfel (drept indicator vom examina comerțul total, iar datele se vor referi ia anul 1998):

- dacă ponderea comerțului exterior al țării noastre către o grupare economică depăşeşte 30% din comerțul total al Moldovei, atunci criteriului pentru gruparea dată i se atribuie numărul maxim de puncte, egal cu 5. Aceasta se referă la CEMN (60,7%), CSI (52,5%) şi ICE (41,6%);

- pentru o pondere a comerțului cuprinsă între 20% – 30%, grupării date i se atribuie o valoare a criteriului egală cu 4 puncte;
- pentru o pondere a comerțului cuprinsă între 10% – 20%, grupării date i se atribuie o valoare a criteriului egală cu 3 puncte: CEFTA (16,3%).

2. în literatura de specialitate se subliniază că, cu cât nivelul comerțului intraramură este mai important, cu atât succesul uniunii date este mai mare. Conform datelor organismelor internaționale (UE, Eurostat), între UE şi țările post-socialiste se manifestă o creştere a ponderii schimburilor intraramură în comerțul cu produse manufacturate, în timp ce în comerțul între acestea din urmă ponderea schimburilor intraramură este neînsemnată. Din aceste considerente, criteriului în cauză i s-au atribuit următoarele puncte în dependență de gruparea economică:

- 3 puncte: CEMN (dintre 11 membri 2 – sunt cu economii dezvoltate);
- 2 puncte: ICE (dintre 16 membri – 2 sunt membri ai UE);
- 1 punct: CSI, CEFTA.

3. Din acest punct de vedere, grupările examinate se pot diviza în grupări în care există o concentrare puternică a comerțului în jurul unuia sau a doi membri: CSI (Rusia – Ucraina), CEMN (Rusia – Ucraina), şi grupări în care o asemenea concentrare nu se observă. Din aceste motive, grupărilor economice din prima categorie li se atribuie o valoare a criteriului egală cu 5 puncte, iar grupărilor din categoria a doua -1 punct.

4. În calitate de dimensiune economică vom examina valoarea comerțului exterior a țărilor în cauză (datele se referă la anul 1998 şi sursele de informații pentru țările post-socialiste sunt: BERD, OCDE1). Criteriului, în dependență de gruparea economică, i se atribuie următoarele puncte:

- 5 puncte li se atribuie grupărilor în care valoarea comerțului uneia sau a două țări este net superioară celorlalți membri:

CSI şi CEMN (Rusia cu un volum al comerțului total de 120,6 mlrd USD), ICE (Austria-Italia);

- 3 puncte li se atribuie grupărilor în care raportul dintre valorile maxime şi minime ale comerțului țărilor membre este mai mare de 50: CEFTA.

5. În studiile efectuate de către BERD[2] referitoare la gradul de avansare în tranziția spre economia de piață, sunt calculați indicii tranziției pentru fiecare țară în tranziție. Valoarea acestui indice variază de la 11-13 Turkmenistan şi Belarus până la 29 Ungaria, şi 28 Estonia, Moldova având un indice egal cu 21. Pentru cuantificarea criteriului menționat este necesar să se țină seama de faptul că unele grupări economice sunt formate în întregime de țări cu economii de piață (UE), iar în altele – alături de economiile în tranziție se situează şi țări-

[1] Business Central Europe, The annual 2000".
[2] BERD, Transition Report 2000.

le cu economii dezvoltate (CEMN, iCE). Din aceste considerente, am propus următoarele valori pentru criteriul dat:

- 5 puncte: pentru grupările formate din țări cu economii de piață dezvoltate;
- 4 puncte: pentru grupările în cadrul cărora alături de țările în tranziție sunt şi țări cu economie dezvoltată (CEMN, ICE);
- 3 puncte: pentru grupările economice formate numai din țări în tranziție cu indici BERD mai mari decât 20 (CEFTA);
- 2 puncte: pentru grupările economice formate numai din țări în tranziție cu unii indici BERD cuprinşi între 15 – 20;
- 1 punct: pentru grupările economice formate numai din țări în tranziție cu unii indici BERD mai mici decât 15 (CSI).

6. Din acest punct de vedere valorile criteriului pot fi:

- 5 puncte pentru grupările economice, ce conțin mai mult de 15 membri: ICE (15 membri);
- 4 puncte pentru grupările economice, ce conțin de la 10 până la 14 membri: CSI (12 membri), CEMN (11 membri);
- 3 puncte pentru grupările economice, ce conțin de la 6 până la 9 membri: CEFTA (7 membri).

7. Aici se ia în considerare, dacă economia țărilor mai importante se află în criză sau în creştere economică. Este clar, că atribuind valori criteriului, ar trebui să se țină seama şi de situația economică în celelalte țări membre. Din aceste considerente criteriului i se vor atribui următoarele valori:

- 5 puncte: pentru o stabilitate (îndelungată) economică în majoritatea țărilor membre ale grupării;
- 4 puncte: pentru o creştere a PIB în 1998 de peste 3,5% în majoritatea țărilor grupării date (CEFTA: Ungaria – 5,1%, Polonia – 4,6%, Slovacia – 4,4%, Slovenia – 3,9%; ICE -din aceleaşi considerente, la care se adaugă dinamismul economic în Austria şi Italia);
- 3 puncte: pentru grupările economice în cadrul cărora sunt țări cu o creştere economică dinamică, țări în tranziție în care situația economică în 1998 s-a stabilizat şi țări în tranziție cu scădere a PIB în 1998 (CEMN);
- 2 puncte: pentru grupările economice formate numai din țări în tranziție în care în 1998 s-au înregistrat creşteri ale PIB în majoritatea țărilor membre (CSi – scăderi ale PIB s-au înregistrat numai în 4 țări (Kazahstan, Moldova, Rusia şi Ucraina).

Conform analizelor efectuate de către autori[1] CEFTA reprezintă cel mai avansat şi reuşit exemplu al unei zone de liber schimb. Din aceste considerente atribuim acestui criteriu valoarea maximă egală cu 5 puncte.

9. La acest capitol punctajul este cel din tabelul 1.

10. Numai ţările membre ale grupării economice CEFTA s-au pronunţat pentru aderare la UE, fiind acceptate de aceasta. În acest context, atribuim valoarea maximă (5) criteriului dat pentru CEFTA, iar pentru celelalte grupări economice – următorul punctaj: CEMN şi ICE – 2 puncte şi CSI – 1 punct.

11. Din cercetările efectuate de către autori reiese că UE este principalul partener al ţărilor membre ale CEFTA, pe când pentru ţările membre ale CSI, UE se situează după Rusia. Din aceste considerente atribuim următoarele valori criteriului dat:

- CEFTA – 5 puncte;
- CEMN şi ICE-3 puncte;
- CSU 2 puncte.

Tabelul nr. 1

Moldova şi criteriile de succes ale unei uniuni vamale

Nr.	Criteriul	IC	CSI		CEFTA		CEMN		ICE	
			VC	VP	VC	VP	VC	VP	VC	VP
1.	Existenţa fluxurilor importante între membrii grupării	3	5	15	3	9	5	15	5	15
2.	Structuri concurenţiale şi diversificate	3	1	3	1	3	3	9	2	6
3.	Concentrarea comerţului asupra unuia sau doi membri	2	5	10	1	1	5	10	1	2
4.	Polarizarea spre o economie dominantă	2	5	10	3	6	5	10	5	10
5.	Existenţa economiilor de piaţă în ţările membre	2	1	2	3	6	4	8	4	8
6.	Numărul important al membrilor	1	5	5	4	4	5	5	5	5
7.	Dinamismul economic	3	2	6	4	12	3	9	4	12
8.	Gradul de integrare atins	3	1	3	5	15	1	3	1	3
9.	Gradul de liberalizare a comerţului intrazonă	3	1	3	5	15	1	3	1	3
10.	Existenţa scopului de integrare în cadrul UE	3	1	3	5	15	2	6	2	6
11.	Locul UE în relaţiile comerciale cu zona dată	3	2	6	5	15	3	9	3	9
	TOTAL VP			66		101		87		79

IC – importanţa criteriilor
VC – valoarea criteriului
VP – valoarea ponderată a criteriului

Rezultatele acestor evaluări sunt înscrise în tabelul 1, care formează o matrice de selecţie. În rezultatul înmulţirii valorii importanţei criteriului (IC) la valoarea criteriului (VC) obţinem valorile ponderate ale criteriilor (VP). Sumând aceste valori obţinem pentru fiecare grupare economică estimările totale ale gradului de îndeplinire a celor 11 criterii examinate anterior.

[1] Valentin Răilean, Integrarea ţărilor est-europene în Uniunea Europeană: precepte pentru Moldova, Chişinău. 2000.

În baza datelor din tabelul 1 putem afirma că pentru țara noastră grupările economice sunt clasate în următoarea ordine de preferință: CEFTA, CEMN, ICE, CSI.

Vom încerca acum să analizăm posibilitatea aderării țării noastre la una dintre cele patru grupări economice menționate mai sus, folosind estimarea efectelor creării şi deturnării de comerț.

Pentru a evalua efectele creării şi deturnării de comerț în rezultatul constituirii unei uniuni vamale este necesar de a examina două perioade: până şi după crearea uniunii vamale. În cazul Moldovei aceasta este imposibil, deoarece ea nu a semnat decât un acord de liber schimb cu România.

Din aceste considerente, am examinat totuşi două perioade. dar ipotetice: pentru CSI – 1992 şi 1998, iar pentru celelalte grupări economice – 1995 şi 1998.

Yeats[1] în cercetările sale propune a se estima efectele creării şi deturnării de comerț în cazul Mercosur cu ajutorul indicatorului preferinței regionale (PRi).

Folosit în mod separat, acest indicator nu redă efectele creării şi deturnării de comerț. De aceea el este completat cu indicatorul avantajelor comparative revelate (ACR), care reprezintă o evaluare a specializării.

Deci, dacă indicatorul avantajelor comparative revelate furnizează un indice al specializării, iar indicatorul preferinței regionale indică gradul preferinței către o regiune sau alta, atunci ar fi logic ca pentru valorile acestuia din urmă mai mari decât 1 (țara acordă regiunii date o importanță mai mare decât restului lumii), în dependență de faptul existenței ACR sau DCR, să se estimeze efectele creării sau deturnării de comerț. Şi anume:

1, Dacă PRi â1 şi ICSi<0, atunci pentru grupul de produse, i, are loc o deturnare de comerț (DC), deoarece are loc o substituire a producției locale nerentabile prin importurile provenite din regiunea dată:

2. Dacă PRi â1 şi ICSiâ0, atunci pentru grupul de produse, i, are loc o creare de comerț (CC).

Indicatorii menționați au fost calculați pentru grupele de produse repartizate conform Sistemului Armonizat (SA) de descriere şi codificare a mărfurilor. Rezultatele obținute sunt prezentate în tabelul nr. 2.

O analiză generală a rezultatelor prezentate în tabelul nr. 2 ne indică că în toate cazurile efectele creării de comerț sunt superioare celor de deturnare de comerț: în unele cazuri diferența fiind destul de importantă, iar în altele – neglijabilă. Pentru a pune în evidență particularitățile relațiilor țării noastre cu fiecare zonă, vom analiza, în parte, fiecare grupare economică.

[1] Yeats A. Does Mercosur's Trade Performance Raise Concerns About the Effects of Regional Trade Arrangements? Policy Research Working Paper 1722, Banque Mondiale. Washington D.C., 1997

Tabelul nr. 2

Preferinţele regionale ale R.Moldova (PRâ1) şi specializării Comerciale

Grupările economice	Anii	ACR sau DCR	Nr. grupelor de produse	Valoarea exporturilor totale (mit. USD)	Cota în exporturile totale (%)
CSI	1992	ACR	8	34,2[1)]	52,8
		DCR	4	10.0[1)]	15.4
	1998	ACR	4	338,4	53,5
		DCR	3	12,5	2,0
CEFTA	1995	ACR	3	48,2	6,5
		DCR	4	13,7	1,8
	1998	ACR	3	18,6	2,9
		DCR	8	12,1	1,9
ICE	1995	ACR	4	67,1	9,0
		DCR	8	63,6	8,5
	1998	ACR	6	79,7	12,6
		DCR	9	41,7	6,6
CEMN	1995	ACR	4	379,3	50,9
		DCR	7	83,3	11,2
	1998	ACR	2	343,8	54,4
		DCR	3	20,6	3.3

mii. lei, calculele autorilor.

- *Moldova – CSI:* piaţa fostelor republici sovietice în trecutul nu atât de îndepărtat a fost aproape unica piaţă de desfacere pentru produsele moldoveneşti. Desigur, în acea perioadă schimburile se efectuau nu după regulile clasice ale comerţului internaţional. La ora actuală se întreprind măsuri energice pentru a reintegra fostele republici-surori, devenite state independente, într-o nouă grupare economică. Aceasta ar fi şi firesc, ţinând cont de relaţiile constituite în acea perioadă şi de existenţa unui grad înalt de dependenţă dintre economiile lor. Dar experienţa negativă acumulată pe parcursul convieţuirii în comun face ca forţele de atracţie spre reintegrare să fie net inferioare celor de izolare. Cu toate acestea CSI continuă să rămână un pol atractiv pentru ţara noastră. Aceasta o demonstrează şi ponderea importantă a ţărilor CSI în comerţul exterior al ţării noastre. În plus, efectele creării de comerţ în acest caz sunt net superioare celor de deturnare. Cu toate că Moldova şi-a propus drept scop integrarea în cadrul UE, ea nu poate şi nu va putea şi în viitor neglija piaţa ţărilor CSI: vastă, bine cunoscută, dar până cum în stadiu de formare şi cu o înteţire a concurenţei occidentale.

- *Moldova – CEFTA:* ţara noastră depune eforturi pentru intensificarea schimburilor comerciale cu ţările ce fac parte din această grupare economică în calitate de foste partenere în cadrul CAER-ului. Însă tendinţa menţionată nu are caracter optimist, deoarece ţările-membre acordă o atenţie primordială relaţiilor cu UE în perspectiva aderării la ea. Cu toate că valoarea exporturilor cu ACR scade de 2,6 ori în 1998 în raport cu 1995, iar valoarea creării de comerţ în 1998 este comparabilă cu cea de deturnare, zona în cauză trebuie să fie în centrul atenţiei ţării noastre ca fiind cea mai reuşită grupare economică formată din ţările în tranziţie.
- *Moldova – ICE:* crearea ICE a urmărit drept scop susţinerea membrilor săi în vederea aderării lor la UE. În cadrul ICE Moldova are posibilitatea de a dezvolta mai activ cooperarea transfrontaJieră, intraregională cu vecinii şi statele din regiune. ICE nu reprezintă o grupare economică clasică, ci un for pentru cooperarea politica, economică, ştiinţifică şi culturală în regiune. În cercetările noastre am inclus totuşi ICE, admiţând o situaţie ipotetică, unde ea ar reprezenta o grupare economică clasică. Dintre 16 ţări membre ale ICE, 4 (România, Ucraina, Bulgaria, Belarus) sunt în lista primilor 10 parteneri comerciali ai Moldovei. Cu multe ţari membre (Albania, Bosnia-Herţegovina, Croaţia, Macedonia) schimburile comercJaie ale Moldovei sunt neînsemnate. Din acest punct de vedere, componenţa ICE este foarte neomogenă, şi, deci, o eventuala integrare a ţării noastre în CE nu ar fi atât de avantajoasă, în cazul în care ea ar deveni o grupare economică de tip clasic. Şi datele din tabelul nr. 2 demonstrează acelaşi lucru. Într-adevăr, efectele deturnării de comerţ sunt comparabile cu cele ale creării de comerţ. *Moldova – CEMN:* CEMN are drept obiectiv primordial atât transformarea Mării Negre într-o regiune a păcii, stabilităţii şi prosperităţii, cât şi promovarea cooperării economice şi a relaţiilor prieteneşti între ţările regiunii. În 1997 a fost adoptată „Declaraţia de intenţii privind înfiinţarea zonei de comerţ liber a CEMN", care prevede examinarea căilor şi metodelor de înfiinţare graduală a unei zone de liber schimb ca o parte a structurilor europene. Realizarea acestor intenţii se va materializa prin semnarea acordurilor bilaterale de comerţ liber între statele membre ale CEMN, precum şi între aceste ţări şi UE, respectând angajamentele ce decurg din prevederile acordurilor încheiate anterior şi vor fi perfectate în conformitate cu regulile stabilite de OMC. Colaborarea Moldovei cu ţările CEMN presupune: participarea la diferite proiecte multilaterale de cooperare; favorizarea fluxului investiţiilor de capital străin în economia ţării; exportul produselor moldoveneşti pe pieţele ţărilor-membre (în special Grecia, Turcia, România şi Bulgaria); importul mărfurilor de larg consum şi a materiilor prime deficitare. În cazul de-

curgerii cu succes a reformelor şi progresului economic în ţările membre, CEMN are toate şansele să devină o grupare economică viabilă. Într-adevăr, conform rezultatelor noastre obţinute în urma studiilor efectuate anterior, crearea zonei libere în cadrul CEMN ar fi cea mai avantajoasă în comparaţie cu celelalte grupări examinate: valoarea creării de comerţ în 1998 a constituit 343,8 mil. USD, sau 54.4% din totalul exporturilor ţării noastre, în timp ce valoarea deturnării de comerţ a constituit doar 20,6 mil. USD.

Rezultatele referitor la CEMN sunt comparabile cu cele referitoare la CSI, dar ţinând cont de faptul că în cadrul CEMN sunt ţări membre ale UE, ţări candidate ia UE şi unele ţări din CSI, constatăm că economiile lor sunt mai complementare decât în cadrul CSI. Deci, pentru R. Moldova, această zonă este mai atractivă decât CSI. Cu toate acestea, zona în cauză nu prevede crearea unei zone de liber schimb şi de aceea nu ar prezenta interes pentru ţara noastră, din punct de vedere a pregătirii sale pentru aderare la UE.

Analiza comparativă a deschiderii economice externe a Republicii Moldova spre marile comunităţi internaţionale ne arată următoarele concluzii cu caracter de perspectivă:

1. Succesele integrării obţinute în cadrul CEFTA şi orientarea pronunţată a membrilor săi către aderarea la UE la care se adaugă poziţia pozitivă a acesteia din urmă vizavi de gruparea menţionată ne permite să concludem că pentru ţara noastră aderarea la CEFTA ar fi cea mai sigură şi mai scurta cale spre apropierea de UE. Într-adevăr, dat fiind faptul că membrii acestei grupări sunt candidaţi reali pentru aderare la UE, ei îşi concentrează toate eforturile spre armonizarea legislaţiei lor la standardele europene. Aceasta ar impulsiona şi procesul de adaptare a legislaţiei noastre la normele UE. Pe lângă aceasta, ţările membre ale CEFTA sunt cele mai avansate în procesul tranziţiei şi prin aceasta ar contribui la stabilizarea macroeconomică în ţara noastră printr-o difuzie a creşterii economice.

2. Atitudinea pozitivă a UE faţă de CEFTA – ai cărei membri sunt implicit şi membri asociaţi ai UE care negociază deja dosarele integrării, – conduce la impulsionarea relaţiilor comerciale între zonele menţionate, ceea ce ar influenţa benefic şi fluxurile comerciale ale ţării noastre cu UE.

3. În pofida faptului că UE nu s-a pronunţat ferm referitor la viitorul ţărilor periferice, inclusiv Moldova, ţara noastră ar putea singură să contribuie la apropierea de UE prin aderarea la CEFTA şi realizarea tuturor prevederilor APC care ar reprezenta o bază reală pentru semnarea Acordului de Asociere, deschizându-şi astfel calea spre aderare la UE.

4. Orientarea spre UE – prin CHTA şi direct – nu înseamnă deloc izolarea de celelalte zone şi comunităţi. Însăşi UE, favorizându-şi membrii săi deplini sau asociaţi, nu exclude colaborarea cu restul ţărilor Europei şi ale lumii, ci, dimpotrivă, îşi intensifică această colaborare pe plan mondial ca expresie a necesităţii creşterii interdependenţelor dintre ţări.

Prescurtări folosite în lucrare

I. Comunități internaționale

1. CEFTA = Asociația central-europeană a liberului schimb
2. CEMN = Zona de cooperare economică la Marea Neagră
3. CSI = Comunitatea Statelor Independente
4. MERCOSUR = Zonă de cooperare a 6 țări din America de Sud
5. ICE = Inițiativă central europeană, zonă formată din 16 țări

II. Indicatori economici

1. A.C.R. = Avantaje comparative revelate
2. D.C.R. = Deturnare de comerț relevat
3. I.C. = Importanța criteriului
4. P.R. = Preferință regională
5. V.C. = Valoarea criteriului
6. V.P. = Valoarea ponderată (a criteriului)

INTEGRAREAA INTERNAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA – FACTOR AL CREŞTERII ECONOMICE

prof. dr. Petru Roşea
Universitatea Liberă Internațională din Moldova

1. Considerații conceptuale asupra integrării

Integrarea este o realitate dominantă care constituie una dintre trăsăturile caracteristice esențiale ale economiei mondiale contemporane. În etapa actuală, integrarea, ca şi cooperarea economică şi tehnico-ştiințifică internațională a devenit o necesitate obiectivă. Nici o țară a turn» contemporane, oricât de mare şi de dezvoltată ar fi, nu poate exista şi progresa fără a participa la această integrare.

Integrarea economică interstatală este un proces istoric, condiționat de dorința şi necesitatea a două sau mai multe țări de a se uni şi a forma un spațiu economic unic, o piață comună unică mai eficientă, care în viitor poate deveni primul stadiu de integrare globală, adică de contopire între ele a asociațiilor regionale integraționiste.

Structura geopolitică a economiei mondiale s-a schimbat prin formarea unor grupări de economii naționale cu diferite scopuri, componențe şi grade de coeziune care caracterizează procesul de integrare. Ascensiunea grupărilor economice este o trăsătură distinctă a actualului peisaj economic internațional. Uniunea Europeană, care, în momentul actual, reuneşte 15 țări membre ia care se adaugă 13 țări asociate, formează o veritabilă economie regională, cart ia îi revine aproape 40% din importurile şi exporturile lumii. Unul din elementele de bază în funcționarea ei este libera circulație a bunurilor, capitalurilor şi forței de muncă. Întrucât procesul de integrare europeană continuă, se aşteaptă nu numai mărirea numărului de țări membre, ci şi preluarea de către Uniunea Europeană a noi responsabilități în economia mondială ce reveneau anterior, tradițional, statelor participante.

Din punct de vedere economic integrarea este un proces. Prin intermediul său, două sau mai multe piețe naționale, anterior separate, se unesc pentru a constitui o singură piață – piața comună – sau chiar Piață Unică – de dimensiuni mai mari şi mai eficiente. De menționat, că, pentru a se atinge acest obiectiv este necesar a se realiza acțiuni de ajustare nu numai a comerțului reciproc, ci şi a structurilor de producție raționate, minimizând astfel costurile secete în spațiul integrat.

Procesul de integrare economică poate îmbrăca diferite forme, fiecare cu avantajele şi inconvenientele sale {2, p. 148-149):

- **sistemul de preferinţe vamale –** ca formă de integrare bazată pe admiterea de către un ansamblu de teritorii vamale în interiorul său a unor serii de avantaje vamale, neaplicându-se la alte zone terţe;
- **zonele de comerţ liber –** care pot fi considerate drept o treaptă intermediară între preferinţele vamale şi uniunea vamală;
- **uniunea vamală –** reprezintă expresia unei integrări mult mai avansate a două sau mai multe economii naţionale iniţial separate,
- **uniune economică** – este expresia maximei integrări economice a două sau mai multe economii naţionale separate.

Printre avantajele integrării economice pot fi menţionate:

- economiile derivate din producţia de serie mare sunt rezultatul unei mai eficiente activităţi bazată pe o dimensiune optimă a întreprinderii, ce permite costuri medii unitare mai mici şi prin aceasta posibilitatea creşterii competitivităţii pe piaţa internaţională;
- intensificarea concurenţei în cadrul unei pieţe mărite;
- atenuarea problemelor balanţelor de plăţi prin economisirea de devize convertibile;
- posibilitatea de a dezvolta anumite activităţi care mi pot fi abordate în mod eficient de către anumite ţări m mod individual, datorită limitării pieţelor lor;
- integrarea economică stimulează transformările structurale, necesare, tar diferenţele dintre zonele spaţiului economic integrat devin mai vizibile şi treptat se atenuează;
- posibilitatea de a obţine, prin integrare, o accelerare a dezvoltării economice şi a unui nivel mai ridicat de utilizare a factorului de producţie.

Mecanismul integrării economice cuprinde:

- crearea unui spaţiu economic comun; circulaţia liberă a factorilor de producţie, atunci când există o „piaţă comună” sau o „piaţă unică”, fără frontiere naţionale în spaţiul integrat;
- consumarea resurselor împreună, cu eficienţă economică şi socială maximă;
- realizarea unei uniuni vamale;
- realizarea unor politici comune în domeniile economic, monetar, financiar şi social.

Caracteristica principală a dezvoltării economice contemporane constă în creşterea rolului factorilor economici internaţionali pentru toate ţările. Această caracteristică, bazată pe adâncirea interdependenţelor economice internaţionale, este atestată de ritmurile înalte de dezvoltare a comerţului mondial, mai înalte nu numai faţă de evoluţiile sale anterioare, ci şi fată de creşterea PIB. Datele statistice ilustrative ale acestei tendinţe sunt în general cunoscute, aşa că nu vom insista asupra lor.

Pentru evaluarea rolului şi locului relaţiilor economice internaţionale la diferite niveluri se aplică diferiţi indicatori statistico-economici:

- coraportul dintre volumul comerţului exterior şi a producţiei interne;
- volumul comerţului exterior şi a investiţiilor străine la un locuitor;
- cota exportului şi a importului şi cota investiţiilor capitale ş.a.

Conform datelor OMC în anul 1995, exportul internaţional a serviciilor comerciale au atins cifra de 1170 miliarde dolari, iar volumul comerţului exterior – 4890 miliarde dolari. În ultimii 30 de ani, acest indicator în majoritatea ţărilor aproape s-a dublat, iar în primul deceniu al noului mileniu, conform evaluării specialiştilor, raportul dintre volumul comerţului exterior şi al producţiei interne a ţărilor industrial dezvoltate va atinge 35-40%.

Tot mai multe mărfuri consumate de populaţie vor veni din importuri. În analiza acestui fenomen, o deosebită însemnătate capătă nivelul comerţului exterior pe un locuitor. În medie pe glob, în 1996, erau aproape de 400 dolari/loc. Acest indicator reprezenta în SUA 4800, Germania Federală – 11000, Japonia – 10200, Franţa -8700, Anglia – 7200 etc. În Rusia, de exemplu, acelaşi indicator a constituit 1004 dolari, din care export – 598 şi import – 406 dolari. Conform calculelor noastre în România în anul 1999 comerţul exterior pe locuitor a fost de 822 dolari, din care exportul – 370, iar importul -452. În Republica Moldova în anul 2000, acest indicator a constituit numai 356,5 dolari, din care export – 134,6 şi import – 221,9 dolari. Cum vedem în Rusia, România şi, îndeosebi, în Moldova acest indicator este cu mult mai jos decât în ţările menţionate mai sus.

Un rol deosebit în comerţul exterior îi revine exportului şi importului de servicii (aşa-numitul „export invizibil"). Acesta cuprinde toate tipurile de transporturi internaţionale şi de tranzit, turism internaţional, servicii bancare şi a companiilor de asigurări, achitările pentru brevete şi licenţe, drept de autor şi onorar, venit de la reclamă, lucrări de artă, servicii medicale, învăţământ, asigurarea cu programe de tehnică de calcul, intermedieri comerciale etc. Dacă în anul 1970 volumul mondial a exportului de servicii a atins 80 miliarde dolari, în anul 1995 el a urcat ia 117 miliarde dolari, sau cu 20% mai mult decât costul producerii mărfurilor. În SUA ponderea serviciilor în export constituie mai mult de 40%, în Anglia – 46%.

2. Republica Moldova – ţară europeană. De ce fel de integrare are ea nevoie?

Din punct de vedere istoric, geografic şi cultural, Republica Moldova este parte componentă a Europei. Către mijlocul anilor 90 s-a determinat definitiv orientarea ţării noastre spre integrarea în spaţiul economic şi politic european. Dar pentru a deveni membru a Uniunii Europene cu drepturi depline avem de parcurs o cale nu uşoară şi nu apropiată [7, p. 181].

Republica Moldova, ca țară tânără, situată într-o zonă instabilă, între statele Uniunii Europene şi cele din CSI, între Europa Centrală şi de Est, întâmpină mari dificultăți în identificarea direcțiilor magistrale de dezvoltare şi în politica de formare a structurilor economice. Pentru Moldova procesul globalizării, al integrării în structurile economice, politice, culturale de tip european va cere mari eforturi şi investiții corespunzătoare pe o perioadă lungă de timp ca să devină o țară dezvoltată, cu o civilizație contemporană compatibilă cu cea a țărilor dezvoltate.

Vorbind de integrarea europeană, se poate spune că suntem în fața unei alternative, şi anume, urcăm sau nu în acest tren al integrării. Dacă dorim să urcăm, trebuie să fim antrenați pentru a răspunde tuturor condițiilor pe care le impune mersul unui asemenea tren. Aceasta depinde de mulți factori, dintre care nu lipsesc rezultatele economice, procesele reformei şi ale economiei de piață, stabilitatea politică şi bunăstarea populației.

În competiția globalizării, țările se pot integra în funcție de nivelul creşterii economice, al dezvoltării infrastructurii de comunicație, transporturi, servicii financiare şi de altă natură, în funcție de competitivitatea producției etc. De regulă, țările înfruntă globalizarea, .pentru început, prin asocieri regionale. Asocierea regională este preferabilă, şi, cu certitudine, inevitabilă şi pentru Republica Moldova. Această asociere şi cooperare este strict necesară pentru ca țara noastră să se afirme pe arena internațională, chiar şi în pofida confruntării cu multiplele probleme ale tranziției.

Față de aceste aspecte, bilanțul general a! dezvoltării umane în Republica Moldova, după un deceniu de funcționare ca stat independent, este descurajant. Continuă declinul produsului intern brut (PIB), care, în 1999, a constituit doar 33% din nivelul anului 1990. Declinul în economia reală nu s-a stopat, deşi cota sectorului privat în volumul valorii adăugate depăşeşte 50%; economia republicii nu reuşeşte să se relanseze şi să depăşească declinul, să se încadreze în parametri de eficiență şi competitivitate. Datoriile externă şi internă depăşesc volumul PIB, devenind o povară imensă nu numai pentru generațiile de astăzi, dar şi pentru cele viitoare [6, p. 9]. Exemplu, la sfârşitul anului 2000 datoria de stat internă a constituit 2022 milioane lei (ponderea în PIB a constituit 12,7%), iar datoria externă a fost de 1492 milioane USD (ponderea în PIB, fiind de 116,1%), inclusiv datoria de Guvern – 781 milioane USD (ponderea în PIB – 60,8%). Standardul de viață a majorității populației a coborât la un nivel insuportabil. Toate acestea au plasat Republica Moldova printre țările cele mai sărace din Europa, indicatorii dezvoltării umane sunt în continuă descreştere situând Moldova în 1997 pe locul 104 din 179 țări ale lumii.

În aceste împrejurări, este important să se susțină în continuare ideea şi să se acționeze ferm, cu convingerea că reformele şi integrarea regională şi europeană sunt calea soluționării dificultăților şi nu cauza acestora. Teza că Republica Moldova este un stat sărac trebuie considerată contraproductivă, în realitate fiind vorba de alți factori:

1. situația geografică, diferendul transnistrean care, depăşind sfera competențelor interne, provoacă perturbații incontrolabile;

2. incoerența şi inconsecvența politicii promovării reformelor macro şi microeconomice, cât şi al celor din sfera socială, cu efecte negative de lungă durată: scăderea standardului de viață, extinderea şomajului, aprofundarea sărăciei, incapacitatea de a oferi protecție socială adecvată.

Integrarea în procesul de dezvoltare durabilă, cooperarea regională şi internațională sunt oportunități pe care Republica Moldova le va valorifica în următoarele decenii. Pentru țara noastră deschiderea către lume devine un imperativ în viitorii 20 de ani, având ca obiectiv final integrarea în Uniunea Europeană.

În prezent, Republica Moldova este membru a multor organizații internaționale. Vom numi unele din ele: Conferința ONU pentru comerț şi dezvoltare; Centrul de comerț internațional; Banca Mondială; Fondul Monetar Internațional; BERD; UNIDO; FAO; Programul TACIS; Organizația Mondială a Comerțului; Corporația mondială financiară; Organizația mondială a proprietății intelectuale; Organizația mondială a turismului etc. Situată într-o zonă de interferență a mai multor structuri regionale, țara noastră participă la multe organisme şi inițiative: Consiliul Europei, Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), SECI, Planul SUA pentru sud-estul Europei, Cooperarea Economică la Marea Neagră, Comisia Dunării, Comunitatea de lucru a Statelor Dunărene; Comunitatea **GUUAM,** Comunitatea Statelor Independente, Comisia Economică ONU pentru Europa, cooperarea regională şi subregională fiind o componentă indispensabilă a procesului de integrare europeană.

Pentru a atinge acest obiectiv, Moldova va trebui să realizeze performanțe conform anumitor criterii de aderare (Criteriile de la Copenhaga, stabilite de Consiliul Europei, 1993):

- stabilizarea instituțiilor ce garantează democrația, statul de drept, drepturile omului, respectul față de minorități şi protecția acestora (criteriul politic);
- existența unei economii de piață funcționate, precum şi capacitatea de a face față presiunii concurențiale şi forțelor pieței din interiorul Uniunii Europene (criteriul economic);
- capacitatea de a-şi asuma obligațiile ce decurg din calitatea de membru al UE, inclusiv aderarea la obiectivele uniunii politice, economice şi monetare.

Prioritare vor fi acțiunile de armonizare a legislației naționale cu cea comunitară şi acțiunile de consolidare a capacităților instituționale administrative care ar asigura aplicarea în practică a „acquis comunitaire".

Relațiile bilaterale şi multilaterale ale Moldovei în perioada următoare se vor baza pe un conținut concret, dezvoltându-se cu statele ce împărtăşesc aceleaşi valori şi aspirații de coeziune şi parteneriat, pe colaborare cu vecinii,

pe extinderea şi aprofundarea cooperării conform angajamentelor subregionale şi în cadrul euroregiunilor. Coordonatele acestor relații sunt:

- dezvoltarea şi punerea în aplicare în cadrul trilateralei România-Moldova-Ucraina a mecanismelor de colaborare transfrontalieră în cadrul euroregiunilor „Prutul Superior" şi „Dunărea de Jos";
- implementarea Acordului de Parteneriat şi Cooperare cu UE, valorificarea oportunității acestuia în vederea pregătirii asocierii Republicii Moldova la UE, inclusiv armonizarea legislației cu acquis-ul comunitar;
- adoptarea strategiei de asociere la UE; continuarea demersului pentru admiterea la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, pentru negocierea cu Uniunea Europeană a Acordului de Stabilizare şi Asociere;
- integrarea activă în OMC, stimularea fluxurilor de investiții străine în conformitate cu cerințele OMC, semnarea Acordului de liber schimb cu UE;
- instituirea unui mecanism de monitorizare în vederea stabilirii gradului de compatibilitate a acordurilor încheiate şi a aflării Republicii Moldova în diverse structuri regionale şi subregionale, cu obiectivul strategic de integrare în UE;
- intensificarea acțiunilor pentru admiterea la CEFTA;
- revigorarea proiectelor Zonelor Economice Libere cu România şi Ucraina;
- inițierea negocierilor în vederea aderării Republicii Moldova la trilateralele din care fac parte țările limitrofe (România-Ucraina-Polonia, România-Ucraina-Austria, România-Bulgaria-Grecia, România-Bulgaria-Turcia);
- participarea la proiectele regionale în cadrul 1CE, CEMN, Pactul de Stabilitate în Sud-Estul Europei şi conectarea la rețelele paneuropene în domeniul transporturilor, comunicațiilor, energeticii, comerțului, sănătății, protecției mediului, combaterii corupției;
- dezvoltarea infrastructurii şi serviciilor necesare pentru Coridorul IX de Transport Paneuropean, promovarea comerțului şi circulației persoanelor între țările UE, ale celor din centrul şi sud-estul Europei şi noile state independente.

Moldova, propunându-şi drept scop prioritar integrarea în cadrul UE, încă nu satisface cerințele impuse de UE față de țările candidate, eforturile financiare din partea UE ar fi considerabile şi, ceea ce nu este mai puțin important, țara noastră nu se află în sectorul intereselor apropiate ale UE. După opinia unor cercetători, pentru Moldova, aderarea la CEFTA ar fi cea mai scurtă cale spre apropierea de Uniunea Europeană [8, p.20}.

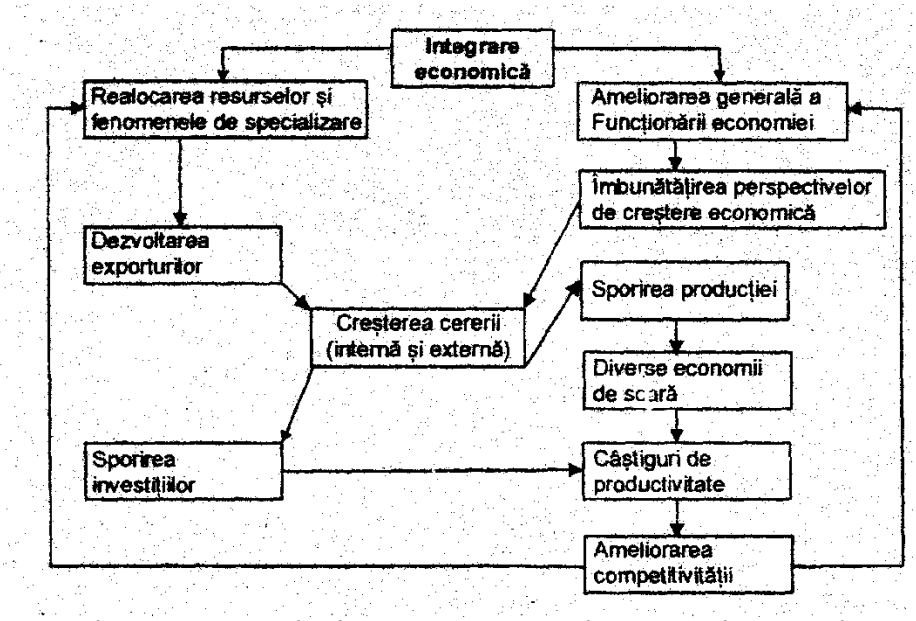
În literatura de specialitate [9, p. 8-19] se menționează că, în prezent, cele mai răspândite sunt *acordurile economice regionale* care s-au dovedit a fi

mai populare decât cele de la nivelul *integrării mondiale.* În timp ce integrarea mondială vizează deschiderea reciprocă a pieţelor de bunuri şi servicii, fără a privilegia, în prealabil, ţările partenere, integrarea regională are loc în cadrul unui număr mai restrâns de ţâri, care îşi fixează obiective mai ambiţioase ce evoluează o dată cu etapele integrării economice regionale.

În integrarea economică regională activează mecanisme care impulsionează creşterea economică. ***Mecanismul principal este specializarea aprofundată a ţărilor integrate*** pe baza avantajelor comparative. *Al doilea mecanism* este ***exploatarea mai eficientă a economiilor de scară*** care se obţin în urma extinderii pieţelor de desfacere. *Al treilea mecanism* este ***intensificarea concurenţei externe.*** Argumentul esenţial în favoarea experienţei integraţioniste regionale este că aceasta, prin intermediul celor trei mecanisme menţionate, impulsionează dinamica virtuoasă a creşterii economice care poate fi prezentată prin schema din figura nr. 1.

Figura nr. 1

Dinamica virtuoasă a creşterii economice

Sursa: Beckerman W., Projecting European growth. Economic Journal, 1962; Rottet, Philippe, Huart Florence, *Du Grand Marché à l 'Union Economique et Monetaire,* ed. Cujas, Paris, 1995, p. 43.

Însă, pentru ca să înceapă a funcţiona mecanismele prin care integrarea regională poate relansa o economie sunt necesare anumite premise politice,

juridice şi economice. Crearea acestor premise este sarcina politicii economice statale. *Premisele politice* denotă forţele care realizează integrarea şi creşterea economică. Autorităţii statale îi revine sarcina de a canaliza resursele economice în direcţia necesară. *Premisele juridice* se referă la încheierea acordurilor de cooperare şi integrare regională, care ar putea stimula creşterea economică. Obţinerea creşterii economice pe parcursul integrării este posibilă numai în căzui în care premisele politice şi juridice impulsionează crearea *premiselor economice:* 1) Realizarea unor investigaţii profunde ale avantajelor comparative ale economiilor în tranziţie; 2) Restructurarea şi respecializarea economiilor în tranziţie, ceea ce presupune atragerea investiţiilor autohtone şi a celor externe în circuitul productiv; 3) Aplicarea politicii economice de promovare a exporturilor şi, în caz de necesitate, a celei de substituire a importurilor.

3. Probleme ale comerţului exterior al Republicii Moldova

Volumul comerţului exterior al Republicii Moldova în anul 2000 a constituit 1248,9 mil. dolari SUA, înregistrând o creştere de 18% faţă de anul precedent. Exporturi s-au făcut în 75 de ţări ale lumii, însumând cifra de 471,5 mil. dolari SUA, cu o creştere de 1,6% faţă de anul 1999. Cu 8,7% s-au majorat exporturile către ţările membre ale CSI, iar către ţările Uniunii Europene – cu 7,8%. S-au majorat exporturile de mărfuri către Belgia, Franţa. Suedia, Marea Britanie, Olanda, Finlanda, Italia. În anul 2000, importul efectuat în 110 ţări a însumat 777,4 mil. dolari SUA, înregistrând o creştere cu 32,5% faţă de anul 1999. Importurile din ţările CSI s-au majorat cu 7,7%, din ţările Uniunii Europene – cu 44,5%. Cea mai pronunţată creştere au înregistrat importurile din Austria, Franţa, Italia, Germania, Grecia, Marea Britanie. Importurile din ţările Europei centrale şi de est au crescut cu 54,9% [8, p. 17]. Dar în ultimii ani se menţine o tendinţă negativă în domeniul comerţului exterior al Moldovei, importurile depăşind cu mult exporturile (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Volumul comerţului exterior al Republicii Moldova

(milioane dolari SUA)

Anii	1996	1997	1998	1999	2000
Comerţul exterior (total)	1867,3	2045,3	1655,8	1050,9	1248,9
Exportul (F.O.B.)	795,0	874,1	632,1	464,2	471,5
Importul (C.I.F.)	1072,3	1171,2	1023,7	586,7	777,4
Soldul (F.O.B. – C.I.F.)	-277,3	-297,1	-391,6	-122,5	-305,9

Sursa: Evoluţia social-economică a Republicii Moldova în anul 2000 . Ediţie anuală. Ministerul Economiei şi Reformelor al Republicii Moldova. Chişinău, martie 2001, p. 17.

Aşadar, la 1 ianuarie 2001, **balanţa comercială** a înregistrat un deficit de 305,9 milioane dolari SUA, crescând cu 183,4 milioane dolari comparativ cu

anul 1999. Acest fapt a fost condiționat de sporul importului de utilaj industrial, țigări de foi, produse minerale şi ale industriei chimice, materii textile.

Activitățile de implicare graduală în procesele şi mecanismele de integrare europeană au loc în cadrul Acordului de Parteneriat şi Cooperare Republica Moldova – Uniunea Europeană (APC). În acest context au loc reuniuni la toate nivelurile mecanismului de gestionare a acordului. Se efectuează activități în contextul armonizării legislației Republicii Moldova cu cadrul respectiv ai Uniunii Europene. A fost deschis Centrul European de Documentare creat cu asistența proiectului TACIS „Implementare APC"; s-a colaborat cu mass-media în vederea informării societății moldoveneşti asupra prevederilor APC şi proceselor, politicilor şi legislației UE (programele radio, TV, presa, buletinele informative ale proiectului TACIS „Implementarea APC"). În contextul colaborării tehnice cu instituțiile şi țările donatoare eforturile principale sunt orientate spre atragerea resurselor din fondurile de asistență cu destinație spre susținerea reformelor economice şi sociale. A fost elaborată concepția proiectului de asistență tehnică pentru anii 2001-2002. În cadrul acțiunilor întreprinse Programul TACIS .a majorat fondurile de asistență cu circa 30%. Suedia, Regatul Unit, Olanda, Japonia şi Danemarca, de asemenea, au majorat programele lor de asistență.

În cadrul Comisiei interministeriale molodo-române a fast creat grupul de lucru pe problemele integrării europene, care va beneficia de asistența României în promovarea activităților privind armonizarea legislației, în realizarea proiectelor transfrontaliere comune, finanțate de programele TACIS (pentru Moldova) şi PHARE (pentru România) – „Construcția podului Rădăuți – Lipcani" şi construcția liHniei electrice Fălciu – Cantemir". De menționat că există mari rezerve în dezvoltarea cooperării economice cu România.

Investițiile externe

Un moment determinant în dezvoltarea economiei mondiale şi a relațiilor economice externe este mişcarea internațională a capitalului. Pe parcursul anilor de independență, republica a încheiat zeci de acorduri comercial-economice ia nivel de stat şi guvern, ce prevăd clauza națiunii celei mai favorizate, privind promovarea şi protejarea reciprocă a investițiilor şi comerțul liber. Investițiile externe de capital constituie un factor complementar al creşterii economice, întrucât ele reprezintă eforturile proprii ale agenților economici interni. Investițiile directe de capital îmbracă forme dintre cele mai variate şi pot acoperi toate sferele vieții economice: producție, servicii, comerț, ştiință şi tehnologie, bănci, asigurări etc.

De menționat că, în perioada de la 1914 până la finele celui de-al doilea război mondial, investițiile de capital străin au crescut cu 1/3, de abia atingând nivelul anului 1913. În perioada de după război ele se dublau la fiecare deceniu, apoi la fiecare 6-7 ani. În anii 80 investițiile străine mondiale au atins cifra de aproximativ 450 miliarde . dolari, iar în anul 1996 – ele constituiau 2,6 trilioane dolari [5, p. 262]. Dinamismul înalt al mişcării de capital, transformarea lui

ca obiect de concurenţă internaţională acută au impus elaborarea standardelor şi regulilor internaţionale în acest domeniu. Moldova, ca şi alte ţări aflate în proces de dezvoltare, manifestă un interes major pentru investiţiile în producţie, tehnologii avansate şi pregătirea cadrelor. Pe parcursul anului 2000 activitatea investitorilor străini a marcat o tendinţă de înviorare. Conform datelor balanţei de plăţi, investiţiile directe (nete) au constituit 108 milioane dolari SUA. Ponderea majoră în volumul la total o deţin statele Comunităţii Europene ce constituie mai mult de 70%. Pe teritoriul republicii sunt înregistrate 2100 de întreprinderi cu investit» străine, din care 1400 au fost fondate pe bază bilaterală, 700 – cu 100% capital străin [5, p. 33-34].

Este absolut clar că fără atragerea activă a investiţiilor străine şi interne nu vom putea depăşi criza economică în care se află ţara în timpul de faţă. Factorii abilitaţi trebuie să facă o analiză urgentă şi să constate că opţiunea între credite externe şi investiţii (interne şi externe), nu poate fi decât una, respectiv cea de a doua variantă, deoarece prima duce tot mai mult la mărirea datoriilor republicii. Variantei investitor de capital este, categoric, singura avantajoasă şi indispensabilă economiei, fiind susţinută de numeroase argumente, printre care:

- cei care se vor încumeta să investească, vor avea, în mod cert, un studiu propriu, în baza căruia îşi propun o activitate pe termen lung;
- investiţiile masive de capital creează noi locuri de muncă;
- desfacerea produselor pe piaţa externă va fi mult mai uşoară;
- introducerea unui management adecvat politicii investiţionale în condiţiile de piaţă;
- creşterea veniturilor populaţiei ce va fi atrasă în aceste sfere de activitate, ce au la bază investiţii interne şi externe;
- relaxarea presiunii asupra bugetului asigurărilor sociale, deoarece o parte a populaţiei care, în prezent, beneficiază de ajutoare sociale, se va încadra în muncă şi va fi mai uşor pentru cei care sunt chemaţi să construiască bugetul asigurărilor sociale, şi chiar bugetul de stat;
- crearea unor surse suplimentare pentru bugetul de stat şi bugetul asigurărilor sociale, prin dezvoltarea afacerilor, precum şi atragerea în activitate a unei pături largi a populaţiei;
- declanşarea construirii unei structuri a economiei naţionale în concordanţă cu nevoile de integrare europeană a Moldovei. Am în vedere mai ales faptul că investitorii străini vor veni în ţara noastră doar cu acele perspective de afaceri care sunt determinate de existenţa pieţei europene şi, pe plan mai larg, a celei internaţionale.

Iată, deci, numai câteva dintre marile avantaje pe care le creează atragerea de investitori străini şi din ţară. De aceea, este foarte necesară revizuirea imediată a legislaţiei privind investiţiile de capital străin şi autohton. Concomitent trebuie să fie redusă în modul cel mai clar fiscalitatea.

Iată o schemă ipotetică de revizuire a politicii de investiţii străine: introducerea unei scări graduale de impunere, şi găsirea posibilităţii de a putea vorbi, să presupunem, de scutirea de impozit pe *cinci* ani, a celor care lansează investiţii de capital de circa 1 milion USD, de scutirea pe o perioadă de *zece* ani a celor care deschid investiţii în valoare de peste 10 milioane USD, şi chiar de o scutire pe o perioadă de 20 de ani, pentru cei care vin cu investiţii de peste 50 milioane USD. Care ar fi câştigul? Acesta ar consta în aceea că, faţă de situaţia actuală, acum când legislaţia este foarte „dură", nimeni nu scoate din buzunar nici un leu sau dolar pentru a investi, iar la nivelul macroeconomic resimţim permanent nevoie de credite. Este incomparabil mai benefic să le oferim facilităţi acestor investitori, să creăm o legislaţie durabilă în timp, care să fie atractivă şi stimulativă din punct de vedere al câştigurilor preconizate, şi să-i atragem astfel spre a investi. Câştigând ei, ar câştiga enorm de mult economia naţională.

O atenţie aparte trebuie acordată activităţii de promovare a imaginii favorabile a ţării prin organizarea unui şir de activităţi promoţionale în ţară – simpozioane, expoziţii de mărfuri şi proiecte investiţionale sunt genericul „Moldova invită la cooperare", pregătirea şi plasarea prin reţelele informaţionale internaţionale a unei Pagini oficiale a Republicii Moldova etc. Pentru asigurarea unei credibilităţi mai mari printre investitorii străini, este necesar să se iniţieze negocieri privind aderarea Moldovei la Acordul multilateral de promovare a investiţiilor (AMI), elaborat de către OCDE. Fără îndoială, pentru sporirea fluxului de investiţii este necesar de asigurat la nivel modern elementele de infrastructură (hoteluri, linii avia, reţele informaţionale etc.). Cel mai important lucru, însă, rămâne politica flexibilă şi competentă în domeniu.

Aşadar, integrarea economică reprezintă una dintre formele pregnante, care se manifestă în economia mondială contemporana. Totodată, trebuie avut în vedere că integrarea dă numai unele direcţii în dezvoltarea economică a ţărilor, dar ea nu hotărăşte problemele statale interne de formare a economiei naţionale. Integrarea este doar o cale alături de altele posibile de dezvoltare contemporană, cale ce nu poate fi considerată drept o soluţie miraculoasă de învingere a problemelor dificile din economie.

TENDINȚE ŞI POLITICI AGROAIIMENTARE ÎN PERSPECTIVA INTEGRĂRII REPUBLICII MOLDOVA ÎN COMUNITATEA EUROPEANĂ

prof. dr. Simion Certan

Omenirea se află într-o perioadă de puternice interdependențe internaționale în toate domeniile de activitate. Internaționalizarea şi globalizarea activității umane este determinată de intensificarea circuitului de valori economice, ştiințifice, culturale etc. În mare măsură aceste procese sunt determinate de tehnologiile informaționale care oferă posibilități imense, de neimaginat cu numai două decenii în urmă, pentru obținerea, stocarea, transmiterea şi utilizarea informațiilor. Istoria evidențiază că a fost nevoie de două războaie mondiale pentru ca să se conştientizeze necesitatea şi posibilitatea realizării unității pe cale paşnică. Anume, după ai doilea război mondial, la numai 7 săptămâni de la capitularea Germaniei naziste, reprezentanții a 50 de națiuni ale lumii au ales soluția integrării şi au semnat" Carta Națiunilor Unite".

Toate activitățile pornesc de la interes care în relațiile economice este elementul cheie. „în afara intereselor, – scria marele gânditor german Hegel, – în fond nimic nu se realizează". *Interesul nostru este integrarea.*

Pentru orice țară integrarea este o necesitate şi cu atât mai mult pentru Republica Moldova, care a fost ruptă de evoluțiile internaționale, integraționismul este pregnant.

De la obținerea independenței Moldova a devenit membru al Organizației Națiunilor Unite, ONU, 1992, a aderat la Organizația Mondială a Comerțului, OMC, 2001, şi al altor structuri internaționale prestigioase.

Unul din cei trei poli majori de putere economică, ştiințifică, politică şi militară a lumii este Europa. În prezent, între țările Europei occidentale există numeroase acorduri, care au ca obiect, printre altele, integrarea lor politică, economică, militară şi juridică. Produs al acestor acorduri este Uniunea Europeană care a devenit cea mai puternică grupare economică mondială.

Republica Moldova, chiar dacă este una din fostele republici sovietice şi membră a Comunității Statelor Independente, CSI, aparține Europei nu numai geografic, dar şi pe plan istoric, spiritual, moral şi creativ.

Practic, toate guvernele din ultimii zece ani au declarat ca scop strategic dominant ai țării noastre integrarea în Uniunea Europeană şi au depus eforturi considerabile spre recunoaşterea sa europeană. Această muncă de integrare a făcut din Republica Moldova parte componentă la astfel de acorduri cum ar fi:

- Inițiativa Central-Europeană, ICE, care înglobează aproximativ un mil. kmp. şi 250 mil. de persoane;

- Cooperarea Economică a Mării Negre – în prezent Organizația Cooperării Economice a Mării Negre, OCEMN, care cuprinde cam 20 mil. kmp., şi circa 300 mii. de persoane;
- Acordul Central-European de Comerț Liber, CEFTA, care cuprinde circa 1,5 mii. kmp. şi aproximativ 90 mil. de persoane, (participă indirect).

Actualmente, Republica Moldova mai participă la colaborare în cadrul Pactului de Stabilitate, care în prezent îşi prefigurează formele de acțiune şi altele.

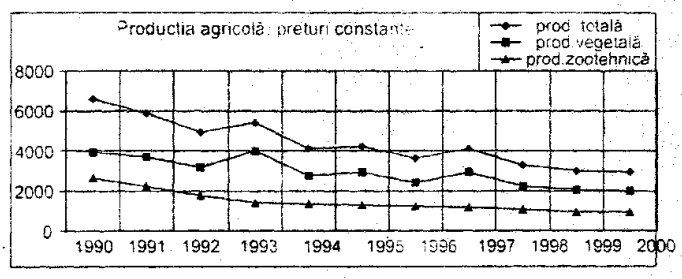
Evident, pasul hotărâtor ce a instituționalizat procesul de integrare este Acordul de Parteneriat şi Cooperare, încheiat între Republica Moldova şi UE. Semnat în noiembrie 1994, el la trecut printr-o lungă procedură de ratificare de către parlamentele Republicii Moldova şi a fiecărui stat-membru al UE fiind finalizat la 01.07.1998. Unul din obiectivele acestui acord este „ promovarea comerțului şi investițiilor, precum şi a relațiilor economice armonioase între părți pentru a încuraja astfel dezvoltarea lor economică durabilă". Deci, modelul european de integrare identifică în primul rând factorul economic.

1. Principalele evoluții ale producției agricole

Pentru toate țările agricultura constituie cel mai puternic factor de echilibru în armonizarea dezvoltării economice. Independența națională, aplanarea conflictelor sociale sunt direct condiționate de gradul de autonomie alimentară, de nivelul securității alimentare. În Moldova agricultura a fost şi rămâne coloana vertebrală a economiei naționale, constituind mai mult de 40% din produsul intern brut şi având angajată jumătate din populația aptă de muncă. Suprafața terenurilor agricole formează 2556 mil ha sau 75% din suprafața totală a fondului funciar. Ponderea arăturilor, a viilor şi livezilor constituie respectiv 70,3, 7,3 şi 7,3%.

De la începutul perioadei de trecere la economia de piață, producția agricolă a scăzut considerabil (figura nr. 1) şi în anul 2000 a constituit doar 45,8% din nivelul anului 1990, inclusiv producția vegetală – 52,2%, iar zootehnia – 36,3%.

Figura nr. 1

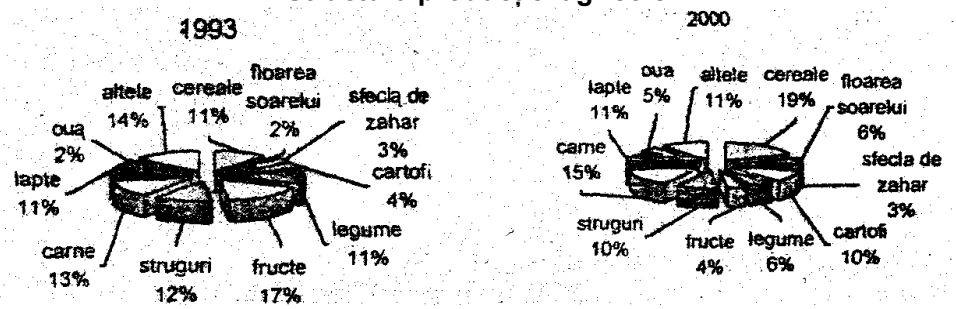
Sursa: Departamentul Analize Statistice şi Sociologice.

Ponderea gospodăriilor populației şi a gospodăriilor de fermieri în totalul producției agricole s-a majorat de la 38,6% în 1993 la 74% în anul 2000. Volumul producției vegetale în întreprinderile mari agricole s-a redus cu 71%, iar în sectorul privat a crescut cu 7,7%. Reducerea de ansamblu a producției agricole a fost determinată de micşorarea suprafețelor cultivate şi a productivității. Recoltele, la rândul lor s-au diminuat datorită insuficienței de combustibil, îngrăşăminte şi substanțe de protecție ale plantelor şi animalelor, neglijarea tehnologiilor etc.

A suferit schimbări de proporții şi structura producției agricole (figura nr. 2).

Figura nr. 2

Structura producției agricole

Sursa: Departamentul Analize Statistice şi Sociologice.

Spre exemplu, dacă în anul 1993 fructelor le revenea 17%, apoi, în 2000, ponderea lor s-a redus la 4%; în schimb, ponderea cerealelor a crescut la 11 şi 19%.

Mutațiile ce au loc în structura producției agricole indică o tendință de reducere a valorilor producției culturilor intensive (fructe, struguri, legume, tutun) şi creşterea ponderii producției ce necesită volum mic de capital cum ar fi grâu, porumb, floarea soarelui şi altele.

Declinul vertiginos al producției agricole, schimbarea structurii produsului agroalimentar, situația ce s-a creat în acest important segment al economiei naționale impune găsirea şi promovarea unui sistem de măsuri productiv, eficient şi competitiv. Un loc aparte în acest sistem de măsuri îi revine procesului de integrare. Agricultura Republicii Moldova este „condamnată" la integrare din două motive majore:

a) Moldova nu dispune de resurse energetice şi de multe alte resurse proprii necesare pentru creşterea şi prelucrarea materiei prime agricole.

b) Potențialul de producție depăşeşte esențial cererea pieței interne a Republicii Moldova care este destul de limitată atât datorită posibilităților sate demografice (populația constituie circa 4,4 mii.) cât şi puterii de cumpărare extrem de scăzută (nivelul de acoperire a bugetului minim de consum în anul 2000 a fost de numai 43,1 %}.

Din această cauză, pentru noi este firească includerea componentelor politicii agroalimentare în acordurile de cooperare şi integrare. Spre exemplu, – conform articolului 59 al Acordului de Parteneriat şi Cooperare, – în domeniul agriculturii şi sectorului agroindustrial se specifică: „cooperarea vizează promovarea reformei agrare, modernizarea, privatizarea şi restructurarea agriculturii, a sectoarelor agroindustrial şi a serviciilor în Republica Moldova; dezvoltarea pieţelor interne şi externe pentru produsele moldoveneşti în condiţii care ar asigura protecţia mediului înconjurător, ţinând cont de necesitatea de a spori siguranţa aprovizionării cu produse alimentare. De asemenea, părţile au drept obiectiv apropierea gradu-ală a normelor moldoveneşti de regulamentele tehnice comunitare referitoare la produsele alimentare agricole şi industriale, inclusiv a normelor sanitare şi fitosanitare."

În conformitate cu prevederile Acordului nominalizat politica integrării agriculturii presupune trei coordonate de interese comunitare.

Prima coordonată a integrării o constituie „promovarea reformei agrare" care a fost lansată prin adoptarea de către Parlament la 15 februarie 1991 a concepţiei reformei agrare şi a dezvoltării social-economice a satului.

Orientarea principală a schimbărilor în relaţiile economice la sat este demonopolizarea proprietăţii de stat şi instituirea mecanismelor economiei de piaţă. Demonopolizarea proprietăţii de stat asupra pământului, reforma funciară, s-a efectuat în două etape.

În prima etapă, care practic a luat sfârşit, fiecărei familii de la sat i s-a transmis gratuit în proprietate privată cel puţin 0,3 ha. Dacă componenţa familiei depăşea trei persoane, se atribuia suplimentar 0,1 ha pentru fiecare membru al familiei, cu condiţia ca suprafaţa totală pentru o familie să nu depăşească 0,75 ha. Actualmente suprafaţa loturilor de pe lângă casă, transmise în proprietate privată cetăţenilor Republicii Moldova, constituie 344,5 ha.

În etapa a doua a reformei funciare, lansată odată cu adoptarea Codului Funciar la 1 ianuarie 1992, se atribuie în proprietate privată cota de teren echivalent în natură din extravilan. Procesul de atribuire a acestor cote se desfăşoară foarte anevoios chiar dacă a contribuit esenţial ia accelerarea reformei funciare – programul „Pământ", – finanţat generos de guvernul SUA. La 1 ianuarie 2001 suprafaţa terenurilor atribuite în proprietate privată a constituit 702 mii ha. /circa 40 % din suprafaţa terenurilor destinate privatizării. Încă 741 mii ha. /41%/ n-au fost atribuite în natură în mod individual deţinătorilor de titluri, fiind transmise în folosinţă altor persoane juridice şi fizice.

Procesul de atribuire a cotelor de teren echivalent se efectuează astfel încât efectele negative sunt inevitabile. Dacă în Ţările Baltice, cât şi în cele din Europa de Est, s-a revenit la foştii proprietari ai terenurilor agricole, ceea ce este absolut firesc, în Republica Moldova pământurile se împart tuturor în mod egal: şi la cei harnici, şi la cei leneşi. În consecinţă, o suprafaţă suficientă sau nu se lucrează, sau se lucrează cu încălcări tehnologice grave. Mai notăm că normele induse în Codul Funciar sunt neglijate frecvent. Spre exemplu, celor

ce au dreptul, li se atribuie suprafaţă de teren egală şi nu echivalentă, cum este stipulat în legislaţie. Unuia şi aceluiaşi proprietar cota de teren i se atribute în trei sau mai multe parcele, cu intenţia de a asigura echitate între ţăranii din localitate. În majoritatea cazurilor, aceste câteva loturi se atribuie fiecărui membru al familiei. Prin urmare, soţul este deţinător de cote în 3-4 câmpuri, soţia în altele 3-4 câmpuri, ceea ce agravează şi mai mult situaţia. Ar fi fost firesc să se atribuie suprafaţa de teren echivalent pentru familia întreagă în unul şi acelaşi câmp.

Libertatea economică a ţăranilor şi stimularea activităţii lor de antreprenoriat poate fi asigurată numai prin crearea unei baze materiale. Pentru ţăranii împroprietăriţi cu pământ, sursa principală de formare a bazei materiale o constituie cota parte din averea ce le revine din patrimoniul gospodăriilor colective sau de stat. Lipsa mijloacelor de producţie şi dictatul monopolului unităţilor de prelucrare a materiei prime agricole provoacă o disperare totală şi generează o atitudine ostilă faţă de reforma agrară. Conştienţi de acest fapt, chiar dacă există o mulţime de hotărâri ale Parlamentului, chiar dacă pretutindeni sosesc plângeri din partea ţăranilor ce au obţinut cota de teren echivalent, forţele conservatoare nu doresc să se dezică de patrimoniul ce nu le aparţine.

La 1 decembrie 1999, conform buletinului statistic de informare publică, persoanelor împroprietărite cu pământ le-au fost atribuite doar 83% din bunurile ce ie revin din patrimoniu întreprinderilor agricole. Totodată peste 52 mii ţărani nu-şi cunosc încă mărimea cotelor ce le revin din bunurile întreprinderilor agricole.

În strategia reformării agriculturi trebuie să se specifice dar instituţionalizarea proprietăţii asupra pământului, bunurilor materiale şi formele de organizare a exploatator agricole.

Reforma funciară, instituţionalizarea proprietăţi private ăstora pământului determină necesitatea reorganizării exploataţiilor agricole. Poarte frecvent această reorganizare se efectuează doar prin schimbarea formată a denumirii de colhoz sau sovhoz în societate pe acţiuni, fără a opera modificări în conţinut.

Autorităţile publice insistent propagă formarea societăţilor cu răspundere limitată pe lângă aşa-numiţii «lideri», în roiul cărora mereu se pomenesc foştii preşedinţi şi directori, sau brigadieri. Din păcate, această râvnă de invidiat a fost promovată şi de proiectul «Pământ». Conflictele care apar sunt incomensurabile cu intenţia de a asigura spaţiu suficient pentru tehnologie contemporane.

Ca formă de organizare a agriculturii în Republica Moldova, atât potrivit concepţiei reformei agrare, cât şi conform realizărilor din ultimii ani, este gospodăria ţărănească, gospodăria familială bazată pe o reală independenţă economică. Ferma familială, în viziunea multor specialişti[1] reprezintă o formă de

[1] Letiţia Zahiu, Agricultura mondială şi mecanismele pieţei. Bucureşti, 1992. p.205.

organizare care asigură stabilitatea politică şi socială, precum şi justeţea economică pentru agricultori. Prin urmare este justificată creşterea impunătoare a numărului gospodăriilor ţărăneşti înregistrate de ta 5 în 1992, la 18,5 mii în 1995, la 66 mii în 1998 şi la 202 mii la 1 ianuarie 2001. Acest spor ar fi fost şi mai categoric, însă autorităţile se străduiesc să-l frâneze, declarând că suprafaţa unei gospodării ţărăneşti este insuficientă pentru implementarea tehnologiilor moderne. Este adevărat că suprafaţa pământului arabil, ce-i revine unei persoane în Republica Moldova, constituie circa 0,4 ha. Dar nu mai puţin adevărat este şi faptul că unei persoane în Franţa îi revin 0,32 ha, în Austria – 0,16 ha, în Italia – 0,16, în Germania – 0,12 ha de pământ arabil şi gospodăriile familiale se dezvoltă cu succes. Chiar în buletinul statistic de informare publică nr. 1 din 2001 se afirma că: «suprafaţa medie pe republică a terenurilor în folosinţa unei gospodării ţărăneşti atribuite în contul cotelor de teren echivalent constituie 1,82 ha, din care 1,50 ha – teren araba, câte 0,16 ha – de vii şi livezi, ceea ce nu corespunde realităţii. Acestea sunt dimensiunile unei cote. O familie din spaţiul rural este constituită din 3-4 deţinători de cote de teren echivalent, iar dimensiunile medii ale unei gospodării ţărăneşti ar constitui 5,4 -7,2 ha. Sigur că aceste dimensiuni sunt net inferioare celor ale fermelor din SUA – cea 190 ha, sunt mai mici şi decât cele din Franţa -27, Germania -16, dar ie depăşesc pe cele din Italia -5,1 şi din Grecia – 4,3 ha.

Conform studiului efectuat de Agenţia pentru Restructurarea Agriculturii /ARA/ actualmente dimensiunea medie a unei gospodării variază de la 2,8 la 869 ha (tabelul nr. 1)

Tabelul nr. 1

Dimensiunea medie a gospodăriei

Categoria gospodăriei	Nr. de unităţi	Suprafaţa agricolă pe gospodărie, ha	Numărul membrilor pe gospodărie, pers.
Gospodării individuale mici	114	2,8	1.5
Gospodării individuale medii	89	14,7	1.9
Gospodarii individuale mari	62	411,0	2,3
Gospodării corporative	85	684,0	98,5
Inclusiv: – SRL	60	742,0	8,9
-SA	2	22,0	1305,0
- asociaţii de gosp. ţărăneşti	12	336,0	135,0
- cooperative agricole	11	869,0	319,0

Gospodăriile individuale mici, medii şi mari reprezintă gospodăriile ţărăneşti de tip familial. În cazul catar două societăţi pe acţiuni cu câte 1305 membri, 22 ha şi aproape 10 mil. tei, activităţile de bază sunt prelucrarea materiei prime şi furnizarea serviciilor.

Dezvoltarea gospodarilor țărăneşti poate fi efectuată prin «creştere», prin acumulări de terenuri agricole şi de capital cât şi prin asociere pe principiile economiei de piață.

Extinderea suprafețelor exploatărilor agricole, concentrarea terenurilor, se poate obține prin arendarea cotelor. Acest model de extindere a fost cunoscut încă din secolul trecut în anul 1864, anul lansării primei reforme agrare, Ion Ionescu de la Brad a elaborat «Povățuiri pentru proprietarii ce-şi dau moşiile în arendă», povățuiri ce-şi păstrează actualitatea şi în prezent. În gospodărite individuale mici pământul arendat constituie 9%, medii – 60%, mari – 99%. Ponderea terenurilor arendate în asociațiile de gospodării țărăneşti alcătuieşte 50-70 la sută, în timp ce în cazul SA şi SRL – mai mult de 95 %.

Extinderea mai poate fi obținută şi prin vânzare-cumpărare a terenurilor agricole. Piața funciară în Republica Moldova se află la început de drum chiar dacă numărul tranzacțiilor cu terenuri agricole au sporit de la 2283 în nouă luni ale anului 1999 la 16368 în aceiaşi perioadă a anului 2000, media unui lot vândut/cumpărat fiind de doar 0,3 ha. Pământul procurat în gospodăriile individuale mici formează 2%, medii – 3% din toată suprafața acestora. În celelalte categorii, practic nu este pământ cumpărat. Rămâne a fi încurajată această formă de creştere a suprafețelor de teren pentru toate categoriile de gospodării.

Astăzi este imperios necesar a impulsiona şi a încuraja formarea unui sistem eficient de servicii în sectorul agroalimentar. În toată lumea fermierii, gospodăriile familiale se asociază în scopul folosirii mai eficiente a mijloacelor de producție, în scopul prelucrării – materiei prime agricole, transportării, vânzării produselor alimentare, prestării serviciilor de consultație şi în multe alte scopuri. Este incontestabilă necesitatea de asociere sau cooperare a gospodăriilor țărăneşti la noi în Republica Moldova. Atât doar, ca această asociere să se efectueze în baza proprietății private şi benevol.

Dispunând de terenuri agricole mult mai puține decât sectorul *public,* aproape fără mijloace de producție, sectorul privat pune la dispoziția consumatorului din an în an mai multă producție agricolă. Dacă în 1985 gospodăriile populației şi cele țărăneşti au adus pe masa consumatorului 17% din produsele agricole, în 1990 – 21%, în 1995 – 45%, în 2000 – 74%. Aceasta demonstrează convingător prioritatea proprietății private şi confirmă obiectivitatea reformei agrare, chiar dacă reformele din Moldova au fost apreciate variat în țările din Europa de Vest.

Săptămânalul englez „The Economist", scria în martie 1995 despre Moldova că este un modei pentru reforme corecte şi în 1997 primeşte rating BA2 de la agenția „ Moody's". Crizele de guvernare au avut un efect extrem de negativ asupra economiei naționale, asupra reformelor, inclusiv asupra reformei agrare, ceea ce s-a reflectat şi asupra imaginii țării în lume. Acelaşi „Economist" scrie în iunie 2000: „Moldova ca țară arată înspăimântător de slabă. În momentul de lată, Occidentul vede Moldova ca o țară care trece de la o intrigă şi criză politică la alta, o țară unde corupția creşte iar economia scade. Cel mai influent ziar german „Frankfurter Allgemeine Zeitung" a numit Moldova: „Casă săracă a Europei".

2. Coordonate ale integrării agroalimentare

Integrarea europeană reprezintă un proces biunivoc în sensul că el presupune atât un efort din partea țărilor aspirante, aflate în diverse etape de integrare şi de colaborare față de Uniunea Europeană; cât şi din partea țărilor membre, cărora le revine sarcina de a crea un mediu favoraM pentru derularea optimă a procesului de integrale. Evident în percepția occidentală, mai ales sub aspectul Politicii Agricole Comunitare, asemenea calificativ ce se atribuie țării noastre, desigur, nu poate servi ca bază pentru integrare în Uniunea Europeană. Şi totuşi procesul integrării în ultimii ani se intensifică.

Prima coordonată generala, Acordul de Parteneriat şi Cooperare, intrat în vigoare la 1 iulie 1938, aderarea la Organizația Mondială a Comerțului din luna mai 2001 şi la Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est din iunie 2001 sunt pentru conducerea Moldovei numai primii paşi spre integrare în Comunitatea Economică Europeană.

Strategic este important aportul Comunității Europene în reformarea sectorului agroalimentar al Moldovei pentru ca să-şi mențină politica agrară orientată spre susținerea reală a proprietarilor de terenuri agricole, cea ce va constitui argumentul forte în promovarea reformei agrare.

A doua coordonată a integrării este „dezvoltarea pieței interne şi externe pentru produsele moldoveneşti în condiții, care ar asigura protecția mediului înconjurător, ținând cont de necesitatea de a spori siguranța aprovizionării cu produse alimentare."

Producția de bunuri alimentare a fost şi rămâne suportul existenței umane si este adresată prioritar pieței interne. După cum am mai menționat piața alimentară interioară este mult mai redusă în raport cu posibilitățile de producere. Piața internă este limitată atât de cele numai circa 4.4 mii. de locuitori cât şi de consumul produselor alimentare. Consumul produselor alimentare raportat la un locuitor al Republicii Moldova are o tendință clară de a se micşora (tabelul nr. *2)*

Tabelul nr. 2

Consumul produselor alimentare raportate la un locuitor, kg/an

Denumirea produselor	1990	1992	1994	1996	1998
Carne şi produse din carne	58,0	46,0	30,1	25,3	26.7
Lapte si produse lactate	303,0	198,0	163,0	161,4	155.4
Ouă. bucăți:	203,0	166,0	100.0	116,0	121,9
Zahăr	48,9	30.5	22,3	22.5	21,0
Ulei vegetal	14,1	8.5	8.0	82	7,3
Cartofi	69.0	66.5	84,0	71,0	65.0
Legume şi bostănoase	112,0	95,0	78,0	64,8	112.6
Fructe şi struguri	79,0	63.0	68,0	59.3	47,7
Produse de panificație	171,0	170,0	139,0	126,9	133,9

Sursa: Departamentul Analize Statistice şi Sociologice.

Consumul de carne şi a produselor din carne în 1998 a constituit 43% din nivelul anului 1990, lapte şi produse lactate – 53, ouă – 57, zahăr – 40, ulei vegetal – 58, legume – 58, fructe, struguri şi pomuşoare – 75, produse do panificaţie – 74%. Descreşterea atât de categorică a consumului de produse alimentare este determinată de capacitatea de cumpărare. Estimările curente[1] stabilesc mărimea minimului de existenţă la nivelul de 233,1 lei pe lună. Populaţia cu venitul lunar global mai mic de 70 lei se consideră extrem de săracă. Conform rezultatelor Studiului Bugetului Gospodăriilor Casnice / SBGC / pe anul 1999 venitul global a 79,3% din populaţie nu a atins nivelul minimului de existenţă, iar venitul a 20,7% din populaţie a fost mai mic de 70 lei. Aceasta însemnă că fiecare al cincilea cetăţean al ţării se află în stare de sărăcie extremă, dintre care 65,4% locuiesc în localităţile rurale. Distribuţia veniturilor este foarte neuniformă. Studiul Băncii Mondiale[2] arată că în 1987-1988 coeficientul Gini inegalitatea venitului era de 24, unde zero reflectă egalitatea perfectă, iar 100 inegalitatea totală. În 1992 acesta s-a majorat până la 34,4, iar în 2000 atinge deja cifra de 40. Chiar acest venit cetăţeanul nu-l obţine la timp. Conform buletinului statistic de informare publică la 1 decembrie 2000 suma restanţelor agenţilor economici şi sociali pentru retribuirea muncii a constituit 477,8 milioane lei. Suma datoriilor la plata pensiilor şi indemnizaţiilor la începutul anului 2001 constituia 30,6 mii. lei. Cota cheltuielilor pentru alimente a sporit în totalul cheltuielilor de la 38% în 1990 la 86% actualmente. În consecinţă caloriile ce-i revin zilnic în medie unui membru al gospodăriei casnice, se reduc de la 3281 în 1980 la 2969 în 1990, 2353 în 1994 şi cea 2000 actualmente. Agravarea situaţiei pe piaţa alimentară impune intervenţia autorităţilor publice prin mecanisme ajustate la condiţiile Politicii Agrare Comunitare şi prin impulsionarea reformei agrare.

3. Comerţul exterior agroalimentar

Avantajele specializării, pe care Adam Smith le-a demonstrat în ceea ce priveşte diviziunea muncii între diverse activităţi se aplică şi între ţări.

Segmentarea activităţilor implică schimbul care reprezintă procesul de obţinere a unui produs dorit, oferind altceva în locul acestui produs. În condiţiile actuale acest schimb se produce prin export şi import şi formează piaţa internaţională de afaceri unde se achiziţionează bunuri si servicii în vederea producerii altor bunuri şi servicii, care vor fi vândute, închiriate sau furnizate.

[1] Tendinţe în economia Moldovei, octombrie-decembrie 2000, p. 45.
[2] Moldova. Evaluarea sărăciei, Banca Mondială, aprilie 2000, p. XI.

Tabelul nr. 3

Balanța exportului şi importului produselor alimentare (în mil. USD. prețuri curente)

Indicatorii	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Total export	565,4	745,5	795.0	874,1	632,1	462,3	477,4
Inclusiv produse alimentare	391,7	538,8	593,0	641,4	466,6	303,9	289,1
Total import	368,9	840,7	1072,3	1171,2	1023,7	573,1	792,8
Inclusiv produse alimentare	53,5	81,1	143,1	150,9	90,3	39,0	93,8
Balanța comercială Inclusiv la Produse alimentare	-103,5 +338,2	-95,2 +472,7	-277,3 +449,9	-297,1 +490,5	-391,6 +376,3	-110,8 +264,9	-315,4 +195,3

Sursa: Tendințe în Economia Moldovei, octombrie-decembrie 2000, p. 172-174.

Pe parcursul anilor 1994-1997 exportul total a Moldovei a fost în creştere (tabelul nr. 3). Ulterior s-a produs un declin clar. De altfel, exportul în 2000 a format 84 % în raport cu 1994, iar importul în perioada respectivă a sporit cu circa 18 %. În toți aceşti ani bilanțul comerțului exterior a fost negativ având o tendință evidentă spre majorare. În anul 2000 soldul negativ s-a ridicat mai bine de 3 ori în raport cu anul 1994, ceea ce agravează şi mai mult situația în economia națională.

În contextul internațional şi european, Republicii Moldova Ti revine misiunea de a veni pe piață cu produse alimentare. Tradițional, produsele agricole constituie un articol important ai exportului țării noastre. În mod normal se exportă produsele alimentare care depăşesc necesitățile țării, însă volumul exportului poate fi considerabil chiar când consumul intern nu este asigurat. Raportul dintre producție şi consum intern nu indică obligatoriu măsura participării țării respective, spre exemplu cazul Moldovei, la formarea pieței externe de produse alimentare.

Ponderea sectorului agroalimentar în exportul total al Republicii Moldova a sporit de la 69 în 1994 la 73% în 1997. Acest spor se datorează dezastrului ce s-a creat în industrie şi nu eforturilor suplimentare ale agricultorilor. Exportul produselor agricole s-a majorat chiar dacă s-a redus considerabil creşterea acestora. Apoi a urmat o micşorare a ponderii până la 60% în anul 2000. Important pentru producătorul autohton rămâne asigurarea dominării exportului în raport cu importul produselor agroalimentare. În țara noastră, în 1994, importul a constituit 14% din exportul produselor agroalimentare, în 1997- 23,5% şi în 2000-32%. Această tendință este extrem de periculoasă deoarece subminează producătorul autohton. În structura exportului agricol, 64,2% revin produselor alimentare, băuturilor şi tutunului. Ponderea produselor animale sporise de la 6 la 15% în 1991-1993, ca apoi să se reducă în 1999 până la 9,6% din volumul total. Produsele vegetale deşi au fluctuat se mențin la nivelul de 22% în totalul exporturilor agricole.

Normal, ţara exportă acele bunuri care sunt produse mai ieftin în interior şi importă bunurile care sunt prea scumpe pentru a fi produse în ţară.

Regula principală a comerţului exterior este avantajul comparativ. Indicele avantajului comparativ (CA) poate fi calculat CA= (Xa: X): (Ma: M), unde

Xa – exportul de produse agricole; X – exportul total

Ma – importul produselor agricole; M – importul total

Deci indicele exprimă raportul între proporţia exporturilor agricole în ansamblul bunurilor importate, în mod similar indicelui avantajului comparativ REVEALED utilizat de Westin, 1998. Cu cât este mai mare valoarea indicelui, cu atât este mat important sectorul respectiv pentru întreaga economie.

Estimările materialelor din anii 1995 şi 1999 arată că indicele avantajului comparativ este în creştere pentru producţia vegetală şi bunurile industriei alimentare, în timp ce pentru produse animate este în declin continuu. Rezultă că exporturile Moldovei au cunoscut o ajustare structurală relativ înaltă, conform cerinţelor pieţei. Deci, strategia dezvoltării pieţei alimentare ar trebui să se orienteze în special asupra producţiei vegetale şi a bunurilor prelucrate în industria alimentară, iar politicile de stimulare să rămână încurajarea exportului produselor alimentare tradiţionale, cum ar fi strugurii şi vinul, fructele şi sucurile, legumele, tutunul. În rest agricultura trebuie să asigure piaţa internă orientată la consumator.

Exporturile moldoveneşti continuă să fie orientate spre pieţele ţărilor Comunităţii Statelor Independente (CSI), ponderea cărora s-a redus de la 62,6 % în 1995 la 58,6 % în 2000 (tabelul nr. 4).

Tabelul nr. 4

Comerţul extern pe grupe de ţări, mii USD

Export

Grupe de ţări	1995	1996	1997	-1998	1999	2000
CSI	466,9	543,1	608,3	429,1	256.3	279,7
CEE	158,7	129,2	95,7	80,5	82,8	65,1
UE	86,2	78.1	89,9	82,9	98,4	103,3
Alte ţări	33,7	44,6	80,2	39.6	24,8	29,3

Import

CSI	568,9	652,7	604,6	440,2	221,9	252,7
CEE	120,4	139,0	217,7	214,8	143,1	205.2
UE	115,2	177,2	233,8	281,2	156,6	209,4
Alte ţări	36,2	103,4	115,1	87,5	51,5	125,4

Sursă: Tendinţe în economia Moldovei, octombrie-decembrie 2000, p. 79.

În acelaşi timp, exportul către Ţările Comunităţii Europene (CEE) s-a micşorat cu 21,4%, iar cel către ţările Uniunii Europene (UE) a sporit cu numai 5%. Aceeaşi orientare este caracteristică şi pentru bunurile agricole care au fost şi rămân exportate, în principal, pe pieţele din Rusia, deşi în ultimii ani situaţia s-a schimbat puţin. Ponderea principatelor produse agricole şi alimentare

exportate către CSI s-a redus de la 79% în 1997 la 69% în 1999. În acelaşi timp exportul în alte țări ale lumii a sporit de ia 16 la 31%. Uşor a sporit exportul vinurilor de struguri în țările din afara spațiului CSI de la 3,6% la 7%.

Din produsele exportate în alte țări mai nominalizăm pieile 97%, produsele de cofetărie si biscuiți 90%, sucuri 46% si semințe 45%.

Astfel, încercările de a diversifica orientarea geografică a exportului s-au soldat cu rezultate modeste. Țara rămâne loială față de structura veche.

Contrar, importurile au devenit mai diversificate. Dacă în 1995 importul din CSI alcătuia 67,7%, din CEE – 14,3%, UE – 13,7%, apoi în 2000 importul este împărțit aproximativ egal între grupările enumerate de țări. Circa 44% din importuri sunt din Rusia, Ucraina şi România. Chiar printre aceste țări au loc reorientări. Ponderea României a sporit de ia 16% în 1997 la 37% în 2000, iar a Rusiei s-a redus în anii respectivi de la 52% la 30%. De notat faptul că în structura importului din aceste țări domină resursele energetice.

Pornind de la considerația că piața este spațiul economic în care se realizează ansamblul de schimburi şi reiații între agenții economici, formarea relațiilor de piață înseamnă, în primul rând, crearea unui sistem economic eficient. Instrumentul fundamental al reglementării relațiilor de piață este prețul, determinat de cerere-ofertă.

4. Costuri, fiscalitate si subvenții

La începutul anului 1992 au fost liberalizate prețurile la majoritatea mărfurilor de consum cu excepția unor produse alimentare cum ar fi pâinea, carnea, laptele şi altele. În consecință, indicele prețurilor la producția agricolă în 1992 în raport cu 1991 a crescut cu – 1017%, la produsele energetice – cu 2900%, formând un raport de 1:2,85. În 1994 acest raport a constituit 1:3,17. Pe parcurs s-au mai majorat considerabil prețurile la maşini şi utilaje agricole, îngrăşăminte şi chimicale, semințe şi altele ce a agravat şi mai mult situația. Acest decalaj pronunțat, care s-a format îndată după liberalizare, a cauzat majorarea bruscă a costurilor de producție.

Tabelul nr. 5

Costul şi prețul unor produse agricole, lei/ tona

Cereale

Indicatori	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Costuri de producție	17	94	157	342	278	314	466
Prețul de achiziție	81	242	309	447	432	336	580
Prețul de export	221	240	522	627	484	420	823
Costuri de producție	84	349	373	461	971	963	926
Prețul de achiziție	137	384	374	504	668	754	1222
Prețul de export	287	734	1191	1140	1385	1276	2342

Tutun

Indicatori	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Costuri de producție	924	2939	4077	5170	5311	5454	6888
Prețul de achiziție	1168	1805	2425	3560	4062	4031	6907
Prețul de export	1567	3282	3922	5690	7718	9484	15529

Porcine

Indicatori	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Costuri de producție	1091	4058	5902	7137	9371	7222	9094
Prețul de achiziție	548	2332	3009	4308	5136	5273	5375
Prețul de export		5584	6807	8917	9468	12264	10456

Sursa: Anuar statistic 1993-1999, Anuarul comerțului exterior 1993-1999.

La cereale costurile au sporit de 27,4 ori, la struguri de 11 ori, la tutun de 7,4 ori, la porcine de 8,3 ori. Practic, la toate produsele alimentare costurile de producție au devenit mai înalte în comparație cu prețurile producătorului care, la rândul lor, pentru majoritatea produselor agricole sunt vizibil mai mici decât prețurile mondiale şi de export. În plus notăm că la noi, spre deosebire de țările Comunității Europene, sprijinul financiar acordat de stat pentru protecția prețurilor în sectorul agroalimentar este extrem de redus, din motivul că bugetul se formează în mare măsură din contul acestui sector al economiei naționale. Astfel, prețul generează dificultăți de proporții, el ne demonstrează că dispunem de piețe interne imperfecte şi ne îndeamnă să orientăm exportul produselor alimentare spre piața Comunității Economice Europene.

Un rol important în condițiile de tranziție la economia de piață îi revine sistemului fiscal. Povara fiscală asupra agriculturii tinde să scadă. În anul 1996 sectorul agricol aduce o contribuție de 14,2% din cifra de afaceri, iar în 1999 ponderea impozitelor şi taxelor a format 11,3% şi a fost, practic, ia nivelul totalului în economia națională care a constituit respectiv 16,5% şi 10,8%. Povara fiscală asupra agriculturii estimată în limitele de 11-13% din PIB[1] al sectorului, apare considerabil mai mică decât media de 35-40% pe țară.

Conform studiului impozitelor şi subvențiilor în agricultură, efectuat în 1998 de Institutul ASA pentru analiză pe sectoare şi elaborări de politici, «pe de o parte cota contribuției sectorului dat la bugetul de stat este mai joasă decât cota agriculturii în PIB, ceea ce vorbeşte de o impozitare relativ joasă. Pe de altă parte, povara impozitării nu este egal balansată, în special între gospodăriile țărăneşti şi alte gospodării. Evident, se cere ajustarea sistemului fiscal la normele practicate în țările Comunității Economice Europene.

Cheltuielile totale bugetare pentru agricultură, deşi sporesc de la 82,1 mil. lei în 1997 la 111,6 mil. lei, actualmente constituie doar 3,7 – 4,5% din totalul cheltuielilor bugetare ale statului. Aşa-numita „reglare a datoriilor istorice" care de facto poate fi considerată subvenție a fost acordată în exclusivitate gospodăriilor agricole mari. La sfârşitul lunii decembrie 1999, 124 de gospodă-

[1] A se vedea: Moldova. Analiza sectorului agrar 1998-1999, Chişinău, 2000, p.21.

rii colective au fost lichidate, anulându-se suma de 209 milioane de datorii istorice.

Specificul agriculturii forțează producătorii să apeleze la împrumuturi. Creditele comerciale acordate în ultimii ani sectorului alimentar şi agricol constituie un sfert din suma totală acordată întregii economii. Cea mai mare parte din creditele primite de sectorul agroalimentar (circa 60%) a revenit industriei alimentare şi furnizorilor de mijloace de producție, întreprinderilor agricole le revin circa 11%. Gospodăriile agricole private au obținut doar 4%. În 1999 aproximativ 70% din credite au fost acordate pe termen scurt la o rată a dobânzii de 25%.

Extrem de dramatică este situația țăranului împroprietărit, la care, de regulă, subvențiile nu ajung şi care, practic, nu are acces la credite. Lipsa resurselor financiare a contribuit la reducerea utilizării îngrăşămintelor, chimicalelor, la renunțarea utilizării altor factori de importanță majoră pentru tehnologiile efective.

Astfel, sistemul actual de subvenționare a agriculturii moldoveneşti care poate fi caracterizat prin reducerea (în valoare reală) alocațiilor băneşti, ineficienta creditelor garantate de stat {au fost anulate din 1999), suportul ad-hoc nebănesc urmăresc scopuri pe termen scurt şi nu reflectă în nici d măsură obiectivul general al subvențiilor care este intensificarea dezvoltării agriculturii prin corectarea deficiențelor pieței. Este imperios necesară formarea unui program strategic amplu, orientat către cerințele economiei de piață, pentru susținerea sectorului privat, accelerarea reformei agrare şi formarea unui producător competitiv pe piața Comunității Europene.

Poziția investițională internațională a Moldovei rămâne net debitoare. Activele financiare au înregistrat la finele anului 2000 un stoc de 694,02 mii. USD, iar pasivele au însumat 2126,73 mii. USD. Datoria externă, inclusiv datoria pentru energie, la 31.12.2000 a cifrat 1492,1 mii. USD, înregistrând o creştere de 8,6 ori în raport cu anul 1993. Datoriei publice îi revine circa 68 la sută. Creditele externe private acordate agriculturii în anul 2000 au format numai 4%. Principalii creditori ai Moldovei sunt BIRD, BERD, FMI şi UE.

Cel de ai treilea obiectiv este „apropierea graduală a normelor moldoveneşti de regulamentele tehnice comunitare referitoare la produsele alimentare agricole şi industriale, inclusiv a normelor sanitare şi fitosanitare."

În agricultură, alături de om şi utilaje, produc plantele, animalele, solul şi alți factori biologici. Marea diversitate a naturii aduce cu sine faptul că o măsură agricolă într-o localitate poate fi corectă, iar în alta dimpotrivă greşită. Condițiile naturale joacă rolul decisiv în formarea unei agriculturi eficiente şi competitive care ar permite integrarea segmentului agroalimentar pe piețele Uniunii Europene. Nu mai puțin importante sunt vocația şi abilitățile producătorului căruia îi revine misiunea de a mânui resursele naturale. Omul poate doar îmbunătăți condițiile naturale pentru creşterea plantelor şi a animalelor, oferindu-i consumatorului produse alimentare de calitate bună şi, în primul rând, produc-

ție obținută, păstrată, prelucrată cu respectarea normelor ecologice. Principiile agriculturii ecologice se bazează pe avantajele funcționării ecosistemelor naturale.

Producătorul trebuie să asigure piața cu produse alimentare ecologice. Mai mult decât atât, el urmează să acționeze în aşa mod încât să se bucure de încrederea consumatorilor. Pentru asigurarea imparțialității, se cere a elabora şi aplica standarde.

Standardele reprezintă principiile generale, recomandările şi îndrumările despre metodele de obținere a produselor agricole. Ele, de regulă, includ cerințele minimale şi conținutul lor poate fi discutat public. Standardele pot fi folosite în lucru doar după adoptarea lor de către Comitetul Național de elaborare a standardelor. Obiectivele pe termen îndelungat sunt fixate în standardele concrete şi cuprind toate aspectele agriculturii din Republica Moldova cu intenția de a dezvolta atât piața locală cât şi legăturile comerciale internaționale în aşa mod, încât eforturile depuse să nu fie realizate doar formal, ci şi pentru a avea un avantaj economic. În Moldova au fost utilizate de-a lungul anilor standardele ex-sovietice.

În momentul actual în sistemul național de certificare sunt acreditate, în conformitate cu cerințele normelor europene şi internaționale (Ghidul ISO/CEI şi E nr. 45001- 450013), în segmentul agroalimentar, 7 organisme de certificare şi 28 laboratoare de încercări în diverse domenii. Se desfăşoară revizuirea documentelor normative şi identificarea standardelor din ramurile complexului agroindustrial. Se depun eforturi pentru formularea programelor de elaborare sau înlocuirea acestora cu standardele naționale ajustate la normele europene şi internaționale. A fost elaborat Standardul Național SM-01-4 „ Reglementări tehnice. Principii generale.”

Pentru armonizarea documentelor normative naționale cu cele europene este necesară o informație mai amplă despre sistemele de standardizare, certificare, licențiere ale țărilor membre ale Comunității Europene, este necesar de a dispune de standardele privind produsele alimentare.

În plus, aderarea la Organizația Mondială a Comerțului, ca şi activitățile de integrare impun reglementarea şi ajustarea politicii vamale, fiscale etc. la normele internaționale. Astfel, devin prioritare acțiunile de armonizare a legislației naționale cu cea comunitară şi acțiunile de consolidare a capacităților instituționale administrative care ar asigura aplicarea în practică a „acquis communitaire”.

Situată într-o zonă de interferență a mai multor interese geopolitice, Republica Moldova urmează să aleagă calea spre Europa: cu Rusia, cu România sau de sine stătător.

În prezent, Republica Moldova pare mai degrabă dispusă să alerge pe un culoar separat în cursa de integrare europeană, folosind extrem de timid relația cu România în promovarea acestui obiectiv. Raportul dintre România şi Republica Moldova este determinat de mai mulți factori: geografic, istoric, cul-

tural, în sensul moştenirii unui patrimoniu cultural comun, politic şi economic. Dacă geografia, istoria şi moştenirea culturală sunt date iniţiale, invariante la influenţe externe, factorii politici şi economici pot fi influenţaţi atât de Parlamentul, Preşedintele şi Guvernul naţional, cât şi de însuşi procesul de integrare europeană.

Dezvoltarea relaţiilor dintre România şi Republica Moldova depinde în primul rând de evoluţia internă din cele două ţări şi de voinţa politică a elitelor, precum şi de sentimentele populaţiilor aflate în dreapta şi stânga Prutului.

Deschiderea ţării noastre către lume este unica şansă de a evita colapsul şi default-ul. Deşi dezvoltarea şi punerea în aplicare a relaţiilor bilaterale şi multilaterale cu statele ce împărtăşesc aceleaşi valori şi aspiraţii de parteneriat, extinderea şi aprofundarea activităţilor de colaborare şi cooperare cu vecinii rămân încă importante, obiectivul final pentru Republica Moldova este integrarea în Uniunea Europeană. Integrarea europeană a devenit un imperativ.

ADAPTAREA ECONOMIEI IA TENDINȚELE MONDIALE – PREMISĂ A INTEGRĂRII ȚĂRII ÎN STRUCTURILE EUROPENE ŞI MONDIALE

prof. dr. Viorica Cărare
ASEM – Chişinău

A doua jumătate a secolului XX este marcată prin transformarea tentă a procesului de internaționalizare în cel de globalizare Această tendință a contemporaneității s-a manifestat prin expansiunea comerțului internațional, internaționalizarea producției şi internaționalizarea firmelor. Comerțul internațional şi intervențiile străine directe se află într-o interdependență directă. Promovarea exporturilor se bazează pe producerea națională, care este azi într-o situație nu prea favorabilă, lipsa resurselor financiare şi a tehnologiilor avansate, complică obținerea producției competitive pe piețele mondiale. Ieşirea din impas poate fi realizată numai utilizând soluții inovaționale, şi anume prin investițiile străine directe, care pot fi aduse pe calea corporațiilor transnaționale. Experiența internațională arată că aceste corporații reprezintă cea mai eficientă cale de penetrare a investițiilor străine pe piața națională.

1. Noi corelații între național si internațional

Interdependența actuală dintre național şi internațional se caracterizează prin: intensificarea relațiilor comerciale, apariția noilor baze tehnologice, deținute de corporațiile transnaționale; dinamizarea volumului şi structurii investițiilor străine.

Dezvoltarea fluxurilor comerciale internaționale a fost marcată de trecerea de la raportul – produse de bază contra produse manufacturate, la structuri tip – produse în cadrul unor ramuri ale industriei sau în cadrul unor grupe interindustriale. Dezvoltarea comerțului mondial ne demonstrează că procesul internaționalizării în plan global nu decurge omogen. Apare decalajul între țările dezvoltate, în curs de dezvoltare şi cete cu economia în tranziție.

Creşterea accelerată a comerțului internațional a fost determinată de cel puțin trei factori:

- Progresul tehnic este primul şi cel mai important factor. Este vorba de trecere la o societate postindustrială şi „economie informațională”, care se bazează pe tehnologii noi: industria tehnicii informaționale, biotehnica, industria noilor materiale, sistemul energetic bazat pe forme de energie reînnoibilă şi nepoluantă, tehnica mediului şi tehnica spațiului;

- Triumful liberalismului, ce înseamnă o orientare liber-schimbistă a politicilor comerciale în țările care participă predominant în comerțul global;
- Integrarea economică regională si continentală, proces care influențează şi modifică schimburile comerciale internaționale. Dezvoltarea şi promovarea globalizării se află în centrul atenției şi discuțiilor savanților din toată lumea. Evident, că un asemenea proces are şi avantaje, şi dezavantaje. Printre avantajele procesului de globalizare putem menționa:
- creşterea cantității producției de larg consum pe piața mondială;
- dezvoltarea intensivă a procesului tehnologic şi, ca rezultat, micşorarea prețului de cost a producției, respectiv mărirea ofertei şi scăderea prețurilor pe piața mondială;
- crearea noilor locuri de muncă, în sfera serviciilor, ca urmare a dezvoltării tehnologiilor informaționale;
- creşterea posibilităților de acces la informație şi surselor de comunicare pe plan global;
- ridicarea nivelului de viață (conform indicatorilor sociali) în multe regiuni ale lumii;
- perfecționarea înțelegerii reciproce între diferite culturi şi civilizații, ca rezultat al intensificării schimbului informațional global. În paralel cu părțile pozitive enumerate mai sus, putem enționa şi neajunsuri:
- creşte instabilitatea economiei mondiale (crizele din Asia şi Rusia din 1997-1999);
- se măreşte prăpastia între țările bogate şi sărace în domeniul socioeconomic;
- creşte influența corporațiilor transnaționale, inclusiv pe plan politic.

Dar, aceste neajunsuri nu pot opri procesul globalizării, deja demarat. În ceea ce ne priveşte e necesar să ne integrăm, în măsura posibilității, în acest proces. Principala forță de promovare a procesului globalizării sunt corporațiile transnaționale. Mecanismele de bază a realizării activității lor sunt: transferul de tehnologii, licențierea, subcontractarea, crearea alianțelor strategice şi de cooperare, fuziunile marilor grupări industriale, etc. Corporațiile transnaționale reprezintă o cale de investire internațională. Investițiile străine directe reprezintă fluxuri internaționale complexe, care includ : resurse financiare şi tehnologice, experiență managerială şi organizațională, acces competitiv pe piața mondială etc.

Politica industrială eficientă nu poate fi realizată, fără a fi încadrată în sistemul relațiilor economice internaționale. O asemenea încadrare cere neapărat analiza influenței asupra industriei naționale a factorilor internaționali şi, în primul rând, a influenței transferului de tehnologii avansate, a motivațiilor, a piețe-

lor externe şi a investiţiilor. Politica industrială a eşuat în Moldova, din cauza orientării sale numai spre factorii naţionali.

E necesară dezvoltarea şi implementarea politicilor industriale orizontale în Moldova, care sunt sprijinite pe factorii interni şi externi favorabili. De asemenea, este necesar să se adopte o strategie industrială transnaţională, adică orientată spre export, fiind indispensabilă pentru dezvoltarea economiei Moldovei. La elaborarea ei se ţine cont de astfel de avantaje specifice pentru ţară, cum sunt: economia mică şi uşor adaptabilă la condiţiile pieţei; posibilitatea de participare la procesele de globalizare şi integrare europeană; susţinerea ţărilor noi formate din partea UE; menţinerea şi utilizarea locului deja existent pe piaţa CSI şi a fostelor ţări socialiste.

2. Comerţul exterior – motorul dezvoltării economiei

Comerţul exterior reprezintă factorul strategic în dezvoltarea unei economii mici contemporane. Statul este chemat să reglementeze eficient relaţiile comerciale. Pentru relansarea şi specializarea economiei în Republica Moldova este necesar să se promoveze o politică comercială liber-schimbistă îmbinată parţial cu protecţionism. De asemenea, o soluţie ar fi atragerea de investiţii străine, care în acelaşi timp ar diminua cererea de credite investiţionale. Nucleul programului de încurajare a exporturilor urmează să-l constituie strategia de restructurare a economiei şi specializarea unor producţiintru export.

Prin comerţul extern se realizează integrarea economiei republicii în circuitul economic regional european şi mondial. Aceasta va putea permite sporirea investiţiilor străine în ţara noastră, ameliorarea relaţiilor organismelor internaţionale şi sporirea asistentei din partea acestora. Dar, în prealabil, e necesar să întreprindem o serie de acţiuni pregătitoare, să racordăm legislaţia ţării noastre la normele acceptate de ţările membre ale UE şi OMC:

- în domeniul politicii comerciale, e necesar de impulsionat creşterea economică simultan cu intensificarea relaţiilor economice şi de cooperare cu statele europene şi ale lumii. Evoluţia comerţului depinde de modul în care vom promova politicile comerciale. Analiza exportul ţării, până în prezent, a demonstrat concentrarea lui în deosebi pe o singură piaţă de desfacere – a ţărilor CSI – şi marea sa dependenţă de fluctuaţiile economice din aceste state. Trebuie menţionat că orientarea exportului numai spre pieţele din est, pe termen lung este o politică falimentară, căci lipsa concurenţei Occidentului pe acest sector nu e decât un fenomen temporar. Comerţul cu vecinii răsăriteni nu trebuie să fie exclusivist, dar aceasta nu înseamnă că nu avem nevoie de el. Dimpotrivă, piaţa Rusiei şi a celorlalte ţări membre ale CSI constituie o piaţă deja stabilită şi e nevoie de menţinut. Totodată este evidentă şi necesitatea unui efort susţinut pentru creşterea exporturi-

lor către țările membre şi asociate UE care va stimula dezvoltarea durabilă a economiei şi legarea ei cu cererea de pe piața mondială.

Promovarea exportului şi valorificarea noilor piețe de desfacere trebuie să devină o direcție prioritară pentru dezvoltarea social-economică a țării. Aceasta va crea locuri noi de muncă, va stimula creşterea şi perfecționarea tehnologiilor, va mări productivitatea şi eficiența, va mări bunăstarea populației, în fine, va ridica prestigiul țării. S-au studiat şi dezavantajele pe care le oferă noile piețe de desfacere şi posibilitățile pătrunderii pe acestea. Din diversitatea piețelor internaționale au fost selectate câteva piețe principale, care, în opinia noastră, prezintă o importanță majora şi pentru economia Moldovei; promovarea exporturilor de mărfuri moldoveneşti pe aceste piețe cere ridicarea calității produselor în concordanță cu standardele pieței U.E. şi mondiale. Îmbunătățirea calității mărfurilor se va realiza pe următoarele căi mai importante:

1. reorientarea întreprinderilor producătoare de mărfuri cu potențial de export spre implementarea standardelor internaționale ISO şi europene EN;
2. crearea centrelor de consultanță şi management pentru asigurarea calității;
3. introducerea sistemului de codare cu bare, pentru ca produsele autohtone să corespundă cerințelor pieței mondiale;
4. atragerea mijloacelor financiare, atât interne, cât şi externe, pentru asigurarea implementării programelor de stimulare a calității mărfurilor destinate exportului.

3. Alți factori favorizanți ai exportului

Creşterea calitativă a economiei

Apare necesitatea de a crea noi avantaje comparative în ramurile economiei. Una din căile dezvoltării durabile este: conştientizarea populației şi a politicienilor cu ideea că Republica Moldova ca țară mică şi cu un potențial relativ limitat de producție, poate să se dezvolte numai pe baza creşterii calitative a economiei. Etalonul calității astăzi îl reprezintă produsele ecologic curate, care deocamdată costă mai scump decât cele tradiționale. Trecerea treptată a complexului agroalimentar al republicii spre majorarea ponderii produselor ecologice curate este o cerință actuală. Punctele forte ale producătorilor moldoveni în ceea ce priveşte producerea produselor ecologice, rezidă în clima favorabilă, premisele solide de dezvoltare a manufacturilor şi competența în domeniul agriculturii.

Perfecționarea sistemului de impozitare

Un element important al politicii de promovare a exporturilor este perfecționarea sistemului de impozitare. Aceasta va favoriza dezvoltarea comerțului exterior şi adoptarea unui set întreg de legi, cele mai importante fiind cete cu

privire la reglementarea statală a activității comerciale externe, cu privire ta tariful vamal, la importurile dumping sau subvenționate şi măsurile de protecție ete., care au fost elaborate în conformitate cu cerințele Organizatei Mondiale a Comerțului (OMC),în cadrul procesului de aderare ta această prestigioasă organizație.

Factorul investițional

Politica industrială națională trebuie să se bazeze pe sistemul factorilor inovaționali: investiții, transferul de tehnologii, societăți transnaționale şi pe promovarea comerțului exterior. Resursele investiționale constituie componente importante ale restructurării economiei naționale, premisele relansării producției şi ale ameliorărilor sociale. Stimularea investițiilor în etapa actuală înseamnă creşterea potențialului țării pe termen mediu şi lung. De aceea, pentru a ieşi din criză , cota investițiilor în PIB în perioada de până în anul 2005 trebuie să fie majorată cel puțin ta 25-27%, comparativ cu 16-17% în anii 1991-1997. Investițiile vor fi orientate, în primul rând, spre restructurarea capacităților de producție şi a infrastructurii, deoarece în etapa inițială de formare a economiei de piață în Moldova ele au fost concentrate preponderent în sfera serviciilor. Pentru promovarea mediului investițional e nevoie de:

1. stimularea activității băncilor comerciale în creditarea pe termen lung a sectorului real (subvenționarea ratei dobânzii ta împrumuturi, diferențierea cotelor de alocări în fondurile de rezervă ale băncilor etc.;
2. dezvoltarea rețelei structurilor specializate în finanțarea investițională – băncile de investiții, companiile de leasing, precum şi orientarea instituțiilor de finanțare nebancare spre activitatea investițională;
3. crearea condițiilor de repatriere a capitalului, fapt ce poate fi o sursă enormă de finanțare a economiei Moldovei;
4. simplificarea procedurilor de adjudecare pentru proiectele individuale de privatizare a mijloacelor băneşti, precum şi a procedurilor pentru investițiile de portofoliu şi procurarea acțiunilor întreprinderilor autohtone de către investitorii străini;
5. dezvoltarea sistemului de asigurare a investițiilor.

Mobilizarea surselor investiționale extrabugetare

Direcția de bază a politicii investiționale de perspectivă este mobilizarea multiplă a surselor extrabugetare, mijloacelor proprii ale agenților economici şi ale populației, investiților străine, din contul cărora trebuie asigurate nu mai puțin de 90% din investițiile capitale. Investițiile străine şi de portofoliu sunt o sursă importantă pentru restructurarea economiei, atragerea cărora poate fi efectuată prin transferul de tehnologii pe calea STN. Utilizarea investițiilor străine în economia Moldovei poate fi efectuată prin intermediul corporațiilor transnaționale, ce reprezintă calea transferului de tehnologii avansate.

Integrarea pe filieră a produselor agroindustriale

O măsură eficientă şi durabilă pentru soluționarea în complex a problemelor sporirii competitivității produselor agroindustriale este promovarea unei politici ferme de integrare pe verticală a producătorilor agricoli cu unitățile de prelucrare şi de regulă cu structurile comerciale şi financiare, în vederea echilibrării relațiilor dintre furnizori şi prelucrători prin asigurarea participării agricultorilor la profitul obținut în urma comercializării produselor finite la consumator. Dezvoltarea industriei de prelucrare poate fi înfăptuită prin restructurarea întreprinderilor, ajustarea capacităților de producție a produselor alimentare, elaborarea şi implementarea programelor investiționale, soluționarea tehnico-ştiințifică şi tehnologică a problemelor ce țin de alimentare, cu tehnologii de producere avansate, convenabile din punct de vedere al consumului de resurse energetice şi a altor materiale tehnologice ce permit fabricarea gerurilor noi de produse alimentare cu calități alimentare ridicate şi solicitate pe pieţele interne şi externe, totodată modificând tehnologiile de ambalare a produselor agroalimentare.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 43-44/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

EVALUĂRI ALE STĂRII ACTUALE A ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

CUPRINS

REFLECȚII ASUPRA PROBLEMELOR SOCIOECONOMICE ALE REPUBLICII MOLDOVA 599
1. Principiile administrării economiei Republicii Moldova 599
2. Probleme curente în economia națională a Republicii Moldova 600
3. Ieşirea Republicii Moldova din criza economică este posibilă 603
4. Modalitățile de depăşire a crizei economice din Republica Moldova 605
PRIVATIZAREA ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REALIZĂRI, MODIFICĂRI, EFECTE, PROBLEME 606
REPERE STRATEGICE ALE STOPĂRII DEZINDUSTRIALIZĂRII REPUBLICII MOLDOVA 613
INVESTIȚIILE – REPER STRATEGIC AL CREŞTERII PERFORMANȚEI ECONOMICE 618
METODOLOGIA COMPOZIȚIONALĂ A MEDIULUI COMUNITĂȚILOR DIN LOCALITĂȚILE RURALE ŞI URBANE ALE REPUBLICII MOLDOVA 624
Bibliografie 631
REVITALIZAREA ACTIVITĂȚII UNITĂȚILOR ECONOMICE PRIN IMPLEMENTAREA MANAGEMENTULUI STRATEGIC 632
Bibliografie 639
PROBLEMA ESTIMĂRII JUSTIFICATE A POTENȚIALULUI REZULTATIV AL ÎNTREPRINDERII ÎN CONDIȚIILE ACTUALE DE DEZVOLTARE 640
Bibliografie 645
EVALUĂRI PRIVIND STADIUL ACTUAL AL SISTEMULUI BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA 646
1. Experiențe bancare internaționale şi învățămintele lor 646
2. Dezvoltarea sistemului bancar al Republicii Moldova 647
2.1. Măsuri ale BNM pentru consolidarea sistemului bancar 648
2.2. Dobânzile bancare 649
2.3. Creditele bancare. Facilități şi riscuri 650
3. Asociațiile de economii şi împrumut 652
4. Dezvoltări prospective ale sistemului bancar 652

UNELE ASPECTE COMPARATIVE ALE AGREGATELOR MACROECONOMICE DINTRE ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA ŞI ROMÂNIA 654
STRATEGIA NAȚIONALĂ PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A REPUBLICII MOLDOVA 660
1. Necesitatea şi scopul elaborării Strategiei pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova 660
2. Inițiativa elaborării strategiei DD 661
3. Pornind de la recomandările Agendei 21 661
Partea I-a a strategiei 662
1. Principiile dezvoltării durabile ale Republicii Moldova 662
2. Filosofia şi coordonatele strategiei 663
3. Stategia concepe prezentul ca parte a viitorului 664
Partea a II-a a strategiei 664
Partea a III-a a strategiei 665
PRIVATIZAREA ŞI GOSPODĂRIILE DE TIP NOU ÎN AGRICULTURA MOLDOVEI 668
MARKETINGUL UNIVERSITAR CU PRIVIRE SPECIALĂ LA REPUBLICA MOLDOVA 673
1. Caracteristici ale serviciilor de învățământ 673
2. Programul de studii – produsul marketingului universitar 674
3. Nevoile practicii – criteriu fundamental al calității serviciilor 676
4. Nomenclatorul optim şi ciclul de viață al serviciilor 677
CONSECINȚELE FINANCIARE ŞI MANAGERIALE ALE PRIVATIZĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA 682
PROBLEMELE DEMOGRAFICE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ 688
IMPACTUL FACTORULUI INOVAȚIONAL ŞI AL COMERȚULUI EXTERIOR ASUPRA POLITICII INDUSTRIALE 693

REFLECȚII ASUPRA PROBLEMELOR SOCIOECONOMICE ALE REPUBLICII MOLDOVA

prof. dr. Maximilian Silvestru
Decan – ULIM, Chişinău

Este fapt notoriu că, în primul său deceniu de independență şi implicit de tranziție la economia de piață, Republica Moldova este confruntată cu o gravă criză economică, socială şi morală. Simptomul cel mai caracteristic al acestei crize îl constituie căderea economiei naționale la 33% în 2000 față de nivelul său inițial (1990), produsul intern brut pe locuitor coborând sub 400 $, având cel mai redus nivel din Europa. Pe planul consecințelor sale, căderea economică este urmată de deteriorarea gravă a veniturilor populației şi implicit, a nivelului său de trai material şi spiritual. Cu o rată a sărăciei de 81%, consemnată de statisticile internaționale, Moldova a devenit cea mai săracă țară din Europa. În aceste condiții, țara şi populația sunt confruntate cu grave probleme, chiar de supraviețuire. Problemele sunt multe şi complexe. În această comunicare ne propunem doar câteva reflecții asupra caracterului lor, inclusiv din perspectiva modului de rezolvare, pentru ieşirea țării din criză şi relansarea dezvoltării.

1. Principiile administrării economiei Republicii Moldova

Situația economică din Republica Moldova este unică în felul său şi deci nu poate fi aliniată la economia unei alte țări din care s-ar putea prelua metodele de soluționare a problemelor. Este imposibil de elaborat un program perfect de tranziție de la economia centralizată la cea de piață. Uniunea Sovietică a fost un stat fără precedent. Deci şi problemele pe care le-a lăsat URSS n-au precedent nici în timp, nici în spațiu. Este un nonsens să „adaptăm" soluțiile unor probleme „străine" la cele ale noastre. Republica Moldova are propriile probleme economice, „îmbinate" mult cu cele politice, asupra cărora trebuie să se mediteze. [a]i fiindcă situația economică este extrem de complicată, încercăm să enumerăm principiile după care ar fi bine, credem noi, să ne conducem. Dacă situația este atât de complicată, e mai bine să ne dăm seama de ceea ce nu trebuie să facem. Care ar fi, aşadar, postulatele, principiile, axiomele după care ar trebui să ne conducem?

Principiul întâi: **fiecare activitate de producție se autorecuperează**. Acest principiu exclude acumularea de către stat a resurselor financiare într-un centru şi care ar putea fi utilizate în continuare pentru subvenții în alte ramuri. Principiul îl face responsabil pe fiecare producător, iar cheltuielile nejustificat majorate sau parțial justificate sunt lăsate exclusiv pe seama consumatorilor, nu pe cea a societății. Principiul creează fiecărei ramuri posibilități de dezvolta-

re. În măsura în care ramura este solicitată de către societate, principiul contribuie la utilizarea cât mai chibzuită a potențialului de producție, la investiții capitale justificate, la lichidarea locurilor de muncă create artificial, la reutilările tehnice necesare, la economisirea resurselor materiale, energetice, financiare, la crearea locurilor de muncă eficiente.

Principiul al doilea: **asigurarea balanțelor între ramuri**. În economia națională toate ramurile, inclusiv mecanismele financiare, se află într-o interdependență reciprocă şi, deci, toate ramurile pot să se dezvolte numai dacă „merg într-un pas". Cererea şi oferta în economia de piață nu vor soluționa problema balanțelor.

Principiul al treilea: **dezvoltarea economiei naționale trebuie să fie programată**. Planificarea (programarea) activităților, inclusiv a celor neproductive, a serviciilor este un atribut necesar nu numai pentru economia centralizată, dar şi pentru cea de piață. Dacă în trecut planul descria o perspectivă (de cele mai multe ori deformată), apoi economia de piață trebuie să-şi elaboreze foarte bine planul care, pornind de la retrospectivă (pentru a depista locurile vulnerabile din economie), să privească în perspectivă. În planul retro se stabilesc decalajele, disbalanțele, modalitățile de echilibrare prin pârghii economice: taxe, impozite, credite, prețurile la resursele de uz comun aflate în monopolul statului. În baza acestor indicatori se elaborează de către Guvern „planul indicativ". Fiecare agent economic are posibilitatea să nu țină cont de aceste indicații. În aceste situații, agenții economici se pot alege fie cu supraprofit, fie cu faliment.

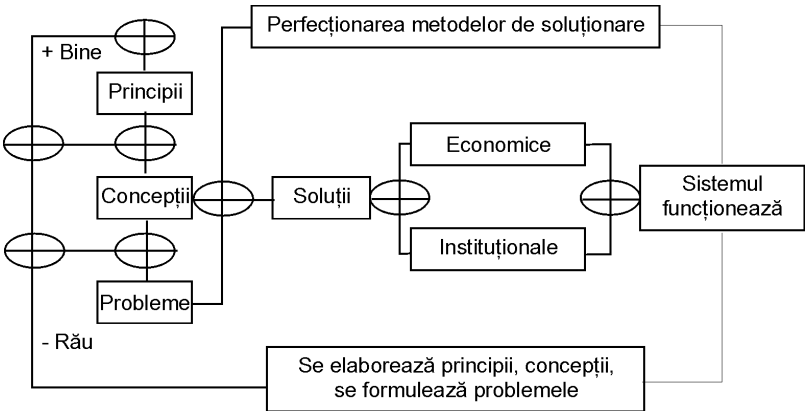
Principiul al patrulea: în **Republica Moldova este necesar să fie stabilită structura de conducere, de producție, de organizare**. Fiecare structură trebuie însoțită de anumite cerințe față de pregătirea profesională; de anumite obligațiuni față de executanți.

2. Probleme curente în economia națională a Republicii Moldova

Actualmente putem afirma cu certitudine că dacă societatea ar lucra de zece ori mai bine, ar trăi de o sută de ori mai rău. Dezastrul economic se datorează în exclusivitate deficitului de idei pentru soluționarea problemelor macroeconomice. Situația economică a Republicii Moldova este „bună" sau mai puțin „bună" în funcție de interesele celui ce o estimează. Fiecare guvern găseşte multe argumente să-şi justifice activitatea şi să demonstreze că lucrurile stau chipurile bine. Acest lucru se întâmplă, fiindcă nu este rezolvată o altă problemă, ce ține de elaborarea unui sistem de indicatori socioeconomici, pentru estimarea calității activității de guvernare şi stabilirea valorilor acestor indicatori pentru care guvernul poate sau nu poate fi susținut.

Figura nr. 1

Schema-bloc de macrogestionare

Dacă sistemul economic funcționează bine (figura nr. 1), efortul guvernului este îndreptat spre perfecționarea metodelor de soluționare a problemelor; în caz contrar guvernul trebuie să revadă principiile aflate la baza concepției de funcționare „concepția şi problemele economiei".

Problemă: elaborarea unui sistem de principii în ceea ce priveşte o alternativă de funcționare a economiei Republicii Moldova.

Conform calculelor, în Republica Moldova PIB este de două-trei ori mai mare decât cel oficial din ***Anuarele statistice***. Bănuim că managerii instituțiilor producătoare de bunuri permanent au de rezolvat problema: cum să cumpere mai ieftin şi să vândă producția mai scump? Cum să evite sistemul de impozitare, taxare etc.?

Guvernul, în această privință, a creat anumite premise. De exemplu, bani-gheață în Republicii Moldova circulă circă 2 mlrd. lei, în timp ce în SUA (conform N. Gregori Manchiu, ***Macroeconomia***, p. 676), în anul 1990, circulau bani-gheață 840 mil. dolari. Cuantumul extrem de înalt de bani-gheață în Republica Moldova contribuie de minune la efectuarea operațiilor comerciale nelegitime, la evitarea impozitelor.

Problemă: elaborarea mecanismelor economice, instituționale care să diminueze circulația banilor-gheață.

Capacitatea de cumpărare, consumul societății este cheia ieşirii din criza economică. Majorarea însă a achitărilor obligatorii (tarifele pentru serviciile comunale, energie) reduce puterea de cumpărare a societății şi aprofundează criza economică. Soluționarea problemei asigurării cu finanțele respective a structurilor existente din serviciile comunale este o decizie nepotrivită situației economice. Problema se complică şi mai mult prin etapizarea majorării acestor tarife. Deci, economia va deveni monoton tensionată.

Problemă: elaborarea unor concepții de alternativă ale structurilor comunale privind individualizarea prestărilor serviciilor comunale, a consumului de apă, energie etc.

Majoritatea populației nu dispune de finanțele necesare pentru achitarea cheltuielilor comunale. În Republica Moldova au fost aprobate un şir de înlesniri în baza anumitor certificate. Să ne imaginăm milioanele de certificate: unii le solicită, alții le scriu; unii le eliberează, alții le recepționează; mai există şi modalități de falsificare; unii îşi fac salariu mic (80 lei) pentru a evita impozitele, deci şi aceştia vor putea beneficia de înlesniri, alții vor crea situații încurcate, iar alții le vor descurca. Toată societatea va fi antrenată într-un flux-reflux de certificate, justificări şi discuții, în fond, inutile.

Problemă: elaborarea de mecanisme de acordare a anumitor înlesniri.

Nimeni nu poate afirma cu certitudine de câte ori nivelul şomajului din Republica Moldova îl depăşeşte pe cel oficial. Acest lucru se întâmplă dintr-un singur motiv: sfera productivă nu poate suporta povara şomajului; structurile statale sunt interesate în camuflarea, nu în depistarea şomajului.

Problemă: elaborarea unor mecanisme economice de ajutoare a şomerilor, de creare a locurilor de muncă.

Guvernatorii Republicii Moldova intenționează să soluționeze multe probleme economice prin crearea zonelor economice libere. În această activitate oficialitățile au foarte multe justificări. Pornind de la faptul că zonele libere în Republica Moldova sunt binevenite, punem întrebarea: care este (dacă este) disconfortul economic de pe urma creării zonelor economice libere? Cine şi ce probleme îşi poate rezolva prin asocieri directe şi indirecte la zonele economice libere?

Problemă: elaborarea unei metodologii de efectuare a studiului de fezabilitate privind compararea situației economiei cu şi fără zone economice libere în Republica Moldova.

Este lesne de înțeles de ce soldul export – import trebuie să fie pozitiv. Pe de altă parte, $\boldsymbol{Ex - Im = S - I}$, unde $\boldsymbol{S}$ – economiile naționale; $\boldsymbol{I}$ – investițiile. De ce oare politica guvernului se reduce la antrenarea investițiilor străine? Unde să fie utilizate investițiile străine? La producerea vinului? La remunerarea structurilor statale? La repararea drumului Chişinău – Sărăteni? La procurarea unor tehnologii depăşite? Sau poate are rost să fie efectuat de fiecare dată un studiu de fezabilitate cu includerea celor mai diferite variante, iar accentul să fie pus pe sfera productivă şi pe sporirea puterii de cumpărare a societății prin crearea locurilor de muncă?

Problemă: elaborarea unei metodologii pentru efectuarea studiului de fezabilitate privind utilizarea investițiilor străine.

Fiecare țară este suverană în măsura independenței sale economice. Japonezii se autoasigură cu produse agricole proprii, care sunt de şapte ori mai scumpe decât pe piață mondială. Pentru păstrarea suveranității şi piața de produse agricole, Japonia subvenționează agricultura. Deci, suveranitatea costă bani. Independență absolută nu există. Dar pentru menținerea independen-

ței față de eventualele situații care pot apărea în țările partenere (război, lovitură de stat, alte situații extremale), Republica Moldova trebuie să-şi diversifice partenerii şi la export, şi la import.

Problemă: elaborarea unei variante de import a resurselor energetice în Republica Moldova.

Noțiunea de „restructurare a economiei" este un nonsens. Orice modificare presupune o „restructurare". Lucrurile trebuie începute de la desenarea structurii raționale a economiei Republicii Moldova, pornind de la resursele şi problemele țării.

Problemă: elaborarea mecanismului de convergență a structurii actuale a economiei Republicii Moldova către cea rațională.

3. Ieşirea Republicii Moldova din criza economică este posibilă

Depăşirea crizei social-politice şi economice din Republica Moldova este posibilă numai în baza unui program de activitate a Executivului. Programul trebuie să includă principiile funcționării sistemului socioeconomic, asigurarea unei protecții sociale pentru salariați şi pensionari, pentru oamenii de la sate, pentru agenții economici; motivele diminuării stării tensionate în rândul populației, inclusiv din Transnistria. Reforma economică prevăzută de program ar putea include un şir de modificări organizaționale, structurale, mecanisme de autoreglare a unor procese economice.

Programul urmează să sintetizeze şi să pună în aplicare principiile reformei în domeniile social, economic, politic şi militar.

Reforma economică din Republica Moldova, conform programului, ar propune perfecționarea relațiilor de producție, ocrotirea libertății şi a drepturilor vitale ale omului.

Trecerea definitivă la economia de piață presupune: restrângerea volumului proprietății de stat până la minimul necesar, fapt ce ar asigura funcționarea şi conducerea economiei; deschiderea către economia mondială; protecția economică şi socială justificată a populației, indiferent de naționalitate sau confesiune. Reforma economică intenționează să favorizeze un număr optimal de producători în toate domeniile de activitate, să creeze condiții pentru concurența şi eliminarea pozițiilor de monopol; să transforme în mod radical structurile economice. Programul trebuie să tolereze critica constructivă a politicii economice practicată, să stabilească gradul de gravitate a dezastrului economic (populația suportă consecințele acestui dezastru) şi să elaboreze acțiuni de salvare a economiei şi a societății.

În situația în care condițiile create în economie vor fi insuportabile, statul, conform programului îşi va asuma responsabilitatea pentru un volum mai mare de activități socioeconomice, treptat reducându-şi prezența pe piața produselor, a muncii şi a capitalului.

Programul trebuie să țină cont de faptul că, în Republica Moldova, an de an, potențialul economic antrenat în producție s-a diminuat grav; mediul ambiant a devenit mai poluat mai ales cu erbicide şi pesticide, cu îngrăşămintele minerale şi organice utilizate fără discernământ; parcul de maşini şi tractoare din Republica Moldova este uzat; tehnologiile avansate ale întreprinderilor industriale au fost demontate şi transportate în alte țări sau staționează fără stăpân.

Programul ar putea include o serie de mecanisme, orientate spre micşorarea pierderilor şi asigurarea protecției mediului, spre sporirea calității vieții. Cota consumului din produsul național va determina parametrii macroeconomici utilizați în reglarea volumului de investiții. În baza cercetărilor noastre, în viitorul apropiat în Republica Moldova, consumul socioeconomic nu va creşte, iar acumularea din venitul național va cunoaşte o sporire accentuată. Programul ar putea prevedea, deci, un şir de măsuri pentru ameliorarea situației în sfera productivă, a serviciilor, precum şi în diviziunile teritoriale.

Programul va conține un studiu de fezabilitate a activităților economice posibile. În procesul adoptării deciziilor vor fi susținute acele activități economice care vor crea mai multe locuri de muncă şi vor contribui la sporirea puterii de cumpărare a societății.

Programul ar trebui să conțină analiza randamentului (actualmente redus) de transformare a materiei prime în produse finale, cota resurselor energetice şi cea a forței de muncă în structura prețului. Starea reală a lucrurilor diminuează puterea de cumpărare a societății. În consecință, ne alegem cu micşorarea volumului de producție şi creşterea şomajului. Programul trebuie să pună la dispoziția executivului republican mecanisme economice şi administrative, să trateze căile de ieşire din impasul socioeconomic. În cadrul fostei URSS, Republica Moldova avea anumite obligațiuni şi de aceea se crease o anumită structură de producție în complexul agroindustrial. URSS a dispărut, iar Moldova mai continuă să-şi mențină vechea structură. Aşadar, programul trebuie să propună o nouă structură, optimă, şi mecanisme economice de realizare a obiectivelor noi.

Republica Moldova are nevoie de o politică economică fermă, de profesionalism şi de structuri statale adecvate. Programul ar trebui să includă: propuneri de refacere a potențialului de muncă a populației şi mecanisme de reîncadrare în producție şi de redresare morală; să stimuleze creativitatea ştiințifică, tehnică şi artistică; să amelioreze potențialul economic şi natural al mediului ambiant; să asigure un cadru favorabil pentru atragerea capitalului străin; să utilizeze economiile naționale.

Situația economică a Republicii Moldova poate fi ameliorată prin acțiuni guvernamentale coerente şi ştiințific argumentate. Fiecărui membru al Guvernului, fiecărui conducător al structurilor administrative locale, conform programului, i se stabileşte un „fond" concret de activitate, de criterii, prin intermediul cărora conducerea țării ar putea verifica în ce măsură cei în cauză îşi onorează sau nu obligațiunile. Guvernul, încadrându-se în soluționarea problemelor ce

nu-l vizează direct (asigurarea cu gaz, căldură etc.), se eschivează de la funcțiile principale, situația socioeconomică devenind ulterior mai dificilă.

4. Modalitățile de depăşire a crizei economice din Republica Moldova

Situația economică a Republicii Moldova poate fi ameliorată:

- prin tratarea sistemică a problemelor socioeconomice;
- prin determinarea conexiunilor directe şi indirecte dintre sferele de producție, sociale, bancare, financiare, bugetare, de emisie, de cheltuieli bugetare;
- prin sprijinirea programului de dezvoltare socioeconomică a Republicii Moldova în viitorii zece ani pentru diviziunile teritoriale, pe ramuri, indicând criteriile, resursele, obiectivele şi responsabilii respectivi;
- dacă economia Republicii Moldova va fi protejată de factori exogeni cu influență negativă (importul inflației, blocajele economice, distragerea Guvernului de la soluționarea problemelor economice etc.);
- dacă creditele interne şi externe nu vor fi utilizate la acoperirea cheltuielilor cu caracter neproductiv; şi dacă la creditele externe se va recurge după ce se vor folosi pe deplin creditele interne;
- dacă în Republica Moldova cheltuielile neproductive vor fi corelate cu succesele, insuccesele sferei productive;
- dacă activitățile financiare ale tuturor instituțiilor, persoanelor fizice şi juridice, inclusiv ale băncilor comerciale vor fi transparente;
- dacă relațiile economice externe (importul şi exportul) vor fi mult diversificate, dându-se prioritate: la exporturi – produselor finite, iar la importuri – materiei prime şi tehnologiilor moderne;
- dacă rata bancară anuală nu va depăşi eficacitatea investițiilor;
- dacă Guvernul va elabora mecanismul capabil să asigure armonizarea dezvoltării tuturor teritoriilor Republicii Moldova (actualmente, de exemplu, în Transnistria, la 15% din populație îi revin 25% din fondurile productive fixe);
- dacă în dezvoltarea socioeconomică a Republicii Moldova va fi pus accentul pe dezvoltarea intelectuală, culturală a membrilor societății, iar în structura exportului vor fi incluse produsele intelectuale;

Programul ar trebui să examineze problemele în complexitatea lor, să pună „pe roate" sistemul socioeconomic al Republicii Moldova, astfel încât funcționarea economiei să conveargă spre binele societății, povara tranziției să fie distribuită proporțional întregii societăți.

Programul republican trebuie să fie continuat în programele administrativ-teritoriale şi programele pe ramuri. Fiecare program trebuie să-şi aibă stabilite obiectivele, criteriile socioeconomice, mecanismele de activitate a conducătorilor de ramuri şi a celor administrativ-teritoriale.

PRIVATIZAREA ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REALIZĂRI, MODIFICĂRI, EFECTE, PROBLEME

conf. dr. Constantin Postică
ASEM, Chişinău

Începând din anul 1993 şi până la 31.12.2000, în Republica Moldova au fost elaborate şi realizate **patru programe naţionale de privatizare a câte doi ani fiecare**: pentru anii 1993–1994,1995-1996, 1997-1998, şi 1999-2000 (ultimul – prin modificarea şi completarea celui din anii 1997-1998, prelungit până la 31.12.2000).

De la începutul privatizării până la 20.04.2001 au fost privatizate integral contra bonuri patrimoniale (BP) şi contra mijloace băneşti 1823 de SA şi 1470 de complexe patrimoniale unice, iar parţial 580 de SA. În prezent, statul deţine pachete de acţiuni în 624 de SA, inclusiv pachetul de acţiuni de control – în 317 de SA, iar pachetul de blocaj – în 348 de SA.

Actualmente sunt înregistrate 3048 de obiecte cu participaţii patrimoniale publice în valoare de 34,356 de mil. lei, inclusiv 685 de societăţi economice cu cota statului în valoare de 4,259 de mil. lei, 1645 de instituţii şi organizaţii bugetare în valoare de 5,319 de mil. lei, 82 de întreprinderi municipale în valoare de 5,869 de mil. lei.

Conform legilor anuale cu privire la bugetul de stat, în anii 1995-2000 s-a preconizat să se obţină din privatizare 663,8 de mil. lei şi s-au obţinut în total 804,3 mil. lei, adică 121,16%. Pe ani, prevederile şi realizările din privatizare au cunoscut următoarele dimensiuni concrete:

Indicatori	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Total 1995-2000
1. Prevederi, mil. lei	140,0	85,0	87,1	120,0	94,0	137,7	663,8
2. Încasări efective, mil. lei	22,0	64,0	77,0	121,0	94,0	426,3	804,2
3. Realizări în % faţă de prevederi	15,7	75,3	88,4	100,8	100,0	309,6	121,2

În cadrul fiecărui ***Program de privatizare*** analizat se conturează următorul tablou: în 1995-1996 se preconizau să fie obţinute 225 de mil. lei, cifra efectivă constituind 86 de mil. lei (38%), în 1997-1998 aceşti indici au constituit, respectiv, 207,1 şi 198 de mil. lei (95.6%), iar în 1999-2000, 231,7 şi 612,3 mil. lei (264%).

Privatizarea în Republica Moldova în anii 1999-2000 s-a efectuat, după cum am menţionat deja, în baza ***programului de privatizare*** pentru anii 1997-1998, completat şi modificat cu noi norme esenţiale. Parlamentul, prin Legea nr.1566-XIII din 26 februarie 1998 şi prin Legea nr.358-XIV din 15 aprilie 1999,

a aprobat un şir de noi modificări şi completări la ***Legea cu privire la privatizare*** şi la ***Legea cu privire la Programul de privatizare*** pentru anii 1997-1998.

Prin modificarea Legii cu privire la privatizare s-au diversificat modalităţile de efectuare a privatizării, ele fiind orientate spre:

a) înstrăinarea bunurilor supuse privatizării, prin licitaţie, concurs sau prin negocieri directe între comisia respectivă pentru privatizare şi cumpărător;
b) vânzarea acţiunilor întreprinderilor, supuse privatizării, prin licitaţie, prin concurs sau prin negocieri directe între comisia respectivă pentru privatizare şi cumpărător;
c) transmiterea în proprietate privată a bunurilor şi acţiunilor statului, în modul stabilit de Guvern, sau vânzarea lor la preţul simbolic de un leu.

S-au efectuat modificări şi completări şi în programul de privatizare, care a fost realizat în anii 1999-2000. Astfel:

a) s-a mărit termenul de plată în rate eşalonate până la cinci ani a costului obiectului supus privatizării, indiferent de modalităţile privatizării;
b) procedura privatizării, ca şi procedeul evaluării patrimoniului întreprinderilor, construcţiilor nefinisate şi a altor obiecte supuse privatizării se stabilesc de Guvern. Tot Guvernul, la propunerea Departamentului Privatizării, a aprobat un regulament cu privire la stabilirea preţului minim de vânzare a acţiunilor statului pe piaţa secundară a valorilor mobiliare.

E bine cunoscut faptul că, în conformitate cu concepţia privatizării, se preconiza ca, în ultima instanţă, să fie privatizate 2/3 din valoarea patrimoniului public, din care: 1/3 contra mijloace băneşti, ultima treime să rămână în proprietatea statului, Dar nici până în prezent nu au fost efectuate şi date publicităţii (după multiple reevaluări) datele complete oficiale despre valoarea iniţială a patrimoniului public total, a celui destinat privatizării şi a celui privatizat efectiv până acum.

Mărimea cotei patrimoniului privatizat experţii o estimează cu mult mai modest. E bine cunoscut şi decalajul considerabil admis între valoarea patrimoniului destinat privatizării şi valoarea bonurilor patrimoniale eliberate ce a fost cu mult mai mare. Criza economică a mărit acest decalaj, producând o devalorizare esenţială a BP şi condiţionând nişte preţuri iniţiale exagerat de mari la obiectele supuse privatizării. Ca rezultat, volumul patrimoniului public privatizat efectiv, şi implicit ponderea sectorului privat, sunt mai mici decât mărimea lor preconizată iniţial. Rezultatele modeste şi contradictorii ale restructurării postprivatizare a întreprinderilor au agravat starea lucrurilor, iar desfăşurarea anemică în continuare a privatizării contra mijloace băneşti face ca situaţia dificilă să persiste, deşi în domeniu se constată o anumită înviorare.

În ţările înalt dezvoltate, ponderea sectorului privat în economie variază între 70% şi 90%.

În prezent, ponderea sectorului privat în Republica Moldova constituie circa 50% din PIB. Pentru comparație, amintim că acest indicator în anul 2000 reprezenta: în România – 60%; în Rusia –70%; în Ucraina – 60%; în Polonia şi Lituania – 70%; în R. Cehă şi Ungaria era de 75% şi 80% etc.[1] Ținând cont că economia tenebră în Republica Moldova, conform estimărilor experților şi ale celor oficiale, constituie 30-60% din economia națională, ponderea efectivă a sectorului privat e considerabil mai mare. Este mai mare această pondere şi în țările menționate, fiindcă şi în cadrul lor exista economie subterană.

În țările vest-europene avansate, privatizarea, în ansamblu, a ameliorat situația lor economică. Efectul social-economic maxim a fost obținut în țările în care ideea privatizării a fost acceptată de masele largi şi a fost asigurat consensul social (Anglia, Franța).

Se ştie că principiile organizării proprietății privatizate în formă de SA nu asigură o echitate socială: zeci de milioane de acționari din Apus apreciază dividendele ca fiind modeste sau chiar neînsemnate. În plus, posesia de acțiuni nu le creează posibilități de participare efectivă la gestionarea corporativă a SA. De aceea, micii acționari îşi vând acțiunile. Efectul pozitiv al privatizării este considerabil redus de speculația cu acțiuni; fluctuația lor exagerată micşorează posibilitatea de concentrare a capitalului acționar şi de obținere, de către SA respectivă, a unor rezultate economice prognozate stabile. Contra acestor fenomene se aplică plata în rate şi interzicerea revânzării acțiunilor până la achitarea lor completă.

În Republica Moldova s-a produs (obiectiv) o dispersare mare a acțiunilor întreprinderilor privatizate, din care cauză procesul concentrării capitalului acționar decurge foarte anevoios. Însă şi starea reală a lucrurilor şi cadrul juridic din domeniu nu favorizează ameliorarea situației. Pe de o parte, milioane de mici acționari din țară, din cauza lichidității foarte joase (a prețului de piață foarte mic) a acțiunilor ce le dețin, nu doresc să le vândă. Pe de altă parte, veniturile mici şi insolvabilitatea accentuată a marii majorități a acționarilor nu le permite acestora să cumpere pachete de acțiuni, cât de cât considerabile, ale SA profitabile sau cu bună perspectivă, acțiuni al căror preț de piață este relativ înalt. De aceea, foarte puține persoane posedă astfel de pachete de acțiuni, care le-ar permite să influențeze profitabilitatea funcționării societății respective şi să participe real la luarea deciziilor în problemele gestionării corporative a acesteia. Apreciem, totodată, că aceste procese nu sunt suficient orientate în direcția necesară de către înseşi fondurile investiționale de privatizare (FIP) în virtutea faptului că ele, prin esența lor juridică, sunt concepute, organizate şi îşi desfăşoară activitatea, cu preponderență, ca instituții speculative pe piața hârtiilor de valori (PHV) şi piața de active. Faptul că FIP-urile se pot transforma, din

[1] BERD: *Transition Report 2000*, p. 14. Cele mai mici ponderi ale sectorului privat în PIB se întâlnesc în: Belarusia - 20%, Turkmenistan - 25%; Bosnia - 35%, Azerbaidgean şi Uzbekistan - 45%.

propria inițiativă, în fonduri mutuale, că, în situația prezentă, ele nu dispun de mijloace pentru procurarea acțiunilor proprii la un preț acceptabil pentru acționar şi că majoritatea absolută dintre ele sunt nerentabile sau puțin rentabile, aşadar aceste împrejurări nu oferă posibilități esențiale pentru ca aceste instituții să desfăşoare o activitate de concentrare a capitalului acționar şi de obținere a pachetului de control de acțiuni în SA, în care ele sunt acționari ca persoană juridică.

În țările dezvoltate un anumit risc îl constituie anume prelucrarea controlului asupra SA de acționari neconvenabili pentru companie. În scopul evitării acestei preluări, statul (în SA în care este acționar) utilizează „acțiunea de aur" (dreptul la *veto* în anumite decizii corporative), şi limitarea numărului de acțiuni, pe care le poate procura un singur acționar, la 15-20%. În Republica Moldova, procurarea de către un singur acționar (sau de către un grup de acționari asociați) a pachetului de acțiuni sau vânzarea de către stat unui investitor strategic convenabil a pachetului de acțiuni de control, constituie, în prezent, un fenomen, indiscutabil, pozitiv. Faptul se explică prin aceea că un asemenea demers condiționează apariția unui proprietar real cointeresat, contribuie la constituirea unei gestionări corporative eficiente, marcată de creşterea profitabilității societății respective, ceea ce creează perspective bune pentru plata unor dividende substanțiale.

Experiența privatizării în țările ex-socialiste demonstrează că eficiența procesului depinde mai mult de concurență şi de calitatea managementului decât de tipul proprietății. În general, privatizarea a asigurat, în aceste țări, o reducere modestă a ineficienței economice, iar rezultatele ei financiare sunt nesigure. De aici şi posibilitatea unei triple căi de ridicare a eficienței privatizării:

a) optimizarea combinării factorilor de producție, în funcție de structura cererii de piață, în ambele forme de proprietate: privată şi publică. Efectul economic se obține, cu preponderență, în urma perfecționării reglementării sectoarelor privat şi public şi nu a privatizării. Această teză e valabilă în cazul unde sectorul privat a devenit deja preponderent;
b) optimizarea cheltuielilor în economie;
c) promovarea managementului competent, performant. Trebuie să subliniem că, pe managerul întreprinderii private, stimulentele pieței îl cointeresează în a ridica eficiența şi în a maximiza profitul, mai mult decât în cazul întreprinderii publice.

Privatizarea poate spori eficiența în urma concurenței şi a respectării disciplinei în comportamentul agenților economici prin extinderea proprietății private şi a numărului participanților la viața economică, prin reducerea datoriei externe şi interne şi a deficitului bugetar, dar nu numai în contul mijloacelor obținute de la privatizare, cum se întâmplă în prezent din cauze impuse de criza economică prin care trece țara.

Eficiența privatizării la micronivel (de întreprindere) poate fi reflectată de două grupe de indicatori:

a) indicatori cantitativi (numărul obiectelor privatizate, volumul patrimoniului privatizat etc.);
b) indicatori calitativi (raportul dintre efectul privatizării şi cheltuielile pentru efectuarea ei: dinamica indicatorilor economico-financiari şi sociali la obiectele privatizate, în ramurile şi sectoarele respective). În Republica Moldova s-au dinamizat, cu rare excepții, doar parametrii cantitativi ai privatizării. Dar, în ultima perioadă, se constată o creştere şi a indicatorilor calitativi. De pildă, a crescut numărul de obiecte privatizate care şi-au sporit profitabilitatea, au devenit rentabile sau au redus pierderile.

Experiența mondială în domeniul privatizării demonstrează că, pentru creşterea eficienței în întreprinderile privatizate, trebuie modificată structura gestiunii, lichidate subunitățile structurale inutile, redus substanțial aparatul central de conducere şi reorientat de la problemele curente la planificarea strategică şi majorată substanțial remunerarea managerului.

Şi în acest context ținem să subliniem că la întreprinderile privatizate în mod obiectiv se reduce personalul, numărul lucrătorilor disponibilizați la primele faze ale privatizării depăşind cu mult numărul de locuri de muncă vacante. Disponibilizarea masivă a lucrătorilor atât de la întreprinderile de stat ce au încetat să funcționeze, funcționează parțial sau se restructurează, cât şi de la cele privatizate, lucru evident, acutizează cu mult problema şomajului, în special, a celui latent, reduce veniturile populației şi nivelul ei de viață, generează alte probleme economico-sociale, tensionează situația social-politică din țară. În situația social-economică gravă existentă în Republica Moldova, problema în cauză nu poate fi nicidecum neglijată în speranța că ea se va rezolva de la sine prin acțiunea de autoreglementare a principiilor economiei de piață. Aceasta nu se va întâmpla, deoarece economia republicii e doar în tranziție la economia de piață. Chiar şi în țările cu economie de piață problema brațelor de muncă disponibilizate rămâne în domeniul preocupărilor prioritare ale instituțiilor publice de resort şi ale firmelor respective private sau publice.

Comparând în plan general rezultatele principale ale privatizării din țările ex-socialiste ale Europei de Est cu cele din Republica Moldova, putem concluziona că aceste rezultate sunt, în mare, (cu unele excepții, evident) similare, dar totodată şi diferă sub anumite aspecte, uneori chiar esențiale. Printre aceste rezultate consemnăm următoarele:

a) crearea unei pături de mici proprietari privați şi a noii clase de „mică burghezie", orientarea spre investitorii strategici;
b) „mica privatizare" se consideră reuşită, „marea privatizare" este discutabilă şi contradictorie;
c) rezultatul formal al privatizării-schimbarea statutului întreprinderii – nu a condus la reformarea radicală a raporturilor patrimoniale;
d) subevaluarea întreprinderilor, în special, a celor mici;

e) graba în privatizarea şi carenţele legislaţiei au condiţionat încălcări ale legalităţii şi criminalizarea procesului;
f) dublarea organelor ce au efectuat privatizarea, delimitarea confuză a funcţiilor şi prerogativelor lor au birocratizat acest proces, împingându-l în zona fraudării.

În Republica Moldova „marea privatizare" (prin licitaţii republicane) a precedat „mică privatizare" (vânzarea obiectelor mici şi medii din anumite ramuri contra bani). Şi aceasta a avut, în opinia noastră, cauze obiective: lipsa sectorului privat în economie; solvabilitatea foarte mică a cumpărătorilor; necesitatea acută de a începe privatizarea cât mai repede, deoarece tărăgănarea ei, în mare parte nejustificată, crea condiţii propice pentru dezagregarea, degradarea şi delapidările masive ale patrimoniului public privatizabil, ceea ce a şi avut loc.

Chiar la începutul „marii privatizări", valoarea întreprinderilor mari expuse privatizării la licitaţiile republicane (prin subscriere) au fost subestimate, ca mai apoi (îndeosebi începând cu licitaţia a şasea), după reevaluările efectuate, costul lor să fie la un nivel exagerat de mare, ceea ce a frânat procesul privatizării lor.

Fenomenele reflectate la punctele c), e) şi f) s-au manifestat din plin şi în republica noastră.

Sarcina principală a privatizării, în opinia noastră, constă în a crea o structură optimă a instituţiilor de piaţă şi de non-piaţă capabile să contribuie şi să asigure creşterea economică preconizată. Aceasta cere, în particular, lărgirea capacităţii pieţei interne, cointeresarea populaţiei în privatizare şi susţinerea ei, protecţia socială a populaţiei, în special a păturilor defavorizate, cu venituri mici.

În ţările ex-socialiste este necesară o corelare strânsă a privatizării şi liberalizării economice, prin combinarea optimă a lor în cadrul fiecărei faze. Privatizarea trebuie să servească ca bază reformelor economice şi să fie efectuată după o anumită liberalizare economică. Cea mai mare barieră în acest sens o constituie infantilitatea sectorului privat şi a pieţei financiare, imperfecţiunea cadrului legislativ, insuficienţa de cumpărători potenţiali, mecanismele nepuse la punct de creditare şi de plasare a hârtiilor de valoare, lichiditatea joasă a ultimelor, starea economico-financiară gravă a întreprinderilor publice supuse privatizării, mai ales datoriile lor enorme.

Deşi Guvernul a apreciat, în ansamblu, efectul privatizării în masă ca fiind modest, indicând cauzele şi concretizând aspecte principale ale acestei estimări, totuşi privatizarea în masă contra BP şi-a realizat sarcinile primordiale. Consecinţa principală rezultantă a acestui proces este crearea premiselor pentru constituirea şi extinderea pieţei capitalului (pieţelor de valori şi imobiliare), a mecanismelor gestionării corporative ale întreprinderilor privatizate şi a restructurării lor.

În Republica Moldova actualmente sarcina principală este de a asigura o privatizare conform rigorilor economiei de piață, vizând o declanşare şi desfăşurare de amploare şi eficientă a redistribuirii proprietății în scopul restructurării, relansării şi eficientizării întreprinderilor private şi publice, încadrarea lor cu echipe manageriale de calitate şi respectarea severă a drepturilor de proprietate.

Noul Guvern al Republicii Moldova, şi-a intitulat Programul său de activitate pe anii 2001-2005 „Renaşterea economiei-renaşterea țării". În acest scop, programul deplasează accentul pe sporirea eficienței utilizării proprietății de stat, preconizând modificarea funcțiilor Departamentului Privatizării (DP). Aceasta a fost scos din structura Ministerului Economiei şi subordonat direct Guvernului, simultan cu transmiterea unora din funcțiile sale ministerelor de ramură şi concentrarea eforturilor DP asupra controlului executării contractelor de privatizare şi asupra soluționării problemelor ce apar în activitatea întreprinderilor privatizate.

Se preconizează elaborarea unei noi concepții a privatizării în Republica Moldova şi adoptarea legii privatizării într-o nouă redactare, precum şi un nou program de privatizare pentru anii 2001 – 2002. Aceste şi alte acțiuni similare, sperăm, să contribuie la realizarea reformelor structurale orientate spre eficientizarea economiei naționale, prin impulsionarea economiei reale, stimularea utilizării eficiente a resurselor şi dinamizarea dezvoltării sectoarelor privat şi public.

REPERE STRATEGICE ALE STOPĂRII DEZINDUSTRIALIZĂRII REPUBLICII MOLDOVA

prof. dr. Ilie Blaj
Universitatea Tehnică, Chişinău

Politicile economice promovate în Republica Moldova în anii '90 au fost declarate ca fiind politici de realizare a reformelor economice, cerute de tranziție la economia de piață. În aceşti ani în republică s-au realizat transformări radicale atât în sistemul politic cât şi în sistemul economic. Dar în realitate, politicile realizate au condus la distrugerea economiei naționale şi în primul rând la dezindustrializarea țării.

În anii de după al doilea război mondial s-a conştientizat că subdezvoltarea economică în care se afla atunci Republica Moldova putea fi depăşită numai pe baza industrializării ei. De aceia, la baza dezvoltării sale economice a fost pusă o strategie de dezvoltare rapidă a industriei. Bineînțeles, că în această perioadă, o dată cu dezvoltarea rapidă a industriei, a avut loc o creştere considerabilă a producției şi în alte ramuri ale economiei naționale. Dar ritmurile de creştere a producției industriale depăşeau cu mult ritmurile de creştere a producției în alte ramuri. De exemplu, în anii 1960-1980 ritmul de creştere a producției industriale în republică a fost aproape de trei ori mai înalt decât ritmul de creştere a producției agricole.

Astfel până la inițierea tranziției la economia de piață în republică a fost creată o industrie cu o capacitate înaltă de producție care a contribuit substanțial la depăşirea nivelului de subdezvoltare economică a acestei regiuni, la creşterea nivelului de viață a populației. Către sfârşitul anilor '80, industria devenise ramura principală a economiei naționale, având o pondere superioară față de alte ramuri în formarea produsului social-global şi în formarea bugetului de stat. În aceşti ani, Republica Moldova s-a transformat într-o regiune cu profil industrial–agrar, depăşind subdezvoltarea economică pe baza industrializării economiei naționale. Dar, în anii tranziției la economia de piață, în Republica Moldova s-a înregistrat o involuție economică drastică, care a plasat republica în rândurile țărilor cu un nivel de subdezvoltare economică. În cei zece ani de tranziție PIB s-a redus de circa trei ori. Reducerea bruscă a PIB a avut loc în primul rând pe baza dezindustrializării economiei naționale. Într-adevăr, reducerea PIB din an în an a fost însoțită de reducerea producției industriale. Astfel în anul 2000 producția industrială s-a redus mai mult de trei ori față de anul 1990, constituind numai 32,5% față de volumul producției din anul 1990 (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Involuția PIB şi a producției industriale în Republica Moldova în anii 1990-2000

Anii	PIB		Producția industrială	
	în % față de 1990	în % față de anul precedentă	în % față de 1990	în % față de anul precedent
1990	100	98,5	100	
1991	82,5	82,5	88,9	88,9
1992	58,5	70,9	64,8	72,9
1993	57,8	98,8	65	100,3
1994	39,9	69,1	47	72,3
1995	39,3	98,6	45,2	96,2
1996	36,2	92,2	42,3	93,6
1997	36,8	101,6	42,3	100
1998	35,3	93,5	36,0	85,1
1999	33,7	95,6	31,8	88,3
2000	34,3	101,9	32,5	102,3

Datele din tabelul nr. 1 ne confirmă prezența unei corelații directe dintre reducerea producției industriale şi reducerea volumului PIB. Cea mai drastică reducere atât a PIB cât şi a producției industriale a avut loc în anii 1992-1995, după care Republica Moldova a devenit una dintre cele mai sărace țări din Europa. Reducerea bruscă a producției industriale a condus la schimbarea esențială a rolului industriei în economia națională. Ponderea populației ocupate în industrie s-a redus de la 22% în anul 1990 până la 10,7% în anul 2000, iar ponderea celor ocupați în agricultură a crescut în aceşti ani de la 32,7% până la 50,8%[1].

Este evident că reducerea catastrofală a producției industriale a modificat şi rolul industriei în formarea PIB (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Structura PIB al Republicii Moldova în anii 1993-2000, în %

Indicatorii	Anii		
	1993[2]	1995	2000
PIB, din care:	100	100	100
industrie	38,9	25	17,6
agricultură	31,2	29,2	24,5
servicii	32,1 (1994)	38,3	51,6

Aceste date ne mărturisesc că în anii realizării reformelor economice în Republica Moldova s-a desfăşurat pe larg procesul dezindustrializării țării, pro-

[1] Republica Moldova; *Breviar statistic*, Chişinău, 2000, p. 16.
[2] BERD: *Transition Report 2000*, p. 193.

ces care se evidenţiază, atât prin reducerea bruscă a producţiei industriale, cât şi prin plasarea ei în rândurile ramurilor secundare ale economiei naţionale.

În perioada 1993-2000, ponderea industriei în PIB a pierdut 21,3 puncte procentuale coborând, astfel, la 17,6%.

Ca urmare a politicilor economice promovate în republică, în deosebi în anii 1992-1995, a avut loc un amplu proces de trecere de la un profil economic industrial – agrar la unul preponderent agrar. Modificarea intervenită în raportul dintre industrie şi agricultură a fost însoţită de pierderi colosale economice, care au condus la scăderea catastrofală a nivelului de trai al populaţiei.

Dezindustrializarea economiei Republicii Moldova a avut loc în urma realizării recomandărilor Fondului Monetar Internaţional şi ale Băncii Mondiale, menirea cărora a fost eliminarea industriei Moldovei de pe pieţele externe şi chiar şi de pe piaţa internă. Astfel piaţa internă a Moldovei a devenit un spaţiu convenabil pentru comercializarea mărfurilor industriale produse în ţările dezvoltate.

Ca urmare directă a dezindustrializării economiei naţionale este scăderea continuă a comerţului exterior a Republicii Moldova şi în primul rând a volumelor exporturilor.

Tabelul nr. 3

Evoluţia comerţului exterior al Republicii Moldova în anii 1995-1999

Indicatorii	Anii					
	1992	1995	1996	1997	1998	1999
Export mil. dolari SUA	868,0	745,5	795,0	874,1	631,9	462,3
În % faţă de anul precedent	x	131,8	106,6	109,9	72,3	73,2
Import, mil. dolari SUA	905	840,7	1072,3	1171,2	1023,7	573,1
În % faţă de anul precedent	x	127,5	127,5	109,2	87,4	56
Soldul balanţei comerciale, mil. dolari SUA	-37	-95,2	-277,3	-297,1	-391,8	-110,8
În % faţă de PIB	2,8	6,7	16,3	15,3	22,3	9,7
Rata de acoperire a importului prin export, în %	95,9	88,7	74,1	74,6	61,7	80,7

Datele tabelului nr. 3 ne confirmă că, în anii 1993-1999, volumul total al comerţului exterior s-a redus mai mult de 1,7 ori; volumul exporturilor s-a redus de 1,88 ori. Soldul balanţei comerciale în toţi anii realizării reformelor economice a fost negativ, urcând în unii ani până la 22,3% din PIB. Cât priveşte rata de acoperire a importului prin export, aceasta a oscilat între 95,9% în 1992 şi 74,1% în 1996. Raportul negativ dintre export şi import se explică în primul rând prin lipsa în republică a mărfurilor compatibile pe piaţa externă. Industria radioelectronică şi industria construcţiilor de maşini în ultimii ani au fost com-

plet distruse. Astfel în structura exporturilor în ultimii cinci ani prevalează producția ramurilor complexului agrar (60-70%).

Astăzi este evident că pentru redresarea economiei naționale a republicii este necesară stoparea, în primul rând, a declinului producției industriale şi relansarea creşterii acesteia în scopul realizării intereselor naționale. Numai relansarea industriei poate asigura utilizarea completă a resurselor umane şi naturale ale țării şi eficientiza activitatea economică în ansamblu. Doar e bine ştiut că orice țară nu poate depăşi nivelul de subdezvoltare economică şi asigura un nivel de prosperitate pe altă cale decât pe calea industrializării economiei naționale. Nici Republica Moldova nu poate fi excepție în această privință.

Situația creată în industrie şi procesul dezindustrializării economiei naționale în ultimii ani au fost supuse mai multor studii. Pe baza lor au fost elaborate şi propuse căile stopării declinului industrial, astfel încât industria Republicii Moldova să devină din nou ramura principală a economiei naționale şi să contribuie considerabil la depăşirea nivelului de subdezvoltare economică. De asemenea încă în anul 1996 a fost elaborată şi adoptată de către Guvern. Concepția politicii industriale de stat a Republicii Moldova în anii 1996-2000.

Obiectivul strategic al politicii industriale de stat stabilit în această concepție îl constituie formarea unui complex industrial multiramural, competitiv şi de înaltă tehnicitate, corespunzător standardelor europene, care să asigure dezvoltarea stabilă şi independența economică a țării, venituri suficiente populației şi integrarea Moldovei în sistemul de relații economice mondiale.

Dar, cu regret, acest concept, ca şi recomandările economiştilor, elaborate pe baza mai multor studii au rămas, pe hârtie. Distrugerea industriei s-a prelungit şi mai departe, chiar şi după adoptarea concepției numite.

Aşadar, între recomandările concrete evidențiate în diferite stadii şi strategii, pe de o parte, şi valorificarea lor în stoparea declinului industrial, pe de altă parte a fost şi există o discrepanță tot mai accentuată. Recomandările savanților şi strategiile elaborate n-au găsit o susținere adecvată din partea forței politice. Dezindustrializarea economiei naționale şi distrugerea acestei ramuri, sunt rezultatul realizării politicilor economice greşite, dăunătoare.

Pornind de la aceste considerente putem conchide că stoparea declinului industrial şi asigurarea relansării industriei pot fi asigurate numai prin voința fermă şi activitatea consecventă şi adecvată a forțelor politice ajunse astăzi la guvernarea țării. Este necesar ca Guvernul şi Parlamentul republicii să-şi schimbe radical atitudinea față de industrie, să conştientizeze că eficientizarea activității economice şi creşterea economică pot fi realizate, în primul rând, pe baza redresării acestei ramuri principale.

În acest scop se cere să fie elaborat şi realizat în practică un program complex de stopare a declinului industrial şi relansarea industriei. În acest program, o dată cu stabilirea obiectivelor, să fie concretizate şi căile şi măsurile traducerii în practică a obiectivelor stabilite. În opinia noastră, programul ar trebui să prevadă:

- măsuri concrete şi eficiente de protejare a producătorilor autohtoni;
- perfecționarea sistemului fiscal şi acordarea unor facilități fiscale investitorilor străini şi autohtoni, care se includ în restabilirea activității industriale;
- concretizarea surselor financiare şi materiale destinate de stat pentru susținerea dezvoltării acestei ramuri;
- acordarea de garanții guvernamentale în cazul când este necesară de utilizarea creditelor străine pentru realizarea proiectelor de-o însemnătate înaltă în relansarea industriei;
- eliberarea de taxe vamale a importurilor de utilaje tehnice şi materii prime destinate dezvoltării industriei;
- mecanismul susținerii producătorilor producției destinate pentru export.

Acest program ar constitui punctul de plecare a relansării industriei Republicii Moldova. Măsurile amintite reprezintă reperele strategice ale stopării dezindustrializării economiei naționale.

INVESTIȚIILE – REPER STRATEGIC AL CREŞTERII PERFORMANȚEI ECONOMICE

Nicolae Ciornâi
Universitatea Tehnică, Chişinău

Diminuarea continuă a producției reprezintă un fenomen caracteristic al economiei Republicii Moldova în ultimii zece ani ai secolului trecut. Această diminuare continuă şi bruscă a demarat o dată cu inițierea reformelor economice în republică, o dată cu inițierea tranziției la economia de piață.

Autorii reformelor economice presupuneau că realizarea lor automat vor asigura creşterea economică şi bunăstarea poporului. Aceasta se confirmă şi prin conținutul programelor de activitate a guvernelor Republicii Moldova în care pivotul principal era realizarea şi chiar şi accelerarea reformelor economice. Cheia reformelor economice a fost declarată privatizarea. Privatizarea în masă a demarat în republică în a doua jumătate a anului 1994, dar nici încheierea privatizării în masă, nici realizarea reformelor economice în alte direcții n-au fost capabile să stopeze diminuarea catastrofală a PIB în ansamblu, inclusiv a producției în toate ramurile economiei naționale.

În literatura economică au fost numiți factorii principali care au acutizat consecințele negative ale reformelor economice ce au condus la declinul catastrofal în economie. În acelaşi timp, investigațiile noastre ne demonstrează că unul dintre factorii principali ai declinului actual al economiei a fost şi rămâne prăbuşirea bruscă a investițiilor alocate pentru economia națională. Datele statistice ne confirmă că volumul investițiilor în capital fix în anii 1990-2000 s-au redus mult mai mult decât diminuarea PIB.

Datele expuse în tabelul nr. 1 ne confirmă că în anii realizării reformelor economice, volumul PIB s-a redus de circa trei ori, pe când volumul investițiilor în capital fix s-au redus de zece ori. Dar e bine ştiut că activitatea investițională, a fost şi rămâne forța motrice de asigurare a creşterii economice. Cea mai amplă reducere a volumelor investițiilor în republică a avut loc în prima jumătate a anilor „90 şi mai ales în anii 1992-1994, ceea ce coincide cu anii diminuării considerabile şi a PIB. În primii doi ani (1991-1992) viteza reducerii PIB a fost mai mare decât viteza reducerii volumelor investițiilor, apoi începând cu anul 1993 reducerea volumelor investițiilor a fost mult mai pronunțată față de reducerea PIB.

Restrângerea dramatică a investițiilor în deceniul trecut a fost condiționată de mai mulți factori, atât obiectivi cât şi subiectivi. Chiar din primii ani, realizarea reformelor economice a fost însoțită de demolarea, distrugerea structurilor economice existente, fără a crea în loc noi structuri – adecvate economiei de piață.

Tabelul nr. 1

Dinamica PIB şi a investiţiilor în capital fix în Republica Moldova

(în anii 1990-2000)

Anii	PIB		Investiţii în capital fix	
	în % faţă de anul precedent	în % faţă de 1990	în % faţă de anul precedent	în % faţă de anul 1990
1990	98,5	100	100	100
1991	82,5	82,5	91	91
1992	70,9	58,5	74	67
1993	98,8	57,8	54	34
1994	69,1	39,9	49	16
1995	98,6	39,3	84	14
1996	92,2	36,2	92	13
1997	101,6	36,8	92	13
1998	93,5	35,3	110	14
1999	95,6	33,7	75	10
2000	101,9	34,3	101	10,1

Astfel din primii ani ai tranziţiei spre economia de piaţă au fost puse bazele distrugerii economiei naţionale, ca apoi să fie construită o economie de tip nou, economia de piaţă. În condiţiile create, procesul investiţional în republică a ieşit de sub controlul statului. Chiar şi programele de investiţii aflate deja în procesul de realizare au fost abandonate. Multe utilaje contemporane, procurate pentru modernizarea producţiei la diferite întreprinderi au rămas neinstalate până astăzi din cauza lipsei investiţiilor necesare.

Este evident că stoparea declinului economic şi reluarea creşterii economice poate fi asigurată numai pe baza investiţiilor. Între evoluţia PIB şi dinamica volumelor de investiţii există o corelaţie directă, ceea ce ne confirmă şi graficul nr. 1.

Calculele efectuate la calculator au stabilit şi dependenţa de corelaţie dintre PIB şi investiţiile în capital fix în forma următoarei ecuaţii:

$X_0 = 36{,}188 + 0{,}558X_1 – 0{,}855\ t,$

unde X_0 este volumul PIB (exprimat în procente faţă de volumul anului 1990);

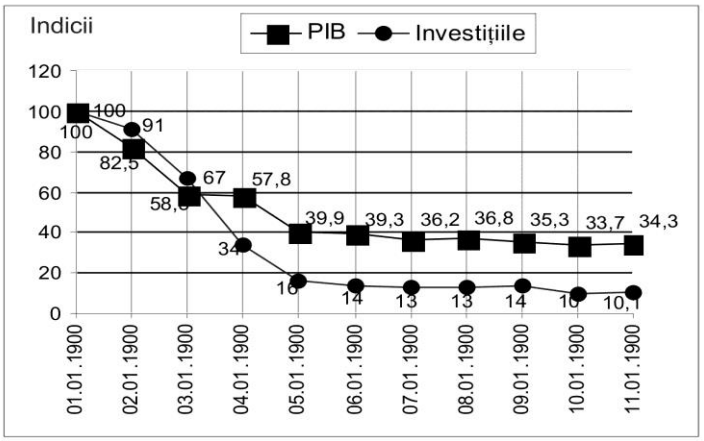
X_1 – investiţiile în capital fix (exprimate în procente faţă de anul 1990)

t – timpul (nr. anilor respectivi t = 1, 2, ... 11)

Deci, după cum vedem, reducerea (creşterea) investiţiilor în capital fix cu un procent conduce la reducerea (creşterea) PIB cu 0,558 procente. O parte a reducerii PIB revine altor factori influenţa cărora este exprimată prin factorul – t (timp). Intensitatea acestei dependenţe de corelaţie este destul de înaltă. Coeficientul de corelaţie R = 0,97, ceea ce ne confirmă, că 94% ($R^2 = 0{,}94$) din variaţia PIB este determinată de influenţa factorilor incluşi în calculele ecuaţiei de regresie (volumul investiţiilor şi timpul).

Graficul nr. 1

Indicii PIB şi ai investiţiilor în capital fix în Republica Moldova în anii 1990-2000 în % faţă de anul 1990

Estimarea coeficientului de corelaţie după criteriul lui Fişer ne confirmă că valoarea lui R este considerabilă $F_{cal.} > F_{tab}$

($F_{cal.} = 65,41$, $F_{tab.} = 4,5$).

Volumele anuale ale investiţiilor în capital fix se formează pe baza acumulării din PIB în formă de capital brut. Lipsa responsabilităţii şi a profesionalismului din partea multor manageri ai întreprinderilor, activitatea cărora în primii ani ai tranziţiei a fost liberalizată, a condus la reducerea bruscă a ratei acumulării din PIB, ceea ce ne confirmă datele de mai jos:

Tabelul nr. 2

Rata economisirii şi rata investiţiilor în capital fix în Republica Moldova (în anii 1994-2000)

Indicatorii	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Produsul intern brut, mil. lei (preţuri curente)	4738	6480	7798	8917	9122	12204	15980
Formarea brută de capital, mil. lei (preţuri curente)	965	1034	1540	1774	2012	2296	3058
Rata economisirii, în % faţă de PIB	20,4	15,9	19,7	19,9	22,1	18,8	19,1
Investiţii în capital fix, mil. lei (preţuri curente)	712	845	987	1202	1444	1026	1511
Rata investiţiilor în capital fix, în % faţă de PIB	15	13	12,7	13,5	15,8	8,4	9,4

După cum vedem din datele tabelului nr. 2, în anii de referință, rata economisirii a fost la un nivel destul de scăzut – între 16-22% din PIB – şi ca o consecință directă, rata investițiilor în capital fix a fost şi mai scăzută. Este evident că rata joasă de economisire nu poate asigura ramurile economiei naționale cu investiții necesare pentru restructurarea şi modernizarea lor. Practica mondială ne demonstrează că ritmuri înalte de creştere economică se asigură, în primul rând, în țările cu o rată înaltă de acumulare şi respectiv cu o rată înaltă de investiții (de peste 25%).

Conform investigațiilor efectuate de economişti români Gheorghe Zaman şi Grigore Vâlceanu, în anul 1995 din 133 țări supuse analizei, în 56 țări se înregistra o rată a acumulării brute în PIB de peste 22%. În circa 26,3 de țări au fost alocate pentru investiții 25% şi peste din PIB. O rată a acumulării mai mare de 25% din PIB s-a înregistrat în Finlanda: 43%, în China: 40%, Republica Coreea: 37%, Indonezia: 36%, Singapore: 33%, Japonia: 29%, Austria: 27%, Chile: 27%. Anume aceste țări cu rate înalte de acumulare au asigurat în ultimul deceniu şi ritmuri înalte de creştere economică.

În acelaşi timp, în Republica Moldova rata economisirii rămâne sub 20% față de PIB, iar rata investițiilor în capital fix a coborât mai jos de orice valoare critică, iar în ultimii doi ani a constituit numai 8,4 şi 9,4 procente față de volumul PIB.

Este destul de evident că cel mai important factor în prăbuşirea investițiilor în republică este reducerea dramatică a PIB. Dar în acelaşi timp volumul anual al PIB trebuie corect repartizat, astfel încât consumul privat şi cel public să fie ajustate nu numai cu dimensiunile PIB, ci şi cu necesitățile investiționale. Neglijarea acestor necesități a condus, în cele din urmă, la diminuarea „durabilă" (timp de zece ani) a PIB, la criza actuală economică în care se află republica.

În condițiile reducerii continue a volumelor investițiilor o importanță deosebită o are utilizarea eficientă a mijloacelor acumulate. Funcționarea normală a economiei naționale în mare măsură depinde de direcțiile utilizării investițiilor. O structură argumentată a investițiilor, chiar şi cu un volum limitat poate asigura într-un termen scurt eficientizarea funcționării economiei naționale în ansamblu. Structura investițiilor în capital fix pe principalele tipuri de activități economice în ansamblu pe republică este expusă în tabelul nr. 3.

Analiza datelor expuse în tabelul nr. 3 ne permite să concludem că structura investițiilor, creată în ultimii ani, nu este argumentată şi nu corespunde cerințelor asigurării creşterii economice. După cum vedem, se află în creştere ponderea investițiilor utilizate în industria prelucrătoare şi în transporturi şi depozitare. În acelaşi timp se evidențiază reducerea ponderii investițiilor utilizate în agricultură şi în energetică. Agricultura este ramura de bază a economiei naționale, iar energetica este ramura care asigură funcționarea normală a tuturor ramurilor economiei naționale şi care actualmente se află într-o stare grea.

Tabelul nr. 3

Structura investiţiilor în capital fix în Republica Moldova pe principalele tipuri de activităţi economice (în anii 1995-1999)

Indicatorii	Anii				
	1995	1996	1997	1998	1999
Investiţii în capital fix-total, mil. lei	845	987	1202	1444	1026
din care în:					
agricultură, silvicultură, mil. lei	91,1	98,9	118,4	81,7	62,1
în % faţă de total	10,8	9,9	9,8	5,7	6,0
industria prelucrătoare, mil. lei	163,8	269,6	359,0	380,9	310,3
în % faţă de total	19,4	27,3	29,9	26,4	30,2
energie electrică, gaze şi apă, mil. lei	94,3	122,2	145,6	140,0	117,4
în % faţă de total	11,1	12,4	12,1	9,7	11,4
comerţ şi reparaţia bunurilor, mil. lei	42,1	49,3	68,3	192,3	180,6
în % faţă de total	5,0	5,0	5,7	13,3	17,6
transporturi, depozitare şi comunicaţii, mil. lei	83,7	122,6	130,5	222,9	164,8
în % faţă de total	9,9	12,4	10,9	15,4	16,1
tranzacţii imobiliare, mil. lei	253,9	190,3	236,1	237,9	190,8
în % faţă de total	30,1	19,3	19,6	16,5	18,6

Deci, ar fi logic ca pentru asigurarea funcţionării normale a economiei naţionale să se majoreze ponderea investiţiilor utilizate în aceste două ramuri. În realitate ponderea investiţiilor utilizate în agricultură şi silvicultură rămâne joasă şi s-a redus de la 10,8% în anul 1995 până la 6% în anul 1999 faţă de volumul total al investiţiilor în capitalul fix al economiei naţionale. În condiţiile distrugerii totale a bazei tehnico-materiale a agriculturii, a fărâmiţării lanurilor agricole, a reducerii bruşte a plantaţiilor de vii şi livezi, necesitatea în investiţii în această ramură este colosală.

În anii de referinţă – 1995/2000 – principala sursă de finanţare a investiţiilor, care totuşi se mai realizează, o constituie mijloacele financiare ale agenţilor economici privaţi şi ale celor de stat. Dar aceste mijloace din an în an devin tot mai mici şi nesatisfăcătoare pentru restabilirea normală a procesului investiţional în economia naţională.

Investigaţiile efectuate ne permit să concludem că unul dintre factorii principali ai prăbuşirii catastrofale a volumelor anuale de investiţii în economia naţională a Republicii Moldova este blocajul financiar în care se află în ultimii ani majoritatea întreprinderilor. Acest blocaj ca un cancer cucereşte tot mai multe întreprinderi şi le paralizează toate direcţiile lor de activitate. Astfel multe întreprinderi luni de-a rândul şi chiar şi ani staţionează. Din an în an cresc datoriile creditoare şi debitoare ale agenţilor economici. Către sfârşitul anului 2000 datoriile creditoare ale agenţilor economici au constituit 39511 mil. lei şi au crescut numai în comparaţie cu anul 1999 cu 14%, iar în comparaţie cu anul 1995 au crescut mai mult de patru ori.

În anii 1995-2000 au crescut şi datoriile debitoare de circa trei ori. Este caracteristic că datoriile creditoare ale agenţilor economici sunt mult mai mari decât

datoriile debitoare. În anul 1995 datoriile creditoare ale agenților economici au fost de 1,5 ori mai mari decât datoriile debitoare, iar în anul 2000 ele au fost de două ori mai mari. Datoriile creditoare ale agenților economici sunt mai mari chiar şi decât volumul anual al produsului intern brut. Astfel datoriile creditoare ale tuturor agenților economici la sfârşitul anului 2000 au fost de 2,5 ori mai mari decât volumul PIB în acest an.

Aceste date ne mărturisesc situația dramatică în care se află majoritatea agenților economici. Atât agenții economici privați cât şi cei publici sunt lipsiți de posibilitatea acumulării mijloacelor financiare cu scopul investirii lor în modernizarea şi retehnologizarea producției. Astfel mulți din ei prelungesc fabricarea producției necompetitive nu numai pentru piața externă, ci şi pentru piața internă. Mijloacele financiare modeste care sunt acumulate de agenții economici sunt utilizate în primul rând pentru salarizarea angajaților, pentru achitarea impozitelor curente şi pentru alte necesități. În aşa condiții întreprinderilor nu le rămân mijloace financiare pentru investiții pe baza cărora s-ar eficientiza producția şi ar fi pusă baza asigurării unei creşteri mai sporite a mijloacelor financiare.

Blocajul financiar al agenților economici din Republica Moldova din an în an se adânceşte. Adâncirea şi dezlănțuirea lui sunt determinate de mai mulți factori, dar principalul este politica economică realizată în țară în anii tranziției la economia de piață.

Politica economică realizată în Republica Moldova în anii tranziției n-a asigurat susținerea şi încurajarea producătorilor autohtoni. Mai mult decât atât, ea a fost chiar şi dăunătoare pentru desfăşurarea activității economice. Politica fiscală în republică a fost supusă în primul rând asigurării formării bugetului de stat şi reducerii deficitului bugetar prin stabilirea şi încasarea impozitelor directe şi indirecte, mărimea cărora a fost şi rămâne disproporționată față de potențialul financiar real al agenților economici. Astfel agenții economici nu pot achita plățile la timp, anual acumulând sume enorme ale datoriilor creditoare.

Direcția principală în lichidarea blocajului financiar al agenților economici este creşterea considerabilă a comercializării producției. Însă această direcție este greu de realizat de o mare parte din agenți economici.

Una din sursele principale ale finanțării investițiilor poate fi creditele bancare. Dar datorită politicii bancare realizate în anii tranziției în republică această sursă n-a avut o influență vădită asupra activității economice. Ponderea creditelor acordate de către băncile comerciale pe termen lung, care pot fi utilizate pentru finanțarea activităților investiționale rămâne destul de joasă în suma totală a creditelor acordate. Anual această sursă importantă ocupă numai 14-15% din volumul investițiilor efectuate.

Analiza efectuată ne permite să concluzionăm că în etapa actuală, când posibilitățile investiționale ale agenților economici autohtoni sunt destul de limitate, sursa principală în modernizarea şi retehnologizarea economiei naționale aparține investițiilor străine. Deci, este necesară elaborarea unui mecanism bine argumentat şi atractiv cu privire la atragerea investițiilor străine în economia națională. Fără asigurarea creşterii investițiilor în economia națională nu poate fi asigurată nici creşterea economică.

METODOLOGIA COMPOZIȚIONALĂ A MEDIULUI COMUNITĂȚILOR DIN LOCALITĂȚILE RURALE ŞI URBANE ALE REPUBLICII MOLDOVA

prof. dr. Ion Sârbu,
conf. dr. Ion Paladi
ASE, Chişinău

Studiul de ansamblu asupra viitorului social al comunităților urbane şi rurale, comunități care în această perioadă suferă serioase modificări şi completări, cuprinde câteva capitole. Se au în vedere evaluarea stării actuale a societății rurale şi urbane; implementarea politicilor sociale prin intermediul sectorului agroindustrial, educarea omului ca forță principală nu numai de producere, dar şi de conducere pentru secolul XXI.

Aria de aplicabilitate a metodologiei compoziționale cuprinde cercetarea noilor ipoteze şi teorii privind mediul, dând atenție în special dezvoltării viitoare a pământului, a florei, faunei şi climei sale, adică aşa-numitei probleme a evoluției mediului fizic pe termen lung. Împreună cu aceasta, se au în vedere de asemenea: adaptarea dreptului şi structurilor administrative la dezvoltarea societății industriale în perspectiva apropiată; evaluarea cadrului de viață a omului în comunitățile urbane şi rurale; amenajarea teritorială; dezvoltarea instituțiilor economice şi sociale şi ameliorarea condițiilor de sănătate publică, în concordanță cu cerințele economiei de piață.

Mediul comunităților urbane şi rurale reprezintă un concept foarte complex, care reuşeşte să acopere spațiul larg pe care societatea îl rezervă asistenței umane şi este supus studiului sistematic al viitorului, considerat câmp de acțiune. Conceptul reflectă, pe de o parte, atributele caracteristice ale comunităților umane din mediul urban şi rural, iar, pe de altă parte, oferă premisele necesare pentru a stabili instrumentarul teoretico-metodologic de efectuare a investigațiilor.

Timpul şi spațiul joacă un rol decisiv în formarea şi modificarea caracteristicilor mediului comunităților din localitățile rurale şi urbane. În acest context, este obiectiv necesar de a stabili factorii principali de compoziție a mediului comunităților respective. Avem în vedere, între altele, interesul societății civile şi al locuitorilor proveniți din mediul rural, care au adus cu ei obiceiuri, comportamente, metode de producție şi consum specifice, inclusiv necesitatea de a practica agricultura ca ramură de activitate socioeconomică. Luarea în considerare ca sursă economică a agriculturii a fost determinată de dependența totală a oraşului de procurarea alimentelor din exteriorul lui. Această dependență este un factor de risc major în cazul conflictelor politico-economice, având ca urmare, limitarea accesului la resursele energetice, materiale, financiare.

Cercetările ştiințifice efectuate şi generalizarea experienței sociale existente ne demonstrează că există argumente foarte serioase care fac ca orga-

nizațiile societății civile – ce activează în diferite domenii – să insiste asupra practicării agriculturăşi în mediul urban. Migrația populației rurale către oraşe se va mări, iar numărul elementelor ce țin de oraş se vor mări (case cu etaje, dezvoltarea industriei, infrastructurii urbane), adică procesul de urbanizare sporeşte. Categoria de rural se contopeşte, treptat cu categoria urbanului. Populația provenită din mediul rural găseşte un cadru familiar unde oamenii îşi pot desfăşura talentul, valorificarea tradiției, asimilarea mai uşoară a greutăților, stresul adaptării la condițiile urbane.

Privită economic, agricultura urbană poate depăşi limitele ramurii auxiliare, având rezultate economice semnificative. De pildă, reanimarea serelor din centrul Chişinăului, unde se preconizează să se cultive răsad şi legume (roşii, castraveți, ceapă verde etc.), apoi pe loturile de pământ din municipiul Chişinăului a locuitorilor se cultivă anual 130 tone de legume, inclusiv roşii 18 mii tone, castraveți 20 mii tone, ceapă verde 12 mii tone.

Deşeurile organice din oraşe pot fi folosite drept îngrăşământ pentru solul pe care se practică agricultura urbană. Astfel, agricultura urbană devine o sursă importantă pentru asigurarea hranei zilnice a populației din oraşe. Surplusurile de legume se realizează pe piețele oraşului, astfel încât 30 la sută din locuitorii oraşului se bucură de această producție, incomparabil mai sănătoasă ecologic față de cea din Turcia, Grecia care este inundată de nitrați. Familiile din oraşe sunt stabilite şi dependente de cele mai apropiate magazine care oferă alimente preparate, conservate ce conțin mult zahăr, conservanți chimici. Ca alternativă, agricultura urbană îmbunătățeşte dieta şi sănătatea, facilitând accesul populației la produse proaspete organic, dorite de consumator şi nu impuse de rețeaua comercială. Inventivitatea orăşenilor a dus la obținerea şi asimilarea de soiuri şi varietăți de legume care, în mod obişnuit, nu făceau parte din nomenclatorul național. În acelaşi timp, agricultura urbană cu finalitate economică presupune valorificarea muncii femeilor, a oamenilor în vârstă, punând astfel în valoare segmente ale populației situate în afara circuitului economic convențional.

Este necesar ca guvernele şi autoritățile locale să înțeleagă mai profund importanța agriculturii şi să stabilească programe şi politici favorabile pentru activitatea fructuoasă a acestui sector. În acest sens, avem în vedere necesitatea de a uşura accesul locuitorilor urbani la terenurile potrivite agriculturii, aprovizionându-i cu semințe, apă şi alte utilități, asigurându-le totodată şi piața de desfacere pentru producție.

Agricultura urbană nu este un fenomen specific țării noastre. Ea este prezentă şi în experiența altor țări chiar dezvoltate economic. De pildă, primăria New-York-ului cheltuieşte multă energie şi fonduri financiare pentru a sprijini agricultura urbană, considerând că acesta este un mijloc de a consolida coeziunea socială şi a uşura integrarea imigranților în comunitatea locală. Guvernul SUA a elaborat documentul „The Community Food Security Act” în anul 1996, care încurajează şi asigură fonduri financiare pentru independența alimentară a comunităților locale.

Aşadar, societatea noastră civilă nu poate rămâne indiferentă la numeroasele avantaje ale agriculturii urbane, care contribuie la coeziunea socială a comunității şi a acesteia cu mediului din localitățile urbane.

De menționat că se apelează la agricultura urbană nu numai pentru a obține alimente şi pentru reconcilierea cu natura, ci şi pentru a impune o atitudine mai echilibrată față de propriul corp şi propria sănătate. Grădinăritul este şi o formă de activitate fizică pe care medicii o prescriu pacienților cu boli coronariene sau pentru prevenirea acestora.

Înverzirea oraşului se prefigurează ca fiind cea mai ieftină soluție la problema asigurării energiei necesare locuinței şi locuirii pe care trebuie să o gestioneze autoritățile comunităților locale. Deci, înverzirea oraşelor presupune reciclarea resurselor potențiale prin stabilirea unor sisteme bazate pe plante, dezvoltarea unor sere pentru cultura plantelor în spațiul urban şi care ar putea valorifica energia termică rezidual a locuințelor.

Trebuie remarcat că de la autoritățile locale se cere să prevadă terenurile necesare practicării agriculturii urbane alături de cele prevăzute pentru spații verzi, zone de recreare şi de protecție a ecosistemelor sensibile.

Este evident faptul că populația din comunitățile rurale şi urbane îmbătrâneşte treptat, în timp ce speranța de viață creşte. Iată de ce trebuie găsite soluții de petrecere a timpului liber pentru aceste categorii de populație.

În sfârşit, conceptul de oraş sănătos îmbină oraşul bunei guvernări cu preocupări pentru realizarea, consolidarea şi extinderea spațiilor verzi, îmbunătățirea factorilor de mediu, practicarea agriculturii, horticulturii, grădinăritului, apiculturii etc.

În Republica Moldova, populația a trăit, predominat, în mediul rural. Dezvoltarea vieții urbane s-a bazat, mai ales după cel de-al doilea război mondial, pe emigrarea populației rurale, devenită forță de muncă angajată în marile obiective economice amplasate în teritoriul sau la periferia oraşelor, pentru refacerea şi dezvoltarea economiei naționale. A avut loc, astfel, un proces de mobilizare a comunităților rurale la formarea mediului urban prin corelarea dependenței acestui mediu de traiectoria dezvoltării anterioare. Totodată, a avut loc şi modificarea ideologiei locuitorilor, schimbarea mentalității lor în conformitate cu cunoştințele şi experiența acumulată.

Se ştie că punctul de vedere asupra stabilității sistemelor economice a evoluat şi s-a schimbat mult. În nenumărate cazuri, modificări mici în parametri au dus la schimbări structurale mari în sistemele mediului rural şi urban şi chiar la dispariția unor subsisteme.

Economistul american J.K. Galbraith aprecia că economia de piață nu-şi asumă responsabilitatea pentru deteriorarea mediului înconjurător [4, p.26]. Astfel, utilizarea rațională a resurselor naturale şi păstrarea echilibrului ecologic se impun a fi asigurate în mod conştient, prin înfăptuirea unei politici adecvate de către stat.

Trebuie menționat faptul că mediul, sub aspect rural sau sub aspect teritorial, poate contribui substanțial la consolidarea complexului agroindustrial. Echilibrul teritorial presupune ca în fiecare comună, județ, să se realizeze o dezvoltare economică complexă, axată pe îmbinarea adecvată a celor trei sectoare: agricultura, industria şi infrastructura. Pe de altă parte, echilibrul teritorial presupune ca în sectoarele amintite să se realizeze o anumită specializare orientată spre piață în funcție de condițiile favorabile disponibile. Pe acest suport material se asigură extinderea şi diversificarea relațiilor economice dintre diferite comune şi județe ale republicii. Prin dezvoltarea subsistemului de piețe poate fi asigurată valorificarea crescândă a resurselor de muncă şi a celor naturale din fiecare comunitate rurală.

Autoritățile locale în ansamblu nu au încă forța necesară şi nu dispun de resursele financiare şi potențialul uman necesare pentru a lupta eficient în combaterea dezechilibrelor teritoriale a localităților.

Autoritățile locale nu dispun de personal cu cunoştințele, calificarea şi experiența necesare rezolvării problemelor manageriale la nivelul comunității rurale şi urbane.

Proiectele de microinfrastructură rurală se adresează comunităților rurale la nivelul satului, în sensul că, aceste proiecte trebuie să fie echilibrate, să favorizeze crearea unui sistem de canalizare a satului, înființarea unui patrimoniu ecologic, a unui cămin cultural şi serviciilor sociale.

Elementul nou care apare în perioada de tranziție spre economia de piață este acela că această comunitate trebuie să participe activ la identificarea nevoilor, la ierarhizarea lor, la elaborarea proiectului, la gestionarea şi efectuarea tuturor licitațiilor care decurg din realizarea proiectului.

Proiectele din categoria activităților generatoare de venituri sunt destinate creşterii capacităților grupurilor productive din aceste comunități prin acordarea sprijinului instituțional şi trening în domeniul afacerilor.

Una din problemele importante, cu care se confruntă locuitorii în activitățile generatoare de venit, constă în necesitatea ca beneficiarii proiectelor – anume comunitățile rurale – să se organizeze juridic la primărie conform legii şi înscrise într-un registru special.

Dezvoltarea echilibrată a economiei naționale în profil teritorial reprezintă o necesitate obiectivă. Dar, o asemenea dezvoltare trebuie să fie şi posibilă, prin asigurarea unui cadru legislativ-instituțional adecvat pentru derularea vieții economice, precum şi prin promovarea unor politici conforme cu cerințele echilibrului teritorial din fiecare etapă de dezvoltare a țării. Aşadar, dezvoltarea economică echilibrată teritorial poate fi numai rezultatul unui proces realizat în mod conştient, prin participarea adecvată a organelor statului, a agenților economici şi a cetățenilor.

Dezvoltarea echilibrată a comunităților rurale în condițiile relansării economiei naționale este importantă şi pentru dezvoltarea economică a țării în profil teritorial. În perioada actuală, este necesar ca dezvoltarea economică a fie-

cărei comunități să fie realizată în mod echilibrat pe teritoriul întregii țări, deoarece numai astfel ea poate condiționa nivelul unei triple eficiențe: economice, sociale şi ecologice. Care ar fi principalele efecte ce pot fi generate printr-o dezvoltare echilibrată a economiei naționale în profil teritorial?

În primul rând, valorificarea resurselor economice disponibile în cadrul fiecărei unități administrativ-teritoriale. Pe de o parte, se asigură utilizarea resurselor de muncă disponibile în fiecare județ, prin crearea de noi locuri de muncă. Desigur, dezvoltarea actuală a transporturilor permite o mare mobilitate spațială a forței de muncă. Însă, extinderea exagerată a navetismului generează numeroase efecte negative asupra eficienței economice a activității navetiştilor, cât şi asupra realizării lor ca ființe biopsihosociale. Pe de altă parte, prin dezvoltarea echilibrată teritorial a economiei – şi îndeosebi a industriei -, se creează posibilitatea valorificării adecvate a multor resurse naturale din cadrul fiecărei comune. Posibilitatea menționată vizează mai ales resursele naturale voluminoase (produse agricole, lemn, minereuri, piatră), a căror transporturi generează mari cheltuieli. Ca urmare, eficiența economică este mai mare, cu cât asemenea resurse sunt utilizate mai aproape de sursele lor de proveniență.

În al doilea rând, dezvoltarea echilibrată a economiei naționale în profil teritorial poate asigura o evoluție armonioasă a rețelei de localități nu numai pe ansamblul țării, ci şi în cadrul fiecărui județ. Aceasta presupune ca, prin orientarea spațială a creşterii economice, să se asigure optimizarea raportului dintre rețeaua de sate şi cea de oraşe, paralel cu înfăptuirea sistematizării şi modernizării cadrului construit din fiecare localitate. Dezvoltarea echilibrată a economiei pe teritoriul țării generează efecte sociale benefice, contribuind substanțial la ameliorarea condițiilor de viață ale oamenilor.

În al treilea rând, prin dezvoltarea echilibrată a economiei naționale în profil teritorial se pot utiliza rațional resursele naturale disponibile, concomitent cu menținerea echilibrului ecologic. Posibilitatea menționată vizează, pe de o parte, atragerea în circuitul economic a resurselor solului şi subsolului utilizabile din toate județele, iar pe de altă parte, eşalonarea utilizării resurselor respective pentru asigurarea unei dezvoltări economice durabile.

Folosirea rațională a resurselor naturale disponibile presupune ca, în fiecare județ, să se tindă spre o dezvoltare economică bazată pe utilizarea preponderentă a resurselor regenerabile, manifestându-se o grijă permanentă pentru menținerea echilibrului ecologic şi pentru prevenirea poluării mediului natural.

Tendința de concentrare a industriei şi a altor activități economice într-un număr mic de raioane şi oraşe a limitat posibilitățile de satisfacere a nevoilor materiale şi spirituale pentru majoritatea populației comunităților rurale şi urbane. Ca urmare, pe cuprinsul întregii țări s-a impus abandonarea modelului raionul de conducere şi adoptarea județului ca centru de conducere.

Evoluția vieții economico-sociale a fiecărei țări este influențată, în mare măsură, de organizarea ei administrativ-teritorială. Experiența Republicii Mol-

dova evidențiază faptul că influența acestui factor depinde de gradul în care forma de organizare administrativ-teritorială utilizată corespunde necesităților şi posibilităților țării din perioada respectivă, intereselor naționale şi celor locale.

De menționat că, la începutul anilor cincizeci, în Moldova a fost stabilită organizarea administrativ-teritorială pe raioane, un model, de fapt, de împrumut menit să realizeze o dependență a administrației locale de scopurile economice şi politice centralizate ale țării. Prin această formă de organizare s-a instaurat un sistem politico-administrativ supercentralizat, ceea ce a generat o birocratizare accentuată a vieții economico-sociale.

Folosirea modelului raional a determinat orientarea atenției statului spre dezvoltarea economică şi social-culturală în raioane. S-a dezvoltat, astfel, infrastructura socială la sate, s-a conturat o tendință de apropiere a comunelor cu privire la modernizarea agriculturii, la construirea complexelor zootehnice, integrarea asociațiilor agro-industriale în viticultură, pomicultură. În pofida diferențierii raioanelor în privința condițiilor pedoclimatice, decalajele interraionale cu privire la randamente s-au atenuat mult, dar ele au continuat să se mențină. Probabil că sistemul de proprietate şi cel de repartiție nu i-au stimulat îndeajuns pe cetățenii ocupați în agricultură pentru a valorifica pe deplin condițiile create pentru activitatea lor în sectorul dat.

Trecerea la metodele democratice de conducere teritorială a țării şi implementarea principiilor economiei de piață au permis descentralizarea administrației atât în profil de ramură a economiei naționale, cât şi în plan teritorial. Revenirea la organizarea administrativ-teritorială pe județe şi realizarea dezvoltării economico-sociale a țării pe această structură au generat numeroase efecte pozitive dar şi negative.

În primul rând, s-a conturat o tendință de apropiere a județelor cu privire la dezvoltarea industriei prin activitatea societăților pe acțiuni (tabelul nr. 1).

Analiza privind rezultatele activității societăților pe acțiuni ne demonstrează că partea statului în capitalul social şi în producție reprezintă mai mult de jumătate, şi că principala pondere la aceşti indicatori revine județului Chişinău şi Bălți, urmate de Soroca, Orhei, Tighina şi Cahul.

Această tendință a fost determinată prin orientarea teritorială a investițiilor efectuate de stat, fapt care a influențat şi structura profitului şi a pierderilor, care au avut loc în anul 1999.

Efectele dezvoltării economiei naționale în plan teritorial înregistrate după revenirea țării noastre la organizarea administrativ-teritorială pe județe atestă că această structură este adecvată pentru o dezvoltare economico-socială echilibrată teritorial.

Faptul că această organizare instituțională, aflată încă în proces de constituire, îndeosebi în plan funcțional, n-a reuşit, deocamdată, să se manifeste plenar ține nu de natura ei, ci de imperfecțiunea mecanismelor de activitate, şi nu în ultimul rând, de profesionalismul cadrelor care activează în aceste instituții administrative.

Tabelul nr. 1

Analiza privind rezultatele activităţii societăţilor pe acţiuni
(anul 2000, mii lei)

Denumirea judeţului	Numărul SA	Capitalul social	Valoarea acţiunilor statului	Profit pentru anul 1999	Pierderi pentru anul 1999	Dividende conform hotărârii adunării generale	Dividende transferate în bugetul de stat
Total pe Republica Moldova, inclusiv:	423	4530596.3	3584489.4	139660.3	571841.2	15661.5	14821.3
1. Chişinău	148	3104396.5	2689957.8	125991.2	309230.8	14903.8	14459.7
2. Bălţi	63	408080.9	334127.3	3856.0	135742.9	397.6	19.2
3. Soroca	30	117735.7	67472.5	126.1	7797.5	7.4	7.4
4. Edineţ	23	139073.1	127568.0	627.3	59603.0	17.4	17.4
5. Lăpuşna	20	56342.5	21788.5	70.4	1698.6	0.4	0.4
6. Ungheni	22	147621.2	12392.2	2110.9	32745.1	-	-
7. U.T.A.G.	48	117998.8	76164.3	1963.4	15829.0	69.5	69.5
8. Orhei	19	307490.0	60864.6	3956.6	2130.5	254.0	241.5
9. Tighina	21	32961.4	21699.6	840.7	2459.9	5.1	-
10. Cahul	29	98896.2	61654.6	117.7	4603.9	6.2	6.2

Orice muncă devine mai eficientă şi utilă societății, dacă ea este iluminată de razele cunoştințelor profunde ale omului în domeniul pe care îl profesează şi este desfăşurată în conformitate cu cerințele timpului. E o axiomă de care se ține seama mereu în activitatea Direcției pentru Politica de Cadre pe lângă Guvernul Republicii Moldova (DPG), organ coordonator central care promovează politica statului în domeniul cadrelor serviciului public, conform conceptului şi procedurilor elaborate în domeniul politicii personalului.

Faza reconcepției funcționale a conducerii comunităților rurale şi urbane implementează soluții optime adecvate economiei de piață. În acest sens, conducerea întreprinderilor trebuie să se implice, atât în identificarea efectelor utile ale soluțiilor noi, cât şi în evidențierea eventualelor obstacole care trebuie depăşite pentru aplicarea lor. Mai precis, se procedează la stabilirea următorului cadru de aplicare a măsurilor de management administrativ: la nivel local se are în vedere alocarea resurselor tehnice, economice, tehnologice, informaționale şi de climat psihosocial; pentru adaptările însă de rigoare la specificul oricărei întreprinderi industriale sau agricole, metodologia utilizării instrumentelor de gestionare în comunitățile rurale şi urbane este diferențiată în conformitate cu mediul exterior şi cel interior.

Luarea în considerare a elementelor de conducere şi determinarea performanțelor administrative şi a dimensiunilor acestora, a gradului de necesitate, comensurarea investițiilor în localitățile de prima necesitate – toate aceste elemente se află în programul dezvoltării social-economice a comunelor şi județelor din republică. În principiu, toate schimbările din administrația publică centrală şi locală trebuie să reiasă din logica evoluției sociale, menite să îmbunătățească traiul populației.

Activitățile odată începute se cer a fi duse la bun sfârşit. Schimbările preconizate nu trebuie să fie o expresie a intereselor de grup sau să dea prioritate anumitor poziții subiective, indiferent de la cine vin ele. Respectarea acestor principii cere o înaltă cultură politică urmată de nişte exigențe ce pornesc de la prioritățile naționale față de oricare alte interese.

Bibliografie

1. Belli N., Şomajul şi efortul bugetar pentru protecția socială, Economistul, nr. 705 din 5 octombrie 2000.
2. Popescu C., Tranziția de la principiul…, Economistul, nr. 837, 18 aprilie, 2001, p. 6.
3. Adumitresei I., Bilaus M., Reechilibrarea teritorială a economiei româneşti, Economistul, 4-5 mai, 2001.
4. Galbraith J.K., Societatea perfectă, Eurosong Book, 1997, p. 26.

REVITALIZAREA ACTIVITĂȚII UNITĂȚILOR ECONOMICE PRIN IMPLEMENTAREA MANAGEMENTULUI STRATEGIC

conf. dr. Ala Cotelnic
ASEM, Chişinău

În cadrul ansamblului de factori care pot contribui şi asigura relansarea economiei moldoveneşti, un loc important îl ocupă îmbunătățirea managementului la toate nivelurile de conducere ale economiei naționale, prin folosirea eficientă a principiilor şi mecanismelor specifice de funcționare ale economiei de piață. O atenție deosebită trebuie acordată folosirii noilor abordări, metode şi tehnici de conducere, care au asigurat şi asigură performanțe economice superioare întreprinderilor pe plan mondial. În procesul de căutare a modalităților optime de relansare economică la nivelul întreprinderilor se impune abordarea conducerii pe baza conceptelor de sistem strategic. Aceasta presupune o analiză strategică şi concurențială, pentru folosirea resurselor şi competențelor motrice ale întreprinderii la realizarea avantajului concurențial față de principalii competitori. Interesul pentru o astfel de strategie a fost determinat de faptul că mediul de afaceri al întreprinderii a devenit imprevizibil, fără legătură cu trecutul. În consecință, obiectivele unice nu mai sunt suficiente pentru a decide reorientarea unei întreprinderi.

Mediul în care acționează o întreprindere este într-o continuă transformare. Schimbările mediului afectează strategiile întreprinderilor obligându-le la elaborarea unor politici de adaptare a structurii lor interne la noile condiții. Perioada de adaptare variază în timp şi în spațiu în funcție de comportamentul sistemelor productive, de intensitățile şi multitudinile presiunilor exercitate asupra elementelor acestora.

Complexitatea schimbărilor din mediul de desfăşurare a activităților întreprinderilor industriale moldoveneşti a crescut considerabil, în prezent firmele fiind obligate să răspundă presiunilor atât din exteriorul cât şi din interiorul țării. Creşterea frecvenței acestor modificări a condus la sporirea dificultăților în conturarea politicilor de adaptare a întreprinderilor industriale la noile condiții.

Economia Moldovei depinde într-o mare măsură de activitatea industrială în crearea premiselor atingerii unei creşteri economice şi a unui grad sporit de ocupare a forței de muncă. Cu toate acestea, în ultimii ani s-au înregistrat accentuate scăderi ale ponderii industriale în formarea PIB, precum şi ale forței de muncă angajate în acest sector. Producția industrială în anul 1999 a constituit doar 32,8% din volumul producției fabricate în anul 1990. Acest declin a cauzat serioase reduceri ale capacităților productive şi totodată ale persona-

lului angajat. Factorii determinaţi ai evoluţiei negative din industrie sunt numeroşi. Între ei amintim: situaţia macroeconomică precară; scăderea continuă a cererii atât pe piaţa internă, cât şi pe cea externă; implicaţiile crizei regionale din 1998; preţurile înalte la resursele aprovizionate; folosirea tehnologiilor vechi cu consum excesiv de energie şi de materii prime; managementul slab la întreprinderi; desfăşurarea lentă a procesului de restructurare.

Sub influenţa factorilor enumeraţi mai sus, întreprinderile industriale nu reuşesc să se afirme la nivelul cuvenit. O cercetare tip anchetă ne arată că:

- 58,7% din întreprinderile industriale luate în evidenţă lunară şi-au redus volumul de producţie;
- fiecare a treia întreprindere este insolvabilă;
- cca 60% din întreprinderi generează pierderi;
- numărul salariaţilor a scăzut cu mai mult de 10 mii de persoane;
- cca 60 mii de persoane sunt concediate forţat, iar 13 mii de persoane muncesc cu un program redus de lucru.

Toate aceste constatări scot în evidenţă un lucru foarte clar: că întreprinderile industriale din Republica Moldova nu au ştiut să se adapteze permanent la cerinţele pieţei. Un asemenea neajuns trebuie de urgenţă remediat, fiecărei firme fiindu-i necesară o strategie de adaptare permanentă la noile cerinţe ale pieţelor tradiţionale sau ale celor potenţial abordate.

Întreprinderile îşi desfăşoară activitatea într-un mediu înconjurător în continuă schimbare. Ca urmare a acestui fapt, conducerea întreprinderii trebuie să evalueze schimbările care pot surveni în viitor în cerinţele consumatorilor, pe diferitele pieţe, impunându-se luarea din timp a unor măsuri de transformare sau de reorientare.

Desigur, o problemă care se ridică este aceea a momentului când devine esenţială o strategie. Schimbările rapide şi neaşteptate în mediul întreprinderii, după cum am menţionat, este una dintre aceste situaţii. Pot să apară conflicte şi reorientarea să aibă loc prea târziu pentru a asigura supravieţuirea întreprinderii, care este confruntată cu două probleme foarte dificile:

- cum să aleagă cea mai bună cale pentru expansiune din mulţimea celor încă prea puţin cunoscute;
- cum să canalizeze energiile întregului grup pentru a se angaja în direcţia aleasă.

Răspunsul la aceste întrebări constituie însăşi esenţa formulării strategiei şi a punerii ei în practică. În acest stadiu, strategia devine un instrument esenţial şi indispensabil. Implementarea ei însă întâmpină multiple dificultăţi, unele chiar majore.

- Una din aceste dificultăţi majore reiese din faptul că, în majoritatea organizaţiilor economice, procesele de decizii pre-strategice au un puternic caracter politic. Strategia introduce elemente raţionale care rup istoria culturală tradiţională a întreprinderii şi ameninţă procesul poli-

tic. Reacția naturală este de a combate această repunere în cauză a tradiției şi a structurii puterii în loc de o confruntare cu condițiile mediului.

- O altă dificultate, la fel de serioasă, decurge din conflictele pe care planificarea strategică le declanşează între activitățile profitabile prin tradiție şi activitățile novatoare. De regulă, organizațiile nu au nici cunoştințele, nici capacitățile, nici motivațiile, nici conducători capabili să formuleze şi să realizeze o strategie.
- În sfârşit, lipsesc informațiile necesare atât asupra întreprinderii însăşi cât şi asupra mediului pentru a formula şi a realiza o strategie.

Elementele prezentate mai sus au reliefat atât multidimensionalitatea contextului firmei, cât şi complexitatea abordărilor strategice prin care agentul economic poate supraviețui şi deveni competitiv. Din punct de vedere al interferenței strategiei cu managementul strategic considerăm că se impun unele precizări, a căror luare în considerare poate amplifica funcționalitatea şi performanțele firmei.

1. Este necesar ca în managementul oricărei firme punctul de plecare să-l reprezinte elaborarea unei strategii adecvate. Fără o asemenea strategie, sistemul managerial al organizației nu va fi eficient şi performant.
2. În procesele de fundamentare a strategiei este absolut necesară aplicarea metodelor manageriale a unor tehnici şi proceduri contabile şi financiare.
3. Creşterea complexității mediului de afaceri în condițiile internaționalizării, informatizării, accelerării progresului ştiințific şi hiperconcurenței se reflectă în imprimarea unei complexități crescânde a proceselor manageriale la nivel de firmă.

În vederea identificării problemelor cu care se confruntă întreprinzătorii în perioada actuală în utilizarea instrumentelor moderne de management, precum şi a altor necesități, am realizat un studiu special, ale cărui obiective principale au fost:

- colectarea de informații calitative asupra ierarhizării problemelor majore cu care se confruntă întreprinzătorii, managerii în procesul conducerii afacerii, prelucrarea şi analiza acestor informații;
- examinarea abilității agenților economici de a înțelege şi de a face față mediului economic în care îşi desfăşoară activitatea;
- determinarea măsurii în care întreprinderile moldoveneşti utilizează planificarea strategică şi a cauzelor care favorizează sau nu favorizează acest fapt;
- determinarea atitudinii față de risc a conducătorilor de întreprinderi şi stabilirea metodelor de minimizare a riscului.

Pentru atingerea obiectivelor stabilite a fost întocmit un chestionar, pornind de la variabilele ce determină problemele care ne interesează. Chestiona-

rul a fost prestat pe un număr de zece firme din Chişinău, efectuându-se modificările necesare conform neconcordanţelor rezultate pe parcursul anchetei. Chestionarul final a fost completat de către managerii din Republica Moldova, din cadrul întreprinderilor de diferite mărimi, forme de proprietate şi domenii de activitate.

Chestionarul a fost aplicat pe un eşantion de 150 de întreprinderi. Baza de sondaj a fost reprezentată de totalitatea întreprinderilor active.

S-au utilizat următoarele criterii de verificare a eşantionului:

- mărimea întreprinderii:
  - micro 1-19 de angajaţi;
  - mică 20-75 de angajaţi;
  - mare – peste 75 de angajaţi;
- sector/domeniu de activitate:
  - industrie, comerţ, servicii, agricultură, construcţii;
- localizare: au fost definite convenţional următoarele judeţe: Chişinău, Bălţi, Lăpuşna, Tighina.

Rata de răspuns a fost de 75%, reprezentând un număr de 100 de firme intervievate.

Sondajul efectuat ne-a permis să tragem concluzia că schimbările în privinţa managementului strategic vor fi în primul rând de mentalitate, apoi de cunoştinţă şi în cele din urmă de acţiune.

Unul dintre elementele componente de bază ale managementului strategic este planificarea strategică. Pe parcursul ultimilor ani aparatul administrativ al multor întreprinderi n-a acordat atenţia cuvenită sistemului de planificare a activităţii întreprinderii; mai mult decât atât, o planificare corespunzătoare chiar a lipsit. Încercările de a elabora anumite planuri generale de activitate pe termen mediu şi lung au eşuat. Imposibilitatea efectuării unei planificări adecvate a fost cauzată, în primul rând, de incertitudinea mediului economic actual, de lipsa cunoştinţelor economice adecvate la noile condiţii economice la conducătorii întreprinderilor.

Astăzi tot mai mulţi conducători ajung la concluzia că abandonarea totală a sistemului de planificare n-a adus rezultate îmbucurătoare. De aceea tot mai mulţi manageri îşi îndreaptă atenţia şi eforturile spre crearea şi implementarea unui nou sistem de planificare adecvat condiţiilor şi cerinţelor economiei de piaţă. Se iau deja măsuri privind elaborarea strategiei de dezvoltare a întreprinderilor, conform misiunii adoptate, a tacticii şi acţiunilor pe termen scurt şi mediu de realizare a dezvoltării business-ului.

Rezultatele sondajului ne-au permis să constatăm că: planificarea strategică, deşi este deosebit de importantă pentru succesul afacerilor, totuşi mulţi întreprinzători o ignoră. Public ei laudă virtuţile planificării strategice, însă când sunt întrebaţi dacă o folosesc, răspunsul este deseori negativ. Astfel, 39% din

întreprinzători au menționat că nu utilizează în activitatea lor planificarea strategică. Dintre motivele acestei omisiuni, cele mai importante sunt:

a) lipsa de cunoştințe în domeniu: în special acest motiv l-au indicat 38,5% din cei ce nu folosesc planificarea strategică. Planificarea strategică este o deprindere care, ca oricare alta, trebuie învățată. În mod frecvent, întreprinzătorii, managerii au o experiență practică largă, de ordin general. În consecință, ei se pot lipsi cunoştințele specifice necesare unei planificări eficiente;
b) destul de des întreprinzătorii nu recunosc importanța planificării strategice. Ei o consideră ca pe o „podoabă" utilă, realizabilă numai dacă timpul le-o permite, dar mulți (38,5%) consideră că timpul este mult mai prețios decât efectuarea activității nominalizate;
c) uneori ei consideră că afacerea lor este prea mică şi procedura prea simplă pentru a face planificarea strategică.

Diferența dintre teoria elaborării planurilor strategice şi practică, adică rezultatele obținute, este prea mare. Totuşi studiile de planificare strategică afirmă contrariul.

Rezultatele sondajului le considerăm satisfăcătoare în acest domeniu deoarece mai mult de jumătate din cei chestionați (61%) utilizează în practica lor planificarea strategică. Situația este diferită pentru diferite tipuri dimensionale de întreprinderi.

Dintre toate întreprinderile mari chestionate, majoritatea, 83,33%, au menționat că utilizează în activitatea lor elemente ale planificării strategice. Cel mai puțin apelează la acest instrument managerial microîntreprinderile (37,5%) managerii acestora din urmă considerând greşit că, dacă afacerea este mică, o pot ține sub control prin propria intuiție.

Importanța planificării strategice pentru întreprindere este evidentă, deoarece presupune stabilirea scopurilor şi obiectivele generale, precum şi măsurile şi modalitățile corespunzătoare privind îndeplinirea acestora.

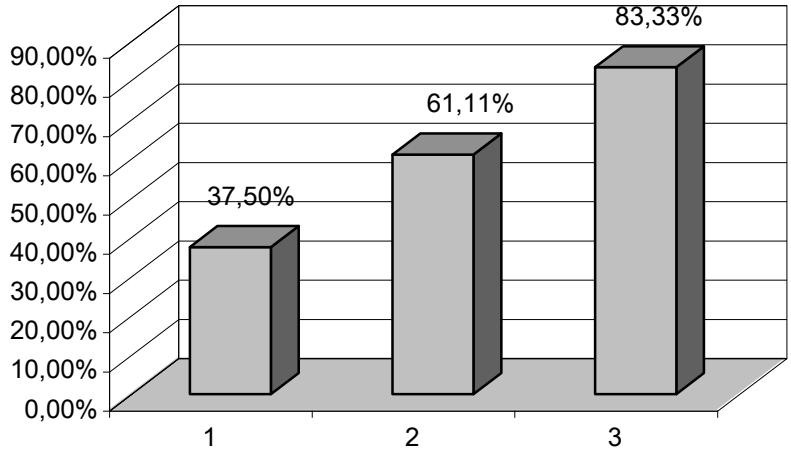
Planificarea strategică asigură baza necesară tuturor deciziilor de conducere. În funcție de scopurile care vor fi stabilite şi cât de realiste vor fi acestea va depinde succesul şi viitorul întreprinderii.

Acest tip de planificare vizează dezvoltarea activităților întreprinderii şi anume: expansiune, diversificare, creştere internă şi externă, investiții etc.

Potrivit răspunsurilor din anchete, prioritățile în alocarea fondurilor pentru investiții au fost:

- creşterea capacității prin extinderea gamei de produse (50% din totalul opiniilor exprimate);
- înlocuirea utilajelor vechi (28%);
- introducerea de tehnici noi de producție (39%).

Figura nr. 1
Utilizarea planificării strategice de către întreprinderile chestionate în dependență de mărime

Numărul angajaților
Legendă: 1 – microîntreprinderi; 2 – întreprinderi mici; 3 – întreprinderi mari.

Răspunsurile agenților economici chestionați pun în evidență o serie de factori restrictivi pentru creşterea producției, cei mai semnificativi fiind redați în tabel.

Tabelul nr. 1
Frecvența principalelor cauze care limitează creşterea producției conform rezultatelor sondajului

Cauze	%
1. Dificultățile financiare	75
2. Costul ridicat al creditelor bancare	38
3. Întârzierile în efectuarea plăților către beneficiari	45
4. Lipsa materiei prime	14
5. Creşterea internă insuficientă	6

Cea mai mare frecvență a cauzelor care limitează creşterea producției în Republica Moldova, conform opiniilor celor ce activează în acest domeniu, o reprezintă dificultățile financiare (75% din răspunsuri), fiind urmată de întârzierile în efectuarea plăților către beneficiari (45%). Aceasta relevă o dată în plus faptul că blocajul financiar se situează pe primul loc în cadrul factorilor care frânează creşterea economică.

De aici rezultă că orice scară de priorități în angajarea unor soluții trebuie să situeze blocajul financiar, reducerea şi/sau eliminarea acestuia (unde este posibil) pe primul plan al obiectivelor şi măsurilor avute în vedere. Evident că, în cadrul factorilor blocajului financiar, trebuie considerat şi costul ridicat al creditelor bancare (38% frecvență).

Lipsa de materii prime, un alt obstacol al producției, îşi găseşte explicația în structura energofagă a industriei, insuficiența fondului valutar pentru asigurarea din importuri a unor materii prime.

Scopul implementării reingineering-ului este creşterea semnificativă a eficienței activității lor, a performanțelor şi competitivității lor. Restructurarea fiecărei unități economice trebuie să se desfăşoare pe baza unor programe stabilite în acest scop pentru orizonturi de timp:

- pe termen scurt, care se concentrează, de obicei, pe măsuri de limitare a pierderilor, recuperarea creanțelor şi obținerea unui *cash-flow* pozitiv;
- pe termen mediu şi lung, care decurge nemijlocit prin strategia de dezvoltare în perspectivă a întreprinderii şi prin care se stabilesc produsele oferite, piețele pe care aceasta va opera, diversificarea produselor şi a piețelor.

Restructurarea pe termen mediu şi lung presupune mai multe restructurări.

Restructurarea tehnică şi tehnologică se referă la:

- stabilirea produselor care vor fi menționate în portofoliul întreprinderii şi care îi vor permite să dețină avantaje competitive pe piață;
- stabilirea produselor la care se va renunța din cauza ineficienței producției;
- retehnologizarea unor linii de fabricație;
- introducerea managementului calității totale.

Restructurarea financiară constă în:

- creşterea ponderii capitalului propriu în totalul pasivelor;
- valorificarea activelor disponibile şi crearea de lichidități;
- obținerea unor credite avantajoase cu perioade de grație mari şi dobânzi mici.

Restructurarea *organizatorică* presupune:

- simplificarea structurii organizatorice, flexibilizarea ei;
- delimitarea organizatorică clară a centrelor de responsabilitate (de profit, de costuri).

Restructurarea managerială urmăreşte:

- informatizarea generalizată a proceselor decizionale, integrarea calculatorului electronic în toate fazele procesului managementului strategic;

- dezvoltarea culturii de firmă ca un activ intangibil de primă importanță al acesteia;
- profesionalizarea managementului, ceea ce presupune însuşirea de către cadrele manageriale a unor abilități, atitudini şi componente specifice managementului modern.

Aceasta din urmă se impune ca o necesitate stringentă pentru conducătorii de întreprinderi din Republica Moldova, fapt confirmat de rezultatele sondajului menționat. Astfel, 41% din respondenți au răspuns că în activitatea cotidiană nu utilizează careva instrumente moderne de management (cercetări operaționale, analiza riscului, scenarii).

În concluzie, am putea spune că sunt greu de selectat, din multitudinea tipologică, acele strategii care ar putea fi considerate cele mai adecvate. Însă am putea face unele precizări şi nuanțări. Există aproape un consens între specialişti asupra faptului şi anume:

- în cazul întreprinderilor diversificate este necesară o strategie de ansamblu în timp ce, dacă este vorba de o subunitate a acestora, sau de o întreprindere monoproductivă, se impune o strategie de afaceri;
- strategia de ansamblu a întreprinderii nu este o simplă însumare a strategiilor de afaceri (efectul de sinergie) ci un demers care se bazează pe alegerile privind sprijinirea diferitelor afaceri şi nu cum să concureze în aceste afaceri;
- strategiile funcționale sunt întotdeauna prezente;
- numărul de strategii pe care pot să-l adopte întreprinderile mici şi mijlocii este mai restrâns decât în cazul marilor întreprinderi pentru că mijloacele de care dispun acestea sunt mult mai limitate: număr redus de specialişti, planificare restrânsă, manageri ocupați cu probleme şi decizii operaționale în cea mai mare parte a timpului;
- pentru întreprinderile în dificultate, ținând cont de rezultatele diagnosticului financiar, este necesar să se opteze pentru strategii de supraviețuire şi revitalizare.

Bibliografie

1. Bărbulescu C., Întreprinderea – adoptarea unei strategii adecvate, Tribuna economică, 1997, nr. 33.
2. Evoluția social-economică a Republicii Moldova în anul 1999, Ministerul Economiei şi Reformelor al Republicii Moldova, Chişinău, 2000.
3. Guțu I., Republica Moldova: economia în tranziție, Editura Litera, Chişinău, 1998.
4. „ „ „ Conceptul de strategie, Tribuna economică, 2000, nr. 4.
5. Sasu C., Bernier R., Enciclopedia întreprinzătorului, Editura Economică, Bucureşti, 1999.

PROBLEMA ESTIMĂRII JUSTIFICATE A POTENȚIALULUI REZULTATIV AL ÎNTREPRINDERII ÎN CONDIȚIILE ACTUALE DE DEZVOLTARE

conf. dr. Vladimir Bălănuță
ASE, Chişinău

Decalajele economice, caracteristice pentru perioada de tranziție, pot fi evitate şi treptat înlăturate în pofida tuturor greutăților cu care se confruntă majoritatea unităților de producție din Republica Moldova.

Este cunoscut faptul că, pentru a asigura o activitate de producție profitabilă, sunt necesare unele condiții specifice de desfăşurare a ei pe o perioadă durabilă. Aceasta se poate explica prin faptul că în condițiile economiei de piață numai o astfel de activitate asigură prosperarea şi dezvoltarea previzională a întreprinderilor. Cu regret, mulți producători până în prezent nu se pot adapta la noile condiții ale pieței. Ei duc povara unui şir de datorii în creştere față de salariați, bănci comerciale, stat şi practic, până în prezent, nu pot ieşi din criza economică. Din aceste considerente, potrivit opiniei unor specialişti din economia națională, este necesară o revizuire a acelora care nu şi-au determinat obiectivul de activitate şi locul efectiv în structura instituțională a tranziției. Actualmente, acest lucru, parțial aplicat în practică, este legat de soluționarea problemelor de restructurare a întreprinderilor pe teren. Deja, până în prezent, organele legislative nu şi-au asumat responsabilitatea pentru elaborarea şi adoptarea unui program de dezvoltare a sferei de producție, inclusiv autohtone pe o perioadă previzională mai îndelungată. Concomitent, tot mai insistent, apare problema elaborării şi adoptării unui mecanism justificat de utilizare eficientă a sistemului de facilități pentru dezvoltarea acestei sfere pe viitor.

Considerăm că o analiză-diagnostic realistă şi responsabilă, fără presiuni de natură politică şi conjuncturală, este absolut necesară pentru toți producătorii, indiferent de activitatea pe care o desfăşoară. Numai în astfel de condiții ei vor avea posibilitatea să-şi determine şi să-şi elaboreze propria strategie de dezvoltare. Mai mult decât atât, actualmente este necesară argumentarea fundamentală a locului şi rolului fiecărui agent economic în infrastructura locală şi regională de dezvoltare, lucru care, fără un program bine determinat, practic este imposibil.

În contextul cerințelor dure ale economiei de piață, rațiunea producătorului constă în faptul că el niciodată nu-şi va permite să producă marfa care nu este solicitată pe piața de desfacere sau care nu poate să-şi asigure profitul scontat. Scopul fiecărui agent economic este de a obține un profit cât mai mare în raport cu efortul depus.

În practica analitică se utilizează un sistem larg de indicatori, care caracterizează potențialul rezultativ la nivelul activității întreprinderii. Însă, actualmente, tot mai insistent apare necesitatea selectării acestor indicatori, pornind de la scopul şi genul activităților desfăşurate.

După opinia noastră, în condițiile când țara nu dispune de materie primă şi de resurse energetice în cantități necesare pentru dezvoltarea avantajoasă a complexului industrial, o atenție deosebită trebuie acordată problemei utilizării eficiente a factorilor de producție, cât şi locului şi rolului acestora în sistemul indicatorilor generalizatori ce țin de activitățile întreprinderilor.

Considerăm că agenții economici din Republica Moldova trebuie să dispună de un model analitic justificat în acest domeniu, ținând cont de cerințele noului sistem contabil şi necesitățile dezvoltării sferei de producție pe viitor.

După cum se ştie, criteriul de bază, cu care a operat economia centralizată, a fost acumularea şi utilizarea factorilor de producție. Totodată, sistemul de indicatori generalizatori ai activității de producție se reflecta în felul următor:

FM	MF	RM	VPF	VPR	BB
I	II	III	IV	V	VI

unde: FM – forța de muncă;
MF – mijloacele fixe de producție;
RM – resursele materiale;
VPF – volumul producției fabricate;
VPR – volumul producției realizate;
BB – beneficiul bilanțier.

Deci, anterior, factorii de producție erau în prim-plan şi practic acumularea lor suplimentară se examina ca potențial strategic de dezvoltare ulterioară a întreprinderilor industriale. Acest proces se dirija centralizat şi, conform unor reguli întocmite, fiecare întreprindere acumula suplimentar factorii de producție la timp, cu o garanție sigură. În majoritatea cazurilor, indiferent de rezultatele financiare obținute din activitatea de bază, întreprinderile erau asigurate cu factorii de producție conform necesităților şi normelor planificate.

Odată cu trecerea la economia de piață acest proces de aprovizionare, bazat pe preponderența producătorului, s-a destrămat deoarece nu corespunde noilor cerințe, al căror capăt de pornire este cererea şi profitul.

Problema-cheie pentru toți producătorii constă în interdependența consumurilor şi cheltuielilor efectuate şi a veniturilor obținute. Unitățile de producție trebuie să obțină independent resursele financiare necesare atât pentru funcționarea ei prezentă, cât şi pentru dezvoltarea în perspectivă.

În conformitate cu cerințele dure ale pieței corelația indicatorilor generalizatori, ce reflectă procesul de producție şi rezultatele acestuia suferă o modificare esențială. După opinia noastră, ea este determinată de ritmul de creştere

a profitului perioadei de gestiune până la impozitare, obținut prin următoarea corelație a indicatorilor generalizatori:

P >	VVN >	VPV >	VPF >	RM >	MF >	FM
I	II	III	IV	V	VI	VII

unde: > – ritmul de creştere (în %);

P – profitul perioadei de gestiune până la impozitare;

VVN – volumul vânzărilor nete;

VPV – volumul producției vândute;

VPF – volumul producției fabricate (lucrărilor şi serviciilor prestate);

RM – resursele materiale;

MF – mijloacele fixe de producție;

FM – forța de muncă.

Deci, cererea de factori de producție şi compensarea unui factor prin altul sunt determinate de prețul de piață şi de veniturile la care tind întreprinderile.

De regulă, fiecare producător trebuie să-şi manifeste spiritul gospodăresc în activitatea pe care o desfăşoară. Aceasta se exprimă prin argumentarea şi rezolvarea permanentă a cel puțin trei probleme de bază:

1. Ce bunuri să producă şi în ce cantități?

2. În baza cărui potențial intern de resurse materiale, umane, financiare şi informaționale se va realiza procesul de producție?

3. Cum trebuie combinate aceste resurse în producerea bunurilor respective pentru a obține rezultate financiare avantajoase?

În opinia noastră, rezolvarea corectă a primei probleme este legată de argumentarea şi determinarea judicioasă a volumului activității de bază (mărfuri, lucrări şi servicii), iar rezolvarea următoarelor două – respectiv de determinarea consumurilor şi a cheltuielilor întreprinderii precum şi a rezultatelor financiare obținute de pe urma activităților desfăşurate.

A supraveghea în practică legăturile strânse dintre toți factorii ce contribuie la obținerea rezultatelor necesare nu este atât de uşor. Se cere o imagine clară asupra diferitelor metode de dirijare a procesului de producție, care fac posibilă obținerea unor rezultate favorabile.

Pornind de la aceasta, propunem propria viziune asupra acestui proces, ținând cont de toți factorii semnificativi, îmbinați în activitatea de producție prin conținutul lor atât cantitativ, cât şi calitativ (vezi tabelul nr. 1).

Compartimentul al doilea din tabelul nr. 1 cuprinde factorii de reglare care, după conținut, reflectă formele şi metodele noi de organizare a procesului de producție şi de muncă conform condițiilor actuale de dezvoltare. La rândul său, profunzimea examinării factorilor de reglare prevede evidențierea şi cercetarea următoarelor elemente constructive:

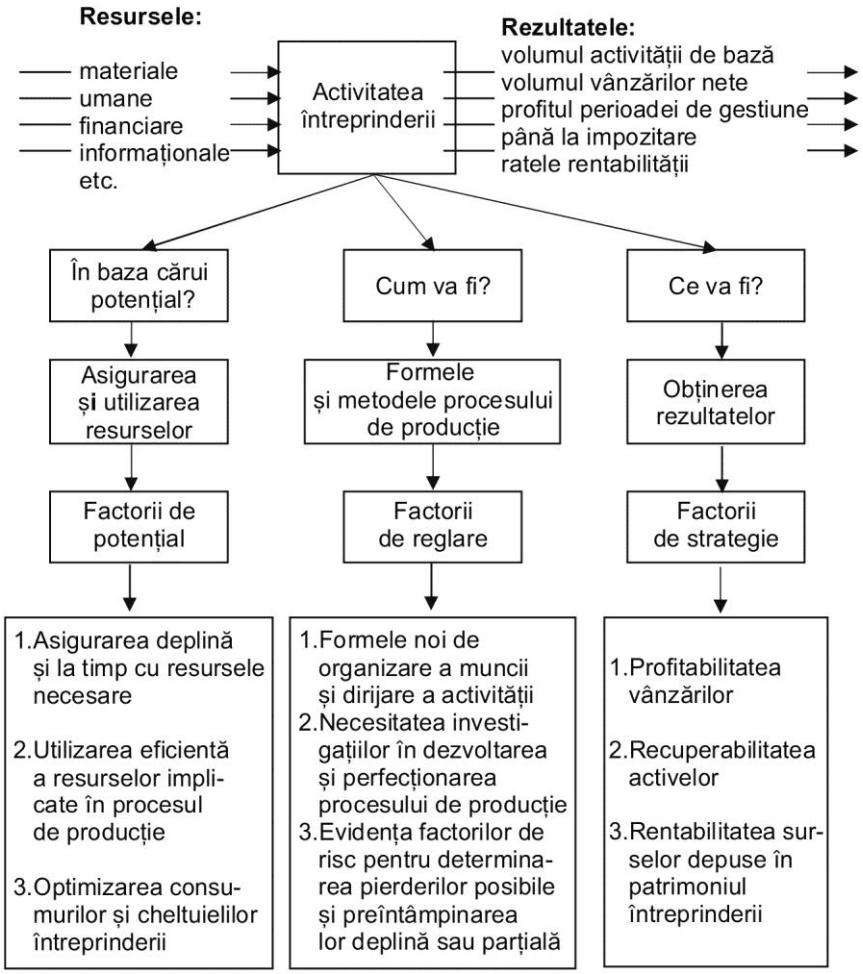
1) formele noi de organizare a muncii şi de dirijare a activității;

2) necesitatea investigaţiilor în dezvoltarea şi perfecţionarea procesului de producţie;

3) evidenţa factorilor de risc pentru determinarea pierderilor posibile şi preîntâmpinarea lor deplină sau parţială.

Tabelul nr. 1

Succesiunea diagnosticului şi aprecierea rezultatelor activităţii întreprinderii în condiţiile actuale de dezvoltare

Primul compartiment din tabelul nr. 1 include în sine factorii de potenţial, care actualmente joacă un rol deosebit în autogestiunea unităţilor de producţie.

Acest compartiment constă din următoarele elemente consecutive:

1) asigurarea deplină şi la timp cu resursele necesare;

2) utilizarea eficientă a resurselor implicate în procesul de producție;

3) optimizarea consumurilor şi cheltuielilor întreprinderii.

Modelul prezentat are la bază trei compartimente cu o legătură reciprocă pe verticală şi orizontală.

Compartimentul al treilea din tabelul nr. 1 este dedicat factorilor de strategie, care reflectă triada rezultatelor financiare: profitabilitatea vânzărilor, recuperabilitatea activelor şi rentabilitatea surselor depuse în patrimoniul întreprinderii.

Avantajul acestui model, constă în faptul că determinarea şi aprecierea fiecărui compartiment în parte se poate efectua atât direct, cât şi indirect, ținând cont de legătura strânsă dintre indicatorii şi factorii corelați. Astfel, având o imagine clară asupra factorilor de potențial, putem examina factorii strategici şi viceversa. Cu alte cuvinte, cunoscând factorii strategici putem argumenta şi determina şi factorii de potențial. Totodată, concordanța reciprocă dintre aceste două grupe de factori depinde în mare măsură şi de eficiența utilizării factorilor de reglare. Legătura aceasta, condiționată de cerințele dure ale economiei de piață, poate fi explicată prin modificarea anuală a fiecărui indicator generalizator nominalizat mai sus pas cu pas, luând în considerație următoarele granițe de timp:

a) ritmul lor de creştere pe parcursul a doi ani de gestiune (în exemplul nostru anii 1999-2000);

b) ritmul lor strategic în decursul următorilor patru ani (2001 – programat, 2002 – proiect, 2003-2004 – prognoză).

Tabelul nr. 2

Estimarea ritmului de creştere a indicatorilor generalizatori ai activității de producție al întreprinderii în plan strategic

Indicatorii	Semne convenționale	1999	2000	2001 program	2002 proiect	2003 prognoză	2004 prognoză
1. Profitul perioadei de gestiune până la impozitare	P			113,65	116,15	118,90	122,45
2. Volumul vânzărilor nete	VVN			107,65	109,45	111,65	114,95
3. Volumul producției vândute	VPV			106,70	107,90	109,40	111,60
4. Volumul producției fabricate (lucrări, servicii prestate)	VPF			103,50	105,35	107,45	109,75
5. Resursele materiale	RM			102,90	104,20	105,95	108,50
6. Mijloacele fixe productive	MF			101,20	101,35	102,90	105,20
7. Forța de muncă	FM			100,75	101,20	102,70	103,80

Notă: ritmul de creştere a indicatorilor generalizatori menționați în tabelul nr. 1 diferă în fiecare caz concret, ținând cont de particularitățile activității de producție şi potențialul de dezvoltare a întreprinderii respective pe viitor.

Modelul prezentat a fost aprobat şi utilizat de noi în procesul elaborării planurilor de afaceri la mai mulți agenți economici pe teren. Luând ca bază experiența acumulată în acest domeniu, considerăm că fiecare conducător (beneficiar) permanent va avea posibilitatea de a determina şi supraveghea nu numai strategia sa de dezvoltare, ci şi strânsa legătură a ritmului de creştere a indicatorilor generalizatori pe viitor, care reflectă utilizarea eficientă şi creatoare a efortului propriu al colectivului de muncă în activitatea de producție.

Bibliografie

1. D. Mărgulescu, M. Niculescu, V. Robu, Diagnostic economico-financiar. Concepte, metode, tehnici. Editura Romcart, Bucureşti, 1994.
2. M. Niculescu, Diagnostic global strategic. Editura Economică, Bucureşti, 1997.
3. V. Bălănuță, Diagnosticul şi estimarea potențialului economico-financiar al întreprinderii în contextul analizei expres. „Contabilitate şi audit" nr. 3 1999.
4. A. Nederița, N. Țiriulnicov, V. Paladi, L. Gavriliuc, Recomandări practice privind întocmirea notei explicative la raportul financiar anual. „Contabilitate şi audit" nr. 4 1999.

EVALUĂRI PRIVIND STADIUL ACTUAL AL SISTEMULUI BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

conf. dr. Igor Enicov,
ASE, Chişinău

1. Experienţe bancare internaţionale şi învăţămintele lor

Către sfârşitul secolului XX, sub influenţa globalizării, în sectorul bancar s-au produs schimbări esenţiale, ca urmare a faptului că sistemele bancare naţionale s-au integrat real în piaţa financiară mondială. Pentru a atrage investiţii din străinătate, fără de care a devenit imposibilă dezvoltarea economiilor naţionale, este necesară adoptarea unor standarde internaţionale de evidenţă şi transparenţă informaţională, prezentarea informaţiei depline privind activitatea instituţiilor financiare, inclusiv referitor la creditele acordate şi rambursarea lor, pentru contracararea activităţii financiare ilicite şi spălarea banilor.

O importanţă deosebită revine regulilor comune de gestiune a riscurilor, care limitează implicarea băncilor în operaţiuni financiare riscante. Până în anii '90 existau două tipuri de sisteme bancare diferite: sistemul bancar american, care interzicea băncilor comerciale investirea resurselor deponenţilor în hârtii de valoare corporative, şi sistemul bancar de tip continental-european, care nu făcea deosebire esenţială între băncile comerciale tradiţionale şi băncile de investiţie. Din anul 2000 noua legislaţie financiară a SUA a eliminat multe din restricţiile faţă de activitatea băncilor pe piaţa valorilor mobiliare şi pe piaţa de asigurări, precum şi referitor la formarea companiilor financiare.

Aceasta a majorat brusc concurenţa şi concentrarea capitalurilor financiare, formarea companiilor transnaţionale, care acoperă tot spectrul serviciilor financiare, inclusiv servicii bancare tradiţionale, servicii de asigurare, servicii de trust, servicii pe piaţa valorilor mobiliare etc. Bunăoară, în anul 2001, cel mai mare grup financiar din lume (lăsând pe locul doi *Deutshe Bank*) devine *Mizubo* (activele sale fiind de peste 1,85 trilioane de dolari SUA), care include trei bănci mari (*Dai-Ichi kan qyo, Industrial bank of Japan, Fuji*) şi o companie de asigurări.

National Westminster Bank din Marea Britanie în anul 2000 a cumpărat cu 17,2 miliarde de dolari compania de asigurări *Legal and General*, iar cea mai mare bancă din Marea Britanie, *Petail Bank Lioyds,* a cumpărat fondul de pensii *Scottish Widows*. De menţionat că în primul caz preţul de cumpărare depăşea de 2,2 ori, iar în al doilea caz de 1,4 ori, preţul de piaţă al companiilor, însă cheltuielile suplimentare s-au răscumpărat din contul veniturilor suplimentare obţinute datorită integrării sectoarelor bancar, de asigurări şi de bursă.

O importanță majoră în dezvoltarea ulterioară a sistemelor bancare în Europa va reveni, în următorii ani, reformelor de pensie, petrecute, conform practicii Canadei şi Suediei, în RFG, Franța şi alte țări. Conform aprecierilor, în urma acestor reforme capitalul fondurilor de pensii nestatale va ajunge către anul 2005, la 1,2 trilioane de euro, ele devenind printre investitorii principali pe piața mondială.

Dacă ne referim la sistemele bancare din țările cu economia în tranziție, atunci putem evidenția două căi de reformare a acestor sisteme. De pildă, Țările Baltice, Ungaria, Cehia, Polonia au ales calea liberalizării, urmând transformarea sistemului bancar după principiile occidentale în termeni minimi. Liberalizarea radicală a condus la absorbția băncilor naționale de către băncile străine.

O altă cale a fost aleasă în China, Vietnam, Uzbekistan, Kazahstan ş.a. Aici tranziția la economia de piață se petrece mai lent cu o reglementare activă din partea statului, fiind limitată concomitent şi cota capitalului străin în sistemul bancar. Aceste țări, de asemenea, au obținut anumite succese în: creşterea economică, stoparea inflației, asigurarea stabilității valutei naționale.

Rezultate mult mai modeste sunt obținute în acele țări ale CSI, care au încercat, fără a lua în considerație particularitățile economiilor naționale, să implementeze mecanic modelul occidental al sistemului bancar. În mare parte afirmația de mai sus se referă la Federația Rusă, unde majoritatea băncilor mari (Incombank, Mostbank, SBS-Agro, Toribank ş.a.) au dat faliment în anii 1998-2000.

Cercetările Băncii Mondiale şi ale OECD indică o stabilitate insuficientă a sistemului bancar al României, cu toate că partea activelor de stat în sistemul bancar cunoaşte o cotă mult mai mare în comparație cu a altor țări în tranziție ale Europei.

2. Dezvoltarea sistemului bancar al Republicii Moldova

În Republica Moldova, sistemul bancar s-a dezvoltat rapid, în condițiile unei inflații mari şi a instabilității generale a mediului macroeconomic, factori care au permis băncilor o creştere rapidă a volumului activității lor. Sectorul bancar din Republica Moldova a avansat cel mai mult (în comparație cu alte sectoare) în reformarea sa; în anii '90, elementul cel mai important în politica monetară îl constituia atingerea stabilizării macroeconomice prin metode restrictive. Însă planificarea dură şi, în multe privințe, formală a masei monetare, fără a lua în considerație asemenea componente ca numerarul în valută străină şi neplățile, a condus la pierderea mijloacelor circulante la întreprinderi, a surselor interne de acumulare şi la creşterea ratei dobânzii, depăşind limitele reale acceptabile, ținând cont de rentabilitatea agenților economici.

Sistemul bancar al Republicii Moldova în anul 2000 includea 18 bănci comerciale şi 3 filiale ale băncilor străine (înregistrate ca rezidenți în Republica Moldova). Creditarea economiei din partea sistemului bancar a folosit: în 1997,

2465 milioane de lei; în 1998, 2106 milioane lei, în 1999; 1,502 milioane lei. O asemenea descreştere (luând în considerație inflația) demonstrează că sistemul bancar al Republicii Moldova nu îşi îndeplineşte pe deplin funcțiile sale.

2.1. Măsuri ale BNM pentru consolidarea sistemului bancar

În anii 1999-2000 BNM a întreprins o serie de măsuri în vederea perfecționării sistemului bancar. Cele mai importante dintre ele sunt următoarele:

- regimul liber de deschidere a conturilor curente, ceea ce a permis majorarea soldurilor pe conturi, stabilizarea şi micşorarea ratei dobânzii atât pentru creditele în lei, cât şi în valută, aceasta fiind fără impact asupra acumulării impozitelor;
- liberalizarea regulilor şi normelor cu privire la rezervele obligatorii, care au permis disponibilizarea a aproximativ 7-8 milioane lei resurse pentru bănci;
- majorarea nivelului minim al capitalului normativ total, ceea ce înseamnă micşorarea raportului dintre capitalul propriu şi resursele atrase, micşorarea rentabilității acțiunilor, ceea ce impune fuziunea băncilor;
- crearea condițiilor pentru dezvoltarea asociațiilor de credite, perfecționarea activității fondurilor de investiții, şi a operatorilor pe piața valorilor mobiliare.

Fiecare din aceste măsuri are un conținut propriu mai larg.

Posibilitatea de a deschide conturi curente în orice bancă, la alegere, este unul din principiile importante ale economiei de piață. Acest lucru stimulează concurența între bănci. De aceea, protestul just al FMI şi al comunității bancare a condus la încercări de a impune ca întreprinderile complexului energetic să fie deservite exclusiv de către Banca de Economii, precum şi la deservirea conturilor trezoreriei în Banca de Economii.

Această tentativă se explică prin siguranța mai mare a băncii cu capital de stat. Însă teoria economică şi practica bancară mondială evidențiază alți factori de stabilitate: lichiditatea, formarea fondului de risc, costul deservirii finanțelor publice, calificarea şi practica angajaților băncii la deservirea conturilor bugetare etc. În baza concursului, analizând toți factorii enumerați, se stabileşte banca căreia statul îi încredințează deservirea conturilor bugetare.

În anul 2000, mărimea capitalului normativ total al Băncii de Economii constituia puțin mai mult de 27 milioane lei, din care 14,3 milioane active fixe, care micşorează lichiditatea. Mărimea CNT este mai mică decât necesarul pentru deținerea autorizației de tip „B”, ceea ce limitează posibilitatea acordării tuturor serviciilor.

O mare importanță are permisiunea acordată băncilor de la sfârşitul anului 2000 de a utiliza rezervele obligatorii pentru decontări (până atunci ele se păstrau într-un cont special în BNM, şi nu puteau fi folosite de bănci).

Din toamna 1998 nu mai puțin de 13% din resursele atrase de băncile comerciale erau păstrate pe conturi speciale în BNM. Încă 2% din suma resurselor atrase trebuiau păstrate în formă de numerar în banca comercială. În acest fel, 15% (sau, mai corect, 13%), practic, nu puteau fi folosite pentru operațiunile curente.

Deşi BNM nu permitea utilizarea resurselor din conturile speciale, totuşi, ea plătea pentru o parte din ele (9/10 din media aritmetică a dobânzii oficiale pentru creditele de durată scurtă, medie şi lungă). Aceasta ducea la scumpirea costului resurselor atrase şi făcea activitatea băncilor mai puțin rentabilă, iar prin aceasta le impunea să mărească marja pentru operațiunile active.

La sfârşitul anului 2000, banii din conturile speciale au fost transferați pe conturile „nostro" ale băncilor comerciale, cu excepția a două bănci problematice. Suma totală a acestor transferuri a fost de 250 milioane de lei, sporind astfel soldurile pe conturile „nostro" ale băncilor comerciale cu aproximativ 200%. Soldul mediu pe conturile „nostro" ale băncilor comerciale în anul 2000 a constituit aproximativ 120 milioane de lei.

Mijloacele transferate din conturile speciale au înlocuit, de fapt, sumele necesare decontărilor zilnice, iar sumele eliberate (care erau utilizate anterior pentru decontări) pot fi folosite pentru investire. Această liberalizare va permite sectorului bancar să mărească creditarea economiei.

Majoritatea băncilor va avea nevoie de un anumit timp pentru a orienta resursele eliberate spre creditarea economiei. Însă în timpul apropiat aceste resurse vor fi utilizate pentru procurarea hârtiilor de valoare de stat. Temerea că băncile comerciale vor orienta aceste resurse spre procurarea valutei nu sunt argumentate, deoarece la majoritatea băncilor pozițiile valutare sunt la limită. În afară de aceasta, asemenea operațiuni, în condițiile devalorizării monedei, sunt nerentabile.

2.2. Dobânzile bancare

Micşorarea dobânzii pentru creditele acordate va conduce la micşorarea cointeresării băncilor în atragerea resurselor suplimentare, iar aceasta înseamnă scăderea dobânzii la depozite. În 1999, rata dobânzii anuală pentru depozitele în valută a scăzut de la 6,5% la 5,0%. Rata dobânzii anuală pentru depozitele în lei în 1999 a scăzut de la 30% la 28% (vezi tabelul nr. 1).

În Republica Moldova este posibil un conflict între participanții profesionişti la piața valorilor mobiliare (fondurile de investiții (FI), companiile de trust (CT) şi băncile comerciale.

FI şi CT afirmă că băncile acordă credite la o rată a dobânzii prea mare, iar băncile afirmă că emitenții nu dispun de gaj suficient de lichid. Ar fi binevenită modificarea legislației în vederea atragerii investițiilor în economie prin intermediul fondurilor de investiții mari şi de mărit investițiile de portofoliu. Probabil că din anul 2001 numărul fondurilor de investiți în Republica Moldova se va micşora substanțial. O importanță deosebită o au modificările în reglementarea

activității pieței extrabursiere, introdusă din anul 2000 de către Comisia Națională pentru Piața Valorilor Mobiliare.

Tabelul nr. 1

Ratele medii anuale ale dobânzii în economie

(în %)

	1999, decembrie	**2000, decembrie**	**2001, decembrie**
Inflația, anuală	43,7	18,4	16,6
Inflația, medie lunară	5,0	0,8	1,2
Rata dobânzii pentru creditele BNM (pe termen lung / scurt)	17,0/31,0	15,0/27,0	15,0/21,0
Rentabilitatea HVS	26,28	19,48	20,10
Dobânda pentru creditele BC în MDL	35,30	32,37	30,93
Dobânda pentru creditele BC în valută	19,10	15,08	16,43
Dobânda pentru depozitele BC în MDL	27,80	23,86	24,46
Dobânda pentru depozitele BC în valută	5,10	5,41	4,83
Dobânda pentru creditele interbancare în MDL	26,3	16,87	14,94
Cursul oficial al USD în MDL	11,7321	12,3726	12,6516

Reglementarea mai dură a pieței extrabursiere trebuie să asigure condiții egale pentru vânzătorii şi cumpărătorii valorilor mobiliare, să faciliteze formarea prețului adecvat pentru valorile mobiliare cotate. Pentru minimizarea riscurilor bancare este necesar de a limita la maxim manipularea prețurilor pe piață, de a diferenția mai clar valorile mobiliare cotate de cele necotate la bursă. Una dintre funcțiile bursei de valori este asigurarea stabilității prețului la valorile mobiliare emise (pentru cele cotate la bursă), deoarece, dacă nu vor exista restricții, fluctuațiile pot genera destabilizarea pieței.

2.3. Creditele bancare. Facilități şi riscuri

O importanță deosebită pentru transformarea sistemului bancar al Republicii Moldova o au facilitățile pentru creditele şi granturile acordate de instituțiile financiare internaționale. După cum se ştie, poziția investițională a Republicii Moldova, până la criza din 1998, era nesatisfăcătoare. Mai mult decât atât, în datoria externă cota principală revenea nu investițiilor directe în proiectele rentabile, ci creditelor Guvernului şi creditelor acordate de FMI pentru acoperirea deficitului bugetar (tot în acest scop au fost emise hârtii de valoare de stat pe termen lung) şi a datoriilor pentru resurse energetice. În dinamica totală a creditelor externe, de asemenea, cota principală revine creditelor de stat utilizate pentru acoperirea deficitului, importului de mărfuri etc., dar nu pentru investire. Or, creditele statului, a căror cotă era dominantă, precum şi investițiile de portofoliu nu facilitează transformarea sectorului bancar în factor important în depăşirea crizei investiționale şi creşterea competitivității mărfurilor autohtone.

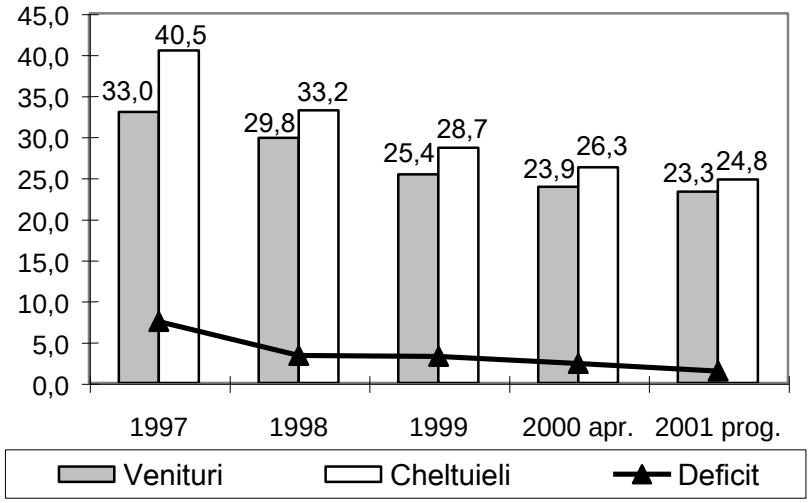
Sectorul bancar a atras puține credite pe termen lung.

Situația cu creditele de lungă durată s-a înrăutățit din cauza volumului mare al valutei nerepatriate, deşi Guvernul a luat măsuri privind urmărirea repatrierii.

Nerespectarea termenelor de rambursare şi deservire a creditelor a condus la creşterea datoriei publice totale. Micşorarea obligațiunilor în legătură cu plata datoriilor a început în anul 2000. Liberalizarea regimului de import a automobilelor personale a condus la scurgerea valutei pentru importul lor.

Figura nr. 1

Ponderea veniturilor, cheltuielilor şi deficitului bugetului consolidat în PIB

În aceste condiții dificile, o importanță mare revine restructurării datoriilor prin acordarea facilităților la creditare.

În 1992 Republica Moldova a primit credite de la Banca Mondială în condiții obişnuite: termenul creditului constituia 15 ani, rata dobânzii „Libor + 1", ceea ce constituia în medie 5-6% anual. În anii 2000-2002 Republica Moldova va primi credite pe un termen de 30 ani cu o dobândă de sub 0,5% anual.

În aceste condiții, pare rațional de a permite băncilor şi întreprinderilor formarea rezervelor valutare. Afară de aspectele economice ale unei asemenea decizii, ea va fi şi un important factor psihologic, care va mări încrederea în stabilitate a agenților economici.

În următorii ani, în sistemul bancar al Republicii Moldova vor rămâne numai acele bănci care vor putea să-şi mărească activul bilanțului. Acum, 20 de bănci comerciale au aproximativ 300 de filiale, sucursale şi reprezentanțe, adică 0,8 unități bancare la 100 mii de locuitori. În Suedia acest raport este de

30, în Franța şi Italia – 40, în Belgia – 70. Astfel, posibilitatea dezvoltării extensive a sistemului bancar rămâne actuală, însă numărul total de bănci comerciale trebuie să se micşoreze, pentru a se crea bănci mai puternice.

În SUA, unde activează aproximativ 14000 de bănci, jumătate din active revine la 50 din cele mai mari bănci, în Marea Britanie, la 5 bănci revin 90% din depozite. În Republica Moldova, cota a 8 bănci mai stabile este de numai 1/3 din suma totală a activelor pe sistemul bancar. Unele bănci nu au fiabilitatea suficientă şi nu corespund standardelor europene, deoarece, practic, nu creditează sectorul real al economiei.

Creşterea limitei minime a capitalului normativ, începând cu 1 ianuarie 2001 până la 32 milioane lei (autorizația tip „A"), 64 milioane lei (autorizația tip „B") şi 96 milioane lei (autorizația „C") impune ca un şir de bănci să efectueze emisii suplimentare de acțiuni sau să fuzioneze.

3. Asociațiile de economii şi împrumut

Crearea în Republica Moldova a asociațiilor de economii şi împrumut poate deveni un pas important în atragerea mijloacelor populației pentru crearea valorilor materiale. În anul 2001, în republică erau înregistrate aproximativ 300 de asociații, (88 în județul Orhei, 40 în județul Cahul, 34 în județul Tighina, 31 în județul Soroca). Concomitent, C*orporația Finanțării Rurale* a acordat fermierilor aproximativ 31 milioane lei, *Moldova Agroindbanc* – 13 milioane lei. Asociațiile sunt susținute, de asemenea, de organizația *Christian Support*, finanțată nemijlocit de SUA.

Conform aprecierii serviciului de supraveghere în domeniul împrumuturilor, nivelul rambursării creditelor, acordat de asociații, constituie 99,9%. Eficacitatea unor asemenea asociații, care permit transformarea în investiții a economiilor mici ale populației este demonstrată de practica din Germania, Italia, Elveția, Suedia, Marea Britanie, mai cu seamă în complexul agroindustrial şi în construcția de locuințe.

4. Dezvoltări prospective ale sistemului bancar

Trebuie menționate unele probleme, a căror soluționare va facilita dezvoltarea sistemului bancar în Republica Moldova. Una din ele ține de problema perceperii datoriei în relațiile dintre băncile comerciale, precum şi dintre firmele de leasing. Legislația prevede două posibilități de percepere a datoriei – înaintarea pretenției asupra mijloacelor băneşti ale băncii – debitoare (dacă banca nu este în proces de lichidare şi nu este recunoscută falită) şi înaintarea pretenției asupra averii debitorului, care include, afară de mijloacele băneşti, toată averea imobilă şi mobilă. Procedural, problema pare a fi destul de clară. În cazul perfectării corespunzătoare a contractului, pentru a percepe banii de la banca debitor, este suficient să se confirme contractul notarial şi să se ceară decontarea din contul corespondent al băncii. Posibilitatea perceperii banilor

fără pierderi (atât materiale cât şi de timp) era una din garanțiile onorării obligațiunilor pentru creditele interbancare.

Însă în practică, de exemplu, compania de leasing trebuie, prin judecată, să ridice obiectul arendei de la debitor.

În multe cazuri, băncile şi fondurile de investiții cu rea-credință reuşesc ascunderea activelor de la debitori şi creditori.

Este necesară, de asemenea, stimularea creditelor de investiție prin acordarea facilităților la impozitare, precum şi activizarea rolului statului pe piața creditară. În alte țări, de exemplu în Franța, restructurarea băncii, practic, nu are loc, fără cumpărarea creditelor problematice cu discount. În Republica Moldova însă în multe cazuri creditele problematice sunt generate de stat.

De aceea, pare just, dacă statul va intra pentru trei-cinci ani în capitalul băncii, apoi, după găsirea unui investitor strategic, va vinde cota sa. În acest fel, organele de reglementare vor crea băncii condiții problematice pentru restructurare.

La îndeplinirea de către bancă a funcțiilor de economie şi investire, care se deosebesc mult în privința organizării lor, pare rațional de a avea o companie de gestiune, însă băncile de investiții şi comerciale participă, în acest caz, ca persoane juridice aparte, fără a practica sub acelaşi acoperiş două tipuri diferite de business.

În sectorul bancar al Republicii Moldova este necesar să fie atras capital străin. O modalitate de perspectivă este fondarea băncilor cu capital mixt. Investitorul străin, intrând pe piața Republicii Moldova, va aduce şi tehnologiile sale, va impune managementul să activeze conform principiilor occidentale şi se va schimba sistemul de gestiune cu riscurile. În acest fel, se va produce capitalizarea bruscă a băncilor.

Până în prezent, instabilitatea legislației, lipsa garanțiilor pentru investițiile străine, reținеau fluxul de bani în economie, inclusiv creditele de lungă durată.

UNELE ASPECTE COMPARATIVE ALE AGREGATELOR MACROECONOMICE DINTRE ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA ŞI ROMÂNIA

conf. dr. Ion Pârţachi
ASEM, Chişinău

Succesul transformărilor care au loc în spaţiul est şi central-european depinde de calitatea deciziilor luat de guvernul ţărilor respective şi de modul de realizare a acestora, ceea ce necesită o asigurare informaţională flexibilă şi veridică. În acest sens, participarea ţărilor la *programele comparabilităţii internaţionale* (PCI) joacă un rol important în statistica şi analiza macroeconomică. Se compară frecvent ritmul creşterii PIB, rata inflaţiei, nivelul neocupării, dimensiunea PIB pe locuitor. Pornind de la rezultatul unor asemenea comparaţii, se fac aprecieri privind sărăcia în unele ţări şi bogăţia în altele, privind dificultăţile economice şi sociale cu care se confruntă unele ţări.

Pe lângă motivele enumerate mai sus, importanţa deosebită a comparaţiilor internaţionale constă în următoarele momente.

- pătrunderea pe noi pieţe internaţionale şi evaluarea posibilităţilor în domeniul comerţului exterior presupun existenţa informaţiilor privind starea economică a altor ţări;
- fundamentarea deciziilor de către organismele internaţionale în domeniul ajutorului economic, sub formă de asistenţă tehnică, presupune aprecierea măsurii în care ţara respectivă este îndreptăţită să primească credite externe, în raport cu alte ţări, a urgenţei acestor credite, precum şi a puterii economice a ţării respective;
- organizaţiile internaţionale, pentru a-şi îndeplini atribuţiile, au nevoie de mijloace financiare. Aceste mijloace se obţin prin intermediul impozitelor intrenaţionale plătite de statele membre. Dimensiunea acestor impozite are la bază rezultate ale comparabilităţilor internaţionale privind capacitatea economică a ţărilor membre;
- comparaţiile internaţionale contribuie la sesizarea neajunsurilor existente în mecanismul economic şi constituie, în acest mod, baza perfecţionării acestuia.

Comparaţiile internaţionale între ţări în cadrul PCI se efectuează o dată în trei ani. Republica Moldova a participat la PCI începând cu runda 1993, a doua oară – în runda 1996, şi face parte din grupele a II-a şi a III-a ale PCI. Comparabilitatea în grupa a a II-a s-a efectuat prin compararea datelor fiecăreia din ţările participante cu Austria.

Comparabilitățile internaționale – runda 1996 – au fost organizate ca o serie de comparații multilaterale înlănțuite, făcându-se de data aceasta distincția între trei grupe de țări:

- grupa I: toate cele 15 țări membre ale UE; Legături directe cu celelalte grupe sau asigurat prin Austria (cu grupa a II-a); prin Turcia (cu grupa a III-a);
- grupa a II- a: Estonia, Letonia, Lituania, Bulgaria, România, Slovenia, Croația, Macedonia, Albania, Austria, Belarus, Moldova şi Ucraina. Biroul de Statistică al Austriei are responsabilitatea identificării articolelor comparabile între țările grupării a II-a;
- grupa a III-a: (grupa țărilor CSI). Din motive tehnice, țări ca Federația Rusă şi Turcia au – făcut parte, în acelaşi timp, din grupele I şi III; Belarus şi Moldova din grupa a II-a şi a III.-a.

Programul comparabilității internaționale în esența sa exprimă *produsul intrern brut* (PIB) şi alți agregați ai conturilor naționale ale diverselor țări într-o monedă comună pentru a fi direct comparabile. În acest scop se calculează *paritatea* efectivă a *puterii de cumpărare* (PPC) şi nu se aplică rata de schimb oficială pentru convertirea monedei naționale.

În runda 1996, potrivit metodelor utilizate în cadrul PCI, s-a procedat în felul următor:

- PIB al fiecărei țări a fost defalcat într-un număr anumit de grupe de produse omogene, în funcție de consumul final;
- în cadrul fiecărei grupe, s-au stabilit prețurile pentru un număr de produse şi pentru fiecare din acestea s-a calculat raportul mediu între prețurile din diferite țări;
- valorile acestor grupe de produse, exprimate în valute naționale au fost convertite în valori „comparabile la nivel internațional” cu ajutorul rapoartelor de preț menționate mai sus (PPC). Valorile obținute au fost denumite „valori reale”. În opoziție cu „valorile nominale” care reprezintă cele exprimate în valutele naționale.

Cea mai simplă definiție a *parității puterii de cumpărare* (PPC) le desemnează drept rapoarte de prețuri ale unor bunuri şi servicii identice evaluate în valuta națională de țările participante la comparare (PCI). O definiție mai pretențioasă le tratează ca rapoarte de conversie a valutelor care permit determinarea puterii de cumpărare a diferitelor valute, eliminând diferențele de preț între țări.

PPC au ca principală utilizare compararea între țări a PIB şi a componentelor sale de cheltuieli în termeni reali; paritățile reprezintă instrumentul cu ajutorul căruia PIB (sau PIB/locuitor) este convertit într-o valută comună de comparare.

Pentru PIB se calculează conform metodologiei PCI un PPC global urmând o procedură de trei paşi: mai întâi la nivel individual de articole (orez,

carne de bovine, mezeluri etc.) se calculează rapoarte de preț individuale; apoi la nivelul grupelor de mărfuri, se calculează parități neponderate ca medie a rapoartelor de preț, determinate la pasul anterior pentru nivelurile articolelor grupei în cauză, pentru niveluri mai înalte de agregare, se determină media ponderată a parităților calculate pentru nivelurile de agregare inferioare. Ponderile utilizate sunt cheltuielile aferente PIB cu grupele respective de mărfuri.

Rezultatele PPC, în runda 1996 din grupa a II-a a țărilor europene, se prezintă în tabelul nr. 1.

Raportul dintre PPC şi cursul valutar reprezintă nivelul prețului naşional. Concret, luând ca exemplu SUA şi Moldova, ca o cantitate identică de bunuri şi servicii se poate cumpăra cu 100 USD şi respectiv 22,2 USD în Bulgaria, 25,7 USD în Belarus şi 28,7 USD în Albania. Conceptul economic este simplu de înbțeles dacă facem referire la țările Slovenia, Croația, Macedonia, Estonia, Rusia – numindu-le țări costisitoare din perspectiva turistică (cu un nivel înalt de prețuri naționale) sau ieftine pentru a fi vizitate (cazul Moldovei, României, Bulgariei, Belarusiei şi Albaniei).

Tabelul nr. 1

Parităţile puterii de cumpărare şi cursurile valutare în grupa a II-a runda 1996

Țările	Paritatea puterii de cumpărare – PPC	Cursul valutar	Indicele nivelului prețului național (SUA = 100) USD = 1	Raportul cursului valutar la PPC (PPC = 1)
	Unități de valută națională pentru un dolar SUA			
Moldova	1,022	4,60	22,2	4,50
Belarus	3492,75	13573,0	25,7	3,89
Rusia	2214,85	5124,0	43,2	2,31
Ucraina	0,4840	1,8293	26,5	3,78
Austria	13,7	10,6	129,2	0,77
Albania	29,988	104,66	28,7	3,49
Bulgaria	42,30	175,02	24,2	4,14
Croația	3,83	5,434	70,5	1,42
Estonia	5,42	12,034	45,0	2,22
Letonia	0,2268	0,5465	41,5	2,41
Lituania	1,4938	4,01	37,3	2,68
Macedonia	21,531	39,99	53,8	1,86
România	733,40	3082,6	23,8	4,20
Slovenia	97,94	135,37	72,3	1,38

Sursa: Anuarul statistic al Republicii Moldova, anul 1997 p. 538 şi calculele autorilor.

Volumul real al consumului PIB pe locuitor în anul 1993 a constituit 508,16 lei sau 12,4% din nivelul consumului în Austria; în anul 1996, respectiv 2127,6 lei şi 95% față de consumul din Austria.

În runda 1996, Moldova ocupa ultimul loc între țările participante, după cum se observă în datele din tabelul nr. 2.

În anul 1996, PIB/locuitor în Moldova a constituit numai 31,8% din valoarea acestui indicator din România, 63,2% din Ucraina şi 31,2% din Rusia.

Tabelul nr. 2

Evaluarea produsului intern brut al țărilor grupei a II-a din cadrul PCI pentru anul 1996 conform participării puterii de cumpărare calculate în raport cu şilingul austriac

Țările	PIB pe locuitor		PIB mil. şilingi austrieci
	Şilingi austrieci	Austria=100	
Moldova	28519	9,5	102640
Belarus	70150	23,3	722406
Rusia	91552	30,5	13525853
Ucraina	45146	15,0	2307606
Austria	300487	100,0	2421623
Albania	39102	13,0	128371
Bulgaria	67721	22,5	566347
Croația	85307	28,4	383368
Estonia	90232	30,0	132551
Letonia	68600	22,8	170883
Lituania	78058	26,0	289518
Macedonia	56617	18,8	112271
România	89559	29,8	2024753
Slovenia	179338	59,7	357063

În structura PIB pe categorii de resurse în anul 1996 cea mai înaltă pondere – 26% – o constituia agricultura, în timp ce, în România ponderea agriculturii în PIB a constituit 19,1%. Această situație confirmă că Moldova ar putea încasa venituri valutare substanțiale din exportul produselor agricole, în virtutea condițiilor naturale cu care este înzestrată. Însă, experiența demonstrează că o țară dependentă de exportul de produse agricole are o capacitate redusă de a suporta şocuri economice interne şi externe, cum ar fi de exemplu, o reducere a prețurilor produselor agricole pe piața mondială.

Ponderea industriei în PIB, în anul 1996, a constituit, în Moldova, 20,0%, față de 34,2% în România. În această perioadă, bunurile produse deținеau în PIB-ul Moldovei 56%, ceea ce este cu 1,8 puncte procentuale (p.p.) mai mic decât în România (58,2%), iar ponderea serviciilor respectiv 34,6% şi 35,3%.

Cu toate că ponderea industriei în PIB, în anul 1996, era pronunțată – 20%, – aceasta nu reprezintă un avantaj pentru Moldova, deoarece multe dintre capacitățile industriale sunt ineficiente şi contribuie la reducerea competitivității moldoveneşti pe piața externă. În plus, industria Moldovei este, în general, energo-intensivă, apreciindu-se că producția obținută în această activitate eco-

nomică consumă de patru ori mai multă energie decât producția similară din țările OCDE. Acest consum ridicat de energie se asigură, în proporție de 95% pe seama importurilor şi conduce la un deficit structural cronic al balanței comerciale.

E de menționat faptul că ponderea agriculturii în PIB, în Moldova în anii 1997 – 2000, s-a micşorat considerabil, în timp ce în România, în anul 2000, a crescut față de anul 1999 cu 2,6 p.p. şi a constituit 15,8%. Ponderea în PIB-ul Moldovei în anul 2000 s-a micşorat față de anul 1996, constituind 17,5%, însă este de două ori mai mică decât în România (34,8%). Ponderea bunurilor în anul 2000 comparativ cu anul 1996 s-a micşorat în ambele state, iar față de 1999 a rămas, practic, neschimbată; în timp ce ponderea serviciilor s-a majorat considerabil în Moldova, față de anul 1996 – cu 17 p.p., în România – cu 14,5 p.p.

Tabelul nr. 3

Structura PIB pe categorii de resurse, în procente din total PIB = 100 (în prețuri curente, în valută națională)

Resurse	1999			2000		
	Moldova	România	Raportul: Moldova/ România	Moldova	România	Raportul: Moldova/ România
Agricultură	24,9	12,8	194,5	24,5	15,4	159,1
Industrie	17,0	36,3	46,8	17,5	34,8	50,3
Bunuri	41,9	49,1	85,3	42,0	50,2	83,7
Servicii	53,0	50,9	104,1	51,6	49,8	103,6

Sursa: 1. Situația social-economică a Republicii Moldova în anul 2000 (informație operativă; raport anual); 2. Revista română de statistică, nr. 12, anul 2000, Bucureşti.

Restângerea producției agricole şi industriale în economia Moldovei şi României reflectă şi reducerea consumului populației în perioada analizată.

Tabelul nr. 4

Utilizarea PIB (în % din total)

	1996		1999		2000	
	Moldova	România	Moldova	România	Moldova	România
Consumul final – total din care:	95,8	83,7	90,0	86,4	97,9	86,3
- consumul final al gospodăriilor	88,7	78,1	74,2	70,0	82,2	71,9
- consumul final, al administrației publice şi private	7,1	5,6	15,8	16,4	15,7	14,4

	1996		1999		2000	
	Moldova	**România**	**Moldova**	**România**	**Moldova**	**România**
Formarea brută de capital fix	19,8	23,1	19,7	19,5	19,1	17,8
Variaţia stocurilor	4,6	1,6	3,2	1,0	3,2	0,6
Export – net	-20,2	-8,4	-12,9	-5,8	-20,2	-3,5

În Moldova, în anul 2000, consumul final a reprezentat 07,9% din PIB, majorându-se, faţă de anul precedent, în termeni reali, cu 9,2%, (sau cu 7,9 p.p.) şi cu 2,1 p.p. faţă de anul 1996, pe fondul micşorării procesului investiţional. Aceeaşi situaţie s-a înregistrat şi în România. În totalul consumului, o reducere accentuată a avut-o ponderea consumului populaţiei şi anume: cu 6,5 p.p. faţă de anul 1996, în Moldova şi 6,2 p.p. în România, reflectând scăderea puterii de cumpărare a populaţiei datorată inflaţiei şi creşterii şomajului în economie.

Din analiza variabilelor macroeconomice interne ale Moldovei şi României rezultă cu claritate că ţările parcurg o perioadă dificilă de tranziţie şi se confruntă cu anumite destabilizări.

În ambele state, dezvoltarea economică va depinde de succesul reformelor şi de modul în care ţările vor reuşi să valorifice potenţialul lor în cadrul comerţului internaţional, şi nu în ultimul rând, de dezvoltarea relaţiilor bilaterale. Pentru Moldova, România reprezintă partenerul strategic pentru integrarea în Europa, iar pentru România, Moldova reprezintă acel partener care poate să o ajute să-şi dezvolte mai eficient exporturile pe pieţele din Răsărit, acestea având o putere de absorţie imensă, şi norme, la nivel de competitivitate, mai reduse.

STRATEGIA NAȚIONALĂ PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A REPUBLICII MOLDOVA

prof. Pavel Cojocaru
Director CSPP, Chişinău

1. Necesitatea şi scopul elaborării Strategiei pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova

Realizarea strategiei este condiționată de următoarele împrejurări:

a) lipsa unei strategii complexe de dezvoltare socială şi economică, de utilizare rațională a capitalului natural, uman, antropic şi de producție, a mediului ambiant pe o perioadă de durată lungă. Din diferite motive şi subiective, elaborarea şi adoptarea unei strategii de dezvoltare socioeconomică pe o perioadă de durată medie şi lungă s-a amânat. Dar o dezvoltare, în condițiile unei crize totale, în care se zbate Republica Moldova, este posibilă numai în baza unei strategii construite pe principii moderne, adecvate noilor condiții istorice, economice, sociale şi culturale. Încercarea de a soluționa problemele care au rădăcini în trecut prin metode vechi este contraproductivă;

b) aspectul extern constă în obligațiunea luată o dată cu semnarea documentelor Conferinței ONU pentru Mediu şi Dezvoltare de la Rio de Janeiro în 1992 de a elabora o strategie națională pentru dezvoltarea durabilă care ar permite Republicii Moldova includerea în fluxurile internaționale şi integrarea acesteia în UE pe baza condițiilor generale, expuse în Agenda 21;

c) având o astfel de strategie, am putea trasa dinamica evoluției dezvoltării societății în principalele compartimente, în aspect național şi important este să înțelegem conceptul şi să-l punem în aplicare.

Strategia va servi drept semnal pentru opinia publică internațională, organizațiile şi structurile respective regionale şi globale în care vrem să intrăm şi să ne integrăm. Vor fi mai clare intențiile, acțiunile, posibilitățile noastre. Acest fapt ar stimula sporirea interesului şi credibilității în inițierea diferitelor proiecte şi afaceri, ar demonstra real că noi nu doar cunoaştem problemele noastre, dar şi ştim cum am putea să le rezolvăm în comun, cu suportul partenerilor străini.

Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă nu şi-a propus să expună detaliat toate problemele, obiectivele, acțiunile pentru fiecare structură a administrației publice. În astfel de strategii contează nu atât unele viziuni exprimate prin cifre, care pot şi vor fi corectate în permanență, cât mai ales rolul lor comparativ şi cel de corectare a evoluției proceselor dezvoltării durabile în conformitate cu strategia respectivă. Destinația ei este de a servi drept reper pentru toate domeniile activității umane, realizând o filozofie nouă a dezvoltării echilibrate a tuturor compartimentelor şi domeniilor dezvoltării umane, pe principiile abordării sistemice. Problemele concrete şi acțiunile pentru dezvoltarea fiecărui

domeniu se rezolvă de fiecare instituție guvernamentală responsabilă de soluționarea anumitor compartimente ale procesului social-economic.

2. Inițiativa elaborării strategiei DD

Ideea dezvoltării durabile în Moldova a fost lansată în 1995 prin constituirea Consiliului pentru Dezvoltarea Durabilă pe lângă preşedintele țării. A fost elaborat un ***program național*** de acțiuni (1996-1998) în domeniul protecției mediului. El nu cuprindea tot spectrul problemelor dezvoltării durabile, ci în special pe cele social-economice. Acest plan implementat parțial nu a reorientat în profunzime politica guvernanților. Avem un complex de orientări strategice în dezvoltarea socioeconomică până în 2005.

Din inițiativa Consiliului Economic Suprem (CES), susținută de Guvern, a fost lansată în 1997 intenția elaborării unei strategii complexe pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova în secolul XXI; strategia a fost elaborată pe baza principiilor generale ale Agendei 21 adoptată la Rio de Janeiro la conferința ONU, document semnat şi de Republica Moldova. Inițiativa a avut un suport din partea Programului ONU pentru Dezvoltare (PNUD), reprezentat în Moldova, care a decis să-şi aducă contribuția consultativă şi suportul financiar la elaborarea strategiei respective.

Ca rezultat al consultărilor cu membrii CES, ai PNUD, ai instituțiilor ştiințifice, ai învățământului superior, ai ministerelor (Mediului, Economiei, Educației, Muncii), s-a format echipa de experți. Pe bază de concurs s-au selectat peste 50 de experți naționali, specialişti în toate compartimentele dezvoltării durabile, reprezentanți ai comunității ştiințifice, universitare, administrației publice centrale şi locale, organizațiilor nonguvernamentale. Tot pe bază de concurs au fost selectați şi experți internaționali. Având o atitudine serioasă în procesul elaborării şi perfecționării compartimentelor respective ale strategiei, aceştia au participat la scrierea ei. În scopul analizei şi generalizării materialelor prezentate de experți a fost format grupul de sinteză.

A fost elaborată şi lansată pentru discuții prima versiune a strategiei. Discuțiile variate cu propuneri concrete şi reproşuri pe marginea acestei versiuni au stimulat autorii la perfecționarea şi la completarea strategiei. Dar poate cel mai important rezultat al acestor discuții, purtate inclusiv în mass-media, (mesele rotunde, seminare, în capitală şi în județe, articole în ziare, emisiuni la radio şi televiziune) este familiarizarea publicului larg, a specialiştilor din diferite domenii de activitate şi a tineretului studios cu concepția dezvoltării durabile.

3. Pornind de la recomandările Agendei 21

În ceea ce priveşte strategia dezvoltării durabile, au fost formulate, discutate şi adoptate la seminarele experților: structura-cadru, principiile şi metodologia elaborării strategiei naționale pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova (RM). Structura include trei părți, şapte capitole. Părțile sunt formulate

în conformitate cu logica abordării sistemice şi cu importanța factorilor respectivi pentru dezvoltarea durabilă a RM.

Expunerea materialului în fiecare compartiment a fost eşalonată în câteva etape consecutive, acceptate în general, în cadrul cercetărilor proceselor de dezvoltare a diverselor sisteme din fiecare domeniu. Etapele au constat în:

a) analiza situației, caracteristicile cantitative şi calitative a obiectivului cercetării la momentul elaborării;
b) identificarea problemelor şi a riscurilor care pot frâna procesul de dezvoltare a sistemului, dacă rezolvarea lor ar contribui la dezvoltarea durabilă;
c) stabilirea obiectivelor principale pe viitor pentru dezvoltarea durabilă în concordanță şi interdependență reciprocă a diferitelor componente ale sistemului;
d) formularea acțiunilor de gen economic, juridic, instituțional etc., precum şi aprecierea efectelor pozitive şi negative, calitative şi cantitative, costurile necesare pentru realizarea obiectivelor.

Logica generală a fost aprobată în succesiunea a trei părți principale.

Partea I-a a strategiei

În partea întâi sunt formulate, argumentate şi concretizate:

- locul şi rolul RM în contextul proceselor de globalizare a activității umane în etapa contemporană;
- direcțiile prioritare de activitate pentru încadrarea în fluxurile internaționale economice, umane şi de protecție a mediului;
- principiile dezvoltării durabile a RM în cadrul recomandărilor generale ale Agendei 21;
- obiectivele şi opțiunile principale ale dezvoltării durabile a RM;
- principiile generale şi specifice ale dezvoltării durabile a RM elaborate în baza metodologiei abordării sistemice.

1. Principiile dezvoltării durabile ale Republicii Moldova

Izvorând din realitățile interne şi externe ale țării, principiile capătă o cotă înaltă de relevanță pentru înțelegerea atât a sistemului de nevoi social-economice de la care porneşte orice strategie cât şi a orientărilor şi obiectivelor generale menite să satisfacă aceste nevoi. Aceste principii sunt următoarele:

- direcționarea dezvoltării spre ameliorarea calității vieții, prin creşterea speranței de viață, asigurarea unui înalt grad de instruire, garantarea drepturilor şi libertăților omului. Aceasta presupune promovarea dezvoltării, ca proces unitar al creşterii economice, al investiției în capitalul uman şi al asigurării securității ecologice;

- promovarea dezvoltării continue (permanente) în baza stabilirii mediului şi a conservării biodiversității, a integrării proceselor ecologice în actul decizional;
- promovarea unui nou concept de securitate a oamenilor – alimentară, economică, socială, ecologică, a alianțelor economice regionale şi subregionale;
- eradicarea sărăciei, reducerea discrepanțelor în nivelul de trai al diferitelor categorii de populație;
- constituirea unei societăți civile deschise, în baza democratizării, descentralizării sistemului public şi redefinirii rolului guvernelor, încurajării formațiunilor societății civile;
- dezvoltarea folclorului autohton şi al minorităților în baza unor relații de armonie şi respect față de valori;
- asigurarea cunoaşterii, informării, conştientizării şi participării populației la procesul de dezvoltare durabilă, accesul liber la informațiile cu caracter economic, social şi ecologic, la crearea şi utilizarea rețelelor naționale şi internaționale de comunicare în domeniul dezvoltării durabile;
- ecologizarea cunoştințelor, remodelarea mentalităților, reorientarea sistemului educațional, etico-moral, cultural, ştiințific şi tehnologic spre noi valori intelectuale şi spirituale;
- asumarea de către organele statale a atribuțiilor de elaborare şi garantare a realizării programelor şi strategiilor naționale de dezvoltare durabilă.

2. Filosofia şi coordonatele strategiei

Strategia a fost elaborată astfel încât să reflecte clar şi consecvent „noua filozofie", respectiv să se încadreze în următoarele coordonate:

- sistemele socioeconomice naționale, regionale şi cel global, alcătuiesc o ierarhie de sisteme create şi dominate de specia umană (antropogene). Această ierarhie, la rândul său, este integrată în ierarhia organizatorică a capitalului natural;
- toate sistemele naturale şi antropizate sunt dinamice, se dezvoltă prin mecanisme de creştere şi perfecționare structurală şi funcțională;
- sistemele socioeconomice folosesc ca „temele" şi ca „furnizor de resurse regenerabile şi neregenerabile de energie concentrată şi materii prime", componentele capitalului natural (CN), precum şi serviciile acestora (serviciile se concentrează în calitatea resurselor de aer, apă, sol, în diversitatea biologică şi în particularitățile climei);
- dezvoltarea sistemului socioeconomic va fi durabilă numai atunci când va avea o „temelie" bine structurată la scară spațială şi temporală şi când infrastructura şi metabolismul acesteia vor fi dimensionate

şi menţinute în limitele capacităţii ei de suport şi de producţie, precum şi în acord cu necesitatea menţinerii şi consolidării ei şi accesului echitabil al membrilor actualei societăţi la resursele furnizate, fără a prejudicia interesele generaţiilor următoare;

- dezvoltarea durabilă se va baza pe pachete de mecanisme, proceduri şi instrumente economice şi juridice specifice economiei de piaţă, prin intermediul cărora se va imprima direcţia şi se va controla dinamica dezvoltării în spaţiul astfel normat;
- dezvoltarea durabilă presupune, în mod obligatoriu, o organizare socială şi instituţională flexibilă, adaptabilă şi performantă care să garanteze participarea tuturor la actul de decizie, opţiunile pe termen lung, negocierea conflictelor de interese şi o reglare echitabilă a acestora;
- dezvoltarea durabilă este strict dependentă de starea de sănătate şi de nivelul de educaţie şi formare a resursei umane, de modul în care se conservă şi funcţionează tradiţiile şi experienţa istorică, de nivelul cunoaşterii şi al dezvoltării tehnologice, de nivelul de dezvoltare şi perfecţionare a sistemelor suport de management a relaţiilor SSE şi CN.

3. Stategia concepe prezentul ca parte a viitorului

În această strategie s-a ţinut cont de opţiuni fundamentale pentru viitorul Republicii Moldova şi integrarea lor în activităţile prezente.

- Aderarea la structurile economice şi politice ale UE. Până în 2010 se vor realiza acţiuni de aderare la principalele structuri şi standarde ale UE pentru a obţine statutul de membru asociat. În perioada următoare se vor face eforturi susţinute în atingerea performanţelor economice şi politice pentru obţinerea statutului de ţară membră a UE.
- Colaborarea cu alte ţări şi comunităţi în baza principiilor reciproc avantajoase.
- Colaborarea cu organizaţii financiare internaţionale (BM, BERD, FMI).
- Restabilirea şi consolidarea integrării teritorial-administrative a ţării.

Caracteristicile stării iniţiale a proceselor de dezvoltare a sistemului socioeconomic au fost expuse prin prisma desprinderii problemelor, a riscurilor care pot avea un impact negativ pentru dezvoltarea durabilă şi securitatea naţională social-economică şi ecologică a ţării.

Partea a II-a a strategiei

Partea a doua a strategiei o constituie expunerea caracteristicii capitalului natural, şi măsura în care el (resursele naturale) formează suportul principal al dezvoltării socioeconomice.

S-au argumentat şi declarat priorităţile strategice de dezvoltare durabilă a Republicii Moldova pentru secolul XXI. Ele sunt: educaţia şi cunoaşterea, sănătatea, cercetarea şi inovaţiile. Fiecare au un conţinut propriu, se manifestă prin caracteristici **calitative şi cantitative** şi se află în interacţiune în procesul dezvoltării. Este necesar să cunoaştem situaţia reală a capitalului natural, pentru argumentarea utilizării sale mai eficiente, pentru informarea opiniei publice locale şi străine despre potenţialul disponibil pentru orientarea oamenilor de afaceri şi a organizaţiilor internaţionale, ca şi pentru protecţia mediului.

O dezvoltare socioeconomică durabilă presupune conservarea şi protecţia CN. Utilizarea raţională şi protejarea CN în calitate de condiţie principală a activităţii utile antropogene, de componenţă principală a calităţii vieţii populaţiei, a plasat acest compartiment (creştere economică) pe prima poziţie în cadrul asigurării şi dezvoltării durabile a societăţii.

Structura acestui compartiment a fost formată luând ca bază resursele principale ale RM (solurile, apele, aerul, pădurile, biodiversitatea). În conformitate cu structura şi logica convenite, de expunere a materialelor fiecărui tip a capitalului natural şi uman, s-a analizat situaţia existentă (caracteristica cantitativă şi calitativă), şi s-au elucidat problemele în fiecare domeniu.

Caracteristicile capitalului antropic din economia Moldovei sunt cunoscute. Sunt cunoscute, de asemenea şi reformele în diferite domenii social-economice ale sectorului de producere, şi ale infrastructurii sociale. În această parte a strategiei sunt expuse situaţia şi problemele principale, care pot afecta procesul dezvoltării durabile a sistemului socioeconomic în genere, şi ramurile de bază ale sferei de producere şi ale celei sociale, care influenţează profund procesul de creştere economică, utilizarea raţională a capitalului natural şi uman autohton, poluarea mediului ambiant şi a resurselor naturale. Situaţia în aşezările umane, la fel, este expusă prin prisma contribuţiei la asigurarea activităţii umane utile, a condiţiilor de muncă şi trai, educaţie şi sănătate a populaţiei, dar şi prin contribuţia populaţiei fiecărei localităţi la utilizarea, păstrarea şi ameliorarea CN şi a mediului ambiant. Toate problemele, care sunt legate de activitatea la domiciliu de producere, educaţie, sănătate, activităţile în sfera de servicii etc.

Partea a III-a a strategiei

Principala parte a strategiei este cea de-a treia. Ea cuprinde: direcţiile strategice ale dezvoltării socioeconomice şi ecologice pentru viitorii 20 de ani ai secolului 21, politici, scenarii şi acţiuni. Obiectivele, ca şi acţiunile-cheie pentru atingerea acestora, expuse şi în planul respectiv de acţiuni au fost elaborate ţinând cont şi de propunerile venite din partea ministerelor şi departamentelor respective, a BN şi a specialiştilor în diferite domenii, a mass-media etc. Aceste propuneri s-au făcut pe parcursul discuţiilor pe marginea variantei preventive.

Este clar, că scenariile în perspectiva de lungă durată a evoluţei diferitelor sisteme, subsisteme, fenomene pot fi discutabile, fără îndoială obiectivele şi acţiunile pot fi şi vor fi completate şi modificate, concretizate în strategiile subsistemelor respective şi în conformitate cu modificarea situaţiei şi a condiţiilor de realizare.

În general, specificul dezvoltării sistemelor socioeconomic, ecologic şi protecţie a mediului în orizontul previzibil, după părerea noastră, va fi predominat de evoluţia economiei. Din aceste considerente scenariile, obiectivele şi acţiunile în dezvoltarea durabilă a celorlalte compartimente au fost corelate cu scenariile economice, în procesul de elaborare a acestora ţinându-se cont de resursele naturale şi umane, disponibile, de necesitatea utilizării lor raţionale, în vederea regenerării şi protecţiei.

Au fost formulate două scenarii ale evoluţiei sistemului social: primul scenariu priveşte evoluţia volumului PIB în fiecare deceniu. Sporul PIB per capita în perioada de 20 de ani în ipostaza parităţii puterii de cumpărare a monedei naţionale va fi aproximativ, de trei ori. Acest ritm de creştere a PIB este mai mare decât în ţările din Europa Centrală şi de Est şi CSI. Al doilea scenariu priveşte modificarea PIB în profil structural. Se va modifica esenţial structura de ramură a PIB produs, va creşte esenţial cota serviciilor. Cota sectoarelor agricol şi industrial se va diminua o dată cu creşterea esenţială a volumului producţiei.

Factorii principali ai realizării creşterii economice susţinute vor fi: acţiunile în domeniile financiar, monetar, investiţional. Ca rezultat, se va stabiliza tendinţa de creştere a indicelui dezvoltării umane.

Sunt formulate obiectivele şi acţiunile-cheie de atingere a acestora în sectoarele de producere, infrastructură, servicii, demografie, educaţie, sănătate, protecţia socială, regenerarea şi conservarea resurselor naturale.

Obiectivele şi acţiunile-cheie pe domenii de activitate sunt expuse în Planul de acţiuni privind implementarea Strategiei.

Politica, obiectivele şi acţiunile-cheie în cooperarea internaţională şi de integrare în UE, sunt detaliat expuse în partea a treia (ultima). În ultimul compartiment sunt detaliat expuse acţiunile şi costurile aproximative pentru implementarea strategiei.

Rolul organelor în elaborarea şi realizarea strategiei este consacrat unui compartiment special. Aici se menţionează că în procesul globalizării o parte din funcţiile de reglementare a unor probleme financiare şi monetare (inflaţia, deficitul bugetului, cursul valutar, sistemul fiscal) se coordonează strict cu organele financiare internaţionale, Republica Moldova fiind membru al acestora (FMI, BM). Iar problemele de comerţ exterior se coordonează cu prevederile OMC. Guvernelor locale le rămân problemele asigurării securităţii economice, sociale, ecologice, interne, a persoanei etc. Aceste probleme şi funcţii în domeniul dezvoltării durabile sunt expuse în ultima parte.

Procesul implementării strategiei va trebui monitorizat şi evaluat cu întocmirea rapoartelor anuale de un consiliu (comisie) de pe lângă Guvern cu împuternicirile respective. În componenţa consiliului va fi necesară cooptarea reprezentanţilor organelor publice centrale şi locale, ale comunităţii ştiinţifice şi ONG-urilor.

În elaborarea şi implementarea Strategiei naţionale un rol aparte se atribuie societăţii civile, femeilor, copiilor. Obiectivele şi acţiunile în consolidarea societăţii civile şi amplificarea rolului ei în propagarea ideilor şi a strategiei sunt de neconceput.

Costurile aproximative ale implementării strategiei (acţiunilor) au fost estimate în baza unor normative, (recomandări) şi estimări în domeniul experimental al experţilor. Suma totală este calculată în dolari la cursul leului a anului 1999 care se va modifica în medie de două ori în perioada de prognoză, cu această corecţie cheltuielile necesare sunt comparabile cu acumulările din PIB la nivel de 25-30%, fiind subestimată, aproximativ, de două ori. Cu această corecţie cheltuielile necesare sunt comparabile cu acumulările din PIB, de 25-30% şi investiţiile străine preconizate. Dar aceste calcule au un caracter orientativ.

Strategia a fost discutată şi coordonată:

- în cadrul ministerelor şi departamentelor, care au legătură cu dezvoltarea durabilă;
- de către specialişti din instituţiile de cercetări şi universităţi;
- cu reprezentanţi mass-media în cadrul unor mese rotunde la radio şi televiziune;
- cu reprezentanţii organelor publice locale, cu partidele politice şi ONG-urile. Strategia a fost discutată şi adoptată la şedinţa Colegiului Ministerului Economiei şi transmisă la Guvern pentru adoptare.

Strategia a fost publicată în limbile română (2500 exemplare) şi engleză (1500 exemplare) şi difuzată la organele publice centrale şi locale, la instituţii de cercetare, la universităţi, licee, ONG-uri, reprezentanţelor organizaţiilor internaţionale din ţară şi de peste hotare, la ambasadele străine şi ale Moldovei în străinătate.

PRIVATIZAREA ŞI GOSPODĂRIILE DE TIP NOU ÎN AGRICULTURA MOLDOVEI

Valeriu Zabulica
Secretar ştiinţific
CCPP, Chişinău

Tranziția de la economia totalitară la economia de piață nu este un scop în sine, ci are în vedere folosirea rațională a resurselor, dezvoltarea durabilă şi creşterea eficienței economice, ecologice şi sociale.

În sistemul totalitar predomina proprietatea de stat. Pământul, cea mai mare bogăție a țării, se considera o resursă naturală fără valoare şi preț, şi nu găsea reflectare în costul producției, ceea ce a condus la utilizarea lui irațională şi la mari pierderi pentru economie. Conform unor date ştiințifice în ultimii 30-35 de ani au fost scoase din circuitul agricol 205 mii ha de terenuri cu soluri fertile şi luate în cultură 133 mii de ha terenuri puțin productive şi degradate. Terenurile erodate constituie 1205 mii ha, reprezentând 80% din toate terenurile arabile. În consecință, fertilitatea solurilor a scăzut cu 40-60%, cauzând pierderi de 450-500 mii de dolari anual.

Lasă de dorit şi utilizarea altor resurse.

Economia de piață se bazează pe două axiome economice fundamentale:

1. nevoile societății sunt nelimitate ca număr;
2. resursele societății pentru producerea mărfurilor şi a serviciilor necesare sunt limitate sau tot mai rare. Deci, societatea este obligată să-şi aleagă calea pe care să meargă ca să utilizeze cât mai puține resurse şi să satisfacă cât mai multe nevoi, adică să folosească mai rațional şi eficient resursele disponibile.

Realizarea cu succes a acestor posibilități cere privatitarea proprietății de stat şi dezvoltarea economiei preponderent pe baza proprietății private. Această cerință şi-a găsit reflectarea în legea supremă a societății şi a statului, şi anume în Constituția Republicii Moldova, care prevede că: „Economia Republicii Moldova este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată şi pe proprietatea publică, antrenate în concurența liberă'. Acest postulat din Constituție presupune dezvoltarea unui sistem întreg de piețe cu mai multe segmente: piața bunurilor şi serviciilor: piața factorilor de producție; piața monetară, financiară etc. La rândul ei, piața factorilor de producție cuprinde piața resurselor naturale, piața capitalului, piața forței de muncă.

Piața poate să-şi îndeplinească funcțiile sale numai în cazul când agenții economici dispun de dreptul la autonomia de decizie în alocarea şi utilizarea resurselor, precum şi în valorificarea rezultatelor activităților economice.

În aceste procese se implică şi statul, preponderent prin metode economice şi de drept.

Privatizarea terenurilor agricole în Republica Moldova cuprinde două etape: prima, sub numirea de „mica privatizare", în care locuitorilor de la sate li s-au distribuit terenuri auxiliare de câte 0,3 ha pentru o familie compusă din trei membri şi câte 0,1 ha suplimentar pentru fiecare persoană din familiile cu mai mult de trei membri; a doua etapă, numită „marea privatizare" sau „privatizarea în masă", în care au fost determinate persoanele cu dreptul de a obține cota valorică din patrimoniul colhozurilor şi gospodăriilor agricole de stat.

La 1 ianuarie 2000 au depus cereri şi au primit pământ agricol în proprietate privată 429 mii de persoane. Suprafața terenurilor agricole atribuite în contul cotelor de teren echivalent de la începutul privatizării constituie circa 590,8 mii ha.

Suprafața medie a terenurilor agricole în folosința gospodăriilor țărăneşti (de fermier) constituie 1,38 ha la o persoană. În plus, aceste suprafețe sunt divizate în câteva parcele. Dacă în trecut avea loc un proces de exagerare a concentrării producției, în prezent ne aflăm la cealaltă extremă: reducerea bruscă a concentrării suprafețelor şi a producției agricole. Suprafața medie pe republică a terenurilor atribuite unei gospodării țărăneşti (de fermier) în contul cotelor de teren echivalent constituie 2,1 ha, din care 1,7 ha-teren arabil, 0,20 ha-livezi.

La 1 ianuarie 2000 funcționau următoarele formațiuni: societăți pe acțiuni – 209; societăți cu răspundere limitată – 427; cooperative de producție – 389; asociații de gospodării țărăneşti – 212; gospodării țărăneşti (de fermier) – 131.615.

În proprietatea privată se aflau 82,4% din suprafața agricolă, 91,7% din terenul arabil, restul de 17,6% şi 6,3% în proprietatea publică.

Terenurile arabile s-au repartizat în 3-4 locuri. În cazul livezilor cu pomi fructiferi s-au repartizat câte 2-3 parcele. Numărul parcelelor pentru o familie depinde şi de mărimea ei, deoarece pentru fiecare adult se repartizează loturi aparte. În consecință, unei familii îi pot reveni de la patru (una pe lângă casă, una de teren arabil, alta de livadă şi a patra de vie) până la 8-9 loturi sau parcele (o parcelă în spațiul intravilan, – dacă lotul de pe lângă casă era mai mic decât norma prevăzută de mica privatizare – şi corespunzător şase parcele dacă familia este creată din doi membri adulți; suplimentar un număr de parcele de livadă, repartizate pe specii şi vie). Acest fapt îngreuiază enorm utilizarea rațională a pământului, conduce la sporirea costului producției.

Gospodăriile țărăneşti actuale ocupă, după numărul lor, o pondere predominantă în numărul total al agenților economici, însă ele reprezintă doar 7% din fondul funciar al republicii.

Gospodăriile țărăneşti nu sunt gospodării marfare. Ele comercializează circa 15-20% din producție. Circa 20% din venituri provin din afara gospodăriei. În gospodăriile țărăneşti nivelul de viață este foarte scăzut.

Considerăm că în condițiile actuale ale țării gospodăria țărănească nu prezintă o activitate liberă de antreprenor. Antreprenorul este o persoană cu studii speciale, cu calități înnăscute. Nu este întâmplător faptul că doar 7-8% dintre țăranii împroprietăriți din republică doresc să devină adevărați fermieri.

Gospodăriile țărăneşti din republică obțin o producție insuficientă chiar pentru membrii familiei. Un producător agricol moldovean produce hrană pentru trei persoane, pe când un fermier american produce pentru 75 de persoane. Practica mondială dovedeşte cu prisosință că gospodăriile mici au eficiență mult mai scăzută față de cele mari.

Fermele mici, de obicei, duc o activitate dublă – agricolă şi neagricolă; ele produc producție mai mult pentru autoconsum şi aceasta fiind insuficientă pentru necesitățile proprii. Astfel de proprietari sunt numiți „salariați cu lot de pământ" sau „agricultori cu timp parțial de lucru", sau „agricultori de sâmbătă şi duminică". Fermele mici în diferite țări ale lumii au denumiri metaforice: „ferme de amatori", „neviabile", „extenuate", „marginale", „nerentabile", iar în Japonia – „sărăcie mecanizată".

Gospodăria țărănească (de fermier) nu corespunde cerințelor actuale de eficiență şi modernitate. Se consideră, că o gospodărie de fermier trebuie să asigure tuturor membrilor ocupare integrală şi un venit individual care să corespundă salariilor muncitorilor din alte ramuri ale economiei. Conform altor surse, o fermă contemporană de perspectivă se consideră a fi aceea în care se aplică metodele ştiințifice, iar principala sursă de venit este producția proprie realizată, vandabilă pe piață în proporție de 90-100%.

Sunt cotate ca fiind mari acele întreprinderi care dispun de suprafețe de teren agricol de peste 100 ha sau cu: peste 100 de vite mari cornute; 60 de vaci de lapte; 100 de scroafe; 50 mii de găini pentru îngrăşat, fie 10 mii de găini ouătoare. Prin urmare, în procesul privatizării şi al punerii în practică a cerințelor economiei de piață trebuie să ținem cont de experiența altor țări, în special a celor din Comunitatea Europeană.

Realizând în practică privatizarea şi împroprietărirea țăranilor ne confruntăm cu doi factori, care contravin eficienței din punct de vedere economic şi juridic: în primul rând, este faptul că în urma privatizării se reduc suprafețele, ce revin unui proprietar, ceea ce atrage reducerea producției. În al doilea rând, este vorba de faptul că pentru sporirea eficienței se folosesc diferite forme pe acțiuni, forme în cazul cărora proprietarul îşi pierde independența sau o parte din drepturi. Se cere un demers care presupune nu numai concentrarea producției, dar şi păstrarea proprietarului. Unui asemenea demers îi corespunde gospodăria țărănească de dimensiuni mai mari, obținută prin cumpărarea sau prin arendarea pământului; asociația de fermieri; cooperativa agricolă: gospodăria colectivă cu proprietate în diviziune.

O discuție specială necesită proprietatea colectivă în diviziune şi proprietatea colectivă comună. În primul caz, cel al proprietății colective în diviziune, proprietarul poate obține cota parte la ieşirea lui din gospodărie, având dreptul

să vândă pământul, să-l transmită prin moştenire sau să-l doneze. În schimb, în cazul proprietăţii colective comune, ţăranul este lipsit de aceste drepturi. Astfel, se păstrează, practic, situaţia din fostele colhozuri în care bunurile aparţineau tuturor, dar în realitate, nimănui. Din acest punct de vedere, nu putem fi de acord cu tipurile de proprietate incluse în „Legea cu privire la proprietate" şi anume, cu „proprietate colectivă, inclusiv colhozică". Afară de neajunsul fundamental arătat mai sus, noţiunea de colhoz este improprie limbii române şi ne aminteşte de tragedia formării forţate a acestor întreprinderi, prin deportarea celor mai buni gospodari din agricultură.

Societăţile pe acţiuni sunt şi ele mai puţin indicate în etapa actuală, din cauza numărului mic de acţiuni care îi revin unei persoane, nivelului scăzut de pregătire economică şi de drept a acţionarilor, pieţei nedezvoltate a valorilor mobiliare şi dezechilibrului economiei. În asemenea cazuri acţiunile se devalorizează, devenind nişte hârtii obişnuite, iar purtătorii acestora pot fi numiţi „proprietari de papură", lipsiţi de bunurile reale şi de drepturile de posesie, folosinţă şi administrare prevăzute de lege.

În multe ţări se iau măsuri de asanare a fermelor, acordându-li-se gospodăriilor diferite ajutoare. Subvenţiile date de stat constituie, în cadrul veniturilor fermierilor: în SUA – 30%, în Canada – 45%, în Suedia – 59%, în Elveţia – 80%. Datorită măsurilor luate de fiecare stat în politica funciară, mărimea fermelor diferă mult de la o ţară la alta. De pildă în ţările din Uniunea Europeană, mărimea fermei diferă de la 9,4 ha în Italia, până la 109 ha în Anglia, iar în Canada suprafaţa medie constituie 270 ha.

În urma privatizării, în sectorul de stat au rămas doar 11% din terenuri. Cu toate acestea, republica nu şi-a atins scopurile preconizate, deoarece privatizarea nu înseamnă atât repartizarea şi transferarea pământului şi a altor bunuri în sectorul particular, cât sporirea eficienţei utilizării resurselor, datorită caracterului individual al oamenilor, interesului personal şi liberei iniţiative.

Criteriul oportunităţii reformei agrare este dezvoltarea economică a ţării, sporirea eficienţei economice şi ridicarea nivelului de viaţă a populaţiei. Dacă pornim de la acest criteriu, putem constata că agricultura, în ultimii ani, este în descreştere, consumul de alimente pe locuitor a scăzut catastrofal, salariile reprezintă circa 50% din costul coşului de consum, salariile lucrătorilor din agricultură fiind şi mai scăzute şi plătite cu mari întârzieri. Ca urmare, una din problemele principale în republică o constituie sporirea veniturilor populaţiei. În agricultură, situaţia creată în mare măsură se aplică prin neîndeplinirea elementelor de bază ale legilor adoptate: Legea cu privire la prioritatea dezvoltării sociale, Legea cu privire la prioritatea dezvoltării sociale a satului şi a complexului agroindustrial în economia naţională a Republicii Moldova; legile reformei agrare şi a dezvoltării social-economice a statului: Legea cu privire la gospodăria ţărănească (de fermier) şi alte acte normative.

Formarea relaţiilor de piaţă se află însă într-o stare embrionară. N-au fost efectuate, în măsura prevăzută, reformele în sfera finanţelor, a creditelor şi

a preţurilor, care acum sunt în defavoarea agriculturii, formând cunoscutul „foarfece al preţurilor”. Nu funcţionează la nivelul necesar sau lipsesc bursele de mărfuri, piaţa producţiei tehnico-ştiinţifică şi a serviciilor, piaţa muncii, a capitalului şi a hârtiilor de valoare. Se fac încercări timide şi în formarea pieţei funciare.

În opinia noastră pentru a ieşi din situaţia de criză, e necesar să se întreprindă următoarele măsuri:

1. finalizarea procesului de privatizare în conformitate cu legislaţia adoptată;
2. promovarea concentrării producţiei prin comasarea terenurilor din proprietatea familială, arendă, schimbul de terenuri, cumpărarea şi vânzarea terenurilor, prin cooperarea gospodăriilor;
3. formarea unor întreprinderi cu destinaţie specială, pentru deservirea gospodăriilor de producţie (asigurarea cu seminţe, material săditor, animale de prăsilă, deservirea veterinară, consultaţie etc.);
4. continuarea lucrărilor cu privire la formarea complexului agroindustrial – sectorului de producere a mijloacelor de producţie, producerea materiei prime, prelucrare, depozitoare, comercializare a producţiei finite;
5. susţinerea iniţiativelor producătorilor agricoli în consolidarea gospodăriilor de tip nou, în crearea condiţiilor pentru creşterea nivelului de viaţă, în exploatarea raţională a pământului, în condiţiile de concurenţă loială, ridicarea nivelului lor profesional;
6. modificarea legislaţiei în vigoare în scopul facilitării privatizării şi sporirii eficienţei producţiei complexului agroindustrial;
7. atragerea investiţiilor în agricultură şi în alte ramuri ale complexului agroindustrial, pentru a spori considerabil ponderea producţiei prelucrate în volumul total al producţiei obţinute;
8. crearea de întreprinderi integrate nu numai de calitate, ci şi competitive pentru export (spre exemplu, producerea producţiei vinicole).

MARKETINGUL UNIVERSITAR
CU PRIVIRE SPECIALĂ LA REPUBLICA MOLDOVA

prof. dr. Vadim Cojocaru
Decan – Management, ASEM
drd. Oxana Savciuc
ASEM, Chişinău

Instituția de învățământ superior este un organism de importanță strategică în cadrul unui stat, astfel încât deciziile privind funcționarea şi dezvoltarea ei trebuie tratate cu o deosebită responsabilitate. Din totalitatea problemelor organizatorice existente, în această lucrare vom studia cu precădere problematica aplicării marketingului în activitatea instituției de învățământ superior (IÎS).

Necesitatea utilizării marketingului este determinată de schimbările ce au avut loc în mediul ambiant al IÎS, provocate de trecerea la economia de piață, schimbarea valorilor populației, creşterea şomajului, extinderea numărului de IÎS şi, ca urmare, constituirea (dezvoltarea) pieței serviciilor de învățământ.

Din totalitatea serviciilor, cele din domeniul învățământului superior îşi au propriul lor specific, determinat de natura acestora, de „regulile de joc" elaborate de stat în vederea funcționării IÎS, cât şi de situația economico-socială a statului şi a populației în perioada de tranziție.

1. Caracteristici ale serviciilor de învățământ

Pornind de la particularitățile sferei învățământului, cele mai importante caracteristici ale serviciilor, sunt:

- intangibilitatea se exprimă prin imposibilitatea de a vedea şi a auzi întregul volum de cunoştințe şi deprinderi, care se transmit în procesul de prestare a serviciilor de învățământ, până în momentul achiziționării şi consumului propriu-zis al acestora;
- inseparabilitatea serviciului de învățământ de sursă (prestator) se exprimă prin faptul că acesta se prestează prin participarea nemijlocită a cadrelor ştiințifico-didactice, a anumitor mijloace tehnice prevăzute după program sau a surselor informaționale (cărți, îndrumări metodice ş.a.);
- variabilitatea calității serviciilor de învățământ este determinată de nivelul diferit al potențialului ştiințifico-instructiv acumulat de fiecare IÎS în parte, de un şir de alți factori atât obiectivi, cât şi subiectivi.

IÎS, ca organizație, este un subiect independent, cu drepturi de persoană juridică, care se creează în conformitate cu legislația în vigoare şi care realizează un şir de programe de instruire, profesionale şi ştiințifice cu dreptul de a

oferi diplome de studii superioare, cât şi alte documente oficiale de certificare a studiilor postuniversitare, de masterat etc.

Astfel, în categoria scopurilor de bază ale IÎS se includ:

- satisfacerea necesităților profesionale, culturale şi spirituale ale cetățenilor în interesul dezvoltării personalității şi a societății în ansamblu;
- satisfacerea necesităților pieței forței de muncă, inclusiv a celei internaționale, prin specialişti cu studii superioare;
- satisfacerea necesităților pieței forței de muncă cu cadre didactice de calificare înaltă (doctori în ştiințe şi doctori habilitați);
- satisfacerea necesităților economiei naționale în cunoştințe cu caracter fundamental;
- satisfacerea nevoilor pieței de producție tehnico-ştiințifică;
- integrarea cercetărilor ştiințifice cu procesul de instruire etc.

Deoarece IÎS este „producătoare de mărfuri", funcționează şi este interesată să realizeze o activitate „profitabilă" în cadrul pieței serviciilor de învățământ, ea trebuie să adopte o anumită politică pentru fiecare serviciu oferit, nomenclatorul acestora, facilități de procurare şi menținere a nivelului calității, cît şi metode de sporire a valorii ofertei sale. Astfel, după părerea noastră, sarcinile politicii de produs a IÎS în sfera serviciilor de învățământ țin de definirea produsului, optimizarea nomenclatorului şi a ciclului de viață al acestora, elaborarea şi realizarea măsurilor de creştere a calității serviciilor, procesul de inovare, cât şi determinarea serviciilor suplimentare, care ar face oferta instituției respective mai atractivă.

Dintre componentele mixului de marketing, politica de produs se distinge prin locul şi rolul ei deosebit, cât şi prin conținutul specific sferei învățământului.

În condițiile economiei de piață există produse şi servicii de consum public, pentru producerea cărora plăteşte o parte a populației (contribuabili), dar le consumă, de regulă, alții (spre exemplu, consumatorii serviciilor de învățământ). Propunând produse de consum public, IÎS activează concomitent pe două piețe: oferă societății anumite servicii de învățământ, consumatorii fiind studenții şi totodată prezintă rezultatele activității sale pe piața muncii, consumatorii fiind întreprinderile şi organizațiile din diferite sfere ale economiei naționale. Această dublă natură a activității IÎS provoacă dificultăți la definirea produselor sale, a piețelor de desfacere şi a segmentelor de consumatori.

2. Programul de studii – produsul marketingului universitar

Din punct de vedere al activității de bază a IÎS şi al teoriei clasice a marketingului, ca **produs**, după părerea noastră, trebuie considerat însuşi programul de studii. Programul de studii este elaborat de IÎS cu scopul de a satisface nevoia de instruire, pregătire profesională, învățare sau perfecționare, altfel spus, realizarea unui anumit efect social (schimbarea nivelului de instruire sau profesional). Doar cu acest produs apare pe piața orice instituție de învățământ

(IÎS, şcoala medie, cursuri etc.). Prin urmare, IÎS nu propune servicii de învățământ separate sub formă de lecții, seminare etc., ci oferă un complex de servicii, care necesită prezența unor resurse umane, financiare, materiale, informaționale ş.a.

IÎS, care nu are specialişti în tehnologii informaționale şi clase înzestrate cu calculatoare, nu poate oferi programe de instruire în acest domeniu. Dar chiar dispunând de asemenea resurse, IÎS nu propune clienților săi lecții practice sau cursuri separate, ci apare în cadrul pieței cu un program de studii la această specialitate, incluzând un anumit conținut, organizarea procesului de studii, sistemul de gestiune a acestuia şi sistemul de asigurare metodică, materială şi cu cadre. Din aceste considerente produsul IÎS poate fi definit ca program de instruire.

Programul de instruire (de studii) – este un complex de servicii de învățământ, orientate spre schimbarea nivelului de instruire sau a pregătirii profesionale a consumatorului, asigurat cu resursele necesare din partea organizației de instruire.

Ca urmare, IÎS este producător de programe de instruire, pe care le oferă pe piața produselor şi a serviciilor de învățământ şi cu care apare pe piața forței de muncă, dar prin intermediari, cu ajutorul absolvenților, care inclusiv şi în urma consumării produselor de învățământ ale IÎS au obținut cunoştințe, calități şi capacități ce caracterizează calitatea forței de muncă ce este vândută întreprinderilor. IÎS este interesată să propună programe de instruire care ar corespunde la maximum cerințelor din cadrul pieței muncii şi pe care absolvenții le-ar însuşi cât mai deplin. Doar din aceste considerente, IÎS este procurată pentru studierea segmentelor-țintă de pe piața forței de muncă.

În primul rând, piața muncii determină standardele de bază ale calității studiilor sub forma schimbării cererii la o categorie sau alta de specialişti, concretizarea cunoştințelor şi a capacităților, pe care trebuie să le posede pretendenții la anumite locuri vacante de lucru.

În al doilea rând, perspectiva angajării este un motiv important care condiționează alegerea produselor de instruire de către consumatori (cererea de pe piața forței de muncă, determină cererea la produsele de instruire). Astfel, oferirea de către IÎS a unor informații veridice despre piața muncii consumatorilor de produse şi servicii de învățământ, poate provoca creşterea cererii la acele produse care sporesc şansele unei angajări reuşite (convenabile) pe viitor.

Ultimele două afirmați ne conduc spre o analiză mai detaliată a calității serviciilor de învățământ.

Calitatea serviciilor de învățământ defineşte capacitatea instituției de învățământ de a îndeplini sau depăşi aşteptările consumatorului, prin termenul „aşteptări „ desemnăm ceea ce consumatorii îşi imaginează, îşi doresc de la un serviciu. Altfel spus, calitatea serviciilor este apreciată de către consumatori; măsura prestației este prin urmare măsura perceperii acesteia de către consumatorul final. Calitatea serviciilor este mai dificil de evaluat decât calitatea

bunurilor materiale, în special datorită caracterului intangibil al acestora (puține elemente vizibile pentru a le aprecia, sesiza). În acelaşi timp, este de menționat faptul că aprecierea calității serviciului de învățământ presupune atât evaluarea rezultatului final, cât şi a procesului propriu-zis de prestare.

Astfel procesul de prestare a serviciului este identificat cu complexul de activități ce contribuie la însuşirea programei de instruire: predarea de cursuri şi realizarea seminarelor, desfăşurarea de conferințe şi mese rotunde, organizarea practicii, cât şi modalitățile de evaluare a cunoştințelor studenților, posibilității de odihnă şi recreere etc. Rezultatul final al prestației este reprezentat de schimbările ce au avut loc în personalitatea clientului, în cunoştințele şi valorile acestuia, cât şi capacitățile, calitățile şi aptitudinile nou create.

Diploma deținută de absolvenții IÎS, în care este evidențiată calificarea obținută, rezultatele evaluării, constituie actul de bază care certifică pregătirea profesională a unei persoane.

Pe lângă aspectele sale juridico-terminologice, care s-ar putea spune că au o anumită doză de curtuazie (etichetă), problema confirmării ne aduce la alte două chestiuni importante din punct de vedere a marketingului:

- notorietatea diplomei, care este determinată în mod semnificativ de notorietatea IÎS. Diploma constituie deseori un capital pentru deținătorii ei. Ea este obiectul unei tratări cu invidie a posesorilor, astfel încât însuşi faptul obținerii ei, mai ales din cadrul unor IÎS de prestigiu, este o mare realizare, care din start indică un anumit nivel al calității studiilor şi oferă şanse sporite atât în realizările profesionale, cât şi în cele personale;
- modul exact de deliberare, care ține de probele finale, controlul continuu al cunoştințelor, valorificarea cunoştințelor teoretice în activitatea practică, ponderea fiecărei probe şi coeficientul acestora, procedura de exmatriculare şi restabilire.

3. Nevoile practicii – criteriu fundamental al calității serviciilor

Pornind de la cele menționate anterior, considerăm totuşi că, în final, calitatea cunoştințelor şi a capacităților, intelectual-profesionale formate la consumatorii serviciului de învățământ pot fi şi sunt efectiv apreciate, mult mai complex şi obiectiv numai de către întreprinderile şi organizațiile care angajează tinerii specialişti, şi numai dacă acestea le creează condiții de muncă adecvate astfel încât specialiştii să-şi poată manifesta potențialul creator.

În concluzie, ca măsuri de sporire a calității serviciilor de învățământ, menționăm:

1. sporirea gradului de adaptare a programelor de instruire, respectiv a ofertei IÎS, la cerințele noi din cadrul pieței forței de muncă;
2. identificarea unor noi căi de finanțare a IÎS, necesare atât pentru:

- pregătirea şi atragerea unor cadre didactice de înaltă calificare, cât şi pentru
- aplicarea unor metode şi tehnologii de instruire noi;

3. optimizarea duratei studiilor şi a programelor de pregătire a studenților prin raționalizarea raportului atât dintre disciplinele de cultură generală în specialitatea aleasă şi disciplinele de profil ale specialiştilor, cât şi dintre disciplinele obligatorii şi cele opționale;
4. găsirea unor posibilități de înnoire şi modernizare permanentă a fondului bibliotecar şi a întregului sistem informațional, prin trecerea la folosirea Internetului;
5. crearea unor grupe relativ mici de studenți, care ar permite o individualizare a serviciului de învățământ, făcând posibilă o tratare personală a fiecăruia;
6. conlucrarea cu instituțiile de învățământ preuniversitar, cât şi cu ministerele de resort în scopul creşterii, pe de o parte, a calității cunoştințelor obținute de elevi, potențialii clienți ai IÎS, iar pe de altă parte, a eficienței metodelor folosite în selectarea pretendenților la oferta IÎS şi, în final de evaluare a calității cunoştințelor şi a deprinderilor însuşite de studenți (clienți) la o anumită programă instructivă.

Proprietățile de consum ale unui anumit serviciu de învățământ, de regulă se fixează ținând cont de caracteristicile de calificare a fiecărei specialități. În afară de caracteristicile sus-menționate, serviciul de învățământ îşi are propria denumire, care include conținutul specialității. Astfel, denumirea are nu numai caracter de cunoaştere, ci şi o funcție promoțională care contribuie la crearea cererii pentru respectivul serviciu de învățământ. Eficiența acestei funcții sporeşte când denumirea concretă a specialității sau direcția de specializare este prezentată în asociere cu denumirea IÎS care oferă acest serviciu. Denumirea serviciului de învățământ în combinație cu denumirea IÎS poate fi asociată cu noțiunea de **marcă** din marketing.

Recunoaşterea mărcii unei IÎS şi a specialității la concret este condiționată, pe de o parte, de absolvenții instituției prin calificarea lor, atitudinea față de lucru, de reuşita acestora în activitatea practică, iar pe de altă parte, de cadrele ştiințifico-pedagogice, de nivelul calificării lor, de atitudinea acestora față de procesul de instruire etc.

4. Nomenclatorul optim şi ciclul de viață al serviciilor

La elaborarea politicii sale în sfera serviciilor de învățământ, IÎS trebuie să rezolve problema unui nomenclator optim al serviciilor prestate, altfel spus lista specialităților. La rezolvarea acestei probleme, în primul rând, se iau în considerație factorii cererii pentru o anumită specialitate şi posibilitățile IÎS de a pregăti specialişti în acest domeniu (serviciu de învățământ).

Pentru orice IÎS, problema modificării nomenclatorului specialităților este deosebit de tensionantă, întrucât sunt deja formate colective de cadre didactice, baza instructivă şi de laboratoare, fondurile bibliotecii şi de patente. Schimbarea nomenclatorului presupune reorientarea totală sau parțială a potențialului existent către noul serviciu de învățământ (specialitate). IÎS, de regulă, vor alege acele specialități noi care necesită o reorientare minimă a potențialului existent.

Luarea deciziei din partea conducerii IÎS de creare a unor direcții noi de pregătire a specialiştilor sau de creştere a numărului de persoane înmatriculate la specialitățile existente, presupune în opinia autorilor, luarea în considerare a următoarelor criterii:

a) mărimea cererii potențiale *Ci* pentru serviciul de învățământ *i* (specialitate);
b) nivelul coeficientului de înmatriculare *Ki* pentru specialitatea *i*;
c) nivelul veniturilor posibile *Vi* asigurate de serviciul de învățământ *i*;
d) nivelul potențialului ştiințifico-instructiv *Pi* al IÎS pentru oferirea serviciului de învățământ *i*.

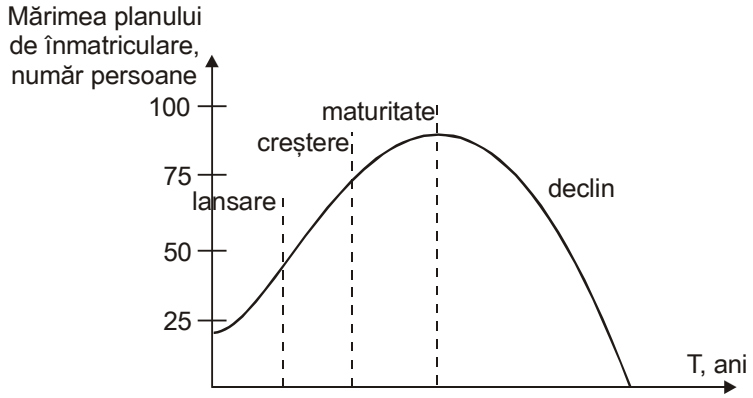
Un alt element important, ce caracterizează conținutul politicii de produs în sfera serviciilor de învățământ, este **ciclul de viață** al specialităților. Ciclul cuprinde următoarele faze: lansarea, creşterea, maturizarea şi declinul specialităților.

Nereuşita multor IÎS din R. Moldova din ultimii ani în înmatricularea abiturienților la un şir de specialități, indică importanța previzionării, în parametri cantitativi şi calitativ, a fiecărui stadiu al ciclului de viață. Aceasta ar permite luarea unor decizii oportune, cum ar fi lichidarea specialităților ce nu se bucură de cerere şi reorientarea potențialului ştiințifico-instructiv existent spre pregătirea specialiştilor în alte domenii. Schematic, ciclul de viață al serviciului de învățământ este redat în graficul nr. 1.

Practica activității IÎS ne arată că, inițial, se înmatriculează un număr relativ mic 20-25 de candidați la specialitatea nou apărută. O asemenea situație este caracteristică etapei de **lansare** a serviciului de învățământ pe piață; presupune că numărul IÎS care au în nomenclatorul său această specialitate este mic. În cazul studiilor contra plată, taxa respectivă este relativ scăzută. În companiile publicitare ofertanții trebuie să informeze publicul privind caracteristicile specialității respective, să indice perspectivele acesteia. În următorii ani, numărul celor înmatriculați creşte, de regulă, până la 50 de persoane. Aici se evidențiază etapa de **creştere**. În această perioadă se extinde numărul ofertanților, se intensifică concurența, se poate mări plata pentru studii, programul de instruire devine mai complex, iar informațiile publicitare au scopul de a convinge absolvenții în raționalitatea alegerii noii specialități. Apoi numărul celor primiți la studii se stabilizează sau creşte până la 100 şi mai multe persoane şi planul de înmatriculare rămâne neschimbat timp de câțiva ani.

Graficul nr. 1

Ciclul de viață al serviciilor de învățământ

Această perioadă este caracteristică etapei de **maturitate**. Specialitatea respectivă se extinde în mai multe IÎS, creşte diversitatea specializărilor, programul de instruire se perfecționează, se introduc noi metode şi tehnici de instruire, se caută căi de diferențiere a propriului program de studii în raport cu cele ale IÎS concurente, se stabileşte un preț al serviciului de învățământ cât mai atractiv şi echilibrat, în activitățile de promovare se indică avantajele obținerii unei diplome la specialitatea respectivă în IÎS vizată. În scopul apropierii de consumatori, IÎS poate crea filiale noi, poate încheia acorduri de *franchising*. Cadrele didactice tind spre atingerea unor performanțe sporite în domeniu.

Se activează mult în direcția sporirii calității serviciului de învățământ. În cazul învățământului gratuit creşte considerabil numărul de pretendenți la un loc oferit. Specialitatea respectivă poate deveni prestigioasă. Cresc exigențele ofertanților de locuri de muncă, întrucât se majorează numărul de specialişti în domeniu. În funcție de specialitate, nu este exclus ca, în scurt timp, să urmeze o nouă etapă de creştere, o relansare.

Pe măsura schimbării conjuncturii şi a saturării pieței muncii cu specialişti în sfera respectivă, planul de înmatriculare scade brusc (la 25 persoane) sau tinde spre zero (etapa de declin). Se apropie etapa de **declin**. Creşte rata neangajaților. Specialitatea respectivă poate rămâne doar în nomenclatorul unor IÎS strict specializate în domeniu.

Nu putem trece cu vederea un asemenea element al politicii de produs al IÎS ca **service**-ul (servirea). Acesta reprezintă totalitatea serviciilor suplimentare (adăugătoare), care fac serviciul de învățământ mai atractiv în procesul de procurare (studiere) şi asigură consumatorului acestuia un nivel sporit al calității cunoştințelor şi deprinderilor de specialitate după finisarea studiilor, contribuind la sporirea competitivității generale a serviciului de învățământ.

Serviciile suplimentare ce țin de procesul de instruire, pot fi divizate în trei grupe:

- servicii adăugătoare sub forma diferitelor cursuri de pregătire pentru examenele de admitere, care sunt oferite până la înmatricularea în IÎS, organizarea de olimpiade pentru elevii din şcoli şi a licee, practicarea politicii „uşilor deschise";
- servicii suplimentare sub forma unor măsuri de întreținere la un nivel superior a procesului de instruire, a sănătății şi a condițiilor de trai ale studenților (biblioteci, centre medicale, sportive etc.), organizarea cercurilor şi conferințelor de cercetări ştiințifice studențeşti, care sunt oferite în procesul studiilor;
- servicii suplimentare ale IÎS sub forma unor programe de instruire în scopul creşterii calificării la anumite specialități, care sunt prestate după finisarea studiilor în cadrul instituției la specialitățile respective. În această categorie de servicii putem include diferite consultații ce sunt oferite absolvenților.

IÎS care vrea să-şi sporească popularitatea, trebuie să-şi asume responsabilitatea de menținere a unei calificări înalte a absolvenților săi şi după absolvire. În acest caz serviciile suplimentare de calitate vor contribui la creşterea cererii pentru serviciile de învățământ de bază. Astfel cererea pentru serviciile de învățământ este legată nemijlocit de cererea pentru servicii suplimentare.

Producția tehnico-ştiințifică este şi ea una din activitățile de bază ale IÎS care ar putea aduce venituri, astfel încât politica de produs adoptată în acest domeniu să fie bine echilibrată. În acest scop trebuie selectate cele mai eficiente direcții de cercetare şi luate măsuri în vederea creşterii nivelului tehnico-ştiințific al acestora, trebuie optimizat ciclul de viață al acestor categorii de produse şi stabilite serviciile suplimentare necesare.

Finanțarea IÎS este o altă problemă deosebit de actuală şi mult discutată în ultimul timp. Criza financiară existentă în R. Moldova a diminuat mult alocările din buget pentru sfera învățământului; datorită acestui fapt a avut loc reorientarea IÎS şi rezolvarea problemelor finanțării din surse extrabugetare şi, în primul rând, pe seama plăților pentru studii.

Descentralizarea geografică constituie o soluție frecvent întâlnită în instituțiile orientate spre creşterea numărului studenților care nu sunt dispuşi sau care din anumite motive nu se pot deplasa spre sediul IÎS. Ele pot aplica diferite formule: deschiderea de instituții, filiale, franchising...

În cazul utilizării franchising-ului, este important să se rezolve problema controlului calității serviciilor prestate. În ajutorul IÎS care îşi oferă produsele de învățământ peste hotarele propriei țări, este creată şi funcționează activ organizația internațională GATE (Global Alliance for Transnational Education). Această organizație este preocupată de acreditarea şi controlul calității serviciilor de învățământ, care sunt oferite de IÎS şi agenții acestora peste hotarele țărilor de origine. Din aceste considerente, la utilizarea contractelor, acordurilor

de franchising este nevoie să se obțină confirmarea posibilităților IÎS – partener de a presta servicii de calitate, cât şi stabilirea unui sistem de control eficient.

Dezvoltarea învățământului superior a condus, de altfel, la multiplicarea facultăților izolate, cât şi a unor instituții mici şi la o puternică diseminare a acestora. Ca exemplu, în Franța sunt institutele universitare de tehnologie, „anexele universitare", iar în R. Moldova Facultatea de Comerț a USM s-a separat în 1991 şi a stat la bazele fondării ASEM.

Un alt parametru al politicii de distribuție este aspectul şi designul sediului central al IÎS, a tuturor blocurilor de studii, cât şi a căminelor, a centrelor culturale şi sportive. Sediul şi edificiile de studii trebuie să fie bine amenajate, simple, capabile să creeze un „aer" pur universitar. Căminele şi centrele social-culturale trebuie să ofere condiții pentru odihnă, să fie confortabile, iar prețul acestor servicii să fie relativ modest, fiind posibilă angajarea studenților în sferele respective.

Având în vedere că IÎS apare pe piața forței de muncă prin absolvenții săi, problema plasării tinerilor specialişti în întreprinderi se înscrie în cadrul producției de distribuție care, în corelație cu celelalte componente ale mixului de marketing poate asigura o eficiență ridicată prestațiilor de învățământ. Astfel, în funcție de numărul intermediarilor utilizați în realizarea acestei activități, distingem următoarele alternative strategice:

a) prin distribuție directă – instituția de învățământ îşi constituie un comportament, care realizează contacte directe cu agenții de piață efectivi şi potențiali, asigurând informarea acestora şi a studenților, organizând întruniri studenți – agenți de piață etc.;
b) distribuția prin intermediari presupune desfăşurarea tuturor activităților fie cu ajutorul unor instituții specializate în plasarea forței de muncă (societăți comerciale, agenții guvernamentale etc.), fie contactând o serie de instituții de reprezentare a agenților de piață (asociații patrimoniale, ministere economice etc.);
c) distribuția mixtă se realizează prin utilizarea simultană a celor două variante prezentate mai sus.

În concluzie, având în vedere tendința actuală de integrare a României şi Republicii Moldova în Uniunea Europeană, considerăm că problemele învățământului superior, schimbul de experiență, dezvoltarea calitativă a procesului de instruire, creşterea nivelului de informare şi cultivare a populației sunt puncte de tangență şi de interes major a tuturor părților implicate.

CONSECINȚELE FINANCIARE ŞI MANAGERIALE ALE PRIVATIZĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

conf. dr. Valentina Fetiniuc
ASEM, Chişinău

Un prim pas important în eficientizarea procesului de privatizare este acordarea drepturilor de proprietate. Obiectivul mai mare, însă, îl constituie dezvoltarea unui eficient proces de tranzacționare secundară care să permită reorganizarea fără probleme a drepturilor de proprietate. Această direcție este încă puțin studiată în Republica Moldova.

Teoretic există două modalități de schimbare a formei de proprietate – prin crearea de noi întreprinderi şi prin privatizare. Deşi problema nu constă în însuşi procesul de privatizare, ci în modul de realizare a acesteia şi în segmentul de timp rezonabil acestui proces. Chiar mai mult decât atât, o privatizare prost realizată poate da rezultate negative. Nevoia de privatizare nu este la fel de urgentă în toate împrejurările. De aceea, ar fi trebuit să se pună un accent mai mare pe firmele private nou create, stimulate de liberalizare, care ar fi trebuit să înregistreze profituri rapide ce ar fi contribuit la stimularea creşterii. Însă guvernanții, sub presiunea FMI şi a Băncii Mondiale, au purces la realizarea imediată, radicală şi neraţională a privatizării, ceea ce a condus la scăderea producției şi a gradului de ocupare a forței de muncă. O astfel de strategie de transformare creează premisele unui joc cu sumă negativă. Privatizarea imediată a întreprinderilor de stat şi mai ales a marilor giganți industriali este dăunătoare reorganizării atât de urgent necesară a procesului de producție. Până la încheierea procesului de privatizare poate trece mult timp. În această perioadă de nesiguranță aproape că nu există stimulente pentru managementul anterior de a îmbunătăți organizarea producției sau comportamentul de piață, dar chiar şi după ce privatizarea a avut loc, nu este sigur că aceasta va stimula producția.

Piața şi descentralizarea cer o raționalitate economică, din partea agenților, foarte înaltă. Însă, în rezultatul primei etape a privatizării proprietari au devenit mii de acționari, asociați, prin intermediul diferitor fonduri investiționale de privatizare şi companii fiduciare. Procesul de transformare a proprietății a avut loc fără a se ține seama de forma de control asupra managementului întreprinderilor sau de mediul economic în care acestea îşi desfăşurau activitatea.

Pe de altă parte, nu poate fi vorba de o activitate eficientă a întreprinderilor fără existența unui proprietar adevărat, capabil să gestioneze, să exercite controlul asupra activității întreprinderii şi managerului angajat. Privatizarea cu „bucata” a unităților de producție, fără setul complex de relații de piață, caracteristic pentru o întreprindere în sistemul de piață, este condamnată inevitabil la

eşec. Această realitate pledează în favoarea unei privatizări făcute mai bine mai târziu decât prea devreme.

Printre economiile în tranziție, țările postsovietice au elemente specifice, ce le deosebesc de economiile corespunzătoare din Europa, Asia sau alt loc geografic. Baza acestei diferențe o constituie existența unei perioade îndelungate ce se caracterizează prin lipsa proprietarului real pentru fosta proprietate statală. Această perioadă s-a început cu binecunoscuta „perestroică" şi durează încă în prezent. De la începutul liberalizării gorbacioviste, statul a încetat să exercite funcțiile sale de proprietar în ceea ce priveşte dirijarea şi, ce-i esențial, controlul asupra întreprinderilor statale. Proprietarul nou n-a fost determinat. Legislația imperfectă şi mediul politic în comun cu înstrăinarea statului de la executarea funcțiilor sale de proprietar au pus baza criminalizării actuale a economiei. În lipsa controlului, administrația de vârf a fost pusă la încercare în ceea ce priveşte comiterea fraudelor economice şi financiare. S-au format grupuri sociale, care profitând de situația existentă, au trecut o bună parte a activității obiectelor dirijate în sfera economiei subterane. Interesul lor economic nu mai ține de interesele strategice ale întreprinderilor conduse. El este orientat spre soluționarea problemelor materiale personale. Aceasta este prima consecință gravă a tărăgănării procesului de determinare a proprietarilor reali în condițiile liberalizării şi sustragerii statului de la controlul asupra activității economice. Aşadar, privatizarea este o cale de a construi o nouă structură de conducere corporatistă în țară, concepută să umple golul produs de retragerea statului din administrarea şi gestionarea activelor productive ale societății. Însă aceasta este o sarcină dificilă, cauzată deseori nu numai de lipsa experienței manageriale, dar şi de lipsa experienței în domeniul controlului asupra managementului.

Schimbul formelor de proprietate care a avut loc în Republica Moldova (la fel şi în alte țări postsocialiste) a impus ideea, că în baza acestor schimburi trebuie să stea, în primul rând, criteriile de eficiență economică şi socială. Problema-cheie a privatizării a devenit crearea unei clase de manageri profesionişti, responsabili.

Punctul inițial în analiza problemelor dirijării şi controlului corporativ în întreprinderile privatizate îl constituie structura capitalului acționar şi caracteristica noilor proprietari. Ultima este determinată, de regulă, de modelul de privatizare ales şi aplicat în țară. Aceasta şi constituie, în cele din urmă, diferența esențială dintre practicile de dirijare corporativă în țările în tranziție şi cele dezvoltate, unde rolul principal îi revine pieței hârtiilor de valoare.

În țările postsocialiste din Europa se evidențiază patru tipuri de dirijare corporativă:

1. Rusiei, Cehiei şi Slovaciei le este caracteristic, în mare parte modelul conform căruia în urma realizării programelor de privatizare în masă, bazate pe distribuirea gratis a unei părți a proprietății statului către populație, se formează o structură a capitalului „dispersată". În celelalte țări din

Europa de Vest (Germania, Ungaria) acest model fie nu a fost utilizat în genere, fie prevedea o variantă mai succintă (România, Slovenia, Polonia). Proporția „proprietari interni – proprietari externi" era determinată de mecanismele concrete incluse în fiecare program de privatizare în masă;

2. modelul dirijării corporative, determinat de procurarea completă a întreprinderii privatizate sau a pachetului de control de către lucrătorii întreprinderii şi managerii ei (iar în multe cazuri, numai de ultimii). Această practică n-a fost destul de răspândită în multe țări în tranziție din Europa, însă a cunoscut o dezvoltare esențială în Rusia;
3. modelul, conform căruia controlul asupra întreprinderii în cauză se stabileşte din parte proprietarilor „din exterior". Acest model a fost utilizat în multe țări din Europa de Vest;
4. modelul mixt care include şi participarea statului în procesul de dirijare cu întreprinderea corespunzătoare.

Caracteristic majorității țărilor în tranziție le sunt încercările de utilizare a diferitor modele. Acest moment este valabil şi în cazul Moldovei. În rezultatul aplicării modelelor sus-numite, la întreprinderile privatizate s-a format o structură a proprietății nedeterminată, când nici un grup de acționari nu are o pondere semnificativă în capitalul acționar şi, respectiv, nu poate primi deciziile corespunzătoare.

Oricum, ca rezultat al privatizării întreprinderilor din țară a avut loc dispersarea proprietății de stat între o mulțime de subiecți. A fost formată o structură inițială a capitalului, deseori nu prea eficientă. În afară de aceasta, apar modificări în interesele de natură atât economică, cât şi politică a populației şi, mai ales, a elitei. Acest moment determină procesul de redistribuire a proprietății.

O problemă a devenit şi aplicarea modelelor existente din țările dezvoltate, deoarece aşa-numita „economie de piață" are caracteristicile ei în diferite țări, mai ales dacă e vorba de instituții cum sunt bursele de valori, băncile, corporațiile etc. Relațiile acționari-manageri au suferit modificări pe parcurs şi în țările dezvoltate, căutându-se noi modalități prin care comportamentul managementului ar putea fi supravegheat în favoarea proprietarilor. De exemplu, în Germania majoritatea funcțiilor de supraveghere sunt exercitate de marile instituții financiare care dețin partea semnificativă a acțiunilor. În SUA – invers – instituțiile mari financiare nu joacă un rol esențial. În cele din urmă, în epoca proprietății dispersate, funcțiile de control au fost în cea mai mare parte transferate bursei de valori. Aşadar, în prezent pentru țările în tranzație (în particular pentru Moldova) există trei tipuri de reformare a conducerii corporatiste:

1. un tip este bazat pe modelul anglo-american şi presupune efectuarea dirijării unei întreprinderi prin intermediul cumpărării-vânzării unui pachet comparativ nu prea mare de acțiuni de către instituțiile nefinanciare şi persoanele fizice. Se propune să se creeze burse de valori viabile şi un sistem de finanțare externă a investiției corporației;

2. tipul bazat pe modelul german şi japonez, pledează în favoarea unei aşa-numite piețe interne, adică a unui sistem în care băncile şi alte instituții financiare joacă rolul principal în supravegherea managementului corporatist şi în finanțarea instituției corporației;
3. un al treilea tip pledează pentru aşa-numita privatizare spontană, inițiată de actualul management al companiei cu sprijinul muncitorilor; această propunere favorizează nu numai păstrarea, dar şi întărirea prezentei structuri de control.

Sigur că nivelul economiilor țărilor în tranziție nu permite în prezent posibilitatea implementării totale a unuia sau a altui model existent.

Principalul argument al eficienței în favoarea unei economii de piață e că întreprinderile funcționează practic întotdeauna în interesul proprietarilor. Însă în majoritatea planurilor de privatizare a țărilor postsocialiste (nu e excepție nici republica noastră) lipseşte o verigă importantă: crearea unui mecanism adecvat de control asupra întreprinderii. De regulă persistă două strategii de bază:

- prima constă în crearea imediată a proprietarilor (privatizarea în masă), lăsând ca mecanismele potrivite de exercitare a controlului asupra întreprinderii să apară cu timpul. Principala problemă a acestei strategii este următoarea: pe de o parte, o astfel de privatizare fără control asupra întreprinderii nu poate determina o restructurare eficientă a ei (şi aşa cazuri în restructurarea întreprinderilor din Moldova sunt) şi ca rezultat al privatizării pot apărea întreprinderi slabe care generează doar pierderi. Pe de altă parte, introducerea unui mecanism de control poate întârzia;
- a doua constă în introducerea mecanismului de control de la începutul procesului de privatizare al fostei întreprinderi de stat.

Controlul corporatist necesită crearea unui sistem de conducere corporatistă prin intermediul căruia acționarii ar putea angaja şi concedia managerii, a-i supraveghea şi recompensa pentru a-i determina să servească optimal intereselor acționarilor. Din toate dificultățile, cea mai frecventă este sarcina de supraveghere şi motivare a managerului în aşa mod, încât să-i retragă posibilitatea de a acționa în interes personal. Deci, conducerea corporatistă are nevoie de un mecanism de motivare a managerilor şi a altor factori de decizie din interiorul întreprinderii şi de intercalare a intereselor proprietarilor şi a managerilor, pentru ca cei din urmă să acționeze în numele interesului comun, utilizând cât mai eficient resursele întreprinderii (de regulă, există o mare discrepanță între ceea ce este optim pentru manager şi ceea ce este optim pentru acționari).

Managerul are obiectivele lui, cum sunt supraviețuirea firmei, creşterea şi diversificarea ei, salarii şi beneficii suplimentare acordate angajaților. Însă toate aceste obiective, inclusiv profitabilitatea întreprinderii îi interesează la momentul dat, în perioada de exercitare a funcțiilor sale. În acelaşi timp, obiectivul acționarilor este maximizarea valorii, adică cel mai mare preț posibil pentru acțiu-

nile lor, dividendele şi ei se vor interesa de profitabilitatea întreprinderii atâta timp cât de ea depinde valoarea acțiunilor lor.

În țările industriale dezvoltate există un şir de mecanisme capabile să rezolve problemele dirijării corporative: controlul direct din partea acționarilor prin intermediul dreptului la vot la adunarea acționarilor; mecanismul fuziunii întreprinderilor; falimentul întreprinderilor neeficiente. Ultimele două mecanisme asigură redistribuirea drepturilor acționarilor şi modificarea structurii capitalului. În prezent, o condiție necesară, dar nesatisfăcătoare a controlului eficient asupra activității managerilor o constituie existența acționarilor dominanți sau a grupurilor de acționari cu interese comune, fapt determinat de cauzele analizate în continuare.

În primul rând, acest control presupune şi unele cheltuieli (de exemplu, pentru colectarea informației). În cazul capitalului acționar dispersat realitatea e că nici unul din miile de acționari nu vrea să se ocupe de acest lucru, deoarece ar trebui să suporte toate cheltuielile existente, în schimbul profitului primit proporțional cotei de participare la capital. În practica internațională, ca exemplu a dirijării corporative eficiente în cazul proprietății dispersate poate fi menționată economia SUA. În al doilea rând, necesitatea concentrării proprietății este determinată de protecția la nivel nesatisfăcător a drepturilor proprietarilor conform legislației existente. Este evidentă în acest caz soarta acționarilor „mari". Practica internațională demonstrează, că nivelul protejării juridice a drepturilor proprietarilor şi nivelul concentrării proprietății se află într-o relație inversă: concentrarea proprietății e în stare de a compensa într-o măsură oarecare insuficiențele legislației.

În afară de aceasta, concentrarea capitalului şi a proprietății poate avea şi o influență negativă asupra rezultatelor activității întreprinderilor. În unele cazuri acționarii cu cote înalte pot primi decizii care le permit să pretindă profituri şi privilegii suplimentare.

Eficacitatea controlul din partea acționarilor depinde, în primul rând, de structura acționarilor, de structura drepturilor lor şi de posibilitatea de susținere a lor. La noi în republică o condiție necesară pentru un control efectiv asupra activității managerilor este determinarea grupului sau a grupurilor dominante de acționari, care au interese comune. Problema se agravează, deoarece în dezvoltarea procesului de privatizarea statul nu a fost unicul proprietar real al întreprinderilor postsocialiste. Managerii şi muncitorii au primit drepturi de proprietate prin intermediul bonurilor patrimoniale. Ca rezultat, ei desfăşoară acțiuni economice şi politice pentru susținerea acestor drepturi, pentru a putea influența asupra activelor întreprinderii privatizate în favoarea propriilor interese. Dacă interesele diferitor grupuri sau a acționarilor şi a managerilor coincid, atunci se poate spera la o activitate prosperă. Dacă se află în conflict, atunci acțiunile acestora pot duce la deturnarea resurselor întreprinderii spre utilizări particulare (şi aşa exemple de acum sunt), la decapitalizarea întreprinderii da-

torită lipsei de investiţii şi de modernizare, utilizarea resurselor băneşti în interes propriu, creşterea datoriilor întreprinderii etc.

Problemele discutate anterior impun ideea că dirijarea eficientă a întreprinderilor privatizate la noi în ţară depinde de două momente esenţiale: în primul rând, de existenţa mecanismelor adecvate de control de către acţionari asupra activităţii managerilor, iar în caz de necesitate – de eliberare a acestora din funcţii; iar în al doilea rând, de mecanismele de redistribuire a drepturilor de proprietate şi de concentrare a capitalului.

PROBLEMELE DEMOGRAFICE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

prof. C. Matei
lector A. Matei
Chişinău

A trecut mai mult de un deceniu de la demararea tranziției la economia de piață în Republica Moldova. Experiența arată că tranziția la democrație şi economia de piață constituie un proces de lungă durată şi cuprinde toate sferele de activitate umană.

Ritmurile efectuării transformărilor şi reformelor economice în Republica Moldova sunt foarte diferite atât în profil de ramură cât şi teritorial. Datorită politicii neconsecutive a guvernelor în susținerea tranziției, rezultatele transformărilor au fost modeste. Au fost înregistrate rezultate pozitive în comerț, transport şi telecomunicație, pe când în ramurile primare de producție succesele au fost neînsemnate.

Avântul politic de la începutul anilor '90 a determinat soluționarea multor probleme, care au jucat un rol important pentru începutul reformelor economice şi sociale. Este vorba de:

- introducerea monedei naționale;
- liberalizarea prețurilor şi comerțului intern şi extern;
- demararea procesului de privatizare a mijloacelor de producere;
- stabilirea legăturilor diplomatice şi economice cu multe state ale lumii.

Înregistrând unele succese de mare importanță în perioada de tranziție, Republica Moldova, ca stat tânăr, a avut de înfruntat şi multe greutăți de ordin politic, economic şi social cu urmări grave în dezvoltarea economică. Cele mai importante greutăți au fost create de:

- dezmembrarea teritorială a spațiului;
- lupta dintre diferite partide politice;
- pierderea furnizorilor de materie primă şi a pieței de desfacere a produselor industriale şi agricole;
- demararea procesului de criminalitate şi corupție etc.

Erorile şi neajunsurile în efectuarea reformelor economice şi sociale au avut grave consecințe atât în dezvoltarea economică cât şi în evoluția fenomenelor sociale şi demografice.

Dacă urmările economice negative ale perioadei de tranziție pot fi redresate comparativ rapid, în schimb cele sociale şi demografice necesită decenii şi mari alocări financiare.

Studiile istorico-demografice demonstrează că consecinţele unei tranziţii economice pot fi identice cu pierderile social-demografice ale societăţii umane de pe urma unui război mondial. Studiile istorice arată că pierderile umane din Moldova în perioada celui de-al doilea război mondial (anii 1940-1945) au fost de circa 300 mii de persoane. Această cifră cuprinde numărul celor împuşcaţi în perioada anilor 1940-1941 şi 1941-1945 în legătură cu schimbarea regimurilor politice, cât şi numărul celor căzuţi pe câmpul de luptă.

Efectivul pierderilor umane în cel de-al doilea război mondial diferă mult de la un cercetător la altul. Conform studiilor efectuate de istoricul Anton Moraru pierderile umane totale ating cifra de 290,8 mii de persoane, dintre care 150 mii au căzut pe câmpul de luptă. Alţi cercetători istorici apreciază pierderile umane la 195,6 mii de persoane, dintre care 40,6 mii au căzut pe câmpul de luptă.

Conform datelor statistice cât şi celor istorice, pierderile directe în perioada anilor 1940-1945 au dus la reducerea efectivului populaţiei republicii cu aproximativ 500 mii de persoane. Această cifră include atât persoanele căzute pe câmpul de luptă, persoanele împuşcate cât şi persoanele care s-au evacuat în România în 1940 şi spre Răsărit în 1941.

Pierderile umane directe în perioada de tranziţie economică sunt mai mici însă pierderile totale sunt destul de mari. Asupra reducerii efectivului populaţiei Republicii Moldova au avut influenţă atât mişcarea naturală cât şi migraţia populaţiei .

Caracteristic pentru mişcarea naturală în perioada anilor 1989-2000 este reducerea esenţială a natalităţii şi creşterea ratei mortalităţii şi ca urmare diminuarea evidentă a sporului natural (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Rata natalităţii, mortalităţii şi a sporului natural în Republica Moldova în anii 1989-2000 (la 1000 locuitori)

	Natalitatea		Mortalitatea		Sporul natural	
	în ‰ faţă de anul precedent	în % faţă de 1989	în ‰ faţă de anul precedent	în % faţă de 1989	în ‰ faţă de anul precedent	în % faţă de 1989
1989	18,9	100	9,2	100	9,7	100
1990	17,7	94	9,7	105	8,0	82
1991	16,5	87	10,5	114	6,0	62
1994	14,3	76	11,8	128	2,5	26
1995	13,0	69	12,2	133	0,8	8
1996	12,0	64	11,9	129	0,1	1
1999	10,1	53	11,4	124	-1,3	-13
2000	10,1	53	11,3	123	-1,2	-12

Conform datelor din tabelul nr. 1 rata natalităţii a scăzut de la 18,9‰ în 1989 la 10,1‰ în 2000 sau cu 8,8‰. Rata natalităţii în 2000 reprezenta doar

53% față de anul 1989. În rezultatul diminuării ratei natalității în perioada anilor 1989 – 2000 în Republica Moldova anual s-au născut 35-38 mii de copii, iar pe tot parcursul perioadei – aproximativ 400-450 mii de copii.

Mortalitatea populației în aceeaşi perioadă a crescut de la 9,2‰ în 1989 la 11,3‰ în 2000 sau cu 2,1 ‰. Astfel numărul celor decedați anual comparativ cu anul 1989 a depăşit 9,6-10 mii oameni. Respectiv pe parcursul perioadei ca rezultat a creşterii ratei mortalității au decedat peste 100 mii persoane.

Reducerea natalității şi creşterea mortalității s-au reflectat negativ asupra sporului natural a populației Republicii Moldova. Dacă în anii 1988-1989 sporul mediu anual constituia 42-43 mii persoane, în 1996-1997 – zero, apoi către anul 2000 sporul natural devine negativ. Ca urmare a scăderii sporului natural Moldova a înregistrat în această perioadă 450 – 500 mii naşteri.

Astfel putem cu certitudine afirma că pierderile umane indirecte ca rezultat al tranziției economice depăşeşte 400-450 mii de persoane.

Este destul de dificil să se calculeze pierderile umane ca rezultat al migrației populației în perioada tranziției economice. Conform statisticelor oficiale sporul migratoric mediu anual a fost de 85-90 de mii oameni. Emigranții s-au orientat oficial în Germania, Israel, SUA, Canada şi alte state. Aceste emigrări constituie pierderi umane directe pentru republică.

Deoarece statistica nu reflectă situația reală, pierderile umane în urma migrației ilegale a populației sunt mult mai mari. Actualmente în Moldova activează 33 de firme turistice, care lunar trimit în statele lumii mii de persoane sub formă de turişti, majoritatea rămânând în străinătate în căutarea unui loc de muncă. Lipsa evidenței oficiale a acestui tip de migrație face dificilă cunoaşterea numărului de persoane care părăsesc țara. Conform surselor neoficiale numărul persoanelor angajate pe piața muncii în țările din Occident variază între 400 şi 800 mii. Probabil că cifra de 800 mii este exagerată, în realitate acest număr ar putea fi de 400-600 mii de persoane.

În urma reducerii sporului natural şi a creşterii sporului migratoric negativ, Moldova a pierdut în perioada cercetată aproximativ un milion de locuitori, acestea constituind atât pierderi demografice cât şi sociale.

Asupra scăderii numărului populației a influențat de asemenea şi creşterea mortalității. Este alarmant faptul că în republică a crescut nivelul mortalității în rândul populației tinere. Numai în anii 1990-1997 rata mortalității populației în grupele de vârstă 35-44 de ani a crescut cu 140-150% față de total, iar a bărbaților cu 150-170%. Un alt aspect negativ în perioada de tranziție este diminuarea esențială a efectivului populației de vârstă fertilă. De exemplu, în anii 1990-1997 numărul populației în grupa de vârstă fertilă de 25-29 de ani a scăzut cu 23%, iar în cea de 30-34 de ani cu 18%. Majoritatea pierderilor demografice revin pe seama grupelor de vârstă fertilă şi a celor apte de muncă.

Destul de mari, dar greu apreciabile sunt pierderile sociale ale Republicii Moldova ca urmare a migrației populației. Lipsa unei evidențe statistice a emigranților – turişti pe diferite structuri sociale nu ne permit să arătăm calitativ

structura acestui contingent de emigranți. Dar putem cu certitudine afirma că majoritatea persoanelor care părăsesc republica în căutarea unui loc de lucru sunt specialiştii cu studii medii şi superioare (oameni de ştiință, profesori, învățători, medici, ingineri etc.).

Informații complete şi precise despre transformările sociale şi demografice în structura populației în perioada de tranziție ne-ar putea oferi efectuarea unui nou recensământ al populației. Ultimul recensământ al populației în Republica Moldova a avut loc la începutul anului 1989. Este evident că în perioada reformelor economice şi politice s-au produs transformări esențiale în efectivul, în structurile sociale, demografice şi economice ale populației. Iată de ce efectuarea unui nou recensământ în Moldova este absolut necesară şi cât mai rapid posibil.

Calcule statistice ce țin de efectivul, repartizarea teritorială şi de structura populației se efectuează fără evidența populației care lipseşte în stat pe parcurs de ani sau din diferite motive plecate neoficial din țară cât şi fără evidența populației din stânga Nistrului (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Efectivul populației în Republica Moldova în perioada anilor 1990-2001

Anii	Numărul populației (mii locuitori)			În % față de total	
	Total	Urban	Rural	Urban	Rural
1990	4361,6	2069,3	2292,3	47	53
1991	4366,3	2073,6	2292,7	47	53
1992	4359,1	2052,2	2306,9	47	53
1993	4347,8	2039,2	2308,6	47	53
1994	4352,8	2036,6	2316,1	47	53
1995	4347,9	2033,0	2314,4	47	53
1996	4334,4	2004,1	2330,3	46	54
1997	4320,0	1495,3	2324,7	46	54
1998	4304,0	1487,3	2317,4	46	54
1999	4293,0	1476,3	2316,7	46	54
2000	4281,5	1468,5	2313,0	46	54
2001	4270,0	1960,0	2310,0	46	54

Analiza datelor statistice ne permite să tragem următoarele concluzii:

- numărul populației în Republica Moldova în perioada 1990-2001 a scăzut cu 91,6 mii de persoane, ceea ce corespunde în linii mari cu numărul de emigranți care oficial au primit viza de reşedință în alte state. Numărul maxim al populației a fost înregistrat în anul 1991 şi a constituit 4366,3 mii de locuitori. În toți anii următori efectivul populației s-a micşorat lent. În aceeaşi perioadă numărul populației urbane s-a redus cu 109,3 mii de locuitori, ceea ce a depăşit diminuarea numărului

total cu 17,7 mii de persoane. Nivelul maxim al populației urbane a fost înregistrat în anul 1991: 2073, 6 mii de locuitori;

- după 45 de ani (1950-1995) de creştere a ratei populației urbane începând cu anul 1996 se înregistrează o reducere a ei;
- numărul populației rurale în anii 1990-2001 a crescut cu 17,7 mii de locuitori. Numărul maxim s-a înregistrat în anul 1996: 2330,3 mii de locuitori, după care urmează o reducere lentă. În aceşti şase ani (1996-2001) populația rurală s-a redus cu peste 20 mii de locuitori.

Din analiza succintă a evoluției unor fenomene demografice şi sociale în perioada de tranziție rezultă următoarele momente:

1. pierderile demografice şi sociale în Republica Moldova pot fi considerate drept un genocid şi comparabile cu genocidul din anii 1940-1950 care a fost determinat de schimbarea regimurilor politice, de foametea organizată, de deportările în masă şi de colectivizarea masivă. Astfel poporul spațiului dintre Nistru şi Prut în perioada anilor 1940-2000 a suportat două perioade de genocid demografic, social, politic şi economic;
2. situația demografică dificilă actuală în Republica Moldova pune problema elaborării unui program demografic complex, care ar cuprinde:
   - prognozarea transformărilor în evoluția fenomenelor demografice şi evitarea elementelor neprevăzute în evoluția populației;
   - determinarea căilor de prevenire şi de atenuare a diferitelor abateri negative în evoluția fenomenelor demografice;
   - crearea unui centru de studiu demografic în Republica Moldova fie în subordonarea Guvernului, fie a Academiei de Ştiințe.

IMPACTUL FACTORULUI INOVAȚIONAL ŞI AL COMERȚULUI EXTERIOR ASUPRA POLITICII INDUSTRIALE

dr. Alexandrin Caraganciu
Chişinău

În ultimii ani, literatura ştiințifică de specialitate care analizează trăsăturile contemporane ale economiei mondiale, precum şi impactul acestora asupra politicii industriale, se caracterizează printr-o avalanşă de publicații. Interesul ştiințific cu privire la impactul progresului inovațional şi al mondializării proceselor integraționiste asupra politicii industriale se datorează faptului că industria mondială capătă trăsături noi. S-a modificat esențial şi viziunea clasică asupra concepției politicii industriale. Din şirul de factori care determină politica industrială o importanță majoră o au: inovațiile şi comerțul exterior.

Lumea contemporană se caracterizează printr-un şir de procese integraționiste şi de globalizare a economiei. În aceste condiții, ritmurile de dezvoltare economică depind, în mod ascendent, de la rezultatele progresului tehnico-ştiințific internațional. Aceste rezultate sunt concentrate, de regulă în companiile transnaționale.

Comerțul exterior, la rândul său, se caracterizează printr-un grad înalt de saturație a piețelor externe, mai ales, în ceea ce priveşte mărfurile industriale tradiționale produse şi de Republica Moldova: vinurile, zahărul şi mărfurile agroalimentare în general, precum şi produse create de industria uşoară. În aceste condiții, acces la piețele externe pot avea doar mărfurile cu un grad înalt de tehnologizare. Însă un liber acces este posibil numai prin atragerea companiilor transnaționale în economia națională. Aşadar, putem trage concluzia că politica industrială se modifică o dată cu modificarea gradului de internaționalizare a economiilor. Dintr-o problemă a managementului național ea devine o problema al relațiilor economice internaționale.

Mecanismul unei politici industriale eficiente trebuie să pornească de la studierea piețelor externe pentru desfacerea mărfurilor autohtone. În acest sens, o primă direcție de acțiune o constituie determinarea locurilor şi a pozițiilor accesibile şi elaborarea unor mecanisme economice pentru promovarea exporturilor necesare în direcțiile stabilite. A doua direcție importantă în dezvoltarea industriei naționale devine elaborarea şi promovarea unei politici inovaționale, având ca scop creşterea competitivității produselor autohtone pe piețele externe.

O sarcină primordială a politicii industriale este crearea condițiilor optime pentru dezvoltarea inovațională a țării. Această sarcină include următoarele probleme: creşterea potențialului ştiințific, a nivelului profesionist al forței de

muncă, crearea infrastructurii tehnico-ştiinţifice necesare, care ar include atât parcurile şi incubatoarele tehnico-ştiinţifice, cât şi şcoala respectivă – ştiinţifică şi de învăţământ. Participarea statului în procesele inovaţionale este atât de esenţială, încât a apărut chiar şi noţiunea de „economie semipublică", ceea ce înseamnă că se formează legături strânse între firmele particulare şi organele puterii de stat. Dezvoltarea tehnologiilor înalte se datorează ajutorului direct şi indirect al statului; tot de aici rezultă şi legătura strânsă între corporaţiile transnaţionale şi organele puterii de stat. Dar o politică industrială orientată spre inovaţii este imposibilă, dacă nu se ţine cont de factorul uman. Deci, alocarea unor surse importante în susţinerea diferitelor trepte ale învăţământului este stringentă. Rolul statului în economie îşi găseşte expresie în dinamica cotei statului în PIB. Dacă în perioada interbelică ea constituia, în ţările dezvoltate, în medie 20%, în anii '90 ea a atins cota de 47%.

Costul investiţiilor, care cu fiecare zi devin tot mai mult inovaţionale, a crescut enorm. Problema răscumpărării lor este de nesoluţionat în condiţiile unei arii închise, oricât de mare ar fi ea. Toate acestea impun aplicarea unui marketing pe toată întinderea activităţii. Cerinţa de minimizare a costurilor impune amplasarea întreprinderilor aproape de locurile distribuirii finale a producţiei. Aceasta este o premisă importantă a globalizării economiei.

Globalizarea influenţează în mod specific societăţile naţionale. La prima vedere pare că efectul ei ar trebui să influenţeze distructiv structurile sociale naţionale. Însă, în realitate, ea stabileşte în faţa societăţii probleme atât de complicate, încât soluţionarea lor cere un efort bine coordonat, care, la rândul său, consolidează societatea.

O variantă a globalizării sunt companiile transnaţionale, care prin pătrunderea pe pieţe noi şi fondarea filialelor participă activ la integrarea economică la nivel micro. Ele au început o dezvoltare activă în ultimul timp datorită realizărilor în domeniul telecomunicaţiilor. Trebuie să remarcăm că o companie transnaţională încearcă să creeze un element de uniformitate în nivelul tehnic şi tehnologic al filialelor ei, indiferent în ce parte a lumii se află. Aceasta înseamnă, că marile companii transnaţionale sunt un puternic importator de tehnologii noi, ceea ce devine foarte atrăgător pentru ţările în tranziţie.

În lupta concurenţială companiile transnaţionale au un avantaj care reiese din accesul simplificat la resursele financiare; din capacitatea lor de acoperire a pieţei internaţionale de inovaţii; din aplicarea cunoştinţelor noi la nivel global.

Corporaţiile transnaţionale contemporane şi-au modificat strategiile urmărind comportamentul, care se bazează preponderent pe orientarea spre ramurile ce operează cu tehnologii ultramoderne şi de înalt nivel ştiinţific; integrarea uzinelor şi a filialelor acestora într-o reţea unică de gestionare, menţinând peste tot aceiaşi abordare şi nivel tehnico-ştiinţific, tehnologic şi informaţional.

O părere larg răspândită apreciază că, pentru investitorii străini, principalul avantaj îl reprezintă: forţa de muncă ieftină şi înlesnirile fiscale, pe care le acordă statele gazdă. Marc Duponel, în lucrarea sa „Restructuring of Food In-

dustries în the Five Central and Eastern European Front-Runners towards EU Membership", a demonstrat convingător că această apreciere este greşită. Marcând de la 0 până la 3 puncte motivele pentru investire în întreprinderile Europei de Est, el a arătat că cel mai mare punctaj are „Penetrarea pe pieţele noi", şi nu „Folosirea înlesnirilor fiscale", cum se consideră la noi. Este clar că şi înlesnirile fiscale joacă un rol anume, dar nu şi decisiv. Aceasta înseamnă că majoritatea investitorilor se orientează la un termen mediu sau lung şi ca rezultat toate politicile trebuie să fie orientate tot pe acelaşi termen.

Vorbind despre politica industrială, trebuie să reflectăm asupra concepţiei politicii industriale. Există două alternative: prima, aşa-numita concepţie clasică, presupune că se ştie deja ce produse sunt necesare pe piaţă, ce tip de tehnologie este necesară pentru producerea lor şi întreprinderile care sunt capabile să le producă. Deci, obiectul politicii industriale, conform clasicilor, îl constituie elaborarea instrumentelor, care ar contribui la aprovizionarea cu resurse a acelor întreprinderi, care produc bunuri necesare pieţei. Concluzia ce rezultă de aici este că stimularea dezvoltării diferitelor întreprinderi duce la dezvoltarea economiei naţionale.

Concepţia contemporană, apărută în anii 90, prevede influenţa tehnologiei asupra producerii bunurilor cerute pe piaţă. Dezvoltarea rapidă a tehnologiei evidenţiază întârzierea în dezvoltare a forţei de muncă în comparaţie cu alţi factori de producţie (cum este capitalul), Se poate menţiona aşadar că noile cunoştinţe economice au o importanţă primordială în dezvoltarea producţiei. În acest context perfecţionarea forţei de muncă este factorul care permite îmbunătăţirea politicii industriale.

Altă clasificare divizează politica industrială în *politici orizontale*, care sunt focalizate asupra îmbunătăţirii calităţii intrărilor în procesul de producţie, şi în *politici de ramură*, care au drept scop ridicarea nivelului productivităţii economice a întreprinderilor şi firmelor specializate.

Reliefând rolul primordial al comerţului exterior şi al factorului inovaţional nu putem să lăsa în afara discuţiei cele două laturi prin care se poate vedea interacţiunea dintre comerţ şi politica industrială. În primul caz, este abordat impactul politicii comerciale asupra structurii industriei naţionale şi, în final, asupra performanţelor firmelor naţionale. Din acest punct de vedere, se consideră că politica comercială este mai puţin exogenă, iar organizaţia industrială şi performanţele economiei naţionale – mai mult endogene. Din cauza că structura comercială influenţează structura industriei naţionale şi asociază performanţele economice, ele pot fi considerate ca parte a politicii industriale.

Din alt punct de vedere, politica industrială este considerată exogenă, iar politica comercială – endogenă. Această părere se bazează pe faptul că politica industrială are ca scop promovarea competitivităţii firmelor naţionale; din acest punct de vedere politica industrială este privită ca formă a politicii comerciale.

Analizând politica inovațională ne-am lovit de trei scheme de aplicare a politicii inovaționale existente în lume. Prima schema prevede participarea directă a statului cu mijloacele bugetare la procesul inovațional din țară prin crearea „laboratoarelor publice", care vor acorda gratuit rezultatele cercetărilor consumatorilor potențiali. A doua schemă constă în acordarea granturilor pentru savanți cu condiția că vor fi făcute rapoarte detaliate, iar rezultatele cercetărilor vor fi publicate. Dreptul de autor se transmite statului. A treia schemă prevede acordarea înlesnirilor fiscale şi subsidiilor din partea statului pentru companiile care introduc mijloacele financiare în inovații.

Un aport semnificativ la realizarea politicii inovaționale îl reprezintă investițiile străine directe. Aducând tehnologii ultramoderne, ele influențează pozitiv dezvoltatea comerțului exterior al unei țări.

Una din principalele probleme, nerezolvată în Republica Moldova, rămâne, deocamdată, structura ineficientă a economiei sale. Ajutorul acordat de instituții financiare internaționale, în formă de credite şi granturi, era destinat să ducă la perfecționarea structurii, la efectuarea etapelor principale ale reformelor economice şi la menținerea stabilității macroeconomice. Principalele etape ale reformei economice de la 1994 încoace sunt următoarele:

a) introducerea monedei naționale, care este baza stabilității macroeconomice;
b) liberalizarea comerțului exterior;
c) privatizarea în masă a patrimoniului statului în domeniul producției industriale şi al serviciilor;
d) reformarea domeniului social.

Vom menționa că reformele efectuate au un caracter fragmentar şi deseori nu sunt legate una de alta. Se cere formarea unui sistem complex al economiei, în care toate componentele să funcționeze corelat şi eficient, nu numai între ele, dar şi cu factorii economiei mondiale. Trebuie de întreprins măsuri pentru raționalizarea structurii economice, după cum urmează:

1. complexul agroindustrial oferă mai mult de 50% din produsul intern brut. În această ramură sunt concentrate mai mult de jumătate din fondurile fixe şi locurile de muncă. Complexul are o pondere semnificativă, circa 32%, din volumul exporturilor țării. Însă ramura agroindustrială rămâne foarte vulnerabilă în fața condițiilor meteorologice. Lipsa capitalului circulant împiedică înzestrarea complexului agroindustrial cu cele necesare pentru combaterea calamităților naturale. Şi totuşi, aceasta nu este problema principală.

Problema constă în structura complexului agroindustrial neadecvată realității, ceea ce face să exportăm mai mult materia prima, dar nu producție finită cu o rentabilitate mai ridicată. Propunem preluarea experienței țărilor dezvoltate în formarea structurii complexului agroindustrial. Aici ramurile ce formează fondurile de producție şi agricultura ca atare sunt în proporții egale şi ating cota până la 15% din structura complexului agroindustrial. În Moldova proporția din-

tre ramurile ce formează fondurile de producție şi agricultura este de unu la zece.

În țările dezvoltate o proporție semnificativă are industria de prelucrare, achiziționare şi comerțul, iar la noi acestor domenii de activitate nu li se acordă atenția cuvenită:

2. atragerea societăților transnaționale cere îmbunătățirea climatului investițional în țară. În privința aceasta se propun următoarele recomandări:

a) asigurarea unei stabilități politice în țară;
b) dirijarea cotelor impozitare şi promovarea unei politici de stimulare a exporturilor;
c) crearea zonelor libere de antreprenoriat;
d) stabilizarea macroeconomică bazate nu pe credite internaționale, ci pe creşterea producției industriale locale;
e) accesul liber la resursele financiare;
f) încheierea şi ratificarea acordurilor cu privire la evitarea dublei impuneri şi protecția reciprocă a investițiilor capitale cu țările care ne sunt parteneri principali în relațiile economice externe;
g) aderarea la convențiile internaționale de reglementare a litigiilor investiționale dintre stat şi persoanele fizice şi juridice ale altor țări privind protecția dreptului asupra proprietății industriale;
h) perfecționarea legislației Republicii Moldova în vederea creării stimulentelor pentru investitorii străini.

O altă cale pentru ridicarea gradului de tehnologizare a mărfurilor moldoveneşti trebuie să devină politica inovațională balansată. Din analize proprii putem afirma că pentru Republica Moldova este aplicabilă numai politica industrială de tip orizontal; se cere aplicarea unor măsuri privind îmbunătățirea politicii industriale naționale. Între aceste măsuri amintim:

a) determinarea ramurii de bază a economiei;
b) alegerea celor mai rentabile întreprinderi;
c) crearea managementului care va corespunde condițiilor de piață;
d) asistența statală în activitatea întreprinderilor selectate.

Propunerile de mai sus plus un comerț exterior bine balansat pot aduce câştiguri semnificative într-o perioadă medie de timp.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 45-46/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

COSTURI ALE INTEGRĂRII DE MEDIU ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

- studiu de caz: uleiurile uzate -

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

dr. Constantin Ciutacu
dr. Victor Platon
drd. Luminița Chivu

CUPRINS

ARGUMENT 705
1. CONSIDERAȚII PRELIMINARE 706
2. EVALUAREA SITUAȚIEI ACTUALE 711
2.1. Evoluția numărului total de autovehicule înscrise în circulație 712
2.2. Estimări ale consumului mediu anual de uleiuri 713
3. CADRUL TEORETICO-METODOLOGIC AL ESTIMĂRII COSTULUI IMPLEMENTĂRII HG PRIVIND GESTIONAREA ULEIURILOR UZATE 716
3.1. Palierul ecologic 716
3.2. Palierul economic 716
4. ESTIMĂRI ALE INFRASTRUCTURII ŞI CHELTUIELILOR GENERATE DE IMPLEMENTAREA HG PRIVIND RECICLAREA ULEIURILOR UZATE 724
4.1. Estimări ale cheltuielilor pentru agenții economici autorizați să comercializeze uleiuri minerale auto sau care prin activitatea lor generează uleiuri auto uzate 726
4.2. Estimări ale cheltuielilor pentru colectarea si valorificarea uleiurilor uzate 727
4.3. Estimări ale cheltuielilor generale de administrare a sistemului ... 733
5. CONCLUZII 735
ANEXE 740
Bibliografie 765

ARGUMENT

Pentru țările candidate la aderare, alinierea legislației de mediu -inclusiv cea referitoare la **circulația şi eliminarea deşeurilor –** reprezintă o precondiție fundamentală.

Directivele-cadru pentru deşeuri şi pentru deşeuri periculoase sunt dublate de altele specifice. În acest sens, pentru **uleiurile uzate,** există un număr de cinci asemenea reglementări **(Directivele** nr. 75, 87, 91, 92 şi 96).

Armonizarea cu acquis-ul comunitar trebuie să se concretizeze prin punerea în practică a unor politici şi infrastructuri necesare gestionării măsurilor legislative, la nivel național.

Pornind de la acestea, în România a fost promovată HG nr. 632/ 18.10.2001, privind gestionarea uleiurilor uzate.

Semnificativ şi îmbucurător este faptul că, pentru fundamentarea respectivului act normativ, au fost consultați specialişti din varii domenii de activitate, printre care şi cercetarea ştiințifică națională din perimetrul academic. Aşa se face că, în faza de proiect, acest act normativ a generat numeroase dezbateri şi controverse referitoare la costul pe care-l ocazionează transpunerea în practică.

Este, de asemenea, important să subliniem că pentru participanții la aceste runde de dezbateri, Institutul de Economie Națională, component al Institutului Național de Cercetări Economice – Academia Română, a fost un partener activ şi credibil. O dovadă în acest sens îl constituie prezentul studiu – sprijinit de USAID şi EPIQ – o modestă contribuție şi, în acelaşi timp, o implicare a institutului nostru la clarificarea unor aspecte practice ale costurilor integrării României în Uniunea Europeană.

Publicarea studiului în numărul de față al *Problemelor economice* constituie, de bună seamă, pe lângă o premieră în literatura noastră de specialitate, şi o invitație la continuarea interesantelor dezbateri de până acum. În consecință, orice intervenție şi sugestie din partea cititorilor va fi binevenită şi pentru care, cu siguranță, vom adresa mulțumirile noastre.

dr. Constantin Ciutacu,
Director ştiințific al IEN, Academia Română

1. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

Problematica eliminării deşeurilor de ulei uzat preocupă multe țări ale lumii. Odată eliminate în mediu asemenea deşeuri reprezintă un risc de poluare a apelor de suprafață şi subterane, putând ameninţa sănătatea oamenilor. Totodată eliminarea necorespunzătoare a acestora poate provoca daune importante mediului înconjurător şi sănătății populației.

În Uniunea Europeană baza legală a sistemului de gestionare a deşeurilor este asigurată de **Directiva cadru pentru deşeuri** (75/442/EEC) şi **Directiva pentru deşeuri periculoase** (91/689/ EEC).

Acest cadru este completat cu **directive specifice:** privind cerințele de autorizare şi funcționare a instalațiilor de eliminare a deşeurilor şi cele referitoare la tipurile speciale de deşeuri (uleiuri uzate, baterii uzate etc.).

În domeniul uleiurilor uzate este în vigoare Directiva nr. 75/ 439/EEC privind eliminarea uleiurilor uzate, modificată cu Directiva nr. 87/101/EEC. Prevederile acestor directive sunt completate de Directiva nr. 91/692/EEC privind standardizarea şi raționalizarea rapoartelor de implementare a diverselor directive privind mediul, Directiva nr. 92/81/EEC privind armonizarea structurii obligațiilor financiare, Directiva nr. 96/59/EEC privind eliminarea PCB-urilor şi PCT-urilor.[1]

Pentru **țările candidate la aderare,** alinierea legislației de mediu – inclusiv cea referitoare la circulația deşeurilor – reprezintă una din precondițiile fundamentale; această aliniere sau armonizare trebuie să fie **simultană cu punerea în practică a unor politici şi infrastructuri de gestionare a măsurilor legislative, în special crearea unei rețele integrate de instalații de tratare şi recuperare, reciclare sau eliminare a deşeurilor.**

Pentru **România** uleiurile uzate reprezintă un volum de deşeuri destul de apreciabil şi cu o dinamică relevantă în viitor.

Spunem aceasta, deoarece actualmente, **consumul intern mediu anual de uleiuri** este de aproximativ 200.000 tone, din această cantitate fiind colectate şi reciclate numai aproximativ 2.500 tone, respectiv 1,25%.[2]

O mare cantitate de uleiuri uzate sunt eliminate în mod necontrolat în mediul înconjurător cu efecte extrem de dăunătoare pentru acesta. În contact cu solul uleiurile uzate degradează calitatea acestuia, cantități mari putând ajunge la nivelul apelor freatice, conta-minându-le. Deversat în apă, uleiul uzat împiedică dizolvarea oxigenului în aceasta, murdăreşte malurile, plaja şi oxidează vegetația. Prin prezența metalelor grele, folosite ca aditivi sau provenite

---

[1] Renato Scieppati, Fabio Dalia Giovanna - *Rebirth of the Re-refining Industry in Europe: Prospects for the Future,* Groupement Europeen de l'Industrie de la Regeneration, 2000.

[2] Victor Platon - *Promovarea şi implementarea instrumentelor economice în domeniul reciclării uleiurilor uzate,* EPIQ, Bucureşti, martie 2001.

din uzura suprafețelor metalice cu care intră în contact, uleiurile uzate prezintă pericol pe termen lung pentru mediul înconjurător.[1]

În acelaşi timp, prin nevalorificarea uleiurilor uzate se înregistrează pierderi economice importante.

Până în anul 1990 desfăşurarea acestei activități era reglementată de:

- Decretul nr. 106/1975 privind colectarea, predarea, gospodărirea şi valorificarea deşeurilor şi a altor resurse secundare de materii prime şi materiale;
- Decretul nr. 465/1979 privind recuperarea şi valorificarea resurselor materiale refolosibile, utilizarea şi circulația ambalajelor;
- STAS-ul 4224-88 care se referă la condițiile tehnice şi regulile de colectare, verificare şi depozitare a uleiurilor minerale uzate.[2]

Principala obligație stabilită prin aceste acte normative, se referea la colectarea şi predarea de către toți consumatorii (industriali şi casnici), la depozitele COMPETROL (PECO), a întregii cantități de uleiuri minerale uzate. Atât pentru consumatorii industriali, cât şi pentru cei casnici, obținerea de uleiuri minerale noi era condiționată de predarea uleiului mineral uzat.

Colectarea uleiurilor uzate s-a realizat aproape în totalitate prin unitățile din rețeaua COMPETROL, cu unele excepții, pentru marii consumatori de uleiuri, care returnau uleiul uzat direct uzinei de regenerare de la Râmnicu Sărat. Exista un sistem de colectare organizat, la nivelul celor 155 de depozite PECO, dotate cu instalații speciale de colectare, depozitare şi expediere a uleiurilor uzate către OILREG, Râmnicu Sărat.

Principalele forme de valorificare a uleiurilor uzate:

a) arderea – folosirea uleiului uzat drept combustibil, datorită puterii calorice mari, în medie 9.000 kcal /kg.

Uleiul uzat se poate folosi drept combustibil fie singur, fie în amestec cu păcura sau cu alte deşeuri, de exemplu: cu anvelope nereşapabile cu cord metalic. Prin această ultimă metodă se valorifică cel mai eficient anvelopele, realizându-se totodată eliminarea simultană a două tipuri de deşeuri.

De asemenea uleiul uzat se poate utiliza drept combustibil şi în amestec cu deşeuri menajere, obținându-se o creştere a puterii calorice a acestora şi îmbunătățirea procesului de ardere (randamentul procesului de ardere este mult mai mare).

În cazul arderii uleiului uzat în amestec cu păcura, este necesar un proces de pretratare, cu următoarele faze:

- decantarea – pentru eliminarea apei;

[1] Nota de fundamentare a HG privind gestionarea uleiurilor uzate.
[2] ing. Anca Babeş - *Reciclarea uleiurilor minerale uzate în România,* Comisia Națională pentru Reciclarea Materialelor, mai 1999.

- tratarea termică intermediară – pentru eliminarea componenților volatili;
- verificarea calității – pentru înlăturarea eventualelor metale grele.

Una din principalele destinații ale uleiului uzat, în scopul utilizării acestuia drept combustibil, o reprezintă fabricile de ciment.

b) **regenerarea – procesul de rerafinare prin care uleiul uzat este readus la proprietățile inițiale, prin separarea agenților poluanți, a produşilor de oxidare şi aditivilor.**

Creşterea preocupărilor pentru conservarea resurselor şi utilizarea optimă a materialelor, precum şi pentru protecția mediului înconjurător au condus la acordarea **priorității activității de regenerare a uleiurilor uzate,** în detrimentul utilizării acestuia drept combustibil.

Singurul agent economic din România cu profil de regenerare a uleiurilor uzate este SC OILREG SA – Râmnicu-Sărat, constituită în anul 1991 prin preluarea integrală a patrimoniului fostei Fabrici de Regenerare a Uleiurilor Minerale înființată în anul 1952.

Aceasta regenera uleiuri uzate producând patru tipuri de uleiuri de motor (pentru motoare cu aprindere prin scântei şi motoare Diesel) şi două tipuri de uleiuri pentru ungerea angrenajelor tractoarelor şi a altor maşini agricole.

Capacitatea de regenerare era de 60.000 tone anual, cu posibilitatea extinderii până la 115.000 tone anual. Tehnologia folosită este în totalitate românească şi a fost îmbunătățită ultima dată în 1985 de către specialişti de la Institutul de Cercetări Petroliere Ploieşti.

Principalele capacități de producție, pe fluxul tehnologic sunt:

- instalația de curățire chimică, care asigură curățirea chimică până la 5% apă şi impurități;
- instalația de distilare atmosferică, care realizează separarea fracțiilor uşoare şi a apei;
- instalația de rafinare propriu-zisă, care asigură eliminarea tuturor impurităților, neutralizarea;
- distilarea în vid, obținerea de fracții de ulei;
- instalația de amestecare, aditivare, finisaj.

SC OILREG SA dispune de o linie uzinală proprie pe care se pot descărca uleiurile transportate pe CFR; are centrală proprie pentru abur, stație de preepurare a apelor uzate rezultate, un depozit de gudroane acide la suprafață de 6 ha, cu foraje de urmărire a calității apelor freatice.

Pentru uleiurile **electroizolante,** de natură naftenică, produse de rafinăria ASTRA, regenerarea se poate asigura la această unitate, întrucât acestea nu trebuie să fie amestecate cu cele parafinoase[1].

[1] dr. ing. Adrian Nastasi, ing. Adrian Georgescu - *Colectarea si reciclarea uleiurilor uzate,* SC INCERP-CERCETARE SA, iulie 1999.

Instalațiile prezintă un grad ridicat de uzură şi datorită funcționării discontinue.

În anul 1999 se utiliza maxim 10% din capacitatea pusă în funcțiune – 60.000 tone anual ulei uzat – în principal datorită următoarelor cauze:

- lipsa unui sistem de colectare a uleiului uzat care să asigure o alimentare continuă şi ritmică a instalației de regenerare, ca urmare a inexistenței unei legislații adecvate şi a lipsei de interes a consumatorilor pentru colectarea uleiurilor uzate, datorită prețului scăzut oferit la achiziție;
- restrângerea pieței de desfacere pentru uleiurile regenerate, atât datorită evoluțiilor în domeniul ofertei de uleiuri minerale: concurența SNP PETROM (care deține monopolul de distribuție a lubrifianților la stațiile COMPETROL şi care a impus preluarea uleiurilor numai de la Rafinăria ARPECHIM Piteşti, astfel încât numai cantitățile foarte mici pot fi preluate de la alți producători) şi creşterea masivă a importurilor, cât şi datorită modificărilor în domeniul cererii, respectiv restrângerea activității în diferite domenii din economie;
- blocajul financiar care împiedică societatea care realizează transportul – PETROTRANS – să-şi onoreze plățile mai devreme de 15 zile;
- procesul de restructurare a societății, care a avut ca rezultat intrarea în conservare a unor tronsoane din instalație, cu disponibilizarea personalului aferent.

Ultima regenerare de uleiuri la Râmnicu-Sărat s-a realizat în anul 1994. În prezent rafinarea acidă, utilizată la această instalație nu mai este dorită şi permisă, întrucât generează emisii şi alte deşeuri ce nu mai sunt admise.

În aceste condiții, la Râmnicu Sărat sunt necesare noi capacități de rafinare, care să valorifice infrastructura existentă dar şi experiența dobândită de personalul societății; tot aici este necesară şi introducerea controlului şi analizei uleiurilor la intrare. Până la noua investiție în instalații de rafinare din altă generație, tehnologia de la OILREG permite obținerea de combustibili lichizi.

În anul 1998 s-au colectat şi prelucrat 2.000 tone ulei mineral uzat, față de 77.000 tone în anul 1989, când s-a depăşit capacitatea în funcțiune a instalației (tabelul nr. 1).

Colectarea s-a realizat prin câteva societăți COMPETROL, unități militare şi diferite societăți particulare.

Deşi până în prezent s-au făcut eforturi în domeniul recuperării şi reciclării acestor tipuri de deşeuri, lipsa unui cadru legal adecvat a diminuat mult eficiența lor.

Tabelul nr. 1

Evoluția cantității de uleiuri uzate colectate şi prelucrate de SC OILREG SA Râmnicu Sărat, în perioada 1989-1998

- tone -

	1989	**1990**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**
Cantitatea de ulei colectată şi prelucrată	77.000	46.000	4.800	4.250	3.700	3.450	2.000

Sursa: Comisia Națională pentru Reciclarea Materialelor, pe baza datelor transmise de SC OILREG SA Râmnicu-Sărat

Aşa cum precizează şi nota de fundamentare elaborată de autoritatea centrală pentru protecția mediului, prin conținutul său, **HG privind gestionarea uleiurilor uzate,** urmăreşte armonizarea legislației româneşti cu prevederile **Directivei nr. 75/439/CEE privind eliminarea uleiurilor uzate, modificată prin Directiva nr. 87/101/CEE.**

Cadrul general este asigurat de:

- **Legea nr. 137/1995 privind protecția mediului (republicată)** care stabileşte obligația autorității centrale pentru protecția mediului de a reglementa colectarea, prelucrarea, tratarea, neutralizarea deşeurilor, precum şi reciclarea celor refolosibile;
- **Ordonanța de Urgență nr. 78/2000 privind regimul deşeurilor** conform căreia este obligatorie reglementarea modalităților de gestiune pentru categorii speciale de deşeuri, uleiurile uzate fiind una din aceste categorii.

2. EVALUAREA SITUAȚIEI ACTUALE

În anul 1999, **consumul de ulei** al celor 15 țări ale Uniunii Europene a fost de 4.746.000 tone, pe țări înregistrându-se valori cuprinse între 5.000 tone în Luxemburg şi 890.000 tone în Franța (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Situația uleiurilor virgine şi uleiurilor uzate în Uniunea Europeană-1999

Țara	Consumul de ulei (tone)	Uleiurile uzate colectate (tone)	Ponderea uleiurilor uzate colectate în totalul consumului de ulei (%)
Austria	85.000	38.000	45
Belgia	150.000	80.000	53
Danemarca	80.000	34.000	42
Finlanda	100.000	40.000	40
Franța	890.000	236.000	26
Germania	817.000	473.000	58
Grecia	110.000	15.000	14
Irlanda	80.000	14.000	17
Italia	600.000	180.000	30
Luxemburg	5.000	2.000	40
Olanda	170.000	60.000	35
Portugalia	89.000	13.000	15
Spania	570.000	130.000	23
Suedia	200.000	83.000	41
Regatul Unit	800.000	350.000	44
E.U.	4.746.000	1.748.000	37

Sursa: Rebirth of the Re-refining Industry în Europe: Prospects forthe Future,. Renato Schieppati, Fabio Dalia Giovanna – Groupement Europeen de /'Industrie de la Regeneration (G.E.I.R.), 2000.

Ponderea uleiurilor uzate colectate în totalul consumului de ulei era de numai 14% în Grecia, 15% în Portugalia şi depăşea 50% în Germania (58%) şi Belgia (53%), media pe total Uniune fiind de 37%. Uleiurile uzate colectate în Europa aveau următoarele destinații: 30% pentru regenerare uleiuri de bază, 50% drept combustibil şi 20% eliminate şi/sau arse.

În demersul nostru, destinat determinării cât mai exacte a cantității potențiale de uleiuri uzate ce ar putea fi supuse reciclării, am considerat oportună, într-o primă etapă, o **evaluare a cantității totale de uleiuri utilizabile din România** şi o apreciere a evoluției acesteia în următorii ani.

Uleiurile uzate provin, în general de la toate categoriile de maşini cu piese în mişcare. O situație aparte o reprezintă autovehiculele, un sistem eficient de colectare şi valorificare a uleiurilor uzate rezultate din funcționarea lor fiind mai greu de înființat, datorită numărului mare şi dispersiei teritoriale a persoanelor fizice şi juridice deținătoare de astfel de mijloace de transport.

Aşa cum am precizat şi anterior consumul mediu anual de uleiuri minerale este evaluat de specialişti la 200.000 tone. Structura consumului de uleiuri minerale s-a modificat în ultimii ani în sensul creşterii ponderii uleiurilor minerale auto, la mai mult de 50% şi reducerii ponderii uleiurilor minerale industriale.

În acest context ne vom concentra atenția, într-o primă etapă, asupra analizei uleiurilor minerale auto.

2.1. Evoluția numărului total de autovehicule înscrise în circulație

La sfârşitul anului 2000, **numărul total de autovehicule înscrise în circulație** (fără motociclete şi motorete) în România era de 3.939.530, cu aproximativ 66,7% mai mult decât în anul 1993 şi cu 2,5% în creştere față de anul 1999 (tabelul nr. 3).

În acelaşi an, în medie, **la 1000 de persoane** reveneau aproximativ 176 de autovehicule, față de 104 în anul 1993 şi 171 la sfârşitul anului 1999.

Tabelul nr. 3

Numărul de autovehicule înscrise în circulație în România (la sfârşitul anului)

bucăți

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000”
Autobuze şi icrobuze	37.731	40.017	42.047	43.225	44.063	45.546	47.305	52.885
Autoturisme (inclusiv taxiuri)	1.793.054	2.020.017	2.197.477	2.391.869	2.605.465	2.822.254	2.980.014	3.047.631
Autovehicule de marfă	298.318	322.417	343.064	365.390	383.516	529.568	567.855	585.699
Maşini agricole	234.686	236.995	235.995	234.538	227.788	242.617	247.612	253.315
Total”	2.363.789	2.619.446	2.818.583	3.035.022	3.260.832	3.639.985	3.842.786	3.939.530
Dinamica nr. total de autovehicule (%)	100,0	110,8	119,2	128,4	137,9	154,0	162,6	166,7
Numărul mediu de autovehicule ce revin la 1000 persoane”	104	116	125	134	144	162	171	176

Sursa: Pentru numărul de autovehicule: în anii 1993-1998 – Anuarul statistic al României, *CNS, Bucureşti, 2000; pentru anul 1999* – Vehicule înmatriculate în circulație şi numărul accidentelor de circulație rutieră, în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2000 şi pentru anul 2000 estimări pe baza datelor privind producția, importul şi exportul din* Buletin Statistic de Industrie nr. 12/2000 *şi* Buletin Statistic de Comerț Exterior nr. 12/2000. „ *exclusiv motorete şi motociclete.*

Ponderea cea mai mare şi în creştere o deţineau autoturismele (inclusiv taxiuri) – 77,4%, urmate de autovehiculele de transport marfă şi pentru transporturi speciale – 14,9%, şi maşinile agricole -6,4%. Autobuzele şi microbuzele reprezintă numai 1,3% din parcul total de autovehicule înscrise în circulaţie (tabelul nr. 4).

2.2. Estimări ale consumului mediu anual de uleiuri

Cantitatea de ulei auto utilizată la un singur schimb şi numărul mediu de schimburi realizate anual variază de la o categorie la alta de utilizatori (tabelul nr. 5).

Tabelul nr. 4

Structura numărului total de autovehicule înscrise în circulaţie, pe categorii, în intervalul 1993-2000

-%-

	1993	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000”**
Autobuze si microbuze	1,6	1,5	1,5	1,4	1,3	1,2	1,2	1,3
Autoturisme (inclusiv taxiuri)	75,9	77,1	78,0	78,9	79,9	77,5	77,5	77,4
Autovehicule de transport de marfă şi special	12,6	12,3	12,2	12,0	11,8	14,6	14,8	14,9
Maşini agricole	9,9	9,1	8,3	7,7	7,0	6,7	6,5	6,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Sursa: Pentru numărul de autovehicule: în anii 1993-1998 – Anuarul statistic al României, *CNS, Bucureşti, 2000; pentru anul 1999* – Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră, în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2000 şi pentru anul 2000 estimări pe baza datelor privind producţia, importul şi exportul din* Buletin Statistic de Industrie *nr. 12/2000 şi* Buletin Statistic de Comerţ Exterior *nr. 12/2000.*

Tabelul nr. 5

Gruparea principalilor utilizatori în funcţie de cantitatea de ulei estimată a fi utilizată la un schimb şi numărul mediu anual estimat de schimburi

	Cantitatea de ulei utilizată la un schimb (1)	**Numărul mediu de schimburi pe an**
Autobuze si microbuze	30	5
Autoturisme (inclusiv taxiuri)	3	2
Autovehicule de marfă	28	5
Maşini agricole	14	2

La sfârşitul anului 1999 cantitatea totală estimată de uleiuri auto utilizate (112.804 tone) era repartizată relativ uniform pe cele opt regiuni statistice ale României (tabelul nr. 6 şi anexa nr. 1).

Primele trei județe, care concentrează aproximativ 30% din totalul uleiurilor auto, sunt: Argeş (4,2%), Constanța (4,1%) Mureş (3,1%) şi Municipiul Bucureşti (15,6%).

Luând în considerare structura consumului mediu anual pe categorii de utilizatori, a rezultat o cantitate totală estimată de ulei de 112.804 tone, din care: 11,8% în regiunea Nord-Est, 13,3% în regiunea Sud-Est, 14,8% în regiunea Sud, 10,0% în regiunea Sud -Vest, 9,0% în regiunea Vest, 12,0% în regiunea Nord-Vest, 13,6% în Centru şi 15,7% în regiunea Bucureşti.

Orice decizie în domeniul reciclării uleiurilor auto uzate trebuie să aibă drept punct de pornire acest cadru general al situației existente, în prezent, în România.

Tabelul nr. 6

Consumul mediu anual de ulei auto pe județe şi regiuni statistice – 1999 (la sfârşitul anului)

Județul	Numărul total de vehicule		Consumul mediu anual de ulei	
	bucăți	%	tone ulei	%
ROMÂNIA	3.842.786	100,0	112.804	100,0
NORD-EST	398.597	10,4	13.283	11,8
Bacău	99.979	2,6	3.192	2,8
Botoşani	34.098	0,9	1.049	0,9
Iaşi	87.858	2,3	3.140	2,8
Neamț	68.095	1,8	2.406	2,1
Suceava	76.702	2,0	2.373	2,1
Vaslui	31.656	0,8	1.093	1,0
SUD-EST	499.733	13,0	14.990	13,3
Brăila	60.501	1,6	2.489	2,2
Buzău	86.687	2,3	2.703	2,4
Constanta	175.116	4,6	4.625	4,1
Galați	90.615	2,4	2.325	2,1
Tulcea	33.273	0,9	1.313	1,2
Vrancea	53.514	1,4	1.531	1,4
SUD	536.883	14,0	16.663	14,8
Argeş	154.405	4,0	4.770	4,2
Călăraşi	38.226	1,0	1.537	1,4
Dâmbovita	81.399	2,1	1.901	1,7
Giurgiu	50.692	1,3	1.337	1,2
Ialomița	37.436	1,0	1.388	1,2
Prahova	121.790	3,2	3.835	3,4
Teleorman	52.935	1,4	1.895	1,7
SUD-VEST	364.529	9,5	11.232	10,0
Dolj	117.456	3,1	2.763	2,4
Gorj	62.213	1,6	2.406	2,1
Mehedinți	50.241	1,3	1.591	1,4
Olt	74.774	1,9	2.608	2,3

Județul	Numărul total de vehicule		Consumul mediu anual de ulei	
	bucăți	%	tone ulei	%
Vâlcea	59.845	1,6	1.865	1,7
VEST	457.415	11,9	10.113	9,0
Arad	88.868	2,3	2.049	1,8
Caras-Severin	67.921	1,8	1.968	1,7
Hunedoara	71.879	1,9	1.838	1,6
Timiş	228.747	6,0	4.258	3,8
NORD-VEST	467.718	12,2	13.497	12,0
Bihor	101.000	2,6	3.368	3,0
Bistrița Năsăud	54.309	1,4	1.921	1,7
Cluj	142.262	3,7	3.233	2,9
Maramureş	71.324	1,9	2.252	2,0
Satu Mare	56.867	1,5	1.423	1,3
Sălaj	41.956	1,1	1.301	1,2
CENTRU	545.082	14,2	15.391	13,6
Alba	57.032	1,5	1.718	1,5
Braşov	132.934	3,5	4.108	3,6
Covasna	44.413	1,2	1.625	1,4
Harghita	54.399	1,4	1.660	1,5
Mureş	156.025	4,1	3.510	3,1
Sibiu	100.279	2,6	2.771	2,5
BUCUREŞTI	572.829	14,9	17.658	15,7
Ilfov	1.266	0,0	44	0,0
Mun.Bucureşti	571.563	14,9	17.615	15,6

Sursa: Calcule pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulație şi numărul accidentelor de circulație rutieră, în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

În continuarea demersului nostru, este necesară şi o scurtă prezentare teoretico-metodologică, ce poate fi utilizată ca suport al estimării costului implementării HG privind gestionarea uleiurilor uzate.

3. CADRUL TEORETICO-METODOLOGIC AL ESTIMĂRII COSTULUI IMPLEMENTĂRII HG PRIVIND GESTIONAREA ULEIURILOR UZATE

Crearea unui sistem viabil de reciclare a uleiurilor uzate impune luarea în considerare a multiplelor efecte pe care funcționarea acestuia le-ar putea avea pe două paliere: cel ecologic şi cel economic.

3.1. Palierul ecologic

Efectele generate la nivelul acestui palier se pot grupa în două mari categorii. Pe de o parte sunt importante **beneficiile** obținute **în domeniul protecției mediului** prin atragerea în sistemul de reciclare a uleiurilor uzate şi **reducerea riscului de poluare** prin depozitarea necorespunzătoare a acestora şi respectiv prin deversare etc. Pe de altă parte nu trebuie neglijate nici **costurile asociate măsurilor de protecția mediului pe întreg fluxul de reciclare:** spații de depozitare, mijloace de transport speciale, instalații de procesare nepoluante etc., care implică o analiză a surselor de acoperire a lor (schema nr. 1).

Schema nr. 1 PALIERUL ECOLOGIC

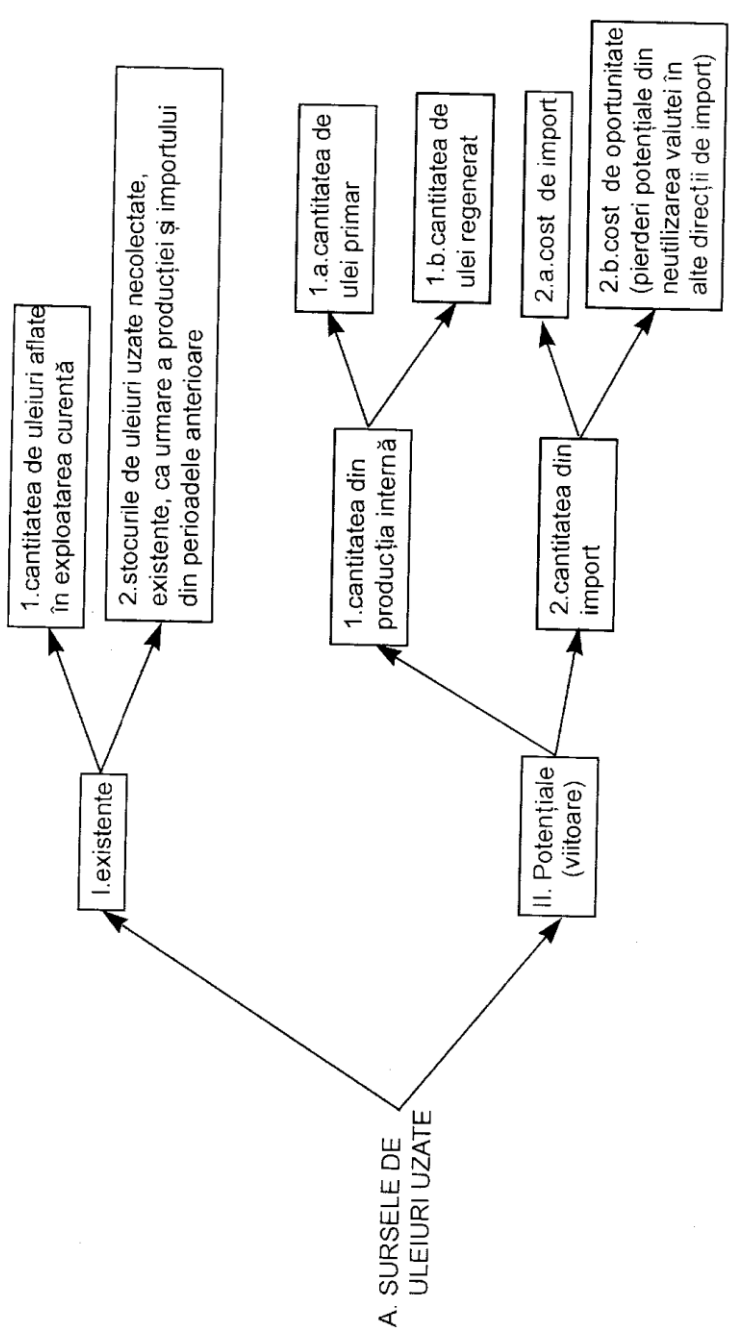
- **beneficiile** obținute **în domeniul protecției mediului** prin atragerea în sistemul de reciclare a uleiurilor uzate şi prin **reducerea riscurilor de poluare** datorate depozitării necorespunzătoare a acestora.
- **costurile asociate măsurilor de protecția mediului în întreg sistemul de gestionare:** spații de depozitare, mijloace de transport speciale, instalații de regenerare nepoluante etc.

3.2. Palierul economic

Din punct de vedere economic este necesar să avem în vedere simultan două segmente: pe de o parte, care sunt principalele **surse** de uleiuri uzate şi, pe de altă parte, care sunt **destinațiile** posibile ale acestora. Între acestea două există strânse relații de interdependență şi intercondiționare.

Din punct de vedere al momentului constituirii lor, putem grupa **sursele** în două mari categorii: **surse curente** şi respectiv **surse potențiale. Î**n prima categorie este inclusă atât **cantitatea de uleiuri aflată în exploatarea curentă,** a cărei evaluare presupune determinarea parcului de autoturisme, de maşini şi tractoare agricole, a parcului de mijloace auto de transport urban şi interurban de călători, precum şi a tipului de uleiuri utilizate de fiecare dintre acestea, cât şi **stocurile de uleiuri uzate necolectate,** rezultate ca urmare a producției şi importului din perioadele anterioare. Evaluarea stocurilor se realizează prin corectarea volumului producției şi importului din perioadele anterioare cu **durata medie de utilizare** a fiecărui tip de ulei şi cu cantitatea exportată.

Palierul economic **Schema nr. 2A**

Sursele potențiale de uleiuri cumulează **cantitatea de uleiuri ce va rezulta din producția internă şi cantitatea de uleiuri importată în viitor** (schema 2A). Evaluarea acestora se realizează cu ajutorul unei metodologii similare celei de evaluare a stocurilor, diferența față de aceasta constituind-o faptul că nu se vor mai cunoaşte cu aceeaşi exactitate cantitățile produse în țară, şi nici cele importate şi se vor prezenta diverse variante privind evoluția acestora în funcție de dinamica posibilă a parcului auto şi a altor utilizări.

În strânsă legătură cu procesul de reciclare, considerăm oportună o primă analiză de cost, în contextul prezentării surselor potențiale.

Decizia privind sursele de ulei utilizat în țară se poate lua prin compararea costului generat de folosirea de ulei autohton (primar), produs de fabricile de uleiuri minerale, cu costul utilizării uleiului regenerat şi cel al utilizării uleiului din import.

Tot în acest context se poate asocia uleiurilor importate, pe lângă costul de import, şi un cost de oportunitate – corespunzător pierderilor potențiale rezultate din neutilizarea valutei în alte direcții de import.

Cel de-al doilea segment al palierului economic este cel al **destinațiilor uleiurilor uzate.** Pe lângă depozitarea necorespunzătoare a acestora, care în condițiile implementării HG privind reciclarea uleiurilor uzate va fi o alternativă din ce în ce mai puțin aleasă, acestea pot fi **regenerate,** pot fi **utilizate drept combustibil în fabricile de ciment sau pot fi eliminate complet** (schema nr. 2B).

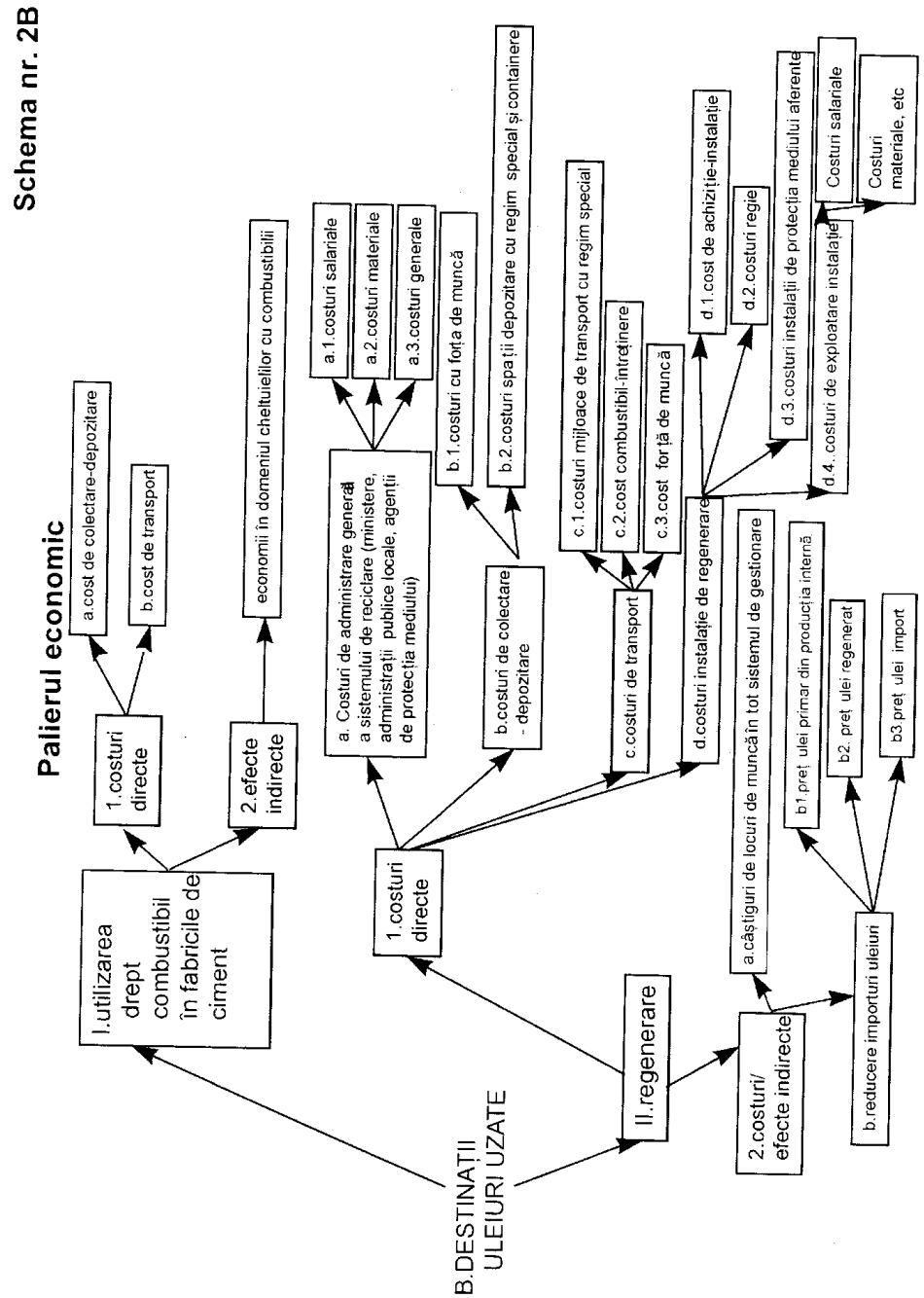
Fiecăreia din variante îi sunt asociate atât **costuri/efecte directe** cât **şi costuri indirecte.** Determinarea exactă a acestor costuri şi influențarea cuantumului diverselor elemente de cost reprezintă pârghii prin intermediul cărora agenții economici pot fi stimulați să opteze pentru una din cele două posibilități, în funcție de condițiile economice, tehnologice şi juridice la un moment dat.

În cazul în care se optează pentru **reciclare, costurile directe** se pot grupa în patru mari categorii: costuri de administrare generală a sistemului de reciclare, costuri de colectare-depozitare, costuri de transport, costurile privind procurarea instalației şi cele rezultate prin tehnologia de reciclare (rerafinare).

Categoria de **costuri de administrare generală a sistemului de reciclare** include totalitatea costurilor suplimentare implicate de activitatea de reciclare a uleiurilor uzate la nivelul ministerelor, administrației publice locale, agențiilor de protecția mediului şi cuprind în principal următoarele tipuri de costuri: costuri salariale, costuri materiale şi costuri generale.

Procesul de **colectare-depozitare** implică la rândul său următoarele categorii de cheltuieli: costurile cu forța de muncă, costuri pentru spații de depozitare cu regim special şi recipiente speciale etc.

Cea de a treia operațiune o reprezintă **transportul de la depozitele de colectare la centrele de procesare/reciclare.** Această operațiune generează următoarele cheltuieli: costul mijloacelor de transport cu regim special, costul combustibilului şi al întreținerii mijloacelor de transport şi costurile cu forța de muncă, ultimele două categorii de costuri fiind direct dependente de lungimea distanțelor pe care se realizează transportul şi de frecvența acestuia.

Schema nr. 2B
Palierul economic
B.DESTINAȚII ULEIURI UZATE
I.utilizarea drept combustibil în fabricile de ciment
1.costuri directe
a.cost de colectare-depozitare
b.cost de transport
2.efecte indirecte
economii în domeniul cheltuielilor cu combustibilii
II.regenerare
1.costuri directe
a. Costuri de administrare generală a sistemului de reciclare (ministere, administrații publice locale, agenții de protecția mediului)
a.1.costuri salariale
a.2.costuri materiale
a.3.costuri generale
b.costuri de colectare - depozitare
b.1.costuri cu forța de muncă
b.2.costuri spații depozitare cu regim special și containere
c.costuri de transport
c.1.costuri mijloace de transport cu regim special
c.2.cost combustibil-întreținere
c.3.cost forță de muncă
d.costuri instalație de regenerare
d.1.cost de achiziție-instalație
d.2.costuri regie
d.3.costuri instalații de protecția mediului aferente
d.4. costuri de exploatare instalație
Costuri salariale
Costuri materiale, etc
2.costuri/ efecte indirecte
a.câștiguri de locuri de muncă în tot sistemul de gestionare
b.reducere importuri uleiuri
b1.preț ulei primar din producția internă
b2. preț ulei regenerat
b3.preț ulei import

La aceste costuri se adaugă cele **aferente operațiunii propriu-zise de procesare/reciclare.** Sunt incluse aici costurile de achiziție a instalațiilor, costurile de regie, costurile instalațiilor şi acțiunilor de protecția mediului aferente şi costurile de exploatare a instalației: costuri salariale, costuri materiale etc.

Reciclarea uleiurilor uzate are însă şi **costuri/efecte indirecte,** respectiv: pierderile potențiale de locuri de muncă în industria producătoare de uleiuri minerale, câştiguri de locuri de muncă în întreg sistemul de colectare-reciclare, reducerea importurilor de ulei.

În cadrul acestui subpunct am încercat să determinăm şi să prezentăm, în sinteză, implicațiile pe care activitatea de reciclare a uleiurilor uzate le va avea asupra celor angrenați în acest sistem.

Dacă se optează pentru utilizarea uleiurilor uzate drept combustibil în fabricile de ciment **costurile directe** asociate acestei operațiuni sunt: cost de colectare-depozitare şi cost de prelucrare pentru a ajunge la parametrii necesari utilizării drept combustibil.

Operațiunea de utilizare drept combustibil a uleiurilor uzate are însă şi **efecte indirecte,** respectiv un câştig net rezultat din utilizarea unui combustibil cu putere calorică mare la un preț relativ redus comparativ cu celelalte categorii de combustibili cu putere calorică echivalentă.

O bună parte din elementele de cheltuieli determinate rezultă din asocierea de costuri pentru **obligațiile** ce le revin **agenților economici,** precum şi pentru **atribuțiile şi răspunderile autorităților competente** în contextul punerii în practică a HG privind gestionarea uleiurilor uzate.

Acestea sunt prezentate sintetic în tabelul nr. 7.

Am adăugat, de asemenea, elemente de cost cu caracter mai general, a căror importanță şi implicare nu poate fi neglijată.

Prevederi referitoare la orice generator, deținător sau agent economic autorizat să colecteze şi /sau să elimine uleiurile uzate în cantități mai mari de 500 litri anual: să țină o evidență privind cantitate, calitatea, originea şi localizarea uleiurilor, precum şi înregistrarea predării şi primirii acestora; să transmită la cerere aceste informații autorităților competente; să elaboreze planuri de intervenție pentru situații accidentale şi să asigure condiții de aplicare a acestora.

Prevederi referitoare la autorizarea desfăşurării de activități în domeniul gestionării uleiurilor uzate

Agenții economici autorizați să desfăşoare activități de gestionare a uleiurilor uzate	Operatorii de transport specializați în ransportul uleiurilor uzate
Sunt obligați să solicite autorizație conform Legii 137/1995 (republicată), art. 8, de la Autoritatea Teritorială de Mediu. Procedura de acordare, prelungire, suspendare şi respectiv de anulare a autorizației este cea stabilită prin Ordinul MAPPM nr. 125/1996, pentru aprobarea Procedurii de reglementare a activităților economice şi sociale cu impact asupra **mediului înconjurător.**	Sunt obligați să solicite autorizație în conformitate cu prevederile art. 22, OUG 78/2000 privind **regimul deşeurilor.**

Tabelul nr. 7

Prevederi cu caracter general pentru generatorii sau deținătorii de uleiuri uzate

Sunt interzise: - deversarea uleiurilor uzate în apele de suprafață, apele subterane, apele mării teritoriale și canalizare; - evacuarea pe sol sau depozitarea în condiții necorespunzătoare a uleiurilor uzate, precum și aruncarea necontrolată a reziduurilor rezultate de la tratarea acestora; - aplicarea oricărui tratament care generează poluare peste normele admisibile; - amestecarea uleiurilor uzate cu alte tipuri de uleiuri conținând bifenili policlorurați sau alți compuși similari și/sau cu alte tipuri de compuși periculoși; - gestionarea uleiurilor uzate, ca activitate distinctă, de către persoane neautorizate; - utilizarea uleiurilor uzate ca agent de impregnare a materialelor. Este obligatorie: - gestionarea uleiurilor uzate prin mijloace proprii, dacă acest lucru este posibil sau să predea uleiul uzat agenților autorizați să colecteze și /sau să elimine uleiurile uzate; - să colecteze și să depoziteze temporar uleiul uzat în spații amenajate corespunzător, astfel încât să prevină amestecul diferitelor tipuri de uleiuri între ele și /sau cu alte tipuri de compuși periculoși.

Prevederi cu caracter special				
Agenții economici autorizați să desfășoare activități de colectare a uleiului uzat	Agenții economici autorizați să desfășoare activități de eliminare a uleiurilor uzate	Agenții economici care efectuează operațiuni de reparații și întreținere în urma cărora rezultă uleiuri uzate	Agenții economici implicați în comercializarea uleiurilor și lubrifianților	Operatorii de transport pentru uleiuri uzate
Sunt obligați: - să colecteze cantitatea de ulei uzat oferită de deținători și /sau generatori;	Sunt obligați: - să acorde prioritate tratării uleiurilor uzate prin regenerare în vederea obținerii uleiului de bază; - să utilizeze tratarea prin combustie în vederea producerii de energie când condițiile tehnice și economice fac neatractivă regenerarea, cu	Sunt obligați: - să preia și să depoziteze uleiul uzat și filtrele de ulei uzat provenite din operațiunile	Sunt obligați: - să preia și să depoziteze uleiul uzat predat de către clienți și să predea cantitățile	Sunt obligați: - să respecte obligațiile transportatorilor de deșeuri conform

- să asigure depozitarea temporară a uleiului uzat în condiţii de siguranţă; - să predea uleiul uzat agenţilor economici autorizaţi să desfăşoare activităţi de gestionare.	respectarea normelor de protecţia mediului; - când soluţiile prezentate anterior nu sunt aplicabile, se va proceda la distrugere sau depozitare permanentă, cu respectarea normelor de protecţia mediului.		de reparaţii şi întreţinere, în spaţii special amenajate; - să predea uleiurile uzate şi filtrele de ulei uzate colectate agenţilor economici autorizaţi să desfăşoare activităţi de gestionare a uleiurilor uzate.	colectate agenţilor economici autorizaţi să desfăşoare activităţi de gestionare a uleiurilor uzate; - să rezerve o parte din publicitate pentru informarea publicului asupra necesităţii colectării şi eliminării adecvate a uleiurilor uzate.	prevederilor din Capitolul III, Secţiunea a 2-a. art. 23 si art. 24, din OUG nr. 78/2000 privind regimul deşeurilor.
	Agenţii economici autorizaţi să desfăşoare activităţi de tratare a uleiurilor uzate prin regenerare	Agenţii economici autorizaţi să desfăşoare activităţi de tratare a uleiurilor uzate prin combustie			
	Sunt obligaţi să asigure: - regenerarea uleiurilor uzate cu luarea măsurilor corespunzătore de protecţie a sănătăţii oamenilor şi cu respectarea normelor de protecţia mediului; - regenerarea uleiurilor cu conţinut de bifenili	Sunt obligaţi: - să ia toate măsurile necesare ca în cazul arderii uleiurilor în instalaţii având putere termică de 3 MW sau mai mare, valorile limită de emisie la exploatarea instalaţiei să nu genereze o poluare atmosferică peste limitele prevăzute			
	bifenili policloruraţi sau alţi compuşi similari, se va face numai în cazul în care prin regenerare, fie se elimină bifenilii policloruraţi sau alţi compuşi similari, fie rezultă ulei de bază cu conţinut de	de prezenta HG; - să respecte valorile limită de emisie prevăzute de normele în vigoare în cazul utilizării de instalaţii de combustie a uleiurilor uzate cu o putere termică			

	bifenili policloruraţi sau alţi compuşi similari, în concentraţii mai mici de 50 ppm; - regenerarea se va face astfel încât uleiul de bază obţinut să nu conţină substanţe care să determine clasificarea sa ca deşeu periculos, conform OUG 78/2000 privind regimul deşeurilor Anexa IC, ID, IE; - etichetarea uleiurilor obţinute prin regenerare, în scopul comercializării, se va face astfel încât să atenţioneze cumpărătorii asupra faptului că sunt obţinute prin uleiurilor uzate	mai mică de 3 MW; - să distrugă sau să depoziteze în condiţii de siguranţă pentru sănătatea oamenilor şi protecţia mediului înconjurător reziduurile provenite din combustia uleiurilor uzate; - să utilizeze drept combustibil numai uleiurile uzate care nu constituie deşeuri periculoase şi care conţin bifenili cloruraţi sau alţi compuşi similari în concentraţii mai mici de 50 ppm; - să respecte valorile limită ale emisiilor în cazul combustiei uleiurilor uzate printr-un control poluante din uleiul uzat sau prin amestecarea uleiului uzat cu alţi combustibili ţinând cont de caracteristicile tehnice ale instalaţiilor şi controlul gazelor de ardere.			

4. ESTIMĂRI ALE INFRASTRUCTURII ŞI CHELTUIELILOR GENERATE DE IMPLEMENTAREA HG PRIVIND RECICLAREA ULEIURILOR UZATE

Experiența statelor membre ale UE în domeniul gestionării deşeurilor, caracterul special al acestui gen de activități au dus la schițarea unor strategii cu obiective şi principii specifice acestui domeniu.

Obiectivul general al politicii de gestionare a deşeurilor din UE este de **a reduce,** pe cât posibil **efectele deşeurilor asupra mediului.**

Aceasta vizează, în primul rând prevenirea, reciclarea şi recuperarea deşeurilor şi numai în ultimul rând eliminarea lor în deplină securitate.
Se bazează pe principiile generale ale proximității şi autosufici-enței.

Orice măsură legislativă luată în domeniul gestiunii deşeurilor, pentru a avea rezultate, este necesar să fie însoțită de acțiuni care vizează **sensibilizarea publicului, îmbunătățirea transparenței şi asigurarea unei cât mai bune aplicări în practică.**

Schițarea sistemului de gestionare a uleiurilor uzate şi conceperea modului de administrare a acestuia presupune parcurgerea unor **etape preliminare importante.**

Se cer definite foarte clar conceptele (deşeuri, deşeuri periculoase, producător de deşeuri, recuperare, eliminare etc.).

De asemenea este necesară:

- repartizarea responsabilităților;
- identificarea posibilităților pentru un demers concret al colectării şi eliminării uleiurilor uzate;
- stabilirea unei ierarhii a tratării: prevenire, recuperare, eliminare finală;
- autosuficiență;
- construirea unei rețele integrate de tratare(recuperare);
- crearea unei structuri administrative şi a autorităților abilitate să controleze şi să supervizeze activitatea de gestionare a deşeurilor (identificare şi tratare);
- implicarea industriilor producătoare şi a consumatorilor;
- elaborarea unui plan de gestionare a deşeurilor;
- promovarea, încă de la început, a unui program de avertizare publică, date fiind consecințele directe ale legislației pentru public.[1]

Buna funcționare a sistemului va depinde esențial de aplicarea măsurilor coercitive. Includerea în textul legii a prevederii privind obligativitatea returnării

[1] *** *Pregătirea țărilor asociate din Europa Centrală şi de Est pentru integrarea pe Piața Internă a Uniunii,* Comisia Comunității Europene, Bruxelles, 2000.

uleiurilor uzate, aplicarea fermă a amenzilor în cazul nerespectării acestei prevederi şi respectiv practicarea unui cuantum considerabil al amenzilor, lansarea programelor de educare şi sensibilizare a publicului în acest sens, sunt condiţii esenţiale pentru demararea şi funcţionarea ulterioară corespunzătoare a sistemului.

Analiza cheltuielilor induse de funcţionarea sistemului a dus la gruparea acestora în două categorii importante, în funcţie de caracterul şi sursele de recuperare a acestora: **cheltuieli generale de administrare a sistemului şi cheltuieli comerciale.**

Prima categorie de cheltuieli va intra în sarcina autorităţilor competente, finanţarea iniţială a acestora se poate realiza din accizele încasate de buget la vânzarea uleiurilor; în timp, după implementarea sistemului acesta va putea regăsi posibilităţi de recuperare din plusul de venituri rezultate din amenzi şi taxe.

Totodată, nu trebuie omis faptul că, pe lângă importantele implicaţii în plan ecologic, funcţionarea sistemului de gestionare a uleiurilor uzate este motivată şi de efectele economice şi sociale induse.

Acesta va determina menţinerea unui număr de locuri de muncă în sectorul de colectare-transport şi în cel de rerafinare, va crea noi oportunităţi de ocupare (în activităţile de colectare, transport, reciclare), va genera noi venituri la bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale etc., din noile activităţi antrenate pe întreg fluxul de recuperare – eliminare.

În ceea ce priveşte **cheltuielile comerciale,** grosso modo modul de recuperare a acestora este necesar să fie analizat din perspectiva diferenţelor existente între preţul tonei de ulei virgin şi preţul deşeurilor de ulei rezultate şi valorificate.

În funcţie de calitatea sa, preţul tonei de ulei virgin variază între 1.000 şi 15.000 USD, în timp ce pentru o tonă de ulei uzat uzina de reciclare plăteşte, în prezent, aproximativ 25-30 USD(785 lei/kg fără TVA).

Practic între preţurile celor două categorii de ulei se înregistrează un raport de 33:1, respectiv 500:1.

În România, în condiţiile unui consum mediu anual de aproximativ 200.000 tone, presupunând ca fiind recuperabil 32% din acesta (luând drept reper calculele realizate de specialişti pentru Europa, unde, în anul 1995, 45% din totalul uleiului îl reprezenta consumul pe durata utilizării iar din restul de 55%, se colecta aproximativ 58%[1]), prin intermediul sistemului de gestionare a acestor deşeuri ar rezulta o cantitate de 64.000 tone; dacă vom considera că din acesta s-ar obţine 32.000 tone ulei regenerat, care s-ar vinde cu numai 400 USD/tonă, pentru cantitatea totală se obţin 10,9 mii. USD/an. Potrivit evaluărilor SC PETROM SA profitul realizat la valorificarea uleiului regenerat ar fi de

[1] dr. ing. Adrian Nastasi, ing. Adrian Georgescu - *Colectarea si reciclarea uleiurilor uzate,* SC INCERP-CERCETARE SA, iulie 1999.

85 USD/tonă, rezultând o sumă anuală de 2,72 milioane USD pentru cantitatea potențială de ulei regenerat.[1]

Tot potrivit aceleaşi surse o tonă de ulei uzat deversată la întâmplare aduce daune mediului, evaluate la 385 USD/tonă; cu alte cuvinte, prin colectarea şi eliminarea controlată a deşeurilor de ulei (rerafinare, ardere drept combustibil etc.) ar rezulta eliminarea unor costuri ulterioare de aproximativ 25 milioane dolari anual.

În condițiile unei funcționări corespunzătoare a filierei, în timp, mecanismele pieței ar asigura o distribuire a costurilor şi a profiturilor în întreg sistemul de gestionare, permițând atât recuperarea investițiilor în spații de depozitare, mijloace de transport, activități de colectare, cât şi a investițiilor în instalații de tratare/regenerare, recuperarea cheltuielilor de exploatare a acestora.

Pornind de la aceste estimări generale vom recurge în continuare la evaluarea **a patru categorii importante de cheltuieli:** 1. cheltuieli ale agenților economici autorizați să comercializeze uleiuri şi a celorlalte categorii de agenți economici care prin specificul activității lor generează uleiuri uzate; 2. cheltuieli privind colectarea-transportul uleiurilor uzate; 3. cheltuieli de regenerare propriu-zisă; 4. cheltuieli de administrare generală a sistemului.

4.1. Estimări ale cheltuielilor pentru agenții economici autorizați să comercializeze uleiuri minerale auto sau care prin activitatea lor generează uleiuri auto uzate

În contextul implementării HG privind gestionarea uleiurilor uzate, agenților economici care desfăşoară comerț cu amănuntul cu uleiuri minerale şi agenților economici care prin specificul activității lor generează uleiuri uzate, le revin următoarele obligații:

- **să solicite autorizație** conform Legii nr. 137/1995 (republicată), art. 8, de la Autoritatea Teritorială de Mediu. Procedura de acordare, prelungire, suspendare şi respectiv de anulare a autorizației este cea stabilită prin Ordinul MAPPM nr. 125/1996, pentru aprobarea Procedurii de reglementare a activităților economice şi sociale cu impact asupra mediului înconjurător;
- să **gestioneze** uleiurile uzate prin mijloace proprii, dacă acest lucru este posibil sau să predea uleiul uzat agenților autorizați să colecteze şi /sau să elimine uleiurile uzate;
- **să colecteze şi să depoziteze** temporar uleiul uzat în spații amenajate corespunzător, astfel încât să prevină amestecul diferitelor tipuri de uleiuri între ele şi/sau cu alte tipuri de compuşi periculoşi;
- **să predea** cantitățile colectate agenților economici autorizați să desfăşoare activități de gestionare a uleiurilor uzate;

[1] Ibidem 7

- **să rezerve o parte din publicitate** pentru informarea publicului asupra necesității colectării şi eliminării adecvate a uleiurilor uzate;
- **să țină o evidență, în paralel,** atât a uleiurilor noi comercializate, cât şi a uleiurilor uzate primite şi a celor livrate către agenții economici autorizați în activitatea de transport sau de reciclare a acestora.

Într-o primă etapă, agenții economici autorizați să comercializeze uleiuri auto vor fi cei mai afectați de implicațiile HG, prin condițiile impuse referitoare la existența unor spații de depozitare corespunzătoare şi autorizate.

Singura posibilitate de recuperare a acestor cheltuieli o va constitui, cel puțin într-o primă etapă, creşterea prețului uleiurilor auto iar aceasta ar putea duce la o reducere a volumului vânzărilor.

Lipsa posibilităților de amenajare a unor spații de depozitare, în conformitate cu prevederile HG, va determina însă o parte din comercianți să renunțe la acest gen de activități şi, implicit, segmentul de piață pentru cei care respectă prevederile legii va creşte.

Totodată piața şi regulile ei vor duce, în timp, la o repartizare a profitului rezultat din reciclare şi la nivelul acestei filiere.

4.2. Estimări ale cheltuielilor pentru colectarea si valorificarea uleiurilor uzate

Modul de organizare a sistemului de colectare a uleiurilor uzate depinde esențial de numărul şi localizarea agenților economici autorizați să desfăşoare activități de valorificare, procesare/regenerare a acestora.

Aşa cum am prezentat şi anterior, în România, există o instalație de regenerare a uleiurilor uzate în cadrul SC OILREG SA-Râmnicu Sărat, cu o capacitate de medie anuală de 60.000 tone, cu posibilități de creştere a acesteia la 115.000 tone /an.

Cauze economice, tehnice, tehnologice, ecologice fac însă imposibilă, cel puțin în prezent, utilizarea acestei instalații de regenerare fără investiții suplimentare substanțiale.

Alternativa în acest caz, cel puțin **într-o primă etapă, o reprezintă valorificarea uleiului uzat drept combustibil în cele opt fabrici de ciment** amplasate la Turda, Fieni, Târgu Jiu, Deva, Hoghiz, Câmpulung, Bicaz şi Medgidia.

Şi spunem acest lucru deoarece de pildă, numai la fabrica de ciment Lafarge ROMCIM- Medgidia, în condițiile actuale, există posibilități de utilizare a uleiului uzat drept combustibil pentru două linii de producție, care ar putea arde 20 tone/zi/linie, respectiv 40 tone pentru cele două linii, ceea ce ar însemna la nivelul unui an un consum de 10-12.000 tone ulei.[1]

[1] Seminarul privind reciclarea deşeurilor de uleiuri uzate organizat de MAPM în luna mai 2001.

Totodată uleiul s-ar putea utiliza şi pentru o linie la Hoghiz (aproximativ 5-6.000 tone anual) şi la Târgu Jiu (2.500-3.000 tone anual). Deci, numai aceste trei fabrici din cele opt existente ar putea valorifica 1/3 din cantitatea potențială de ulei uzat generat în România.

În determinarea cheltuielilor de colectare este foarte importantă **decizia privind modul de organizare a colectării propriu-zise:** direct de la agenții economici comercianți la uzina de regenerare/fabricile de ciment, sau de la agenții economici comercianți în depozite județene sau regionale şi de aici la uzina de regenerare /fabricile de ciment.

În funcție de numărul centrelor de eliminare prin ardere/regenerare, angrenate în sistem, de modul de organizare a colectării propriu-zise, apar diverse variante privind necesarul şi amplasarea spațiilor de depozitare, numărul şi capacitatea mijloacelor de transport utilizate, frecvența transporturilor, distanțele de transport şi implicit valori variabile ale cheltuielilor totale de colectare.

Toate acestea implică analize privind necesarul de capacitate de procesare/regenerare anuală, costurile de achiziționare a unei instalații de regenerare, costurile de transport către centrele de consum/reciclare deja existente.

Înainte de a prezenta rezultatele analizelor realizate, vom mai preciza faptul că utilizarea unor autocamioane de tonaj mai mare va presupune o creştere a necesarului de spații de depozitare, până la asigurarea utilizării integrale a capacității de transport a acestora, în timp ce în cazul utilizării autocamioanelor de mic tonaj, se reduce necesarul de spații de depozitare cu condiția creşterii numărului de transporturi realizate.

Vom oferi în continuare trei variante privind modul de organizare a sistemului de gestionare a uleiurilor uzate şi cheltuielile implicate de fiecare din acestea.

1. Într-o primă etapă, aşa cum am arătat şi anterior, varianta posibilă de organizare a sistemului de gestionare este cea în care întreaga cantitate de ulei uzat este direcționată către fabricile de ciment. Aceasta prezintă avantajul că implică numai realizarea de cheltuieli de colectare şi transport şi nu necesită investiții suplimentare în instalații de tratare a uleiului uzat, tehnologiile existente la nivelul fabricilor de ciment permițând utilizarea în siguranță a acestui tip de combustibil.

Folosirea unor metode de analiză matematică a problemelor de transport a condus la următoarele concluzii: în această variantă, pentru cele 64.460 tone ulei uzat, necesarul mediu anual de transport este de 6.949.205 tonexkm; în condițiile utilizării de autocamioane cu o capacitate medie de 4 tone, cu un tarif mediu de 20 cenți/km, rezultă un cost total de transport anual de 347.460 USD şi o medie pe tona de ulei uzat de 5,39 USD (anexa nr. 2 şi 3).

La aceste cheltuieli se adiționează şi sumele destinate procurării mijloacelor de transport; presupunând că se utilizează aproximativ 20 de autocisterne de mic tonaj (2 tone), pentru transportul de la agenții economici generatori

/colectori la depozite zonale şi 20 de autocisterne de mare tonaj (10 -20 tone) pentru transportul de la depozitele zonale la fabricile de ciment, cheltuielile totale cu mijloacele de transport ar fi de:

20 x 100.000 USD = 2.000.000 USD pentru autocisterne mari şi 20 x 30.000 USD = 600.000 USD pentru autocisterne mici.

Considerând că se va realiza o recuperare a investițiilor în mijloacele de transport în 5 ani, rezultă cheltuieli medii anuale în acest sens de 520.000 USD; în cazul eşalonării recuperării investiției pe 10 ani, sumele alocate anual ar fi de 260.000 USD.

În medie pe o tonă de ulei uzat cheltuielile cu mijloacele de transport ar fi de 8,07 USD în prima variantă şi 4,03 USD în cea de-a doua variantă.

În cazul utilizării uleiului uzat drept combustibil în fabricile de ciment, randamentul acestuia este aproximativ egal cu cel al păcurii.

Dacă pentru o tonă de păcură fabricile de ciment ar plăti în medie 100 USD, pentru o tonă de ulei uzat ar fi necesare următoarele cheltuieli:

- 30 USD prețul tonei de ulei uzat;
- 5,39 USD cheltuieli de transport;
- 8,07 USD sau 4,03 USD cheltuieli pentru recuperarea investițiilor în mijloacele de transport în funcție de durata de recuperare a investiției pentru care s-a optat.

Rezultă un total de aproximativ 45 USD/ tonă (43,46 USD/tonă), respectiv 40 USD/tonă (39,42 USD/tonă) şi o diferență față de prețul tonei de păcură de 55-60 USD. În condițiile bunei funcționări a sistemului această diferență ar permite realizarea de profit, atât la nivelul fabricilor de ciment cât şi la nivelul transportatorilor şi respectiv recuperarea cheltuielilor generale de administrare a sistemului, a cheltuielilor suplimentare realizate de agenții economici comercianți şi generatori pentru depozitare.

Diferența acoperitoare, față de alternativa păcură, la nivelul întregului sistem de gestionare a uleiurilor uzate, ar fi de 3,5-3,9 milioane USD.

2. Legislația UE în domeniul gestionării deşeurilor **acordă prioritate activității de regenerare,** opțiunea pentru utilizarea în alte scopuri a deşeurilor luându-se numai în cazul în care condițiile economice, tehnice, tehnologice, ecologice, nu permit regenerarea respectivului deşeu.

Capacitatea de regenerare a instalațiilor utilizate variază între 2.500 tone în Belgia (uzina de regenerare Mottay & Pisart) şi 140.000 tone în Germania (uzina de regenerare Dollbergen). Avantajele economice ale activității de regenerare sunt ilustrate şi de **estimările realizate privind noile capacități de rerafinare** ce vor fi puse în funcțiune (trei în Germania, cu capacitate totală de 220.000 tone/an, una în Italia cu capacitate de 20.000 tone/an, una în Franța -80.000 tone/an, două în Belgia – 80.000 tone/an etc.) (anexa nr. 4).

În acest context şi luând în calcul şi avantajele economice ale regenerării uleiului uzat în România, în următorii ani este necesar montajul financiar pentru realizarea unei investiții în instalații de reciclare.

Ținând cont de cantitatea totală anuală de ulei uzat generat în România, într-o primă variantă optăm pentru o instalație de rerafi-nare/regenerare cu o capacitate de 20-25.000 tone an. Cunoscută fiind experiența specialiştilor de la SC OILREG SA- Râmnicu Sărat, capacitățile tehnice existente aici, dar şi apropierea de oraşe generatoare de cantități importante de ulei uzat, considerăm oportună amplasarea unei noi instalații de regenerare în cadrul acestei uzine.

Pornind de la aceste premise, utilizând metodele de determinare a optimului de transport, rezultă că ar fi eficient să se livreze la uzina de regenerare menționată anterior, cantitățile de ulei uzat din 11 județe: Galați, Brăila, Buzău, Vrancea, Ialomița, Prahova, Teleorman, Tulcea, Călăraşi, Giurgiu, Vaslui şi zona Bucureşti., rezultând un total de 22.351 tone ulei uzat. Cantitatea rămasă necolectată – 42.109 tone fiind destinată în continuare utilizării drept combustibil în fabricile de ciment (anexa nr. 5).

În aceste condiții cheltuielile ce revin pe o tonă de ulei uzat sunt următoarele:

a. **pentru fabricile de ciment,** conform metodologiei prezentate anterior, costul tonei de ulei uzat la intrarea în fabrică ar putea fi:

- 30 USD prețul tonei de ulei uzat;
- 5,42 USD cheltuielile de transport;
- 4,03-8,07 USD cheltuielile pentru achiziționarea mijloacelor de transport,

deci un total de aproximativ 40-45 USD /tonă.

Rezultă un preț mai scăzut cu 55-60 USD pe tonă față de prețul combustibililor cu putere calorică comparabilă şi un cuantum total al valorii recuperărilor din sistem de 2,3-2,5 milioane USD (pentru cele 42 mii tone de uleiuri uzate destinate arderii).

b. **pentru uzina de regenerare** costul obținerii unei tone de ulei regenerat are următoarele componente: costul uleiului uzat, costul de transport, costul pentru achiziționarea mijloacelor de transport, costul de regenerare propriu-zisă.

Randamentul mediu pentru transformarea uleiului uzat în ulei regenerat este de 50-75%. În acest context pentru a obține o tonă de ulei regenerat sunt necesare în medie 1,3-2 tone ulei uzat.

bl. În condițiile luării în calcul a unui **randament de 50%** cheltuielile pentru obținerea unei tone de ulei regenerat sunt următoarele:

- cheltuieli procurare ulei uzat: 30 USD/tonă x 2 tone = 60 USD;
- cheltuieli de transport ulei uzat:

- 5,42 USD/tonă x 2 tone = 10,84 USD;

- cheltuieli procurare mijloace de transport:

- 4,03 – 8,07 USD /tonă x 2 = 8.06 -16,14 USD/tonă.

Deci cheltuielile totale până la poarta fabricii sunt de aproximativ 80-90 USD /tona ulei regenerat.

O altă categorie importantă de cheltuieli sunt cele de regenerare propriu-zisă.

Conform datelor companiei Interline Hydrocarbonic Corporation, din Utah, USA, pentru o instalație de regenerare din ultimele generații tehnologice cu o capacitate de 27.000 tone/an, costurile totale de regenerare pe tonă variază între 59,1 USD şi 67,4 USD, în funcție de gradul de utilizare a capacității de producție (70%, 80% şi respectiv 90%) (tabelul nr. 8).

Tabelul nr. 8

Costul rerafinării uleiurilor uzate(USD/tonă)

Gradul de utilizare a capacității de producție	70%	80%	90%
Capacitatea pe zi (tone)	67	77	86
Costurile totale pe tonă (USD) (3+4), din care:	67,4	62,7	59,1
1. Costuri variabile(fără costul uleiului uzat)-USD/tonă:	17,4	17,4	17,4
- propan;	1,4	1,4	1,4
- chimicale;	2,7	2,7	2,7
- tratare apă;	1,3	1,3	1,3
- tratare argilă;	9,2	9,2	9,2
- teste de laborator.	2,8	2,8	2,8
2. Costuri fixe – USD/tonă:	37,5	32,8	29,2
- muncă, transport, manipulare internă;	15,8	13,8	12,3
- energie electrică;	2,7	2,3	2,1
- cheltuieli de întreținere;	10,8	9,6	8,4
- combustibil;	6,6	5,7	5,1
- asigurări;	1,6	1,4	1,3
3. Costuri totale de operare (1+2)	54,9	50,2	46,6
4. Taxe de autorizare, proprietate industrială, etc.	12,5	12,5	12,5

Sursa: prelucrări date Internet.

Prin utilizarea instalației mai sus menționate (una din cele mai performante la ora actuală, care asigură şi prelucrarea uleiurilor uzate ce provin din uleiuri puternic aditivate cu costuri relativ reduse), din procesul de rafinare a uleiului uzat rezultă următoarele produse: apă (5%), combustibil (3%), ulei de bază (74%), asfalt (18%).

În acest context pentru a obține o tonă de ulei regenerat, rezultă un volum total de cheltuieli de 140-160 USD/tonă. Dacă tona de ulei regenerat s-ar comercializa cu 400 USD/tonă, ar rezulta o diferență de 240-260 USD/tonă, iar pentru cele 11.175 tone ulei regenerat obținute s-ar realiza o diferență pozitivă totală de 2,6-2,9 mii.USD/an. '

Această sumă ar asigura recuperarea investițiilor realizate într-o instalație de regenerare în valoare de 10 milioane USD, într-un interval de 5 ani (valoare actualizată 12,8 milioane USD), cu o rată medie anuală de 2,56 mii. USD şi lunară de aproximativ 200.000 USD. În medie, pe o tonă ulei regenerat, cheltuielile pentru recuperarea investiției în instalația de regenerare ar fi de maxim 230 USD şi cu un profit de 3-30 USD/tonă.

b2. În condițiile luării în considerare a unui **randament de transformare a uleiului uzat în ulei regenerat de 75%,** cheltuielile efectuate până la intrarea în uzină, pentru obținerea unei tone de ulei regenerat ar fi de:

- 30 USD/tonă x 1,3 tone = 39 USD, preț de achiziționare ulei uzat;
- 5,42 USD/tonă x 1,3 tone = 7,05 USD, cheltuieli de transport;
- 4,03-8,07 USD/tonă x 1,3 tone = 5,24-10,50 USD, cheltuieli cu investițiile în mijloacele de transport.

Rezultă un total de 52-57 USD/tonă, la care se adaugă cheltuielile propriu-zise de regenerare prezentate anterior, de 59,1-67,4 USD/tonă, cu un total de aproximativ 110-125 USD pe tona de ulei regenerat. Diferența față de prețul tonei de combustibil echivalent ar fi de 275-290 USD/tonă, sau un total, pentru cele 16.763 tone obținute (respectiv 75% din 22.351 tone ulei uzat) de 4,6-4,8 milioane USD anual.

Această sumă ar asigura recuperarea investițiilor avansate într-o instalație de regenerare în valoare de 10 milioane USD, într-un interval de 5 ani (valoare actualizată 12,8 milioane USD), cu o rată medie anuală de 2,56 mii. USD şi lunară de aproximativ 200.000 USD. În medie pe o tonă ulei regenerat cheltuielile pentru recuperarea investiției în instalația de regenerare ar fi de maxim 230 USD şi s-ar obține profit de 119-131 USD/tonă.

3. În cea de a treia variantă, pornind de la premisa transportării întregii cantități de uleiuri uzate la uzina de regenerare de la Râmnicu Sărat, ar fi necesară o instalație de regenerare cu o capacitate de 65.000 tone/an (anexa 6).

În acest caz, **pentru a obține o tonă de ulei regenerat,** până la intrarea în fabrică se înregistrează următoarele cheltuieli:

a) în condițiile unui randament de transformare a uleiului uzat în ulei regenerat de 50%:

- contravaloarea uleiului uzat – 30 USD/tonă x 2 tone = 60USD;
- cheltuieli de transport – 14 USD/tonă x 2 tone = 28 USD;
- cheltuieli cu mijloacele de transport – 4,03-8,07 USD/tonăx2 tone = 8,06-16,14 USD.

Rezultă un total de 92-96 USD/cheltuieli pe tonă ulei regenerat efectuate până la poarta uzinei.

Dacă la acestea adăugăm cheltuielile de regenerare propriu-zisă, în valoare de 59,1-67,4 USD/tonă, s-ar ajunge la un cuantum al cheltuielilor totale, fără recuperarea instalației deregenerare, de152-163,5 USD/tonă. Diferența față de prețul tonei de combustibil cu putere calorică echivalentă este de apro-

ximativ 235-250 USD/tonă şi respectiv un total de 7,6-8 milioane USD, pentru cele 32.230 tone de ulei regenerat rezultate.

Această sumă ar asigura recuperarea investițiilor realizate într-o instalație de regenerare în valoare de 25 milioane USD (capacitate de 65.000 tone/an), într-un interval de 5 ani(valoare actualizată 31,8 milioane USD), cu o rată medie anuală de 6,36 mii. USD şi lunară de aproximativ 530.000 USD. În medie pe o tonă de ulei regenerat, cheltuielile pentru recuperarea investiției în instalația de rafinare ar fi de maxim 199 USD şi s-ar asigura un profit de 36-51 USD/tonă.

b) în condițiile unui randament de transformare a uleiului uzat în ulei regenerat de 75%:

- contravaloarea uleiului uzat – 30 USD/tonă x 1,3 tone = 39 USD;
- cheltuieli de transport – 14 USD/tonă x 1,3 tone = 18,2 USD;
- cheltuieli cu mijloacele de transport -4,03-8,07 USD/tonă x 1,3 tone =5,24-10,49 USD.

Rezultă un total de 62,5 – 68,0 USD/cheltuieli până la poarta uzinei, pentru o tonă de ulei rerafinat.

Dacă la acestea adăugăm cheltuielile de regenerare propriu-zisă, în valoare de 59,1-67,4 USD/tonă, rezultă un cuantum al cheltuielilor totale, fără recuperarea instalației de regenerare, de 121,5 – 135,5 USD/tonă. Diferența față de prețul tonei de combustibil cu putere calorică echivalentă rezultată este de aproximativ 264,5 -278,5 USD/tonă şi respectiv un total 12,7 -13,4 milioane USD pentru cele 48.345 tone de ulei regenerat obținute.

Această sumă ar asigura recuperarea investițiilor realizate într-o instalație de regenerare în valoare de 25 milioane USD (capacitate de 65.000 tone/an), într-un interval de 5 ani(valoare actualizată 31,8 milioane USD), cu o rată medie anuală de 6,36 mii. USD şi cu o medie lunară de aproximativ 530.000 USD. Pentru o tonă ulei regenerat, cheltuielile solicitate de recuperarea investiției în instalația de regenerare ar fi de maxim 199 USD şi ar rezulta un profit de 65,5-79,5 USD/tonă.

4.3. Estimări ale cheltuielilor generale de administrare a sistemului

Fiecare din atribuțiile şi răspunderile ce revin autorităților competente prin prevederile HG, implică mobilizarea de resurse umane, materiale şi financiare suplimentare.

Cele mai importante cheltuieli privind administrarea generală a sistemului de reciclare sunt generate la nivelul Ministerului Apelor şi Protecției Mediului şi Agențiilor Teritoriale de Protecția Mediului.

Pe lângă prevederile cu caracter general ale acestei HG -privind introducerea în cadrul Strategiei Naționale de Gestiune a Deşeurilor şi în Programul Național de Acțiune, a unor capitole speciale referitoare la uleiul uzat, regle-

mentarea cu celelalte autorități competente a activităților de import şi export – care presupun eforturi considerabile, greu de evaluat, ministerului şi agențiilor locale le revin sarcini concrete, în domeniul:

- monitorizării impactului produs de uleiurile uzate asupra mediului;
- controlului şi reglementării activității de gestiune a uleiurilor uzate;
- coordonării, colectării şi procesării la nivel național a datelor privind uleiurile produse, precum şi a uleiurilor uzate colectate şi /sau reciclate;
- informării, instruirii şi educării populației în domeniul gestionării uleiurilor uzate;
- publicării anuale de informări privind această activitate şi transmiterea de informații celorlalte autorități competente, precum şi organismelor internaționale interesate, conform obligațiilor ce decurg din convențiile la care România este parte.

Activitățile de monitorizare a impactului asupra mediului, de control şi reglementare a activităților de gestiune a uleiurilor uzate, informarea şi instruirea populației etc. presupun suplimentarea numărului de angajați la nivelul agențiilor locale cu un salariat.

Aceasta ar conduce la cheltuieli suplimentare de aproximativ: 41 salariațix12 lunix150 USD /lună =73.800 USD pe an

Coordonarea întregii activități de gestionare a uleiurilor uzate, colectarea şi procesarea datelor la nivel național privind uleiurile produse, cele uzate colectate şi/sau reciclate, publicarea de informații anuale privind această problemă şi transmiterea respectivelor date, implică crearea unui sector specializat în acest sens la nivel de minister, care în opinia noastră ar trebui să fie compus din patru persoane.

Aceasta ar necesita cheltuieli de aproximativ:

4 salariați x 12 luni x 200 USD = 9.600 USD pe an.

La aceste cheltuieli se adaugă şi cele privind baza materială minimă necesară: un computer performant, programe informatice corespunzătoare la nivel de minister.

Totodată, în contextul conceperii şi demarării programului de instruire a populației, vor fi necesare cheltuieli suplimentare pentru spații în ziare şi publicații de largă circulație, emisiuni radio şi TV, al căror cuantum este greu de evaluat, dar care nu trebuie neglijate.

5. CONCLUZII

Gestionarea deşeurilor de uleiuri uzate este un subiect de actualitate care pune probleme complexe autorităților publice din întreaga lume dezvoltată. Creşterea consumurilor de uleiuri în industrie, în transporturile rutiere, aeriene şi navale şi impactul potențial asupra mediului, al eliminării haotice şi necontrolate a acestora, reprezintă vectori ai unor politici naționale şi regionale care sunt chemate să preîntâmpine efectele negative prezente şi viitoare.

Politicile de gestionare a acestor deşeuri solicită eforturi financiare dar şi legislație şi administrare corespunzătoare, care să monitorizeze şi să penalizeze orice abatere din partea generatorilor.

În privința laturii financiare a gestionării filierei uleiurilor uzate, în țările europene se practică **diferite sisteme de taxare** a comercializării lubrifianților (veniturile rezultate din impozitele referitoare la protecția mediului ajungând să reprezinte uneori 2,5% din PIB).

Pentru că aceste taxe nu pot acoperi întotdeauna costurile necesare funcționării sistemului de gestionare/eliminare, unele țări practică susținerea prin subvenții a utilizării uleiului uzat; acestea pot însuma 0,05 – 0,2 USD/litru, ceea ce înseamnă 50-200 dolari/tonă (sau 235 EURO în Danemarca, 100 EURO în Finlanda, 74 EURO în Franța, 70 EURO în Italia, 47 EURO în Spania etc.)

Calculele vizând costurile unor variante de gestionare a deşeurilor de uleiuri uzate din România sunt extrem de dificile şi supuse unor inexactități, în principal datorită lipsei experienței practice şi a abandonării, în mare măsură, acestei activități în ultimii ani; la această cauză se mai adaugă şi inexistența unor date şi informații statistico-economice, fluiditatea mărimii indicatorilor valorici prin creşterea permanentă a prețurilor şi prin diversificarea tipurilor de uleiuri importate etc.

Din aceste motive am recurs la estimarea costurilor pe mai multe variante, folosind exprimarea valorică într-o monedă de referință, respectiv dolarul SUA.

1. Având în vedere lipsa unei tehnologii competitive de rerafi-nare a uleiurilor uzate, **într-o primă variantă** s-a recurs la un scenariu de calcul bazat pe folosirea întregii cantități de ulei uzat colectat drept combustibil la fabricile de ciment.

Această opțiune asigură eliminarea ecologică (ardere în condiții corespunzătoare exigențelor de protecția mediului) dar şi economică a uleiurilor uzate şi solicită costuri şi investiții mai mici.

În sinteză datele relevante sunt prezentate în tabelul nr. 9

Tabelul nr. 9

Utilizarea integrală a cantității de ulei uzat drept combustibil în fabricile de ciment (64.000 tone) şi recuperarea investițiilor în mijloacele de transport în 5 ani

	Total cheltuieli anuale (USD)	Cheltuieli medii pe tona de ulei uzat (USD)
1. Contravaloare ulei uzat	1.933.800	30
2. Cheltuieli de transport	347.400	5,4
3. Recuperarea investițiilor în mijloacele de transport	520.000	8,1
I. Cheltuieli totale (1+2+3)	8.867.600	45
II. Contravaloare combustibil cu putere calorică echivalentă	6.446.000	100
III. Economii realizate la cheltuielile cu combustibilul (II-I)	2.578.400	55

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor SC PETROM SA şi Vehicule înmatriculate în România şi numărul accidentelor de circulație rutieră în anul 1999, *Bucureşti, 2000.*

Din datele rezultate există posibilitatea ca sistemul să-şi acopere cheltuielile şi să obțină şi un profit.

Fabricile de ciment ar dori să preia gratuit uleiul uzat şi să plătească numai transportul; în acest caz, profitul pe tonă ar urca de la 55 la 85 dolari. În sarcina celor care-l colectează ar rămâne cheltuielile locale de transport, plata unor containere etc. fără a încasa ceva. Colectorii (comercianții, stațiile service, garaje etc.) ar putea fi scutiți de taxa pe uleiurile distribuite în schimbul cantităților de ulei uzat oferite.

2. Într-un alt scenariu, cantitatea anuală de ulei uzat generat (aproximativ 64.000 tone, care, în viitor, fără îndoială va creşte) capătă două destinații: aproximativ 2/3 se va consuma în fabricile de ciment drept combustibil iar 1/3 (22.000 tone) ar merge spre o rerafinare într-o instalație ce are o tehnologie compatibilă cu exigențele actuale.

Costurile şi rezultatele (profitul) celor două filiere de valorificare sunt prezentate în tabelul nr. 10.

După cum se poate constata, cheltuielile de investiții ocazionate de instalația de rafinare (10 milioane USD) se pot recupera în 5 ani; această variantă ar permite obținerea unui profit de 55 USD/tonă prin utilizarea uleiului drept combustibil şi 23 USD/tonă pentru uleiul rerafinat.

În cel de-al treilea scenariu întreaga cantitate de ulei uzat este destinată regenerării. Considerând un randament al rafinării de 50% (2 tone ulei uzat pentru o tonă ulei de bază rezultat), un cost al instalațiilor de 25 milioane USD şi recuperarea investiției în 5 ani, sistemul ar permite un profit de 35 dolari pe tonă (tabelul nr. 11).

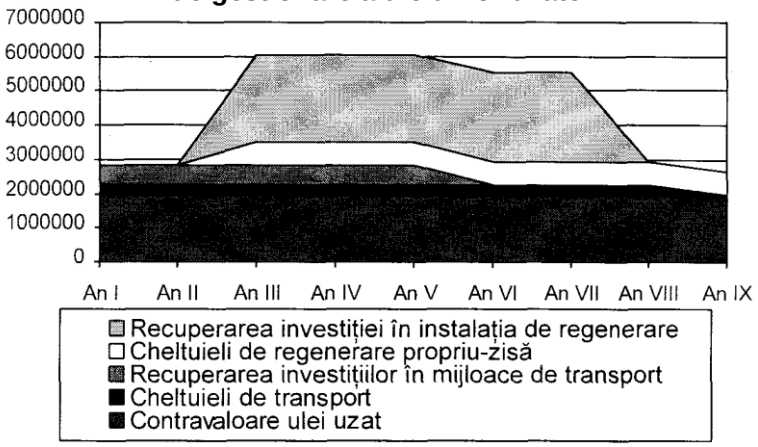
1. **Nivelul şi structura costurilor** ocazionate de variantele sistemului de gestionare a uleiurilor uzate şi repartizarea eforturilor şi a rezultatelor pe 8 ani sunt redate în anexa nr. 8; grafic, acestea se prezintă în graficul nr.1.
2. Menționăm că valoarea cheltuielilor de investiții ocazionate de instalația de regenerare a fost actualizată pe 5 ani cu o rată anuală de 5%, rezultând astfel un cost total de 12,8 milioane USD.

*
* *

După cum rezultă din calculele avansate pe parcursul studiului, sistemul de gestionare a uleiurilor uzate se poate autoîntreține. În funcție de opțiuni se pot obține şi propune şi alte variante de costuri, care pot modifica imaginea raportului dintre eforturi şi rezultate.

Graficul nr. 1

Nivelul şi structura cheltuielilor medii anuale ale sistemului de gestionare a uleiurilor uzate

De pildă, este greu de acceptat că încă din primul an de aplicare a HG se vor recupera, respectiv colecta şi utiliza chiar la fabricile de ciment, 58% din totalul uleiului uzat generat, premisă utilizată în calculele noastre de costuri. În acest sens se pot fixa obiective de colectare de 10% în primul an, 30% în cel de-al doilea an etc. până la atingerea cantităților totale de uleiuri uzate generate. Evident că în asemenea situații costurile vor avea o altă alură.

Pentru a determina aplicarea HG şi a asigura motivație şi eficiență pentru îndeplinirea obiectivelor pe filiera de gestionare a uleiurilor uzate este necesar un cuantum sever al penalizărilor şi taxelor şi o administrare şi monitorizare riguroase, în teritoriu, a sistemului.

Tabelul nr. 10

Cheltuielile şi rezultatele valorificării uleiului uzat pe două filiere – fabrici de ciment şi rerafinare

	a. Fabrici de ciment -42.000 t		b. Uzina de regenera-re -11.200 t		Total 64.000 t
	Total cheltuieli anuale (USD)	Cheltuieli medii pe tona de ulei uzat (USD)	Total cheltuieli anuale (USD)	Cheltuieli medii pe tona de ulei regene-rat (USD)	Total cheltuieli anuale (USD)
1. Contravaloare ulei uzat	1.263.270	30	670.500	60	1.933.770
2. Cheltuieli de transport	228.320	5,4	121.137	10,8	349.367
3. Recuperarea investiţiilor în mijloacele de transport	339.800	8,1	180.365	16,1	520.165
4. Cheltuieli de regenerare pro-priu-zisă	-	-	670.500	60	670.500
5. Recuperarea investiţiei în in-stalaţia de regenerare	-	-	2.560.000	230	2.560.000
I. Cheltuieli totale (1+2+3+4+5)	1.831.320	45	4.202.502	377	6.033.802
II. Contravaloare combustibil cu putere calorică echivalentă(a) şi valoarea uleiului regenerat(b)	4.210.900	100	4.470.000	400	8.680.900
III. Economii realizate la cheltuie-lile cu combustibilul (a) şi profit uzina de regenerare(b) (II-I)	2.379.580	55	267.498	23	2.647.078

Notă: Utilizarea unei cantităţi de 42.000 tone ulei uzat drept combustibil în fabricile de ciment şi regenerarea a 22.000 tone (capacitatea uzinei de regenerare – 27.000 tone/an, randament de transformare ulei uzat în ulei regenerat – 50%, preţ instalaţie de regenerare -10 mii. USD, recuperarea investiţiei în mijloacele de transport şi uzina de regenerare în 5 ani.

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor SC PETROM SA, Interline Company şi Vehicule înmatriculate în România şi numărul accidentelor de circulaţie rutie-ră în anul 1999, Bucureşti, 2000.

Tabelul nr. 11

Cheltuielile şi rezultatele regenerării unei cantităţi de 64.000 tone ulei uzat

	Total cheltuieli anuale (USD)	**Cheltuieli medii pe tona de ulei regenerat (USD)**
1. Contravaloare ulei uzat	1.933.800	60
2. Cheltuieli de transport	902.440	28
3. Recuperarea investiţiilor în mijloacele de transport	515.680	16.1
4. Cheltuieli de regenerare propriu-zisă	1.933.800	60
5. Recuperarea investiţiei în instalaţia de regenerare	6.360.000	199
I. Cheltuieli totale (1+2+3+4+5)	11.645.720	365
II. Contravaloarea uleiului regenerat	12.892.000	400
III. Profitul uzinei de regenerare(b) (II-I)	1.246.280	35

Notă: Regenerarea întregii cantităţi de ulei uzat -64.000 tone, randament de transformare ulei uzat în ulei regenerat – 50%, preţ instalaţie de regenerare -25 mii. USD, recuperarea investiţiei în mijloacele de transport şi uzina de regenerare în 5 ani.

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor SC PETROM SA, Interline Company şi Vehicule înmatriculate în România şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, Bucureşti, 2000.

Anexa nr. 1 Distanţele faţă de fabricile de ciment şi uzina de regenerare - km

Judeţul	Oraşul	Distanţa faţă de Turda (CJ)	Distanţa faţă de Fieni(DB)	Distanţa faţă de Tg.Jiu (GJ)	Distanţa faţă de Deva (HD)	Distanţa faţă de Hoghiz (BV)	Distanţa faţă de Câmpu-lung	Distanţa faţă de Bicaz	Distanţa faţă de Medgidia	Distanţa fată de OILREG Rm.Sărat
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Timiş	Timişoara	*	*	*	165	*	*	*	*	600
2. Constanta	Constanţa	*	*	*	*	*	*	*	40	270
3. Braşov	Braşov	*	*	*	*	50	*	*	*	185
4. Brăila	Brăila	*	*	*	*	*	*	*	190	100
5. Cluj	Cluj Napoca	30	*	*	*	*	*	*	*	460
6. Mureş	Târgu Mureş	76	*	*	*	*	*	*	*	350
7. Galaţi	Galaţi	*	*	*	*	*	*	*	220	100
8. Argeş	Piteşti	*	*	*	*	*	50	*	*	210
9. Dolj	Craiova	»	*	105	*	*	*	*	*	375
10. Bacău	Bacău	*	*	*	*	*	*	88	*	135
11. Prahova	Ploieşti	*	76	*	*	*	*	*	*	100
12. Iaşi	Iaşi	*	*	*	*	*	*	178	*	280
13. Sibiu	Sibiu	*	*	*	121	*	*	*	*	330
14. Bihor	Oradea	*	*	*	191	*	*	*	*	640
15. Hunedoara	Deva	*	*	*	5	*	*	*	*	450
16. Olt	Slatina	*	*	*	*	*	120	*	*	280
17. Arad	Arad	*	*	*	152	*	*	*	*	600
18. Teleorman	Alexandria	*	194	*	*	*	*	*	*	230
19. Caras-Sv	Resita	*	*	*	156	*	*	*	*	621
20. Buzău	Buzău	*	145	*	*	*	*	*	*	30
21. Neamţ	Piatra Neamţ	*	*	*	*	*	*	30	*	200
22. Dâmbovita	Târgovişte	*	28	*	*	*	*	*	*	148
23. Suceava	Suceava	*	*	*	*	*	*	130	*	300
24. Maramureş	Baia Mare	182	*	*	*	*	*	*	*	577

25. Vâlcea	Rm. Vâlcea	*	*	*	*	*	70	*	*	300
26. Satu Mare	Satu Mare	240	*	*	*	*	*	*	*	645
27. Sălaj	Zalău	117	*	*	*	*	*	*	*	546
28. Alba	Alba Iulia	*	*	*	80	*	*	*	*	400
29. Giurgiu	Giurgiu	*	175	*	*	*	*	*	*	200
30. Harghita	Miercurea Ciuc	*	*	*	*	60	*			280
31. Tulcea	Tulcea	*	*	*	*	*	*	*	165	170
32. Călăraşi	Călăraşi	*	*	*	*	*	*	*	110	150
33. Gorj	Târgu Jiu	*	*	5	*	*	*	*	*	400
34. Mehedinţi	Drobeta Tr. Severin	*	*	80		*			*	480
35. Vrancea	Focşani	*	*	*	*	*	*	175	*	38
36. Bistriţa Năsăud	Bistriţa	155	*		*		*			440
37. Covasna	Sf.Gheorghe	*	*	*	*	40	*	*	*	190
38. Botoşani	Botoşani	*	*	*	*	*	*	174	*	294
39. Vaslui	Vaslui	*	*	*	*	*	*	169	*	211
40. Ialomiţa	Slobozia	*	*	*	*	*	*	*	110	110
41. Bucureşti	Bucureşti	*	100	*	*	*	*	*	*	145

Anexa nr. 2 Distribuţia pe regiuni şi judeţe a vehicoielor şi a consumului anual de ulei auto -1999 (la sfârşitul anului)

(A)

Judeţul	Autoturisme			Autobuze şi microbuze			Maşini agricole		
	bucăţi	%	tone ulei	bucăţi	%	tone ulei	bucăţi	%	tone ulei
ROMÂNIA	2.980.014	100	17.880,1	47.305	100	8.515	247.612	100,0	6.933
NORD-EST	293.142	9,8	1.759	5.272	11,1	949	30.807	12,4	863
Bacău	76.045	2,6	456	1.316	2,8	237	5.963	2,4	167
Botoşani	25.180	0,8	151	394	0,8	71	3.268	1,3	92
Iaşi	63.599	2,1	382	1.316	2,8	237	6.163	2,5	173
Neamţ	48.563	1,6	291	1.286	2,7	231	5.990	2,4	168
Suceava	57.988	1,9	348	579	1,2	104	5.522	2,2	155
Vaslui	21.767	0,7	131	372	0,8	67	3.901	1,6	109
SUD-EST	381.550	12,8	2.289	7.578	16,0	1.364	37.035	15,0	1.037
Brăila	38.487	1,3	231	949	2,0	171	7.696	3,1	215
Buzău	65.920	2,2	396	1.816	3,8	327	6.009	2,4	168
Constanta	140.333	4,7	842	2.237	4,7	403	10.500	4,2	294
Galaţi	73.764	2,5	443	1.814	3,8	327	4.901	2,0	137
Tulcea	22.144	0,7	133	346	0,7	62	3.501	1,4	98
Vrancea	40.902	1,4	245	389	0,8	70	4.428	1,8	124
SUD	405.462	13,6	2.433	7.766	16,4	1.398	39.996	16,2	1.120
Argeş	122.660	4,1	736	1.460	3,1	263	4.181	1,7	117
Călăraşi	22.262	0,7	134	626	1,3	113	7.648	3,1	214
Dâmbovita	66.455	2,2	399	1.318	2,8	237	5.742	2,3	161
Giurgiu	39.003	1,3	234	1.107	2,3	199	5.156	2,1	144
Ialomiţa	25.113	0,8	151	599	1,3	108	4.567	1,8	128
Prahova	94.321	3,2	566	2.026	4,3	365	5.876	2,4	165
Teleorman	35.648	1,2	214	630	1,3	113	6.826	2,8	191
SUD-VEST	278.408	9,3	1.670	5.566	11,8	1.002	24.269	9,8	680
Dolj	96.858	3,3	581	1.173	2,5	211	6.687	2,7	187
Gorj	45.000	1,5	270	1.560	3,3	281	3.005	1,2	84

Judeţul	Autoturisme			Autobuze şi microbuze			Maşini agricole		
	bucăţi	%	tone ulei	bucăţi	%	tone ulei	bucăţi	%	tone ulei
Mehedinţi	38.258	1,3	230	702	1,5	126	3.076	1,2	86
Olt	52.347	1,8	314	907	1,9	163	7.876	3,2	221
Vâlcea	45.945	1,5	276	1.224	2,6	220	3.625	1,5	102
VEST	377.370	12,7	2.264	3.764	8,0	678	31.319	12,6	877
Arad	73.449	2,5	441	662	1,4	119	5.150	2,1	144
Caraş-Severin	51.697	1,7	310	738	1,6	133	5.745	2,3	161
Hunedoara	57875	1,9	347	1.045	2,2	188	4.566	1,8	128
Timiş	194.349	6,5	1.166	1.319	2,8	237	15.858	6,4	444
NORD-VEST	359.361	12,1	2.156	5.002	10,6	900	35.973	14,5	1.007
Bihor	73.844	2,5	443	1.356	2,9	244	8.310	3,4	233
Bistriţa Năsăud	39.570	1,3	237	1.037	2,2	187	3.759	1,5	105
Cluj	117.980	4,0	708	511	1,1	92	7.990	3,2	224
Maramureş	54.315	1,8	326	1.039	2,2	187	4.439	1,8	124
Satu Mare	44.280	1,5	266	563	1,2	101	5.606	2,3	157
Sălaj	29.372	1,0	176	496	1,0	89	5.869	2,4	164
CENTRU	424.411	14,2	2.546	6.034	12,8	1.086	38.308	15,5	1073
Alba	42.991	1,4	258	981	2,1	177	4.861	2,0	136
Braşov	101.506	3,4	609	1.266	2,7	228	8.500	3,4	238
Covasna	30.029	1,0	180	294	0,6	53	5.184	2,1	145
Harghita	40.026	1,3	240	426	0,9	77	5.445	2,2	152
Mureş	130.393	4,4	782	1.524	3,2	274	8.234	3,3	231
Sibiu	79.466	2,7	477	1.543	3,3	278	6.084	2,5	170
BUCUREŞTI	460.310	15,4	2.762	6.323	13,4	1.138	9.905	4,0	277
Ilfov	922	0,0	6	20	0,0	4	98	0,0	3
Mun. Bucureşti	459.388	15,4	2.756	6.303	13,3	1.135	9.807	4,0	275

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

(B)

Judeţul	Autovehicule de transport marfă şi special			Total vehicule		Cantitatea de ulei	
	bucăţi	%	tone ulei	bucăţi	%	tone ulei	%
ROMÂNIA	567.855	100,0	79.500	3.842.786	100,0	112.804	100
NORD-EST	69.376	12,2	9.712,6	398.597	10,4	13.283	11,8
Bacău	16.655	2,9	2.331,7	99.979	2,6	3.192	2,8
Botoşani	5.256	0,9	7.35,84	34.098	0,9	1.049	0,9
Iaşi	16.780	3,0	2.349,2	87.858	2,3	3.140	2,8
Neamţ	12.256	2,2	1.715,8	68.095	1,8	2.406	2,1
Suceava	12.613	2,2	1.765,8	76.702	2,0	2.373	2,1
Vaslui	5.616	1,0	7.86,24	31.656	0,8	1.093	1,0
SUD-EST	73.570	13,0	10.300	499.733	13,0	14.990	13,3
Brăila	13.369	2,4	1.871,7	60.501	1,6	2.489	2,2
Buzău	12.942	2,3	1.811,9	86.687	2,3	2.703	2,4
Constanta	22.046	3,9	3.086,4	175.116	4,6	4.625	4,1
Galaţi	10.136	1,8	1419	90.615	2,4	2.325	2,1
Tulcea	7.282	1,3	1.019,5	33.273	0,9	1.313	1,2
Vrancea	7.795	1,4	1.091,3	53.514	1,4	1.531	1,4
SUD	83.659	14,7	11.712	536.883	14,0	16.663	14,8
Argeş	26.104	4,6	3.654,6	154.405	4,0	4.770	4,2
Călăraşi	7.690	1,4	1.076,6	38.226	1,0	1.537	1,4
Dâmbovita	7.884	1,4	1.103,8	81.399	2,1	1.901	1,7
Giurgiu	5.426	1,0	759,64	50.692	1,3	1.337	1,2
Ialomiţa	7.157	1,3	1.002	37.436	1,0	1.388	1,2
Prahova	19.567	3,4	2.739,4	121.790	3,2	3.835	3,4
Teleorman	9.831	1,7	1.376,3	52.935	1,4	1.895	1,7
SUD-VEST	56.286	9,9	7880	364.529	9,5	11.232	10,0
Dolj	12.738	2,2	1.783,3	117.456	3,1	2.763	2,4

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

Anexa nr. 3 Varianta 1 de organizare a sistemului de gestionare a uleiului uzat: fără regenerare, cu transport numai la fabricile de ciment-camioane 4 tone, tarif 20 cenţi/km

(a)

Judeţul	Oraşul	Dist. fată de Turda (' CJ)	Dist. faţă de Fieni(DB)	Dist. faţă de Tg.Jiu'(GJ)	Dist. faţă de Deva (HD)	Dist. fată de Hoghiz(BV)
1. Timiş	Timişoara	*	*	*	165	*
2. Constanta	Constanta	*	*	*	*	*
3. Braşov	Braşov	*	*	*	*	50
4. Brăila	Brăila	*	*	*	*	*
5. Cluj	Cluj Napoca	30	*	*	*	*
6. Mureş	Târgu Mureş	76	*	*	*	*
7. Galaţi	Galaţi	*	*	*	*	*
8. Argeş	Piteşti	*	*	*	*	*
9. Dolj	Craiova	*	*	105	*	*
10. Bacău	Bacău	*	*	*	*	*
11. Prahova	Ploieşti	*	76	*	*	*
12. Iaşi	Iaşi	*	*	*	*	*
13. Sibiu	Sibiu	*	*	*	121	*
14. Bihor	Oradea	*	*	*	191	*
15. Hunedoara	Deva	*	*	*	5	*
16. Olt	Slatina	*	*	*	*	*
17. Arad	Arad	*	*	*	152	*
18. Teleorman	Alexandria	*	194	*	*	*
19. Caras-Severin	Resita	*	*	*	156	*
20. Buzău	Buzău	*	145	*	*	*
21. Neamţ	Piatra Neamţ	*	*	*	*	*
22. Dâmbovita	Târgovişte	*	28	*	*	*
23. Suceava	Suceava	*	*	*	*	*
24. Maramureş	Baia Mare	182	*	*	*	*

Judeţul	Oraşul	Dist. fată de Turda (' CJ)	Dist. faţă de Fieni(DB)	Dist. faţă de Tg.Jiu'(GJ)	Dist. faţă de Deva (HD)	Dist. fată de Hoghiz(BV)
25. Vâlcea	Rm. Vâlcea	* .	*	*	*	*
26. Satu Mare	Satu Mare	240	*	*	*	*
27. Sălaj	Zalău	117	*	*	*	*
28. Alba	Alba Iulia	*	*	*	80	*
29. Giurgiu	Giurgiu	*	175	*	*	*
30. Harghita	Miercurea Ciuc	*	*	*	*	60
31. Tulcea	Tulcea	*	*	*	*	*
32. Călăraşi	Călăraşi	*	*	*	*	*
33. Gorj	Târgu Jiu	*	*	5	*	*
34. Mehedinţi	Drobeta Tr. Severin	*	*	80	*	*
35. Vrancea	Focşani	*	*	*	*	*
36. Bistriţa	Bistriţa	155	*	*	*	*
37. Covasna	Sf. Gheorghe	*	*	*	*	40
38. Botoşani	Botoşani	*	*	*	*	*
39. Vaslui	Vaslui	*	*	*	*	*
40. Ialomiţa	Slobozia	*	*	*	*	*
41. Bucureşti	Bucureşti	*	100	*	*	*
Total		*	*	*	*	*

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

(b)

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă de Câmpulung	Dist. fată de Bicaz	Dist. fată de Medgidia	Cantitatea medie anuală de ulei uzat	Necesarul de transport-tonexkm	Cheltuielile de transport-USD
1. Timiş	Timişoara	*	*	*	2.433	4.01514	20.076
2. Constanţa	Constanţa	*	*	40	2.643	105.717	5.286
3. Braşov	Braşov	*	*	*	2.347	117.360	5.868
4. Brăila	Brăila	*	*	190	1.422	270.222	13.511
5. Cluj	Cluj Napoca	*	*	*	1.847	55.421	2.771
6. Mureş	Târgu Mureş	*	*	*	2.005	152.416	7.621
7. Galaţi	Galaţi	*	*	220	1.329	292.332	14.617
8. Argeş	Piteşti	50	*	*	2.726	136.297	6.815
9. Dolj	Craiova	*	*	*	1.579	165.771	8.289
10. Bacău	Bacău	*	88	*	1.824	160.503	8.025
11. Prahova	Ploieşti	*	*	*	2.191	166.527	8.326
12. Iaşi	Iaşi	*	178	*	1.794	319.407	15.970
13. Sibiu	Sibiu	*	*	*	1.583	191.590	9.579
14. Bihor	Oradea	*	*	*	1.925	367.639	18.382
15. Hunedoara	Deva	*	*	*	1.050	5.252	263
16. Olt	Slatina	120	*	*	1.490	178.836	8.942
17. Arad	Arad	*	*	*	1.171	177.973	8.899
18. Teleorman	Alexandria	*	*	*	1.083	210.047	10.502
19. Caras-Sv	Resita	*	*	*	1.124	175.399	8.770
20. Buzău	Buzău	*	*	*	1.544	223.924	11.196
21. Neamţ	Piatra Neamţ	*	30	*	1.375	41.253	2.063
22. Dâmbovita	Târgovişte	*	*	*	1.086	30.408	1520
23. Suceava	Suceava	*	130	*	1.356	176.249	8.812
24. Maramureş	Baia Mare	*	*	*	1.287	234.160	11.708
25. Vâlcea	Rm. Vâlcea	70	*	*	1.066	74.585	3.729
26. Satu Mare	Satu Mare	*	*	*	813	195.087	9.754
27. Sălaj	Zalău	*	*	*	743	86.948	4.347

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă de Câmpulung	Dist. fată de Bicaz	Dist. fată de Medgidia	Cantitatea medie anuală de ulei uzat	Necesarul de transport-tonexkm	Cheltuielile de transport-USD
28. Alba	Alba Iulia	*	*	*	982	78.560	3.928
29. Giurgiu	Giurgiu	*	*	*	764	133.729	6.686
30. Harghita	Miercurea Ciuc	*	*	*	948	56.900	2.845
31. Tulcea	Tulcea	*	*	165	750	123.764	6.188
32. Călăraşi	Călăraşi	*	*	110	878	96.611	4.831
33. Gorj	Târgu Jiu	*	*	*	1.375	6.873	344
34. Mehedinţi	Drobeta Tr. Sev.	*	*	*	909	72.719	3.636
35. Vrancea	Focşani	*	175	*	875	153.072	7.654
36. Bistriţa Năsăud	Bistriţa	*	*	*	1.098	170.177	8.509
37. Covasna	Sf. Gheorghe	*	*	*	929	37.145	1.857
38. Botoşani	Botoşani	*	174	*	600	104.335	5.217
39. Vaslui	Vaslui	*	169	*	625	105.555	5.278
40. Ialomiţa	Slobozia	*	*	110	793	87.268	4.363
41. Bucureşti	Bucureşti	*	*	*	10.097	1.009.657	50.483
Total		*	*	*	64.460	6.949.205	347.460

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001*.

Anexa nr. 4 Capacităţi de rerafinare, producţii, proiecte de investiţii viitoare, subvenţii acordate şi preţul de rerafinare a uleiurilor uzate în Europa -1999

Ţara	Firme	Capacitate (tone/an)	Producţia (tone/an)		Noi investiţii în capacităţi de rerafinare estimate	Subvenţii acordate	Preţ de rerafinare ulei uzat
			Ulei de bază	Combustibil			
ITALIA	Viscolube	100.000	42.800	19.200	Sicily -20.000 tone/an	50%	37 EURO pe tonă
	Agip Petroli	64.000	28.190	5.000			
	Ramoil	35.000	2.750	18.000			
	Siro	9.000	3.880	420			
	Oma	10.000	2.850	350			
	Distom	20.000	3.270	400			
REGATUL UNIT	Orcol	10.000	6.000	3.500			până la 100 EURO pe tonă
	Petrus Oii	30.000	20.000	3.000			
GERMANIA	Dollbergen	140.000	81.000	44.800	Puralube - 80.000 tone/an Petrus Oii- 40.000 tone/an	În prezent nu se prevede acordarea unor subvenţii	30-45 EURO pe tonă
					Avista - 100.000 tone/an	de 20-75 EURO pe tonă de ulei de bază rerafinat	
	Baufeld Chemintz	60.000	/	56.400			
	Baufeld Duiburg	100.000	69.000	18.000			
	Fuhse	100.000	/	35.000			
	Sudol	*	*	*			
	KS-Recycling	100.000	70.000	*			
FRANŢA	Ecohuile	90.000	52.000	25.000	Puralube 80.000 tone/an	Ecotax pe lubrifianţi 38 EURO pe tonă	1,52 EURO pe tonă pentru rera-

Ţara	Firme	Capacitate (tone/an)	Producţia (tone/an)		Noi investiţii în capacităţi de rerafinare estimate	Subvenţii acordate	Preţ de rerafinare ulei uzat
			Ulei de bază	Combustibil			
						pentru subvenţionarea colectării. Costuri de colectare 72,72 EURO pe tonă rambursaţi de ADEME	finare si 4.57 EURO pe tonă pentru fabricile de ciment
SPANIA	CÂTOR	30.000	25.000	/	Ecolube -28.000 t/an	10 EURO/t de ulei uzat	-scutire de taxe în Catalonia; 6 EURO pe tonă în Spania pentru alte utilizări diferite de rerafin-are
BELGIA	Mottay & Pisart	2.500	2.400	/	două investiţii realizate de Ecolube - 40.000 tone/an fiecare		25 EURO/t 140 EURO/t (uleiuri speciale)
	Olea	40.000	/	38.000			
GRECIA	LPC Hellas	40.000	30.000	3.600	un proiect de investiţii de 15.000 t/an		75 EURO/t
POLONIA	R.N. Jedlicze	80.000	32.000	48.000	Hydrotreating - Jedlicze	scutirea de taxe pentru comb. Diesel -150 EURO/t	250 EURO/t

Sursa: Renato Scieppati, Fabio Dalia Giovanna- Rebirth of the Re-refining Industry în Europe: Prospects for the Future, Groupement Europeen de l'Industrie de la Regeneration, 2000.

Anexa nr. 5 Distribuţia pe regiuni şi judeţe a vehiculelor şi a consumului anual de ulei auto -1999

Judeţul	Total			
	bucăţi	%	tone ulei	%
ROMÂNIA	3.842.786	100,0	112.804	100
NORD-EST	398.597	10,4	13.283	11,8
Bacău	99.979	2,6	3.192	2,8
Botoşani	34.098	0,9	1.049	0,9
Iaşi	87.858	2,3	3.140	2,8
Neamţ	68.095	1,8	2.406	2,1
Suceava	76.702	2,0	2.373	2,1
Vaslui	31.656	0,8	1.093	1,0
SUD-EST	499.733	13,0	14.990	13,3
Brăila	60.501	1,6	2.489	2,2
Buzău	86.687	2,3	2.703	2,4
Constanţa	175.116	4,6	4.625	4,1
Galaţi	90.615	2,4	2.325	2,1
Tulcea	33.273	0,9	1.313	1,2
Vrancea	53.514	1,4	1.531	1,4
SUD	536.883	14,0	16.663	14,8
Argeş	154.405	4,0	4.770	4,2
Călăraşi	38.226	1,0	1.537	1,4
Dâmbovita	81.399	2,1	1.901	1,7
Giurgiu	50.692	1,3	1.337	1,2
Ialomiţa	37.436	1,0	1.388	1,2
Prahova	121.790	3,2	3.835	3,4
Teleorman	52.935	1,4	1.895	1,7
SUD-VEST	364.529	9,5	11.232	10,0
Dolj	117.456	3,1	2.763	2,4
Gorj	62.213	1,6	2.406	2,1

Judeţul	Total			
	bucăţi	%	tone ulei	%
Mehedinţi	50.241	1,3	1.591	1,4
Olt	74.774	1,9	2.608	2,3
Vâlcea	59.845	1,6	1.865	1,7
VEST	457.415	11,9	10.113	9,0
Arad	88.868	2,3	2.049	1,8
Caras-Severin	67.921	1,8	1.968	1,7
Hunedoara	71.879	1,9	1.838	1,6
Timiş	228.747	6,0	4.258	3,8
NORD-VEST	467.718	12,2	13.497 .	12,0
Bihor	101.000	2,6	3.368	3,0
Bistriţa Năsăud	54.309	1,4	1.921	1,7
Cluj	142.262	3,7	3.233	2,9
Maramureş	71.324	1,9	2.252	2,0
Satu Mare	56.867	1,5	1.423	1,3
Sălaj	41.956	1,1	1.301	1,2
CENTRU	545.082	14,2	15.391	13,6
Alba	57.032	1,5	1.718	1,5
Braşov	132.934	3,5	4.108	3,6
Covasna	44.413	1,2	1.625	1,4
Harghita	54.399	1,4	1.660	1,5
Mureş	156.025	4,1	3.510	3,1
Sibiu	100.279	2,6	2.771	2,5
BUCUREŞTI	572.829	14,9	17.658	15,7
Ilfov	1.266	0,0	44	0,0
Mun. Bucureşti	571.563	14,9	17.615	15,6

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

Varianta 2 de organizare a sistemului de gestionare a uleiurilor uzate: livrarea la uzina de regenerare din judeţele : Galaţi, Brăila, Buzău, Focşani, Slobozia, Ploieşti, Teleorman, Tulcea, Călăraşi, Giurgiu, Vaslui, Bucureşti -22.351 tone şi numai diferenţa la fabricile de ciment

(a)

Judeţul	Oraşul	Dist. fată De Turda (CJ)	Dist. fată De Fieni (DB)	Dist. fată De Tg.Jiu (GJ)	Dist. fată de Deva (HD)	Dist. fată De Hoghiz (BV)	Dist. fată de Câmpulung
1. Timiş	Timişoara	*	*	*	165	*	*
2. Constanta	Constanta	*	*	*	*	*	*
3. Braşov	Braşov	*	*	*	*	50	*
4. Brăila	Brăila	*	*	*	*	*	*
5. Cluj	Cluj Napoca	30	*	*	*	*	*
6. Mureş	Târgu Mureş	76	*	*	*	*	*
7. Galaţi	Galaţi	*	*	*	*	*	*
8. Argeş	Piteşti	*	*	*	*	*	50
9. Dolj	Craiova	*	*	105	*	*	*
10. Bacău	Bacău	*	*	*	*	*	*
11. Prahova	Ploieşti	*	76	*	*	*	*
12. Iaşi	Iaşi	*	*	*	*	*	*
13. Sibiu	Sibiu	*	*	*	121	*	*
14. Bihor	Oradea	*	*	*	191	*	*
15. Hunedoara	Deva	*	*	*	5	*	*
16. Olt	Slatina	*	*	*	*	*	120
17. Arad	Arad	*	*	*	152	*	*
18. Teleorman	Alexandria	*	194	*	*	*	*
19. Caraş-Severin	Reşiţa	*	*	*	156	*	*
20. Buzău	Buzău	*	145	*	*	*	*
21. Neamţ	Piatra Neamţ	*	*	*	*	*	*
22. Dâmbovita	Târgovişte	*	28	*	*	*	*
23. Suceava	Suceava	*	*	*	*	*	*

Judeţul	Oraşul	Dist. fată De Turda (CJ)	Dist. fată De Fieni (DB)	Dist. fată De Tg.Jiu (GJ)	Dist. fată de Deva (HD)	Dist. fată De Hoghiz (BV)	Dist. fată de Câmpulung
24. Maramureş	Baia Mare	182	*	*	*	*	*
25. Vâlcea	Rm. Vâlcea	*	*	*	*	*	70
26. Satu Mare	Satu Mare	240	*	*	*	*	*
27. Sălaj	Zalău	117	*	*	*	*	*
28. Alba	Alba Iulia	*	*	*	80	*	*
29. Giurgiu	Giurgiu	*	175	*	*	*	*
30. Harghita	Miercurea Ciuc	*	*	*	*	60	*
31. Tulcea	Tulcea	*	*	*	*	*	*
32. Călăraşi	Călăraşi	*	*	*	*	*	*
33. Gorj	Târgu Jiu	*	*	5	*	*	*
34. Mehedinţi	Drobeta Tr. Severin	*	*	80	*	*	
35. Vrancea	Focşani	*	*	*	*	*	*
36. Bistriţa Năsă-ud	Bistriţa	155	*	*	*	*	*
37. Covasna	Sf. Gheorghe	*	*	*	*	40	*
38. Botoşani	Botoşani	*	*	*	*	*	*
39. Vaslui	Vaslui	*	*	*	*	*	*
40. Ialomiţa	Slobozia	*	*	*	*	*	*
41. Bucureşti	Bucureşti	*	100	*	*	*	*
Total		*	*	*	*	*	*

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

(b)

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă de Bicaz	Dist. faţă de Medgi-dia	Dist faţă de ' OILREG Rm.Sărat	Cantitatea medie anuală de ulei uzat	Nec. de transport tonexkm	Chelt. de transport USD
1. Timiş	Timişoara	*	*	600	2.433	401.514	20.076
2. Constanta	Constanta	*	40	270	2.643	105.717	5.286
3. Braşov	Braşov	*	*	185	2.347	117.360	5.868
4. Brăila	Brăila	*	190	100	1.422	142.222	7.111
5. Cluj	Cluj Napoca	*	*	460	1.847	55.421	2.771
6. Mureş	Târgu Mureş	*	*	350	2.005	152.416	7.621
7. Galaţi	Galaţi	*	220	100	1.329	132.878	6.644
8. Argeş	Piteşti	*	*	210	2.726	136.297	6.815
9. Dolj	Craiova	*	*	375	1.579	165.771	8.289
10. Bacău	Bacău	88	*	135	1.824	160.503	8.025
11. Prahova	Ploieşti	*	*	100	2.191	219.115	10.956
12. laşi	laşi	178	*	280	1.794	319.407	15.970
13. Sibiu	Sibiu	*	*	330	1.583	191.590	9.579
14. Bihor	Oradea	*	*	640	1.925	367.639	18.382
15. Hunedoara	Deva	*	*	450	1.050	5.252	263
16. Olt	Slatina	*	*	280	1.490	178.836	8.942
17. Arad	Arad	*	*	600	1.171	177.973	8.899
18. Teleorman	Alexandria	*	*	230	1.083	249.025	12.451
19. Caras-Severin	Reşiţa	*	*	621	1.124	175.399	8.770
20. Buzău	Buzău	*	*	30	1.544	46.329	2.316
21. Neamţ	Piatra Neamţ	30	*	200	1.375	41.253	2.063
22. Dâmbovita	Târgovişte	*	*	148	1.086	30.408	1.520
23. Suceava	Suceava	130	*	300	1.356	176.249	8.812
24. Maramureş	Baia Mare	*	*	577	1.287	234.160	11.708
25. Vâlcea	Rm. Vâlcea	*	*	300	1.066	74.585	3.729

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă de Bicaz	Dist. faţă de Medgi-dia	Dist faţă de ' OILREG Rm.Sărat	Cantitatea medie anuală de ulei uzat	Nec. de transport tonexkm	Chelt. de transport USD
26. Satu Mare	Satu Mare	*	*	645	813	195.087	9.754
27. Sălaj	Zalău	*	*	546	743	86.948	4.347
28. Alba	Alba Iulia	*	*	400	982	78.560	3.928
29. Giurgiu	Giurgiu	*	*	200	764	152.833	7.642
30. Harghita	Miercurea Ciuc	*	*	280	948	56.900	2.845
31. Tulcea	Tulcea	*	165	170	750	127.515	6.376
32. Călăraşi	Călăraşi	*	110	150	878	131.743	6.587
33. Gorj	Târgu Jiu	*	*	400	1.375	6.873	.344
34. Mehedinţi	Drobeta Tr. Severin	*	*	480	909	72.719	3.636
35. Vrancea	Focşani	175	*	38	875	33.238	1.662
36. Bistriţa Năsăud	Bistriţa	*	*	440	1.098	170.177	8.509
37. Covasna	Sf. Gheorghe	*	*	190	929	37.145	1.857
38. Botoşani	Botoşani	174	*	294	600	104.335	5.217
39. Vaslui	Vaslui	169	*	211	625	131.788	6.589
40. Ialomiţa	Slobozia	*	110	110	793	87.268	4.363
41. Bucureşti	Bucureşti	*	*	145	10.097	1.464.003	73.200
Total		*	*	*	64.460	6.994.452	349.723

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

Anexa nr. 6 Varianta 3 de organizare a sistemului de gestionare a uleiurilor uzate: transportarea întregii cantităţi la uzina de regenerare OILREG Rm Sărat-64.460 tone/an

(a)

Judeţul	Oraşul	Dist. fată De Turda (CJ)	Dist. fată De Fieni (DB)	Dist. fată De Tg.Jiu (GJ)	Dist. fată de Deva (HD)	Dist. fată De Hoghiz- (BV)	Dist. fată de Câmpu- lung
1. Timiş	Timişoara	*	*	*	165	*	*
2. Constanta	Constanta	*	*	*	*	*	*
3. Braşov	Braşov	*	*	*	*	50	*
4. Brăila	Brăila	*	*	*	*	*	*
5. Cluj	Cluj Napoca	30	*	*	*	*	*
6. Mureş	Târgu Mureş	76	*	*	*	*	*
7. Galaţi	Galaţi	*	*	*	*	*	*
8. Argeş	Piteşti	*	*	*	*	*	50
9. Dolj	Craiova	*	*	105	*	*	*
10. Bacău	Bacău	*	*	*	*	*	*
11. Prahova	Ploieşti	*	76	*	*	*	*
12. Iaşi	Iaşi	*	*	*	*	*	*
13. Sibiu	Sibiu	*	*	*	121	*	*
14. Bihor	Oradea	*	*	*	191	*	*
15. Hunedoara	Deva	*	*	*	5	*	*
16. Olt	Slatina	*	*	*	*	*	120
17. Arad	Arad	*	*	*	152	*	*
18. Teleorman	Alexandria	*	194	*	*	*	*

(b)

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă de Bicaz	Dist. fată de Medgi-dia	Dist. fată de OILREG Rm. Sărat	Cantitatea medie anuală de ulei uzat	Nec. de transport tonexkm	Chelt. de transport USD
1. Timiş	Timişoara	*	*	600	2.433	1.460.050	73.002
2. Constanta	Constanta	*	40	270	2.643	713.587	35.679
3. Braşov	Braşov	*	*	185	2.347	434.232	21.712
4. Brăila	Brăila	*	190	100	1.422	142.222	7.111
5. Cluj	Cluj Napoca	*	*	460	1.847	849.796	42.490
6. Mureş	Târgu Mureş	*	*	350	2.005	701.918	35.096
7. Galaţi	Galaţi	*	220	100	1.329	132.878	6.644
8. Argeş	Piteşti	*	*	210	2.726	572.447	28.622
9. Dolj	Craiova	*	*	375	1.579	592.038	29.602
10. Bacău	Bacău	88	*	135	1.824	246.226	12.311
11. Prahova	Ploieşti	*	*	100	2.191	219.115	10.956
12. Iaşi	Iaşi	178	*	280	1.794	502.438	25.122
13. Sibiu	Sibiu	*	*	330	1.583	522.518	26.126
14. Bihor	Oradea	*	*	640	1.925	1.231.881	61.594
15. Hunedoara	Deva	*	*	450	1.050	472.685	23.634
16. Olt	Slatina	*	*	280	1.490	417.285	20.864
17. Arad	Arad	*	*	600	1.171	702.526	35.126
18. Teleorman	Alexandria	*	*	230	1.083	249.025	12.451
19. Caras-Severin	Resita	*	*	621	1.124	698.225	34.911
20. Buzău	Buzău	*	*	30	1.544	46.329	2.316
21. Neamţ	Piatra Neamţ	30	*	200	1.375	275.019	13.751
22. Dâmboviţa	Târgovişte	*	*	148	1.086	160.729	8.036
23. Suceava	Suceava	130	*	300	1.356	406.729	20.336
24. Maramureş	Baia Mare	*	*	577	1.287	742.366	37.118

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă de Bicaz	Dist. fată de Medgi-dia	Dist. fată de OILREG Rm. Sărat	Cantitatea medie anuală de ulei uzat	Nec. de transport tonexkm	Chelt. de transport USD
25. Vâlcea	Rm. Vâlcea	*	*	300	1.066	319.651	15.983
26. Satu Mare	Satu Mare	*	*	645	813	524.296	26.215
27. Sălaj	Zalău	*	*	546	743	405.757	20.288
28. Alba	Alba Iulia	*	*	400	982	392.799	19.640
29. Giurgiu	Giurgiu	*	*	200	764	152.833	7.642
30. Harghita	Miercurea Ciuc	*	*	280	948	265.532	13.277
31. Tulcea	Tulcea	*	165	170	750	127.515	6.376
32. Călăraşi	Călăraşi	*	110	150	878	131.743	6.587
33. Gorj	Târgu Jiu	*	*	400	1.375	549.865	27.493
34. Mehedinţi	Drobeta Tr. Se-verin	*	*	480	909	436.316	21.816
35. Vrancea	Focşani	175	*	38	875	33.238	1.662
36. Bistriţa Năs.	Bistriţa	*	*	440	1.098	483.083	24.154
37. Covasna	Sf. Gheorghe	*	*	190	929	176.438	8.822
38. Botoşani	Botoşani	174	*	294	600	176.290	8.814
39. Vaslui	Vaslui	169	*	211	625	131.788	6.589
40. Ialomiţa	Slobozia	*	110	110	793	87.268	4.363
41. Bucureşti	Bucureşti	*	*	145	10.097	1.464.003	73.200
Total		*	*	*	64.460	18.350.675	917.534

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001*.

Varianta 4 - distanţa minimă de transport, livrarea la uzina de regenerare din judeţele : Galaţi, Buzău, Focşani, Slobozia, Brăila 5.963 tone

(a)

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă De Turda (CJ)	Dist. fată De Fieni (DB)	Dist. fată De Tg.Jiu (GJ)	Dist. fată de Deva (HD)	Dist. faţă De Hoghiz (BV)	Dist. fată de Câmpu-lung
1. Timiş	Timişoara	*	*	*	165	*	*
2. Constanta	Constanta	*	*	*	*	*	*
3. Braşov	Braşov	*	*	*	*	50	*
4. Brăila	Brăila	*	*	*	*	*	*
5. Cluj	Cluj Napoca	30	*	*	*	*	*
6. Mureş	Târgu Mureş	76	*	*	*	*	*
7. Galaţi	Galaţi	*	*	*	*	*	*
8. Argeş	Piteşti	*	*	*	*	*	50
9. Dolj	Craiova	*	*	105	*	*	*
10. Bacău	Bacău	*	*	*	*	*	*
11. Prahova	Ploieşti	*	76	*	*	*	*
12. Iaşi	Iaşi	*	*	*	*	*	*
13. Sibiu	Sibiu	*	*	*	121	*	*
14. Bihor	Oradea	*	*	*	191	*	*
15. Hunedoara	Deva	*	*	*	5	*	*
16. Olt	Slatina	*	*	*	*	*	120
17. Arad	Arad	*	*	*	152	*	*
18. Teleorman	Alexandria	*	194	*	*	*	*
19. Caras-Severin	Resita	*	*	*	156	*	*
20. Buzău	Buzău	*	145	*	*	*	*
21. Neamţ	Piatra Neamţ	*	*	*	*	*	*
22. Dâmbovita	Târgovişte	*	28	*	*	*	*

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă De Turda (CJ)	Dist. fată De Fieni (DB)	Dist. fată De Tg.Jiu (GJ)	Dist. fată de Deva (HD)	Dist. faţă De Hoghiz (BV)	Dist. fată de Câmpu-lung
23. Suceava	Suceava	*	*	*	*	*	*
24. Maramureş	Baia Mare	182	*	*	*	*	*
25. Vâlcea	Rm. Vâlcea	*	*	*	*	*	70
26. Satu Mare	Satu Mare	240	*	*	*	*	*
27. Sălaj	Zalău	117	*	*	*	*	*
28. Alba	Alba Iulia	*	*	*	80	*	*
29. Giurgiu	Giurgiu	*	175	*	*	*	*
30. Harghita	Miercurea Ciuc	*	*	*	*	60	*
31. Tulcea	Tulcea	*	*	*	*	*	*
32. Călăraşi	Călăraşi	*	*	*	*	*	*
33. Gorj	Târgu Jiu	*	*	5	*	*	*
34. Mehedinţi	Drobeta Tr. Severin	*	*	80	*	*	*
35. Vrancea	Focşani	*	*	*	*	*	*
36. Bistriţa Năsăud	Bistriţa	155	*	*	*	*	*
37. Covasna	Sf. Gheorghe	*	*	*	*	40	*
38. Botoşani	Botoşani	*	*	*	*	*	*
39. Vaslui	Vaslui	*	*	*	*	*	*
40. Ialomiţa	Slobozia	*	*	*	*	*	*
41. Bucureşti	Bucureşti	*	100	*	*	*	*
Total		*	*	*	*	*	*

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

(b)

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă de Bicaz	Dist. fată de Medgi-dia	Dist faţă de OILREG Rm.Sărat	Cantitatea medie anuală de ulei uzat	Nec. de transport tonexkm	Chelt. de transport USD
1. Timiş	Timişoara	*	*	600	2.433	401.514	20.076
2. Constanta	Constanta	*	40	270	2.643	105.717	5.286
3. Braşov	Braşov	*	*	185	2.347	117.360	5.868
4. Brăila	Brăila	*	190	100	1.422	142.222	7.111
5. Cluj	Cluj Napoca	*	*	460	1.847	55.421	2.771
6. Mureş	Târgu Mureş	*	*	350	2.005	152.416	7.621
7. Galaţi	Galaţi	*	220	100	1.329	132.878	6.644
8. Argeş	Piteşti	*	*	210	2.726	136.297	6.815
9. Dolj	Craiova	*	*	375	1.579	165.771	8.289
10. Bacău	Bacău	88	*	135	1.824	160.503	8.025
11. Prahova	Ploieşti	*	*	100	2.191	166.527	8.326
12. Iaşi	Iaşi	178	*	280	1.794	319.407	15.970
13. Sibiu	Sibiu	*	*	330	1.583	191.590	9.579
14. Bihor	Oradea	*	*	640	1.925	367.639	18.382
15. Hunedoara	Deva	*	. *	450	1.050	5.252	.263
16. Olt	Slatina	*	*	280	1.490	178.836	8.942
17. Arad	Arad	*	*	600	1.171	177.973	8.899
18. Teleorman	Alexandria	*	*	230	1.083	210.047	10.502
19. Caras-Severin	Resita	*	*	621	1.124	175.399	8.770
20. Buzău	Buzău	*	*	30	1.544	46.329	2.316
21. Neamţ	Piatra Neamţ	30	*	200	1.375	41.253	2.063
22. Dâmbovita	Târgovişte	*	*	148	1.086	30.408	1.520
23. Suceava	Suceava	130	*	300	1.356	176.249	8.812
24. Maramureş	Baia Mare	*	*	577	1.287	234.160	11.708

Judeţul	Oraşul	Dist. faţă de Bicaz	Dist. fată de Medgi-dia	Dist faţă de OILREG Rm.Sărat	Cantitatea medie anuală de ulei uzat	Nec. de transport tonexkm	Chelt. de transport USD
25. Vâlcea	Rm. Vâlcea	*	*	300	1.066	74.585	3.729
26. Satu Mare	Satu Mare	*	*	645	813	195.087	9.754
27. Sălaj	Zalău	*	*	546	743	86.948	4.347
28. Alba	Alba Iulia	*	*	400	982	78.560	3.928
29. Giurgiu	Giurgiu	*	*	200	764	133.729	6.686
30. Harghita	Miercurea Ciuc	*	*	280	948	56.900	2.845
31. Tulcea	Tulcea	*	165	170	750	123.764	6.188
32. Călăraşi	Călăraşi	*	110	150	878	96.611	4.831
33. Gorj	Târgu Jiu	*	*	400	1.375	6.873	344
34. Mehedinţi	Drobeta Tr. Severin	*	*	480	909	72.719	3.636
35. Vrancea	Focşani	175	*	38	875	33.238	1.662
36. Bistriţa Năs.	Bistriţa	*	*	440	1.098	170.177	8.509
37. Covasna	Sf. Gheorghe	*	*	190	929	37.145	1.857
38. Botoşani	Botoşani	174	*	294	600	104.335	5.217
39. Vaslui	Vaslui	169	*	211	625	105.555	5.278
40. Ialomiţa	Slobozia	*	110	110	793	87.268	4.363
41. Bucureşti	Bucureşti	*	*	145	10.097	1009.657	50.483
Total		*	*	*	64.460	6.364.322	318.216

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor din Vehicule înmatriculate în circulaţie şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, *CNS, Bucureşti, 2001.*

Anexa nr. 7

Nivelul anual al cheltuielilor si al profitului sistemului de gestionare a uleiurilor uzate

USD

	An I	Anii	An III	An IV	An V	An VI	An VII	An VIII
1. Contravaloare ulei uzat	1.933.800	1.933.800	1.933.800	1.933.770	1.933.770	1.933.770	1.933.770	1.933.770
2. Cheltuieli de transport	347.440	347.440	349.367	349.367	349.367	349.367	349.367	349.367
3. Recuperarea investiţiilor în mijloacele de transport	520.000	520.000	520.165	520.165	520.165			
4. Cheltuieli de Regenerare pro-priu-zisă			670.500	670.500	670.500	670.500	670.500	670.500
5. Recuperarea investiţiei în in-stalaţia de regenerare			2.560.000	2.560.000	2.560.000	2.560.000	2.560.000	
I. Cheltuieli totale (1+2+3+4+5)	3.867.600	3.867.600	6.033.802	6.033.802	6.033.802	5.513.637	5.513.637	2.953.637
Cheltuieli totale medii pe tonă ulei uzat (USD/tonă)	. 60	60	94	94	94	85	85	46
II. Contravaloare combustibil cu putere calorică echivalentă(a) şi	6.446.000	6.446.000	8.680.902	8.680.902	8.680.902	8.680.877	8.680.877	8.680.877
valoarea uleiului regenerat(b)								
III. Economii realizate la cheltu-ielile cu combustibilul (a) şi profit uzina de regenerare^) (II-I)	2.578.400	2.578.400	2.647.078	2.647.078	2.647.078	3.167.240	3.167.240	5.727.240
Economii/profit mediu pe tonă ulei uzat (USD/t)	40	40	41	41	41	49	49	89

Notă: Valoarea cheltuielilor medii anuale ale sistemului de gestionare a uleiurilor uzate şi profitul fabricii de regenera-re/economii la cheltuielile cu combustibilul: primii 2 ani utilizarea uleiului uzat numai în procesul de ardere în fabricile de ciment (64.000 tone), începând cu anul III regenerarea a 22.300 tone ulei uzat, realizarea unei investiţii de 10 mili-oane USD în instalaţie de regenerare de capacitate de 27.000 tone, recuperarea investiţiei în mijloacele de transport în anii I-V (primii 5 ani) şi a investiţiei în uzina de regenerare efectuată în anul III în următorii 5 ani de la realizare (anii III-VII);

Sursa: Calculaţii proprii pe baza datelor SC PETROM SA, Interline Company şi Vehicule înmatriculate în România şi numărul accidentelor de circulaţie rutieră în anul 1999, Bucureşti, 2000.

Bibliografie

1. Alder and others — *Environmental Standards and Legislation în Western and Eastern Europe towards Harmonisation: Economic Costs and Benefits of Harmonisation, IFO,* Munich, 1994;
2. Amann and others — *Cost Effective control of Acidification and Ground Level Ozone,* Second Interim Report, IIASA.UE, DG Xl.december, 1996;
3. Babeş, Anca — *Reciclarea uleiurilor minerale uzate în România,* Comisia Națională pentru Reciclarea Materialelor, mai 1999;
4. Ciutacu, Constantin Platon, Victor Chivu, Luminița — "Fondul de mediu şi instrumentele economice necesare pentru buna funcționare a acestuia în România", *Probleme economice nr. 9,* Centrul de Informare si Documentare Economică, Bucureşti, 2001
5. Donovan, Anne — *Environmental Regulations Technology. Managing Used Motor OH,* USA, 1994;
6 Martelli, P., Corsico, G. — *Performance of re-refined base oils lubricants,* material Internet, 1996;
7. Nastasi, Adrian Georgescu, Adrian — *Colectarea si reciclarea uleiurilor uzate,* SC INCERP-CERCETARE SA, iulie 1999;
8. Platon, Victor — *Reciclarea uleiului uzat,* draft, Bucureşti, septembrie 1999
9. Platon, Victor — *Promovarea şi implementarea instrumentelor economice în domeniul reciclării uleiurilor uzate,* EPIQ, Bucureşti, martie 2001;
10. Popa, C. G. Supeală, G. — *New Appraisals from Romanian Reserves Re-eva-luation,* material prezentat la World Petroleum Congress, 1996;
11. Scieppati, Renato Dalia Giovanna, Fabio — *Rebirth of the Re-refining Industry în Europe: Prospects for the Future,* Groupement Europeen de TIndustrie de la Regeneration, 2000;
12. xx x — *Pregătirea țărilor asociate din Europa Centrală şi de Est pentru integrarea pe piața internă a Uniunii, Comisia Comunității Europene, Bruxelles, 2000;*
13. x x x — *The Waste Oii Market în Germany, Baufeld, 2000, material Internet;*
14. x x x — *Basel Convention, Draft Technical Guidelines on Used OH Re-refining or other Re-uses of Previously UsedOil, material Internet, 1999;*
15. xx x — *Reclaim Used OH to its Highest and Best Use -Interline Resources Corporation, prezentare la National Oii Recycles Association Conference, nov. 1996;*
16. xxx — *Anuarul Statistic al României, CNS, Bucureşti, 2000;*
17. x x x — *Vehicule înmatriculate în circulație şi numărul accidentelor*

de circulație rutieră în anul 1999, CNS, Bucureşti, 2000;
18. x xx *Buletin Statistic de Industrie, nr. 12/2000;*
19. x x x *Buletin Statistic de Comerț Exterior, nr.12/2000;*
20. xxx *Mediul înconjurător în România, CNS, Bucureşti, ediția 2000;*
21. xxx *Legea privind protecția mediului, nr. 137/29.12.1995;*
22. xxx *Planul național de dezvoltare-România (2000-2002), ANDR, mai 2000;*
23. xxx *Programul național de aderare la UE, Guvernul României, mai 2000;*
24. xxx *Rapport regulier 2000 de la Comission sur les progres realises par la Roumanie sur la voie de l'adhesion, Bruxelles, 8 noiembrie, 2000;*
25. xxx *Pollution abatement and control expenditure în OECD countries, OECD, 1996;*
26. xxx *Designing a Programme of Compliance Schedules for Polluters, Final Report by ERM, 1994;*
27. xxx *Scenario for Economy and Environment în Central and Eastern Europe, Report No.48 1505002, RIVM, 1996;*

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 47/2001

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMANĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

LUCRĂRI PUBLICATE ÎN ANUL 2001

Centrul de Informare şi Documentare Economică
Bucureşti, 2001

CUPRINS

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ ÎN ANUL 2001 773
I. Programele de cercetare, informare documentară şi editoriale 773
II. Cooperarea internațională 775
A. PROBLEME ECONOMICE 777
B. STUDII ŞI CERCETĂRI ECONOMICE 779
C. ROMANIAN ECONOMIC RESEARCH OBSERVER 780
D. ANALELE INSTITUTULUI NATIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE 781
E. POPULAȚIE ŞI SOCIETATE 782
F. REVISTA ROMÂNĂ DE ECONOMIE 783
G. ROMANIAN JOURNAL OF ECONOMIC FORECASTING 784
H. CONTRIBUȚII LA PROGRAMUL DE CERCETARE AL CENTRULUI ROMÂN DE ECONOMIE COMPARATĂ ŞI CONSENSUALĂ AL ACADEMIEI ROMÂNE 786
I. ALTE LUCRĂRI 788
Volume editoriale realizate în anul 2001 788

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ ÎN ANUL 2001

Centrul de Informare şi Documentare Economică, unitate componentă a Institutului Național de Cercetări Economice al Academiei Române, are ca obiect principal activități specifice de asigurare a informării şi documentării cercetării ştiințifice economice, de editare şi valorificare a rezultatelor cercetării din institutele componente ale INCE, de publicare a unor lucrări fundamentale. Totodată, Centrul de Informare şi Documentare Economică, în baza programelor proprii de cercetare, are în vedere valorificarea gândirii economice moderne şi contemporane, pregătirea exploatării automate a fondului bibliografic al Bibliotecii INCE, construirea sistemului intern de citări ale contribuțiilor cercetătorilor INCE la ştiința economică, valorificarea prin publicare şi promovare în mediile ştiințifice din țară şi din străinătate a rezultatelor cercetării ştiințifice economice din institutele componente ale INCE.

În anul 2001, Centrul s-a implicat, alături de activitatea sa specifică în domeniul culturii economice, şi în activitatea de cercetare. Aceasta atât prin participarea specialiştilor Centrului la programele prioritare ale Academiei sau cele de interes național, cât şi prin cooptarea unor redactori şi documentarişti în activitatea Centrului Român de Economie Comparată şi Consensuală, fondat în 1999 de acad. Tudorel Postolache.

I. Programele de cercetare, informare documentară şi editoriale

1. Tema prioritară a Academiei Române Evaluarea Stării Economiei Naționale – respectiv Programul Fundamenta! de Cercetare al Academiei ESEN-2, coordonat de acad. Eugen Simion, preşedintele Academiei Române, şi acad. Aurel Iancu, vicepreşedinte executiv al Secției de Ştiințe Economice, Juridice şi Sociologie a

Academiei, a constituit şi pentru CIDE o preocupare majoră, realizată în condiții de finanțare extrabugetară, fiind considerată – din acest punct de vedere -, şi în anul 2001, temă suplimentară programului propriu de cercetare. CIDE a asigurat întregul program editorial al proiectului, fiind editate şi difuzate 12 caiete de autor, potrivit conținutului convenit în cadrul ESEN-2 pe parcursul dezbaterilor în plen, pe secțiuni sau în ordine de lucru.

De asemenea, CIDE a asigurat institutelor baza logistică şi informațional-editorială pentru dezbaterile celor 60 de teme şi subteme cuprinse în programele proprii ale institutelor, subsumate ESEN-2.

2. O preocupare prioritară în activitatea Centrului de Informare şi Documentare Economică o constituie participarea la realizarea temei de cercetare Laureații Nobel pentru economie şi limbajul economic noțional național cerce-

tări de epistemologie economică, colecția având 52 de volume şi fiind coordonată de acad. Tudorel Postolache.

În cooperare directă cu Centrul Român de Economie Comparată şi Consensuală (CRECC) a fost editat volumul I al seriei *Discursuri de recepție* şi s-au definitivat volumele II-VI, pregătite pentru revizia înaintea tiparului.

Pentru a oferi un suport informațional simplificat şi mai operativ al proiectului, au fost editate trei caiete documentare, publicate în periodicul „Probleme economice".

3. În cadrul programului Valorificarea gândirii economice româneşti se află în fază avansații de elaborare editorială alte volume din seria consacrată savantului Nicholas Georgescu-Roegen (selecția textelor, traducerea şi controlul ştiințific), respectiv volumul VI, Energia resurselor naturale şi teoria economică, cartea 1 şi 2.

Pentru volumul VII, Epistemologia roegeniană, cartea 1 şi 2, sunt deschise fronturile de traducere şi procesare redacțională a textelor şi respectiv fazele de revizie ştiințifică şi cercetare bibliografică retrospectivă a aparatului critic şi redacțional ale volumelor.

Până în prezent au apărut în această serie 5 volume cu 7 cărți (circa 2 500 de pagini).

Ediția critică ~ Ion Ghica, *Scrieri economice* (2 volume) – este pregătită pentru tipar, aflându-ne în etapa atragerii de surse extrabugetare pentru editarea lucrării, iar ia seria „Virgil Madgearu" sunt redactate 2 volume.

4. începând cu trimestrul IV a.c, CIDE a întreprins măsuri organizatorice – prin restructurare internă – pentru funcționalizarea sistemului *citations index* al cercetătorilor din INCE şi pentru biblioteca lucrărilor (cărți, articole, comunicări, intervenții şi alte opusuri) cercetătorilor.

Un prim pas îl constituie reorganizarea bibliotecii lucrărilor editate de CIDE în perioada 1990-2000, ca şi sinteza generală a lucrărilor elaborate în INCE în perioada 1990-2000. Toate aceste cercetări retrospective vor fi publicate în colecția „**Economia României",** seria „**Lecții ale tranziției",** inaugurată în anul 2001 împreună cu Editura Expert a INCE.

5. Editarea de publicații primare de informare şi documentare economică pentru valorificarea rezultatelor cercetării ştiințifice desfăşurate în institutele componente ale INCE s-a materializat în **realizarea şi difuzarea periodicelor cuprinse în** programul **editorial aprobat de Consiliul ştiințific al INCE.**

Au apărut:

- 47 de numere ale săptămânalului „**Probleme economice",** cu 27 de titluri, susținute de 82 de autori;
- 12 numere din buletinul lunar „Stuc ii şi cercetări **economice" –** 7 studii abordate de 26 autori.

12 numere din publicația destinată schimburilor cu străinătatea, în limbile engleză şi franceză – „Romanian **Economic Research Qbserver",**

„L'Observateur de la recherche economique roumaine", cu 11 titluri abordate de 12 autori;

4 numere din „**Analele institutului Național de** Cercetări Economice", 38 studii cu 39 autori;

- **„Reviste română de economie" –** 2 numere susținute de Institutul de Economie Națională, eu 18 de teme elaborate de 19 de autori;
- **"Populație** şi **societate",** publicația Centrului de Cercetări Demografice „Vladimir Trebiri", 2 studii;
- 4 numere din „**Romanian Journal** of **Economic Forecasting**", 30 de teme cu 44 de autori.

În prezentul caiet sunt detaliate, pe titluri de publicații, studiile apărute în anul 2001.

În anul 2001, Centrul de Informare şi Documentare Economică a continuat să-şi asume, alături de Editura Academiei Române, responsabilitatea susținerii editării publicației Secției de Ştiințe Economice, Juridice şi Sociologie a Academiei Române – „**Romanian Economic Review".**

6. Centrul de Informare şi Documentate Economică a dezvoltat în anul 2001 un schimb de informați mai operativ şi mai eficient cu parteneri din țară şi din străinătate, rezultatele cercetătorilor INCE fiind astfel înscrise în circuitele informaționale, iar baza sa documentară îmbogățindu-se cu materialele primite la schimb.

Lucrările în limbi străine editate de CIDE sunt accesibile prin Internet pe rețeaua INC-Emerging markets (First în Emerging Markets intelligence), consultările din anul 2001 ridicându-se la peste 250 de vizitări din străinătate (universități, bârnă, societăți de asigurări, investitori multinaționali etc.).

7. Şi în anul 2001, Centrul de Informare şi Documentare Economică a coordonat activitatea în regim editorial a INCE, prin Editura Expert, editură a cercetătorilor Institutului, fondată în anul 1992 în regim editorial au fost realizate 32 de lucrări.

II. Cooperarea internațională

1. O primă secvență o constituie activitatea desfăşurată de Centrul de Studii şi Documentare România – Luxemburg, centru coordonat de Excelența Sa dl Pierre Werner, Preşedinte de onoare al Guvernului din Luxemburg, împreună cu dl academician Tudorel Postolache, ambasadorul României în Marele Ducat de Luxemburg

În perioada februarie-mai, la Centrul de Studii şi Documentare România – Luxemburg s-a derulat un nou ciclu de prelegeri cu tema **Economia comparată,** susținute săptămânal de conf. dr. Nicuşor Ruiu, pentru cioturile postuniversitare de la Academia de Studii Economice.

CEDROMLUX s-a bucurat să primească, pe parcursul anului, pentru a susține conferințe sau alte expuneri tematice – pe Excelența Sa Charles

Goerens, ministrul Cooperării, Acțiunii Umanitare, Apărării şi Mediului din Luxemburg, Excelența Sa Fernand Kartheiser, ambasadorul extraordinar şi plenipotențiar al Marelui Ducat în România. Un amplu interviu privind istoricul şi activitatea CEDROMLUX a fost acordat de preşedintele director execut al Centrului săptămânalului luxemburghez „Jeudi", interviu consemnat cu dl Jean-Paul Sum.

2. CIDE a contribuit în măsură importantă la organizarea şi desfăşurarea unei ample manifestări de cooperare ştiințifică a cercetătorilor români cu cei din Republica Moldova, concretizată în editarea unui volum jubiliar consacrat celui de-al zecelea seminar bilateral.

3. Schimburile internaționale de publicații s-au accentuat în anul 2001. CIDE a primit aprecieri, mulțumiri şi noi solicitări de schimb din partea:

- Asociației Americane a Economiştilor, în a cărei revistă a apărut şi o prezentare a noii ediții a lucrări *Macromodels of the Romanian Transition Economy* (autor acad Emilian Dobrescu);
- Institutului pentru Economie Mondială din Kiel;
- Institutului pentru Cooperare Ştiințifică din Tűbingen;
- Institutului Educației şi Cercetării din Programul de Cercetare Economică – Moscova;
- EUROSTAT- Luxemburg;
- STATEC – Luxemburg;
- Oficiului publicațiilor oficiate al UE – Luxemburg;
- Revistei franceze de geoeconomie – Pans;
- Fundației „Robert Schuman" – Paris;
- Fundației Europene „Drăgan" – „Rivista giuridica internazionale" – Milano.

Cu toate aceste institute s-au deschis cooperări noi, reciproc avantajoase, fără decontări, şi pentru CIDE-INCE.

Dr. Valeriu loan-Franc
Directorul Centrului

A. PROBLEME ECONOMICE

(47 apariții/an)

1. Globalizarea şi integrarea europeană, *Mugur C. Isărescu*
2-3. Sectorul bancar românesc în perspectiva integrării în structurile europene, *Floarea Iordache, Silviu-Marius Şeitan*
4. Metode şt tehnici de cercetare şi evaluare a cererii şi ofertei turistice, *Nicolae Neacşu*
5-6. Industria constructoare de maşini în perspectiva integrării în Uniunea Europeană, *Maria Cartas*
7-8. Evaluarea turismului în Republica Moldova, *Elena Turcova*
9. Fondul de mediu şi instrumentele economice necesare pentru buna funcționare, a acestuia în România, *Constantin Ciutacu, Victor Platon, Luminița Chivu*
10. Contribuția femeilor la dezvoltarea cercetării ştiințifice. Cazul României, *coord. Maria Moldoveanu*
11-12-13. Agricultura României, *Marin Popescu*
14. Valorificarea patrimoniului turistic în profil teritorial, *Nicolae Neacşu*
15-16. Fluxurile de capital şi politici privind investițiile străine directe, *Anghel Ion*
17. Piața românească de capital, Silviu Marius Şeitan
18-19. Dialog social şi concertare în țările candidate: România, *Constantin Ciutacu, Steliana Perț, Valentina Vasile*
20. Conceptul de sărăcie dezbateri teoretice contemporane, *Monica Szeles*
21. Teorii şi strategii ale integrării europene, *Floarea Iordache*
22-23-24. Capitalul uman – factor-cheie al creşterii economice durabile. Convergențe şi disparități, *Steliana Perț*
25-26. Respectarea drepturilor sociale, *Maria Moldoveanu*
27. Economia agroalimentară: concept si abordări metodologice, *Elena Carmen Ştefănescu*
28-29. Impactul modificării prețurilor relative asupra alocării resurselor, *Carolina Chilom, Dorin Voican, Monica Varză, Silviu Ionaşcu (coord.), Filon Todoroiu*
30-31-32. Managementul finanțării activității agenților economici în condițiile consolidării economiei de piață în România, *Gheorghe Manolescu (coord.), Constantin Gheorghiu, Mihail Dimitriu, Cristina Simona Cincă*
33-34-35. Schițe ale restructurării industriei naționale în cadrul regiunilor de dezvoltare ale României (I), *Corneliu Russu, Nicoleta Hornianschi, Daniel Fistung, Octavian Botez, Nicoleta Odae, Daniela Antonescu, Vasilica Neacşu*

36-37-38. Schițe ale restructurării industriei naționale în cadrul regiunilor de dezvoltare ale României (II), *Corneliu Russu, Nicoleta Hornianschi, Daniel Fistung, Octavian Botez, Nicoleta Odae, Daniela Antonescu, Vasilica Neacşu* i
39-40. Sistemul integrat ai indicatorilor dezvoltării durabile, *Camelia* Cămăşoiu *(coord.)*
41. Economia Republicii Moldova din perspectiva integrării în Uniunea Europeană (I)
42. Economia Republicii Moldova din perspectiva integrării în Uniunea Europeană (II)
43-44. Evaluări ale stării actuale a economiei Republicii Moldova
45-46. Costuri ale integrării de mediu în Uniunea Europeană – studiu de caz: uleiurile uzate, *Constantin Ciutacu, Victor Platon, Luminița Chivu*
47. Lucrări publicate în anul 2001, *Valeriu Ioan-Franc*

B. STUDII ŞI CERCETĂRI ECONOMICE

(12 apariții/an)

1-2. Impactul restructurării si al privatizării asupra finanțării şi capitalizării agenților economici, *Mihail Dimitriu, Cristian Văcărelu, Gabrieia Oprişănescu*

3-4. Mecanisme concurențiaie în asigurarea dezvoltării durabile, *Sabin Muscalu, Elena Pădurean, Ştefan Răgălie, Elena Moşneanu, Florin Bălăşescu, Daniela Chişiu*

5-6-7. Stimularea prin creditare a creşterii potențialului economic al IMM, *Daniel Mărguş, Mariana Vania, Doina Tătaru, Alina Ghiță, Elena Moise, Lucica Tarara*

8-9. Probleme monetar-financiare ale formării economiei de piață în România în perioada 1990-2000, *Camelia Gheorghe Predescu, Georgiana Chițiga*

10. Costuri ale integrării de mediu în Uniunea Europeană -studiu de caz: bateriile şi acumulatorii, *Constantin Ciutacu, Victor Platon, Luminița Chivu*

11. Alternative a)e determinării inflației de bază în România, *Elena Pelinescu, Lucian Liviu-Albu, Cornelia Scutaru-Ungureanu, Mihaela Nona-Chilian*

12. Întreprinderile mici şi mijlocii în economia zonei Muscel, *coord. Constantin Ciotei*

C. ROMANIAN ECONOMIC RESEARCH OBSERVER

(12 apariții/an)

1. Services, economic growth and devetopment în emerging market economies: the case of România, *Agnes Ghibuțiu*
2 The role of Central Banks în country risk management The case of România, *Laura Păun, Cristian Păun*
3. L'emploi durant la transition a l'économie de marché en Roumanie, *Steliana Perț*
4. Social coste of transition în the rural areas, *Adina Mihăilescu*
5. Romanian capital market working în the internațional financial environment, *Silviu-Marius Şeitan*
6. Romanian Agriculture în Transition from Central Planntng to the Common Agricultural Policy, *Maria Vincze*
7 Privatisation: forces et faiblesses (le cas de la Roumanie), *Maria Negroponti-Delivanis*
8. Romanian monetary policy. Problems and possibilities a Conintegration Analysts, *Cornelia Alboiu*
9. International banking standards. tssues on banking regulation în economies în transition – a study on Romania's situați on, *Silviu-Marius Şeitan*
10 The regional development and policy în Romania – The Legal and Instituți-onal Framework, *Gabriela Frentz, Carmen Beatrice Păuna*
11.-12. Financially Repressed Transition Economies – the Case of România, *Luoana D. Santarosa*

D. ANALELE INSTITUTULUI NATIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

(4 apariții/an)

1. Economia României. Scenarii pe termen mediu şi lung ale dezvoltării durabile, *Gheorghe Zaman, Marin Comşa*
2. Institutul de Cercetare a Calității Vieții un deceniu de activitate
3.-4. Modele macroeconomice – abordări teoretice şi aplicații, *coord. Emilian Dobrescu*

E. POPULAȚIE ŞI SOCIETATE

Populația României la sfârşit de secol şi mileniu. Ce perspective?

F. REVISTA ROMÂNĂ DE ECONOMIE

1. Piața internă a bunurilor şi serviciilor în România, *loan Bratu*
Importanța utilizării unor metode şi tehnici în practica managerială a întreprinderilor, *Mariana Cărămidă*
Evoluția Uniunii Europene 1957 – 2000, *Gheorghe Dobre*
Considerații teoretico-metodologice privind cuantificarea evoluției eficienței utilizării factorilor de producție, *Florin-Marius Pavelescu*
Capitalul uman – factor-cheie şi efect al dezvoltării durabile (I), *Steliana Perț*
Argumente pro şi contra integrării României în Uniunea Europeană, *Florentina Popescu*
Protecția socială şi cheltuielile publice aferente în țări dezvoltate; *Maria Poenaru*
Tendințe pe plan european în domeniul inovării, *Steliana Sandu*
Caracteristici ale sistemelor de protecție socială a şomerilor din țările Uniunii Europene, *Constanța Petc.u*

***2*. Criza managementului românesc în perioada e tranziție,** *loan Bratu*
Identificarea ecuației cererii agregate – caz simplificat -Suport teoretic în fundamentarea politicilor antiinflație niste, *Livia Chisăgiu*
Economia românească în context european, *Gheorghe Dobre*
Orientări şi tendințe în managementul modem, *Mihai Ion*
Prezent şi perspectivi în statistica socială din România, *Filofteia Panduri*
Capitalul uman în România. Progrese şi limite (II), *Steliana Perț*
Incidențe pe piața muncii: profesionalizare versus deprofesionalizare (III), *Steliana Perț*
Tendințe şi particularități ale investițiilor din România în perioada de tranziție, *Simona Popescu*
Armonizarea în perspectivă a mecanismelor de funcționare a sistemului C-D din România cu cele din țările membre ale UE, *Steliana Sandu, Maria Poenaru*

G. ROMANIAN JOURNAL OF ECONOMIC FORECASTING

1.-2. Some Estimations conceming the informai Economy în Romania, Emilian *Dobrescu*

Tax Evasion and the Size of Underground Economy: a Theoretical and Empirical Investigation, *Lucian-Liviu Albu*

A Dynamic Model of the Money Demand în România, *Elena Pelinescu. Cornelia Scutaru-Ungureanu*

Evolutions of the Main Factors of Production and of Their Efficiency of Use; Retrospective Analyses; Reference Points for Macroeconomic Forecasts, *Ionel Desmireanu*

Unemployment Duration and imperfect Information – A Labour Market „Search with Misperception" Model, *Cătălin Păuna, Bianca Păuna*

The Financial Blockage of the Romanian Economy -Part II, *Emiiian Dobrescu, Cezar Mereuță*

Foreign Direct Investments în Romania: 1990-2000, *Florin Bonciu*

A View of the Household Consumption în the Central and East-European Countries Aspiring to Join the European Union, *Marioara Iordan, Nona Mihaela Chilian, Mihai Regep*

Reorganization of the industry – Premise for Romania's Regional Speciatization from the Perspective of the integration into the EU, *Carmen Beatrice Păuna*

Instituțional Rigidities as Specific Features of the Weaklly Structured Economies and Their Effects on Economic Growth: the Case of Industrial Labour Market, *Geomina Turtea, Mieczyslaw Socha*

Convergence of Repetitive Stochastic Guesstimation Algorithm on a Linear Regression Problem, *Adriana Agapie*

The Privatisation and its Reftection în the Romanian National Accounts, *Clementina Ivan-Ungureanu*

Short-Term Forecasting for 6 Macroeconomic Indicators: Inflation Dynamics Allows for the Preparation for the Strong Leu, *Lucian-Liviu Albu, Elena Pelinescu*

The „Dobrescu" Macromodel of the Romanian Transition Economy – Yearty and Monthly Forecast, *Cornelia Scutaru, Constantin Ciupagea, Petre Fomin*

The Barometer of the Romanian Economy. *Elena Pelinescu, Ionel Florescu, Cornelia* Scut*aru, Mihaela Cimpoeasu, Mihaela Nona-Chilian, Marioara Iordan* 3. – 4. Evolution of Inflation-Unemployment Relationship în the Perspective of Romania's Accession to EU, *Lucian-Liviu Albu*

Evaluating the Seigniorage Costs of EMU Integration în Case of Romania, *Constantin Zaman*

Net Economic Base Muitipliers and Public Policy, *Charles L. Leven*
Answer of an Inflationary Circuit to the Possible Shocks în Economy, *Cornelia Scutaru*
Modelling the Intra-Hausehold Allocation Process, *Bianca Păuna*
Impact of the Economic Policies on Household Consumption, *Marioara Iordan*
Report on the Outcome of the Delphi Survey of Information Society-Knowledge Society în Romania, *Florin Gheorghe Filip, Horațiu Dragomirescu*
Is Romania Ready for the Inflation-Targeting Regim??, *Elena Pelinescu*
Short-Term Forecasting of Six Macroeconomic indicators, *Lucian-Liviu Albu, Elena Pelinescu*
The „Dobrescu" Macromodel of the Romanian Transition Economy – Yearly and Monthly Forecast, *Cornelia Scutaru, Constantin Ciupagea, Petre Fomin*

H. CONTRIBUȚII LA PROGRAMUL DE CERCETARE AL CENTRULUI ROMÂN DE ECONOMIE COMPARATĂ ŞI CONSENSUALĂ AL ACADEMIEI ROMÂNE

Laureații Nobel în economie. Discursuri de recepție, vol. I, colecție coordonată de Tudorel Postolache şi Mugur C. Isărescu; autori: Ragnar A.K. Frisch, Jart Tinbergen, Paul A. Samuelson, Simon Kuznets, John R. Hicks, Kenneth J. Arrow, Wassily Leontief, Gunnar Myrdal, Friedrich August von Hayek; volum îngrijit de Gheorghe Dolgu; consultant ştiințific Viorel Barbu; colegiul de avizare ştiințifică a volumului: Lawrence R. Klein, Viorel Barbu, Constantin Ciupagea, Aurelian Dochia, Gheorghe Dokju, Luoana Dulgheru, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Mircea Fâță, Paul Fudulu, Aurel Iancu, Valeriu Ioan-Franc, Mugur Isărescu, Matilda Marioțeanu Caragiu, Tudorel Postolache, Nicuşor Ruiu, Alexandru Taşnadi. Au fost consultați: Gheorghe Cercelescu, Iulia Igescu, Vasile Pilat, Mariana Spătăreanu, Alina Stanciu, Virgil Stoenescu, 352 p., 2001, Editura Expert.

PROGRAMUL: EVALUAREA STĂRII ECONOMIEI NAȚIONALE (E.S.E.N. 2)

Caiete de autor editate şi difuzate în anul 2001:
Probleme ale integrării României în Uniunea Europeană.
Cerințe şi evaluări – Lansarea oficială a programului de cercetare, 74p.

Stadiul negocierilor în vederea aderării la UE a statelor candidate din Europa Centrală şi de Est, *Aurel Iancu, Mihai Ionescu, Nicolae Idu* (coord.), *Oana Mocanu, Alina Voicu, Dumitrache Dima, Mario Duma,* 74 p.

Impactul adoptării acquis-ului comunitar privind politica comercială comună în perspectiva aderării la UE, *Aurel Iancu, Dumitru Rădoi, Victor Aldea, Alina Beldescu,* 44 p.

Implicațiile adoptării acquis-ului comunitar privind politicile comerciale în domeniul produselor agroalimentare, *Aurel Iancu, Dumitru Rădoi, Victor Aldea, Alinia Beldescu,* 54 p.

Impactul adoptării politicii agricole comune *(PAC)* asupra pieței principalelor produse agroaalmentare româneşti, *Mirela Rusali, Daniela Ghircă, Cristian Kevorchian,* 172 p.

Politica industrială în perspectiva aderării la UE, *Aurel Iancu, Corneliu Russu, Gheorghe Zaman, Valentina Vasile, Petre Prisecaru, Mario Duma, Victor Aldea, Gheorghe Stern, Sarica Sava, Silviu Sârghi, Florea Dumitrescu, Elena Tudor, Florin Tudorie,* 132 p.

Politica energetică în perspectiva aderării la UE, *Aurel Iancu, Ştefan Răgălie, Vasile Dan, Mihai-Sabin Muscalu, Petre Prisecaru, Mariana Papatulică,98p.*

Issues on Romania's integration into the European Union. Requirements and evaluation – The official launching of the research programme, 74 p.

Sistemul impozitelor şi taxelor în Uniunea Europeană şi în România, *Iulian Văcărel,* 80 p.

I. ALTE LUCRĂRI

Sistemul conturilor naționale, partea 1,168 p., partea a II-a, 277 **p. Semnalări bibliografice. Cărți noi intrate în bibliografia *IEN,* nr. 1,** 44 p., nr. 2, 28 p.

Integrarea României în Uniunea Europeană. Studii, cercetări comunicări ştiințifice, publicații ale INCE, 1990-2000, *Valeriu Ioan-Franc,* 54 p.

Volume editoriale realizate în anul 2001

Strategie bancară, *Aurel Octaevian Berea.* 180 p.

Piața muncii, *Gheorghe Oprescu,* 172 p.

Marketing. Crestomație de termeni şi concepte, *Ana-Lucia Ristea* (coord.), *Valeriu loan-Franc, Ion Stegăroiu, Dorina Tănăsescu,* 320 p.

Piața de capital – mică enciclopedie, *Cornel Grigoruț,* 228 p**.**

Metode de analiză statistică, *Maria Molnar,* 178 p**.**
Tranziția mai grea decât un război. România 1990-2000, *Nicolae Belli,* 296 p.
Reflecții economice. Piețe, bani, bănci, vol. I, *Mugur C. Isărescu,* 248 p.

Politici fiscale şi bugetare în România. 1990-2000, *Iulian Văcărel,* 511 p.

Lecții ale tranziției. Spațiul rural şi sectorul agroalimentar românesc, *Dinu Gavrilescu, loan Davidovici, Daniela Giurcă* (coord.), 263 p.

Lecții **ale tranziției. Agricultura 1990-2000,** *Marin Popescu,* 252 p.

România şi Republica Moldova – un deceniu de colaborare în cercetarea ştiințifică economică, *Nicolae Belii,* 520 p.

Societatea civilă, *Vasile Stănescu,* 502 p.

Organizarea şi conducerea activităţii economico-financiare a întreprinderilor mici şi mijlocii, *Constantin N. Ciotei,* 284 p.

Administrarea justiţiei în comunitate. Standarde şi reglementări internaţionale, *Graham W. Giles,* 336 p.

Microeconomia, *Emilia Ungureanu,* 220 p.

Marketing, *Mariana Jugănaru,* 264 p.

Conducerea resurselor umane. *Radu Emilian,* 352 p.

Iniţiere în managementul serviciilor, *Radu Emilian,* 318 p.

Pionieratul sociologic haretian, *Nicotae Grosu,* 80 p.
Marketing – de la concepte, prin cercetare, la acţiune, *Aurel Vainer,* 352 p.

Sociologi români – mică enciclopedie, *Ştefan Costea,* 496 p.

Economia turismului, *Petre Baron, Oscar Snak, Nicolae Neacşu,* 624 p.

Corpul comunicării provocat Modele sociologice ale pragmaticii expresiviste, *Nicolae Perpelea,* 270 p.

Reformă şi metareformă, Colecţia Economia Română, *Constantin Ciutacu,* 23-7 p.

Piaţa muncii, Colecţia Economia României, *Constantin Ciutacu,* 262 p.

Suntem singuri în Univers?, *George Pântecan,* 364 p.
Managementul performanţei bancare, *Constantin Rotaru,* 164 p.

Consolidarea economiei de piaţă – diagnoze, priorităţi, perspective, ediţie realizată de Institutul de Cercetări Financiare şi Monetare „Victor Slăvescu", colectiv editorial: *Gheorghe Manolescu, Ştefan Răgălie, Mihail Dimitriu, Camelia Gheorghe-Predescu, Monica Vârza, Mihai Proca, Cristina Cingă, Ana Stanică,* 622 p.

Echilibrul dintre protecţie şi oportunităţi. O strategie de protecţie socială în economiile în tranziţie, Colectivul de Protecţie Socială, Unitatea Sectorului de Dezvoltare Umană, Regiunea Europei şi Asiei Centrale, Banca Mondială, 108 p.

Cercetări cu privire la minoritatea romă, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 80 p.

Research on the roma, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 78 p**.**

Reconsiderarea piețelor din Europa Centrală şi de Est, Birtalan Akos, 172 p.

INDEX DE AUTORI

ADRIAANSE A., 419 ***(LXII)***
ADUMITRESEI I., 631 ***(LXII)***
AGAPIE Adriana, 784 ***(LXII)***
AILENEI D., 283, 401 ***(LXII)***
ALBOIU Cornelia, 780 ***(LXII)***
ALBU Lucian-Liviu, 779, 784, 785 ***(LXII)***
ALDEA Victor, 787 ***(LXII)***
ALEC K., 96 ***(LXII)***
ALFONS G., 194 ***(LXII)***
AMULIA K.N., 487 ***(LXII)***
ANGHEL Ion, 777 ***(LXII)***
ANSOFF, I., 194 ***(LXII)***
ANTONESCU Daniela, 200, 288, 777, 778 ***(LXII)***
ANTONIU N., 194 ***(LXII)***
ARROW Kenneth J., 786 ***(LXII)***
ATKINSON G.D., 420 ***(LXII)***

BABEŞ Anca, 707 ***(LXII)***
BAJAN D., 526 ***(LXII)***
BĂLĂNUȚĂ V., 640, 645 ***(LXII)***
BĂLĂŞESCU Florin, 779 ***(LXII)***
BARBU Viorel, 786 ***(LXII)***
BĂRBULESCU C., 639 ***(LXII)***
BARON Petre, 789 ***(LXII)***
BARTELMUS P., 419 ***(LXII)***
BECKERMAN W., 566 ***(LXII)***
BELDESCU Alina, 787 ***(LXII)***
BELLI N., 631, 788 ***(LXII)***
BEREA Aurel Octavian, 788 ***(LXII)***
BERNIER R., 639 ***(LXII)***
BILAUS M., 631 ***(LXII)***
BIRTALAN Akos, 790 ***(LXII)***
BISTRICEANU G., 194 ***(LXII)***
BLAJ Ilie, 613 ***(LXII)***
BONCIU Florin, 784 ***(LXII)***
BORŞ Vilena, 546, 549 ***(LXII)***
BOTEZ Octavian, 200, 288, 777, 778 ***(LXII)***
BRAGHIŞ D., 531, 541 ***(LXII)***
BRATU Ioan, 783 ***(LXII)***
BREZEANU Petre, 194 ***(LXII)***
BRIGHAM Eugene F., 130 ***(LXII)***
BROWN G., 194 ***(LXII)***
BUSSE von Colbe, W., 526 ***(LXII)***

CĂMĂŞOIU Camelia, 406, 412, 421, 778 ***(LXII)***
CARAGANCIU Alexandrin, 693 ***(LXII)***
CARAGIU Matilda Marioțeanu, 786 ***(LXII)***
CĂRĂMIDĂ Mariana, 783 ***(LXII)***
CĂRARE Viorica, 587 ***(LXII)***
CARTAS Maria, 777 ***(LXII)***
CERCELESCU Gheorghe, 786 ***(LXII)***
CERNAT Ramona, 406 ***(LXII)***
CERTAN Simion, 571 ***(LXII)***
CHARRETON F., 194 ***(LXII)***
CHILIAN Nona Mihaela, 784 ***(LXII)***
CHILOM Carolina, 4, 777 ***(LXII)***
CHIRCĂ Sergiu I., 508, 509 ***(LXII)***
CHISĂGIU Livia, 783 ***(LXII)***
CHIŞIU Daniela, 779 ***(LXII)***
CHIȚIGA Georgiana, 779 ***(LXII)***
CHIVU Luminița, 702, 765, 777, 778, 779 ***(LXII)***
CHRYSTAL Richard, 96 ***(LXII)***
CINCĂ Cristina Simona, 102, 777 ***(LXII)***
CINGĂ Cristina, 789 ***(LXII)***
CIORNÂI Nicolae, 618 ***(LXII)***
CIOTEI Constantin N., 779, 789 ***(LXII)***
CIUPAGEA Constantin, 784, 785, 786 ***(LXII)***
CIUTACU Constantin, 702, 705, 765, 777, 778, 779, 789 ***(LXII)***
COBZARI Ludmila, 521, 526, 527 ***(LXII)***
COJOCARU Pavel, 660 ***(LXII)***
COJOCARU Vadim, 673 ***(LXII)***

COMŞA Marin, 781 ***(LXII)***
CONSO C., 194 ***(LXII)***
CONSTANTIN D. Luminița, 283, 401 ***(LXII)***
CORSICO, G., 765 ***(LXII)***
COSTEA Ştefan, 789 ***(LXII)***
COTELNIC Ala, 632 ***(LXII)***
COTLET D., 194 ***(LXII)***
CUKIERMAN Bordo, 30 ***(LXII)***

DAN Vasile, 787 ***(LXII)***
DANZIGER Kuran, 30 ***(LXII)***
DAVIDOVICI Ioan, 788 ***(LXII)***
DESMIREANU Ionel, 784 ***(LXII)***
DIMITRIU Mihail, 102, 777, 779, 789 ***(LXII)***
DOBRE Gheorghe, 783 ***(LXII)***
DOBRESCU Emilian, 776, 781, 784 ***(LXII)***
DOCHIA Aurelian, 786 ***(LXII)***
DOLGU Gheorghe, 786 ***(LXII)***
DONOVAN Anne, 765 ***(LXII)***
DRAGOMIRESCU Horațiu, 785 ***(LXII)***
DUBOURG W.R., 420 ***(LXII)***
DULGHERU Luoana, 786 ***(LXII)***
DUMA Mario, 787 ***(LXII)***
DUMITRACHE Dima, 787 ***(LXII)***
DUMITRESCU Florea, 787 ***(LXII)***
DUMITRESCU-BUŞULENGA Zoe, 786 ***(LXII)***

EDGAR E., 419 ***(LXII)***
ENICOV Igor, 646 ***(LXII)***

FABIO Dalia Giovanna, 706, 711 ***(LXII)***
FÂȚĂ Mircea, 786 ***(LXII)***
FETINIUC Valentina, 682 ***(LXII)***
FILIP Florin Gheorghe, 785 ***(LXII)***
FILIP Gh., 527 ***(LXII)***
FILON Toderoiu, 97 ***(LXII)***
FISTUNG Daniel, 200, 288, 777, 778 ***(LXII)***
FOMIN Petre, 784, 785 ***(LXII)***
FRENTZ Gabriela, 780 ***(LXII)***
FRIEDMAN M., 30 ***(LXII)***
FUDULU Paul, 786 ***(LXII)***

GALBRAITH J.K., 626, 631 ***(LXII)***
GALESNE A., 194 ***(LXII)***
GÂRBOVEANU, A., 283, 401 ***(LXII)***
GAVRILESCU Dinu, 788 ***(LXII)***
GAVRILIUC L., 645 ***(LXII)***
GEORGESCU Adrian, 708, 725, 765 ***(LXII)***
GEORGETA Vintilă, 195 ***(LXII)***
GHEORGHE-PREDESCU Camelia, 779, 789 ***(LXII)***
GHEORGHIU Constantin, 102, 777 ***(LXII)***
GHIBUȚIU Agnes, 780 ***(LXII)***
GHICA Ion, 774 ***(LXII)***
GHIRCĂ Daniela, 787 ***(LXII)***
GHIȚĂ Alina, 779 ***(LXII)***
GIOVANNA Dalia, 765 ***(LXII)***
GIURCĂ Daniela, 788 ***(LXII)***
GOLDEMBERG Jose, 472 ***(LXII)***
GORTOLOMEI Dumitru, 514 ***(LXII)***
GRAHAM W. Giles, 789 ***(LXII)***
GREUEL H.J., 96 ***(LXII)***
GRIGORUȚ Cornel, 788 ***(LXII)***
GROSU Nicotae, 789 ***(LXII)***
GUȚU I., 639 ***(LXII)***
GUY C., 194 ***(LXII)***

HALPEN Paul, 194 ***(LXII)***
HALPERN Paul, 130 ***(LXII)***
HÂNCU Rodica, 528 ***(LXII)***
HAYEK Friedrich August von, 786 ***(LXII)***
HENRICHSMEYER H., 96 ***(LXII)***
HERCOWITZ Fisher, 30 ***(LXII)***
HICKS John R., 786 ***(LXII)***
HORNIANSCHI Nicoleta, 200, 288, 777, 778 ***(LXII)***
HRIŞCEV Eugeniu, 495 ***(LXII)***
HUART Florence, 566 ***(LXII)***

IACOB C., 194 ***(LXII)***
IANCU Aurel, 773, 786, 787 ***(LXII)***
IDU Nicolae, 787 ***(LXII)***

IGESCU Iulia, 786 ***(LXII)***
ILIE Marinescu, 96 ***(LXII)***
ILLARIONOV Andrei, 511 ***(LXII)***
IOAN-FRANC Valeriu, 776-778, 786, 788 ***(LXII)***
IONAŞCU Silviu, 4, 777 ***(LXII)***
IONESCU Mihai, 787 ***(LXII)***
IONETE C, 283, 401 ***(LXII)***
IORDACHE Floarea, 777 ***(LXII)***
IORDAN Marioara, 784, 785 ***(LXII)***
ISĂRESCU Mugur C., 777, 786, 788 ***(LXII)***
ISTODORESCU Cristian, 488 ***(LXII)***
IVAN-UNGUREANU Clementina, 784 ***(LXII)***

JACKSON T., 420 ***(LXII)***
JOFFRE Patrick, 96 ***(LXII)***
JUGĂNARU Mariana, 789 ***(LXII)***
JUIA D., 283 ***(LXII)***
JUIA I.M., 283 ***(LXII)***
JUIA N., 283 ***(LXII)***

KEVORCHIAN Cristian, 787 ***(LXII)***
KLEIN Lawrence R., 786 ***(LXII)***
KREITMAIR, S., 96 ***(LXII)***
KUZNETS Simon, 786 ***(LXII)***

LAZĂR Traian, 96 ***(LXII)***
LECA Aureliu, 488 ***(LXII)***
LIPSEY G., 96 ***(LXII)***
LOSCH A., 283, 401 ***(LXII)***

MANEA G., 421 ***(LXII)***
MANOLESCU Gheorghe, 102, 194, 777, 789 ***(LXII)***
MARGERIN Jacques, 194 ***(LXII)***
MĂRGULESCU D., 645 ***(LXII)***
MĂRGUŞ Daniel, 779 ***(LXII)***
MARJOLIN Robert, 96 ***(LXII)***
MARKS N., 420 ***(LXII)***
MARTELLI P., 765 ***(LXII)***
MATEI A., 688 ***(LXII)***
MATEI C., 688 ***(LXII)***
MAXIMILIAN Silvestru, 599 ***(LXII)***
MEREUȚĂ Cezar, 784 ***(LXII)***
MERIGOT J.C., 194 ***(LXII)***
MEYERJ., 194 ***(LXII)***
MIECZYSLAW Socha, 784 ***(LXII)***
MIHAI Ion, 783 ***(LXII)***
MIHĂILESCU Adina, 780 ***(LXII)***
MOCANU Oana, 787 ***(LXII)***
MOISE Elena, 779 ***(LXII)***
MOLDOVANU D., 527, 541 ***(LXII)***
MOLDOVEANU Maria, 777 ***(LXII)***
MOLNAR Maria, 788 ***(LXII)***
MOŞNEANU Elena, 779 ***(LXII)***
MUNTEAN Costea, 194 ***(LXII)***
MUNTEANU V., 527 ***(LXII)***
MUSCALU Mihai Sabin, 200, 288, 779, 787 ***(LXII)***
MUSSA Rotenberg, 30 ***(LXII)***
MYRDAL Gunnar, 786 ***(LXII)***

NANEŞ Marcela, 194 ***(LXII)***
NASTASI Adrian, 708, 725 ***(LXII)***
NEACŞU Nicolae, 777, 789 ***(LXII)***
NEACSU Vasilica, 200, 288, 777, 778 ***(LXII)***
NEDERIȚA A., 645 ***(LXII)***
NEGROPONTI-DELIVANIS Maria, 780 ***(LXII)***
NEGRUŞ Mariana, 194 ***(LXII)***
NICOLAE V., 283, 401 ***(LXII)***
NICULESCU M., 645 ***(LXII)***
NONA-CHILIAN Mihaela, 779, 784 ***(LXII)***

ODAE Nicoleta, 200, 288, 777, 778 ***(LXII)***
ONOFREI M., 527 ***(LXII)***
OPRESCU Gheorghe, 788 ***(LXII)***
OPRIŞĂNESCU Gabriela, 779 ***(LXII)***
OSCAR Snak, 789 ***(LXII)***

PĂDUREAN Elena, 779 ***(LXII)***
PALADI Ion, 624 ***(LXII)***
PALADI V., 645 ***(LXII)***
PANDURI Filofteia, 783 ***(LXII)***
PÂNTECAN George, 789 ***(LXII)***

PAPATULICĂ Mariana, 787 ***(LXII)***
PÂRȚACHI Ion, 654 ***(LXII)***
PĂUN Cristian, 780 ***(LXII)***
PĂUN Laura, 780 ***(LXII)***
PĂUNA Bianca, 784, 785 ***(LXII)***
PĂUNA Carmen Beatrice, 780, 784 ***(LXII)***
PĂUNA Cătălin, 784 ***(LXII)***
PAVELESCU Florin-Marius, 783 ***(LXII)***
PEARCE D.W., 420 ***(LXII)***
PELINESCU Elena, 779, 784, 785 ***(LXII)***
PERPELEA Nicolae, 789 ***(LXII)***
PERȚ Steliana, 777, 780, 783 ***(LXII)***
PETCU Constanța, 783 ***(LXII)***
PFÄHLER, F., 96 ***(LXII)***
PILAT Vasile, 786 ***(LXII)***
PLATIS Magdalena, 96 ***(LXII)***
PLATON Victor, 702, 706, 765, 777, 778, 779 ***(LXII)***
POENARU Maria, 783 ***(LXII)***
POPA C., 765 ***(LXII)***
POPA Ioan, 194 ***(LXII)***
POPESCU C., 631 ***(LXII)***
POPESCU Florentina, 783 ***(LXII)***
POPESCU Marin, 777, 788 ***(LXII)***
POPESCU Simona, 406, 412, 83 ***(LXII)***
POSTICĂ Constantin, 606 ***(LXII)***
POSTOLACHE Tudorel, 773, 774, 775, 786 ***(LXII)***
PRISECARU Petre, 787 ***(LXII)***
PROCA Mihai, 789 ***(LXII)***

RĂDOI Dumitru, 787 ***(LXII)***
RADU Emilian, 789 ***(LXII)***
RĂGĂLIE Ştefan, 779, 787, 789 ***(LXII)***
RAGNAR A.K., 786 ***(LXII)***
RĂILEAN Valentin, 546, 549, 554 ***(LXII)***
RAMESH Rao, 194 ***(LXII)***
REGEP Mihai, 784 ***(LXII)***
RISTEA Ana-Lucia, 788 ***(LXII)***
ROBINSON Steve, 194 ***(LXII)***
ROBU V., 645 ***(LXII)***
ROMANO L., 97 ***(LXII)***
ROŞEA Petru, 546, 560 ***(LXII)***
ROTARU Constantin, 789 ***(LXII)***
ROTTET Philippe, 566 ***(LXII)***
RUDĂREANU M., 421 ***(LXII)***
RUIU Nicuşor, 775, 786 ***(LXII)***
RUSALI Mirela, 787 ***(LXII)***
RUSSU Corneliu, 200, 288, 777, 778, 787 ***(LXII)***

SAMUELSON Paul A., 786 ***(LXII)***
SANDU D., 283, 401 ***(LXII)***
SANDU Steliana, 783 ***(LXII)***
SANTAROSA Luoana D., 780 ***(LXII)***
SÂRBU Ion, 624 ***(LXII)***
SÂRGHI Silviu, 787 ***(LXII)***
SASU C., 639 ***(LXII)***
SAVA Sarica, 787 ***(LXII)***
SAVCIUC Oxana, 673 ***(LXII)***
SCARLET E., 97 ***(LXII)***
SCIEPPATI Renato, 706, 765 ***(LXII)***
SCUTARU Cornelia, 779, 784, 785 ***(LXII)***
SCUTARU-UNGUREANU Cornelia, 779, 784 ***(LXII)***
ŞEITAN Silviu-Marius, 777, 780 ***(LXII)***
SMITH Adam, 579 ***(LXII)***
SOROCEANU Valentin, 488 ***(LXII)***
SPĂTĂREANU Mariana, 786 ***(LXII)***
STANCIU Alina, 786 ***(LXII)***
STANCU Ion, 195 ***(LXII)***
STĂNESCU Vasile, 788 ***(LXII)***
STANICĂ Ana, 789 ***(LXII)***
STEGĂROIU Ion, 788 ***(LXII)***
STERN Gheorghe, 787 ***(LXII)***
STOENESCU Virgil, 786 ***(LXII)***
STUDENOV Corina, 546, 549 ***(LXII)***
SUPEALĂ G., 765 ***(LXII)***

ŞTEFĂNESCU Elena Carmen, 777 ***(LXII)***

TĂNASE Florina, 97 ***(LXII)***
TĂNĂSESCU Dorina, 788 ***(LXII)***
TARARA Lucica, 779 ***(LXII)***
TAŞNADI Alexandru, 97, 786 ***(LXII)***
TĂTARU Doina, 779 ***(LXII)***

TINBERGEN Frisch, Jart, 786 ***(LXII)***
TOMA M., 195 ***(LXII)***
TÖVISSI, L., 97 ***(LXII)***
TUDOR Elena, 787 ***(LXII)***
TUDORIE Florin, 787 ***(LXII)***
ȚURCAN Anatolie, 521, 527 ***(LXII)***
TURCOVA Elena, 777 ***(LXII)***
TURTEA Geomina, 784 ***(LXII)***

ȚIRIULNICOV N., 645 ***(LXII)***
ȚUȚU A., 195 ***(LXII)***

ULIAN G., 526, 527 ***(LXII)***
UNGUREANU Emilia, 789 ***(LXII)***
URSEANU Al. Vladimir, 97 ***(LXII)***

VĂCĂREL Iulian, 533, 541, 787, 788 ***(LXII)***
VĂCĂRELU Cristian, 779 ***(LXII)***
VAINER Aurel, 789 ***(LXII)***
VÂLSAN Călin, 194 ***(LXII)***
VANIA Mariana, 779 ***(LXII)***
VÂRZA Monica, 4, 777, 789 ***(LXII)***
VASILE Valentina, 777, 787 ***(LXII)***
VINCZE Maria, 780 ***(LXII)***
VIZZAVONA P., 195 ***(LXII)***
VOICAN Dorin, 4, 777 ***(LXII)***
VOICU Alina, 787 ***(LXII)***

WAGNER P., 283, 401 ***(LXII)***
WANIEK P.K.R., 283, 401 ***(LXII)***
WASSILY Leontief, 786 ***(LXII)***
WERNER Pierre, 775 ***(LXII)***
WESTON J. Fred, 130 ***(LXII)***
WING Thye Woo, 20 ***(LXII)***
WLADIMIR Andreeff, 550 ***(LXII)***
WOLF W., 96 ***(LXII)***

XAVIER Joly, 195 ***(LXII)***

YEATS A., 555 ***(LXII)***
YVES Simon, 96 ***(LXII)***

ZABULICA Valeriu, 668 ***(LXII)***
ZAHIU Letiția, 575 ***(LXII)***
ZAMAN Gheorghe, 195, 527, 621, 781, 787 ***(LXII)***
ZISSWILLER R., 195 ***(LXII)***